Examen omnium simplicium medicamentorum quorum in officinis usus est. Addita sunt insuper Aristotelis Problemata quae ad stirpium genus, et oleracea pertinent / Antonii Mvsae Brasavoli.

Contributors

Brasavola, A. M. (Antonio Musa), 1500-1555.

Publication/Creation

Venetiis : In Officina Erasmiana, 1539.

Persistent URL

https://wellcomecollection.org/works/na66narq

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

wellcome collection

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
https://wellcomecollection.org

1539

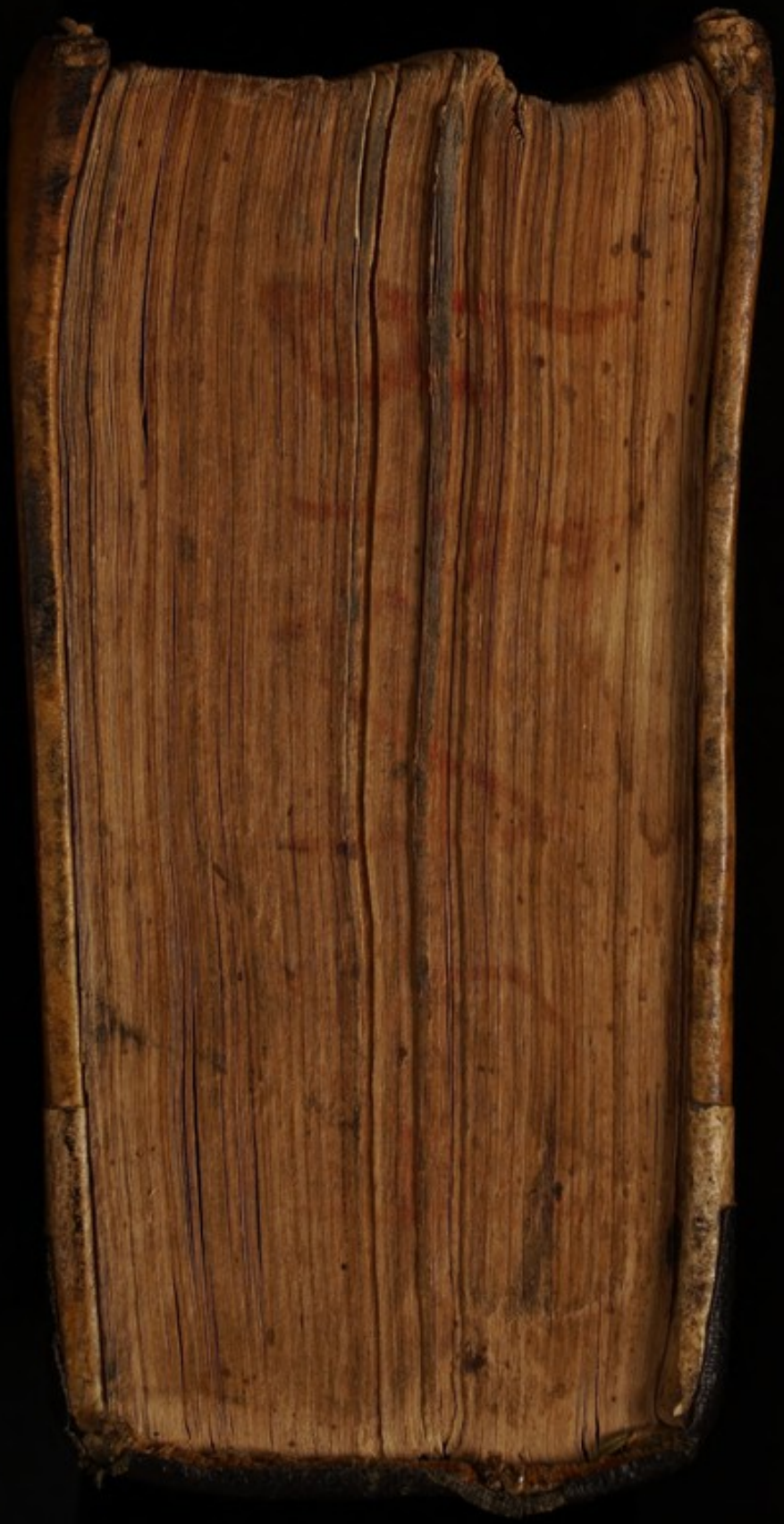

1046
A

+1051 (2)

L. X 1555

D. Ant. Musa Grasarolus
obiit ferrarie mense iulij
ano 1555 die dominico .
q erat septimus iulij noctis
sequentis hora secunda in-
trat medicus Ill.mi D. Dni
nostri Herculis Ducis ferra
rie quarti ~ ~ ~ ~

42599(1)

ANTONII MVSAE BRASAVOLI

Ferrarienſis, Examen omnium Simplicium medicamentorum, quorum in officinis uſus eſt.

Addita ſunt inſuper ARISTOTELIS Problemata, quæ ad ſtirpium genus, et oleracea pertinent.

VENETIIS.
IN OFFICINA ERASMIANA.

MD XXXIX.

ANTONII
MVSAE BRASAVOLI
Ferrariensis, Examen omnium
Simplicium medicamentorum
tum, quorum in usu
sunt, tum quæ
cunis nunc
usq.

Additum super ARISTOTELIS
Problemata, quæ ad Empirum pertinent,
et eorum series pertinent.

VENETIIS,
IN OFFICINA HERSTIANA.

M D XXXIX.

AD ILLVSTRISS. ET SERENISS. PRINCIPES HERculem Estensem, et renatam Gallam Ferrariæ duces, Antonii Musæ Brasauoli in Examen Simpliciũ medicamentorũ Epistola nuncupatoria.

LEgitur, Sereniſſimi Principes, Socratẽ ſummum illum ſapientem Platonis prę ceptorem, qui nunquam Athenis niſi pro patria pugnaturus diſceſſit, Eius diſcipulos ad ſpeculum mittere ſolere, hortariq; ut ſeſe preſſius intuerentur, qui ſi bonis corporis. i. pulchritudine exornatos conſpexerint, animam pulcherrimis uirtutibus exornare conarentur, Quibus autem corporis liniamenta diminuta, obtorta mutilaq; eſſent, extimularentur, excitarenturq;, quod natura mutilum fecit, induſtria, & ſolicitudine exæquare, & in melius augere, eorum animam copioſiſſimis, unà & perfectiſſimis uirtutibus ornãtes. Nos. Illuſtriſſ. principes, Per Socraticum ſpeculum, non materiale, aut Chalybeum intelligimus. Sed ſpeculum quoddam Myſtice, & Philoſophicis inuolucris deſignatum. Quippe Socrates, eius diſcipulos animi mores, actionesq; contẽplari iubebat, quę ſi propijs lineamentis reſpondeant, & uiuide in eorum animis inſerta ſint, totis uiribus perſeuerare co-

nentur, & in dies melioribus optima addentes exaugere, Si è contrario prauis moribus, & quasi ferinis se ipsos imbutos intueantur, pudeat his maculis deturpari, Sed ueris, & exquisitis animæ bonis indui tentent, nec desistant, priusquàm ineptis moribus depositis, ueri præcipui, & quodammodo diuini egregie introducti sint. Hęc præfatus sum Illustrissimi Principes, ne assentandi, palpandiq; uitio argui possim, si nonnihil, uestrarum laudum, & probatorum morum enarrare incipiam. Nam uos potius tanquam in socratio speculo uobisipsis cõmonstrare tentabimus, ut quibus, qualibusue præstantissimis uirtutibus insigniti sitis agnoscentes, in eisdem perseuerare conemini, et in dies exaugere. Sed alicui forte stilus noster humilis nimium, & penè depressus uidebitur, ineptusq; ad tantorum principum laudes enumerandas, huic statim respondebimus. Sat nobis esse hac tenui, & serpente uena, Illustrissimos hos principes sibi ipsis uelut in Socratico speculo ostendere, quantum præsertim nuncupatoria Epistola exigit, aliàs ubertim de ipsis (ut dignum est) tractaturis. Viros, è bonis potissimum laudauit antiquitas, quorum tria genera apud probatissimos philosophos inueniũtur, Naturæ, fortunæ, & Animæ, nature bona corporis pulchritudinem amplectuntur, membrorum Symmetriam, Concinnam totius, suo ordine respondentem compositionem, Robur immensum: Quæ à stoicis μεσα uocantur, et ignauissimis quibusq; contingere possunt, ad humanam perfectionem felicitatemq; indiferentia, nullus, ex his culpa, uel laude dignus est, Sed rerum effectrix natura: Seneca etiam omnium moralissimo, et pene in uirtutibus tetri-

co, admonẽte, Egregiam mentem ſub quauis etiam pelle, & cute latere, Cui nec illud Virgilianum aduerſatur, Gratior eſt pulchro uemens in corpore uirtus, Nec poetarum mores, qui quum uiros aliquos uirtutibus præſtantes adumbrãt, pulcherrima forma, et uenuſtiſſimos pingunt. Ineptos uero & mendaces, turpi et indecora. Verumenim uero, & ſi hoc naturæ bonum ſit, in quo ipſamet potius laude digna eſt, tamen ad felicitatem humanam mire adiuuat. philoſophorum omnium ſapientiſſimo in ethicis dicẽte, Eum omnino felicem non eſſe, qui turpis ſit forma, & careat prole. Ad Chriſtianam uero felicitatem, & uere philoſophicam, pulchritudo nihil facit, Sed inter externa bona numeranda, quæ nec meliorem aut inſigniorem hominem reddunt, quamuis Gratior ſit pulchro ueniens in corpore uirtus. In hoc autem bono potiſſimum naturę debetis, quæ uos, & pulcherrimos effecit, & pulcherrimis natis Anna, & Alphonſo decorauit. Fortunæ bona Diuitiæ ſunt, quæ et ipſæ hominem meliorem non faciunt, ſed cuiqꝫ etiam ſceleſtiſſimo contingere poſſunt, quamuis eorum uſus ad uirtutum culmina progredi adiuuet, atque dirigat. Quid enim in ſe egregij habet, quod in infanda ſcelera cogit? in Furta? Homicidia? Auaritias? Bella? niſi eorum uſus temperatiſſimus ſit. In hoc etiam fortuna ipſa Encomio extollenda, quæ uos principes fecerit, antequam nati eſſetis, ditiores, quam in tota Italia regnent. Ex hoc autem uos Illuſtriſſimi principes laude digni eſtis, quod his diuitijs per pulchre utimini, Bonis, honeſtiſqꝫ uiris impartiẽdo, ut nullus indonatus à uobis recedat. Magnus ego ſum teſtis, quem (alijs pluribus omiſſis) nuper amplo

prędio donaueritis, Teſtes ſunt omnes alij Domeſtici, quorum neminem abſq; munere inuenire licet. Immo quis ex ferrarienſi populo etiam abiectiſſimus, Mutinenſi: et Regienſi, Herculis Illuſtriſſimi Ducis Ferrariæ hoc nomine ſecundi immunitatibus non gaudet: Vt hinc colligere liceat, Diuitias Herculem non perficere, ſed ipſum ad ſui perfectionem, & uirtutis cumulum diuitijs uti. Quibus, Cur, Quomodo, quando conuenit, elargiens, hoc eſt in ipſo principe egregium, non quod diues ſit, quod omnes Italiæ principes non æquet quidem, ſed longe ſuperet Gemmis, auro, urbibus, campis, Mari, Potiſſimum uero laude digna ſunt, & Encomio decantanda hæc duo fulgẽtia Italiæ lumina, & lucidi ſoles Hercules & Renata, ex tertio bonorum genere. hæc uera bona ſunt, & unicuique propria, & peculiaria, non à natura, uel fortuna tributa, ſed à nobis ipſis acquiſita primo omniũ motore adiuuante & oſtendente, Quæ animæ bona nuncupantur, hæc non ſunt pulchritudo, aut membrorum Symmetria, non corporis dexteritas, non agilitas, non diuitiæ, non latæ urbes, Maria, & montes, quæ à nobis ample poſſidentur, non Genus Eſtẽſe, aut Gallum, non Genitores bellicæ rei Egregij Ludouicus duodecimus Galliarum Rex, et Alphonſus tertius ferrariç Dux: ſed ea ſunt animi bona, quę uos beatos, & in hoc ſtatu, et in futuro reddent. hęc ea ſunt bona, quibus proceres, & antiquiſſimi heroes iere, hæc quibus Chriſtianiſſimi, et qui de fide bene meritis ſunt, inceſſere. Fides in primis, quę decus eſt, & animi ornamẽtum, adeo in uobis ſplendet, ut pro fidei ſpecimine, Hercules & Renata adducantur. De prudentia, Magnanimitate, fortitu-

dine, Munificentia, Temperantia, Charitate quid referã? quum plura passim nota sint, quam ego referre possim? nullus enim tam obliuiosus qui non meminerit, nullus tam uecors qui non nouerit, nullus tam inciuilis, qui dissimulare possit. Iustitiam quoq; transigere decreui quum & ipsimet Rei, & crimine aliquo correpti iustissimos principes esse fateantur, & prædicent. De liberalitate autem quid opus est referre, quum nullus sit qui ab Illustrissimo Hercule & Serenissima Renata indonatus, aut suis uotis (modo honesta sint) inexpeditus recedat. Hæc sunt uera bona, quibus laudandi, quibus extollendi, quibus in cælũ rapiendi principes, quibus uita perenni uiuere datur, felices arbitror, & terq; quaterq; beatus nostros Ciues, quoties mihi in mentem ueniunt hi proceres à summo rerum opifice in hoc calamitatibus pleno æuo donatos, ut initiũ sint remittendi aduersa, populos in rectam uiam dirigendi. Hoc est socraticum speculum Excellẽtissimi Principes, seipsum sibi ipsi qualis sit, ostendere. Vobis autem uosipsos commostraui, qui principis exquisitissimi exemplaria estis. ut cõtinuo perseueretis, & in dies exaugeatis, Quã quam ad uirtutum uestrarum cumulum nihil addi possit. Ne autem uidear potius assentandi gratia, quam uera narrandi præfari, his finem faciemus, ad præcipuum huius Epistolæ institutum accedentes. Superioribus Mensibus omnia simplicia Medicamenta, quorum in officinis usus est, ferrariẽ, nostra trutina, qualiscunq; sit, percensere cœpimus, Illustrissimo genitore tuo suadente, fauente, & exorante, immo & qui plerunq; uarios apud Pharmacopolas errores audire & uidere delectabatur, propterea

hunc libellum, eius Excellentiæ inſcribere atque dicare inſtitueramus, ſed inopina morte præuentus eſt, & nobis ferè clanculum ſubreptus. Tu mox Illuſtriſſime Prīceps, & patrone ſereniſſime, Totius ditionis, & Imperij, & omnium bonorum hæres euaſiſti. Vnde et huius libelli, ſicut cæterorum aliorum bonorum hæres eſto, quem tibi inſcribimus, tibi dicamus, atq; deuouemus. Vt Excellentiæ tuæ aura fretus, ubiq; aperta fronte incedere poſſit, Et eo totius euagari, quo Illuſtriſſimam Renatam fautricem nactus erit, Iamq; huic nuncupatoriæ Epiſtolæ extremam manum impoſuiſſem, niſi ea in mentem ueniſſent, quæ ſuperioribus diebus de Citris, Adami pomis, narantijs, ita à nobis appellatis, ab Excellentia tua quærebantur, An apud Antiquos inuenirentur, Et quomodo à profūda hyeme ſeruari poſſent. Quippe hoc anno frigoris inclemētia omnes fere huius generis arbores periere, quæ in amœniſſima padana inſula Beluidere nuncupata, Alcinoi & Heſperidum hortos delicijs excedente, uirebant. Nunc tuæ Illuſtriſſimæ excellentiæ ſatisfactum iri ſtatuimus. Quamquam ſuperioribus annis ad Illuſtriſſimum et Reuerendiſſimum fratrem Hippolytum Mediolani Archiepiſcopum unam & alteram Epiſtolam ſupra hoc negotium ſcripſerimus. At nonnulla in tuæ Excellentiæ gratiam repetere non grauabimur. Primo autem communis omnium error menti occurrit, eorum prſertim qui ſacras literas interpretantur, Ex hac arbore ligna cedrina putātium, quibus Salomon hieruſalem templū ſtrui præcepit, Et de hac etiā id intelligunt, quod in libris Regum ſcriptum reperitur, Salomonem à Cedro libani uſque ad hyſo

pum parietis disseruisse ideſt à præstantissima et maxime omnium arborum procéra, ad infimam, humilem, & imbecillem plantam disseruisse. Legimus preterea cedrinas mensas apud antiquiores ingenti pretio emptas, Velut Ciceroniana mensa, cuius decimoquinto capite decimiter tij uoluminis Plinius & Antiquiores meminere. Additq; in Anchorano monte citerioris Mauritanię ingentissimas altissimasq; enasci. Theophrasti authoritate fretus. Passim deinde à poetis incorruptibilem materiam esse decantatur, & Cedrino unguento, oleóue inunctas chartas perpetuo durare, ut poetæ carmina digna cedro ideſt perpetuo supereſſe dicantur, quæ summum apicem artis gestiente natura attigere. Nunc uero præscriptam arborem à uulgari citro alteram esse ostendamus. Principio sit nobis Dioscoridis sententia Telum & aculeatus ensis primo rei herbariæ uolumine in hunc modum inquientis. Cedrus de magnis arboribus eſt, fructum fert ut Iuniperus myrti magnitudine rotundum. Quibus indicijs manifestissimum eſt alteram esse arborem Cedrum in Illustrissimi principis nostri delicijs receptam, neq; enim inter maiores arbores numerare oportet quum sit ferè arbuscularum pomilio, fructus quoq; myrti magnitudinem longius excedit. Liceat pręterea Plinij uerbis præmonstrato loco aures admouere Sunt autem (inquit) Cupresso fœminę etiamnũ sylueſtris similes, folio, adore, caudice. Quod apertissime Theophrastus uel hoc indicio manifeſtat, nusquam de Cedro locutus, quin Cupresso, Iunipero, altioribus ue arbusculis propinqua sit. Immo & tertio de plantarum historia uolumine inquit, Eſt Iunipero non absimilis, sed

folio maxime distat. Quippe Cedro durum, acutum & spinosumq;, Iunipero mollius. Additq; fructum Iunipero similem. Ex his quantum antiquior illa Cedrus ab hac nostra uulgari dissentiat, cuiq; etiam mediocriter erudito manifestum esse arbitramur. Ex antiquiori etiam mensas. Delubra, naues factas esse Plinius & Theophrastus prodidere. Antiquam Cedrum aliàs, nunc uulgarem prosequamur, At unum in primis submonere instituimus, nominibus etiam in Authorum communi usu differre. Quippe illam ex qua naues, et templa, Cedrum. Nostram uero Citrum, atq; Citriam apud Græcos appellatam legimus. Quin & Dion in Neronis uita non citreas, sed cedrinas mensas nuncupare maluit. Quod adiectiuum in sacris literis frequentius animaduertimus. Quamquam nullo modo dissimulandum sit Phaniam Eressium quinto de plantis librum Cedrum appellasse, atq; malum cedrium pro eo quod nos Citrum uocamus, & Citrium. Præstat igitur antiquum nomen exarare, quo fuit diu hæc arbor insignita, Legitur apud Theophrastum quinto plantarũ uolumine sub mali medicæ, aut persicæ titulo, quam in hunc ferè modum pingit folium habet simile, & penè æquale potulacæ, aculeos, quales pirus, aut spina acuta, sed leues, acutosq; uehementer, & ualidos. pomũ eius nõ mãditur, sed odore præcellit, necnõ et foliũ arboris odoratissimũ ẽ, Et si ĩter uestes pomũ ponatur, inoffensa cõseruat. Vtile & cũ medicinã mortiferam quis biberit, & ad oris suauem olẽtiam, quippe si quis Interna pomi in Iure aut aliquo humore cõcocta in os expresserit, digesseritq;, suauem halitum reddet. fert poma omnibus horis, alys

decidentibus, alijs subnascentibus, alijs matureſcentibus, Quæ noſtræ arboris imaginem repræſentant. Ambiges uero, dictum eſſe pomum eius non mandi. Sed ambiguitas ceſſet, Quippe Theophraſti, & Plinij tempore nondum mandebatur, ſed tantum odore commendabant. Athenęus etiam author eſt neminem ex antiquis guſtaſſe. Mox poſt Palladij tempora cœpit mire in conuiuijs, ac ganeam atq; gulæ irritamenta in ſapores, ac per ſeipſum expeti, ut nulla uideatur elegans, aut ſaliaris cœna, qua Citrum deſideremus. Lubeat deinde Dioſcoridi aurem accommodare hanc arborem mirum in modum uerbis effingenti, Nota ſunt Medica, quæ alij Cedromela, alij perſica, Romani Citria appellant. Arbor hæc omnibus horis pomifera eſt, ita ut antecedentem fructum ſubnaſcens identidē occupet nouus. Pomum ipſum oblongum, caperatumq; rugis, colore in aurum inclinato, ſuaui odore, alioqui graui. Semen habet piro ſimile. Contra uenenum uino bibuntur. Aluũ laxant, Oris halitum, & ſuauitatem commendant. In ueſtiarijs condita uidentur arcere animalium noxas. His quoq; Plinius grauis author aſſentit, in hunc ferè modũ, Tertio, Duodecimi Voluminis capite ſcribens, Malus Aſſyria, quam alij uocant Medicam, uenenis medetur. folium eius eſt unedonis interuenientibus ſpinis. Pomum eius aliàs non manditur, odore precellit, foliorum quoq;, qui tranſit in ueſtes unà conditus, arcetq; animaliũ noxia. Arbor ipſa omnibus horis pomifera eſt, alijs cadentibus, alijs matureſcentibus, alijs uero ſubnaſcentibus. hæc eſt, cuius grana parthorum proceres incoquere diximus eſculentis, commendandi halitus gratia. Ex his Quiſq; etiam

ineptus, Arborem, quam citrum appellamus, ab his Authoribus adumbratam intueri poteſt. Eiuſdē generis omnino ſunt, quæ limonia, Adami poma, aut rancida nunc uulgo dicuntur. Quæ Rantià dicuntur Hermolao teſte, quaſi Raudia, à colore çris ideſt fulua, uel à Neratio inuētore, Neratia dici potuere, niſi quis uelit Aranium quaſi Arianum ideſt perſicum à gente appellatum, eſt enim Aria (ut inquit Hellanicus) perſica quædam regio. Quid item ſi Malum Arantium ab Arantia oppido Achaiæ, Iuba author eſt heſperida, & Malum heſpericum nuncupari, placetq; Herculem in Grçciam tranſportaſſe, et malum aureum eſſe uocatum, Cuius in paſtoritia contentione Virgilius meminit, Aurea Mala decē hodie miſi, cras altera mittam, Quamuis Pauſania non aureū malum, ſed Heſperidum ab Hercule primum in Græciam tranſportatum dixerit, Ariſtophanes etiam Grammaticus Oximala perſica uocari prodidit, Galenus quoq; pomum ipſum non medicum, ſed Citrinum appellatum uoluit. Quamquam ſit apud Theophraſtū, ſub Medicę mali dictione repertum. Grçci quidam fabularum inuentores, nuptiale pomum eſſe putauerunt, à Tellure editū fabulantes, nuntiato Iouis, & Iunonis connubio. Supereſt Illuſtriſſime Princeps antiquiſſimam curam in plantando, et diligentiam in ſeruādo edocere. Propagine, ac Seminibus orium ducit. Semina (inquit Theophraſtus quarto plantarū hiſtorię libro) detracta Vere, Terris ſeruntur diligentiſſime cultis. Rigantur deinde quarto, aut, quinto die, quum autem maiuſcula fuerint, transferuntur uere iterum ad molle, riguumq; Solum, nec ualde tenue, tale enim deſiderat, Opuſq

est pingui aqua, marcidàue irrigari, non admodum frigida, qua etiam equorum stercora triduo macerata sint. Additq; serificti libus in uasis perforatis. Prosunt, & columbinæ sordes eadem aqua maceratæ. Quum hæ arbores in iustam molem creuere, flores pariunt, qui an spes sint futuri partus Theophrastus primo plantarum libro his indicijs ostendit, Inter, flores (inquit) Mali Medicæ, qui ueluti colum quandam, erectam in medio habeant, fœcundos hos fore affirmant, qui uero non habeant, hos fore infœcundos. Quod iterum uolumine quarto animaduertisse testatus est. Vnum uero submonendum arbitramur, Si hyemis inclementia in ferrariensibus hortis flores, aut subnascentia poma defuerint, causam à Theophrasto primo de plantarum causis assignari. Quippe placidum aerem expetunt, medioq; conflatum tempore, quo scilicet Germinatio, & fructificatio assidue facilitari potest, Mec illud posthabere dignum est, illa esse fœcunda semina, quę in colo quadam prorũpant, Hic unus est nascẽdi modus. Nonnulli ramasculum ut subnascentia uirgulta radicibus euellunt, ac intorquent, uere, in molle solum, udum, & pingue magis quam gracile plantantes, quarto etiam aut quinto die prædictis aquis irrigant. Alij ramos non ab arbore euulsos, sed adhuc illi infixos, fictili uase, testaceo, aut cucurbiteo uertice pingui terra pleno circũdant, quod radices emittat, proinde ab arbore diuellitur, transplanta turq; dato radicibus spiramento. Sæpius integras arbores è longinquis partibus transferre excogitauimus, Vt antiquiori tempore ex Persia & Media euehebantur. Nunc triuialis est ferè arbor, pluribus horum pomorum gene-

ribus Citreta liguriæ, Campaniæ. Apuliæ, Benaco lacu, & tota ferè Italia, præsertim uero calidioribus locis fœlicius germinant, & quamcunq; imaginem topiario opere reddunt. Nos Genuæ, & Sauonæ Atria, Cubicula, Papiliones topiario opere ex his arboribus fictos uidimus, Q uũ Excellẽtia tua Anno à Christi ortu. M.D.XXVIII Galliam peteret. Sed qua arte sine ullo discrimine trãsferri possint, Plinius 3. 12. uoluminis capite ostendit. Tentauere (inquit) Gentes transferre ad se propter remedij præstantiam fictilibus in uasis dato per cauernas radicibus spiramento, Qualiter omnia transitura longius seri arctissime, transferriq; meminisse conueniet, ut semel quę que dicantur, Necnon eiusmodi arbores antiquitus insere bantur, quorum fructus Citro mela nonnulli appellarunt. Deniq; huius arboris morbos, et remedia opus esset afferre nisi satis superq; in nostra arborum medicina ostenderimus, Tamen illud unum admonere non grauabimur, Corticis ablationem esse huic arbori mortale nocumentũ, hyeme presertim, Tunc opem ferre, noua cera, resina ue obstructo uulnere decet, ne frigus intimam arboris medullam ingressum, perimat. Hyeme uero à temporis inclementia seruantur, si in fictilibus plantatę sint hę arbores, et in clausum locum portentur, in quo aer natura uel arte temperatus sit. Arte autem si prope Calidarium fabricetur: At si communi solo plantatæ sint, tugurio cannitio, aut ex Milij nigri culminibus spatio unius peris ab arbore, circundentur. Mox equinum fimum ad medium usque tugurij exterius circumponatur. Hæc sunt Illustrissime Patrone, quæ ex Antiquorum uoluminibus de hac arbo-

re Tuæ Excellentiæ gratissima delineare ualuimus, quibus iam esset finis additus, nisi hoc unum in mentem accessisset, Lacedemonios (Aristophane Grammatico authore) Deos hac arbore coronare solitos. Vale Illustrissime Princeps, & totius Italiæ Decus eximium, & nostrum hoc Munusculum, ut cætera alia, hilari fronte sumas, quod hæreditario Iure tibi debetur.

In librum Eximij Philosophi ac Physici Antonimusę Brasauoli Francisci Bouij Ferrariensis Epigramma.

Simplicia Examen subeunt Medicamina cuncta
Libro hoc. Flos. Radix. Fructus, & Herba potens.
Lignum. poma. Nuces. Oleum. Sal. Gemma. Metallum
Mel. liquor Hic. Succi. Pharmaca quæ ꝑ patent.
Mille Notæ occurrunt, rerumq; Vocabula mille
Hic, quibus haud dubie singula nosse datur.
Antoni musæ gaudent præsentia, Quantum
Prisca Dioscoridis Nomine Sæcla sui.
Perlegat hunc Medica Quisquis desudat in arte.
Verset & assidua Pharmacopola manu.

INDEX OMNIVM SIMplicium que in hoc libro continentur.

Abſinthiũ 50
Abſintiũ Santonicũ ibi. et. 198
Abſinthium Seriphium ibidem
Abſinthium ponticum. 144
Abſinſe ibidem
Aboberas 153
Abrotanum 102
Acetoſa 134. 182
Acantha ibidem
Acanthus 144
Acorus 256
Acetum 332
Acatia 346. 383
Achiroſa 393
ακαλυφη 73
Ache 181
Achilleum 525
Adiantum 121
Adeps 499
Adhil 135
Adlerſteiu 443
Aetites ibidem
Aeromeli 336
Æs uſtum 419
Ærugo æris, ſcoletia, raſilis, ferri, plũbi, et chalybis 420 & infra
Afrotomela 216
Afodilus 288
Agreſtis 74
agrimõiũ 89. 122
Agreto 158
Agnus caſtus 192
αγνος ibidem
Agaricus 286
Agallochon 322
Agnus 501
Agrones 159
Agrazo 333
Agreſt ibidem
Aizoon 72
αιγιρος 393
Aizoi leptophyllon. 461
Airs zung 48. 50. 145.
Aiodrauo 96
Aines 177
Alcyonium 526
Alipon 67
Alcanix 246
Althæa 71
Alkakengi 83
Alliũ ſylueſtre 95
Alectorolophõ 98
Alſine 140
Althea 71
Alberas 193
Alo 249
Alſebram 264
Albucus 289
Aloë 353
Aloës lignum 322
Aloen hepaticam 354.
Albaras 394
Altith 460
Alabaſtrum 441
Alumen 459
Alumẽ catine 460
Alumen zucharinum 462
Alumẽ plumę ibi.
Alumẽ ſciſſile ibi.
Alumen ſchiſton 463.
Alumẽ Roche 161.

Alumen lapari-
num 464
Alumen liquidum
ibidem
Alumẽ ſcaiolę ibi.
Alumẽ Rotundũ
ibidem
Aliuca 511
Almeyrorem 47
Aloſena 50
Alfolfes 161
Alcarouea 174
Almandras 201
Almendes ibidem
Alo 249
Alant 254
Alraun 313
Alcaparas 317
Almezaga 382
Albayalde 425
Alun 463
Alũ de roche 464
Alun ibidem
Albercoco 510
Aleyonium
αλοσαχνη 517
Ambubeia 47
αμβελνο αγρια 41
Amaracus 52. 113
Amomũ 136. 156
Amamelis 292. 490
Ameos 167
Ammi ibidem
Amaberberis 187
Amygdala 201
Ambroſinas ibidẽ
Ampeloleuce 201
Amoniacum 372
Ambra 374 394
Ambracam 397
Ambarum ibidem
Ampelopraſon 96
Amianthus lapis. 159. 463
Amarellem 509
Amphibium 506
Anthos flores 31
Anemone 38
ανδραχνη αγρια 71
Anagiris 136
Anguria 152
Anemone 38
Aniſum 177
Anthera 23
Anethum 198
Anet 198
Anemion ibidem
Anacardus 231
Antiſpodium
292. 490
Aniudem 401
ανθραξ 431
Andrachne ſylue-
ſtris 461
Aſtyllis ibidem
Antimonium 443
Aarole 495
Anthrax 448
Androſace 63
Andorn 94
androſemon 99
anis 177
angelica 179
ancens 319
anade 499
anaſaron ibidem
apollinaris 83
apium 179
apiũ ſaxatile 178
apiũ ſatiuũ ibidẽ
apium orten. 178
179.
apiũ macedo. 179
Apium ιτωαζονι 179
apiũ paluſtre 180
apiũ ranium ibidẽ
aparine 199

Astragalus 96
Apia 216
Aphroselenon 424
Apiron 451
Aphronitrum 488
Apfel 216
Arnaglosson 70
Argemone 90. 122
Artemesia 111
Arcemise ibidem
Arbor abraæ 192
Arantium 232
Artanita 54
Aristolochia 245
Aristolochia lõga ibidem
Aristolochia rotũda 246
Aron 252
Armorazo 314
Arsenicũ 390. 465
Argentum 419
Argentũ viuũ 421 & infra
Argẽtũ aqueũ ibi,
Argyritis 424
Argyrolithon ibi.
Argentum sublimatum 430
arboreus lapis 438
arsinagal 389
aries 501
armeniaca 510
armoise 113
aroſſes 176
archangelica 179
arnabo 271
armonia 373
argent 419
argent vif 423
argent sulime 431
asplenon 48. 114 116
asarum 96
asparagus 181
aspharagus 282
asphodelus 288
aspalathus 325
assa fœtida odorifera & dulcis 399
aster 427. 484
asphaltus 452
astragaliotes 465
aster samius 484
asprella 79
ascyron 99
astaricum 275
Asteraticum ibidẽ
Aterisçon 275
atriplex 175
atramentum sutorium 466
atramentum 470
atramentum metalicum ibidem
atramentũ scriptorium 471
atramẽtum Chalcographorũ 472
aurodano 102
auantia 133
auellana 200
aurum 418
aurũ obrizũ ibidẽ
Auripigmentum. 388. 465
austera 216
aulx sauuages 96
auropne 102
auenea 121
aughentrost 135
auellenes 201
auelada 263
aynech 302
aymante 442
azezmulsaret 105

azurro oltramari no 429
azuro chiaro 445
azarolus 165
azedeiras 182
azeitunas 214
azeite 332
aZuquar 346
azogne 423
azeite de minera 457
azeites 509
azeites de petitas de calabacas ibi.
B
Baniam 499
Balauſtium 42
Barypicron 50
baccę lauri 175. 200
Ballote 94
Bacharis 96
Baſilicum 118
Bardana 119
Baſilicum Garyophillatum 161
Baucia 191
balſamū 201. 454
Balachor 231
Bardaná mi. 296
Balanus myrepſice 300. 510
barba hircina 348
Batitura æris 419
Barach 488
Ballę marinæ 504
Balauſtia 43
Balauſt ibidem
Bappelen 72
Baſilicakraut 119
Barbontina 198
Baldrian 239
Bdeliū 366. 404
Beta 84
Betonica 85
Berbena 87
Bechion 120
Berberis 187
Been 300. 510
Belliricus 222
Been rubrum 296 300
Berklehe 36
Ben 300
Berberion 435
Berberi ibidem
Beccus 501
Belzinum 401
Beragenis 30
Bernklehe 36
Bermuet 50
Begtrit 70
Beldroegas 73
Betoniem 86
Betoniem Kraut ibidem
Beizfuſſ 113
Behr vvrtz. 175. 191
Beninien 193
Bñdicta roſa 193
Bein vvel 251
Beech 382
Bedlium 404
Beer 500
Bezeron 504
Beuf ibidem
Bellotas 509
Bibinella 108
Biſtorta 289
Biaca 423. 295. 115 252
Bitumen 453
Bitumen Iudaicū 455
Bitumen babylonicum 454
Bitias 470

Binato 506
bisse scutellare 524
Bingel Kraut 85
Bibenell 108
Bilsensome 151
Bionium 275
Biber geil 506
Biber vvertz 246
Blattæ bysantiæ 406.416
Blitum 84
Blut vvurtz 290
Bocr 501
Bouraches 30
Boculus rosarv 22
Borago 29
Bol° armen° 474
borax suce boracis 481
Bourax 483
Borbonaga 88
Bource a pastour 129
Brassica 83
Britannica 86. 296
Brassica marina 102. 301
βρυον 105
Brusaculo ii 2. 141
Bryonia 283
Bryon 126. 461
Bruscandula 126. 303
Brácavrsina 244
Brugnoli 208
Bruscus 241
βριον θαλασσιον 301
Bramenbeher 78
Brandt lautch 120
Brooncres 159
Buglossa 28
Bursa pastoris 128
Buceras 161
Buthor marie 243
Bulbus 281
Buxus 359
Buxus spinosa ibi.
Buccinum 496
Burretsch 30
Bubonium 275
Bucheidem 282
Buey 504
Bysam kraut 151

C

Chachille 101
Camomilla 14
Capillamenta in rosa 23
Caput in rosa ibi.
Calix 22
Caro in Rosa 23
Canis lingua 29 299
Calamentum 52
Calamintha 51
Capnion 65
Camœdrys 76
Camedryos 76
Calamandrina 76
Cauda equina 79
Caulis 82
Capilli vene. 120
Calitricon 121
Capillū terræ ibi.
Carduus 125
Carduus benedictus 126
Capsella 128
Cardamon 158
Cartamum ibidē
Cannabis 163
Cardamomū 169
Cardamomi tria specia 169
Carui agreste 170
Caruus 172
Carui 173

Caros ibidem
Casta herba 192
Cotaputia maior 194. 187
carpobalsamũ 201
Catalonia 208
Carica 210 et ĩfra
Caprificus 211
Cariseti 220
Caryites ibidem
Carion myristicon 223
Cassia fistula 224
Calcecumenõ siue calcos Cecaumenos 419
Cassia syrinx 224 305
Canella 225. 307
Cassia lignea 224 309
carpesiũ 227. 242
Calamus Aromaticus 257
Calamus odoratus. ibidẽ
Caricamon 268
Caliumaris ibidẽ
Catanance 295
Carlina 297
Castanea 313 & infra
Caparis 315
Capparis arabicus 316
Calampat 323
Camphora 363
Caphura ibidem
Caucalis 226. 367
Calamitis 375
Carabe 392
Caulias
Canchamum 407
Calauritis 424
Carbunculus 431 448
Cali 461
Calcadis 468
Capistrũ auri 482
Cadmia 490
Castorium 505
Cassia 308
Caligo 524
Camemina 17
Camileblũ ibidẽ
Campulosa 37
Caphran 39
Calament 50
Cauriola 74
Caprifolium 114
Calabacas 153
Carranede 194
Canna fistula 226
Casse fistulle ibidẽ
Camfre 364
Camphur ibidem
Canart 499
Cauallo 501
Cabron ibidem
Carnero ibidem
Cannaueras 165
Cẽtauriũ maius 9
Celidonia 86
Cerogna ibidem
Centrum galli 97
Cẽtonicũ 102. 144
Centũculus ibidẽ
Centauriũ maius & minus 106
Cereola 208
Cedrus 231
Cepa 176
Cera 351
Cera virgo ibidẽ
Cedrides 409
Cedrium 409
Cedria ibidem

Cebella 178
Cerussa 423
Ceryx 496
Centaure 107
Cētum capita 275
Cerf 500
Cegua 165
Ceguce ibidem
Chamæmalon 14
Χαμαιακτη 59
Chamæbaton 78
Chamæpitis 81
Chachille 101
Chamælea 117
Chatacias 194
Chamæcissos 244
Chamæleon 298
Χαλκουανθος 420
Chamæleon nigra 412
chalcitis 463. 468
Chalcāthum 469
Chardō benist 117
Chaneuix 164
Cheiri 43
Chelidonium 86
Chebulus 221
Cherath lōga 226
Cherātemum 387
Chermes 408
Cheichen ibidem
Cheure feul 114
Cheual 501
Choulz 83
Chrysanthemū 15
chrisolachanō 216
Chrysomela. 216
509
Chrymatias 375
chrysophorō 394
Chrysitis 424
Chrysocolla 482
Chrysocome 92
Cirsion 29
Cichoreum 46
Citharac 49.
116 145.
Citrach 116
Cima 77
Cincinalis 88. 120
citrulus 151 et īfra
Cicuta 164
cicer sylueſtre 168
Cici 186
Citrinus 222
Cinamomum 305
307
Citrum 231
Ciclamen 243
Cisthos 347
Cissus 348
cīnabaris 362. 432.
cinaprium 432
cinogloſſa 299
citrules 153
cipreſſo 219
cire 352
cieruo 500
clematis 103. 113.
245
claudiana 216
climia 490
claperroſen 38
cletten 134
cœrulen 428
cortex in Roſa 12
columbina 87
cotyledon 110
corruda 125
colūbinus pes 135
cortex balſami 204
colymbades 213
cotonea quitē 216
coton 217
coriandrum 262
cobethbagne 170
cordumeni ibidē

cœpa 176
coloquintida 229
colocynthis ibidẽ
costus 238
Καρυζα 228
cõsolida maior & minor 249 et infra
colchicon 277
corigiola 298
colophonium 356
coele 83
colophonia 377
commi 385
colla piscis glutẽ et
carauella 412 & infra
coralliũ 304 436
corallina 301
cornu monocerotis vnicornis cer. 491
copulę glădiũ 491
collyrion 484
colchothar 467
corona de Rey 36
corona Regia ibi.
coronopos 74
coupeaudes roses 78
coles 83
coucon 146
concombres 153
cõcourges ibidem
coriander 163
coreandres ibidim
commin 177
comines ibidem
coregiola 80
Coing 217. 331
Cormes 218
Coco 231
Consonde 251
Colle de poisson 414
Colle 412
Coralos 439
Coral ibidem
Coraln ibidem
Couperozne 472
Corno de cerf 491
Coule vvre 503
Cordero 504
Coparosa 472
Crinon 35
Croci flores 39
Crambe 83
Crista gallinacea 88.
Crista Galli 97
Cromyon 176
Cretaum 290
Crystallus 441
Crepitans rosa 38
Cretonart 274
Cristal 441
Cuscuta 62
Cunila 127
Cubebe 192. 226
cucurbita 152 229
Cucumis 152
Cucumis pepo ibi.
Cucumis citrinus ibidem
Cuminum 167
Culb 184
Cunila pulicaris 191
Curcuma 262
ăguimus erraticus & asininus 349 & infra
Cumanum 83
Cunel 128
Curage 139
Culatro 163
Cupressina 81
Cubreas 228
Cubebe ibidem

Cubeb ibidem
Cuorno de licor-
nio 491
Culebra 503
cyclaminus 54 243
Cynogloſſon 29
Cytinus 42. 348
Cimbalaria 64.
110.
Cymbalion 111
Cyminum 177
Cyperus cypirus
& cyperis 260
Cyaneus 429
Cyſteolithos 528
D
Damaſcenæ roſæ
28
Daphnoides 75
δαφνοειδες 77
Daphnitis 116
Daucus 173 189
Damaſcena 208
Dactilus Indię 223
Dactylus 214
Dantes 215
Datel ibidem
Daucus cretenſis
240
Datel Ken 415
Danſch vvun 288
Delphiniun 67
Dentritis 438
Dentale 495
Deſchel kraut 129
Dermideras 155
Denfels dreck 403
459
Dinarella 110
Dipſacos 125
Diacoralli 137
Dirizdar 197
Dirdar 196
Digitus Mercurii
277
Dictamnus 280
Diagridium 357
Dill 195
Dielãghol vvurtz
246.
Digiti citrini 283
Doronicum 299
Doſten 35
Dracunculus 252
Drago 270
Dragontea ibidẽ
Dragagantum 384
Dragantum ibidẽ
Cryos hyphear
411
Drachen vvurtz
353 297
Drachen blut 363
Driant 387
Dulcis radix 246
Duronigo uel du-
rongo 299
E
Ebulus 39
Eber vvurtz 276
Echinois 119
Echion ibidem
Eclere 87
Edeſma 213
Eichel miſſpen 412
Einhorn 491
Eichel hueteil 492
Eichel 509
Eidex 522
Eiſen Kraut 88
Eleoſelinon 180
Eliotropium 186
Elates 215
Elleborus albus
285
Elleborus niger
ibidem

Eleomeli 336
Electrum 397
Elaterium 349
Eluanda 162
Elauo 205
Elphant 491
Empetron 66.291
Emblicus 222
Ematiſtes 439
Emeraudes 447
Endiuia 46.151
Enagra 91
Enula 253
Endiuia 47.154
endiue et ẽdiuẽ 47
Engelburt 143
Endres 198
Endrinas 209
Entiam 247
Encentio 319
Enxufre 452.513
Entz 499
Ephemerum & Ephemeron 277
Epithymus 56
Epimelis 166
Epimyrtus 79
Eppich 180
Eppau 144
Equiſetum 79
Equapium 179
Eranthemum 15
Eruca 165
Eruum ueſſe 169
Erythrodanũ 254
Eryngium 274
Eryngiata 275
Ergaſime 367
Erdtrauch 65
Erix 75
Erdt Zvviel 245
Eſula 263
Eſels huff 119
Eſcorze da miler. 331
da ſurean 331
Eſſig 332
Eupatoriũ 89.250
Euphragia 134
290
Euphorbium 369
Euphorbe 370
Eupatoire 91
Eufraize 135
F
Famancheſt 192
Fandenagi 281
Fauilla ſalis 489
Far 161
Fel terræ 106
Feſira 284
Feſireſim 285
Fenoueil 82.181
Feigbon 163
Fenchel ibidem
Feigen 211
Felt kummel 184
Filla in Roſa 23
Ficus 211
Ficus arida ibidẽ
Ficus agreſtis ibi.
Filicula 258
Fidicula ibidem
Filz Kraut 62
Figatella 105
Figues 211
Figes ibidem
Fiſcaleim 434
Flos in Roſa 22
Flores anthos 31
Flos æris 420
Flos lapidis 463
Flos gypſi 464
Flos ſalis 488
Flor d granada 43
Flach 159
Folia in roſa 24
Fœniculus 82.181

Fœnu græcum syl uestre 100
Folium īdum 146
Fœnugræcum 160
Fortuna poma 215
Fourmant 162
Frumentum 161
Fraxinus 196
Fraxinella 275
Fravvenar 121 304
Fumaria 64
Fumariæ secunda species iii
Fumus terræ 64
Fulfel 206
Fuligo quid 524
Fuchs luingen 505
Fuchs 521

G

Garunfel 206
Gariophyllū idest Garophalum 97 131 205
Galga 100
Gattara herba 51
Gariophyllata 131
Gariophylli folia 147
Galanga 256
Galbanum 403
Gamanderlim 76
Gamēderim ibidē
Garb 135
Galgent 258
Galingal ibidem
Gamones 289
Gamonites ibidem
Gans 499
Genista 40. 183. 304
Geum 133
Gethis ibidem
Gentiana 246
Genicolaris 298
Gēma stellata 427
Gelbsteheblum 28
Gegenstafz 31
Gestron 86
Gelutele 36
Genest 40
Genester ibidem
Gelbveil uel Gel viol uel geel 44
Geraunium 136
Gerst 162
Genesure 210. 513
Gengeure 238
Genebro 513
Giarca 100
Githone 178
Gith ibidem
Giazolo 247
Gizir 308
Gisbese 319
γιζι 509
Girosle 205
Gimzembre 238
Gipsū plastre 485
Glycysis 192
Glās odorata, 221
Glans unguentaria 300. 510
Glans ægyptiaca ibidem
Glycyrriza 246
Gladiolus 248
Glutē taurinū 413
Gluterons 120
Glett 415
Glitschen 39
Glans 509
Gluy d'chesne 412
Goiues 44
Gome Arabic, dragant, & dragante. 387
Gome de lierre ibidem
Gome de pin 399

Gold 419
Grungus 209. 318
Graminea 74
Gramẽ 73 et infra
Grapllea 199
Granata 448
Grenas 449
Granada ibidem
Gruogo 39
Grima vves 72
Gras 74
Gruin Kraut 176
Gryen Kraut 292
Grudes 414
Gramẽ aculeatum ibidem
guaiaci ℞ coctũ 66
Guaiacum 326
Gũmi hederę 144 387
Gũmi helemi 214 385
Gummi 317.408
Gũmi Arabicum 347. 382
Babylonicũ Sarracenicũ acatię ſpinę
Aegiptię ex vitibus olearũ ex pruno ex fructibus ex ceraſo ex vlmo ex Amigdalis amaris et nucum 383. 384
Gũmi oleę Aethiopicæ 385
Gummi Iunipi 391
Gummi populini græ 393
Gummi nucis Romanę ibidem
Gummi pini 399
Gummi cedri 408
Gũmi carabe 392
Gyneceum 444
Gipſum 485

H

Haſelnus 201
Haſce 60.93
Halicacabũ 80.83
Hablagar 103
Harnaſel 206
Halmades 214
Halilig 222
Haſtula regia 289
Haur Romu 392
Halos anthon 488
Harſtrang 79
Haſzelvvurtz 97
Hanf 164
Haſz 524
Haszharſz ibidẽ
Herba gattara 51
herba ſcti Ioã. 97
Herba Sarracena 100
Hepatica 104
Herba uenti 110
Hecycro Magna 137
Herba orechiara 72
Herba vitri 139
Helxine ibidem
Herba vrceolaris 141
Helyx 143
hederaarborea ib.
Hedera terreſtris ibidem
Herpacantha 143
Hemionitis 144
Herba ſãcti Petri 145
Herba palyſis ibi.
Herbum 169
herba Iudaica ibi.
Herba bruſca 182
Herba piſſara 252
Helenium 253
herba ſaliuaris 270

Hermodactilus 277.
Henfistides 348
Hemalochoen 360
Heracleotis 442
Herba dalle Carpanede 194
Hermodantes 280
Henn 499
Heyde 75
Hirs 162
Hirtzzung 48. 50 145
Hibiscus 71 412
Hierabotane 88
Hipposelinon 178
Hirtlaup 47
Hindtleuff 47
Hinsch Kraut 246
Hirtshorn 491
Hirsch 500
Hirundinaria 86
Hor vvurtz 28
Horstrang ibidem
Holder 40
Holczapfel 218
Holvvurtz 245
Honigk 333
Hombre 502
Homme ibidem
Hundtszung 299
Huille 332. 509
Huille de courges 509
Hueuos ibidem
Hyssopus 92
Hyssopus mõtana 93
Hypericon 98
Hydropip 137 207
Hyosciami semen 150
Hypocisthis 347
Hydrargyrũ 421
Hyacinthus 447

I

Iannes Kraut 99
Iacintes 448
Iacinta ibidem
Ibiga 81. 461
Ibis 72
Ichthyotera 244
Ichthyocolla 413
Ielegeer Ieliber 76
Ieseminum 519
Illyrica vua 212
Imoio 82
Imauos 525
Imperatoria 304
Intubus 47. 154
Iuolucrũ maiꝰ 113
Indus 222
Inula 253
Ingvver 238
Incenso 319
Ion 17
Iov 17
Ioseminos 17
Iouis glans 314
Iov ϗϛτον 421
Ioubarde 72
Ιωβουρις 79
Ipoquistidos 347
Irios ibidem
Iris 247
Iris Illyrica ibidẽ
Iris sylvestris 256
Isopus asce 60
Isop 93
Iscas 211
Iua 81
Iuniperus 104 210
Iũcus odoratus 110
Iũcus rotũdus ibi.
Iũcus q̃dratus 241
Iũcꝰ triãgularis ib.
Iusquiamus 150

Iuiuba 212
Iuiubes 213
Iuden docklen 84
Ιζια 410
Ιζος 411
Ixopo 49

K

Kanabel 197
Karſahane 276
Kaurach 262
Kalb 504
Kerua 186
Keſten 314
Kiſz 430
Kliten 199
Kleb Kraut ibidē
Korner 195
Kramazber 210
Kraut bilſſēſome 151
Kreutz blume 283
Kroten flachs 160
Krōmet beer 513
Kurbs 153
kumell 177
kupfer vvuaſſer 472

L

Lana 23
Lābruſcę flores 40
Laurus 75
Laureola 77. 116
Labrū veneris 125
Lauacrū Veneris ibidem
Lapagum 132
Lagopum ibidem
Lapatiū ſylueſtre 133 & infra
Lapathū 134. 182
Lactuca 151. 153
Lachryma 184
Lappa 199
Lardaria 208
Lauritis 294
Lappa minor 295
Ladanum 348
Ladon uel ledon 349
Laſer 399
Lacca ſiue lacha 406
Lapis ſtellatus 427
Lapis lazuli ibidē
Lapis ſplēdēs ibi.
Lapis Armenus 439
lapis hęmati. ibi.
lapis iudaicus ibi.
Lapis lyncis 440
Lapis Herculeus 442
Lapis Aquilę ibi.
lapis pręgnās 443
Lapis ſamius 484
Larbason 444
Lauādula 124. 511
Laſerpitium 400
Laſahaten 492
Labaras 134
Lactuc 154
Lapis amiātus 159
Lazarolus 165
Lamb 504
Lagardixa 522
Leucāthemum 15
Lēticula aquę 146
Lens 166
Leucoion 518
Leguro 522
Lengibi 304
Lepidium 315
Ledon 349
Lentiſcus 379
λευκη 394
λεπις χαλκου 410
λεπις ibidē
Lēgua de vacca 31

Ieber kraut 91. 105
Lectus 154
Lein 159 509
Lentilles 167
Lentillas ibidem
Lengua de pei-
ro 299
Leim 414
Leuu 503
Leon ibidem
Legaro 522
Libanotis 32
Liliũ aut liriũ 35
Lirinũ vnguẽtũ 35
Linozostis 85
Licheu 105
Limus terrę ibidẽ
Liliorum alborũ
oleum 35
Lingua cerui-
na 49. 144
Lingue ceruine
due. 145
Linum 159
Linum agreste 159
Liguſticum 180
Lithoſpermõ 185
Lingua auis 195
Lingua paſſa ibidẽ
Liſẽ aſaphit ibi.
Lithargirum 424
Litrum 488
Liuiane 211
Liquiritia 246
Libanus 317
Lignum aloes 325
Lignũ ſanctũ 327
Lingua canina 348
Liguſtrum 358
Lithodendrũ 438
Liliem 35
Lisblanc ibidem
Lirio ibidem
lingua bouis 29
Lingua ouis 70
Lienẽ bloumẽ 114
Lin 159. 508
Linũ asbeſtinũ 159
Linoſa 160
Linaria ibidem
Linoalcanahe 164
Linſen 167
Liebſtochel 181
Liẽrre 144
Limones 232
Lione 254
Ligno aloes 322
Literge 425
Lion 503
Liebre 524
Lorberbaum 75
Lonchitis 359
Laurier 75
Loge 76
Laureole 77
Lupulus 125
Lupus ſalicta-
rius 126
Luuertice ibidem
lupus vertitius ib.
Lupinum 163
Luganigo 250
Luph 252
Lubne heremita-
rum 399
Lunaria 484
Lutra 506
Lupares 126
Lupius 163
Lichene 302
Lyncuriũ 393 440
Lychnitis 37
Lyirum 358

M

Malum terræ 54
Malua ſiue malua
uiſcus 71

Marrubium 93
Marrubij ſpecies due 84
Marrobio ibidem
Marrubiū nigrum ibidem
Matricaria 111
Marella ibidem
Materſylua 113
Malabathrum 147
margarita 145. 435
Maluaſia 212
Mala cotonea 216
Mala granata 218
Macis 223. 319
Mala medica 232
Mali punici flores 42
Mandragora 310
Mala inſana 311
Māna Thuris 318 334
Macer 319
Machir ibidem
Mahazari 326
Mauna 334
Māna tria genera 335
māna apud hebre os quid ſignificet 341
Maſtix 379
Maſſpeton 403
Magydaris ibidē
Maluaueſchio 412
Marchaſita 425
Magnes 441
Marum 518
Mecella 17
Mancanilla ibidē
Marghicherzē 37
Marię cādella ib.
Marien roſen ibi.
Marię roſa ibidē
Maiorana gentilis 52
Maioran 54
Maniarona ibidē
Mariolaine ibidē
Ma vves 72
Mangolt 85
Manegold ibidem
Marayes 158
Mandel 201
Macans 213
Manneth 442
Maſtic 382
Mariendiſtel 298
Marck 504
Manę 525
Melilotus 35
Mentaſtrum 51
Mezereon 77. 116
Mercurialis 85
Menta 50
mēta florētina 143
Menta gētilis 144
Melon 151
Melopepo 152
Meconiū 155. 352
Meſpilum 165
Melegette 172
Melantium 174
Melimela 216. 509
Meum 240
Memith 263
Mezeheregi 264
Melanzana 310
Mel 333
Mel roſcidum 346
Mel aereum ibidē
Mel cannę ibidem
Mel arūdineū 346
Mel ſylueſtre ibi.
Melanteria 470
Medulla ſpinalis 504

Medulla

Medulla crurum cerui uituli Bouis Tauri hirci Agni ibidem
Mẽte ſauluage 51
Mentraſtes ibidẽ
Melon Blanc 37
Metra 113
Metterem ibidem
Meleuſo 140
Melons 153
Melõ de aqua ibi.
Meſpil 165
mehrhirſſe 186
Membrilles 217
media cõſolida 250
Meer hirſz 292
Membriles 331
Mench 502
Millefoliũ 135. 361 433
Millium ſolis 184
Miraſole 186
Myrobalanus 208
Minium 341 433
Miha 374
Miny gleba 479
Mintz 2
Mirz 51
Miſtel 85
Miuz 144
Mille pertuis 99
Mille feulles 135
Milium 162
Millo ibidem
Mil ibidem
Min vven vvurtz 193
Mirtinhes 210
Mirtilles ibidem
Mirobalans 223
Mirabelanes ibidẽ
Miel 333
Mierre 369
Monoclonon 111
Morion 311
Monõbaſia 332
Molechil 404
Momordica 519
Moſlaza 158
Morelle 81 300
Moura ibidem
Moſcht 223
Mouton 501
Mon 155
Muſcus 105
Muralium 139
muralis herba ibi.
muris auricula 140
Muſa 215
Muſono 216
Muſtea 216 217
muſcus marinꝰ. 301
Muſcus 105
Mumia 454
Mur ex 497
Mumia 454
Muter Kraut 113
Myrice 75
Myxa 410
Myrtus 78
Myrtilus 78. 210
Myrtidanum 78
Myrtida 79
Myriophyllon 135
Myoſotis 140
Myrti ſemen 210
Myrabulani 221
Myrobalanus 221 Mirepſice balanus 221
Myrtus ſylueſtris 227
Myrſinite 267
Myrix 326

* * *

Myrrha 366
N
Nabach 493
Narcoticum 19
Νάρκον ibidem
Naſturtiũ 101.158
Nardus 123
Naphtha 458
Naſcaphthon 492
Nachtſcant 81
Naranzas 232
Nepeta 51
Neueda ibidem
Nenufar terreſtre 129
Nenufar 27
Neſſelen 73.159
Negeles Kraut 133
Neſſel 159
Neſpelas 166
Nepfles ibidem
Nelle noyre 175
Negelim 205
Nigella citrĩa. 170
Nigella 172
Nigella nigra 174
Nigella ſubcitrina ibidem
Nil 295
Nitri ſpuma 488
Nix 295.401
Nizole 201
Nies vvurtz 286
Noz de cipreſſo 219
Nois muſcades 223
Noiẽ muſcada ibi.
Nois de inde 231
Noter vvrtz 253. 297
Noys 509
Nux pĩnea prenestina pontica auellana 200 & infra
Nuclei pinei ibidẽ
Nux cupreſſi 219
Nux methel ibidẽ
Nux vomica ibidẽ
Nux moſcata 223.
Nux myriſtica ibi.
Nux Romana 393
Nux indica 231
Nucleus dactilorũ 415
Nuſelle 201
Nuezes 509
Nuſſ ibidem
Nymphea 28
Nĩphea terreſtris 120
O
ὠχρα 476
Ocimũ Gariophyllatum 117
Ocimum ibidem
ὠκιμοειδες ibidem
Ocimaſtrim ibidẽ
Ocimũ aquaticum ibidem
Oculos leporis 133
Ocularia 135
Ochſzenzung 31
Oenanthe 41
Oel 332.509
Oleum liliorum alborum 517
Olus atrum 179
Oliua 213
Olea ſilueſtris ibi.
Oleaſter ibidem
Oleũ ὄphaciũ 214
Oleum ex nucibus 509
Oleũ perſicorũ et chryſomalorũ ibi.
olea aethiopica 214

Oleum ſaxi 458
Oleũ Montis Zij ibidem
Oleũ amygdalarũ dulcium 508
Oleũ amygdalarũ amararum ibi.
Oleum ſeminũ lini ibidem
Oleũ vitelli ouorũ ibidem
Oleum ſeminum cucurbitæ 509
Oleũ Chryſomalorum 509
Oleũ glandiũ 510
Oleũ balaniũ ibi.
Oleũ laurinũ ibi.
Oleũ de ſpica 521
Oleum nardinũ 511
Oleũ ex lauãdula ibidem
Oleũ myrtinũ 512. 522
Oleũ ſeſaminũ 512
Oleũ Iunipinũ 513
Oleum Tartari et oleũ ſulphuris ib.
Oleũ vitrioli 513
Oleũ Terebinthinũ 514
Oleũ laricinũ ibi.
Oleũ Roſatũ 516
Oleũ violatũ ibi.
Oleũ chamçmalinum 517
Oleũ de Abſinthio ibidem
Oleũ rutaceũ ibi.
Oleũ anethinũ ib.
Oleũ de Mẽta 518
Oleũ de maiorana ibidem
oleũ amaracinũ ib.
oleũ nenupharinũ ibidem
Oleũ de cheiri ib.
Oleũ ſãbucinũ ib.
Oleũ de cochÿs ib.
Oleũ de papauere 519
Oleum irinum ibi.
Oleũ de hypericõ 520
Oleũ de ſpica nardi 521
Oleum de maſtice ibidem
Oleum de ſcorpionibus ibidem
Oleõ uulpinũ ibi.
Oleũ ꝺ pipib⁹ ibi.
Oleũ myrtinũ. 522
Oleũ de capparibus ibidem
oleũ ꝺ caſtoreo ib.
Oleũ de euphorbio ibidem
Oleum de lumbricis terreſtrib⁹ ibi.
Oleũ ꝺ lacertis ibi.
Oleũ coſtinũ ibidẽ
oleũbalſaminũ ibi.
Oleũ ꝺ citonÿs ibi.
Oliua 213
Olus atrum 178
Ombelon 126
Ovvẓ 417
Opium 155. 352
Opobalſamũ. 202
Opobalſami boni notæ 203
Obobalſami boni liquor ĩ quib. deprehẽdat ibidem
Opobalſami ueri colores 204

Opoponax 371
Ophthalmica 135
Opoponax 371
Origanus 33
Origanus heracleo
tica 161 & 93
Origanus silue 34
Orechiara herba
72
Orobus 168
Ordeum 161
Ordeacea 208
Orthomastica 216
Orchis 282
Orchis Serapias
283
Origan 35
Origano ibidem
Ortelam 50
oreile de souris 72
Ortiges 73. 159
Ortie ibidem
Oraro 75
Orge 162
Oranges 232
Or 419
Oro ibidem
Os dactilorũ 414
Os de corde cerui
415.
Os de cornu cerui
415.
Os de dãtes ibidẽ
Os d corne de cerf
ibidem.
Osyris 160
Os d cueur de cerf
416.
Otthõna 263
Ours 500
Oxu 134. 182
Oxalis 182
Oxyacantha. 187.
Oxymyrsine. 226.
241.
Ouæ 218
Oye 499
Ozimum garyo-
phylatum. 117
Ozeille 182
P
Pæonia 192
Papauer rubrum.
37. 15.
Panis porcinus. 54
Parthenium. 141.
112.
pastoris bursa. 128
pastorisvirga. 124
Parietaria 139.
Partheniũ Camæ
malum. 139
Pauarina 140
Paralysis. 145
Papauer albũ 154
Papauer nigrum.
155. 175.
Papauer erraticũ.
154.
Pastinaca sylue-
stris 173
Pastinaca satiua.
191
Pastinaca errati-
ca 190
Passulæ 211
Palmula 214
Palum sanctũ. 327
Panaces heraclion
371
Palimpissa 376
Pastinaca 173
Pauot rouge. 39
Pappln 72.
Pappl stil ibidem
Patelle rouge. 134
Paritoire 143

Parua cypariſſus. 81.
Paſſas 212
Palma chriſti. 283
Parles 436
Peplion 67
Periſtereon 87
Perforata 98
pes gallinaceꝰ 111
Periclymeon. 113
Pentaphyllon. 114 289
Pes leporis 132
Pes colũbinus. 135 157
Perſicaria 137
Perdicium. 142
Petrella 145
Petroleum. 457
Petroſelinum. 177 179
πεπων 152
Pepo ibidem
Pedicularis. 193
Pedochi de louo. 254
Peucedanum. 255
Pediaſimos. 367
Perla 435
Petroleum 453
Peueracine 497
Perforata 98
Pede paipo. 114
Pepines 153
Perſin 178
Perexil ibidem
Peterſilgẽ ibidem
Pertron 171
Pez 382
Perlas 436
Perlen ibidem
Pfeben 153
Pfeffer 207
Pflaumẽ 209
Pfoffen pint 253
Pfert 501
Pfirffem 510
Phlomus 37
Phlomis 108
Ophyllitis. et infra. 49
Phleon 130
φαινος 166
philãthropos. 199
Phœnicomyroba-lanus 221
Phœnicobalanus ibidem
Phyrama 373
Phœton 397
Phu 239
Picris 47
Pignola herba. 72
Pimpinella. 108. 290
Piper aquæ. 138
Pip Hiſpanũ. 138
Pip ex Calechut ibidem
Piperella 192
Pinea nux 200
Piper 206
Piola poma. 215
Pira cotonea. 217
Pira cruſtumina. 218
Piragiazola. ibi.
Pilula 219
Piſtacea 230
Pityuſa 265
Pix Hiſpana. 375 et infra
Pix nauali. ibidẽ
Pix liquida. ibidẽ
Pix ſicca. ibidem.
Pix terebinthi. 379

Pix cedri 409
Piſcis glutinũ. 413
Piſſaphaltum. 455
Picibitumen. 452
Pinguedo Anatis. 498
Pinguedo Anſeris ibidem
Pinguedo gallinæ ibidem
Pinguedo taſſi. 500
Pinguedo urſi ibi.
Pinguedo cerui ibi.
Pinguedo equi ibi.
Pinguedo comarũ equi 501
Pinguedo hirci ibi.
Pinguedo caſtrati ibidem
Pinguedo boꝭ ibi.
Pinguedo ſerpentis 52
Pinguedo vipę ibi.
Pinguedo leonina 503
Pingel kraut 85
Pimpernelle 108
Piperitida 138
Pinoine 193
Pignons 200
Pinhones ibidem
Pirn 218
pie da lisãdre. 271
Pierre da ſur 430
Piere d'laigle 443
Plantago 70
Plũbũ uſtum 420
Platyopthalmon 444
Plinthitis 464
Plata 419
Plei vveis 423
Pluet ſtein 439
Plantain 70
Portulaca ſylueſtris 72
Portulaca. 73 151
Porrum 93
Polemonium 99
Polyclonon 111
Polytricon 121
Polium 124
Pontica nux 200
Poma 215. 221
Poculum 221
Polypodium 258
Pompholyx 294
Polygonatum 298
Polygonium ibidẽ
Pomo deſdegnoſo 311
Pollen thuris. 318
Polezolo 54
Poleo ibidem
Poleot 55
Poley ibidem
Pourpie 73
Porcelkraut ibidẽ
Poirce 84
Polygonus ſœmina 80
Poyres 218
Polipode 259
Polygonatum. 275
Pois 382
Poule 499
Polmon de renart 505
Praſion 93
Praſum ibidem
Primulaveris. 145
Preneſtina nux 200
Pruna 208
Prunus ſylueſtris ibidem et. 347. et. 360.

Pruneolo 346
Propolis 351
Springkorner 195
Prunes 209
Pſyllium 191
Pſeudodictamnus 280
Pſilothrum 284
Pſeudocaſſia 310
Pſoricum 469
Pterygophorõ 397
Pulegiũ agreſte 54
Pulegium ibidem
pulicaris herba 191
Pupina poma 216
Punica 218
Purpura 497
Pulmo 505
Pulmo vulpis ibi.
Pyrethron 270
Pyxacantha 358
Pyrites 425

Q

quęrcula minor 76
Quendel 70
Queue de cheual 79
Queckſilber 423
Quĩqueneruia 70
Quinqueſoliũ 115

R

Radicula 47. 315
Radechio ibidem
& 153
Rapum terræ 54. 243
Rapa 189
rapa ſylueſtris 189
Radix ſcithica 246
Raphanitis 248
Raphanus 314
Raphanellus ibi.
Raphanellus ſylueſtris ibidem
Raſa 491
Raſura eboris 491
Racabarant 97
Ratten 175
Raiz de iunca 263
Rag vvurtz 283
Rabanos 315
Rettich 315
racheſe diuoire 491
Reubarbarũ 8. 236
Reuponticum ibi.
Reſina oleagina 377
Reſina 318. 377
Reſina terebinthina 378
Reſina larica laricina larga 378
Reſina ciparĩſſina 382
Reſina acerna uel Zigia ibidem
Reſina cedri 409
Recrementum 420
Repontic 13
Reuponticum ibidem
Reſin ſauluage 41
Relic 135
Reſins da corinth 212
Recliſſe 246
Regalis conſolida 250
Regnart 521
rhabarbarũ 8. 236
Rhabarbari doſis 236
Rhaponticũ 4. 236
Rheon 7
Rha ibidem
Rhecoma 9
Rhus obſoniorum 210 347

Rhus ſutoriũ ibi.
Rhitaces 387
Rhamnus ſylueſtris 360
Rhor Kraut 103
Ricinus 186
Rhizotomos 249
Rinzo 276
Rinzata ibidem
Riſagalũ 389 465
Rizias 402
Ritteſporeu 250
Rindt 504
Roſe 20
Roſarũ dia genera 21
Roſe damaſcenę ibidem
Roſarũ diſtẽctio 161
Roſa Hieroſolimitana 156
Rosmarinus 32
Roſa Iunonis 35
Roſele 38. 154
Roſa poma 216
Roſzes 27
Ros ibidem
Roſen ibidem
Roller vvurtz 28
Roueda 78
Rodc Kraut 103
Roſa ſãctę marię 157
Roſien 212
Roet 255
Rot vvurtz 290
Rubi cimę 77
rubus terreſtris 78
Ruta ſylueſtris. 98 520
Ruta hortenſis 99
Ruta caprariaibi.
Rumex Rumice 134. 137
Ruchela 165
Ruuione 169
Rubiglia ibidim
Ruſcus 241
Rubia tinctorum 254
Rubia ſatiua ibi.
Rubea 290
Rubinus 448
Rubini de Rocha ibidem
Rubi Rubis
Rubin ibidem
Rubrica lemnia 477. 478
Rue ſauluage 99
Runrath ibidem
Rueſti 524
Ru vvurtz 84

S

Saluia 37
Sambucus 39
Sampſucus 53
Salix 75
Sauina 104
Sabina 103. 210
Satureia 127
Sauolezo ibidem
Sanamunda 133
Sacra herba 88
Sacolla 170
Safar 206
Sanſa 214
Salix amerina 216
Sarmentoſa 245
Satyrion 282
Saxifraga 289 & infra
Sandalus 325
Saccharum 341
Sanguanus 359
Sanguis draconis

360.433
Sagapenum 370
Sarcocolla 373
Sandaracha 387
Sandarax 392
Samia terra 422
Sal 486
Saphirus 415
Sardinus 449
Sardonyx 449
Sal alcai 460 489
Sal 486
Sal fossilis ibidem
Sal metallicus ibi.
Sal Gemmæ ibidē
Sal marinus 487
Sal armoniacus ibidem
Sal amoniacus ibi.
Sal arenarius ibi.
Sal indus 342.487
Sal nitrum 488
Sal napticus 489
Sal sodominus ib.
Saliunca 511
Saulge Salbey 37
Saram 39
Sanguinosa 74
Salix 75
Salix equinalis 79
Saulge 37
Salbey ibidem
Sauine 103
Sanicula 116
Salmonde 133
Sampeters Kraut 143
Saneue 158
Salamandra 160
Sāguinalis fęmina 80
Savver ăpher 182
Saramages 189
Saterion 282
Sandel 326
Sāg de dragō. 363
Saphis 446
Salcz 487
Salcz peter 488
Sambac 519
Sambacinum ibidē
Sambucinū ibidē
Sciptereum 463
Scolopendra 48
Sclarea 79.97
Scordion 95
Scorodon ibidem
σχοινος 110
Scolopendriū. 116 141
Scādulaceum. 128
Scarsella ibidem
Scarselletta ibidem
Scabiosa 129
Scariola 153
Sceptiani poma 216
Scandix 315
Scauezoni 309
Scylla 333
Scamonum 356
Scamonia ibidem
Sceuola 79
Scoria 420
Scoria æris 420
Scoria ferri ibidē
Scoria plumbi ibi.
Schaffzung 70
Schlaffbechr 84
Scheissz kraut 85
Scheissz milt ibi.
Scosz meldē ibidē
Schelkraut 87
Scorodoprasiō 95
Schlusselplum. 146
Schuuartz vvurtz 251

Schmẽt vvurtz ib.
Schvvertẽ 258. 276
Scyticha radix 246
Sclippen 297
Schlehen 347
Schluten 292
Schvvebel 452
Sciptereum 463
Schlamg 503
Schueſtel 513
Scorpions 521
Scorpiones ibidẽ
Semen in Roſa 23. 139
Sertula cãpana 36
Seris 47. 154
Sena 65
Serpillum 69. 143
Septineruia 70
Sedum 71
Sentis 78
Seuola 79
Sedum minus 126
Seneƈtio 127
Seneuez̃o ibiden
Seriola 154
Seſelios 183
Seſeli ibidem
Semẽ lapidoſũi 184
Sementina 197
Semẽ Alexandri- num ibidem
Sericum 213
Selicha 225
Selch 224
Sebeſten 228
Sebaſtos ibidem
Serpentaria 251
Serpẽtaria maior & minor ibidem
Sebram 264
Serapiam 370
Selachiticum 398
Sechra ibidem
Sebeſten 228
Semen dactilorum 414
Seuum 499
Seſamus 512
Sẽperviuũ maius 72
Sẽperuiuũ minus ibidem
Schekenken 28
Selechbloumẽ ibi.
Seeh ibidem
Senet blexer 66
Serpolet 70
Seſſile 83
Senrratula 86
Seuerbaum 104
Senff 158
Senegre 161
Secacul 275. 298
Seitaragi 315
Seau de noſtrę dame 298
Sel 487
Semmel 501
Siſymbrium 143
σιμις 152
σιμις πεπον ibidẽ
Sinapis 157
Sinapium ibidem
Sinapiſmus ibidẽ
Silicia 161
Silicula ibidem
Siler aquaticũ 183
Sicca vua 212
Sigillum ſanctę Marię 298
Sideritis quatuor ſpecies 361
σιλφιον 309
Siler mõtanũ 183
Siliquaſtrum 138

Sigil'ũ Salo. 298
Silber 419
Smaragdus 446
Smeralda 447
Smarald ibidem
Solatrum 80
Solatri duo genera ibidem
Solanũ ibidẽ et 84
Soldanella 100
Sorba 218
Solidago 749
Sorÿ 467
Solidago 116
Soruas 218
Souchet 219
Sonchet 263
Solimam 431
Soufre 452.513
Sphacelus 37
Spartum 40
Splenon 114
Spica 123
Spica nardi ibidẽ
Spica celtica ibidẽ
Spinachia 175
Sparagus 182
Sparſi ibidem
Sparton 183
Spathen 215
σπαρτιον 304
σπαρτον ibidem
Spina ægyptia 346 333
Spina ſyria ibidẽ
Spuma argẽti 424
Spuma ſalis 488
Spodium 292.490
Sponſa ſolis 190
Spongiarum apud ãtiquoſ tria genera 525
Speck malten 85
Speck lilien 114
Spinazes 176
Spinachia 176
Spies 444
Spuma maris 526
Squinantum 109 & infra
Squilla 333
Squama 420
Squama eris ferri ibidem
Stichados 31
Stœchas ibidem
Stichas ibidem
strãgulator lini 62
Strichni ſomnifi- cum 84
Stœbe 130
Stratiotes ſterreſtris 135
σαφυλινον αγριον 190
Staphiſagria 193
Stafiragre 194
Struthea poma 216
Struthion 243
Stracte 367.374
Styrax liquida 367 368 374
Storax 369
Styrax ſicca 374
Styrax Calamita ibidem
Styrax heremitarum 399
Stomoma 420
Stellio 522
Stimmi 444
Stibium ibidem
Stypteria 463
Stella terræ 413
Styen Kern 49
Stab vvurtz 102.
Sthaffsreibe 135

Steinſamę 186
Stafiagria 193
Stëdel vvurtz 283
Storaque 375
Steinbrech 292
Suſinũ vnguẽtum 35
Sumachi 209
Sumachia ibidem
Succinum 392
Sulphur 451
Sureau 40
Surich 188
Sues holcz 246
Succutum 251
Surugem 278
Saccre 346
Syderitis quarta ſpecies 135. 361
Symphytũ petreũ ibidem
Symphytũ. 91. 250
T
Tabrobana 323
Taſſus barbaſſus 37
Tamariſcus 75
Tamarins ibidem
Tamar Indus 223
Taminea vna 284
Tamarix 226
Tarathit 348
Talare 465
Talchum 483
Talk ibidem
Tartarum 495
Tartugela 524
Taiero de aqua 28
Taierazo ibidem
Tamariſch 75
Tamariſiſi ibidem
Tauſent gulden kraut 108
Taubenfus 137
Tauben ibidem
Tagvnd nacht 143
Tamaras 215
Teſtudinum ſummaria conſide. 523
Terræ limus. 105
Telephion ibidem et. 461
Tembul 147
Teſticuli caſtoris 505
Tereniabim 337
Terebinthina. 378 382
Tecolitos 449
Terra ſigillata 472
Terra ſphragis 473
Terra Armena 474
Telline 497
Teſtes 505
Tegname 492
Termentina 382
Terbentim ibidem
Teucrui 109
Thymus 55
Thymi ſpecies due 56
Thymo niger a medicis improbatur 59
Thryalis 37. 108
Thymelea 117
Thymbra 127
Thapſia 259
Thlaſpi 128
Thus 317
Thymiama 492
Thuris cortex 318
Thuris mãna ibi.
Thuris pollen ibi.
Thuris fuligo ibi.

Thrauſma 373
τειον 450
Thol Kraut 84
Theriac Kskraut 239
Theriacaria ibidē
Tithymalus 194
Tithimalus paralios 266
Tithymalus platyphyllos ibidem
Torpedo 19
Tormentilla. 115. 289. et infra.
Tormentill 290
Tragoriganū. 34
Trifolium. 36. 114 270
Trixago. 76. 127. 109
Trixago paluſtris 95
Triphyllon 114
Tricomanes 121
Triticum 162
Trepeſe 176
Tripolium 268
Trichitis 462
Tragachanta 384
Trigo 162
Tramuzes 163
Tricocus 165
Tragos 525
Tuber terræ 54
Tuſſilago 120
Tuberes 212
Turbit 267
Turbeth 264
Tutia 294. 490
Tuetano 504
V
Valeriana 239
Vacolas 40
Vvaſſer maehn 28
VvaKhelderber 219
Vvalvvurtz 251
Vvallē diſteln 276
Vvachs 352
Vvachelderbeer 513
Veratrū albū 285
Veratrū nigrū 286
Verbaſcum 37
Veſſicaria 83
Verbenaca 87
Verbenacę ſpecies due 88
Veneris ūbilicꝰ 110
Venti herba ibidē
Veratrum 285
Vernix 392
Veruex 501
Veil 20
Verzinum 326
Verbena ibidem
Verge a paſtour 125
Vergiſſmeinie 82
Vein 332
Verius 333
Verniz 392
Vernis ibidem
vveis ſez eholū 28
Vvegvvardt 47
Veau 504
Vvege vviſſe 47
Vvegric 70
Vveysszen 162
Vveiſuortz 239
Vveirach 319
Vvein ſtein 495
Viole 17
Violarū nomīa ib. & 44
Vitis ſylueſtris 41
Virga paſtoris 125

Vincitoxicum 128
Vitriolum 465
Vicia 169
Vitex 192
Vinũ passum 212
Vinum creticũ ibi.
Vitis alba 283
Vitis nigra 284
Vinum 332
Vinum Omphacium ibidem
Viscum 409
Viscũ romanũ ibi.
Viscũ aque ibidẽ
Viscũ quernũ 411
Viscum solis 410
Viscum Damascenum ibidem
Viride æris 420
Vitriolum 465
Vitriolum romanum ibidem
Violetes 20
Viol ibidem
Violaten ibidem
Violette taulne 44
Viticella 284
Vin 332
Vin aigre ibidem
Vin agre ibidem
Vvilt pappln 72
Vvilt mintz 51
Vvild maen 39
Vvild flachs 160
Vvietericht 165
Vvilt rul 189
Vmbilicus terræ 54
Vmb licus veneris 110
Vmbilicus marinus 497
Vnguis ĩ Rosa 24
Vngula capallina 119
Vnguentum melinum 217
Vnguis marinus 405
Vnguis odoratus 417
Vniones 435
Vnser frauenbedstro 99
Volubile 126
Vogel leim 412
Vvolfs milch 270
Vrtica 73 159
Vrtica mortua 95
Vrceolaris herba 141
Vreielas 20
Vrtica iners 95
Vrtica marina 526
Vsne 105 461
Vua canina 81
Vua Morella ibi.
Vua crespina 188
Vua taminia 193. 284
Vuæ passæ 211
Vua omphacia 332
Vua corinthiaca 212
VvulKraut 37
Vvundel baũ 187. 194

X

Xamin 172. 174
Xabugo 40
Xeaser 194
Xylobalsamum 204. 325
Xylo aloes 324
Xylo cinamomum 310
Xiris 256

Y

Yerua bona 177
Yesso 485
Ymozo 181
Υωτιος 88
Yien Kraut ibidē
Ysenhart ibidem
Yuesses de Tamaras 415
Yuesses de cuerno de cieruo ibidē

Z

Zapphirus 415
Zaphira 446
Zambac 519
Zapharam 39
Zaragatona 191
Zarnabum 271
Zen 146
Zedoaria 271
Zeduar ibidem
Zeneſtre flores 40
Zeneſtre uirge ib.
Zeg 466 469
Zeitlos 280
zebethalbahar 527
Zinziber 238
ζιγαρ 309
ζιγιβερ ibidem
Zigia 382
Zimmet 310
Zizipha ẹdiſina 213
Zoophthalmon 72
Zopiſſa 376
Zurumbet 271
Zucha ſaluadega 284
Zucharum 340 & infra
Zuchar 346
Zucharum Taberzet 342
Zucharū ex madera, rubrum, craſſū 343
Zucharū alhuſar 346
Zvvibel 177
Zvvitten 274

FINIS.

EXAMEN OMNIVM SIMPLICIVM MEDICAMENTORUM, quibus Ferrarienſes pharmacopolæ in ſuis officinis vtuntur,

ANTONIO MVSA BRASAVOLO Medico Ferrarienſe autore.

BRASAVOLVS, SENEX PHARMACOPOLA, HERBARIVS.

QVORSVM optimi uiri per has Alpes inhoſpitas, & inacceſſas, et per tam horridos receſſus, qui uix timidis capreolis, & leuibus damis, ac dorcadibus aditum præſtant? HERBARIVS. Quorſum pedibus ducimur. BRASAVOLVS. Nos capite ducimur, pedibus autem ambulamus. SENEX. Mihi uideris æquè ut nos pedibus incedere, & capite aërem ſecare. BRA. Itu incedimus, quoniam pennis caremus. Sed, ô optime ſenex, Mens eſt quæ nos ducit, & quę huc uel illuc pedes ambulare iubet, ipſi autem veluti famuli parent. Bruta alioqui pedibus, non mente, nec ratione quorſum impetus rapit, trahuntur. Sed ne ſilentio prætereatis, obſecro cur hos BRASAVOLVS.

montes ascendatis. HERBARIVS. Herbatum ue nimus, ut uirentes herbas ac radices nostris manibus euelleremus, quæ ad nos adeò ficca feruntur, ut uix integrum folium, aut tenuis caulículus cernì possit. BRASA. Optime consuluistis: uerùm, cuiates estis? HER. Mundani. BRASA. Hoc non me latebat. HER. Cur latere non potuit? adeò alta montium iuga conscendimus, ut mundum superasse uideamur. BRASA. Non ab re dubitabas: sed qua patria ortum ducitis? HERBA. Qua optimè esse contingit. nam: Vbi bonum, ibi patria: ut uulgato adagio fertur. BRASA. Demiqs uos capiam: qua mundi parte orti estis? HERBA. Nos absq rebus aut pedicis non capies: Occidentales autem sumus. BRASA. Sed iocari desinamus: qua urbe nati estis? SENEX. Ferrarienses sumus, nostram effigiem ignoras? tamen simul multies uersati sumus. BRASA. O dij immortales, demum uos agnoui, iam diu mihi necessarios, quantum exterior uestium habitus effigiem mutat. Herbarium uerò primo intuitu agnouissem, nisi barbam illam promissam abscidisset, etsi cinericio bardacucullo circundetur. Immortali deo gratias ago, qui in his inuijs montium cacuminibus adeò beneuolos uiros coniunxit, & eò maximè, quòd eodem proposito ducimur. Obsecro uos, per Appollinem & Aesculapium, ut me in uestrum sodalitium recipiatis, quippe ero facundus comes in uia, nec pigebit laboris, quamuis ardua montium penetralia superetis. SENEX. Quid iucundius accidere potuit, quàm adeò familiarem uirum inuenire, & uiæ &

euellen

euellendarum herbarum comitem? ubi potius ursos, uoracesq; lupos inuenire putebamus. HER. Sol prope meridiem est & solis radij adeò calent, ut in proximam illam planiciem secedendum sit, & in certa illius specus umbra prandendũ, dum cicadę resonant: inclinante enim sole tot radices euellam, quod non uidebor diem & operam lusisse. BRA. Meridiano æstu ingentes destillationes. capitis dolores fieri solent, ideo huius arboris incerta umbra derelicta, Herbarij consilium sequamur. SEN. Tu ergo Herbarie onere deposito mappam supra uirentes illas herbas & humiles sternito, pernamq;, et tucetum in ligneum orbem ponito, & cantharum generoso uino plenum deobturato: hæc sunt, quæ in hac syluestri solitudine Antonio Musæ præstare possumus. BRA. Hæc principi inter montium iuga equitanti satis essent. Ego pane, uinoq; etiam dilutissimo, & maxima uisendarum herbarum appetentia contentus sum. Antiquitas herbis, & glandibus diu uescebatur, dum homines syncera fide, & probis moribus uiuebant. Mox (pro pudor) ganea, tot uaria, in saporibus coquendi modis, uariarum rerum permixtione, cibaria adinuenit, ut nullus sit modus: nullus finis edulijs, quæ infinitos morbos pariunt, & plerunque in mortem inopinam perducunt. SENEX. Quid ad nos si alij ægrotent? Ego pharmacis, tu medendo lucraris. BRASA. Quantum in me sit, Deum optimum oro, neminem unquam ægrotare: quum uerò id fieri non possit, ægros aliquot mihi contingere opto, ut ex mea arte honestum uictum, & uestitũ habere possim. At si nullus unquam ęgrotaret, nõ sum adeò stupidi ingenij,

quin statim artem aliquam mihi comparare sciuerim, ne uitam per inertiam transigerem. HERBA. Omnia in promptu sunt, in hac uirenti herba sedere. SENEX. Tucetum hac parte rancidum est, illa uerò optimum. HER. Nec deest sua laus pernæ. BRA. Vinũ generose respondet. Verùm, oˆ Herbarie, quæ nã herba illa est, quę apud cantharum uiret? HER. Apud omnes notissima, eã ignoras! Reuponticum appellatur, cuius radix adeò præstat, ut eius duplum pondus Reubarbarum æquet. BRA. O mirus Recentiorum error, & mira pharmacopolarũ ignauia, per tot secula in hac herba decepti sunt, et nunc decipiuntur, tamen addiscere nolunt, & si res ipsa præ oculis adducatur, ueritatem agnoscunt, sed maligno quodam animo uerum abnegant, potiusq; in sua illa ceruicosa ignorantia perseuerare uolunt, quàm uerum agnoscescere. HER. Id fortè nostra gratia dictum cupis: apud me certum est herbam illam Reuponticum esse, ut ab ineunte ætate à summo quodam herbario didici. SE. Nec ego aliud Reuponticum uidi, quàm simule: tu fortassis uis nobis ostendere, panem non esse panem, aut uinum non uinum. Ego ita Reuponticum nosco, ut tu hoc uitrum, uitrum esse putas: nunc autem quidam Iuniores insurgunt, qui potius libidine gloriolæ, quàm ueri scientia, optimos libros reprehendere conantur, nec uerentur, nostrum Euangelistam, id est, diuinũ Mesuem, execrari, Pandectas reprehendere, Auicennam taxare, Serapionẽ demoliri, & Auerroim exibilare: non desunt nobis luminaria, sed hi conãtur extinguere. BRA. Obsecro te optime pater, ne ira concaleris, sed blandis uerbis rem tra-

Rhapon/ticum.

Ctemus

ctemus, & mites aures præsta. S E. Nunquam potero in Mesuem, ut alterum Arabem cõuicia audire. B R A. Et quis adeò audax hos præstantissimos uiros uellicare conabitur? S E. Tuus Leonicenus, Manardus, et nescio qui recentiores. B R A. Deciperis optime senex: nam Leonicenus, & Manardus, si aliquot Arabum errores detexerint, modeste loquuntur. Recentes autem illi potius culpa digni sunt, quum execrantur, quàm laude, erant demonstrandi errores, non conuicijs lacessendi autores. S E. De Mesue quid sentis? B R A. Quid aliud quàm optimum uirum, qui omnia Deo duce scripserit, & posteris iuuandis multum insudauerit. S E. Quid de Auicenna? B R A. Non quidem principem medicorum (ut recentes putarunt) sed Cordubæ. At summum philosophum, qui multa uiderit, ac perlegerit, quanquàm eius uolumina multis erroribus scateant. S E. Quid de alijs Arabibus? B R A. Id quod Plinius testatur: Nullus liber tã malus quin aliqua ex parte prosit. Ego omnibus rei medicæ candidatis suaderem, ut in primis, Græcis perlectis, Arabes quandoq; gustarent, quos aliqua ex parte prodesse, non dubitamus. Vnde consiliũ id non modo non probo, sed ualde improbo, quo nonnulli Arabes penitus abolendos suadent: nos uero potius corrigendos iudicamus, ubi mendæ aliquæ appareant. S E. Si omnes tuam sententiam amplecterentur, nulla esset inter Arabum, & Græcorum sectatores controuersia. B R A. Non laudamus Arabum sectatores, sed omnes Græcos imituri hortamur, Arabibus non spretis. Ad tẽpora incidimus, quibus Græcis maledicunt, nec ipsos dignantur suo nomine appellare, quod in

Arabes non omnino reiiciendi.

bonis literis tyrannidem quandam peperit. Hippocratem igitur, Oribasium, Galenum, Paulum, Aëtumq; admiremur: sed nec Serapionem, Rhasim, Auicennam, Auerroim. Mesuem omittamus, nisi ubi inextricabiles nodi inciderint, & nonullæ in rebus ipsis liturę. SENEX. Suntne aliqui iuniores Ferrariæ, inter eos qui recenter doctores creati sunt, ad id nauandum commodi, ac prompti? BRAS. Equidem sunt. Hippolytus Guarnacius, Franciscus Brusantinus, Maurelius Sanctus, & Ioannes Leo Vercellensis. Hi quandoq;, & breui, nostræ patriæ splendentia lumina euadent, qui Græcos autores summè obseruant, nec Arabum recte dicta contemnunt. Vt enim propriam animam rectis & Christianis moribus exornarunt, ita ab omni maledicentia immunem fecerunt. SEN. Ad rem ipsam sermo uertatur: Herbarie, affer Reuponticum. HERB. En, nec unà deest radicis fibra. SEN. Hoc igitur Reuponticum esse ambigis? BRA. Imò non esse certus sum. SEN. Sumne tam grandæuus sententiam mutaturus? BRAS. Eia pater, quacunq; ætate discendum, statim autem te assensurum non dubitamus, si benignas aures præstare uolueris. SEN. Amor erga te meus, aures præstare cogit. Id igitur non esse Reuponticum ostende. BRAS. Apertissime ostendam, modò antiquioribus autoribus fidem adhibere statuas. SEN. Quos antiquos appellas? Pandectarium mecum attuli, quē omnia ad unguem scripsisse arbitror. BRA. His igitur autoribus fidem præstabis, qui à Pandectario in testimonium adducuntur? HERB. Aliter fieri non potest. BRA. En igitur, Pandectarius Dioscoridis testimo

stimonio utitur, eo capite, quo de Rheon, uel Rha, à Romanis Rha ponticum appellatum tractat (non enim Reuponticum, uel Reubarbarum, ut uos passim dicitis; sed, Rha ponticum, & Rha barbarum proferre oportet: uerùm uocabulis uestris uti non impediam.) Tamen idem Pandectarius per Rhaponticum id intelligit, quo passim in officinis utimur, cui magna recentiorum pars consentit. At si tibi apertis oculis, hoc non esse Dioscoridis Rhaponticum ostendam, nonne dices non solum non esse Rhaponticum, sed longe Pandectarium hallucinatum esse? SEN. Alij adhuc suberunt scrupuli, nunc istud demonstrare pergas. BRAS. Dioscoridi aures præsta: hanc radicem, quæ Rhaponticum dicitur, esse sine odore, esse fungosam, & sine pondere, & habere gustum glutinosum dicenti. Olfacias igitur ipsam radicem, optime senex. SENEX. Iam olfacio. BRASA. Caretne odore? SENEX. Minime: sed grauem habet, fortè intelligit, non habere odorem, scilicet bonum. BRASAVO. Hoc potius est sine ratione fugere: quoniam Dioscorides hoc uocabulo, odor, tanquam medio utitur, cui bonum, aut malum, suaue, aut insuaue coniungit. Quum igitur sine odore scripsit, quod sua lingua ἄοσμος dicit, odore carere penitus censet. Sed aliud consideremus, χαυνη sit, & ὑποσηφος, fungosa & sine pondere. SENEX. Equidem fungosa non est, sed potius densa, ut inde grauis efficiatur. BRA. Nec gustum prætereamus, quem glutinosum censet. Gusta, mihi nullum glutinum in lingua parit. SEN. Nec

Rheon, vel Rha.

Lib. 3. c. 2.

mihi. BRA. In alijs si quodammodo huic nostro Rhapontico conuenire uideatur, in multis dissentire certum est. SE. Hoc adeò manifestè percæpi, ut is cæcus sit, qui non uideat. Nunc sententiam mutare cogor, ut deinceps in simplicibus Pandectario nostro fidem non adhibeam. Tamen plures de Rhabarbaro differentes audiui, qui hoc Dioscoridis Rhaponticum, Rhabarbarum, quo utimur esse profitèrentur. BRA. Non defuere plures, qui id sentirent, quod etiam Leoniceno attributum est, tamen decipiuntur, quoniam ἄοσμος non est Rhabarbarum, id est, sine odore, nec habet radicem simlem Centaurio, quippe Centaurium radicem longam habet, & quamuis Rhaponticò minorẽ inesse scribat, tamen eandem formam non habet, quia Rhabarbarum in formam rapæ, & rotundum uergit. Nec Rhabarbaro inest ῥιζα μελαινα, id est, radix nigra, sed potius in subcroceum quendam colorem uergit, adeò ut tabulas quasdam ex infusione Rhabarbari aptè croceas reddiderim: & nisi pretium impediret eo pictores utèrentur. SENEX. Vidistine unquam radicem, huic Dioscoridis descriptioni simlem? BRA. Vidimus, Venetijs in ædibus pharmacopolæ, qui campanam pro insigni habebat: hic (ut uir erat nulli parcens sumptui) ex ripis Rha fluminis in Meotidem paludem influentis, radicem hanc, & ipsam herbam Venetias portari curauit, cui hæc Dioscoridis descriptio adeò quadrabat, ut tu ipse tibe ipsi similis es. SE. Estne Rhabarbaro simlis, quo nunc passim utimur? BRA. Non equidem, sed potius Rhaponticò uestro, his demptis in quibus Rhaponticum uestrum ab

Rhabarbarum.

illo

illo Dioscoridis dissentire monstrauimus. HER. Reperiturne apud Dioscoridem, aut alterum antiquum autorem, nostrum uocatum Rhabarbarum? BRA. Nodū Herculeo illo arctiorem soluendum petis. Nunc silentio pertransire decreui, ut res maturius agatur. Vnum tamen præterire non possum, neminem adhuc apud antiquos autores adinuenisse: & hi longius halucinantur, qui Rhecoma Plinij Rhabarbarum esse existimarunt. HER. Au desne tu inuenire, nunquam ab alijs iuuentum? BRA. Nondum effari audeo: sed diutius intra me, quod animo concepi, examinabo, fortè, prius quàm alijs quę concepimus tradamus, perpetuo silentio transire decernemus, aut breui scriptis mandabimus. SE. Sentis ergo Rhapontícum Dioscoridis, & aliorum antiquorum, ut Galeni, Pauli, aliam rem esse à nostro uocato Rhapontico, & Rhabarbaro? BRA. Non modo hoc sentio, sed adeò certus sum, ut alioqui dubitare nefas arbitrer. SE. At nostrum hoc Rhapontícū apud antiquiores inueniturne? BRA. Si herbam illam legamus, quæ Centaurium maius dicitur, huic adeò similis apparet, ut ipsamet sine persona incedere uideatur: unde plures Recentes, & Leonicenus absolutè eam esse censuerunt. Tu igitur herbam, ac radicem manibus sumito. SE. Iam accepi, Dioscoridis textum legas. BRA. Aures præsta. Ita enim inquit: Iuglandis nucis folia habet. SE. Habet equidem „ licet bletæ etiam Romanæ conferri possit. BRA. Oblonga. SE. Nec ab hoc dissentit. BRA. Colore ut in brassica uiridi. SE. Illam ferè uiriditatem habet, sed extra subalbescit. BRA. Serræ modo per ambitum incisuris secta. SEN.

Rhecoma.

Centaurium maius.

Lib. 3. c. 6.

Hoc non ita quadrat. BRASA. Omnino incisuræ sunt, licèt paruæ, caulem rumici simulem habet, duorum, trium ue aliquando cubitorum modo altitudine. SE. Hoc frequentissimè uidi: habet enim radices longiores, quàm herba altera quam uiderim. BRA. Multis à radice adnatis, in quibus papauerum capita sunt. SEN. Rectè modo papauerum dixit: quia centaurij caput, non est omnino ut illud papaueris. BRA. Floret colore ad cæruleum inclinato. SEN. Ita certè uidetur. BRA. Cruco simile semen, ueluti lanis in flore inuoluitur. SE. Et si hæc res lana appellari non possit, simulis tamen lanæ uidetur. BRA. Radix uasta, ponderosa, dura, longitudine ad bina cubita, succo plena, sapore acri, cum adstrictione, dulcedineq; aliqua, rubescens, & cuius pariter rubescat succus. SEN. In gustu nullam acredinem percipio, & nullam, uel minimam adstrictionem. BRA. Nec ego: tamen optimè mando, & iam magnam copiam deglutiui. SENEX. Suspicor igitur nostrum hoc Rhaponticum, id non esse, quod Dioscorides Centaurium maius appellat: præsertim quum ex Apulia afferatur. BRA. Affertur quidem ex Apulia, & sponte oritur in monte Gargano, nunc sancti Angeli, ob Archangelum Michaelem, qui ibi uisus est, appellato, in cuius pede, olim Sipontum insignis urbs sita erat: nunc ab eo distat, & Manfredoniæ nomen acquisiuit. Aliàs loca celeberrima, nunc adeò pressa, ut uix extent antiquitatis uestigia. Quamuis ergo ex Apulia afferatur, & Dioscorides in Lycia, Peloponnesso, Helide, Archadia, & Messenæ abundare, & plurimum circa Pholoën, Lyciam, Smyr-

nam

nam nasci fateatur, non tamen negat alia loca eo abundare posse: imò & in Liguria, hoc, & Rhaponticum Dioscoridis, & nostrum uocatum Rhabarbarum, quum essem Genuæ cum illustrissimo principe HERCVLE ESTENSE ducis Ferrariæ primogenito frequentia uidimus: quæ omnia radicibus quidem, sed foliis non multum differebant. SENEX. Imò & nunc Ferrariæ habetur, & plerisque in hortis plantatum uiret. BRA. Et futurum speramus multas alias herbas ad nos afferri. SENEX. Vt autem de hac re receptui canamus, tres diuersas radices edocuisti, Centaurium maius, Rhaponticum Diascoridis, & Rhabarbarum quo utimur. BRASAVO. Imò si Centaurium maius, à nostro uocato Rhapontico separes, quia in pluribus differre uidentur, quatuor radices erunt, quarum si unam ignorabimus, perfectam ipsarum historiam nesciemus. SEN. Obsecro igitur, quid sint, edoceas. BRA. Tibi satis sit hodie, nostrum Rhaponticum, non esse Diascoridis Rhaponticum, didicisse: nec etiam esse Centaurium maius eiusdem Dioscoridis. Nec parum fuit, adeò inueteratis opinionibus, id simplex non esse id quod quæritur, demonstrasse. SENEX. Igitur hoc Rhapontitum proijciam? & deinceps domum nostram non ingredietur? BRASAVO. Imò collige: est enim radix multis nominibus digna, & qua frequentissimè ad meos ægros reparandos utor. HERBARIVS. Iam stomachari cœperam, si tam magnum aceruum proiecturus eram, quem uobis loquentibus effoderam. SENEX. Nisi cito properemus, non erimus hac ebdoma-

expediti in colligendis herbis. HER. Tot herbas collecturus es? SE. Officinam meam oppelleturus sum, ut nihil desit: nec ab his montibus discedam, quin hos sacculos plenos uideam. BRA. Studes igitur in his montibus omnes herbas inuenire? SE. Omnes, quibus utimur, & omnes flores, omnia semina, omnes radices. BRA. Hoc erit in maximum ægrorum incommodum: non enim omnes herbæ à montibus petendæ sunt, sed aliquæ in conuallibus, aliquæ in humentibus locis, & planis utilius colliguntur. SE. Arbitrabar montanas herbas uirtute magis pollere. BRA. Pollent quidem eæ, quæ à montibus sumi debent. SE. A puerita hoc imbiberam, montanas herbas cæteris præstare. BRA. Nec solus eras huius opinionis particeps. SE. Obsecro te per Medicæ artis Deos, ut in hac herbarum collectione mecum sis, & eas herbas ostendas, quæ in montibus, & quæ in plano, loco ue aquoso & humenti ualeant: hic enim non desunt conualles, aquosa loca, & plana. BRA. Id lubentissime agam, sed nec omnes herbæ hic nascuntur, quia nonnullæ aliubi petendæ, nec tempus hoc aptum est, ut omnes colligantur. SE. Nonne possemus omnes Ferrariam afferre, & transplantare? BRA. Possemus quidem, sed uires amittunt. SE. Tamen eadem folia seruant, eundem caudicem, eosdem flores, et eosdem fructus. BRA. Imò multæ non fructificant, ut castaneæ, xylocharactæ, quæ in montibus, & sua cœli periodo fructificant: alibi uero nunquam, & pineæ nisi salso quodammodo solo fructificat. SE. Vidimus pineam Ferrariæ, quæ fructus gignebat, & nunc gignit extra mœnia spatio unius milliari, in horto

Herbæ nõ omnes a mõtibus petendæ.

horto Monachorum ſancti Bartholomæi & in horto patrum ſancti Pauli caſtaneam. BRASAVOL. Fructus quidem pariunt, præſertim pinea, ſed imperfectè maturant, & pineæ nuces minores ſunt. Ita natura res diſtinxit, ut hæc cœlo iſto, illa altero gaudeant: nam cœlū eſt quod parit, non ſolum, ut Theophraſtus inquit: quāuis & terra aliquid faceat, tanquam mater & materia: cœlum uero, id eſt, aër, forma eſt, & agens, præſertim cū influxu cœleſti, & hoc non ſolum in plantis, ſed etiam in animalibus uſu uenit. SE. Quomodo in animalibus? BRA. Leones in Italiā, cameli, dromedarij conuehūtur, tamen nō pariunt, uel ægrè id faciunt, ut per ſobolem nō multiplicentur, adeò cœli periodus in uiuentibus agit: imò & in lapidibus ac mineralibus. HER. Hæc nihil ad rem, ſed totus ſermo ac labor circa herbarum collectionem ſit, ſi prius me admoneueris, an Rhaponticum apud alias nationes nunc alio modo appelletur. BRA. Nomina illa omitto, quę à Dioſcoride citantur, quoniam ex teipſo ea legere poteris. Etiam omitto à Serapione Raued uel Reu dici. Nunc uero Hiſpani hoc eodem nomine appellant, quo nos uulgò Reupontico: Germani uerò ultimam ſyllabam omittunt, & Repontic dicunt: Galli uero per e, & u, ſcribunt Reupontic: proferunt autem ac ſi inter e, & u, media quædam litera ſit. Sed, ô pater, quem ordinem ſeruas in colligendis herbis? SE. Mihi in primis omnes flores, poſtea omnes herbas, tertio omnes radices: deniq; omnia ſemina, qbus utimur, deſcripſi. BRA. At quomodo flores nunc, radices, & ſemina colligere poteris, quum hæc uarijs temporibus in ſuam perfectionem

uenĩant? SE. Omnia simul colligebam, tu nunc ordinem edoceas. BRA. Librum scripsimus de colligendarum herbarũ temporibus, qui iam propè ad umbilicũ est: illũ tibi dono dabimus, quo colligendis herbis apta tempora, & radicibus, seminibus, ac floribus inuenies: imò & quĩbus locis quæque herba quærenda sit, ubi proprias uires efficaciores habet: multum enim refert quo cœlo, & qua prouincia herba ortum duxerit. SE. Esto dux fati, & à qua parte incipere lubeat, admoneto. BRA. Schedã illã tuã sume, in qua omnia scripsisti, & à prima incipito. SE. Nullus ordo seruatur, ego à floribus cœpi. BRA. Et ab his incipere opportunum: primum florem legas, etsi nullo ordine digesti sint: nam satis ordinem seruabis, si nullum in colligendo omiseris. SE. Primus est in ordinem scriptus Camomillæ flos, quo frequentissimè utimur. BRA. Chamæmalon potius dicito: nam Dioscorides itu appellari cẽnset, quia odorem mali habeat. SE. Id aliàs audiui, sed quomodo odorem mali haberet, nunquam discere potui. BRA. Nonnulli putarunt floris mali odorem habere: ego autem puto odorem mali præmaturi intelligendum. Non tamen is prẽcise odor est, sed in illum uergit: nec cuiuslibet mali, sed alicuius tantum speciei. hanc herbam in hoc monte colligere poteris: nam siccis gaudet, & macris, ac semitis uiret, in ipsaq; caliditas & siccitas aliqua expetuntur. Sed miror quur flores tantum legere studeatis, quum & herba & radicẽs uiribus præstent. SE. Herbam quoq; seruamus, sed flores seorsum, radicẽs uerò in usu non sunt. BRA. Iubeo ut deinceps serues. SE. Seruabo, sed nunquam uendentur.

Chamæmalon.

BRA.

BRA. Ne uerearis, nam curabo ut eas prius uendas. Vnum præterea admiratione dignum est, quum tres sint Chamæmali species, quur hanc unam tantum colligatis, quæ in medio orbiculum aureum habet foliolis albis circundatum, quum alterum genus habens foliola illa purpurea calculosis efficacius ualeat, & Eranthemum a quibusdam propriè dicitur, quia Vere floreat. Præterea uide in hac semita tertium genus habens foliola illa aurea, unde Chrysanthemum nuncupatur, quod ciendis urinis magis ualet. Nescio quur uos pharmacopolæ hęc genera omseritis, quæ longè mortales iuuare possunt: de quibus Macer poëta, qui de herbis carmine scripsit (si is liber qui circunfertur Macri sit) in hunc modum canit:

Chamæmali species tres.

Franthemum.

Chrysanthemum.

Autores dicunt species tres illius esse,
Quas solo florum distingui posse colore
Tradunt. est cunctis medius flos aureus illis:
Sed uarijs folijs flos circuncingitur ille,
Albi, uel nigri sunt, purpureiue coloris.
Dicitur Anthemion propriè, cuius foliorum
Purpureus color est, maiorq; & fortior hæc est.
At Leucanthemion folijs deprehenditur albis,
Mellinis Chrysanthemon. uis omnibus illis
Sicca, calensq; gradu primo concæditur esse.

Hactenus Macer, qui uires trium specierum postea enumerat. Et quamuis speciem unam nigri coloris esse dicat, Melinum intelligere oportet, ut postea quum eas distinguit, manifeste scribit. S E. Nos unam speciem tantum seruamus, quæ habet foliola illa alba aureum globũ circundantia: quoniam in Ferrariensi solo, illa uireat, cæ

teræ minime. Est autem ea, quæ Leucanthemon appellatur. BRA. Aliæ etiam ſpecies in Ferrarienſi agro naſcuntur, licet non adeò frequenter. Tu igitur ex omni ſpecie colligas. SE. Deinceps hoc agam: uerum uno detereor, ut ambigam hoc eſſe Chamæmalon: quoniam Dioſcorides illa florum foliola, magnitudinem foliorum Rutæ habere tradit. BRA. Rem non probè intelligis: quoniam Dioſcorides inquit, foliola illa eſſe parua, tenuia, numeroſa. Quum autem dicit habere magnitudinem folij rutæ, id in toto flore intelligit, nõ in paruis foliolis circa luteam partem ſitis: ut ſenſus ſit, flos totus Chamæmali, magnitudinem foliorum rutæ habet, & in rotundum uergit. SE. Tibi aſſentire cogor. HER. Satis ne collectum putas? SE. Duobus annis ſatis erunt. BRA. Ne tam magnam copiam legas, ut ea altero anno uti aris: uerum ſingulis annis recentẽ habeto, alioqui uires deerunt. Secus autem eſt de eius oleo, quod inueteratum efficacius ſanat: nec prætermittas ex floribus recentibus paſtillos fingere, & ſeruare pro ſudoribus ciendis, ut Aëtius ex ſententia cuiuſdam Aegyptij conformari docet. SE. Singulis annis herbas colligo, & ueteres proijcio, præſertim quum in puluerem redigi uideãtur. BRA. Probè agis. HER. Ego autem ſcire uoluerim quibus nominibus ab alijs nationibus, appellentur, his demptis, quæ à Dioſcoride & Plinio numerantur. BRA. Rẽ digná qui dẽ petis, ſed ferè infinitam. Nam quot prouinciæ ſunt, tot ferè nomina, & quot etiam in prouincijs diuerſæ urbes aut caſtra, etiam nomina diuerſa reperiuntur. En Hiſpania, prouincias habet Luſitaniam, Bæticam, & Taraconenſem:

nensem: Lusitani ipsam Macellam appellant, alij Mancanillam: Galli, Cameminam: Germanorum pars Chamillenblüm: blüm enim apud ipsos florem significat. At posteaquam nouisti tres Chamæmali species seruandas. & simul herbam, radices, ac flores, nec hos montes præterire conuenit, ideo ad alia transire opportunum erit. SEN. In hac mea schedula secundo loco violarum flores scripti sunt. BRA. Ergo nullum ordinem seruas, quia frigida calidis immiscuisti? SE. Hoc a principio admonui, ne ordinem aliquem in mea schedula expectares. BRA. Esto, violæ sequantur, ne ipsas in montibus quæras, præsertim communes has, quas Dioscorides nigras appellat. SE. Dicisne hoc ac si sint aliæ violarum species, præter nigras, à quibus violaceus color, nostra materna lingua deducitur? BRA. Imò plures aliæ sunt violarum species, & ab autoribus multum in medica recommendatæ: sed medicorum incuria nec colliguntur, nec earum vsus habetur. Græci enim duo nomina habent, quibus violam significant. ἴον, vnum est, quo omnes violas intelligunt ab Io, quę Ioue in vaccam conuersa est, pro cuius pabulo iussu Iouis violæ in campo creuerunt: vnde & nos violam, quasi vitulam dicimus. Sub hoc ergo nomine, ἴον, omnes violas, etiam quas Ioseminos dicimus, commumerantes intelligunt. Aliud nomen est, λεύκοιον, quo proprie albæ significantur: tamen ad omnes violas vsurpant, præsertim ad eas, quæ primo statim Vere nascuntur, siue candidæ, luteæ, cœruleæ, vel purpureæ sint: de quibus omnibus aliàs diffuse tractauimus, quoniam in re medica plurimũ valent, & varijs locis quærendę sunt.

Violæ.

Violarus duo noía apud græcos. Ion.

Leucoiõ.

Ne autem in præsenti ab incœpto remoremur, ne desinas tu uiolas purpureas aut nigras colligere, quia de albis aliàs agemus. Dixi aut purpureas, aut nigras, quoniã apud Dioscoridem in aliquibus codicibus simpliciter legitur περὶ ἴου, id est, de uiola: per hanc tamen, ea quæ apud nos in usu est, intelligitur: in aliquibus, περὶ ἴου πορφυροῦς, id est, de uiola purpurea, scriptum est. Antiquissimi uerò habent περὶ ἴου μέλανος, id est, de uiola nigra. SE. Hæc adeò confusa mihi uidentur, ut longiori studio indigeant, quàm nunc opus sit. BRASA. Imò longissimo. Verum ad loca illa umbrosa secedamus, ubi uiolas nigras inuenies. En, uide iam terram præ copia purpurescere. SENEX. Quas partes collecturus sum? BRA. Tres, herbam, flores, & medium id purpureum, aut subcroceum, quod in medio floris situm est. SEN. In compositis autorum medicamentis frequèter ambigo, quoties uiolas miscent, an flores, uel herbam intellecturus sim. BRA. Quum Ferrariæ erimus, composita illa medicamenta ostendito: quoniam aliqua flores, alia herbam recipient. Nam in syrupo, qui uiolatus dicitur, pharmacopolæ passim herba utuntur, nos autem potius flores accipere iuberemus. SEN. Medium id purpureum qua de causa colligendum? BRA. Vt anginis succurramus, & comitialibus in infantia, si cum aqua bibatur, quæ ea enim pars suis uiribus insignitur. SEN. Estne uerum uiolam Narcoticam esse, ut Mesue illi tribuit? BRA. Excellentiss. uir Ioannes Manardus Mesuem reprehẽdit, qui uiolam in primo ordine frigidam, postea Narcoticam dixerit: hic celeberrimus uir in suo paruo Mesue, marginales quasdam

quaſdam annotationes ſcripſit, quas in uulgatum epiſtolam collegit. At non debuit exiſtimare, omnem Meſue codicem ita legi, ſicut ſuus ille paruus: quippe antiquiſſimū habeo, in quo, optima, & non Narcotica legitur. Inquit enim: Et ipſa quidem eſt infrigidatiue optima, id eſt, inter ea quæ infrigidant, optima eſt uiola, quoniam nulli parti officit. Propterea addit: Sedatiua dolorum calidorum, extinctiua inflammationum. SEN. Hæc ſententia mihi plurimum arridet, nec erat tam magnus uir ita temere culpandus, præſertim quum Auicenna, quem Meſue imitatur, & Serapio, nihil ſimile dixerint. BRA. Non deeſt etiam alter optimus modus leuādi Meſuem ab hoc onere, ex altero antiquiſſimo textu, in quo quidem legitur Narcoticam eſſe uiolam, ſed ita ſcribit: Et ipſa quidē eſt infrigidatiua Narcotica. Poſtea ſequitur: id eſt, ſedatiua dolorum calidorum, extinctiua inflammationum. Vnde ſeſe exponit, quid per Narcoticum intelligat, id ſcilicet quod calidos dolores ſedat, & inflammationes extinguit. SE. Nonne multa alia dolores ſedant, ut Roſa, Chamæmalō, tamen Narcotica non ſunt? BRA. Sedāt quidem, ſed non calidos dolores: unde id uocabulum Narcoticum, ſtuporem ſignificare certum eſt. Græci enim uerbum habent ναρκέω quod eſt ſtupefacio, & νάρκωμα, uel νάρκωσις ſtupor: ideo piſcem illum qui torpedo a nobis dicitur, ναρκὸν appellant: tamen omne ſedans dolores calidos quod Arabes quodammodo Narcoticum exiſtimatur. At reuera quæ tenui frigore inſignita ſunt, proprie Narcotica exiſtimare non debemus: tamen aliquo modo dici poſſunt. Propter id Meſue, ne quiſpiam pu-

turet violas vere narcoticas esse, seipsum interpretatur, dicens: id est sedatiuas dolorum calidorum. S E. Primę sententiæ potius, quàm huic secundæ assentirem, quamuis nec ista à vero dissentire videatur. Tamen aliud etiam est, in quo Mesue à Manardo reprehenditur, quia violas soluere dixit, nusquam verò apud Græcos violas soluere inuenit. B R A. In hoc etiam res mitius agi debuisset, quoniam Arabes vocabula confundunt, & eorum interpretes magis, vt soluere, purgare, & lenire pro eodē frequentius sumant, & vocabulum soluere, quo vtitur Mesue, pro lenire sæpius accipiunt: sed hæc missa faciamus, vt de violis receptui canatur. S E. Fiet, si in primis quæ agēda sunt circa violas breuibus edocebis. B R A. Quū multæ sint violarum species, omnes à pharmacopolis seorsum colligendæ essent, & non simul, vt quidam contraria contrarijs miscentes agunt, quoniam rei medicæ multum proficiunt. De nostris autem his violis flores seorsum, herbam, & medium illud crocæum seruato, nec radices prætermittas, vtpote, quæ ab Auicenna non omittantur. Verum in his montibus radices, aut herbam colligere non laudo, quoniam Ferrariæ toto anno virent, nec dira hyemis frigora illis officiunt. H E R B A. Libenter scirem quibus nominibus apud diuersas nationes appellentur. B R A. In aliquibus tibi satisfactum erit: Galli, violetes appellant: Germanorum pars, Veil: alij elegantius, viol dicunt: magis rude est, violaten, apud ipsos: Hispani autem vrcielas dicunt. S E N E X. Iusta violarum copia collecta est. Tertio loco Rosæ occurrunt. B R A. Nō minor est in rosis specierum diuersitas quàm in violis. Poë-

Rosæ.

tæ,

læ, omnes Rosas antiquitus albas fuisse tradiderunt: verũ quum Mars Zelotypus Adonidẽ interfecisset: accurrebat Venus per dumeta opem latura, & vulnerato pede, eius sanguine rosæ tinctę sunt. Alij ex sanguine Adonidis potius, alij sanguine Cupidinis, alij ex vino sparso à Cupidine lasciuiente alis in cœna deorum. Sed hæc poëtarum fabulamenta omittamus. Dic optime senex, quot rosarum genera seruas? S E. Tria: Rubras, ex quibus oleum electuarium, & saccharum rosatum confiamus. Communes nostras, ex quibus aquam præ copia facimus, & syrupũ rosatum solutiuum: & albas, quas Damascenas appellamus, pro solutiuo syrupo, & odoratis oleis confiaendis. At nonnunquam syluestres quasdam albas colligimus, quibus rarissime, aut nunquam vtimur, sed pro cynorhodis seruamus. Tu (si lubet) quas collecturus sim edoceas. B R A. Apud Theophrastum, & Plinium distincta genera ex locis reperiuntur, vt Prænestina, quæ celeberrima est, Campana, Milesia, Trachinia, Alabãdica. Distincta etiam sunt multitudine foliorum, quæ à quinto vsque ad centesimum sunt. Rosæ enim quinque foliorum & nõ pauciorum, & centum foliorum, & non plurium reperiuntur. Differunt etiam asperitate, leuore, candore, odore. En tu rosas: quæ circa hæc ruderata colligas. S E N. Quas legere debeo, & quas partes? B R A. Nusquam legi (quod nunc meminerim) aut herbam, aut radices in re medica valere, sed tantum flores. Inter flores autem puniceas illas, antiquitus laudatissimas seruato, quas Milesias Plinius vocat, ardentissimũ colorem habẽtes, nec duodena folia excedentes. Contentus essem, si has solas col-

Rosarum tria genera.

Rosæ damascenę.

Rosarum distinctio ex Theophrasto & Plinio.

ligeres (quamuis & alijs suauis insit) tamen quum pauciores sint, ad tot compositiones parandas non sufficerēt: ideo & nostrates has, quæ passim vbere nascūtur habere conuenit, & Damascenas etiā, quas antiqui ignorarunt. Multas enim rosarum species nesciuit antiquitas, quas Lusitanorum nauigatio annis elapsis adinuenit: & illis enim partibus, aut de his quæ ibi nascuntur, nusquā antiqui loquuti sunt, aut illuc etiam posse nauigari prodiderunt.

SE. Optarem summoperè, vt partes in rosa demōstrares, quas hoc anno & alijs subsequētibus seruaturus sum.

Cortex. BRA. Multæ sunt rosarum partes, a Plinio & Theophrasto numeratæ, quas habere opportunū erit. Vna est, cortex, illa scilicet quæ calycem circundat, quæ quum calyx aperitur, in quinque partes secatur. SE. Sunt ne illę, de quibus scriptum est, quamuis ineleganti carmine:

Quini sunt fratres in eodem tempore nati.
Tres sunt barbati, & duo sunt barba absque creati.
Vnus de quinis non est barbatus vbique?

BRA. Illæ equidem sunt, quæ in illis carminibus tanquam ænigma proponuntur. SEN. Valentne hæ partes in re medica? BRA. Valent, exiccant enim & extenuant: ideo seorsum illas serua. SEN. Ne alias partes omittas obsecro.

Calyx. BRA. Calyx, est illæ rosæ globus antequam folia pateſcant, quem nos vulgò bocolum appellamus: hoc etiam integrè seruandum est, quoniam optime exiccat. SEN. Forsitan quia adhuc immaturus, immatura autem stiptica quodammodo esse consueuerunt. Imò, & quia eam naturam habet, quæ illi sponte innascitur.

Flos. Flos, est illud medium croceū capillamentis insidens.

Capilla

Capillamenta uero sunt ueluti tenuia fila, supra quæ flores insident. SE. Hæc etiam uires habent? BRA. Habent quales in rosa inueniuntur, & sunt hæ calidiores rosarum partes, quibus ad multa pro ratione uti possumus. Simul enim capillamenta & flores legito, multum enim adstringunt, Galeno teste, & pro gingiuis à Dioscoride: pro albis uero mulierum fluctionibus a Plinio parantur, quanquam & pro rubris ualeant. Caput, est globulus ille ab inferiori parte, quem si aperias, re quadã ueluti lana plenum uidebis, quod quũ maturuerit, semen ambit, aptũ planturi: non plantatur autem, quia tardiuscule nascitur. Vnde multos decepcos arbitror, qui puturunt, semen, esse id croceum, quod flos dicatur, capillamentis insidens. At semen in capite est, illi uero flores è semine prodeunt. Decipiuntur autem pleriq. Recẽtes qui Antheram rosæ florem puturunt. Verum Anthera. Celso teste, compositio ẽ ad oris ægritudines proficua, quæ tamen rosas recipit, folia ipsa sunt ueluti tegumentum seminum: in his enim natura propter semen omnia facit. Sicut etiam in fructibus, semen propriq; fructus est, ut in. 11. de Anima lib. ab Aristotele docemur, & à Theophrasto in libro de plantarũ historia. Caro autem illa, quæ semen circundat, propter semina facta est. Lanam illam per se colligito, quæ ad Gonorrheam mire ualet, & in mense Octobris succum ex capite exprimito. SENEX. Est ne caput illud, quod subrubescit, & crassius efficitur quum in maturitatem peruenit? BRA. Illud inquam. SEN. Quum eram puer libenter eo uescebar quadam insita dulcedine allectus. BRA. Succus ad pastillos conficiẽdos optimus est,

Capillamenta.

Caput.

Semen.

Anthera.

Lana.

qui adstrictoriam vim habent, & per se solus induratus Gonorrheæ, in aqua plantaginis potus succurrit. S E.

Folia. Folia despicere uideris. B R A. Nunc ad folia peruenimus, quæ duas partes habent. Illa enim infima pars alba,

Vnguis. Vnguis appellatur, quæ in medica re (si autores consideremus) uullum usum habere uidetur. Reliquum foliorũ, & expressum in succum & per se, ad plura conuenit, si Dioscoridem, Plinium, Galenum, & cęteros antiquos medicos sequamur: tamen nec unguis despiciẽdus, qui in clysteriorum decoctionibus in dysenteria ualet. S E. Quũ rubræ rosæ, id est, quæ colorem purpureũ habent, summè laudentur, quid est quòd Ioannes Manardus Mesuem reprehendit, dicentem in abscisione rubedinis, non plus est rosa, quàm homo mortuus? B R A. Quibus argumentis reprehendit? S E. Primo, quia rosa non habet spaciem ex rubedine, alioqui alba rosa non esset rosa. præterea colore depdito, odor seruatur, & adstringendi uis. B R A. Manardus senex uenerandus est, tamen non debuit ita inconsultè quenquam reprehendere. Nam Mesue compositionem rosæ considerãs, ex partibus aëreis, & igneis subtilibus, & considerans has partes, rubræ rosæ, non autem albæ amaritudinem & ruborem tribuere, per quæ species rosæ rubræ circunscribitur. Præter hæc speculari cœpit, quid ex his duobus esse rosæ magis seruet, an amaritudo uel rubor, & cõsiderans impressiones, quæ fiũt ut amaritudo efficiatur, & rubor, nouit maiorẽ impressionẽ fieri à uirtute dante ruborẽ, quàm à dãte amaritudinem: & hoc uia regia philosophica: ideo rubor magis quàm amaritudo, aut etiam odor perfectionem suam cõseruat.

Ideo

ideo scriptum reliquit: In abscisione ruboris, id est, quum rosa rubra non est rubra, id est, ruborem amisit, amplius non est rosa: nisi vt homo mortuus, est homo: nam æquiuoce homo est: nunquam autem rubedinem amittit, nisi vel ex senio quum in puluerem transit, aut quum putrescit: vt si in humido loco rosas dimiseris: breui ruborem amittunt, & cœruleæ efficiuntur, & tunc non sunt rosæ. Nec Mesue intelligit ruborem esse veram differentiam: quæ rosam in esse constituat: sed esse aptius accidēs quàm aliquod alterum ad circumscribendam differentiam. Quum verò Manardus infert tunc albam rosam non esse rosam, consequentiam inficiamur: nam in rubris rosis loquitur: in albis autem aliquod aliud fortassis sumeret, quàm colorem, ut eius speciem circumscriberet: nec id uerum est, amisso colore adhuc odorem & adstringendi vim seruari. Si enim per putredinem hoc fiat, non modo non bene olet, sed grauiter etiam fœtet, potiusq; relaxat, quàm stringat. At si hoc per senium fiat, quum in puluerem ducuntur, nihil pœnitus redolent, & ita stringunt sicuti puluis. Vnde excellentissimus Manardus remitti puniceum illum colorem, amitti esse putauit: quod non ita est: tamen quum exiccatur, diuersas uires subit, ut Græci pariter ac Arabes docuerunt. Sed in altero de hoc celeberrimo uiro miror, qui inquit Mesuem manifestè errare: quum dicat albas rosas non soluere, quod dignū consideratu sit. Nam rosæ albæ de sæni, quas Damascenas dicimus, quum albissimæ sint, tamen cæteras in purgando excellunt. Sed pace dixerim tanti uiri ac mei præceptoris, plus peccat ipse, quàm Mesue, quoniam Me

siue sub genere rosarum eas non numerauit, quæ de sceni appellantur: imò sub alio capite à Serapione & ab Auicenna ponuntur. Quippe Serapio. 187. cap. sub nomine, Nersim: & Auicenna sub nomine, Nesrim (quamuis uocabula corrupta existimem) & non sub nomine rosæ eas intelligant. Est ergo uanum Mesuem in alba rosa reprehendere, quam sub nomine rosæ non intelligit, sed per albas rosas communes has nostras deprehendendas uoluit. Sed error peior priore detegitur: quia rosæ de scenieæ non sunt quas damascenas appellamus: nō enim sunt sambuco similes nostræ Damascenæ (nisi colore) ut sunt illæ de sceni: qđ hi autores referunt: nec Damascenæ nostræ calidæ & siccæ in tertio ordine sunt, ut illæ de sceni. De his autem aliàs, ut deniq; de Rosa finiamus. SENEX. *Ego autem nūquam rectè finitum arbitrabor, nisi omnes rosarum partes, quas collecturus sum, in summa edoceas.* BRA. *Hoc lubentissimè agam si prōptus aures accommodabis: Puniceas rosas collige, rubras, albas (utpote magis adstringentes) & Damascenas: ex omnibus autem his rosarum speciebus præscriptas partes serua, quæ ad plura in medica arte proficiunt, ut Græci partim, et partim Arabes edocuerunt: quæ (ut felicius numeres) in hunc modum disponentur.*

ROSARVM SPECIES SERVANDÆ.

Rosæ puniceæ.
Rosæ rubræ, quæ passim apud nos sunt.
Rosæ albæ.
Rosæ Damascenæ.

PAR

PARTES ROSARVM SERVANDÆ.

Cortex.
Calyx.
Flos.
Capillamentum, uel cæpillus.
Caput.
Lana.
Semen.
Vnguis.
Folium, dempto ungue.
Succus ex foljs.

Hæc sunt quæ singulatim legenda ac seruanda sunt, ad rem medicam ualde proficua. HER. Ne præætmittas obsecro quibus nominibus apud alias nationes roſæ appellentur. BRA. A Gallis Roſzes dicuntur, ita scribentibus vt nos elineauimus, quanquam nõnulli etiam ita scribant, roſæ, sed illud, s, legunt ac si, z, fuerit, & proferunt, quod plerunq; faciunt Galli quoties, s, simplex inter duas uocales ponitur. Germani ros, uel roſen: primum singulare est, alterum plurale: sunt autem qui asperius illillud, s, proferant ac si nostrum, z, sit. Hispani ferè ut nos, Roſas uocant. Tu, o Senex, quid in tua charta scriptum sit prosequaris. SENEX. Nenufar sequitur. BRA. Ecce occasionem præsentaneam habes, ex utraque specie tibi cõpiam parare, quoniam cõnuallis hæc, ad quam facilis descensus offertur, his herbis scaturit, alba scilicet, Nymphæa, & crocea. SEN. Cur Nymphæam dicis? Nenufar.

BRA. *Quoniam quam uos corrupto uocabulo Nenufar appellatis, antiqui Nympheam dicebant, uerùm barbaries in pluribus adeò nomina immutauit, ut nullam cum antiquo similitudinem habeat. In hoc autem aliquid similitudinis seruatur, aut Nenufar, quasi Nymphæa dicatur. Ex his duabus herbis flores, & radices colligere nihil impediet: nam foliorum usus (nisi uireant) in re medica nullus est: ipsis enim in æstuantibus rerum caloribus utimur. In Ferrariensibus paludibus copiosè nascuntur, si tamen hic præsentes colligere placuerit, libenter expectabimus.* SE. *Hunc descensum ægrè fero. satis erit Ferrariæ colligere,* BRA. *Imò aptiores habent, & exquisitiores nostro cœlo uires. Duo seruanda sunt ad medicæ rei usum, flores, & radices, folijs quando utitur, quisquis accipiet.* HER. *Ne aliarum gentium nomina prætereas.* BRA. *In præsenti silebo apud nos uocari, Taiero de aqua: uel Taierazo, sed referam Gallos qui ferè modo Arabum dicunt Nenufar iaulne, Nenufar blanc, album & citrinum intelligentes. Saxones autem Germanorum partes Selekenken appellant: alij in Germania populi Vuasſermaehn, alij Seleehbloumen, alij Seehbloum, quasi flores lacuum. Albos autem à crocæis distingunt, uueiſſz & Gelbuueiſſz: ſeehblŭm album significat, Gelbſeehblŭm luteum. Alij horuuurtz, alij Horſtrang, alij Rolletuurtz appellant. Nam, ut a principio te admonui ferè tot sunt herbarum nomenclaturæ, quot urbes: His ſpam ex Lusitania, Golphano. Tu ad reliqua transeas.*

Nymphæa

SE. *Bugloſſæ flores offeruntur, qd circunſpicis?* BRA. *Spectabam an aliquo in loco huiusmodi flores viderem.*

Bugloſſa.

Ecce

Eccæ, ad illa ſabuleta tranſeamus, vbi iam video purpureſcere. SE. Tranſeamus, tamen potius ſedere optarem. BRA. Nemo poteſt ſedere, & herbas colligere: fortè non ab re erit, ſi aſellum hunc conſcenderis. SE. Bona venia conſcendam, quum ætas id exigat. BRA. Ipſum herbæ nomen manifeſtum errorem oſtendit. Vulgus enim hanc Bugloſſum, id eſt, bouis linguam putat, quum nullam habeat cum bouis lingua ſimilitudinem, ſed potius canis linguæ ſimilis eſt: eius enim folia longa ſunt ac ſtricta, cuius figura linguam canis imitatur: boum verò lingua latior eſt. Non tamen hæc dixerim, quòd cynogloſſum. Dioſcoridis eſſe putarim. Inquit enim. Cynogloſſon caulem habere: vt nobis Ferrarienſibus conſtat, in quorum agro cynogloſſon in terra ſpinoſum non naſcitur: humi enim ſtratum eſt, vt idem autor refert. Verum herba à nobis bugloſſa nuncupata, & caulem, & à terra multum eleuatur. Ideo non eſt cynogloſſon Dioſcoridis. SE. Quid ergo eſt? BRA. Nihil a me in præſenti certi habebis. SEN. Hoc mihi ſatis non eſt, quia quod collecturus ſum ignoro. BRA. Huius herbæ flores legito, quæ apud nos borago appellatur: nam apud Dioſcoridem & Plinium bugloſſon eſt: Cirſion uerò cũ bugloſſa noſtri temporis ſimilitudinem habere uidetur. Imò Nicolaus Leonicenus præceptor excellentiſſimus eã eſſe ſuſpicatur: tamen in hac re potius ipſi ſenſui, & antiquorum uerbis conſentirem, quàm alicui alteri. Id tamen non prætermittam, duo genera Boraginis apud nos eſſe, quorum vnum cirſion, id eſt, magnum bugloſſon: aliud, Bugloſſon apud antiquos appellari ſuo loco demonſtrabi

Canis lingua.

Lib. 4. ca. 124. Cynogloſſon.

Borago. Cirſion.

mus. SE. Optarem ut hoc nunc efficeres, BRA. Nolo sermonem sermone confundere, aliàs, herbas omnes tibi ad unguem ostensurum promisi. Nunc satis sit, eas herbas & simplicia recensere, quæ in uestris officinis uagantur. SE. Quid ergo de hac herba colligere oportet? BRA. Flores, herbam, & radices: nec tuam illam ac communem buglossam prætermittas, ne alij medici à tua officina abigantur, quum abesse nouerint, præsertim illi qui bonas literas negligunt. SE. Hos adeo paruifacere incipiam, ut nec obambulátes salutare uelim. BRA. Nugaris: nullus, uel penitus ignarus, despiciendus est, sed potius ad bonas literas hortandus, quas si amplecti uoluerit, felici omine incipiat: sin minus, sibi imputetur. SE. Futurum spero ut omnes ueritatem amplecti curent. BRA. Ego secus arbitror: quippe nonnullos cognosco, qui adeò fatuitates, & sophistica deliramenta imbibere, ut ueluti dibapha uestis, nunquam sint colorem amissuri. SENEX. Hos missos faciamus, & hic lege Dioscoridem, qui Cirsion nõ esse nostrum buglosson manifeste ostendit, nec etiam boraginem. Inquit enim esse triquetrum, id est, habere triangularem scapum. Nostræ autem borago & buglossa rotundum habent: nec etiam in his foliola sunt rosaceorum figura, nec aculeatis per interualla angulis. BRA. Imò adde ipsarum flores non exire postremo in pappos, nec in illos euanescere, sed hæ duæ herbæ potius in semen desinunt, quamuis in borragine nonnihil lanuginis sit. HER. Quibus nominibus ab alijs nũcupãtur hæ herbæ? BRA. A Gallis Borago, Bourache: ab Hispanis ex Lusitania, Berragenis: è Germanis, burretsch. Buglossa uerò à Gallis eodem

Lib. 4. ca. 114.

lis eodem modo Bugloſſæ proferendo, s, ac ſi ſit, z, ab Hiſpanis, lengua de uacca: à Germanis, Ochſzenzung, uel Gegenſtraſz dicitur. Tu ad ſequentem florem te præpara. SE. Flores ſtichados ſequuntur. BRA. Stæchas herba ipſa nuncupatur. Recentes paſſim genitiuo ſtichados pro recto utuntur. Vide hic miram huias herbæ copiam, & recentium florum exuberantiam. SE. Certè pulchriores ſunt quàm unquam uiderim. BRA. Pulcherrimi omnino ſunt, & apprimè redolentes, & quamuis in inſulis è regione Maſſiliæ pulcherrimi naſcantur, hic tamen nõ deeſt ſuus honos, in hoc monte colligito: nec multum referat ſtæchas uel ſtichas ſcriptum legeris, nomen eſt ab illis inſulis acceptum ubi potiſſimum naſcitur, quæ Stæchades appellantur, & partes Galliæ ſunt. SE. Quid ſeruaturus ſum? BRASA. Summos apices, id eſt, flores, quibus ſi aliqua foliola inhæreant, ne curæ ſit. SENEX. Iam ſatis, ſuperq; collegit Herbarius. Verum ab uno diſcrucior, quum in Gallia potiſſimum naſcatur, cur Arabicum à Meſue cęteris præfertur. BRA. Pluribus locis naſcitur ſed ob magnã copiã in Stæchadibus inſulis naſci dictum eſt. Non tñ inficiãtur autores in alijs etiam locis, & copioſas & electas creſcere, ut in Arabia patriũ ſolum Meſue, aut in proximiori parte: ideo nõ mirum ſi ab Arabibus autoribus ſuũ præfertur, quẽ præmanibus habent. Hoc eodẽ nomine appellatur à Gallis, ab Hiſpanis eodem modo, & à Germanis ſimiliter. Ad reliqua autem te accingas. SE. Flores Anthos in meo hoc folio conſequũtur. BRA. Quàm uanè hi flores appellantur: nã Anthos Græcè, idẽ eſt qđ apud Latinos, flos: ideo

stichas.

Anthos flores.

idem est flores anthos dicere, ac si dicas flores flos. Quę admodum eodem errore Recentes, in amore superfluo, qui ægritudo est, decipiũtur: ipsum enim appellant amor eros, quum potius eros dicere debuissent: de quo peculiare caput faciunt, ac si dicant amor amor. SE. Ita nos solemus per excellentiam flores herbæ, quæ rosmarinus dicitur, appellare. BRA. Tamen reperiuntur flores multo odoratiores istis, nec absolute flores dicuntur: nullus etiam autor fide dignus hoc nomine vtitur, licet Simon Genuensis per anthos, florem rori smarini intelligat, sed nullum autorem sequitur: ab ipso autem Pandecturius & cæteri recentiores accipiunt. De hac herba Dioscorides sub nomine Libanotidis tractat, quàm Romani (vt nos) Rorem marinum vocant: quod nomen à thure sumptum est, quod libanum appellant, vtpote quòd una eius species thus redoleat, uel saltem eius flores, aut potius radix. Tu ex hac herba quæ in his montibus efficacior est, quã Ferrariæ, flores seorsum & folia seruа: ad plura enim in re medica ualent, & flores acopis miscentur. SENEX. Quum Dioscoridem perlego, occurrit mihi nescio quid ambigui. Inquit enim, graui odore: at mihi suauis apparet. BRA. Non intelligit Dioscorides, hanc herbã graui odore insigniri, eo quòd fœteat, sed redolet, verùm cũ quadam grauitate: habet enim nescio quid uehementis in odore. Vnde sua lingua dicit, βαρυσσμα, id est, odorata cum grauitate, ita enim commodius interpretabitur. SE. Alter etiam nodus occurrit, nempe inquit, folium habet intus candicans, extra viride. At potius è contrario videtur folium extra candidum, intus uiride. Ego enim inferio

Rosmarinus.

Libanotis

Lib. 3. ca. 80.

inferiorem partem foliorũ extra & exteriorem, superiorem intra & interiorem putabam. BRA. Ita equidem est, & illa est Hermolai summi uiri interpretatio, quam legebas. Imò & Dioscorides ita sua lingua dicit: ἔνδοθεν λευκά. ἔκτὸς δὲ τῶν ἐντὸς χλωρά. quem si nostra lingua ad verbum referamus, inquit: Intus alba, extra uiridia. Sed in his locis res intelligenda est, ut ab autore ponitur. nam per eam vocem ἔνδοθεν, inferiorem partem, per ἐντὸς, superiorem intelligit. Quæ Hermolaus ad unguem non aduertit, nec omnia possumus omnes: ipse autem uerba potius, quàm rem considerauit. Nunc Ferrariæ ex libanotidis floribus nonnulli pharmacopolæ Zucharum parant roborando uentriculo commodum & odoratum. SE. Nos quoque parare incipiemus, hic flores & herbam colligentes. HERBA. Quomodo ab alijs nuncupatur? BRA. Galli, Roumarin: Germani, ut nos, Rosmarin: Hispani uerò Romero, dicunt. SE. Origani flores ad limen ueniunt. BRA. Nulla ferè herba est, & nulli flores, in quibus antiquissimi etiã autores magis dissentiant, quàm in origano, quippe si nunc tempus daretur hanc rẽ pertractandi, omnium in omni ferè specie opiniones dissentire ostenderemus: tu uerò herbam, & flores colligito huius nostri uulgaris quo utimur, & potius in his montibus, quàm Ferrarię: hic etiam copia non modica offertur, quem si gustu tentes, saporem alterum, et acutiore in hoc montano persenties, quàm in nostro humido Ferrariensi solo. Ideo & vires etiam exquisitiores hic habet. SEN. Quam speciem hanc nostram vulgarem existimas, apud antiquos? BRASA. Ea est, quam origanum heracleo

Origanus

Origanus Heracleotica.

ticam Dioscorides appellat, ab Heracleavrbe Pōti, in qua perfessima exuberat: tñ alijs plerisq; in locis nascitur. S E. Quemadmodum sunt diuersæ origani species, ita etiam ad diuersas ægritudines ualent. B R A. Paulus Aeginetta qui de omni specie origani simul agit ī genere, inquit omnes species origani incidere, extenuare, siccare, & calefacere. S E Fieri ne potest, ut una species altera efficacior sit? B R A. Imò ita esse constat: nam Dioscorides priuatim syluestrem origanum uenenatorum morsibus valere tradit, flores & folia, cum uino bibita: & Plinius Tragoriganum pluribus priuatim conferre censet, tamē & omnes aliæ species in idem concurrunt. Sed ne in tanta antiquorum differentia nunc uelimus sententiam ferre, herbam & flores huius nostræ uulgaris in his montibus colligere nō desinas: suo enim loco species omnes tanquā digito ostendere, & autorum differentias conciliare conabimur. S E. Iam ingentem copiam exacerbauit Herbarius. B R A. In meum etiam vsum ac gratiam partem accumulet: nempe eius puluis supra coctos mugiles summè placet, nec in placentis, aut phaselis, alijsq; obsonijs immisceri displicet. S e. Neapolitani hoc puluere frequētissime utuntur. B R A. Et Græci intinctus plures ex origano parant. Vide hic miram naturam, & ingens odium cum Brassica, ubi uiret vnum, alterum perit, et arescit. En brassicæ istæ propinquæ aridæ spectantur? S E. Quæ est huius rei causa? B R A. Multarum rerum causæ reddi non possunt: non enim à cognitione oritur hoc odium, sed potius ex quadam naturarum contrarietate et dissidētia, ut lupus ouem odio habet, & gryphus equum. Sunt

Origanus syluestris.

nonnul-

nonnullæ manifestæ proprietates, quarum determinatas & status causas philosophorum præcipui inuenire nescierunt. HER. Satis mihi erit si aliarum urbium nomina edocueris. BRA. A Germanis Dosten, à Gallis origan, ab Hispanis oregano appellatur. SE. Lilium ex nostro ordine sequitur, quod nos album appellamus. BRA. Nullus antiquorum album addidit, sed absolutè lilium, aut lirium dicunt, adeò mire et apte à Plinio descriptum cap. v. xxi. uolu. ut eius descriptio cum natura certet. Fingunt ex lacte Iunonis dormientis in terra effuso natum, quum Hercules puer lac incertè & uagè, ut pueri faciunt, exugeret: unde Rosa Iunonis dictum. Plures sunt eius species, sed potissima hæc est qua vtimur, à Græcis Crinõ appellata: flores potissimum colligas, ex quibus lirinum, uel fusinum unguentum fit, de quo Plinius cap. xix. lib. xxi. uel succus, nos oleum liliorum alborum ita appellatum cõficimus: postea radices, quæ veluti bulbi sunt, seruato, ad rem medicam aptissimas, ut Plinius ac Dioscorides testantur: nec folia prætermittas, quarum succus dum uiridia et recentia sunt, exprimendus, & aceto ac melle in æneo uase coquendus contra uetusta ulcera, nouaq; uulnera optimus: flores tantum colligere didiceramus, sed nunc folia etiam ac radices non prætermittemus. HERBA. Aliorum nomina edoceas. BRASAVO. A Germanis lilien, ut in en finiat: ab Hispanis lirio, à Gallis lis blanc dicitur. SENEX. Meliloti flores lilium sequuntur. BRASA. Nostri, trifolij florem quendam colligunt, quem melilotum uocant, ita à meliloto differentem, vt rosa à lilio. Latini sertulam campanam uocant,

Lilium.

Rosa Iunonis.

Crinon.

Melilotus

Sertula Cãpana

uel sertum cãpanicam, Catone teste, sertum, quia coronas ingrediebatur: Campanicam, quia in Campania oritur, præsertim circa Nolam eius regionis urbem: non multum laudo, ut hic melilotum colligas, sed in Campaniam facile mittere poteris, quum naues olei gratia Apuliã petent: non tamen ita in Cmpania (quæ nunc terra de lauoro dicitur) nascitur, quin alibi nasci non possit. S E. Iubebo etiam semina afferri: sed quum melilotus trifolij species sit, florem luteum habens, & hoc trifolium sit florem luteum habens, cur melilotus non est? B R A. Alia plura exiguntur, odora hunc florem. S E. Iam odoro, sed nihil penitus nisi herbaceī offertur. B R A. At melilotus odorem habet, quãuis languidum, arida aũt diutius odorem seruat. S E. Hæc aũt semper inodora est. B R A. Habet etiam melilotus pinguissima fõlia, quæ in nostro hoc non extant, nec cana sunt folia, ut Plinius illi attribuit capite nono. xxi. uoluminis, tamen ubiq; nascitur apud nos, & nostræ mulieres trifolium appellant: Germani uero Bernklehe, hanc nostram melilotum uocant: tamen si ex genere meliloti sit, iam degenerauit. Nos autem uidimus & habemus ueram ex Campania allatam, & eius semina terræ mandauimus, sed degenerarunt in nostro solo Ferrariensi: tamen certum est trifolij folia habere, quod et nomen lotos ostendit. S E. Tibi morem gerere statui: quum nuntij occasio offeretur, in Campaniam mittam, ut herba, flores, & semina afferantur. H E R B A. Non sinam uos loqui, nisi aliarum gentium nomina edocueritis. B R A. A Gallis etiam Melilont: ab Hispanis, corona de Rey, quasi corona regia: à Germanis gelutele appellatur, ac si

dixe

dixerint trifolium croceum. SE. Saluiæ flores sequuntur. BRA. Hæc herba in locis asperis nascitur, & hortis: quæ in hortis, elelisphacus à Theophrasto uocari accipitur, vt de hystoria plantarum libro. Syluestris autem ab eodem sphacelon appellari uidetur, quæ ad omnia in re medica efficacior ē, ut suo loco exquisitè edocebimus. Tu nunc in hoc aspero loco, herbam, & flores colligito, quæ seorsum ad plura conferunt. Decipiuntur uero, qui uulgare nostrum eupatorium syluestrem saluiam putarunt, sed hæc est similis hortulanæ, nisi quòd latiora et maiora folia habet, quæ & in hortis etiam reperitur. A Gallis autem saluia, saulge dicitur: à Germanis salbey: ab Hispanis, ut nos, saluia, sed ponendo accentum supra, i. SE. Tassi barbassi flores accedunt. BRA. Non est opus in hac herba, quæ à Græcis phlomos, à Latinis uerbascum, à Galeno plomos appellatur, multum immorari, et si uarias species habeat, quoniam eisdem uiribus insigniuntur. Ad campestria igitur illa descendens, flores per se, & herbā seruato: tamen marem potius, quàm fœminam habere curarem, quia in omni ferè specie mare ineptior est fœmina: tamen ab autoribus nulla species altera efficacior probatur. Germanorum pars illam Vuulkraut, quasi lanea herba: nam ex ipsa lychnia fiunt: unde à Dioscoride lychnitis & Thryallis dicitur, cuius flos albus est: etiam à Germanis dicitur Marghicherzen, id est, Mariæ candella. Alteram uero speciem purpureum florem habentem campulosam, & Marien Rosen, id est, Mariæ rosam appellant. Hispani uero, ut Latini ferè, & Galli, Melon blanc uocant. SENEX. Rubri papaueris flores accedunt.

Saluia.

Sphacelus

Tassus barbassus.

Lychnitis Thryallis

Papauer rubrum.

Anemone. BRA. Nusquã apud antiquos sub nomine papaueris reperitur, Anemonem uocant, qm̃ nunquã aperitur nisi flãte vento: non tñ hoc dico: quin ẽt nouerim esse agreste papauer, uel papaueralida, de quo Dioscorides distincte ab anemone, tractat. Verũ quod rubrũ papauer dicimus, est Dioscoridis anemone: quippe erraticũ papauer duos tm̃ colores habet, rufum & candidũ: anemon uero plures, & prçsertim rubrũ, vt edocebimus, ut ex his constet rubrum papauer apud nos uocatũ esse Dioscoridis anemonẽ. Cuius duæ species sunt: sylueſtre, id est, sponte in incultis nascens, & quod in cultis nascitur: sylueſtre hoc ẽ, in hac rupe uirens, quod ẽt frequenter parietes ascendit, hoc (si lubet) colligas, qm̃ efficaciores uires habet, quã cultis locis nascens, sed hoc ex coloribus species variat: nã aliquæ puniceos flores habent, aliquę subalbos, aliquæ lacteſcentes aliquæ purpureos. Nos anemone utimur flores rubros habente, in triticis plurimum nascente, quã Dioscorides τὰ ἀνθηφοινικᾶ, id est, flores puniceos habere dicit. Hermolaus Barbarus interpretatus est florem sanguineũ, nam hic flos bilioſum sanguinem præsentat: nec ab re fortaſſis ita Hermolaus interpretatus est, florem sanguineũ, qm̃ poëtæ ex Adonidis cruore natum uolunt. S E. Sumne tuo iudicio alias species collecturus? B R A. Vt lubet, sed ego potius in Ferrariẽsi agro colligerẽ, vbi ingens copia habetur: noſtræ mulieres Roſellas appellant, à rubore, uel quasi sint paruæ roſæ: Germani vero à ſtrepitu quem faciunt folia quoties impoſita ſupra manũ, & altera manu percuſſa crepitant, Claperroſen, id est, crepitans roſa, appellant: quãuis & proprium nomen Germanum habeãt

Anemones ſpecies duæ.

huius floris. ſ. Glitſchen, quod tamen ex crepitu ducitur: Galli, ut nos, pauot rouge: Hiſpani nonnulli Latinum imitantur, quanquã & apud alios Germanos uuild maen, et ab alijs corn roſen appelletur. Noſtræ mulieres pro decoranda facie aquam parant. Antiqui Ægyptij ex hoc flore morbos hominum intelligebant, Horo teſtæ: huius herbæ in re medica uſus eſt radice, foliis, et flore, imò antiqui florum uires breuibus tranſigunt, circa herbam et radices vires edocẽtes: tu autem, ne in hac re nimis immorari uideamur, ad alios flores trãſire coneris. S E. Croci flores colligendi. B R A. En circa hanc ſemitam, prope illum fonticulum, qũo terram pingant conſideremus. S E. Reuera croceus ille color viridi mixtus perpulchrã picturã efficit. B R A. Ibi flores & bulboſas radices ſeorſum colligę, quæ ad ciendam urinam cum paſſo apprime valent, nec multũ refert, montanũ aut ſatiuũ ſeruaueris, degenerauit aũt quod noſtræ mulieres gruogo, quaſi crocũ appellant. Iam cœpit Ferrariæ plantari, nec modicus eſt prouẽtus. Galli Arabico nomine utuntur, ut nos ẽt uulgò, Zaphran dicentes: ſed ſequenti modo ſcribunt, ſaffran: ita enim & apud Mauritanos ferè dicitur: Germanorũ uero pars etiam ſaphran: Hiſpanorum autem cafran appellant. S E. His ſambuci flores adnectuntur. B R A. Sambuci duas ſpecies antiqui fecere: maiorem, quæ arboreſcit, hanc nũc quæris: & minorem, quæ ebulus etiam uocatur. Vnde à Græcis Χαμαιάκτη, id eſt, humilis ſambucus: ἀκτὴ enim ſambucum dicũt: eædẽ ſunt uires ambabus ſpeciebus. Ne ſis autem floribus contentus, ſed radicem quoq; atq; folia ſeruato, quæ in re medica ſeorſum ualent, teneros caules

Croci flores.

Sambuci.

asclitícis relinquas, & granorum etiam succum, quum maturuerint exprimito, ad capillos inficiẽdos aptum. Apud antiquos nulla est pro medica re florum recordatio, nunc uero ipsi solũ expetuntur, nos uulgò uacolas appellamus, quibus mulieres pastillos, ex ipsis ouis & caseo in mense Maij, & qñq; lac addentes parant. S E. Ex interiori corticæ succum etiam pro ascitis, & ex medulla puluerem seruabo: quin etiam uirgas collecturus sum, pro baculis ad podagricos leuioribus parãdis. B R A. Videris ex pharmacopola lignarius faber euadere. S E. Hoc ago, ut nihil meæ officinę desit quod ęgris aliqua in re conducere possit. H E R. Hoc ipsi cõcedatur, sed baculos Ferrarię accipiemus. S E. Ne tu aliarũ gentiũ noïa deseras. B R A. Germani sambucũ, holder appellãt, ex concauitate: unde ridicula ex eo nomine fingũt & ferè ęnigmata. Hispani, xabugo. Galli uero. sureau. S E. Zenestrę flores sequuntur. B R A. Genista, & spartum rectius dicitur, in re rustica pro ligandis uitibus apta. Hunc locum incultum accedamus, ubi magna copia uiret: flores & semina seruabis, quanquàm & Ferrarię nunc innascatur & in omni horto magna copia uireat. Nec prętermittendę uirgę, quę in aqua macęratę & expresso succo ad anginas & coxendi cum dolores ualent. Radicũ nulla mentio apud antiquos est, quibus tamen plerunq; ad educendã aquã intercutem usus sum. An uero proprie differentia sit inter spartũ & Genistã, & de duplici eius genere, ĩ eo libro pertractabimus, quo herbarum discrimina, et species assignare iã cœpimus. Galli Genest appellant: Germani uero, Genster. S E. Lambruscę flores ad limen ueniũt. B R A. In hac re

Zenestræ flores.

Zenestræ virgæ.

Labruscæ flores.

plures

plures optimi uiri decepti sunt, uitem sylvestrem cum labrusca confundentes, imò non solum recentes, vt Serapio ac Arabes, sed & Pli. propter hoc nomen deceptus bis de hac re sermonem fecit, xxiii. vol. cap. 11. & xxvij. cap. 7. sed nobis nunc opus non est opiniones autorũ recensere. Vocabulum hoc ἄμπελος ἀγρία, id est vitis sylvestris, æquiuocum est: nam herbam quandam significat, quæ vitis quidem non est, sed ob fructum racemosum vitis appellatur, quum tamen folia vitis non habeat, sed hortensi solano similes sint. Alterum significatum est labrusca à Gallis resin sauluage nuncupata: à Germanis etiam nomen non habet, nisi ex vite & sylvestri compositum, quæ à domestica vite nihil differt, nisi quia sylvestrem habitum habeat, nec colitur: & non modo hæ duæ agrestes vites figura differunt, sed & viribus: nam illa calidissima est, & vi causticа, & depilatoria insignitur, hæc autem frigida, & adstrictiua. Dioscorides etiam agrestis vitis duo capita fecit. Vnum, in quarto libro, vbi de herbis agit. Alterum, in principio quinti voluminis, ubi de vitibus pertractat. Flores huius herbæ, qui non peruenerint ad maturitatem, colligito, verùm folia, & palmites, & capreoli in medicinæ vsum seruantur. Fit ex œnanthe, id est, labruscę flore, oleum ac unguentum: appellant enim labruscæ flores œnanthe, quãuis & herba sit eiusdem nominis, cuius Dioscorides libro tertio meminit. Mirandum tamen est de Marcello, qui in œnanthe, id est, labruscæ flore, dicit se nunquam legisse apud Dioscoridem herbam aliquam quæ œnanthe diceretur. SEN. Ex his quæ edocuisti in Serapione mirum errorem percipio: is enim uir hæc duo

Vitis sylvestris.

Oenanthe

genera agrestis uitis confundit, prius enim inquit agrestem uitem folia habere solano similia, quod uerum est in herba iam dicta: postea huius herbæ uires scribit, mox flores describens, & quomodo fructus faciat, de labrusca, id est, de ea uite sylvestri, quæ inter uites nuncupatur, p̄tractat. Imò quod mirum est, inter uites de illa sylvestri loquitur quæ hærba est, & illi contrarias uires assignat.

BRA. O beate senex, in hac re optimè sentis, utinam alij non essent adeò cæruicosi, ut rem non aspernarentur, ita enim quisq; incorruptam ueritatem cognosceret, sed pauci sunt qui norint uera bona. Ideo & tu, quæ prædicta sunt boni consulas, & alios flores numera, quũ Ferrariæ labruscæ copia scaturiat.

Balaustiũ. SEN. Balaustium occurrit.

BRA. In hoc flore apud Græcos & Latinos differentiam uideo: quippe Theophrastus, Dioscorides, Paulus, & Aëtius flores Mali punici duobus nominibus appellant, Balaustium & Cytinum: Cytinus est flos domestici & satiui mali, Balaustium sylvestris. Intelligunt uerò p̄ florem non foliola illa tantum, sed & calycem, qui pomũ efficit, cuius rei argumentum est, quòd Dioscorides comparans uasculum hyoscyami, in quo semina sunt, cytino cõparat: certum uerò est in foliolis illis non esse semina, sed in calyce. Plinius autem inter Latinos p̄cipuus decimo septimo capite uoluminis decimitertij, Balaustium mali punici florem simpliciter nominat: nec inter satiuum & sylvestrem distinctionem facit, quem omnes recentiores medici imitantur, per balaustium cuiusuis mali punici florem intelligentes. Idem Plinius capite sexto uigesimi tertij uoluminis, cytinos appellat primos huius pomi partus flo

Mali puni ci flores ab autoribus duobus nominibus appellati.

tus florere incipientis: Balaustium uerò floſculos in hoc ipſo cytino, antequam mà lum ipſum prodeat, erumpentes. Ex Plinio nihil aliud intelligere poſſum, quàm cytinum eſſe florem ipſum nondum apertum, & qui foliola illa rubra non emiſerit. Poſtquam verò erupere, & iam foliola rubeſcunt, balauſtium dicitur: fortè cytinus appellatus, quia eo colore ueſtes tingantur: aut à κῦτος, quod Græcis ambitum, et captum ſignificat, quia intus fructus uel florem capiat: nunc uulgato nomine apud pharmacopolas utamur, tam domeſticos, quàm ſylueſtres nomine balauſtij intelligentes. Ita enim & Galli communi nomine balauſt, & Hiſpani flor de granada: & Germanorum pars, balauſten (his enim ob ingentiſſima frigora magna Germanorũ pars caret) appellant. Eadem vis domeſticis & ſylueſtribus ineſt, Dioſcoride teſte, quamuis ego maiorem uim adſtrictoriam ſylueſtri tribuerem. Sylueſtres hic colliges, domeſtici Ferrariæ habẽtur. Nunc Venetias ex Creta, & alijs orientalioribus partibus ualde punicei afferuntur, quos propriè balauſtia nonnulli pharmacopolæ cenſent, quum re uera & apud nos balauſtia, id eſt, mali punici ſylueſtris flores ſint. SEN. Ex his arboribus quid colligendum cenſes? BRA. Nunc flores quum maturuerint, poma, ſuccum, malicorium, & cicum, id eſt, pelliculam acinos interſtinguentem quæ & ipſa rei medicę conducit: nunc etiam balauſtij ſuccum parare poteris, & pro commodo ſeruare. SENEX. Hæc de balauſtio ſatis ſint, flores ſequuntur, quos Cheiri dicunt. BRASA. De his, quum uiolas colligebas, nõnulla diſſeruimus: quæ enim à Græcis leucoia, ab Arabibus Cheiri appellantur: Cheiri.

hoc manifestissimè apparet Serapionem legenti, qui primo species per colores distinguit, ut Dioscorides facit, inde illa ipsi attribuit, quæ Dioscorides leucoijs, & eundem modum insidendi mulieres i decocto, laudatq; citrinum, Dioscorides & ipse luteum laudat, vnde cheiri corrupto uocabulo idem est quod leucoion: uel sicut in Græco ex albo denominãtur leucoion, quamuis aliæ species albę nõ sint, ita in Arabico Cheiri, id est, albæ nominantur, quia cæteris pulchriores sunt, non efficaciores, ut nonnulli putarunt, quia antiqui luteas magis laudant, & nunc medici eis potissimum utuntur. Vnde non immerito Galli à luteis nomen dederunt, ipsas uiolette iaulne appellantes: & Lusitani Goiues, quasi giluas dicunt: Germani autem Gelbueil, aut geluiol, aut Geel, id est, luteę uiolæ: nam Gelb, vel Geel, apud ipsos luteum significat, veil, vel viol, uiolam, quãuis & violaten dicant: vnde violarum diuersitates ipsi per colores præpositos faciũt, ut Blau violaten, Gel violaten, Brun uiolaten, id est, albas violas, luteas violas, nigras violas. Flores, folia, ac semina condas. SE'N. Estne hic idoneus locus vnde colligam? BRA. Nõ modo idoneus, sed adeò perfectus, vt nullibi perfectiores nascãtur, præsertim quia montani in hoc genere cæteris prævalẽt: non enim in Ferrariensi solo ita efficaces sunt, utpote humili, atque humidiori. An verò flores illi, quos ieseminos nunc appellamus, antiqui Gelseminos, sub leucoijs ponidebeant, in præsenti disputandum non est, etsi prius sub violarum vocabulo comprehendi animaduerterimus. Nusquam enim à Dioscoride iasmini recordatio fit, nisi quòd primo libro Iasmini vnguenti meminit. Quod autem à

violis

violis, & leucoijs, Iasmini distincti uideantur, id testimonium esse potest, quòd Serapio tria diuersa capita facit. Vnum de seneste gi, quod illi respõdet quod de ἰὸν, id est viola, Dioscorides tractat: Mauritani enim seneste gi, uiolam dicunt. Aliud de Cheiris, in quo Dioscoridem in leucoio precise imitatur, et tertium ab his distinctum de Zãbach, uel Sambach, id est, Iesemin: in quo capite ostendit manifestè rem esse à Dioscoride, & Galeno non pertractatam, quoniam Arabum testimonio tantum vtitur. Et quamuis species distinguat per colores, ut in leucoio fit, ĩ album citrinũ, & cœlestis coloris (vt eius more loquar) tamen hic album citrino præmittit, sicut in leucoio citrinum albo. Id autem oleum, quod à Græcis Iasminum uel unguetum dicitur, ab Arabibus Zambachinum uel sambachinum appellatur, magno ægrorum discrimine, ex crassa plurium medicorũ ignauia, qui rerũ nomina nesciẽtes pro eo sambucinũ oleũ accipiunt, quum diuersæ sint huic & illi uires. Decipiuntur aũt ex nominis ferè affinitate, sambacinum, & sambucinum à sambuco, sed hæc aliàs: tu interim alios flores enarra. S E. Iã flores expediti sunt, quorum apud nos vsus est. B R A. O mira & nimis decurtata res, tam paucos flores in officinis habetis? tamen infinitæ herbæ sunt, quibus odorati, pulcherrimi, et in re medica efficaces flores insident. S E. Posteaquam hãc artem exercere cœpi, quod à primis unguiculis ferè fuit, nunquam alios flores legi, aut ab alijs pharmacopolis seruari percepi. B R A. Arabes rem medicam plurimum decurtarunt, quorum uestigia pharmacopolæ imitantur. Verum post flores quid collecturus es? S E N. Quod

in uno libello scriptum erit. BRASA. *Quid inquam illud est?* SEN. *Si prius labia in hoc fonticulo abluero, cætera prosequi incipiam.* BRA. *Abluas, mihi potius bibendum est.*

DE HERBIS QVIBVS PASSIM IN officinis utuntur pharmacopolæ.

SENEX.

HERBÆ post flores scriptæ sunt. BRA. *Nec omnes in his montibus inuenies, imò & si hic uirerent nõnullæ, aliubi tamẽ petendę, quia plures in humentibus locis, planis, frigidis & conuallibus efficaciores uires habent. Eia senex optime tuas illas herbas numera.* SE. *Numerabo quidem, sed nullo ordine scriptæ sunt.* BRA. *Ergo flores imitantur.* SE. *Imitantur quidẽ in ordine, qui nullus est, nam ut pyxides & sacculi se offerebant, ita scribebantur.* BRA. *Tñ alicuis ordo est, oĩa absq; ordine disponere, quippe in inordinatione ordo seruatur. At his cauillis omissis, iã herbas ipsas uocare incipias.* SE. *Saluia uelut omniũ anteſigna na in hoc catalogo uexillum fert.* BRA. *Hanc in floribus copiosè collegisti.* SE. *Copiosè quidẽ, ideo alias herbas prosequar, Rosmarinus, Borago, Bugloſſa, Origanus.* BRA. *Quid opus est hæc iterũ enumerare, quũ in floribus collectę sint?* SE. *Nolui quicquã prætermittere ut nihil nostrę officinę desit: nullus enim ẽ in auctario error, sed magnus ĩ herbarũ defectu. Endiuia, et Cichoreũ sequuntur.*

Endiuia & Cichoreũ

sequuntur. BRA. Optimè duo hæc sigillatim numera sti, à Græcis ambo σέρις appellantur: à Latinis intubus: in satiuum & agrestem diuiditur. Agrestis apud Ferrarien se uulgus, syluestris radicula nuncupatur: ab autoribus, picris & cichoreum, quamuis nonnullę etiam vrbes in ita lia sua uulgari lingua cichorea uocent, ut Romani, Nea politani, Thusci, & plures alij: eodem modo Galli, Cicho reæ dicunt, & Hispani: Germanrrum uerò pars, uuegu uardt appellant, quasi custodem uiarum: nam uidetur fe- rè indicare uiam peregrinis: à profundioribus uerò Ger manis, ut Saxones sunt, hirtlaup dicitur: ab alijs crassiuscu lè, uuege uuisse, quia uiam etiam demonstret. Gręci tamẽ per Cichoreum, tum domesticum, quàm syluestre intelli- gunt. Satiuum duplex est. Vnum, latiora fŏlia habens, la- ctucæ similius, quod nos Endiuiam corrupto uocabulo, quasi intubum appellamus: Hispani ex Lusitania, Almey rorem: à Gallis, Endiue: à Germanis addito n, endiuen. Alterum, strictiora fŏlia habet, quod radiculam horten- sem nostra lingua dicimus, uel radechio, à multis capilla mentis per radicem transeuntibus. Hæc igitur commu- nia uocabula sunt, seris, intubus, Cicoreun: sed usus fecit, ut apud nos Cichoreum, syluestrem radiculam signifi- caret, quam picrida Græci uocant: Latini, ut Celsus, Am bubeiam appellare uidentur: Germani plures, præter di- cta nomina, hindtleuff. Intubus verò aut seris eam signi ficat, quam corrupto uocabulo Endiuiam dicimus. Ex his herbis & radices colligito, quæ in Ferrarienſi solo efficaciores existunt: præterea expressum succũ ad mul tos usus serua. SENEX. Estne uerum speciem helio- Ambubeia. Intubus.

tropij Cichoreum esse? BRA. Id plerunque obseruaui, sed nunquam uerum esse percepi, quãquam ab autoribus certum esse scribatur, sed hoc nihil ad rem tuam. SE. Ergo Scolopendra sequitur, quam sinistrorsum in illo umbroso loco virere cerno, præsertim lapidibus inhærens. BRASA. Et tu ex illis es, qui scolopendrium hanc herbam putant? SEN. Nec aliud unquam audiui aut noui. BRA. Illam ergo esse putas quæ à Dioscoride Asplenon appellatur? SE. Illam inquam. BRA. Et tu summè erras: sed vtinam error in legenda herba tantũ esset: audias ergo quomodo illa non sit scolopendrion, quam uos in officinis habetis, & à Gallis etiam scolopendre appelletur: à Germanis uerò Hirtzzung, quasi lingua cerui dicant. SE. Libenter hoc audiam. BRASA. Dioscorides folia similia scolopendræ animali habere tradit. SEN. Et habet nescio quas lanugines in auersa parte, quæ huic animali assimilantur. BRA. Sed hoc non est habere folia huic animali similia, sed potius aliquid in foliis huic animali simile habere: quæ autem sequuntur aptius te mouebunt: addit, polypodij modo incisuris diuisa. SE. Nulla est huius herbæ cum polypodio affinitas, nec incisuras habet. BRASA. Sequitur, ex inferiore parte aspera & flauescens, superiore viridis: quod in uestro hoc scolopendrio non inuenitur. SE. Nihil ad me, modo eisdem uiribus muniatur. BRASA. Imò contrarias habent, quoniam hoc scolopendrium, quod legere parasti, constrictiuam uim habet, & dysentericis prodest: medici autem tanquam herba aperiente, lienes dissoluente, & calculos frangente utuntur. SENEX. Hic esset execrabilis

Scolopendra.

Asplenõ.

bilis, & nefandus error. BRA. Imò est, & nescio cur medicos non pudeat simplicium medicamentorum notitiam omittere, non sunt ipsi qui medeantur, sed mulieres illæ, quæ herbas inueniunt, ut Leonicænus quandoq; per iocum disceptabat. SE. Miror, ac miratus sum frequentissime, nostræ ætatis medicos nõ modo nõ callere simplicia, sed eos etiam deridere, qui hæc sequantur, & qui aliquid egregij in his parare conentur. BRA. En quorsum res medica trahatur, habemus qui procæres nostra vrbe appellari uolunt, purpurati, ac togati incedentes, qui duas summas medicę rei partes ignorant, simplicium scientiã, & anatomen, sine quibus nemo aut medicus, aut medico similis appellari debet: hos autem relinquamus, ad rem nostram redeuntes, uidesne circa huius putei latera inhærentem herbam? SE. Video, & iam folia accepi. BRA. Hæc est Asplenon uel scolopendrion antiquorum. SEN. Nos istam Citharac appellamus. BRASA. Vel citharac: ut Cetharac, aut quolibet alio barbaro nomine appelletur, ea ẽ que antiquioribus scolopẽdrion, Asplenion, & à fibris, quas habet in modum filicis, pterix. Quod ignorans Marcellus, illius nominis rationem reddere ignorauit, à Gallis cæterach etiam dicitur, & ab Hispanorum parte: à Germanis vero styenkern. SE. Ea inquam est, si descriptionem recte considero: deinceps autem quid actiurus sum? BRASA. Hanc pro scolopendrio serua, quam Citharac appellasti, & quum ignaui medici scolopendrium ordinabũt, hac utere: Tamen nec illud cõmune scolopendrium pro dysentericis omittas, quod à Dioscoride phillitis, quasi folioſa dicitur, passim lungua cæruina

Citharae.

Phyllitis.

nuncupatur à Gallis etiam ſcolopẽdre: at à Germanis magis proprio vocabulo hirtzzung, id eſt, lingua cerui. Nostra autem Leonicẽi errorem uidebimus in lingua cerui, quã hemionitida putauit, quũ potius ſit phyllitis. S E. Sì lubet, deſcriptionẽ huius phillitidis conſideremus. B R A. Maxime lubet. Rumicis folia habet, lõgiora tamen, et ſpecioſiora. S E. Hucuſq; res ita ſe habet. B R A. Interius leuor, auerſis annexos exiles ueluti uermiculos præferens. S E. Adeò illa eſt, ut nec cæcus errare poſſit: ſed quę fuit tam magni, & execrabilis erroris cauſa? B R A. Nihil aliud arbitror, quàm quod ſub folijs ueluti uermiculos habet: in vſu autem medico uires contrarias habet, quàm ſit communis, & uulgatus eius uſus. S E. Gaudeo in hanc ætatem ſeruari, utpote qui in multis verum aſſequi potuero. Abſinthium ſcolopendri terga conſequitur. B R A. Montanum paluſtri noſtro efficacius eſt, ideo hic colligere opportunum erit: herba notiſſima, hæc præſertim quæ harypicron ab amaritudine, & ab odore dicitur: à Gallis abſinſe: ab Hiſpanis aloſena: à Germanis Bermuet, quaſi prohibens alacritatem dicta: fortè ob guſtum ita appellarunt Germani. De ſantonico, & ſeriphio, id eſt, marino, aliàs loquemur: tu in his montibus hoc colligę, quo omnes in re medica utuntur: oſtendunt enim oculata fide mõtanum efficacius eſſe paluſtri, aquæ, quæ ui ignis eliquantur. S E. Menta ſequitur. B R A. Duas, aut tres herbas numera. S E. Poſtea calamentum. B R A. Siſte, quoniã has duas recte copulaſti: Menta notiſſima eſt herba, & humano generi pluribus noĩbus utilis, cum in medicamẽtorum, tum in condimentorum uſu, à Luſitanis ortelan, à Gallis

Abſinthium.

Menta.

Gallis Mente, à Germanis Mirz dicta: calida, & uentriculo summè apta, vt de Aristotele mirandum sit, qui eam frigidam, & seminis uirilis absumptiuam dixerit, in Problematum libris, vbi rationem reddit cur belli tempore serenda non sit. Hermolaus per se quidem calidam fatetur, sed fieri posse, ut per accidens infrigidet. Suspicor autem ego ibi corruptum esse uocabulũ, nec mentam legi debere sed herbam alterã frigidam, in qua re quid sentiam aliàs me edocturũ promitto sylueſtris menta, Mentaſtrũ a nobis dicitur: à Gallis, Mente ſauluage: ab Hiſpanis, Mentraſtes, à Germanis uuilt mintz, id eſt, ſylueſtris menta: hoc peculiare Germanis eſt, ut adiectiua ſubſtantiuis continuò ſua lingua præmittant. Ad omnia ualet, ad quę mẽta, ignauius tamen: ideo ſolam mentam habere ſtudebo, ut re efficaciori, & non minus efficaci utar. Calamintha à menta nomen habere uidetur, quã & Galli calament dicunt: tñ re vera non habet cũ menta figuram: & licet tria genera calaminthę inueniantur, montanum ſcilicet, quod prope pedes habes, ocimi folia præ ſe ferens, & alterum, odorem pulegij, tertiumq; folia mentaſtri, longiora tantũ habens: omne tamen genus, Nepeta, à Latinis nũcupatur, quamuis peculiari nomine ſecundum genus à Romanis Nepeta dicatur. Noſtri pharmacopolæ duo uulgata harum herbarum nomina habent, neueda ſcilicet, & herba Gattara. SE. Hoc magis notum mihi eſt, quàm ut dicatur. BRASA. Sed his, quę dicturus ſum, mentem adhibeas. Quam uos nepetam ſiue neuedam, aut herbam Gattaram appellatis, ſecunda ſpecies calaminthæ eſt, quam nonnulli agreſte pulegium uocant, ut Dioſcorides

Mẽtaſtrũ.

Calamintha.

Nepeta.

Neueda. Gattara.

Calamentum. inquit, quia puleio assimilatur: id autem non in foliis, sed in odore intelligendum censeo, eam uero, quã calamentũ appellatis, est tertia species calaminthæ, ignauior & inefficacior cæteris: quam uero hinc habes in hoc campestri, aspero & aquoso loco, calamintha montana est, omnibus efficacior. Quã ob rem quum hæ tres species æquas uires habeant, & tertia, quam uos pro uera calamintha colligitis, cæteris inefficacior sit, eam dimitterem, & montanam solum colligerem, aut etiam secundam speciem, quam Romani proprie Nepetam dicunt, quãuis et hoc eodẽ nomine tres species significentur: quumq; ab aliquo medico calamintha, aut Nepeta, aut herba Gattara ordinatur, semper aut montanam calamintham, aut hanc, quam uos Gatturiam uulgò appellatis, & apud Dioscoridẽ secunda species calaminthæ est, accipito. Itaq; nullus fiet error, & illa inefficax herba dimittetur, a Dioscoride tertia species calaminthæ, & à uobis peculiari nomine calamentum nũcupata. S E. Hoc consilio utar, quandoquidem optimũ esse uideatur. Maiorana sequitur. B R A S A. In hac herba, quæ Amaracus dicitur, an eadem esset cum sampsucho dubitaui, eadem esse Plinius apertissime ostendit lib. xxi. cap. ix. & Theophrastus, imò & ipsemet Dioscorides sampsuchum amarachum appellari tradit. Quod autem dubium fecit, primus Dioscoridis liber fuit, in quo duo capita sunt: alterum, de sampsuchino unguento: alterum, de amaracino, ac si amaracus & sampsuchus duo diuersa sint. Reuera multum dubitaui, & nonnunquam huic sententiæ hærebam, in primo libro additum esse ab aliquo librario caput de amaracino unguento. Mox id præter-

Maiorana

rem

rem esse cognoui: quoniam Galenus, & Paulus Æginetæ duo diuersa capita, & ipsi faciunt, alterum de sampsuchino, alterum de amaracino unguentis. Imò & Plinius seorsum Amaracinum à sampsuchino describit: fortè quẽadmodum & nunc, nonnulla in uno Italiæ loco fiunt, quæ in altero preciosiora, & diligentius fieri possunt, ut Theriaca, quæ apud Tortonam laudatissima existimatur, tamen vbiq; etiam fit (sed nullibi uera) ita usu uenit in amaracino unguento: ex sampsucho enim fit, tamen in Cyzico perfectius fiebat: nam & ibi amaracus perfectior est, & efficaciores uires habet: hinc ex urbium diuersitate, perfectius & imperfectius unguentum fiebat, & secundũ aliarum urbiũ nomina uario modo denominabatur. At quia diuersæ compositiones erant, ideo duobus nominibus appellabantur, & duo distincta capita facta sunt. Non tamen hoc ideo est quia sint duæ herbæ sampsuchus, et amaracus, sed quia ubi fit perfectum hoc unguentum, id est, ĩ Cypro, secundum Plinium, & Cyzicenis, quæ sunt propinquæ Siciliæ, ubi nominatur amaracus, ideo potius illa compositio dicta est unguentum amaracinũ: illa uero altera in tota Græcia facta ubi sampsuchus appellatur, suæ compositioni nomen dedit, & sampsuchinum unguentũ dictum est. Quæ dissolutio ex hoc suspecta ẽ, quia diuersæ sunt compositiones et non eadem, dempto solum nomine: propterea id fortè melius, quum duæ sint amaraci species, una odoratior, quã nos uulgò gentilem appellamus: altera minus odorata, et habens latiora folia, ex odoratiori Amaracinum unguẽtum fiebat, quod Cyzicenis potissimum componebatur, quoniam is locus gentili maiorana

exuberabat. In alijs Græciæ partibus fiebat ex inodoratio ri, ideo sampsuchinum dictum ẽ, quicquid sit, eadem her ba est sampsuchus et amaracus, quam nos Maioranam dici mus: Germani Maioran, uel meyran: Lusitani Maniaro na: Galli Mariolaine: herbam in his montibus collige, ubi i odoratior est, & potius hanc serpentem, quàm illam re ctam, quæ & si à Dioscoride serpere dicatur, id ubiq; nõ fit: tamen intelligi potest serpere, quia non solum nascitur seminibus iactis, sed etiam ramulis plantatis, uel terrę quo modocunq; admotis. Nihil autem in præsenti differendũ est de Galem amaraco, ipse enim ita nostram matricariã uocauit: Quid deinde sequitur? S E. Cyclamen. BRA.

Cyclami nus.

Panis por cinus.

Theodori Gaze er ror.

Tuber ter ræ.

Rapũ ter ræ.

Vmbili cus terrę.

Panis porcinus uulgò dicitur, quoniam suibus mirè placet: at: ubi ĩ Theophrasto κολλαμινος legitur, Theodorus Gaza, Malum terræ interpretatur, sed re uera deceptus: quoniam ut ex Plinio sumi aperte potest, Tuber terræ, & rapũ terræ, & umbilicus terræ dicitur: nam malum terræ, ut ex eodem, et Dioscoride patet. Aristolochia est. Quicquid tñ sit, huius terræ rapi tres species inueniuntur, & hæc tñi apud nos nota, ea ẽ quæ uires medicas habet, ideo hanc solũ colligere expedit: sed non debes esse sola radice contentus, imò & quum caudex plurimũ in re medica ualeat, ideo & caudicem & eius succum ad usum reserua, imò & ipsius radicis succus seruandus. Recentes alio nomine, arthanitam vocant. S E. Id agam: nunc pulegium occurrit. BRA. De pulegio multi dubitarunt, quibus visum ẽ esse sylueſtre serpyllũ, sed tenuibus argumẽtis inhærent: si eius historia apud autores cum hoc nostro uocato pulegio, & uulgò poleçolo, ab Hispanis poleo, à Gallis poleonẽ

Arthanita pulegium

poleont, à Germanis poley, cõferatur, nullus erit adeò stupidus, qui non noscat pulegium esse. Ex hoc montanũ seruandũ, & dum flores in orbiculos habet, etiá quod habet flores purpureos magis, seruandum, quàm quod albos: nam primum est fœmina, alterum mas, putant autem autores (monstrum profectò, & res mare indigna) fœminã efficaciorem esse mare in hac specie, quum domi eris suspende pulegium, nã brumali die florescere uidebis, SE. Hoc expertus sum, sed nunquã verum comperi. BRA. Tamen à grauissimis autoribus refertur: quicquid sit, hãc herbam in puluerem redigas, & præter vsus medicos, pro condiendis obsonijs uteris. SENEX. Id agam, & frequenter egi, sed vno hoc molestor, quia apud Laertium me legisse suspicor, quendam philosophum, qui ostendere uolens exemplo nonverbis, castigandos esse dissidentes ciues, pultem in medium attulit pulegio aspersam, ut ostenderet, ita amarè eos tractandos, quemadmodum ipse pultem tractauit, & dissidentiam pultis, & pulegij annotaret: quo exemplo pulegium amarum esse deprehenditur, nostrum vero amarum non est, ideo pulegium esse dubitatui. BRASA. Non ob amaritudinem pulegium pulti misceuit (quamuis & sapor eius dulcis non sit) sed ob dissidentiam naturarum. Quemadmodum saccharum optima res est, quo omnes dapes aptantur, tamen ocimus ineptissimum est, adeò ut eorum gustus saccharo vilescat. SEN. Thymum ergo & Epithymum colligamus. BRASA. Hæc duo iure simul copulasti, quoniam uiribus, nomine, & locis, quibus nascuntur, ferè quadrant. SEN. Nonne Epithymus est thymi flos? BRASA. Quid si audies,

Thymus.

thymi ſpecies duæ.

ut mox colligere poſſis. Thymus duplex eſt, candidus, & nigricans, herba notiſſima eſt, ut etiam Dioſcorides cẽſet, quãuis ipſe de albo Thymo ſolum loquivideatur. En quã ta copia in hoc petroſo loco et ſterili ſit. Epithymus uero, quo vos utimini, non ueſter apud Dioſcoridem, nam ipſe florem Thymi epithymum eſſe cenſet, lib. iiii. Quod autem in officinis habetis, non eſt flos Thymi, ſed id quod à Plinio deſcribitur cap. viii. lib. xxvi. quod naſcitur ſine radicæ rubens tenui ſimilitudine pallioli, uel tenuis, naſcitur q; circa Thymum, unde epithymus appellatur. Laudarem, ut Thymum herbam, & flores ſeorſum colligeres, poſtea id quod circa Thymum naſcitur, tanquam capillamentu quçdam, hoc eſt epythymus, quo nunc utimur, ſunt rubri ferè capilli, qui circa arbuſcula & herbas naſcuntur, ut circa linum uocatu cuſcutu naſcitur, quæ et ipſa ex hoc genere uidetur circa myrtum aliquod ſimile fit, ſed id uere epithymus, qui Thymum ueluti palliolum ambit. Tamen in hac re ſum ualde ambiguus, an ſcilicet Dioſcoridis Epithymus altera res ſit à noſtro nunc uocato Epithymo, et quo Meſue utitur. S E. Libenter quid in hac re ſentiẽdum ſit addiſcerẽ. B R A. Et ego teipſum ueluti iudicem in hac controuerſia uoco. S E. Nullũ autorẽ, præter Meſuem, uidi de Epithymo loquentẽ, quomodo in hac re iudex ero? B R A. Ego tibi partes diſponã ueluti inſtructas acies, ut facili⁹ iudices. S E. Incipe, fortè & te iudicẽ reũ, actorẽ eſſe cogemus. B R A. Non licet quenq; officio partis & iudicis fungi. S E. Nũc licebit, nulla parte reclamante. B R A. En igitur principio uidetur Dioſcorides de noſtro cõmuni epithymo loqui quoniam ſemper

Epithym?

per consueuit congenera congeneribus copulare. Verùm si epithymus Dioscoridis esset flos Thymi, & non Epithymus, quo vtimur in morem capillorum, uideretur suum ordinem nõ seruare Dioscorides: quippe qui tertio libro de Thymo, quarto autem de eius flore pertractaret. Vnde censendum est alteram rem esse Epithymum, quam Thymi flos, quia nunquam consueuit de herba in uno libro, & de flore eius in altero scribere. Præterea inquit Epithymum à Romanis inuolucrum appellari, sed noster epithymus, & non flos Thymi inuolucrum est: nam sunt veluti capilli inuoluti. Adde, non dicere Epithymum esse florem Thymi, sed florem è Thymo ac si res quædam sit thymo ducta, qualis est noster Epithymus, qui ex caudice thymi in Apulia, & in orientalibus partibus educitur. Imò & nomen ipsum hoc ostẽdit, nã idẽ est Epithymus, ac si in thymo dicamus: noster aũt epithymus in thymo est, qm̃ circa ipsum reperitur. Item uerba Dioscoridis de epithymo hæc sunt: Capitula tenuia, & leuia sunt, cõdiculas habentia, quasi crines: sed epithymus noster, quasi crines videtur, & habet capitula quædã tenuia, qualia etiam invocata cuscuta uidentur, licet in cuscuta ampliora sint. Potest & hoc indicio sumi Epithymum quarti libri, Dioscoridis, potius esse nostrum epithymum, quàm florẽ thymi, quia tertio libro meminit floris thymi, ubi de thymo pertractat, inquiens esse πορφυριζοντα, id est, purpurascentẽ: est autem color medius inter album & purpureum. Verum eo loco nec dicit epithymum uocari, nec ei uires maiores facit, quàm & Thymi vires sint: verum Galenus, Paulus, & Aëtius maiores vires epithymo, quàm thymo Lib. 4. 171

faciunt, ut consentaneum sit potius nostros ueluti capillos: apud Dioscoridem epithymum esse, quàm thymi florem.. SE. Ex his certus sum, nostrum epithymum à Dioscoride de quarto libro tractari. BRA. Mihi similis videris iudici cuidam, qui actore audito, statim pro eo iudicabat, mox audito Reo, pro illo ius ferebat: nondum aliam partem audiuisti, tamen ex abrupto iudicasti. SE. Quoniam nihil aliud dici posse arbitror. BRA. In hac re longe deciperis: nam si oppositæ parti aurem præstabis, te pro ea sententiam laturum puto. SE. Incipe igitur, quandoquidem nimis repēte iudicasse confiteor. BRA.. Hinc exordium sumam, quòd Dioscorides quarto libro inquit, epithymum esse thymi florem. Nec moueor quòd summus uir Hermolaus interpretatus sit, florem è thymo quoniam Dioscorides sua lingua scriptum reliquit ἐπίθυμον θύμου ἐστιν ἄνθος: quæ si ad uerbum referantur, inquit: epithymum, thymi est flos, non autem è thymo: nec etiam obstat quòd à Romanis inolucrum appelletur, quoniam ob pediculum, cui flos inhæret, fortè id nomen sumptum est: imò si flores demantur ab herba, uidentur ferè crines, tamen parui: ideo appellat cōdiculas. Nec etiā moueor, quòd congenera congeneribus non miscuerit, quia in alijs quibusdam idem fecit, fortè quum scriberet in mentem non uenerant: nec multi faciendum est ex nomine argumentum, quoniam etsi epithymus in thymo significat, tamen & flos in thymo est. Præterea Galenus, Paulus, & Aëtius Thymum & Epithymum calidum & siccum in tertio ordine faciunt, tamen epithymum uehementiorem esse cēsent, quod flori thymi optimè quadrat,

Conue

Conuenit enim florem perfectiores uires habere sua herba, utpote in quo species per semina seruetur. Addeq; hos autores thymum exhybere cum sale & aceto, & per se cum melle: hoc idem faciunt in epithymo, quod indicium est florem thymi epithymum esse. SENEX. Et huic parti tam fauere incipio. Verùm abs te hanc sententiam terre percupio. BRA. Libenter tibi morem geram: prius florem thymi epithymum esse censebam, nunc Plinius me attentum fecit capite octauo libro. xxvi. ubi inquit: Item epithymon, qui est flos è thymo, satureiæ simili. Differentia, quod hic herbaceus est, alterius thymi albus. Postea interpositis quibusdam ad quæ ualet, addit: Quidam aliter epithymum tradunt, sine radice nasci, tenui similitudine pallioli, rubens. Ex his uerbis, duo ab antiquis epithymum uocari colligo: sunt autem tres thymi species, albus, de quo Dioscorides tertio libro: niger, cuius Theophrastus & Plinius meminit: & tertius qui assimilatur satureiæ: hic potissimum nascitur in Pamphylia & Cappadocia. Thymus niger, ut docet Aëtius, non debet esse in usu medico: quoniam temperamentum corrumpit, & bilem generat. Relinquuntur igitur duo thymi genera in usu medico: thymus albus, & thymus similis satureiæ. Hic thymus satureiæ similis, flores habet herbaceos, qui epithymus dicuntur: & hic est epithymus, de quo Dioscorides quarto libro agit, quem dicit esse florem thymi durioris similis satureiæ: sunt autem catula tenuia & leuia, codiculas habentia quasi crines. Hunc epithymum non habemus, & rectè animaduertit Plinius esse flores è thymo simili satureiæ: hoc

Thymus niger a medicis non probatur.

dictum esse ad differentiam alterius thymi, qui habet flores albos, quum hic habeat herbaceos. Quum autem Plinius dixerit flos è thymo, propter hoc Hermolaus interpretans Dioscoridem, dixit flos è thymo, non flos thymi, ut autor ipse dicit: quia in pluribus conatur ex Plinio Dioscoridem exprimere. Hos flores epithymum esse Dioscoridis, Serapio etiam manifestè ostendit, inquiens, epithymum secundum Dioscoridem, esse florem cuiusdam herbæ, quæ est similis thymbræ. Verum quum in Creta etiam nascatur, curabo ut semina saltem afferantur, quum Ducis nostri nauis illuc accedat. Altera species epithymi est palliolum illud circa thymum sine radice, de quo nullus antiquorum nobis notorum, præter Plinium, loquutus est, ad nos ex Apulia affertur, & Creta, & orientalibus partibus. Hic est epithymus quo nos vtimur, qui quũ à Mesue describitur, dicit esse simlem cuscutæ, de quo nec Dioscorides, aut Paulus, aut Aëtius, unquam tractarunt, quoniam ipsi tantum primum exprimunt, qui quũ sit flos alterius speciei thymi, propter id tertio libro de thymo albo Dioscorides tractat: quarto autem libro de hoc flore, utpote de diuersis speciebus: & meritò inuolucrum appellatur, quia pediculi florum ueluti caudę inuoluti sunt, & crinibus assimilantur. SE. Igitur noster epithymus apud antiquos non erit? BRASA. Non quidem Græcos, sed bene Arabes, quamuis Auicenna & Mesue adeò confusi sint, ut quandoque de flore thymi, quandoque de simili cuscutæ loqui videãtur. Nam Arabes per hasce aut hyssopum, hasce thymum intelligunt: per epithymum Serapio idem accepit quod Dioscorides. Mesue autem &

Auicen

Auicenna, licet confundere uideantur, præsertim Auicenna, tamen hæc capillamenta intelligunt ueluti palliolum, quæ circa thymum sine radicæ nascuntur: sed errore magno detinentur, quoniam de epithymo Dioscoridis nõ tractant: tamen easdem uires illi suo epithymo tribuũt, quas & Dioscorides, & cæteri Græci suo: imò Dioscorides sui Epithymi ad summum quatuor drachmas tribuit, Mesue ad uiginti accedit. Miror autem de excellẽtissimo Manardo, qui quum nouerit, et docuerit, alterum esse epithymum Mesue, alterum Dioscoridis, Mesuem ita reprehendat, quia viginti drachmas dederit, Dioscoridis autẽ quatuor, & Plinius ad summum sex. Verum nullus in rebus diuersis dignis reprehensione est, quum sit, alterum epithymum Mesue ab illo Dioscoridis, cur per dosim Dioscoridis, quæ in altera re est, Mesuem reprehendat? Imò si Mesuem in capite de hasce, id est, thymo, consideremus, manifestè deprehendemus eius puluerem exhibere, à drachmis duabus ad quatuor, quæ ferè eadem dosis est cum illa epithymi Dioscoridis, qui est flos alterius thymi: sed non mirum, quia interdum Homerus hallucinatur, hoc iure obseruandum esset, quum pro atra bile epithymus ordinatur, flos thymi satureiæ simulis sumendus esset, si apud nos existeret: loco autem ipsius potius flores nostri thymi sumerem: quàm capillamenta illa ueluti palliolum: nam flores illi humori melancholico aduersantur: nec tamen ita capillamenta illa omitterem, ut officinam meam non ingrederentur, quibus ferè omnes utuntur, quum Plinius eandem ferè uim habere cum thymi flore præcitato loco tradiderit, & hæc saxosis locis colligenda.

Cuſcuta. SENEX. Cuſcuta offertur. BRASA. Nec immerito, quia ab Epithymo parum differat: nam Recentiorũ epithymus circa thymum, Cuſcuta circa linum naſcitur: unde à Recentioribus podagra lini, & ſtrangulator lini nucupatur: alij uerò grongum dicunt: Germani uerò, filz kraut: Galli & Hiſpani, ut nos ferè, tamen non ſolum lino inhæret, ſed & rubis, ac alijs pluribus arbuſculis, & herbis: differentia eſt per colorem: magis albicat quæ in lino, quàm quæ in rubo, uel moro eſt: in re uerò medica eſt ferè eadem ratio. Reperitur & Cuſcuta terræ ſerpẽs. SENEX Nos cuſcutam terre naſcentem appellamus. BRASA. Ratio eſt, me iudice, quia nihil propinquũ habet, cui inhæreat. SENEX. Ita eſt, nam quandoque expertus ſum baculos circùm ponere, qui eius capillamentis tecti ſunt. BRASA. Id non poſſum non credere. SE. Imò certus ſis: hæc autem cuſcuta quo nomine ab antiquis appellatur? BRASA. Nonnulli epithymum exiſtimarunt, quod falſum eſſe quiſq; ex prædictis ſumere poteſt: nam nec Meſue aut Dioſcoridis epithymũ eſſe poteſt, quoniam circa thymum ſunt, uel in thymo: cuſcuta uerò in lino & alijs rebus. Quandoque putaui herbam, quæ à Dioſcoride Androſacæ appellatur, Cuſcutam eſſe. SENEX. Eius picturam legamus. BRASA. Vt lubet. SEN. Herba eſt candida, tenues habet cirros. BRASA. Hoc Græca lingua uno uerbo dicitur λεπτόκαρφος, id eſt, tenuibus cirris. SEN. Amara ſequitur, & ſine foliis, quæ omnia noſtræ cuſcutæ quadrant: nam herba eſt candida, id eſt, in album uergens: poteſt enim herba appellari, amara, ſine foliis habeq; folliculum in ſummis cirris

mis cirris, in quo semen continetur. Certè nostra cuscuta est: gaudeo inuētam esse cuscutam apud antiquos. BRA. Ne exultes ante certamen, nam & ego aliàs id sentiebā: nunc Androsacem, non esse cuscutam certus sum: imò tuo argumento aliud addam: uires, quæ nostræ cuscutæ ab omnibus exhibentur, à Dioscoride Androsacæ exhibentur, quoniam ducit urinam, aquam intercutem patientibus, & ut Galenus inquit, desiccat, aperitq; obstructiones epatis, quæ omnia nostræ cuscutæ quadrant. SENEX. Moueris forsitan, quia dicit in maritimis Syriæ nasci: cuscuta autem apud nos etiam est. BRA. Hoc nō moueor quia à Dioscoride omnia loca non enumerantur, in quibus herbæ nascūtur, sed tantum in quibus potissimum exuberant, aut efficaciores sunt, uel ipse uidit. SENEX. Quid ergo impedit hanc non esse cuscutam? BRA. Androsacem vidi frequētem elapsis annis in Istria circa mare, quum illuc apulissem cum illustrissimo ALPHONSO Ducæ Ferrariæ, piscandi gratia. SE. In Syriæ maritimis nasci Dioscorides tradit. BRASA. Et Plinius Istriam dicit esse Androsacæs feracissimam. In primis differt à nostra cuscuta, quia Androsace radicem habet, cuscuta non, Secundo, androsacæ est ueluti manipulus cirrorum uel capillorum breuis, & supra unumquenque capillum adest folliculus, in quo semina sunt. At cuscuta longa est, ut quandoq; multas ambiat limi plantas, nec in apicæ folliculos habet, sed per medium. Tertio, Androsacæ similis est plantæ arnaglossæ, cui folia sint ablata, & nerui relicti: cuscuta uerò elongatur ad magnum spatium. Quarto, Androsacæ est amarissima herba, ut illi nomen

Androsace in quibus differat a cuscuta.

dederit amaritudo: nam ab aliquibus picris appellatur, ut etiam sicca amaritudinem seruet, sed cuscuta sicca nihil amaritudinis habet, recens parum, uel nihil. Quinto, veræ albedini cirri Androsacæs albicant, adeò, ut nomẽ leucæ meruerit: quod non facit cuscuta, licet quum recens est in album uergat. Sexto, Androsacæ nulli inhæret, sed per se in littore spargitur, imò, & si quid propinquum sit, non inhæret, ut cuscuta facit, quæ inhæret propinquis rebus, & in longum extenditur. Septimo, Androsacæ acris herba est, ut Galenus & Paulus testantur, cuscuta non acris, si quis vero gustu dijudicet. Octauo, Androsace semen habet notatu dignum, pro ratione herbæ cui inhæret, quod est in cuscuta ferè insensibile. Nono, ab omnibus fere autoribus, à quibus Androsacæ describitur, vt à Dioscoride, & Plinio, libro uigesimoseptimo, cap. quarto, maritima herba dicitur, cuscuta uerò campestris: imò peculiari nomine ab aliquibus Thalassia dicitur, per excellentiam, ut Dioscorides docet, quasi maritima. SEN. Nunc uerè cognosco Androsacem Antiquorum nostram cuscutam non esse: quamuis etiam eisdem uiribus insigniri uideatur, tamen quo nomine ab antiquioribus insigniretur, scire optarem. BRASA. Nunc mihi non constat, ideo præterita dissertatione contentus sis. SE. Ergo ad fumum terræ me uertam. BRA. Herba apud nos adeò nota ut monitore non indigeat, in illam planiciem descendamus, in qua seges ordeacea uiret, pro hac herba colligenda: nihil tamen impediet Ferrarienses hortos expectare, in quibus summè scaturit: decipiuntur uerò qui cymbalariam, fumum terræ, id est, fumariam herbã (ita enim

Fumus terræ.

enim Latinè dici debet) putarunt: Græci capnion appellant, propterea quòd palpebras ueluti fumus mordicat: eodem nomine, ut nos, Galli & Hiſpani utuntur: Germani uero in dictione ſolum differunt: uocant enim Erdtrauch, quod Latinè interpretatur terræ fumus. Huius ſimplicis herbæ puluere à ſumma atræ bilis copia Magnificum Bartholomæum Proſperum illuſtriſſimi HERCVLIS ESTENSIS Carnutarum ducis, & Principis Ferrariæ primogeniti à ſecretis virum omni doctrinarũ genere præditum, & bonorum morum columen, liberum reddidi. SE. Sena, & eius folliculi in medium ueniunt, BRA. Senam apud antiquiores incognitam eſſe certum habeo, ideo ab Auerroë optime inter medicinas nouas numeratur: et iure hoc dicit, quum nuſquam apud Dioſcoridem, Theophraſtum, Plinium, Galenũq; inuenta ſit. SE. Res mira, herba adeò digna decantari, & tot nominibus inſignita græcis ignota fuit? BRA. Fuit quidẽ, ut uidetur. SE. Nõne eorum tempore extabat, aut deinceps terra peperit? BRA. Et tunc extabat, ſed fortaſſis, aut ab his non experta, uel non uiſa. SE. Quomodo non uiſa à Dioſcoride, qui ferè uniuerſum orbem circuiuit? BRA. Dioſcorides militauit quidem, ſed uniuerſum orbem perluſtraſſe non conſtat, illuc ſaltem non iuit, ubi naſcebatur, aut mox etiam ad propinquiores prouincias delata eſt, ut de pluribus alijs rebus factum conſtat, quas antiqui ignorarunt, aut data opera reliquerunt. Certum uero eſt centeſimam partem herbarum in vniuerſo orbe conſtantium, non eſſe deſcriptam à Dioſcoride, nec plantarum à Theophraſto, aut Plinio, ſed in dies addiſcimus, & creſcit ars

Sena.

medica. SEN. Mihi decrescere uidetur, quoniam audiui quosdam Recentes syrupos penitus demere: & tantum aqua ordei, mulso & paucissimis quibusdam utuntur. BRA. Hi suo modo agant, & si ad ægros curandos vocentur (quod rarius accidet) curent. Ego mihi proposui omnes bonos autores imitari: & si quandoq; aliqua noua inueniantur, quæ ratione & experimento optima esse cõstiterit, semp assensuri sumus: eos enim imitari nolumus, qui decocto guaiaci uti despiciunt, quoniam ab antiquis fileatur. At quomodo ab illis scribi poterat, quum adhuc quadraginta anni non sint, quòd ĩsula, in qua nascitur reperta est, prius penitus incognita. In dies crescit ars medica, sicut & aliæ artes, ut Plinius testatur, & ante ipsum Plato edocuerat. Imò & Galenus nostram artem per incrementum fieri tradit. SE. Ea insula paucis ante annis ortane est? BRA. Non orta, sed nullus unquam illuc nauigare ausus est, præter nostro hoc æuo Lusitanos. SE. Quomodo hoc scitur? BRA. Quia à grauissimis uiris, Ptolemæo, Pomponio, Strabone, Plinio, quia uniuersum descripsere, hæc nunquam uel à longe monstrata sunt: sed hæc aliàs. Nunc de sena loquamur, quam itu Hispani & Galli, ut nos appellant: Germani uero potius foliorum memoriam faciunt, senet bletter dicentes, id est, senæ folia: plures conati sunt eam apud Dioscoridem inuenire, adeò ut aliquis empetron esse putarit. SE. Huius sententie excellentissimus Manardus qñq; fuit ea coniectura, quia à Dioscoride scribatur: si in esculento iure decoquatur, purgat bilẽ, pituitam, et aquas, nos aũt senã in iure bullimus ut purget. BRA. Adeò tenuis coniectura est, ut nec filo inhæreat:

Empetrõ.

inhæreat: nam & ita bouem capum esse probarem, quia bulliuntur ut nutriant. Non enim habet folia lentis sena, ut phacoides appellari possit, quẽ admodũ empetrõ, quia & locis maritimis nascitur & saxosis. Nec salsa est sena, sed sub amara, et quo magis mari propinqua, eo amarior, ut liguſtica sena ostẽdit, quãuis ea inefficacior sit quæ ex partibus Ægypti defertur. Hi adhuc peius sentiunt, qui Delphinium putarunt: nam senæ folia non sunt delphino similia, nec opus est ad folliculos fugere, quoniam de folijs Dioscorides loquitur, φυλλάρια enim foliola significat, non foliculos aut siliquas, nec floribus quadrat. Decipiuntur etiam qui senam peplion esse arbitrãtur: non enim lac habet, nec semen simile. Minus est Alipon, quia semine multum differt, quod nullam habet cum epithymo similitudinem, nec radicæ, aut surculis conuenit. S E. Quomodo tot uiri decepti sunt? B R A. Ob duo. Primo, aliquã similitudinem acceperunt, et multas dissimilitudines omiserunt. Secundo, quia uires considerarunt potius quã rẽ ipsam: quum enim atram bilem ducere legerunt, senã esse putarunt, & præsertim quia circa maritima nascitur. S E. Quid est ergo apud antiquos sena? B R A. Alij quomõ lubet cænseãt, nos senam ab antiquioribus nusquam descriptam scimus: sed cũ Auerroi nouam herbam esse putamus nouam, inquã, id est, antiquioribus illis incognitam. S E. Non est igitur aliquo pacto colligenda? B R A. Imò maxime seruanda, tot enim dotes & præcipuas habet, ut nunquã sit prætereunda. S E. Quõ id nouisti? B R A. In primis Arabum autoritate, quæ non est adeò temere despiciẽda, ut nõnulli recentes faciunt, præsertĩ ubi græcis

Delphinium.

Peplion.

non opponuntur, postea ipsa quotidiana experientia, quæ est omnium rerum magistra. S E. Audiui hanc esse uiam Galeni, quam regiam dicunt. B R A. Est. S E. Quid colligecturus sum, folliculos (ut dicunt) aut folia? B R A. In his saxosis locis hic prope mare herbam et folliculos legerem. S E. Dic (ni pigeat) debetne re aliqua roborari, aut corrigi, ne uentriculum offendat? B R A. Debet omnino, Zinzibere, cinamomo, Garyophyllis, aut alia re ex his quæ uentriculum roborant. S E. Manardus, senā ventriculum roborare cēset absque alio adminiculo, quia sua amara, & adstringens, & experientia (ut inquit) hoc demonstrat. B R A. Tam celeberrimi uiri pace dixerim, et præceptoris colendissimi, experientia oppositum ostēdit: nam qui senæ decoctum bibunt, aut uocatum infusionem, uentriculo offenduntur. Nullus est Ferrariæ, aut alibi medicus, qui non sit sexcenties expertus, & ego quotidie experior: nec omne amarum roborat ventriculum, aut adstrictionem habet. Quam ob rem semper corrigendam censeo: ob eam, quam singulis diebus experientiam uidemus. S E. Quam partem magis altera seruabo? B R A. Folliculos, in quibus maior uis educendi est, quàm in foliis. S E. Manardus magis folia commendat, quæ experientia ducæ, efficaciora sunt. B R A. Laudet quantum libet: & mihi experientia oppositum ostendit, & omnibus alijs qui artem medicam exercent, & ratio ipsa dictat maiorē vim folliculos, quàm folia habere, ob perfectiorem ætatem herbæ, ob densiorem substantiam, ob potentiam contentorum seminum. Tu ipse hoc experimento ducas, decoctiones duas faciens: alteram, ex puris folliculis: alteram, ex foliis

ex folijs, quas si deinde æqua lancæ bibas, manifeste deprehendes maiorem efficaciam ineſſe folliculis, quàm folijs, ut ego aliàs expertus ſum. Ex his igitur maiorem partem folliculorum, minorem foliorum ſerua: tamen potius laudarem, ut Venetijs Senam emeres, quæ Alexandria, et orientalibus partibus defertur, magis quàm ex Apulia, aut Liguria: experientia enim oſtendit ſemiunciam Ægyptiacæ tantumferè proficere, quantum uncia noſtratis.

SE. Hoc iam diu noui. Quæ eſt eius Doſis? BRA. In infuſione quandoque uſque ad ſex uncias exhibui, nec ueritus ſum ad octo pertingere, & contulit, ac ægri bene tulerunt ſed tres, aut quatuor uncie tutiſſime exhibentur.

SE. De ſena ſatis: Mentaſtrum ſequitur. BRA. Ipſum cum Menta collegiſti. SENEX. Ad ſerpillum ergo ueniamus. BRASA. Notiſſima herba eſt, à ſerpendo dicta. SE. Quomodo hoc fieri poteſt, quia una ſpecies ad palmi altitudinem creſcit? BRA. Hinc miram Dioſcoridis præſtantiam in ſcribendo accipies. Inquit à ſerpendo nomẽ inueniſſe: uerum quia ſpecies una ſerpilli nõ ſerpit, ſed in altum creſcit, propterea addit: & quoniam quæcũque pars eius, quacunque terram contingerit, radicatur: ut hinc ſerpyllum etiam creſcens à ſerpendo dicatur, non quia ſponte ſerpat, ſed quia omnes ramuli plantati quacũque terra creſcunt. Quod etiam Theophraſtus. v 1. de plantarum hiſtoria ſentit. Quum duæ ſpecies ſint, ſylueſtre, & ſatiuum, adeò modicè differunt, ut mira ſit illorũ ſimilitudo: tu in his petris uirens colligito, quoniam ſylueſtre ſatiuo efficacius eſt, ut Dioſcorides teſtatur: hortenſe uero, coronamentis relinquito. SENEX. Coronis

Serpyllũ.

ſerpyllum addere ifauſtum uidetur. BRA. Res eſt, quæ paucis antè annis in vſum uenit, quum mortuos impuberes, aut uirgines ſerpyllo coronare cœperunt, quum tamẽ apud antiquos in opere coronamentario in ſummo honore eſſet: ſed quod maxime mirum eſt, Dioſcorides & Plinius in tam notiſſima herba ſibi inuicem opponũtur, quippe Plinius ſatiuum ſerpyllum non ſerpere, ſylueſtre ſerpere ſcribit: ſed Dioſcorides ſatiuum ſerpere, ſylueſtre minime, docet: ut hæc quibuſdam occaſionem dederint errandi, ut pulegium à ſylueſtri ſerpyllo diſtinguere neſciuerint. Hæc autem apud nos adeò nota ſunt, ut nullo demõſtrante indigeant: eius effectus dedit Gallis anſam ipſum quandoque appellandi ſerpolet: & Germanis quendel.

Plantago. SENEX. Plantago proſilijt. BRA. Ferrariæ plantaginem quæres, in paluſtribus locis, ſecus aggeres, atque ſepta: hæc enim ſummè amat, et in humidis efficacior eſt. SENEX. Eius uim in ſiccioribus locis efficaciorem credebã. BRA. Errabas, quoniam id expreſſis uerbis Dioſcorides teſtatur. Arnogloſſon etiam appellatur, cui apud Germanos nomen reſpondere uidetur Schaffzung, id eſt, lingua ouis. Duæ eius ſpecies ab autoribus enumerantur: maior, quæ & ἑπτάνευρον, id eſt, ſeptineruia: & minor quæ πενταύνευρον, id eſt, quinqueneruia, à fibris quibuſdam tanquam neruis per totum folium extenſis. Vtranq; ſpeciem Ferrariæ habebis: ſunt apud nos herbæ notiſſimæ, ab Hiſpanis eodem nomine dictæ: à Gallis plantain: à Germanis altero nomine dicitur Vuegrich, poſtea addunt Breyter, & ſpitzeter, id eſt, maior & minor. Appellant etiam Begtrit, ac ſi dixerim herbam quæ in via cal-

Arnogloſſum.

catur. SENEX. Malua, & Maluauiſcus ſeſe offerunt. BRA. Optime ſimul copulaſti, nam Maluauiſcus ſpecies maluæ eſt, Latinè hibiſcus dicitur, à Græcis Althæa: notiſſimæ herbæ ſunt, in hoc plano radices ac folia hibiſci, Maluæ autem folia & ſemina colligito: ſatiua malua Ferrariæ non utimur, ſed Mediolani, ut olera, ſeritur ac colitur, ad cibos apta. Coquitur ut aſparagi, & in acetarijs manditur. SENEX. Eſt ergo alia ſylueſtris malua ab Althæa. BRASA. Eſt equidem: nam hæc communis Malua, duas ſpecies, hortenſem, & ſponte naſcentem habet: hortenſis cauliculos maiores facit, & edendo aptos: in ſylueſtri, id eſt, ſponte naſcenti, duriores ſunt, et cybarijs inepti. Plinius Malopem appellat, quæ in ſatiuis ampliora folia habet: quæ uero non, Malache, ab emolliendo uentre: unde ſatiua malua, & Sylueſtris erunt, ambæque in alias ſpecies diſtribuuntur. tamen Dioſcorides ſatiuam tantum, Sylueſtrem, & Althæam facit. Nos autem Venetijs in horto nobiliſſimorum Cornariorum, quæ Murani habent, arboream Maluam uidimus, imò erant ibi multæ maluarum plantæ, quæ in iuſtam arboris menſuram creuerant, & nunc adſunt, ut facile ex ipſis ingentes baculos quiſque ſibi parare poſſet: quod tamen non mirum eſt, quia à Theophraſto arboreſcere Malua dicitur. Quicquid ſit, Althææ radices, non alceæ (quippe nonnulli decepti ſunt Alceam cum Althæa confundentes) herbam, & flores ipſos ſerua. Maluam Ferrariæ ubertim habebis, & cultu ſatiuam facies, & in arborem creſcere coges, præſertim ſi ſemina illius Venetæ ſeras, quam Romanam

Malua, ſiue malu uiſcus.

Althæa,

maluam dicunt: nescio id nomen unde sumpserint. SE. In Althæa solo radicibus utimur. BRA. Ne folia deseras, quoniam priuatim (ut Dioscorides inquit) ex exiguo oleo morsibus & ambustis emplastri modo imponuntur. Hispanis, ut nos, Maluam dicunt: Galli, Mauues: Germani, Bappelen, aut pappln: cõliculos uero Maluæ, pappl stil. Maluam uero syluestrem, uilt pappln dicunt. Althæam autẽ Galli, Grimauues: Germani, Ibis appellant: quã uis & nonnulli uilt pappln, id est, syluestrem maluam dicant. SENEX. Deinde semperuiuum maius & minus occurrunt. BRASA. Tres species semperuiui apud autores inueniuntur, quamuis plures herbæ sint, quàm tres, quæ semper uiuant, id est, quocunque tempore, ex quatuor anni, id est, quibus ingens calor, aut sæua hyems nõ noceat: Latinè sedum, Græcè Αἰζοον dicitur. Ferrariæ in tegulis nascuntur, & potiores uires habent, quàm in his mõtibus. Maius semperuiuum, à nobis herba orechiara appellatur, à similitudine, quam cum auribus habet: à Gallis, ioubarde. Hæc autem similitudo maior est, quàm ea quã cum ocula habet, secundum quam dicitur Zoophthalmon. Semperuiuum minus, à nobis herba pegnola, & uermicularis dicitur, ob similitudinem quam habent folia cum nucleis pineis: à Gallis dicitur, oreile de souris: supra Ferrarienses tegulas mire serpit. Tertia specie non utimur, quæ ἀνδράχνη ἀγρία, id est, portulaca syluestris dicitur, de qua bis Dioscorides tractat, secundo, & quarto libro: sed quod secundo libro scribitur, id totum in quartum referri debet: Hoc autem genus habet uires penitus oppositas prædictis semperuiui speciebus.

Semperuiuum.

Semperuiuum maius.

Semperuiuum minus.

Portulaca syluestris.

Quum

Quum uerò non sit opus de herbis, quibus non uteris, di
sputare, ad alias transire opportunum erit, si prius ani-
maduertero ex harum succo Nobilissimum Comitẽ Her
culem Cõtrarium, & alterum Herculem Comitem Trot
tum, duo nostræ urbis fulgentia lumina, ex diuturna Go-
norrhea in sanitatem restituerim. SENEX. Vrtica Vrtica.
pedem confert. BRASAVO. Conferat hæc notissi
ma herba, ut apud nos in prouerbium cesserit, etiam culo
notam esse urticam, duas species habet: vnam, folia latio-
ra, & nigriora habentem: alteram, minus nigra. Adest &
cana urtica cæteris acrior, & herculeana, quæ odorem
habet, in genere à Græcis ἀνάλυφα dicitur: à nobis, ab u-
rendo urtica: omnibus eædem uires sunt, nec aliquid vni
peculiarius attribuitur, quàm alteri. Ideo laudarẽ ut hic
in montibus eam colligeres, & seorsum semina, herbam,
radices, ac eius succum diuersis locis seruares. De mortua
autem urtica, quam Lamium uel Aononium uocant, quo-
niam non urat, aliàs pertractabimus, edocentes, an ea
quæ apud nos mortua & iners urtica uulgo dicitur, ami
quorum ballote sit. Ab Hispanis ortiges, à Gallis ortie,
à Germanis Nesselen, & hoc tempore nuncupatur. SE-
NEX. Vt frigida herba calidæ iungatur, portulaca ur Portulaca.
cam sequitur. BRASAVO. Notissima est herba,
tius in Ferrarienfi solo quærenda, quàm alibi: satiua est,
& agrestis: folia, & simul ramulos legito, ac seruato: ἀν-
δράχνη Græcis appellatur, à Lusitanis Beldroegas, à
Gallis pourpie, à Germanis porcælkraut, ac si dixerint
porcellorum herbam: in acetarijs editur, cucumeribus
cæpis, oleo, sale, & aceto conditis. SENEX. Gramnea Gramen.

mox sequitur. BRA. Gramen potius dicito, quàm Graminea. SEN. Quid refert, modo res ipsa intelligatur? BRA. Si absq; uocibus res intelligi possent, non indigeremus nominibus: sed posteaquàm huc peruenimus, ut non possim absq; nōibus artes intelligi aut addiſci, ideo melius est uocabulis à bonis autoribus scriptis uti, quàm barbaris & sine autore dictis: melius enim est rectè loquī quàm praue & incomptè, etsi ad rem nihil faceret. De agresti, id est, gramine, cum Dioscoride dicam ab omnibus cognosci. Ipsum Ferrariæ potius quærerem, ubi mire uiret, & hoc montano efficacius est: radices seorsum, & ramulos colliges: vel omnia simul seruato, & quum opus erit seiungito. At quemadmodum apud Latinos omnis ferè herba gramen appellatur: præsertim quæ sit iumentorum esca, ita apud Germanos nomen est, Gras, quo gramen significant, & cæteras herbas folia strictiora habentes, ueluti fœnum. Nunc autem de sanguinea herba apud nostrum uulgus dicta, aut cauriola, disputare omittemus quam Plinius libro. xxv. alteram speciem graminis putat, & gramen aculeatum uocat, quia plures habet in acumine aculeos, quos conuolutos, naribus inserunt, extrahuntq; ciendi sanguinis gratia: hoc nostri pueri cauriola herba sæpe faciunt, quæ an sit coronopos, aliàs disputare tentabimus: nunc tantum id animaduertentes, dubitarī posse à scholasticis, quum dulcia uermibus puerorum conueniant, id est, eos potius nutriant, quàm interficiāt. Dulce autem sit gramen, quur cōmunis omnium medicorum usus est, contra puerorum lumbricos gramine uti? Verum disputationes hæ, quæ nihil ad cognitionē simpliciū

faciunt

faciunt, omittantur. SEN. De lauro igitur sermo fiat. Laurus.
BRA. Ab herbis, ad arbores transis? SE. In scribendo, aut colligendo nullum ordinem seruo, sed ut præsentatur, ita leguntur. BRASA. Plures sunt lauri species, eisdem ferè viribus insignitæ, & apud nos adeò notæ, ut demonstratore non indigeant. In his mõtibus folia, daphnides, id est, baccas, & corticum radices collige ac serua. SE. Nullus est corticum usus. BRA. Imò maximus: nam calculos frangit, et iocinoro sis prodest: Galli laurier uocãt laurum, ut plures ex nostris mulieribus, oraro: Germani uerò nomen proprium non habent arbori, sed ita fingunt, lorberbaum, quasi dicant arborem baccarum lauri. SENEX. Tamariscus sequitur. BRA. A Dioscoride Myricæ nuncupatur, ad illam propinquam paludem vbi stagnum apparet, descẽdamus, nam ibi myricæ copia scaturit: eius fructum, herbam, corticẽs, & lignum seruabis. Duo ex ligno parantur, uasa ad bibendum lienosis, & eo combusto, cinis, ut fœminarum fluctiones sistãtur, præparatur: est apud nos arbor notissima, quia & semen ac flores seruanda. A Germanis Tamarisch, à Gallis Tamarisisi appellatur: sunt tamen & Germani, qui heyde vocent, sed magno errore, quia erix est arbuscula in magicis rebus salutaris. SENEX. Salix deinde scriptus ẽ. Tamariscus. Salix.
BRA. O res mira, salices in montibus quæris, sed quæ feracior terra Ferrariensi solo, omni salicum genere exuberante? vbi & uires efficaciores insunt, quàm in montibus: humido enim solo gaudet, & in ipso ferè sponte nascitur. Ne herbarium tuum hac arbore oneres, quum Ferrariæ vbiq; sint: folia, semina, foliorum succum, a cor-

ticis ſuccum, præſertim quum floret, ſeruato: non quidem ſuccum per expreſſionem, ſed eum, qui per inciſionẽ corticis emanat, & ex præuſto cortice cinerem ſeruabis, cortices verò quocunq; anni tempore recentes habentur. Quũ uerò apud Theophraſtum & Plinium plures ſint ſalicis ſpecies, omnes æquis uiribus inſigniuntur, aut modicè differũt: ideo non eſt opus niſi ex ea quæ ad manus uenerit, hæc colligere. S E. Chamædryos ſequitur. B R A. Barbari adeò nomina corrupere, ut genitiuo recto ſæpius utantur: nam, quemadmodum ſtichados pro ſtœchas ſuprà dictum eſt, ita Chamædryos pro chamedrys dicunt. Recentiores medici ferè Græcã uocem exprimentes, querculam minorem uocant: Latini, trixaginem: Ferrarienſe uulgus, calamandrinam: Germanorum pars, loge, alij gamenderm, alij gamanderlim appellant: tamen nonnulli uocabulum habent, quo poſtea in amatorijs utuntur, ſcilicet ielenger ielieber, quod uocabulum chamædry ſignificat: ſi uero exponatur, ſignificat, quanto diutius, tanto clarius: unde in amatorijs cauillis hoc nomine utentes deridere uidentur. In hoc aſpero & petroſo loco uiret, ubi folia & ſemina colligenda, & nunc potiſſimum, quia ſuo ſemine prægnans eſt, quo tpe Dioſcorides, ſeruandum eſſe monet. S E. Dioſcorides quatuor digitorum altitudinem non excedere ſcriptum reliquit. B R A. Id eſt in Hermolai interpretatione, ſed ipſe ſua lingua dicit: ἔστι δὲ θαμνίσκος σπιθαμιαῖος. uoluit eſſe fruticem breuem, utpotè qui habeat longitudinem ſpithami, id eſt, quãtum extendi poteſt à pollice ad auricularem: & quamuis aliquæ etiam hanc menſuram excedant, tamen paucæ ſunt nec multum

Chamædrys.

exuperant

exuperant. quum autem Dioscorides alicuius herbæ mensuram tribuit, id facit, ut maiori parti indiuiduorum illius speciei quadrat. Nec etiam adeò stratum mensuram tribuit, ut quandoque in aliqua portione excedere nõ possint. SENEX. Laureolam ergo colligamus. BRA. Hic manifestissimus recentiorum error deprehenditur, laureolam Mezereum esse existimantium. SEN. Qui sunt hi recentes, qui hoc putarunt? BRASA. Dinus quidam Florentinus, qui Mesuem commentatus est: hic capite primo, laureolam mezereon esse testatur, sed quantum hallucinetur, primo intuitu apparet, quippe Arabes omnes Mezereon inter lactarias herbas connumerant: at laureola lac non emittit: δαφνοειδὲς à Dioscoride, à nobis quasi græcum vocabulum imitantibus, laureola nuncupatur, ita etiam à Gallis laureole dicitur. In his montibus fructum collige & folia. SENEX. Dioscorides ipsam Alypo similem dicit, & Nymphææ flores habere, quod in hac laureola falsum esse deprehenditur. BRASA. In antiquissimis Dioscoridis codicibus ea verba' non sunt ideo & Hermolaus Barbarus ea suspecta habuit: in reliquis adeò ipsa est, ut nec pictor eam egregius pingere nouisset. SENEX. Habetne feruentem & erodentem gustum? BRASAVO. Tu gusta, ego expertus sum magno meo incommodo, qui etiam multa aqua epota extinguere non uoluerim, & cœnanti omnia uidebantur etiam insipida, multo pipere aspersa, adeò lingua & palatum ardebant. SENEX. Tibi potius credam, quàm experiri tentem, & ad Rubi cimas descendam. BRASA. Cima Latinè quidem dicitur: uerum in his montibus rubi

Laureola.

Cima.

quærendi non sunt, quum Ferrariæ efficaciores uires habeant: cacumina, rami, atque mora seruanda: eius autem species plures sunt, ut una tantum Ferrariæ uiret, quam appellant Sentem, uel chamæbaton, id est, humilem & terrestrem rubum: in solo Ferrariensi omnia prædia circunsepiuntur rubo, ne iumenta & homines in alienos agros transeant, à nobis absoluto uocabulo spina & roueda, quasi rubus, & sua cacumina cimas spinarum uocamus, quas Galli le coupeau des roses dicunt: rubum uerò Germani bramen beher appellant. De rubo autem canino, cynosbato dicto, aliàs tractaturi sumus. SENEX. Myrtus sequitur. BRASA. Duæ potissimum Myrti species reperiuntur, nigra & alba: nigra folia habet, quæ in uiriditatem quãdam intensam, & ferè subobscuram tendunt, quę nigredinem quandam præ se ferre uidetur: alba uerò uiriditatem habet magis apertam, quæ respectu intensæ uiriditatis albedo dici potest. In genere autem omnia ex myrto, quæ in usum medicorum veniunt, feliciora & efficaciora in nigra sunt, quàm in alba, & ita perhibetur ab autoribus. Ex nigra igitur omnia colliges tibi necessaria & descende prope illas aquas, ubi egregiè uiret: est enim frutex ambiguæ naturæ, qui modo in aquis, modo in terra uiuit. Multa ex Myrto seruanda sunt, semina, folia, succum ex foliis & seminibus, ex quibs etiam exprimendum vinum. Vos semina, myrtillos appellatis, antiquiores, ut Hippocrates, Myrtidanum. Parua etiam myrtus, quę myrto adnascitur Myrtidanum dicitur, & Myrtida à Paulo Ægineta: efficacior est tota planta, quam seruare expediet. Intelligo etiam per adnatum id quod circa corticem

Sentis.

Myrtus.

Myrtida / tum.

corticem

corticem nascitur, ut in Thymo, Mesue Epithymus, ita in Myrto Myrtidanum: uel (ut nouum nomen fingamus) Epimyrtus, quem circa myrtos frequentissime uidi: quamuis Galenus myrtida sobolem myrti solum intellexerit. Omnia ergo hæc ex nigra myrto sumenda. SENEX. Cauda equina sequitur. BRASA. Nomen rei ipsi conueniēs: nam cum equina cauda similitudinem habet, ideo & græci ἱππουρις, & Latini equisetum et equinalem uocant: nescio autem cur à Ferrariensibus mulieribus sceuola appelletur. Tamen quicquid sit, non est in montibus petenda hæc herba, sed potius inter Ferrarienses fossas, & loca aquosa: folia, & radices seruanda, utpote rei medicæ utilia. Tamen unum animaduersione dignum est, ab aliquibus ita appellari, quia equorum membris succurrat præsertim ubi fluxerit sanguis, habet enim adstrictoriā quandam uim: ideo à Germanis nomen accepit harstrāg, à strangulando: quoniam si quispiam masticauerit, ut pueri sæpe faciunt, adeò adstringit ut strangulare uideatur: Galli uerò à similitudine, queue de cheual dicunt: herba apud nos notissima, cuius duæ sunt species: altera breuior, altera longior, quàm à saliendo salicem equinalem Dioscorides appellat, longiorem appellant nostrę mulieres sclaream: arbitror inde sumptum nomen, quia stannea uasa, illa fricent, & clarificent: sed aliud uocabulum habent magis usitatum, scilicet Asprella, ab asperitate, ideo mire fricat uasa, breuiorem sceuolam dicūt. Scæuola est secunda species equiseti apud Dioscoridem: Asprella uerò prima. Habet autem sua folia adeò mollia sceuola, & fragilia, ut inepta sit ad abstergenda uasa: sed Asprel-

Cauda equina.

Equisetus.

Salix equinalis.

Asprella. Sceuola.

la, dura habet, & ad frangendum contumax, asperaq; est. Ideo in polliendis coquinarijs uasis ea utuntur: sunt adeò notæ hæ herbæ, ut nulla sit Ferrariensis muliercula, quæ non agnouerit. Aliàs autẽ in polygono fœmina deceptus sum, quam Romani sanguinalem fœminam appellant, putans ipsam esse equiseti speciem, quoniam ita à Dioscoride describitur: frutex est tener, arundini similis continuatis geniculis, & in seipsos tubarum modo fractis, circa quos piceæ similia foliola in orbem exeunt: radix illis inutilis est: nascitur aquosis locis, adstringendi, refrigerandi que uires habet. Si quis equisetum huic descriptioni comparabit, eius picturam esse ferè deprehendet: tamen deinceps noui sanguinalem fœminam alteram esse, & à nostris mulieribus Coregiolam et ipsam appellari, quia polygonium mas etiã coregiolam uocant: per mulieres, uniuersum Ferrariensi vulgus intelligo. Huius herbæ succo ac puluerem Illustrem Dianam Estensem, Contrariam, mulierem dignam ut altiori tuba decantetur, a fluxu sanguinis narium immunem feci. SENEX. Solatrum magnum, & minus sequuntur. BRASA. Non modo in solano (ita enim appellari debet) recentiores, sed etiam antiqui inter se dissentiunt. Nam Theophrastus, Plinius, & Dioscorides his nominibus strichnon, & haliacacabum uario modo utuntur. Quippe Theophrastus solum duo genera ponit: somniferum, & maniacum: sed hæ lites in aliud tempus differantur. Maniacum solanum deserendum, nec quo utimur, in his montibus colligendum, sed Ferrariæ ubertim habetur: olim edendo erat, nunc non editur: olim etiam satiuum erat, & in hortis, cum alijs oleribus

Solatrum

Solatri duo genera.

oleribus seminabatur: nunc in hortis, & aquosis locis spõte prouenit, imò & cultoribus inuitis scatet. Tu folia, ac fructum, id est, acinos illos suos seruabis. A Ferrariensibus biassola, ab alijs uua canina appellatur: sunt etiam qui uuam morellam à colore, quum grana maturuerint, uocent: & quoniam eo succo tulis color fiat, uulgus enim Ferrariensi purpureum colorem, Morellum dicit, quo nomine in hac herba Galli et Lusitani utuntur illi enim Morelle, solatrum uocant, isti moura: & ferè idem nomen Germani sequuntur Nachtschtn dicentes, quasi umbra noctis, ex colore, quem grana ipsa aut habent, aut inficiunt: non est opus notissimam herbam alijs verbis pingere, nullus enim est Ferrariæ qui solatrum ignoret. SENEX. Iuam ergo doceas. BRASA. Hæc à Græcis χαμαιπίτυς dicitur, quia humilis, & per terram serpat: non tamen adeo serpit, quin Ramunculos eleuatos habeat: in hac etiam ordinanda Recentiores genitiuo, pro recto vtuntur, Chamæpityos dicentes. Iua autem uocatur, quasi Ibiga: ita enim a Plinio, & alijs pluribus dicitur, uel abiga. Nostri retentes Iua, aut Iuam moschatum credo ob odorem uocent, qui tamen mihi ingratissimus est, corruptumq; est uocabulum Iua, ab Ibiga, uel Abiga. In montibus efficacior existit, & prope maria. Nomen accepit ab odore quem habet piceæ, uel pinus: nam hoc uocabulum πίτυς, modo pro picea, modo pro pinu interpretatum inuenies, tamen piceæ odorem potius imitari uidetur: unde Chamæpitys idem est quod parua picea, uel, si id mauis, parua pinus: fuere tamen recentes, qui cupressinam, & qui paruam Cyparissum potius nuncupare uoluerint:

Iua: Chamæpitys.

tamen à picea, uel pinu, non à Cypariſſo nomen habet, ut Chamedrys, id eſt, parua quercus, à dris, quod quercus eſt, deducitur. Tres Ibigæ ſpecies reperiuntur, quæ in genere à parte Germanorum uergiſſmeinit appellantur: quod uocabulum in cauillis amatorijs ſumunt, & circa ipſum iocantur: nam idem ſignificat, quod non obliui ſcaris mei. Tres ſpecies Ibigæ reperiuntur, ſed tu hanc, quæ in uſu eſt, ſolum collige flores luteos habentem: nã de his herbis tantum acturus ſum, quæ nunc in pharmacopolarum officinis Ferrariæ uerſantur. Alio autem loco de omnibus herbis ubertim & diſtincte diſſeremus.

Fœnicul. SENEX. Fœniculus ſequitur. BRASAVO. Notiſſima herba, à Græcis Marathron appellata, notiſſima inquam, utpote cibis gratiſſima, quam gratia bibendi nũc comedunt, prius ſanitatis gratia ſumebatur, propterea herba & tenello trunco toto anno ueſcebantur, in hoc mõte, ubi vires præſtantiores habet, herbam, ſemina, & radices collige, partim pro re medica, partim pro obſonijs ſeruanda: quanquam pro obſonijs, coquorum & noſtratium mulierum cura ſit. Ab Hiſpanis Imoio, à Gallis fenoueil,

Caulis. à Germanis fenchel appellatur. SENEX. Caules ſequuntur. BRASAVO. Nec braſſicæ ſuæ deſunt uires, præter id quod edendo ſit, à Dioſcoride tres ſpecies enumerantur, ſatiua, agreſtis, & marina. De ſatiua nihil amplius Dioſcorides, ſed Theophraſtus, & poſt ipſum Plinius, qui Theophraſti interpres appellari poteſt: in tres etiam ſpecies, ſatiuam partiuntur, in criſpam, caulodem, & eam, quæ proprie dicitur Crambe, quãuis Crambe nomen generis ſit, tamen ſatiuarum omnium idẽ uſus

in re

in re medica uidetur, quamuis crambe, quæ tenuiora & simpliciora folia habet, egregius laudetur: tamen in montibus quærenda non erat, quum in Ferrariensi solo mire scaturiat, etiam ex quacunque specie, & præsertim ex ea quæ tenuiora folia habet, folia, semina, & cimæ, seruanda, quæ sale etiam condire opportet pro uomitionibus ciendis, imò & succus, & flores, & crematorum caulium cinis legendus: tamen quum toto anno Ferrariæ uireat, tunc colligerem, quum ea indigerem. Est autem non modo in re medica, sed & in Ganea laudata Crambe, de qua bis cocta plura prouerbia à Græcis facta sunt. Hispani Latinum ferè imitantur, coles dicentes, quasi caules: sed & ad hoc nomen potius Germani attingunt, Coele exprimentes, & Galli choulz, quàm ad Brassicam. Id autem brassicæ genus, quod nos à capite caputium appellamus, id fortè est, quod Plinius sessile & cumanum uocat: à Germanis etiam à capite nomen sumpsit, kappes, cappes kraut dicentibus. SENEX. Alkakenghi ad manum ueniunt. BRASA VOLVS. Halicacabus Latinè dicitur Arabes, & Barbari Latinum peruertentes, Alchachengi, quasi halicacabum uocant: est secunda species solani Dioscoridis, quam Plinius uesicariam appellat, quoniam uesicis succurrit. Dioscoridi autem magis placet, quoniam folliculus ille in quo eius granum continetur, cum uesica similitudinem habeat, uesicariam dictam esse: Qui eam Appollinarem minorem apud Dioscoridem esse tradunt, decipiuntur, de qua in fine primi libri scriptum est, nam nec id caput eo loco esse de-

Alkakengi.

Halicacabus.

bet: & est tertia species Strychni, quam ὑπνωτικον, id est, somnificum, vocant, quod prope mare inter saxa nascitur. Ne in his montibus halicacabum quæras, sed quum eris Ferrariæ, in uineis colliges, ubi efficacior est: herbã, & folliculos seminibus plenos seruabis: quin & succum exprime, in umbraq; sicca ad ciendam urinam. Potuit hic succus tribus diebus contentam urinam, Reuerendi præsulis Iacobi Gallini, sanctæ Annæ Prioris dignissimi, expellere, & aliorum aquam intercutem euacuare. Nescio qua de causa Germani eam appellent Iudendocklen, id est, Iudeorum pilam: fortè ex folliculo nomen istud natum est. Hi uero Germani longe decipiuntur, qui schlaffbechr, uel Tholkraut, halicacabum putant, quoniam ea nomina potius furioso solano conueniunt: primum enim somnificum granum, alterum maniacam herbam significat: plures autem absque his effectibus halicacabum apud nos comedunt: Adde alteram esse maniacæ herbæ figuram. SENEX. Beta mox occurrit. BRASAVO. Nomen habet secundæ literæ alphabeti Græcorum: nam quum ab olitoribus deprimitur, figuram, b, præ se fert. Est autem duplex: candida, et nigra radice cognoscũtur: nõ foliis, ut multi decepti sunt, adeò notæ sunt herbæ, ut opus non sit pingere: ne montanam quæras, sed Ferrariæ abundè uiret, & efficacior quàm alibi est: ex ambabus speciebus folia, & radices serua: tamen alba in omnibus efficacior est, præterquam in astringendo, quo effectu à nigra superatur: succus etiam foliorum & radicum ad plures ægritudines ualet. De Blito nihil in præsenti, quũ apud pharmacopolas eius usus non sit. Gallipore e betã

Beta.

& Ger-

& Germani Mangolt appellant: quo ferè nomine Itali multi utũtur, ut qui circa Vercellorum Coloniam, & prope montes habitant: dicunt enim simul cum Mediolanẽsibus, & ferè cæteris Insubribus, nanegold. SENEX. Ad Mercurialem uenire conueniet. BRA. Hãc Mercurius inuenit, ideo Mercurialis dicta est, quam Græci ab eodẽ Mercurio sua lingua hermipoam uocant, & alio nomine Linozostis, Galli et Hispani nomine ferè Latino utuntur: primi Mercuriale, alij Mercurial, nostrum uulgus magis corrũpit nomẽ, Mercorella dicens: habet apud Germanos uaria nomina, ut etiam uariæ sunt nationes, sed hoc communius est cæteris, bingelkraut, per b, aut per p, pingelkraut: alij vero ruvvurtz, alij scheissz kraut, alij scheissz milt, alij mistrudt, alij spechkcmalten, alij hundtsmilt, alij scoszmelden appellant: sed pro diuersitate nationum hoc fit. Herba notissima est, & qua pro sõluenda aluo nostri rustici utuntur, in pultarijs præsertim decocta: si quis enim lancem comederit, mira euacuatione soluitur. Duas species habet, marem et fœminam: fœmina efficacior existimatur: mas nigriora folia habet, & semina rariora: fœmina albiora folia habet, seminaq; frequentiora sunt: in dumetis & omnibus campis oritur, quamuis in montanis & siccioribus efficacior sit: æquè folia, ramuli, & semina legenda. SENEX. Iam Betonica in medium uenit. BRASA. Natissima herba, quæ in montibus quæ ri non debet, à ueteribus Hispaniæ populis inuenta, quod intelligendum est, primum ab his populis eius uires oslẽ sas: adeò autem nota est, ut apud vulgus Ferrariense in adagium venerit, quum de re nota sermo fiat, dicere, no-

Mercurialis.

Betonica.

tiorem esse Betonica. Gestron à Græcis appellatu, à Latinis serratula, ut Plinius testatur, & meritò, quia circun circa in morem serræ diuisa est. Ferrariæ illam quæres, quoniam frigidiora loca amat. Duas species habet æquis ferè uiribus insignitas: tamen quæ sponte nascitur, satiua efficacior uidetur. Aliàs in hac herba dissidium componemus inter discoridem, & Plinium, quoniam Plinius Betonicæ folia, rumicis similia facit, quod Dioscorides Britannicæ adscribit, uultq; Betonicam habere folia quercus: in qua re Plinius à Leonicæno reprehenditur: sed an absolutè folio rumicis comparauerit Plinius, uel potius comparatio sit rumici in expansione foliorum solum, aut non absolutè rumici comparet, sed potius rumicis foliis serratis, alio commodiori loco dissere-mus. Tu interim ex Ferrariensi agro herbam ac radicem seruabis. Dioscorides autem folia in fictili uase tritu conseruat. Galli Betoniem, & Germani betonienkraut uocant. SENEX. Chelidonia consequitur. BRA. Duæ sunt Chelidonij, id est, hirundinariæ species, maior, & minor: de minori nihil ad nos, quia in pharmacopolarũ usu non est: maiorem tantum prosequuntur, quę apud nos Ferrariæ in parietibus, & semitis, & lapidum cumulis nascitur. Nostrum uulgus Cerognam appellat, dicitq; dentibus aduersari, ut si quis eius succo, qui luteus est, dentem tetigerit, protinus corruere, quum tamen è contrario sit, nam tremulos dentes confirmat. Ita uero dicitur, quia quum hirundines ueniunt, ex terra prodyt, quum abeunt, marcescit: aut quia eorum pullorum oculis hirundines auxiliantur. Fabulosum est, & quod nostris

Chelidonium.

stris etiam temporibus fertur, ex Dioscoride fortassis, & antiquioribus sumptum: si quis hirundinum pullis oculos eruerit, modo non frangatur neruus, hirundines illis succurrere hac herba, quam multi fatentur se uidisse in nidis. Quum autem puer essem hoc experiri tentans, quinque hirundinum pullis oculos serui, adeò ut neruus adhuc oculo iungeretur, altera die sanos pullos inueni: at nullam herbam in nido reperi. Tria ex hac herba seruanda, folia cum caule, radices, & semina: Adde & succum, qui ex omnibus his partibus fit, in æneo uase cum melle decoctum. SENEX. Si hic minus Chelidonium scatet, ne pigeat ostendere. BRASA. Quum Ferrariæ erimus eam ostendere curabimus, nam in aquosis nascitur, foliis rotundioribus, quàm hædera: nec caulem habet: sed folia à radice prodeunt, præsertim in mense Maij uidetur, herba est, quæ cito euanescit: ne cures tu nunc scire, quibus non uteris: alio enim loco herbas omnes edocebimus. Galli Chelidonium, eclere, Germani schelkraut uocant. SENEX. De herbena ergo disseremus. BRASA. Nobilissima herba Verbenaca, quæ apud Romanos in honore habebatur, utpote qua lustrabant, domus & familiã, qua Fœciales coronabantur, qua mensam Iouis uerri dicebant, qua Magi & Fatidici uaticinabantur, & multa alia, ut Plinius uigesimoquinto lib. capite nono testatur, ab aliquibus peristereon dicitur, quasi columbaria, quoniam in ipsa libenter columbi uersantur: ideo à nonnullis nostræ gentis columbina uocatur. Nostræ mulieres, in festo Natiuitatis Diui Ioannis Baptistæ, & Assumptionis Virginis Mariæ, hac herba se co-

Chelidonium minus.

Verbenaca.

ronant, & cingunt, putantes eo anno à capitis, & dorsi dolore liberas futuras, qui mos ab antiquitate acceptus est sed (ut refert. Plinius) in ortu canis colligebatur, nec solē aut lunam circunspici uolebant terra in primis fauis, & melle lustrata: illam adeò in ueneratione habebāt, ut hierabotane, id est, sacra herba appellaretur, imò herbas omnes, quæ ad lustrationem ualebant, aut Magiam, aut quodcunque aliud simile facinus, per excellentiam, uerbenacas appellabant, & hierabotane, quamuis hoc nomen huic peculiare sit: à Ferrariensibus corrupto uocabulo Borbonaga dicta, à Gallis ueruene, à Germanis ysenkraut, uel eisenkraut, ac si ferri herbam dixerint, & ysenhart. Adeo Ferrariensibus nota est, ut nihil notius Verbena: aquosis enim locis nascitur, ideo ne illam à montibus petas. Duas species habet, in re medica seiunctas uires habentes, quas etiam Græci & Latini uario nomine partiuntur: quippe Plinius in marem & fœminam secat, Dioscorides per rectum & supinum diuidit. Recta uerbenaca apud Plinium, mas est: supina, fœmina. Nostine ambas species? SENEX. Quid ni? apud omnes adeo notæ sunt, & in toto agro Ferrariensi frequentes, ut canibus nostris notior sit, folia in similitudinem folij quercus habent. BRASAVO. Ita est circunarca incisa, ideo & ea species quæ supina dicitur, quercui à Dioscoride comparatur, quamuis & altera etiam species eidem comparari potuisset. Romani marem, Cristum gallinaceum: fœminam uero, circinalem uocant: non assurgit fœmina, sed quasi serpit, & humilis est: ideo à Dioscoride ὕπτιος, id est, supina dicitur:

Hierabotane.

Verbenæ species duæ.

tur: quum æris Ferrariæ, seorsum ambas species collige, unà autem folia, caulis, flores, & radices sint. SENEX. Non consueuimus has species seorsum habere. BRASA. Error erat: nam, ut Dioscorides tradit, mas ad nonnulla ualet, ad quæ fœmina inepta est, & è contrario. SENEX. Eupatorium sequitur. BRASA. Nihil est ferè in re herbaria tam corruptum, quàm hoc quod eupatorium dicitur. SE. Quam ob rem? BRA. Quoniam nec Eupatorium, quo uos utimini, uerum eupatorium est, nec id nomen, quod nunc uero eupatorio tributum est, illi quadrat. SENEX. Quomodo fieri potest, quòd eupatorium, eupatorium non sit? Aequè est ac si quis hominẽ non esse hominem dicat, aut equum equum: hoc est de quo miror, Iuniores quosdam nunc prodire, qui omnes nostras herbas damnent. BRASA. Mihi, optime pater, nullo modo credendum est, sed antiquioribus autoribus fidem præsta. En tuum hoc eupatorium, quantum à Dioscoridis, Plinij, & antiquorum eupatorio euariet, considera: lege tu Dioscoridem, fruticosa herba est, singularis exit ex ea uirga, gracilis, lignosa, recta, nigra, pilosa, cubitalis, & aliquãdo maior: folia habet per interualla paribus diuisa quinq; ferè, aliquando tamen pluribus, quinque folij, cannabisue folijs similia: nigricant, & hęc etiam, serræ modo in extremitatibus incisa. Semen fert singulari illi virgæ deinceps adnascens, in terram annuens, adeò asperum & hirsutum, ut uestibus sictatum hæreat. SE. Nullam habet cum nostro uocato eupatorio, aut modicam similitudinem: quam uero herbam eupatorium putas? BRASA. Illa est quæ uulgò Agrimonium appella- Eupatorium

Agrimonium.

tur. SENEX. Si figuram herbæ, & Dioscoridis picturam contemplor, ea omnino est. Verùm agrimonium nostrum Dioscoridis Argemonem existimabam. BRA. Id fieri non potest, si eius descriptionem in Dioscoride conferabis: quippe inquit, Agresti papaueri similis argemone est: folia anemones habet, incisuris diuisa, florē in caule purpureum, capitulum erratica papaueris, quod Roeada uocant, oblongius tamen, et in superiore sui parte latius: radicem rotundam, quæ diluti aqua croci colore liquorem ex se remittit, ui sua acrem. SE. Hæc nihil habet cum nostro agrimonio commune, uel in foliis floribus, aut radice: fortè est altera species argemone. BRASA. Et illa eadem folia habet. SE. Miror cur tam diu latuerit. BRASA. Imò post cæleberrimi Nicolai Leonicæni tē pora præceptoris nunquam pœnitendi, multi pharmacopolæ nostro uulgari agrimonio pro eupatorio utuntur, eo itu demonstrante. Nec mirandum est, si in recentibus error diutius protractus sit: quoniam & antiqui eodem ferè errore ducebantur, ut Dioscorides testatur: quippe argemonem, id est, ea quæ agrimonium appellatur, ab ipsis eupatorium dicebatur. At quam nos re uera agrimonium appellamus, uerum Dioscoridis eupatorium est, & argemone altera herba est. SE. In p̄senti de agrimonio nihil tractes deinceps de illo uerba acturus. Id tamen scire optarim, quænam herba hæc sit, quam eupatorium uocamus. Est enim notatu digna herba, odorata, & uisu pulchra. BRA. Non est idem eupatorium ubique in Italia. SE. De alijs non curo, de hoc nostro sermo fiat, quod in fouearum ripis nascitur, & humidis locis longiora folia habens

habens ſerè cannabinis ſimilia, flores in ſummo multos co
acervatos purpuraſcentes. BRASA. Reuera herba
eſt non ſatis laudata, quam egregijs uiribus inſigniri ar=
bitror: plerunq; eius gratia uniuerſum Dioſcoridem euol
ui, & eam iuuenire non potui, nec Plinius, Galenus, Pau
lus, aut alter ſimilem herbam pinxit. Non defuere tamen
qui illam Symphytum petræum arbitrarentur, ſed falsò: Symphy=
quoniam in ſaxis non naſcitur, nec thymi ramulos habet, tum petræ
tenues à cacuminibus, nec thymi capitula, & quod potiſſi um.
mum eſt, non eſt dulcis hæc herba, ſed ſubamara. Aliqui
Enagram eſſe arbitrati ſunt, ſed deſcriptione conſiderata
adhuc peius ſentiunt. Quam ob rem non inueni hanc her
bam in aliquo ex antiquioribus autoribus, quam tamen
uiribus præcipuis inſigniri putamus, ut in Ferrarienſibus
herbis edocebimus, uolumine de ipſis tractando et iã diu
cepto. In uinetis naſcitur eupatorium Ferrariæ. Id autẽ
intelligo, quod agrimonium dicimus, pro uero eupato=
rio colligendo: cuius herbam, radices, & ſemina ſeruabis,
quod in his montibus potius, quàm Ferrariæ habere ſtu=
deas: à Gallis etiam eupatorie, & à Germanis Leberkra
ut, id eſt, iecoris herba, uocatur. SENEX. Dic mihi (ni
fallor) Arabes ſuntne de hac herba loquuti? BRASA.
In eupatorio herbam deſcribunt eiſdem ferè uerbis ut
Dioſcorides facit, ut Serapionem legenti manifeſtum erit,
& Meſuem: quamuis Meſue Centaurij minoris foliis cõ=
paret, & alij cannabis, aut quinquefolij. Sed fortè corru=
ptus eſt Meſue textus, qui omnia à Serapione accepit:
hoc tamen à Serapione diſſentire videtur, ideo corru
ptum eſſe eius codicem ſuſpicor, quia etiam Auicenna, à

quo sumit, cannabinis foliis assimilat, & non centaurij minoris. SENEX. Hoc summè placet, quia alteram herbam esse apud Arabes eupatorium, quàm apud Græcos putaueram. BRASA. Eadem est, sed ob peruersam ex Græco in Arabicum, & ex Arabico in Latinum, uel potius barbarum, interpretationem, plurima immutata sunt: ut alijs uestibus induta, alia etiam uideatur. Constat autē Serapionem Dioscoridem sequi, & nonnullos alios Arabes, Auicennam Serapionem, & Mesuē posteriorē utrosque, SENEX. De hac herba satis: ad hyssopum descendamus. BRA. Et hyssopus duas species habet, quæ locis tantum differunt, hortensis, & montana: hortensi, mōtana efficacior est, ideo montanæ solum herbam, caulem, & flores serua. SENEX. Id faciam: nam notissima herba est hyssopus. BRASA. Apud cæ fortè nota, sed ego in ipsa ualde dubito. SE. In herba etiam mulierculis nota dubitas? BRA. Imò maximè, quoniam Dioscorides eam suo loco non pingit, sed libro quarto, ubi de Chryssocome tractat, inquit habere comātes corymbos figura hyssopi: at nescio in hyssopo comantes corymbos uidere, id est, in nostro uocato hyssopo, & ita apud omnes intellecto. Adde, quum origanum heracleoticam pingit, dicit folia habere hyssopi: σχιάδιον δὲ οὐ τροχοειδὲς, id est, umbellam autem non in modum rotæ, ac si hyssopus habeat in modum rotæ umbellam. Verum nec folia nostræ uocatæ hyssopi, nec umbella conuenit, quoniam hyssopi flores in modum spicæ sunt. Comparat quoque & alteram origani speciem hyssopo, quod & Plinius lib. xx. cap. xvi. & .xvii. fecit. SE. Hæc quoque me in dubium uertunt,

Hyssopus

à te:

à te, quid dicendum sit, noscere optarem. BRA. Folium hyssopi omnino cum origano similitudinem habet, licet in hoc latius sit. De umbella modo, aliter dicendum, quã à Marcello interpretatum sit. Ipse enim interpretatur, ac si origanus habeat umbellam, sicut hyssopus. In origano uerò sit multifida & diuisa, in hyssopo rotunda: tamen Græcus textus non confert umbellam origani ad illam hyssopi, sed simpliciter ad umbellam: quia re uera umbella in rotundum uergit, et simplex est, sed in origano multiplex. Quam ob rem Hermolaus rectius Dioscoridem interpretatus est, non faciens comparationem ad hyssopũ sed simpliciter dicens, ut verba Græca innuunt, στιαδιον δε οὐ τροχοειδες, id est, non modo rotæ ad umbellam habens. Ego quandoque Græca uerba non aduertens, sed Marcelli tantum interpretationem, nostrũ uulgatum hyssopum, origanum heracleoticam esse arbitrabar, sed nunc errorem animaduerti. Eodem nomine à Gallis, Hispanis, & Germanis dicitur: primi hysope, alij Ixopo, tertij Isop appellant. SENEX. Arabes de hoc hyssopo loquũtur? BRASAVO. Loquuntur omnino, & id est quod hyssopum montanam Mesue uocat. Quod enim dicit hyssopum hasce Thymus ẽ. SENEX. Marrubium occurrit. Marrubiũ
BRASA. Deprehensus est ab excellentissimo præceptore Nicolao Leoniceno in hac herba error Plinij, quippe qui ex unius uocabuli falso intellectu, multas herbas cum porro confuderit: nam Græcè Marrubium, prasion dicitur, porrũ uerò prasum. Plinius aliquas herbas marrubio comparãs, quia itu ab antiquis accæperat, ipsas porro comparat, ut crinion, ballote, stachij, porro assimila-

ri dicāt, quum marrubio scribere debuisset: nam antiqui
Græci has herbas prasio, id est, marrubio, non praso, id
est, porro comparant: ideo una litterula Plinium fefellit.
Sed hæc lōgius à Leonicæno in epistola ad Angelum po
litianum. Duæ marrubij species constāt: una, herbacea et
Marrubii species duæ. multis incisuris diuisa: altera, folia rotundiora habet, &
squallida. Prima specie, ut inquit Theophrastus sexto de
plantarum historia, in uarijs medicamentis utebantur. Plī
nius eodem modo, sed per alia uerba secare uidetur: nam
ipse in nigrum & candidum partitur. De albo Dioscori-
des in capite de Marrubio peculiariter tractat, et id marr
rubium est quo nos utimur, & in uestris officinis habetis,
folia ferè rotunda & albicantia habens, quod apud nos
in ruderibus & circa areas domorum nascitur, ubi lapi-
dum cumuli sunt: ex hoc quum eris Ferrariæ (quā quam
hic efficacissimum sit) folia & caules simul, ac seorsum se
mina seruabis: uulgus etiam nostrum marrobio uocat, &
ita Galli: Germani uerò, andorn: nomen est sumptum à
Marrubiū nigrum. morbo quodam puerili, qui marrubio sanatur. Nigrum
marrubium nostri temporis pharmacopolæ non colligūt
tamen Theophrastus loco citato, in re medica plurimum
ualere scribit, & Plinius ei multas dotes tribuit. SE-
NEX. Hoc nigrum marrubium apud Dioscoridem qui
nam herba est? BRASA. Nunc non est animus eas her
bas tractare, quarum nullus est in uestris officinis usus
tamen ne tergiuersari uidear, eā esse suspicor, quę à Dio
scoride Ballote nuncupatur. SENEX. Adhuc ancep
Ballote. sum, æquè enim Ballotæ ignota est herba ut nigrum mar
rubium. BRA. Ego Ballotēn illam suspicor, quæ à n
stris urt

stris urtica mortua, & iners urtica uocatur, quæ folia urticæ habet, sed non pungentia aut adurentia, foliis purpurascentibus: cuius ingens copia in ruderibus Ferrariæ, & incultis locis. Hæc per suspitionem dicta sint, aliàs per certitudinem magis rem tractabimus, & sine suspitione de hac re loquemur. Vnum tamen admonere uolo, Plinium, præter duo genera marrubij, album & nigrum, Balloten tanquam quoddam diuersum scripsisse. Hæc autẽ aliàs. Tu cæteras herbas prosequaris. SEN. Scordion. Scordion
BRA. Dic optime pater, quæ herba illa est, quam scordion appellatis? SENEX. Syluestre allium. BRA. O errorem execrabilem: Is Tiresia cæcior est qui non viderit. SE. Quur error? Ego & præceptores mei syluestre allium semper accepere. BRA. Mentem adhibeas his quæ dicturus sum. Duo uocabula sunt satis affinia, scordion, et scorodon: scorodon à Græcis allium dicitur, Scorodõ
& scorodon agrion, allium syluestre. Arabes in his uocabulis decepti sunt, & Arabum imitatores loco huius uocabuli scordion, scorodon intelligentes, & allium syluestre interpretantes, ut Auicenna in una descriptiõe Theriacæ scordion ponat: in altera syluestre allium, pro scordio, in hoc vocabulo scordion, putans scorodon esse, deceptus. Hinc recentes omnes, & pharmacopolæ hactenus decepti sunt, pro scordio cuiusdã syluestris, alij speciem sumentes: non uident aũt apud Dioscoridem, allium non esse, sed herbam Trixagini similem, unde à Romanis paTrixago palustris.
lustris trixago dicitur: tñ maiora folia habet, odoremq; alij, propter hoc fortè multi decepti sunt, allium sumẽtes. Amarum & adstringentem saporem, & quadrangulũ

caulem habet, in quibus flos rubescens est, à Plinio felicissime. xxv. lib. capite sexto descripta. In hoc monte ubi aqua scaturit, ingentem huius herbæ copiam habes: etiam Ferrariæ in aliquibus planis & aquosis inuenitur. Plinius & Dioscorides differunt: quoniam Plinius in planis et aquosis locis, Dioscorides in montanis & humentibus nasci fatetur. Tu folia & caulem in his montibus colligito. SENEX. Quo nomine allium hoc syluestre, quo pro scordio utebamur, apud autores uocatur? BRASA. Scorodoprason, ab allio, & porro nomen sumens: uel Ampeloprason, quasi uineale porrum. Verum etiam Galli, & Hispani, ac Germani pharmacopolæ pro scordio allium syluestre intelligunt, & eo utuntur, quum tamen fuerit nobilissima herba Mithridati adscripta. Galli enim appellant scordion, aulx sauuages, & Hispani aiodrauo, quũ tamen hoc non sit. SENEX. Bacchara in medium uenit. BRA. Quid intelligis per Baccharam? SE. Eam herbam quæ alio nomine asarum appellatur. BRA. Mirabar te à cõmuni error liberũ esse. Duæ herbæ sunt, baccharis, & asarũ, si quis Dioscoridem et Plinium rectè considerabit: et fortè hinc error manauit, cur à nostris uulgaribus asarum bacchara appellaretur, quia multæ baccharis notæ in asaro positæ sunt, de nominibus præsertim, et viribus, hæc autem nihil ad præsentẽ locum. Vide asari copiam in illo macro & sitienti loco, radices, et herbã serua, ea folia minora habet, quàm hedera. SE. Ferrariæ in meo horto folia multo maiora habet, quam hederæ folia: miror aũt cur Dioscorides multo minora fecerit. BRA. Ne admiratiõe afficiaris, quoniã locus in quo nascitur in causa

Scorodoprason.
Ampeloprason.
Baccharis
Asarum.

causa est, cur folia ampliora euadant. In Ferrariensi solo utpote humidiori, latiora folia nascuntur. At si in macro & arido sit, quem desiderat, folia minora fiunt. Dioscorides autem de asaro in proprio loco nascente uerba fecit, et de eius folio ut in pluribus reperitur: de hac autem herba à nostris uulgaribus appellata bacchara, quod verum asarum sit nullo modo dubites, quam Germani Haszelwvuurtz appellant, quasi dixerint leporis radicem: sed unde hoc, ignoro, nisi ex aliqua cum leporis similitudine factum sit: Galli uero Racabarant hanc proprio nomine uocarunt. SEN. Quid modo baccharis est edisseras. BRA. Baccharis diu autores digladiari fecit, adeò ut eam Plinius asarum existimarit. Fuere qui ipsam Caryophyllum, id est, florem illum nostrum uulgarem odoratissimum & pulcherrimum, quem Garophalum uulgò dicimus, putarint, adeò mirum uidebatur, florem tam pulchrum & odoratum apud antiquos ignotum: sed id re vera nullo modo dici potest, quum descriptiones oppositum ostendant, ut cuilibet in Dioscoride & Plinio uidere liceat. Nicolaus Leonicænus eam baccharem esse putauit, quam nostrum uulgus sclaream dicit: non sclaream illam quæ asprella uocatur, inter equiseti species à nobis suprà expositа, sed herbam illam magnam, quæ purpurascentes in album flores facit, herbam sancti Ioannis etiam Ferrariæ uocata, quam Simon Genuensis centrum galli, aut crista galli nominat. Duplex autem est, hortensis, & sylue stris, ambas credo nouisti. SENEX. Et nullus Ferrariæ est, qui non nouerit. BRA. Decipitur autem Genuensis putans eam herbam, quam Plinius cap. v. lib. xxvii. Ale-

Sclarea.

ctorolophō uocat, prædictam sclaream esse. At quicquid sit in præsenti pro bacchare, Leonicænum imitari iubeo, ut hanc quam dicunt sclaream, serues, in his asperis montibus collectam, cuius radicæs, & folia seorsum habere studebis. SENEX. *Baccharis estne re uera sclarea, aut sācti Ioannis herba?* BRASA. *Hoc in præsenti non asseruo, sed laudo tantum ut interim sclarea pro bacchare utaris (ut Leonicænus edocuit) quousque meliora inueniamus: nam aliàs de hac herba diffusius loquuturus sum.*

Perforata

SENEX. *Perforata sequitur.* BRASA. *Mira herba, & mirum magis, Dioscoridem eius folium non pinxisse, in illis præsertim foraminibus, quæ in ipso apparent, si præ oculis ponatur: mirum præterea est Plinium solertissimum uirum hoc non animaduertisse, qui lib. xxv. ca.*

Hypericō

xiii. eam diffuse pingit. SENEX. *Nonne est illa herba, quæ ab antiquis hypericon nuncupatur?* BRASA. *Potest quidem, & eodem nomine appellari, quoniam nō nulli apud Dioscoridem eam ita uocant, sed proprie & uerè hypericon albos flores habet: unde hæc esse non potest, cui lutei insunt flores. Illa autem est apud Dioscoridem, quam Rutam syluestrem nominat, de qua tertio lib. agit: flores, folia, & radicæs serua.*

Ruta syluestris,

SENEX. *Radicæs seruare assueti non sumus.* BRASA. *Tamen ad usum medicum proficiunt, imò ut semina etiam condias iubeo: solum gracile, & cultum amat, ideo Ferrariæ illam habere poteris. In seminibus autem maximus recentiorum error inualuit, ut quum rutæ syluestris seminibus, in nonnullis receptis (ut dicunt) uti debuissent, semen cicutæ accipiunt herbę pernicioſissimę. Sunt tñ qui potius hāc pſ*

ratum

ratum, ascyron apud Dioscoridem puturunt, quàm rutam Ascyron.
sylueſtrem: verum idem ſunt ſpecie rutæ ſylueſtris, & a-
ſcyron, tantum differunt quia Aſcyron maius eſt: ſunt am
bæ idem, differunt ſola magnitudine, & ambæ perfora-
tæ ambæ hypericon, ambæ Androſæmon, & eiſdem uiri
bus inſigniuntur. Ita eas noſco, & diſcernere ſcio, ut tu
ipſe lactucam à braſſica. Galli & nonnulli Germani fe-
rè nomen Latinum imitantur: illi enim Rue ſauluage,
iſti uild Rauten, id eſt, rutæ ſylueſtris dicunt. Noſtrum
uulgus & perforatum, & herbam ſancti Ioannis appel-
lat, quamuis & altera etiam ſancti Ioannis ſupradicta
ſit: ſed huic habent proprium nomen Galli dictum à fo-
raminibus, nam ipſam appellant mille pertuis, ueluti ſi
dixeris mille foramina: & alij Germani Iannes kraut,
id eſt, Ioannis herba: alij Runrath, alij Vnſerfrauuen
bedſtro, id eſt, noſtræ dominæ ſtramen: alij harthau, id
eſt, durum fœnum uocant: quæ nomina ſunt magis pro
pria, quàm quod primo loco dictum eſt. Quum uero
de ruta ſermo inciderit, etiam Ferrariæ noſtram horten Ruta hor
ſem rutam habebis, cuius ſemina, radices, & folia ſeor- tenſis.
ſum colliges. SENEX. Et capraria ruta in medium Ruta ca-
uenit. BRASAVO. Experientia monuit hanc her praria.
bam peſtilenti morbo ſummè proficere. Noſtrum vul-
gus Giargam uocat: apud antiquos penitus ignota uide-
tur. Nã deſcriptiones ſpecierum Rutæ effugit: non enim
ſylueſtris, aut ſatiuæ, gallaticæ, aut montanæ ſpeciem
ſubijt: ideo noua herba potius eſt, quàm ab antiquis de-
ſcripta. Quandoque uero ſuſpicatus ſum eam eſſe, quæ
quarto libro à Dioſcoride Polemonium uocatur: quum Polemo-
nium.

autem res sit plena ingenui pudoris, fateri per quos pro-
fecerimus, in hac re me attentum fecit excellentissimus Ni-
colaus Leonicænus, & doctissimus Vincentius Caprillus
confirmauit. Cuius sententiæ & in præsenti sum, quousq;
que meliora uenerim: nam hæc herba ramulos habet gra-
ciles, pennatosq;, folia paulò maiora quàm rutæ, oblon-
giora tamen, ad polygoni & nepetæ longitudinem. In
summo ramulorum ueluti corymbi sunt, in quibus nigrũ
semen est, radix cubitalis, alba, lanariæ herbę radici sim-
lis. Ex hac Dioscoridis pictura uides rutam caprariam
huic ferè similem esse. S E. Imò in nullo dissentire uide-
detur. B R A. In hac aspera montis parte, atq; macra hu-
ius herbæ folia, radices, semen, & expressum succum co-
liges: quum autem experientia aduersus pestilentem mor-
bum ualere ostenderit, quod frequentissime obseruatum
est, ut per eius succi potionem plures in sanitatem ex ec-
morbo restituti sunt. Dioscorides uero contra serpẽtes ua-
lere dicit, & uenena, suum polemonium: quæ autem uene-
no, etiam pestilenti morbo aduersantur: ideo & ex indi-
cio uirium, rutam caprariam cum polemonio idem esse in-
dicandũ. Etenim Giarga, uel ut alij, Galga, serpentes, &
mire puerorum uermes interficit: ex eius succo, aloë, myr-
rha, & croco precio sissimum ad uermes puerorũ unguen-
tum paro. Alij herbam sarracænam, alii fœnugræcum sy-
uestre illam appellant. S E. Soldanella occurrit. B R A.
Hanc & soldanam uocant, in quo pandectarius longe er-
rauit. S E N E X. Quomodo potuit tantus uir errore di-
ci? B R A S A. Hoc tibi adeò aperte ostendetur, ut nul-
lam habeas excusandi ansam. S E N E X. Ostendas ob-
secro

Giarga, siue Galga.

Soldanella.

secro: alioqui semper illi incorruptam fidem tribuam.
BRA. Autor hic Chachillem apud Serapionem, soldanellam esse facetur. SE. Hoc certissimum est, & semper id tenui. BRASA. Sed errorem audias: Serapio inquit chachillem usnæ, aut nasturtii folia habere: uideturne tibi chachillem usnæ, aut nasturtij foliis ambiri? SE. Vsnæ folia non habet: sed quid nasturtium sit ignoro. Cachillis.
BRA. Nasturtium ea herba est, quam Ferrariense uulgus ex acrimonia agreto uocat: uideturne tibi soldanellæ eius habere folia? SENEX. Minime BRA. Igitur Pandectarius tuus errauit. SE. Si meus errauit, etiam tuus, quia eadem nota impressi sum. BRA. Non dico tuum, quem possideas, sed quem ames, quem toto mente prosequaris. SE. Tu ergo odio habes? BRA. Non odio habui, sed illi non adeò fidem præsto, quin antiquioribus potius credam. Ipsum uero summè laudo, ut eum qui suo tempore plurima uiderit, & alios iuuandi gratia in cumulum redegerit. SENEX. Hæc dimittamus, ne opus nostrum impediant, remorenturue, nam tibi credere statui. Verum hæc herba ab antiquioribus quo nomine insignitur? BRASA. Omnino dubia est: tamen ea videtur, quam Dioscorides Brassicam marinam uocat: habet enim folia Aristolochiæ rotundæ similia: in maritimis nascitur, & Ferrariam importatur: aquam iFtercutem habentes mire soluit, ut plures eius puluere sanos reddiderim: hic non inuenitur, sed commodius palæstinæ Venetorum, inter Motamauchi, nunc Malamochi portum, & fossam Clodiam, quæ Chioza dicitur sitæ, circa Maris litora, magnam copiam inuenies: aut circa Illustrissi Nasturtium. Brassica marina.

mi Ducis nostri maritima, ubi uulgo Campo degoro dicitur, colligere poteris. Vno tantum deterreor, Dioscoridem scriptum reliquisse brassicam marinam folia habere longissima, quod soldanellæ non conuenit. Id fortè in aliquo loco est, non omnibus. Miror autem quomodo Dioscorides dicat longissima folia, & Aristolochiæ rotundę similia, quum rotunda Aristolochia longa non habeat, unde suspicatus sum, etsi Græcus textus dicat, φυλλα μικρα, ut longitudinem ad folia tribuat, id in foliorum ordine intelligendum potius: quoniam eiuscemodi herba serpit, & ex uno pediculo hederaceorum modo prodeunt, prodeunt uero à ramulis longis per terram repentibus leniter rubentibus: nihil enim hanc marinam brassicam soldanellam esse impedit, quàm hæc foliorum longitudo. Hæc autem satis, interim alias herbas enumera. SENEX. Abrotanum. BRASAVO. Herba Ferrarienſibus notissima, in modum arboris crescit, ut frutex dici possit, & pulcherrimam comam in rotundum facit. Eam edocere opus non est, eodem nomine uulgò appellatur Aurodano: sæpe enim uulgus nostrum loco b, u, & loco t, d, ponit. Hanc herbam marem & fœminam habere Dioscorides testatur. Eam in his montibus indiscriminatim legito, & semina, ac ramulos seruato: à Gallis Auropne, corrupto à Latino, nomine, & à Germanis nonnullis stabvvurtz uocatur. SENEX. Centonicum sequitur. BRASAVO. Turpe est uocabula immutare, & turpius corrumpere, Centunculum dicere oportet. SENEX. Esto centunculus sit, sed centonicum a pueritia usque didiceram. RRA. Gnaphalion à Græcis di

Abrotanum.

Centonicum.

Centunculus.

cis dicitur. Plinius Clematidem à Græcis appellari cẽnſet, ſed falsò, ut inquit Leonicænus, quamuis facile defendi poſſit à calumnia Plinius, non eſſe Clematidem aliquam Dioſcoridis, ſed eodem nomine etiam appellari, præter id quod & gnaphalion dicatur: notiſſima herba eſt, qua antiquitus pro tomento utebatur: flores in ramulorum ſummitate luteos habet, non albicantes, ut Marcellus inquit: folia cum floribus legenda ſunt in his montibus, licet etiam Ferrariæ in copia uireat. At quum uos pharmacopolæ diuerſis herbis utamini, pro centunculo, hæc tantum centunculus eſt, quæ folia mollia, tenuia, & alba habeat, & adeo mollis eſt, ut uideas nos ea pro tomento commodè uti poſſe. Noſtrum uulgus centonego: Germani Rhorkraut, id eſt, tominum herba, quoniam ipſa tomina ſanent, appellauerunt: quamuis & alij, eadem tamen ſignificatione, ipſam rodekraut dicant.

SENEX. Sauina, & poſt eam Iuniperus uenit. Sabina.

BRASAVO. Commodius numeraſti, quàm tui Arabes fecerint, quippe qui ſabinam à iunipero diſtinxiſti. Tuus autem Serapio ſimul cum iunipero ſabinam confundit. SENEX. Imò ſabinam per ſe ſcripſit.

BRASAVO. Scripſit quidem, & ſeorſum, ſed poſtea inter ſpecies iuniperi ſabinam computat: quod nuſquã à Dioſcoride, Plinio, Galeno, Paulo, aut Aëtio factum eſt, tamen non adeò improbo, ut non uideam ſecundum uarias linguas ita dici poſſe: nam hablagar, quo Arabicè iuniperus ſignificatur, ſabinam etiam comprehendit. Quum uero duæ ſabinæ ſpecies ſint, altera folia cupreſſi, altera tamaricis habens, quamcunque collegeris,

tuæ officinæ satis erit, et præsertim in his montibus habere studeas, & potissimum folia. A Gallis sauine, à Germanis seuerbaum dicitur. De Iunipero idem sentẽdum, quũ duæ species sint, maior & minor, utram collegeris, satis erit. Id commodius fiet, si maritima loca adeas, in quibus folia & grana colligere oportebit: grana tamen iuniperi non debent esse fabarum granis minora. At loci siccitas in causa est, cur minora fiant: hoc addidi propter eos qui iuniperum nostrum, ob granorum paruitatem, iuniperum esse inficiantur, non enim grana habet ad Dioscoridis mensuram descriptam: hoc tamen ubique necessarium non est: nam constat in omnibus iuniperum esse, præterquam in granorum magnitudine. Nos quandoque iuniperi grana Venetijs uidimus, ad mensuram fabæ, imò ferè auellanam nucem æquabant: erant autem ex Græcia Venetias allata. SEN.

Iuniperus

Hepatica sequitur. BRASAVO. Nusquam apud antiquos autores (quos sciuerim) alteram hæpaticam inuem, quàm eupatorium, id est, quæ per excellentiam hepar iuuaret, unde ab hepate nomen accepit: quamuis Plinius ab Eupatore rege nuncupauerit, ut hinc deprehendi possit, si à rege denominationem habeat, absque aspiratione scribi: si ab hepate, cum aspiratione, & potius hepatorium quàm heupatorium dicendum: tamen in præsenti communi omnium sermone utemur. Illa uero herba, quæ à recentioribus eupatoria dicitur, quę intra puteos, & humentes lapides nascitur, terræ inhærens, hinc inde foramina habens, ac si oculi sint parui, à Dioscoride, & antiquioribus lichen uocatur, uel βριον id est,

Hepatica

id est, *muscus*: nam supra muscum nascitur, imò Dioscorides muscum ipsum esse tradit, fistulosa herba est: lichen uerò, quoniam peculiariter impetigini succurrit. Cur uerò à recentioribus hepatoria dicta sit, & à nostris mulieribus figatella, ob id factum esse arbitror: quoniam Serapio ex sententia Dioscoridis inquit, hanc herbam Ictericis succurrere, qui morbus ab hepate uenit: tamen per os exhibet Serapio, quod Dioscorides illinendo dixerat. Idque Pandectario ansam errandi præbuit, qui secundum Galenum & Dioscoridem, ad omnes ægritudines hepatis ualere fatetur, quod tamen apud hos autores nusquã dictum inuenitur. Errat etiã Pandectarius, quia Lichenẽ facit apud Arabes ainet, postea hazez mulsareth: postea quum de lichene tractat, limum terræ uocat. Quicquid sit, ostendit se nescire nomina, & minus ipsam rem. Ob id fortè hepatica dicitur, quia humida est & frigida: at plerunque hepar caliditate peccat: sed qđ hæc per excellentiam hepatica sit, nunquam fateri opus erit. Ego quandoq; musci herbam esse arbitrabar, quia supra muscum ortam sæpe inueni: sed re uera altera herba est, quamuis à Dioscoride muscus etiam appelletur, quam etiam recentes Vsnem dicunt: licet usne potius ea uideatur quam Dioscorides Telephion uocat: sed hæc aliàs. Nunc tantum id scito, à Germanis etiam ab hepate, leber kraut, id est, hepatis herbam uocari, quamuis & eodem nomine eupatorium quoque comprehendatur. Hanc herbam Ferrariæ commodius habebis, quàm aliquo altero loco, intra puteos, & per humecta impluuia strata, ubi solares radij parum uagantur. SENEX. Centaurium

Muscus.

Lichen.

Vsne.

maius & minus accedunt. BRA. Statim à prandio de maiori Centaurio uerba fecimus, quid esset ostendentes, & quomodo à rhapontico differat. Minus autem centaurium ne hic quæras, quoniam aquosa loca amat, et in Ferrariensi agro mirificè crescit. SE. Differuntne Centauria hæc? BRASA. Et apprime differunt, nonne oculis, eorum differentiam percepisti? SENEX. De uiribus loquor. BRA. Arabes tui de centaurio loquentes, in maius & minus partiuntur, postea earum vires exarätes adeò confundunt, ut indiscriminatim amborum uires misceant, quum tamen à Dioscoride, Plinio, Galeno, Paulo, Aëtio, lõge distinctæ probentur. Ipsi uerò Arabes, ut Mesue, ac Serapio, de his, ac si easdem uires habeant, loquuntur, quum ualde distincta sint, & solo nomine quadrent. Ita uerò appellantur, quia à Chirone centauro in uenta, quum vulneratus Herculis sagitta curaretur. Latini ob summam amaritudinem, minus centaurium fel terræ appellarunt: in qua re Theodorus Gaza deceptus est, qui nono de plantarum historia libro, Theophrastum interpretans ubi de maiori Centaurio tractat, fel terræ interpretatur, quod minus centaurium est. Et, quod magis graue est, Theophrastus de radice loquitur, quam per decem annos reseruari tradit. At Dioscorides et Plinius, radicem minoris centaurij superuacuam esse, et nullius usus affirmant: ipse uerò interpretatur fel terræ, quod est minus centaurium. Tamen excusari potest Theodorus, qui in publicis Dioscoridis textibus, inter alias maioris centaurij appellationes fel terræ inuenerit, sed falsò: quoniam maioris centaurij radix subdulcis est, minoris autem amarissima,

Centauri um min?

Fel terræ.

rissima, ideo, ut Plinius uir Latinus refert, fel terræ dicitur. SENEX. Reperiturne Centaurium maius in nostris Ferrariensibus campis? BRASA. Pharmacopolas herbam quandam pro maiori centaurio in nostris agris legere uidi, sed uariè, nam quidam minus centauriũ colligũt. At quia in humidiori loco nitum (humida enim summe amat) ideo folia latiora habet, & altiorem stipitem. Alij pro maiori Centaurio herbam colligunt luteos flores habentem, quæ maius centaurium esse non potest, tum ob multa alia, tum quia radicem paruam habet: nec iuglandis foljs insignitur, at nec minus centaurium est, licet folia similia habeat, quoniam flores eius sunt lutei, nõ in puniceo purpurascentes. SENEX. Quæ ergo herba est? BRA. Nondum mihi compertum est: sed nunc satis habeas, nec maius, aut minus cẽtaurium esse nouisse. Et Arabes simul hæc duo centauria confudisse. Ferrarię, minoris centaurij florescẽtes ramulos, et radices colliges. SE. Et si Arabes harum herbarum uires confundant, describunturne optime ab ipsis? BRASA. Dioscoridem ipsis compara, & tu ipse iudex esto, nam & in herbis ac floribus differre comperies: nunc mihi animus non est aliorum errata corrigere, qui potius ĩ colligendis herbis tibi adiumento esse instituimus: ne herbas in montibus quęras, quæ in plano efficaciores sint, & quæ partes colligendæ sint, edocere. Interim alias herbas para. HERBA. Ne aliarum nationum nomina deseras. BRASA. Galli, centaure dicunt: postea suis nominibus grande, & petite distinguũt. Sed mirabilius nomẽ à Germanis tribuitur: hi enim arbitrantes centaurium non à Chirone cẽtauro,

sed à centum aureis dictum, uocant ipsum nomine à mille aureis dicto, Tausentguldenkraut, id est, herba à mille aureis dicta. SENEX. Pulchra quidem nomenclatura & ridicula. Pimpinella sequitur. BRASA. Hanc herbam apud antiquos nunquam inueni. Hermolaus libro quarto sui corrolarij in capite de saxifrago eam mire describit, quæ incipientibus hydropicis multum ualet. S E. Imò est ualde similis saxifrago: unde quum essem puer, carmen didici, cuius frequenter ab antiquo Herbario recordationem fieri audiebam.

Pimpinella

Pimpinella pilos, Saxifraga non habet ullos.

BRASA. O pulchrum & mirum carmen, fuit omnino memoriæ mandandum: unum est, pimpinellam apud antiquos non extare, quos sciuerim: tamen Theodorus Gaza in Theophrasti interpretatione, quum dicit Thryallis, ipse bibinellam interpretatur. Si autem per bibinellam hanc intelligit, quam pimpinellam Ferrariæ dicimus, in acetarijs gratum, ut etiam multi recentes illi attribuunt, longe errat: nam constat thryallidem herbam pimpinellam non esse, si quis etiam pinguis Mineruæ descriptiones legat. Nam pimpinella herba est habens surculos ab eadem radice plurimos ac densos, rubros cum radice, folio paruo orbiculato, & extremitatibus serrato, semina in modum mori rubri facit: hæc est pimpinellæ forma, quæ & pampinulla, & bipennula, & à rusticis Patauinis sanguisorba dicitur, à Gallis pimpernelle, & à Germanis bibenell. Huic modo thryallem conferamus, ut Dioscorides pingit in phlomide, nullam habere cum prædicta similitudinem, statim constabit. Verum si Theodorus hoc nomen bibinel

Thryallis

la Thryal

la Thryallidi tribuerit, ut linguam Latinam ampliaret, encomio dignus est. At ex altera parte arguendus, qui inepta nomina sequatur, quum apud nos id nomen Thryallis in usu sit, ut apud Plinium constat uirum Latinum: ideo non est opus in herbis ita temerè nomina immutare huius herbæ folia cum ramulis, & seorsum semina seruabis: tamen Ferrariæ in hortis habetur, & in magna copia nam ea in acetarijs utimur, & incipientibus ascitis proficit. SENEX. Mirum est tam pulchram herbam ab antiquis non fuisse descriptam, quæ etiam pluribus morbis prodest. BRASA. Ne admiratione afficiaris, quoniã plura multo elegantiora omiserunt, ut Zuccharum, mannam, casiam, senam: ne igitur ex hac herba mouearis, quia multa post antiquos inuenta sunt, & plura inuenientur. SE. Nullam habes herbam, quæ huic in Dioscoride quadret? BRASA. Imò aliquam, sed an ea sit ambigo. SE. Saltem te ipsum in hac re explica. BRA. Dioscorides libro tertio de Teucrio herba tractat, ita à Teucro Aiacis fratre nominata, quam dicit esse uirgatam, simil ẽ trixagini, tenui folio, ciceris figura. Si autem trixaginis picturam consideres, quam nos uulgo Calamandrinam, quasi chamædryn appellamus, habet folia diuisa sicuti quercus, ut manifestum uideatur Teucrium pimpinellam esse, si folia & virgas consideremus. SENEX. Ego alioqui coniectari non possum, quàm Teucrium esse pimpinellam. BRASA. At ego id non ita temere assero: tamen suspicor, & figura illi satis affinis est, imò et uires, quoniam lienosis, & uenenatis succurrit. SENEX. Te hoc silentio non prætermisse gaudeo: ad Squinantum uenia

Teucrium.

Squinantum.

mus. BRA. De herbarum foliis sermonem cœperas: at nunc ad flores transire uideris. SE. Nihil hoc refert modo squinantum agnoscamus. BRASA. In cassum in hoc monte quæres, quoniam in Arabia et Libya nascitur: Alexandriam Aegypti affertur, postea Venetias: à Græcis σχοινος dicitur, quamuis omnem iunci speciem hoc nomine significent: at absolute positum, hunc per excellentiã significat. Latini iuncum odoratum, ad differentiam palustris, & Celsus iuncum rotundum, ad differentiam quadrati, uocat. Venetijs florem, radicem, & culmum emere poteris, quia omnium harum partium in re medica usus est: non dubito illum esse qui & nunc Venetijs uenditur, modo quis odorem nouerit, & à palustri distinguere sciat, quem cum odorato miscent. Nostri autem pharmacopolæ Venetias petentes decipiuntur, & festucas quasdam palustris iunci pro iunco odorato emunt. Nascitur etiam in Campania Italiæ prouincia, quæ nunc terra de Lauoro appellatur. Galli, & Germani, ultima syllaba dempta, ut nos ferè, squinant, uocant. SENEX. Cymbalaria sequitur. BRASA. Quam herbam hoc nomine intelligis? SENEX. Eam, quæ Ferrariæ in parietibus frequenter nascitur, ab Hermolao libro quarto Corrolarij in Cotyledona descriptum, quæ folium quodammodo angulosum habet hederaceum, florem parum, purpureum. BRASA. Illam ergo intelligis quæ à nostris mulieribus herba venti dicitur. SE. Illam inquam, quam & umbilicum Veneris, et Dinarellam nostrum uulgus nominat. BRASA. Nusquam apud antiquos autores hanc herbam reperi: qui enim Dioscoridis cotyledon esse fatentur, quoniam

Iuncus odoratus.
Iuncus rotundus.
Cymbalaria.
Herba vẽti.
Vmbilicꝰ Veneris.
Dinarella
Cotyledõ

quoniam cotyledon cymbalium etiam dicatur, longe aberrant: nam Cotyledon in maritimis nascitur, nec folium habet coxendicis figura: qui uero ob id, eam esse putarunt, quia & umbilicus Veneris Cotyledon ab antiquis dicatur, adhuc errant, quoniam ea herba quam quæris, Veneris umbilicum non representat. Fuere qui secundam fumariæ speciem, hanc cymbalariam putarint, quam gallinacæum pedem uocant. Quod esse non potest, quia hederæ folia non habet: unde non memini hanc herbam apud antiquos me legisse: nec mirum quia omnia non pertractarunt. Nobis autem satis est à patribus & auis expertas uires habere, quamuis ab antiquioribus pertractata non sit. Eius ramulos cum foljs & seminibus Ferrariæ colligys, in parietibus antiquioribus & lapidum cumulis. Non est etiam secunda Cotyledonis species, quæ in modum sedi, in montibus nascitur. SENEX. Artemisia occurrit. Artemisia
BRASAVO. Non dubito (ut nonnulli fecere) eam quæ apud nos corrupto uocabulo Arcæmise dicitur, ac si artemisia dictum sit, quæ folia absinthio similia habet, ut Dioscorides inquit, & eius duo genera facit, Monoclonon, & Polyclonõ, id est, unum ramum, & plures ramos habentem. Ambas species Ferrariense uulgus nouit, si apte distinguere sciret, & ipsis indiscriminatim utitur. Quam nos Matricariam, uel Marellam uocamus, artemisiæ species est, illa scilicet quæ male olet. Nec obstat Matrica / ria. Marella. quòd Ferrariæ duæ Artemisiæ species sint, per vnum & plures ramos distinctæ, quoniam et hæc in specie est quę plures habet ramos. SENEX. Si in genere Artemisiæ matricaria collocari non posset, quam putares esse apud

antiquos? BRA. Hermolaus Barbarus Parthenium esse putat in helxine, & idem excellentissimus Ioannes Manardus putat, quem diu cum doctissimo Vincentio Caprilli differentem audiui. At potius Caprilli assentiendũ, matricariam, parthenium non esse: nam matricaria Coriandri folia non habet, qualia parthenio insunt, nec matricaria soluit. Nunc autem de ea herba loquimur, quæ Ferrariæ matricaria & marella appellatur, est enim artemisiæ species: tamen quum artemisia parthenium etiam dicatur, matricaria ipsa parthenium dici poterit. Sed nũc loquor de herba, quę peculiari nomine à Dioscoride parthenium uocatur: scimus enim parthenij nomine plures herbas uenire. SE. Quæ herba est hæc peculiari nomi-
Partheniũ ne parthenium dicta? BRA. Vt te breuibus expediam, Parthenium ea herba est quæ uulgò Brusaculo dicitur, folia coriandri habens tenuia, & flores per ambitum candidos, in medio luteos, odore uiroso, gustu amaro, & quæ bilem & pituitam trahat. Matricariæ nostræ hæc indicia non insunt, ideo non erit parthenium. Scimus tamen quosdam nostrum uocatum brusaculum, qui à recentibus cotyla fœtida dicitur, matricariam appellare: unde apud hos partheniũ erit matricaria quos forte Ioannes Manardus imitatur: & hanc sententiam sequitur Serapio, qui matricariam ex sententia Dioscoridis pingens, parthenij figuram affert, id est, brusaculi. Qui uero nostrum uocatum brusaculum chamæmali speciem esse affirmant, decipiuntur: quia quum tres sint chamæmali species, à florum coloribus distinctæ, albo, purpureo, & luteo: brusaculo aũt albos flores i medio luteos habet, ut nostrum uulgare

chamæ

chamæmalon: ideo cum eo idem esse oportet, quod longe absurdum est. SENEX. Quomodo matricaria distinctioni Dioscoridis, in Artemisia per unum ramum, & multos quadrabit? BRA. Non ita ex sua sententia Dioscorides partitur, sed ab alijs eo modo distingui monet. Quicquid tamen sit, in maritimis locis efficacior est: caulis, coma, & radices priuatim seruanda, imò & ex folijs succum expressum collige. Apud Galenum nostra matricaria amaracus dicividetur. Mirandum tamen, quum animaduertat illam non inuenisse Romæ, quum tamen in copia Romæ sit: unde in dubio sum, quid apud Galenum amaracus sit: sed rem suo loco explicabimus. Galli, armoise, artemisiam uocãt: Hispani, ut nos: Germani, bei fusz. Matricaria uero à Germanis mutterkraut, id est matricis herba: ab alijs metram, ab alijs metterem dicitur. SEN. Matersylua. Matersylua præsentatur. BRASAVO. Nonnulli matremsyluam, alteram Clematidem esse putarunt, sed errore ducti: quippe clematis, ut olera, cibis oleo & sale conditis paratur, quod matrisyluæ non conuenit, nõ enim edendo est: si autem aliqua sit apud antiquos de hac herba memoria, ea est quæ à Dioscoride quarto libro periclymenon, à Romanis inuolucrum maius dicitur, quæ simpliciter frutificat folia per ambitum pusilla cõtinens, sub candida ad similitudinem hederæ, secusque ramuli adgenerant semen cacuminibus hederaceum præferentes, albus ei flos similis fabæ subrotundus, cæu folio impositus semen prædurum, & uelli difficile, radix crassa, orbiculata. Nisi hederæ folijs scriptum esset, & nonnulla alia modica, hanc esse matremsyluam nostram credidissem. Inuolucrũ maius.

Caprifolium. Sunt tamen qui caprifolium à nobis uocatum, periclymenon putent, & qui idem cum matresylua caprifolium.

Asplenō. Errant præterea, qui matremsyluam asplenon existimāt, uel splenon, ut Pandectarius facit: quippe asplenon, uel splenon, neque caulem habet, neque florem, neque semen. At matersylua semine, flore, & caule insignitur: ideo uel ab antiquis nusquam huius herbæ recordatio facta est, aut sub periclymeno ponenda. Multa nunc extant antiquis ignota. In locis maritimis efficaciores uires enanciscitur: flores, semina, folia, & radices seorsum collige. Gallorum pharmacopolæ caprifolium esse arbitrantur, ideo Cheurefeul appellant. Hispani vero, ut nos ferè, madresylua, Germani nonnulli speckliben, alij lienen blo

Pētaphyllon. umen uocare contendunt. SENEX. Ad Pentaphyllon veniamus. BRASA. Plinius libro uigesimoquinto, capite nono, petaphyllon, quod à Latinis quinque folium dicitur, fragra ferre existimauit: at id potius trifolij proprium est, quàm pentaphylli. Ideo quandoque Plinij textum corruptum esse arbitratus sum, ut triphyllon pro pentaphyllo legendum esset. At mox excellentissimum Leonicenum animaduerti hanc sententiam reprehendentem, quia alijs nominibus ipsum appellat, quæ à Græcis pentaphyllo tribuuntur, & easdem proprietates suo pentaphyllo attribuit Plinius, quas & Græci suo, ut hinc deprehendatur, non posse aliquo pacto trifolium legi, quū autem huius herbæ nomen à quinario foliorum numero initium sumat. Vulgarem herbam habemus prope parietes uirentem, & locis humidis, quam uulgus nostrum pedem paipi, & quinque folium uocat: quod autem nostra lin-

stra lingua paipus dicitur, Latinè Miluus est: hanc esse pentaphyllon antiquorum, descriptio manifeste ostendit, hoc dempto, quòd radicæ rubra caret. Est autem & uulgaris herba Tormentilla dicta, quæ septem folia habet, sed duo parua sunt, ut ferè in foliorum numerum poni non debeant, & in multis pediculis quinque folia tantum habet: hanc facile crederemus pentaphyllon esse, si perpetuo quinque foliis muniretur, imò ante nos Hermolaus idem sensit: tamen mentæ folia non habet Tormentilla, ut illi Dioscorides pentaphyllo tribuit, aut uitis, ut Theophrastus. Quicquid tamen sit, nostrum uulgare pentaphyllon circa parietes & stagna nascens, ob radicem antiquorum pentaphyllo non quadrat, Tormentilla vero, quam & recentes Bistortam dicunt, dissimile folium habet à descriptione antiquorum. SENEX. Ego igitur quid colligendum sit, ambiguus ero? BRASAVO. Quoad meliora inuenamus, propẽta phyllo circa canales & aquosa loca, folia, radices, & seorsum foliorum, ac radicum tormẽtillæ succum colliges. Ad Plinium reuertentes, multos pentaphylli cæspites obseruare cœpi, & tormentillam ipsam. Globum quendam ferunt, in quo semina sunt, hunc fragram Plinij esse arbitratus sum, quoniam & nihil aliud est fragra trifolij, quã globus, in quo semina conduntur: non tamen nego fragrã propriæ in illa specie trifolij esse, quæ fragraria & fragra nuncupatur: tamen & in Veronensibus montibus obseruauimus fragrariam herbam pentaphyllam esse, quod arbitror omnibus eam urbem incolẽtibus in confesso esse. Ideo non mirum, si Plinius Veronensis dicat, nulli ignotũ Tormentilla.

esse quinquæfolium, quum etiam fragra gignendo commendetur: radices autem considerans, rubræ non erant. At tormentillæ radix, & rubra ẽ quum effoditur, & paululum nigrescit, incipitq;, & desinit cum uite. Putarunt uero quidam Leonicæni gloriæ inuidi, Saniculam uulgarem herbam, quam recentes in solidaginũ genere ponunt, Pentaphyllõ esse. Verùm habet quidem Sanicula in quinque partes distincta folia, sed radices nec rubras, nec effatu dignas habet, nec fragra fert, ut de suo Pentaphyllo dicit Plinius, licet capitula quædam habeat supra coliculos colorem herbaceum habentes. Hãc herbam Germani sanckel uocant, tormentillam uero tormentill: alij Rotvvurtz, alij Blot VVurtz dicunt. At Pentaphyllum nostrum uulgare, funffingerkraut ab eisdem dicitur, ac si exprimere uoluerint, herbam quinque digitorum. SENEX. Tormentillam igitur pro pentaphyllo seruabo? BRASAVO. Seruabis, quoad meliora inuenire liceat: nam & hoc anno pentaphylli quandam speciem circa parietes etiam nascentem radice rubra insignitam obseruari.

Sanicula.

Citrach. SENEX. Ad Citrach ergo manum dabimus. BRASA. Nonne hodie dictum est, eam herbam, quam Citrach uel citurach appellatis, scolopendrion, uel asplenon esse? SENEX. Memoria exciderat, uerùm ea quæ nũc scolopendrium appellatur, quo loco à Dioscoride tractatur? BRASA. Dictum est etiam à Dioscoride phyllitin uocari. SE. In memoriam uenit: ad Mezereon transeamus. BRA. Nonnulli falsò, mezereon, & laureolã confundunt, ac si unum sint, quum duo & longe diuersa esse oporteat, quoniam laureola, quæ Daphnitis est, lacte careat,

Mezereõ.

Daphnitis.

creat, mezereon eo abũdet, ut illi Arabes imponunt. Vnde Serapio & Mesue de Mezereon loquuntur, et non eodem modo unoq; capite diuersas antiquorum Græcorum herbas miscent. Nam Dioscorides & Plinius Chamæleam & Thymeleã duas herbas faciunt, ut uerè sunt, hi autem Arabes vno in capite adeò perturbant & confundunt, ut quandoq; chamæleæ, quandoq; thymæleæ uires, quandoq; descriptionem unius, quandoq; alterius misceant, ut re uera duas herbas uno capite coniũxerint. Tamen in medio ferè capitis mezereon duas species habere statuunt, ut hoc manifeste colligatur Arabum mezereon. esse Chamælean & Thymæleam Dioscoridis ac Plinij. Ex his herbis in hoc monte uaria colliges, ubi loca petrosa videntur: ex Chamælea, folia: ex thymælea, folia & semina condas. S E. Ozimum Garyophyllatum occurit. Ozimum gariophyllatum.

B R A S A. Hæc duo ne sunt, Ozimum unum, Garyophyllatum aliud, uel vna res, quæ toto hoc nomine clauda tur?? S E. Vna sola res, & etiam notissima. B R A. Ne admiratione afficiaris, quoniã pharmacopolas noui herbam colligentes nomine garyophyllatum: nunquam enim apud antiquos ozimum garyophyllatum inueni. Dioscorides enim ozimum, & ὠκιμοειδες, id est, ozimastrum, et ozimum aquaticum sola tractat: dic tu quo ozimo (uel ocimo per c, aut z, scribatur ab ὄζειν, quod est redolere, grammaticis curæ sit) in officinis utimini? S E. Quod passim mulieres supra fenestras in fictilibus plantant, nigrum semen habens, Garyophylli odorem repræsentans. B R A. Ferrarienses mulieres duas species habent supra fenestras, alterã strictiora folia, alteram latiora habentẽ.

SENEX. Id est, quod latiora folia habet, basilicum dictum, ab odore basilica dignum. BRA. Tamen Serapio ocimum caryophyllatum ex sententia Isaac Ebenambrā folia strictiora habere tradit. SENEX. Ita apud nos usus est. BRA. Semen certe nigrum habet, & odoratum, sed non caryophylli odore (nisi olfactus me decipiat.) Ne in montibus ipsum quæras quum in omni ferè domo Ferrariæ sit. Solum ferè inter herbas calidissimam aquam expetit, & in meridie, nobiscumq; ueluti animans moratur: edendo est, sed uisui nocet: folia & semina habere oportet. Mira uero et adeò ingens controuersia in Plinio et Dioscoride est, ut alterum ipsorum errare opus sit. Dioscorides enim inquit, si à scorpione uulnerentur qui ocimum comedere, incolumes euadere: è contrario Plinius libro uigesimo, capite duodecimo: Si quis ea die quæ ocimum comederit, à scorpione pungatur, non posse sanari. SENEX. Est inexplicabilis contradictio, quæ fortè per uarias ocimi species tolli posset. BRASA. Aliud est in his autoribus discrimen, quoniam Dioscorides lac prouocare tradit. Plinius uero eodem loco, si illinitur mammis, extinguit quoque lactis prouentum. SENEX. Dioscorides fortè per os sumptum uitelligit: ideo addit, & ęgrè in stomacho mutatur: Plinius uero extrinsecæ apponit. Quicquid sit, miror maxime cur Dioscorides secundo libro de ocimo, quarto autem de ocimastro tractauerit, quum eius consuetudo sit cognata congeneribus miscere: ut de menta ac mētastro uno loco fecit. BRASA. Id apud Dioscoridem perpetuò non reperitur, quippe qui de thymo in uno libro, de epithymo in altero scripserit:

pserit: quamuis in libri præfatione eos reprehendat qui ordinem literarum sequuntur, & cognata à suis congeneribus diuellunt. Tamen uitio scriptorũ potius factum arbitror, ut in Dioscoride nonnulla suum locum euarient. Quum uero Plinium & Dioscoridem conciliasti, quòd alter per os, alter extra applicuerit, non longe à Galeno dissentis, qui in libro de Simplicium medicamentorum facultatibus, oxymum per os sumptum non digeri, imò digestioni officere tradit: si uerò emplastri modo extra ponatur, digestionem procurat. Nonnulli uero hoc animaduertentes, quod uno in libro de oxymo, in alio de oxymastro loquatur, uoluere in quarto libro non loqui de oxymoide Dioscoridem, sed corruptum esse uocabulum, & legi debere Echinoidem, quia de Echio suprà loquutus erat. Ab his autem dissentire cogor, tum quia nulla herba est, quæ Echinoides uocetur, tum quia oxymoidem Plinius ita pingit, & eius uires, ut Dioscorides ponit: tum quia Galenus in libro de Simplicium medicamentorum facultatibus eadem oxymoidi elargitur, quæ Dioscorides suo quarto libro. A Germanis Basilica kraut, ac si herbam basilicam dixeris, uocatur. SE. Bardana sequitur. BRA. Quo uocabulo uteris? eáne est, quam ex similitudine cum equorum unguibus, ungulam caballinam appellatis? SEN. Ea quidem est, sed potuit etiam asinorum ungues imituri. BRASA. Ideo & multi asininam ungulam uocant: imò Germanum nomen quo hæc indicatur, asino alludit. SE. Quomodo asino? BRASA. Quoniam ipsam uocant Esels huff, ac si dixerint asini ungulam. SE. Honestius tñ est, ab equo magis, quàm ab asino nomen sumere. Bardana.

BRA. Istud ad rem nihil, uel ab asino, uel equo nomen ducatur. Quur illam in montibus quæris, quum Ferrariæ abundet, circa aquarum scatebras, & aquosis locis, adeò ut recentiores multi nymphææ speciem arbitrati sint, quã suo corrupto uocabulo nenufar terrestre appellarunt? SENEX. Sũt etiam qui farfaram, nescio an Hebræo uocabulo, uel barbaro eam uocent. BRASA. Imò Latinũ est, nam ab autoribus folijs populi comparatur. Antiqui uero populum, farfarum dicebant, à Dioscoride Bechiõ, à Romanis Tussilago, quoniam uehementissime tussi succurrit, appellatur: hoc autem est si per infundibulum fumus suscipiatur, et deuoretur: propterea apud Germanos aliquos brandt lauttich appellari solet, ac si dixerint, lappa quæ ad combustionem danda est, uel lapa combustioni apta. Recentes medici ea pro antiqua tussi utuntur, quum ab antiquis solum fumus glutiretur: à Gallis glicterons dicitur: folia & radices seruare conueniet, sed hoc Ferrariæ ages. SENEX. Capilli Veneris sequuntur. BRA. Postea. SENEX. Politricon, calitricon, adiãton. BRA. Siste: nam uos pharmacopolæ rem in duas species tantum distinctam, in quatuor diuisistis: nomina solum diuersa sunt, res minime. Eam enim herba, quæ à uobis capillus veneris dicitur, à Dioscoride Adiantum appellatur quoniam madefieri non potest, etiam aqua aspersa. Quem tamen effectum experiri uolens, falsum esse cõperi, ideo potius ex puteis, quos coronat, & propter id madida non est, uel quia nunquam attingit aquas, id nomen sumpsisse arbitror. A Romanis Cincinalis, & terræ capillus dicitur. Cincinalis quidem ob cincinos, secundũ aliquos,

Tussilago.

Capillus veneris.

aliquos, id est, incisuras: sed magis arridet ob Capillorum Cincinos. Item cum polytrico, & calitrico est: sunt hæc diuersa nomina à uarijs effectibus imposita: nam polytricon, id est, multas tricas, hoc est capillos faciens, calitricon, id est, pulchras tricas faciens. Vt autem rem ipsam aptius intelligas, una herba est adianton, in duas partes separata. Vna proprie adiantum dicitur, de qua priuatim uno capite Dioscorides agit, folia magis alba, & coriandro similia habens, & longiora. Altera pars à Dioscoride in sequenti capite scribitur, & Tricomanes appellatur, folia habens filici similia, tenuia, nigriora primo, & breuiora: hoc proprie Calitricon dicitur, ex tricarum pulchritudine quam facit. Vos pharmacopolæ, hoc communi nomine in his duabus herbis utimini Capilli Veneris: unde apud antiquos autores solum adiantum & tricomanes, uel calitricon inueniuntur: ut patebit si Theophrastum, Dioscoridem, & Plinium legeris: non autem quattuor sunt herbæ, ut uos eas facitis, supradictis nominibus appellatæ: nam sola uoce, et non re ipsa dissentiunt. Ideo multi pharmacopolæ falso quatuor herbas ostendũt, quum duæ tantum sint: tamen quamcunq; speciem acceperis, easdem uires habet. Ideo Ferrariæ in puteis, fontibus, palustribus locis, umbrosis ac humentibus muris eam accipito, quæ ad manus uenerit, & in Bononiensi solo maxima copia uiret. Ferrariæ tamen Tricomanes, id est, ea species quę filici simulia folia habet, copiose inuenitur: ramos tantum huius herbæ seruabis. Auenea ab Hispanis dicitur, non omnibus tamen, ita à quibusdam Germanis frauuenhar dicitur, ac si dixeris fœminæ crinis, quamuis aly

Adiantũ

Tricomanes.

Germani Mauerrutem (sed falsò) appellarint: quoniam hæc ruta muraria, à prædictis herbis diuersa est. Galli etiam pharmacopolæ, illis quatuor, ac si diuersa sint, utũtur, ita suis nominibus appellantes capil Venere, politri, calitri, adiantos. SENEX. Agrimonium ad manus uenit. BRASAVO. Corrupto uocabulo passim utuntur, Argemone legi oportet, suprà docuimus, eam herbã quam pharmacopolæ pro argemone accipiunt, uerum eupatorium esse. At uera argemone apud me incomperta est: tamen futurum spero, ut illam inter alias herbas ostendamus: nunc ipsam dimitterem, quoad ab aliquo oculata fide inuenta sit. SENEX. Interim quid agendum est, si aliquis medicus argemonem ordinaret? BRASA. Admonerem ipsum hanc herbam non haberi. SENEX. Clamaret ille, uis tu me docere, hæc est, Sus Mineruam instruet? BRASAVO. Placidis verbis iterum admonerem, exorans ut ueritatem noscere tentet. SENEX. Tunc altiori uoce instreperet, conuicia sine ordine miscens, & deinceps meam officinam desereret. BRA. O pessimum genus, ignorant & id noscunt: tamen sua ignorantia obstinati discere contemnunt, & potius meris nugis cõsenescunt, quàm ab alijs discere curent, aut saltem seipsis ueritatẽ noscere conentur: si pharmacopola essem & hoc mihi accideret, tales uiros derelinquerem, iuberẽque aliam officinam quærere, & ibi quę luberent ordinare, quoniam pro re rem alteram uendere non licet. SENEX. Id agere decreui, & potius salutis animæ tribuere, quàm paruo lucello, quod ignauus, & penè inscius medicus, semel, aut bis ad summum in anno condonabit: his autem

Agrimonium.

autem omissis, ad spicam ueniamus. BRASA. Iterum ad flores transis. SENEX. Nihil refert, nos spicã nardi, & spica Celtica utimur. BRA. Nominum inscitia, & te, & recentes ita loqui coëgit: Nardus absolutè appellatur, & Nardi spica, quæ in monte Indiæ nascitur: tamen in Indicam et Syriacam ab autoribus diuiditur, quia mons ille duas facies habet: in facie uersus Indiam uergente, Nardus Indica crescit: in uergente uersus Syriam, Syriaca. Indica mox sub se Gangeticam capit, quæ prope flumen Gangem nascitur. Nardus uerò Celtica in Gallia & in Liguriæ alpibus, & in Istria uiret. Habetur & tertia Nardus ex Cilicia proprie et Syria, quæ montana appellatur, hæc est quam habemus: nam Venetorum nauigationes Alexandriam, & Alexandria Venetias hanc ferunt: ex Cilicia enim & Syria facile Alexandriam, et pedestri, & nauali itinere feruntur. Etiam ex Cypro insula affertur. Ne igitur in his montibus Nardum quæras, sed Venetijs spicam, caulem, & radicem emes: quamuis & ipsi adulterent. Iubeo autem radicem et caulem emere, quoniam hæc apud antiquos autores, ut Dioscoridem, & Galenum, magis in vsu medico sunt, quàm spica, quippe folia abycit Dioscorides. Ad nos tamen nunquam defertur radix, nec mercatores illam portare curant, etsi in re medica efficacior sit: quoniam maius lucrum ex spica, quàm radice faciunt: nõ tamen ex his spicam omittere intelligo, utpote quæ in re medica, & odoramentis ualeat, imò pretiosum unguentum ex spica antiquitus fiebat, quo Magdalena Seruatoris nostri IESV pedes inunxit. Estq; error in sacris literis ubi legitur unguentum nardi pisti-

Spica.

Nardus.

Nardus montana.

ci: quem errorem Valla corrigere uolens, Nardi ſpicati legit: quum potius ſpicæ Nardi, id eſt, ex ſpica nardi legendum eſſet. Radix tamen ea eſt, quam cęteris partibus præferunt autores: imò quum radix excauatur: puluerē pro lauandis manibus ſeruari iubet Dioſcorides, adeò radix odorata eſt. Hæc de nardo, uel ut uos dicitis, de ſpica. Niſi in mentem uenisſet Ligures ueram Celticam nardum habere, tamen loco eius, herba dicta à nobis lauandula uti, qua & nardinum oleum parant, id eſt, id quod apud uos de ſpica appellatur: tamen lauandula à Nardo longiſſimè diſtat. SENEX. Polium ſequitur. BRA. In planis & montibus hæc herba reperitur: Dioſcorides in uſu montanam eſſe cenſet. SE. Imò & nos ſemper mōtanum Polium quærimus, & montano utimur. BRASA. Non habet hominis cani folia, ut nonnulli putarūt, ſed in ſummo capitulum paruum habet cano hominis capillo egregiè ſimile. In Bononienſibus montibus creſcit et pullulat. Sūt tamen pharmacopolæ Ferrariæ, qui pro polio alteram herbam ſumant, quum notiſſimum ſit apud nos polium, & uulgare. Leonicenus in Epiſtola ad Hermolaum Barbarum, Plinij errorem oſtendit, Tripolium cum polio confundentis. Totam herbam in his montibus ſine radice, ſed cum floribus, & ſeminibus ſerua: eius nomen ſortitum eſt ex ſimilitudine, quam cum homine cano habet: vnde herba ea multorum ſtipitum, qua noſtri pharmacopolæ utuntur, polium non eſt. SE. Non omnes tamen illa utuntur: nam ex Bononiēſibus montibus polium uerum habere conſueui. Ad paſtoris uirgam accedamus. BRASA. Vnde hæc herba tale nomen ſortita ſit ignoro, niſi

Polium.

Paſtoris virga.

ro, nisi ex longis uirgis quibus cardui ad poliendos pannos insident, dicta sit, ut pastores fortè unam ex his virgis sumentes, & aculeis nudantes, ea parte qua possit manu capi reliqua aculeata parte gregem ducant. SENEX. De eo nomine incertus sum: at Carduum esse non dubito: quo autem nomine ab antiquis diceretur, ignoro. BRASAVO. Apud Dioscoridem, et antiquos Græcos, dipsacos est: Romani Labrum Veneris, aut Lauacrum Veneris appellant. Notissima herba, & Ferrariæ frequentissima: radices seruare oportebit, seorsum, & folia: habet etiam Echinum, in cuius medio vermiculus nascitur ad quartanas vtilis, si Dioscoridi credere fas sit. Marcellus diu illum vermiculum obseruasse, at nunquam uidisse fatetur. Ego autem certus sum nunquam à Marcello obseruatum esse: quum nullus errare possit: quin in autumno inueniat quum exiccari incipit, si per medium Echinus aperiatur: Vermiculus albus est, qui per cauitatem Echini dimouetur, & in caudicem transit, hyeme etiam uidere licebit antequam præ frigore moriatur. Quum uero huius pastoris virgæ duplex genus reperiatur, & easdem uires utrũque habeat, quodcunque seruabis, nihil impediet. In Ferrariensi agro id quod breuiorem Echinum habet, uberrime nascitur, quo pilea & pannos expoliunt. A Gallis etiam ferè nostro nomine appellatur uerge a pastour. SENEX. Lupulus occurrit. BRASAVO. Non inueni apud Dioscoridem quo nomine Lupulus appellaretur: hi enim aberrant qui corrudam dici uolunt: nam Corruda folia capillamenti modo tenuia habet, quibus caret lupulus. Nec Brionia est, licet eadem foliorum forma decore-

Carduus.

Labrum veneris.

Lupulus.

Lupus salictarius.

tur. Verum Plinius de eo tractare videtur, & lupum salictarium appellat, quoniam supra salices, & reliquas plantas repat: & ideo nostra materna lingua luuerticę, quasi lupus verticius, uel salictarius lupus uocatur, utpote qui circa res, quibus inhæret, uertatur: herba est Ferrarienſibus notiſſima, quam licet in Ferrarienſi agro ubique præſertim circa ſepes, & foueas inuenire, & qua nos cocta & cruda in acæturijs oleo ſale & aceto conditis veſcimur. Flores, & herba ſeruanda, nec prætermittendę radices, quæ calidæ & aperituæ ſunt: flores in illis locis plurimum ualent, in quibus uinum deeſt: nam ex ipſis cõpoſitiones quaſdam parant potui aptas, quas ſuis idiomatibus cæruiſias, medones, byras, Zitaue appellant, in quem etiam uſum herba ſeruatur. SENEX. Reperiturne apud Arabes, quum Græci de ipſo loquuti non ſint? BRASAVO. Non ita ſimpliciter dixi, Græcos lupulum prætermiſiſſe, quoniam recentes Gręci de eo uerba fecere: imò & nunc uulgò in Cypro Bryon uocatur, & Hermolaus in tota Græcia ita appellari tradit. Nunc etiam Aquileienſes ruſtici Bruſcandulam quaſi Bryon ſcandilem uocant, & ita Cremonę dicitur. Apud Arabes etiam ſub nomine, uolubilis, inuenitur. Hiſpani, lupares, præſertim qui Luſitaniam habitant, Galli ombelon, Germani aopfhen appellant. SENEX. Carduus benedictus occurrit. SE. Simon Genuenſis longè deceptus eſt, qui carduum benedictum ſedum minus eſſe arbitratur. Deceptus autem eſt, me iudice, quia à Dioſcoride ſedum minus carduus, ſemperuiua appellatur: ideo carduum benedictum eſſe hac coniectura exiſtimauit: ſed ita Carduus benedictus

Carduus benedictus

ctus

ctus semperuiuũ est, ut rosa est lactuca: & quãuis passim in Dioscoridis exemplaribus Græcis Carduus semperuiuus loco sedi non sit, tamen Genuensis in suo textu ita legerat, quemadmodum & Hermolaus in suo habuit. Sunt uero plures textus, qui loco cardui semperuiui ἵσβα σέμπερ βιβα, id est, herba semperuiua legunt. Vt in pluribus Græcis textibus uidere est. Verum uno errore non contentus Genuensis, sedum etiam senectionem facit, et erigeron & Trixaginis speciem, quæ quãtum à uero discrepent, suo loco ostendemus. Nonnulli hunc Carduum Chamęleontis speciem fecerunt. Ego nondum habeo quid certi dicam. In Ferrariensibus herbis de ipso copiose scribemus: hic flores, herbam, radices, et semina colliges, que omnia uarijs ægritudinibus conferunt. Galli nostro ferè nomine, Chardon benist uocant. SENEX. Thymbra sequitur. BRASAVO. Multæ herbæ sunt, quarum cognitionem apud omnes autores difficile uideo, thymbra scilicet, satureia, cunila: genus herbæ est cunila, satureia, cunilę species, quę & thymbra: altera uerò hortensis est altera agrestis. Si Columellam considerare uolueri-mus, peculiari nomine syluestrem thymbram, hortensem satureiam appellat. Notissima herba est, à nostris seneuezo, quasi uicę sinapis dicta: ab alijs sauolezo corrupto uocabulo. quasi satureia. Mirus est apud nos in acæturijs, & intinctibus huius herbæ usus: sunt & qui solo pane mandant, nam nomen fortè traxit, quia saturos reddat. Ferrariæ in tenuibus & asperis terris crescit, ubique tamen ab olitoribus seminatur: hortensis ad omnia medicamenta efficacior est. Syluestris in cibis melior, quia inten

Thymbra

ſtori illa acrimonia careat: huius herbæ præſertim domeſticæ ad medicum uſum ramulos ſerua. Hæc ſunt quæ de thymbra concisè dicenda erant, ſpondentes omnes cunilæ ſpecies alias ad unam oſtenſuros: apud Germanos quoſdã quenel, apud alios cunel dicitur, vt à ſerpillo nomẽ dictum eſſe uideatur: cunel autem a cunila corruptum ſit & ſatureiam ſatureij dicunt. SENEX. Burſa paſtoris occurrit. BRA. Hæc burſa adeò tenuis eſt, ut nihil habeat, quo paſtores uictum ducere poſſint. Tali autem nomine appellatur, quia folliculum habet, in quo ſemina conduntur, burſæ figuram repreſentans. Nonnulli eam Thlaſpi à Dioſcoride deſcriptam, eſſe cẽſent, quòd à Romanis ſcandulaceum uel capſellam, quaſi ſcarſellam, undé & nos uulgo ſcarſelletam uocamus. Re autem uera Thlaſpi pro parte huic burſæ quadrat, ſi Dioſcoridis picturam conſiderabimus, quia breuis & exigua herba eſt, ſcilijs anguſtis digitali longitudine in terram uerſis, in ſummo inciſuris diuiſis, & modicè pinguibus, caule tenui duorum dodrantum altitudine, paucis in eo adnatis, et circa caulem fructu in ſummo modicè lato, in quo exiguum ſemen eſt, naſturtio ſimile, diſci uel lenticulæ uaſis effigie, & ueluti infractum, unde nomẽ accepit flos illi albus in ſemitis, foſſis, ſepibus, & circa domos naſcitur, ſemen habet acerrimum. Omnes hæ conditiones burſę paſtoris quadrare uidentur. Sume tu herbam ipſam, quæ propè eſt, & prædictas conditiones illi quadrare aduertus. SEN. Mirum in modum conuenit. Tamen prius audiueram Thlaſpi eam herbam eſſe quæ à Ferrarienſibus Vincitoxicũ dicitur. BRA. Nonnunquam Thlaſpis effigiẽ

Vinceto-

Burſa paſtoris.

Thlaſpi.

Vincitoxicum.

Vincitoxico comparaui, statimq; diuersam esse percepi: nam Vincitoxico non insunt folia digituli longitudine, nec in summo incisuris diuisa, nec in terrā uersa, nec pinguia, imò aridiratem quandam præ se ferre uidentur, nec semen est disci figura, & multa alia uincitoxico desunt, thlaspi tamen ab autoribus attributa. ENEX. Thlaspi igitur Bursa pastoris erit. BRA. Inclinauit quandoq; animus, sed magis inclinasset, si folia in summo incisuris diuisa haberet: habet autem incisuras in medio, & si semen disci forma insigniretur, quod rotundum est & rubrum, & si cum nasturtio similitudinem quandam possideret, & semen acerrimum esset. Quū uero hæc omnia thlaspi insint, & desint Bursæ pastoris, non possum induci, ut nostram pastoris bursam thlaspim Dioscoridis arbitrer, etsi in bursa pastoris multæ notæ inueniantur, quæ in thlaspi primo intuitu reperies. Constat autem herbam esse qualitate frigidiori insignitam: ne illam hic quæras, sed Ferrariæ semina & folia colligito: nunc quænam sit apud antiquos incertus sum. Aliæ fere gentes nostrum uulgare nomē imitantur: nam Galli, Bourcæ a pastour, Germani Deschelkraut, id est, marsupij herba appellant. SENEX. Ad scabiosam igitur accedamus. BRASA. Et hæc una est ex illis herbis, quæ apud antiquos non reperitur. Nostri pharmacopolæ pro scabiosa herbam colligunt, qua pro uerrendis domibus Ferrariæ utimur: tamen ubiq; in Italia non est harum scoparum usus. Ideo apud nos notissima, quam ita Hermolaus in stœbe describit, habere folium erucæ, hirsutum, sed non horrens aculeis, floris cœrulei, qua scopæ fiunt. Non defuere tamen, qui nostram sca- scabiosa.

Stœbe. biosam, stœben Dioscoridis esse censuerint. Verum quia Dioscorides stœben nō pingit per ipsum, an nostra scabio biosa stœbe sit, noscere non possumus, propterea ad alios autores confugiendum, Theophrastum scilicet, & Plinium, Plinius libro uigesimoprimo, capi. quintodecimo, stœben à quibusdam phleon appellari tradit, à Theophrasto primo de plantarum historia sumens. Si igitur phleon à nostra scabiosa differre probabimus, & stœben scabiosam non esse probatum erit, Theophrastus primo de plantarum historia stœben inter fructicosa connumerat, & quæ carnosum folium habeant, quale scabiosa non habet. Constat etiam apud Plutarchum in secundo problemate phleon inter palustres plantas numerari: ex hac enim antiqui thoros conficiebant: unde nomen accepit, quia antiqui stœbe utebantur, πρὸς τὰς στιβάδας conficiendas, id est, ad thoros parandos, adeò lentorem habebat: nostra autem scabiosa lentore caret, imò apprime frangitur. Herodotus etiam testis est, ex ea antiquitus uestès parari, & Theophrastus sexto de planturum historia inter aculeatus numerat phleon, inter illas præsertim quæ folia habent secundum spinas ut tribulos: hæc uero nostræ scabiosæ non quadrant, Imò & Pausania ex ea fieri retia scriptum reliquit, quæ nostræ scabiosæ conuenire non possunt. Addæ stœben adstrictoriam uim habere, scabiosam uero minime: nam ita appellatur, quia contra scabiem ualeat: stœbe uero contra scabiem ualere à nullo autore scriptum est. Quam ob rem antiquorum stœben, & uunc vocatum scabiosam diuersas esse oportebit, ut uulgaris herba potius dicenda sit, quàm ab antiquis pertractata, cutanei

taneis ægritudinibus ex salsugineis humoribus apta.
SENEX. Habetne aliàs uires, an tantum scabiei aduersatur? BRASA. Recentes quædam inepta carmina tẽpore Vrbani Pontificis facta adducunt, quæ adeò insciitia opplentur, ut pudeat me referre. SE. Nisi ægre tuleris, eamet carmina recensebo, ut experiar an memoria excideriint: his enim carminibus plurimum oblector. BRASA. Vt lubet proferas, sed citò expedias. SENEX.

Vrbanus per se nescit pretium scabiosæ.
Nam purgat pectus, quod comprimit ægra senectus.
Purgat pulmonem, lateriscq; simul regionem,
Rumpit apostemata, lenit uirtute probata,
Emplastrata foris rumpit antracem tribus horis,
Intus potatur, & sic unus euacuatur.

BRA. Si stœbes uires considerentur, eædem quodammodo sunt, imò Pandectarius stœben esse contendit: sed miror admodũ, cur in istis carminibus contra scabiẽ ualere scriptũ nõ sit. Id fortè in causa fuit, quia stœbẽ esse putantes solũ uires stœbes descripserũt, quas Dioscor. & Gale. illi attribuũt. Tu aũt in Ferrariensi agro hãc herbã colliges, vbi ingens copia uiret, cuius folia & semina seruãda iubeo. Eodẽ nomine & à Gallis appellatur scabiosæ. SE. Garyophillata sequitur. BRA. Ex radicis odore hæc herba nomẽ sumpsit. SE. Quia gariophylli odorẽ habet (ut arbitror) sed cuius garyophylli? BRA. Non habet oĩno nostri garyophylli. i. pulcherrimi illius floris, & summè odorati, quem in fictilibus frequentẽ habemus. SE. Nisi graue sit tibi (licet prẽter intẽtionẽ) quo noĩe ab antiquis garyophyllus noster appelletur edoceas. BRA. Nunquã

Garyophyllata.

apud antiquos ipsum reperi, quod tamen admiratione dii
gnum est, quum dignus sit ille flos, ut à digno autore pin
geretur. Longius enim decepti sunt, qui cyanum esse arbii
trantur: nam cyanus statim post rosam sequitur, nos baptii
soselam corrupto uocabulo quasi baptiseculam dicimus,
quia secantibus & metentibus officiat, retusa in occursu
eius falcæ, ut Hermolaus in leucoio docet: nam & seculā
ueteres dixere falcem. Ad rem nostram proficiscentes, nō
habet etiam odorem Garyophyllata, illius fructus, quo
in aromatibus pro condiendis obsonijs utimur. At suauem
odorem habet, ut ille suauis est, qui in garyophyllo flore
sentitur: unde ob suaueolentiam, illi flori comparatur, imò
& in illum quodammodo inclinat. Plurimis, & præser-
tim Pandectario, eam esse placet quæ apud Galenum La-
Lagopũ. pagum dicitur: hic bonus uir scribere debuit Lagopum,
quasi pedem Leporis: nam Galenus de Lagopo in simpli
cium medicamentorum facultatibus tractat, quam facul-
tatis adeò exiccantis esse dicit, ut alui fluxus probè exic
cet: quas virtutes illi attribuit Pandectarius ex mente Ga
leni, ut constet quod Pandectarius corrupto uocabulo
lapagum dixit, scribendum fuisse Lagopum. Quem er-
rorem Genuensis euitauit, quippe qui nouit lagopon, id
est, pedem Leporis, Garyophyllatam non esse, ut certum
est si quis antiquorum autorum picturas consideret. Dio
scorides tamen, Galenus, & Paulus eam non describunt,
nec etiam Plinius, sed hic tantum in segetibus nasci dicit.
Dioscorides autem, φύεται ἐν ταις πρασιαις, id est, in hor
torum areis nascitur. Constat autem Garyophyllatam in
montibus nasci: at hæc herba, quæ pes Leporis dicitur, à
nullo

nullo descripta reperitur, præterquã à Gemmẽse, qui in antiquo Dioscoride pictam uidisse fatetur, pusilla folia habentem, in triangularem figuram uergentia, per omnes ramulos utrimque ab ambobus lateribus continuata per totam humilem plantam, expansam per terram: Nos uero in altero Dioscoride speciem alteram Leporini pedis circumcirca incisi uidimus. Ea in acetarijs uere utimur. Ad nostram autem garyophyllatam reuertentes, quam recentes sanamundam, & auantiam, & oculum leporis uocãt, & quam non esse Lagopum certe scimus, nec apud Dioscoridem reperiri. Si aliqua tamen sit apud antiquos, eã esse suspicor, quam Plinius libro uigesimosexto, capite septimo. Geum appellat, quamuis in aliquibus codicibus Gethis legatur: hanc radices nigras & bene olentes habere tradit: non autem dicit Garyophylli odorem habere, quia apd ipsum hic flos ignotus erat, sed bene olere, quia re uera optimus odor est. Ad eadem etiam geum ualet ad quæ iam dicta Garyophyllata, ad pectoris inquam, & lateris dolores, & cruditates iucundo sapore discutit, ad quæ radix garyophyllatæ ualet: quãuis et ad alia multa Garyophyllatæ radicis sit in re medica usu: in his montibus eam colligas ubi copia est, radicesque serua, & folia. SENEX. Nullus est apud medicos foliorum usus. BRASAVO. Tu autem & folia serua, quæ ad multa ualent. SENEX. Deinceps seruabo. BRASA. Galli salmonde, ac si sanamundam dixerint, eam appellãt: Germani negeleskraut, tanquam garyophyllorum herba dictum sit. SE. Lapatium syluestre sequitur. BRASA. Pro syluestri lapatio quam herbam seruas? SEN. Eam

Sanamunda.

Geum, siue Gethis

Lapatium syluestre.

Rumex. quæ uulgò rumicæ appellatur. BRASA. Rumex Latinè dicitur, et lapathum potius, quã lapatium dicere oportet, si quis Dioscoridis uerbis uti uoluerit: cuius multę species sunt, quæ sub capite acetosæ ab Auicenna ponuntur, quãuis acetosa sit una tantum species. Verum deceptus est in ea uoce ὀξὺ, ut multi Latini fecere, quæ acutũ significat: acuties autem in aceto est, & per similitudinem in alijs rebus, ut ensis acutus: unde una tãtum lapathi species quo ad saporem acuta est, quam acetosam, et herbam brusca uocamus: aliæ quo ad formam acuta folia habent. Quam ob rem quod à Dioscoride satiuo simile dicitur, proprie rumex est, & lapathum syluestre, quod seruatis, quamuis non multum differat, quamcunq; speciem sumatis, quoniam easdem ferè uires habent. Ferrariæ uberius crescunt: semina, folia, & radices seruabis. Galli parelle rouge, Lusitani labaras, Germani Cleten hãc herbam appellant. SENEX. Euphragia occurrit. BRA. Herba pulchro nomine insignita, quam tñ antiqui ignorarunt: nihil enim de ipsa apud Dioscoridem, Plinium, Galenũ, Paulũ, aut Aëtiũ reperi, herbula parua est pimpinellæ similis. Adhil etiam uocatu, sed folia minora habet, nec multos ramos habere putant recentes: tamen in summis montibus tũ Bononiensibus, tũ Mutinensibus fruticosissima inuenitur, sed in declinioribus locis ferè in unum stipitem crescit, flores in album uergunt. Hermolaus libro quarto Corrolarij, ubi de saxifrago tractat, luteolos esse dicit. Integram plantam serua ex his montibus collectam: pro hac Mutinenses, et Bononienses montes ascendunt multi pharmacopolæ. In plano etiã nascitur, sed est multo efficacior

Euphragia

in mon

in montibus. Galli eodem modo euphraiſe, Germani augentroſt appellant, tanquam ſi dictum ſit oculorum ſolamen: propterea à multis ophthalmica, & ocularia nuncupatur. SENEX. Milleſolium ſequitur. BRASA. Multæ herbæ apud antiquos in hoc nomen ueniunt, ut quarta ſpecies ſideritis, & ſtratiotes terreſtris: ea tamen uerè mille ſolium eſt, quæ à Dioſcoride myriophyllon appellatur, & à Plinio libro vigeſimoquarto cap. xvi. ſed noſtri pharmacopolæ, quibuſdam mulieribus credentes, alias herbas pro milleſolio accipiunt, ut ſtratiotem terreſtrem, quartam ſpeciem ſideritis, & alias quaſdam. SE. Tu quam ſumere debeã, oſtende. BRASA. Omnibus ferè eædem uires inſunt, quia uulneribus aptæ. In his mõtibus non naſcitur, aut inefficax eſt. Ferrariæ habet, quia paluſtria loca amat. Ea eſt, quæ unum ſingularem caulem habet, tenerũ, & unam radicem, folijs fœniculi pluribus, ſubrubicundum, & denſum, tanquam de induſtria ſit ita factum, puniceum, et perpolitum, herba ipſa ſeruatur. Eodem ferè nomine Hiſpani, ut nos utuntur, millafolio. Eodem & Galli, mille feulles. Germani Garb dicunt: quamuis & nonnulli ſthaffs reibe, id eſt, ouinam coſtam, & alij relic dixerim: tamen incertus ſum, an vero milleſolio, uel alijs herbis ita appellatis hæc nomina tribui debeant. SENEX. Pes columbinus ſequitur. BRASAVO. Apud antiquos Græcos hanc herbam mu tum quæſiui, quia eius nomen, Græcorum impoſitiones ſapere uidetur: quippe qui herbas ut excellentiori notu cognoſcerentur, ex notiſſima re, cui aſſimilarentur, denominarunt, ut pes lèporis, per coruinus, pes accipitrinus, pes

Milleſolium.

Pes colũbinus.

locustæ. At nomen hoc, nec apud Dioscoridẽ, Theophrastum, Plinium, Galenum, aut alterum ex antiquioribus mihi occurrit, qui de herbis pertractarunt. Recentes Amomum columbini pedis speciem esse contendunt, quum ita à Serapione existimatum sit: tamẽ apud antiquos hoc nusquam repertum est. Imo si amomi figuram consideremus fruticem esse pusillum, ceu ramum è ligno conuolutum & sibi ipsi implicitum, statim decernemus nullam esse notam, qua cum columbino pede conueniat. Hæc enim nomina à similitudinibus cum his animalium partibus imposita sunt. Quam ob rem nescio qua ratione, & Serapio Amomum, pedem columbinum esse putarit, quamuis nomina ad placitum sint, sed & ad placitum est Barbaris credere quum sine ratione loquuntur. Pandectarius Anagyron, columbini pedis speciem esse fatetur, sed Dioscoride perlecto, nullam similitudinem habere percepi: quippe Anagyris folia & uirgas uiticis, id est, agni casti habet, quæ folia nihil cum columbino pede conueniunt. Auerrois de columbino pede quinto Colliget tractat, frigidum in primo, siccum in secundo docens: tamen eius effigiem non describit, ut ferè opus sit columbinum pedem uaticinari. Quidam uero Geranium esse putarunt, à quibus sponte discedo, quoniam Geranium diuisuras maiores habet, quàm Anemones: at non ita magnas pes columbinus habet, nec etiam rotunda radix ipsi inest. Quicquid autem sit, nostri pharmacopolæ herbulam quandã seruant, quæ sex aut octo ramulos profert pusillos, subtiles, in quibus folia insident, rotunda circumcirca incisa, adeò ut columborum pedes, à nobis calciatorum appellatos, imi

Amomũ

Anagyris

tos, imitari uideatur: an modo illa sit, uel quæ apud antiquos hæc fuerit: incompertum habeo. Tamen duas herbas in Ferrariensi agro iamdiu noui, maiorem unam, alterã minorem, quæ earum forma columborũ pedes imitantur. Ego potius maiorem colligerem, aut ambas omitterẽ, veluti apud antiquos ignotas: eas autem in Ferrariẽsi agro quærerem, ubi uirent egregiè. SEN. Hæc herba omitti non potest: alioqui Trociſci diacoralli, qui theriacum ingrediuntur, fieri non possent. BRA. O ingens recentiorum ignauia, nulli sunt Trociſci diacoralli, qui theriacã ingrediantur: sed est Magma hedychroõ, de quo Galenus & in libro de theriaca ad Pisonẽ, et in antidotis tractat: nescio quomodo uocabulum hedychroõ, in diacoralli corruperint. In hoc uerò magmate, nec coralli, nec pes columbinus insunt. Hæc autem aliàs à nobis ubertim tractabuntur: folia, & radices huius herbæ Ferrariæ habere studebis. A Germanis hæc herba Taubenfuos, id est, columbæ pes dicitur: nam apud ipsos Tauben, columba est, & fuos pes. SENEX. Persicaria sequitur. BRASA. In Ferrariensi solo copiosè crescit, iuxta aquas, et in humentibus locis præsertim. Recentes duas species faciunt, alteram quæ in medio folio nigredinem quandam ueluti oculus habeat, alteram uerò quæ non habeat, herbam esse, quæ ualde exiccet certum est, & quisque qui experiri uoluerit, probare poterit. Quid autem sit, apud antiquos incertum uidetur: putant nõnulli esse Dioscoridis hydropiper, & certus sum (quoad meliora inuenerim, quicquid sentiat Hermolaus) eam Persicariæ speciem, quæ lituris careret, hydropiper Dioscoridis esse, quoniam, saporem piperis ha-

Diacoralli trociſci.

Persicaria

Hydropiper.

ris habet, acrisq; est. Cum Hermolao autem sentio, eam speciem quæ liturας habet, hydropiper non esse. Mirum enim esse Dioscoridem notam itu cælebrem omisisse. Addit quia folijs mentæ comparat, nos autem Persica, alij laurinis folijs: sed altera persicaria, cui maculæ desunt, in omnibus cum hydropipere conuenit: habet enim florem album, spicaeum, acrem gustum, minutum, semen, caulem nodosum, rubrum, longum, & folia mentæ conferri possunt. Auicenna piper aquæ uocat, quæ & si piperis saporem non habeat, tamen ueluti piper acrem habet, & Auicenna inquit in gustu suo saporem piperis habere. Fortè igitur nostra persicaria hydropiper Dioscoridis est, & Auicennæ piper aquæ, Plinij piperitida, et siliquastrum. Hæc autem per suspitionem dicta sint. Tamen quæ de hydropipere aliàs suspicatus sum, omittere decreui. SENEX. Ne quicquam prętermittas obsecro, tuis enim uerbis plurimum delector. BRASA. Erectis igitur auribus audias. Nunc in fictilibus supra fenestras Ferrariæ herba habetur, quæ sine odore est, tamen acrem saporem habet ut piper, apud nos Hispanum piper uocatur, alij piper ex Calechut, hanc herbam hydropiper esse arbitratus sum: unde & à Plinio ob siliquam, quam facit, siliquastrū dicitur. Vnus tamen scrupus adest, quia Dioscorides hydropiper semen acinosum habere scribit, piper autem hoc uulgare, uasculum habet, in quo semen continetur: dicitq; folia albiora esse folijs mentæ: at huius piperis folia, adeò uiridia sunt, ut in nigrū inclinent. In reliquis tamen optimè quadrat, ut nec pictor aptus pingere potuisset. Legi tamen Dioscoridem, in quo legebatur: semen in uasculo.

Piper Hispanum. Piper ex Calechut.

Et Mar

Et Marcellus fatetur se vidisse antiquum Dioscoridem pictum, literis antiquis Longobardis scriptum, in quo erat effigies semnis in uasculo. SENEX. Hoc ergo piper quod Religiosi Carthusienses in testacijs loco ueri piperis utuntur, Dioscoridis hydropiper esse censebas? BRASA. Suspicatus quidem sum, sed an sit, alij iudicent, prope aquas non nascitur, ut nostra persicaria, quae à Gallis curage nuncupatur. SE. Parietaria sequitur. BRA. Spica. Parietaria

Hæc & à muris muralis herba, sicut à parietibus parietaria uocatur. Nostrum uulgus ob lucidam quandam uiriditatem uitriolum appellat, nam ueluti uitrum splendescere uidetur, uel quia uitrea uasa hac obstergunt. Vnde Auicenna herbam uitri appellat, quoniam (ut inquit) ea uitrum abluitur: à Cornelio Celso muralis, & muralium dicitur. SENEX. Apud antiquos quae herba est? BRASA. A Dioscoride libro quarto Helxine dicitur Helxine

quae in parietibus nascitur, & sepibus caules habet leuiter rubentes, folia herbae mercurialis, hirsuta, semine obducto circa caules, & tenaci, ut uestibus etiam inhaereat: si quis autem nostram parietariam consideret, hanc esse uidebit à Dioscoride suprà depictam, de qua Plinius libro uigesimosecundo capi. xvj. quam tamen ipse folia mixtae similitudinis inter plantaginem, & marrubium habere dicit: in reliquis cum Dioscoride conuenit. At plures aliae herbae helxine appellantur, hæc & Parthenium dicitur: vnde Leonicenus in epistola ad Angelum Politianum, Plinij errorem animaduertit, qui lib. xxi. cap. xxx. Parthenium à Celso perdicium, & muralium appellari censet: quum in muralium apud Celsum hæc parietaria

sit, Parthenium verò, de quo hic tractat, chamæmalō est, si Parthenij chamæmali proprietates considerentur. Hęc autem nihil ad nos. Appellatur & helxine parthenium, quia in hoc nomen multiæ herbæ coincidunt. Satis autem habeas helxine parietariam esse, quam in Ferrariensibus parietibus frequentissimam habemus. Nec deest nobis alt-
Myosotis tera helxine, quæ Myosotis dicitur, quasi muris auricula. Nostrum uulgus pauarinam dicit, quoniam pauaris, id est, iumoribus anseribus (Ita enim Ferrariæ iumiores anseres uocantur) sapit: quanquam ab aliquibus, alsine à Dioscoride, & non helxine dici existimetur: non tamen ea est, quam Germani meusole, id est, muris auricula ab ipsis dicitur, licet idem sit nomen, quia Germani lanuginosam alteram herbam ita uocant, quæ non est uera antiquorum muris auricula. Hæc autem aliàs: potius autem esset helxines proprietates recensere, ob hoc præsertim quia error maximorum medicorum est, qui ea pro calida & sicca utuntur, quum tamen frigida sit, quippe ex parietaria pro frigida materia, & in doloribus ex ventositate fomenta parant. Tamen Dioscorides frigidæ & adstringentis naturæ esse contendit. Idem Celsus, Plinius, & Paulus, denique Galenus, & Aëtius etiam humiditatem habere fatentur, quæ proprietates eos manifestè errare demonstrant, qui pro aperiente herba, & resoluente ac urinam prouocante accipiunt. Si autem dolores sedari quandoque acciderit, id fit aut propter admixtum oleum aut actualem caliditatem. Nonnulli autem recentes folia quidem frigida dixere, caulem aũt calidum, quod quàm verum sit, cæci iudicent, Pandectarius quoque tribus uer-

sibus

fibus ſuiipſius obliuiſcitur: primo enim parietariam cali
dam & ſiccam in tertio gradu fatetur, Poſtea Dioſcori-
dem & Galenum adducit: qui frigidam eſſe contendunt,
& ad ægritudines calidas ualere inquiunt. Arbitrorque
Auicennam deceptum, qui ad phlehmatica apoſtemata va
lere cenſet, poſtea eiuſcemodi apoſtemata numerans, ery
ſipellam & calida apoſtemata ſcribit. SENEX. Hæc
tamen conſuetudo inoleuit, ut pro calida herba ſumere-
tur: at quid in cauſa fuerit, libẽter ſcire percupio. BRA
SAVO. Quod ſentio lubens edocebo: hæc herba, præ-
ter nomina dicta, Parthenium etiam appellatur. Eſt au-
tem Parthenium herba, quæ uulgo Bruſaculo dicitur, ca Parthenĩũ
lida, & quæ pro fomento ad dolores ualeat, quum ſcri-
ptum reperere parthenium, hanc parietariam, pro illa,
quæ uerè parthenium eſt, accepere, & ita apud Recen-
tes, ſine ratione inoleuit. Hermolaus Barbarus in helxi-
ne, Parthenium matricariam eſſe teſtatur, quem Manar-
dus ſequutus eſt: nobis tamen re uera potius uocatum bru-
ſaculum arbitramur, quod apud Serapionem matricaria
videtur. Quicquid tamẽ ſit, etiam ſi illam ſumeres calida
eſt, & frigidis doloribus occurrit. Denique parietaria Vrceola/
in alijs locis quàm Ferrariæ, herba urceolaris nũcupatur, ris herba.
quoniam urceos uitreatos illa abſtergunt: nos uerò à ui-
tro potius, quàm à uaſe nomẽ dedimus. De hac autem her
ba finem feciſſemus, niſi in mentem ueniſſet, Aëtium ſum
mum uirum capite uigeſimotertio, undecimi libri, ubi re-
media ponit ad ſuppreſſam, & ægre prodeuntem urinã,
ultimo loco remedium ponere, Perdicium herbam terito,
et affuſu oleo feruefacito, atq; ita veſicę imponito. Eandẽ

etiam herbam cum oleo coquito, ipsaq; proiecta, lanam oleo imbuito ac imponito. Si quis autẽ considerabit, quid Perditum sit apud Aëtium ipsum, Galenum et antiquos uidebit parietariam esse, qua tamen Aëtius utitur ut calida, quia ad prouocandum suppressam urinam nec opus est eò fugere, quod id ex accidenti faciat, calorem naturalem reuocando, quoniam plura alia magis apta sunt, quã Helxine: nec tanta frigiditate imbuta est, præsertim oleo iam dicto iuncta, ut naturalem calorem reuocare debeat. SENEX. Errauit ergo Aëtius? BRASA. Quid in hac re sentio, edocere statui. Aëtius capite uigesimo primo de Ischuria, id est, urinæ suppressione tractat, omnes modos quibus fieri potest, & curandi rationem ostendens: capite autem uigesimo secundo, non solum scabien uesicæ, sed & composita medicamenta ad suppressionem urinæ scribit. At uigesimo tertio capi. simplicia remedia ad suppressam urinam edocet, et præsertim si aut multitudo materiæ, aut crassities in causa sit: supra aũt capite uigesimo primo inter alias causas suppressionis urinæ, unã dicit, quoties aliquis ob negotiorum importunitatem, aut concionem, aut quia in loco sit ubi mingere non possit, & uesica impleatur, tunc enim os eius magis constringitur: docetq; modum curandi, qui fit per impressionem manus supra imum uentrem, ut urina lente exprimatur. Capite verò uigesimo tertio ubi simplicia remedia ponit, ad compressionem propter multitudinem, & crassitiem, remedium perdicij scribit, quod ualet ad compressionem propter multitudinem: nam perditium, id est, helxine, uel parietaria, est frigidę & adstringentis naturę. Adstringens autem

Perditius.

autem est tanquam manus quæ exprimat, & paulatim vrinam exire faciat. Itaque arbitror, Aëtij contradictionem soluendam esse, & demonstrandum his quæ dicta sunt non contradicere. Hispani ferè ut nos, parietariam, remoto e: Galli paritoire dicunt. Quidam uerò Germani Sampeterskraut, id est, Sancti Petri herba: alij uerò tag und nacht, id est, die noctuq; appellant: vtunturq; eo nomine in sophismatibus & cauillis amatorijs. Is enim qui amat, die noctuq; amat: tamen si apud ipsos tag und nacht herba, flores habeat partim luteos, partim purpureos, & propterea sit ita appellata, quia purpureus color noctem, & luteus diem significat, tunc certus sum nostrã parietariam, non esse tag und nacht Germanorum. Et ideo male eo nomine in helxine utuntur. Quum uerò sint qui eam esse contendant, quam nos uitriolum appellamus & est iam dicta Helxine, digladiari in hac re nolumus, sed omnes suo modo propryjs nominibus uti sinemus. SENEX. Ideo ad arboream hederam ueniamus. BRASSAVO. Hedera absolute dicendum erat: nam etsi in speciebus differentiæ sint, quoniam aliqua alba, alia nigra, & aliqui in marem & fœminam partiuntur, mas helix dicitur, quoniam fructum non gignit: uulgus tamen arboream dixit, ad differentiam suæ terrestris, de qua alias agemus, quum tamen absolute hederam dicentes, arboream solam antiquiores indicent. Notissima est apud nos Hedera, & in Ferrariensi agro abundans, circa arbores & parietes repens, quos per tempus exedit. Si plura scire cupis, Dioscoridem lege, & Plinium lib. decimosexto, capite trigesimoquinto. Cuiuslibet generis folia, semina, Hedera arborea.

corymbos, succum & lachrymam, quam uulgus gummi hederæ appellat, serua. At succum nigræ ab alba, & corymbos segrega. SENEX. Differtne ea quæ circa parietes repit, ab ea quæ circa arbores. BRASA. Non quidem specie: at hæc magis arida est quæ parietibus inhæret. SE. Fortè magis humida, si puteo aliquo aut cisternæ inhæreat. BRA. In eo certus sum. A Gallis lierre, quasi hedere: à Germanis uerò eppau nuncupatur. SE. Branca ursina occurrit. BRASA. Ex similitudine, quam eius folium cum anterioribus vrsorum pedibus habet, uulgus brancam ursinam appellauit: pulcherrima herba est, & quam architecti in columnarum basibus ornandis, aut epistylijs posuere. Quænam sit hæc apud antiquos, frequenter suspicatus sum. Denique antiqua uasa, & columnæ in eius suspitionem me adduxere: nam antiqui molli acantho patheras pingebant, & in columnarum basibus acanthi folia sculpebant. Vnde suspicatus sum, quam acanthũ Dioscorides, & Plinius, ac alij appellant, nostrum brancam ursinam esse: nec moueor, quòd acantha spinam significet, quoniam hęc herba spinosa quidem est, sed mollibus spinis, ideo à Virgilio mollis acanthus dicitur: eius folium plerisque locis in columnarum capitulis uisitur, quę Corinthiacæ dicuntur, ob ornatum in morem Corinthiorum. Vnde non deterreor, quòd præduras spinas non habeat: satis enim est, ubi flores exeunt ueluti spinas habere: in maximo honore apud antiquos fuit, & in hortis pro tegenda terra suis folijs utebantur. In omnibus autem, Dioscoridis acanthi descriptio brancæ ursinæ conuenit. Nam folia multo quàm lactucæ latiora, longioraq; habet

Branca ursina.

Acanthus

habet, erucæ modo incisuris diuisa, nigrescentia, & cum molli leuore pinguia. Idem & in caule leuor, quem altitudine duorum cubitorum erigit: crassitudine digitali, per interualla sub ipsum usq; uerticem foliolis quibusdam oblongis ueluti mucamentis aculeatis vestitum, ex quibus candidus prodit flos: semen illi est oblongum, & luteum: capitulum thyrsi figura, radices lentore molles, muccosæ, lõgæ, rubentesq;. Si brancam vrsinam spectare uolueris, huic descriptioni adeò quadrare cernes, ut nullus uel cæcus eam esse ambigere possit. In hortis etiam & humentibus locis nascitur. Nec te moueat Dioscorides, qui eã herpacantham uocari doceat, quoniam serpit: hoc enim serpere in folijs tantum quæ prope radices sunt intelligo, nam hæ per terram extenduntur. Galli, ut nos, appellant. Quidam uero Germani Engelburtz dicunt. SENEX. In tuam sententiam descendo. Si symbrium ad manus uenit. BRA. Ne diu uerbis immoremur, ea herba, quã nos mẽtam Florentinam appellamus, apud Dioscoridem, & antiquos, sisymbriũ est: folia enim habet mentæ simulia, & magis odoratum est, es nisi excolatur, in nepetam aspectu degenerat, sed in mentam odore: & id plerunq; expertus sum. Florentinam mentam terrę absq; cultura derelictã, in nepetæ aspectum transiuisse. SE. Multi sunt qui pro sisymbrio serpyllum accipiunt. BRA. Hi summè aberrant, quia serpyllum altera species est: tamen sisymbrium ab antiquis serpyllum uocatur, & hoc fuit ansa pluribus errandi, qui sisymbrium apud autores inuenientes, serpyllum exponunt. In Apennino monte prope Florentiã egregie nascitur, propterea mentam Florentinam appellaui-

Sisymbrium.

mus, quãuis alij ob odorem, gentilem mentam, id est nobilem, dicere maluerint. Hi denique falluntur qui centonicum, et qui absinthium ponticum esse arbitrantur. Germani & hoc Miuz nomine mentæ comprehẽdunt. S E. Ad hæc cæruina lingua se offert. B R A. De hac suprà mentionẽ fecimus, tñ nonnulla alia referre non grauabimur. Multas herbas nouimus hoc nomine lingua cæruina insignitas: abs te scire cupio, quã colligere statueris. S E N. Quã scolopendriũ appellamus. B R A. Apud antiquos phyllitis est, non scolopendriũ: de quo unum animaduertas obsecro. Dioscorides inquit, modo sex, modo septem folia habere: at in una planta nonnunquam centum folia inueries: uerum si extirpabis, uarias plantas esse percipies, & nunquam septenarium numerum excedere: quod Serapio in suo scolopendrio animaduertens, inquit, & eius compositio est tredecim pedum: quo loco pinguiuscule errauit interpres: nam interpretari debuit, & eius compositionem, id est, quã cunq; plantam habere sex, aut septem folia. Interpres uero sex & septem simul colligens tredecim interpretatus est: Quam ob rem antiquorum lingua cæruina phyllitis est: licet excellentiss. Leonicenus in Epistola ad Hermolaum, linguam cæruinam apud antiquos hæmionitidem esse, non autem scolopendrium. A quo dissentire (licet præceptore optimo) sponte volumus, quum res ipsa alioqui demonstret, etsi modica sit in forma differentia. Constat autem Theodorum Gazam in Theophrasto pro scolopendrio, linguam cæruinam interpretari. Ideo apud ipsum lingua cæruina, non est nunc uocatum scolopendrium, quod antiquorum phyllitis est, sed est uerum

Cæruina lingua.

scolopen

ſcolopendriũ, à nobis paſſim Arabes imitantibus Citrach appellatum. Quam ob rem alia res eſt lingua cæruina tua quæ antiquorum phyllitis eſt, & uulgare ſcolopendrium. à lingua cæruina Theodori, quæ eſt uerum ſcolopẽdriũ.

S E. Rem optime accepi. Duæ ſunt linguæ cæruinæ, phyllitis, & uerum ſcolopendrium. Ceruinę lĩguæ duæ.

B R A. Ita eſt, ſed phyllitis eſt pharmacopolarum lingua cæruina, & cum re ſimilitudinem habet: ſcolopendrium uero eſt Theodori ſolum lingua cæruina. Quippe nullus autor, præter Theodorum, uerum ſcolopendrium linguã cæruinam interpretatus eſt. Id fortè fecit, ut latinam linguam ampliaret: ineptè tamen, qñ verum ſcolopendrium à nobis Citrach vocatum, nullam cum cærui lingua ſimilitudinẽ habet. Hanc herbam Germani ſua lingua airſZung, id eſt, cærui linguam, & ipſi uocant.

S E. Omnia ad libellam accepi, ſed Primula Veris occurrit,

B R A. Florentini hac herba in acæturijs utuntur, & apud nos inchoante Vere quum omnes herbæ tenellæ ſunt, edendo eſt. Verum tanta herbarũ copia Ferrarienſe ſolum exuberat, ut in deſpectu ſit: herba eſt paruula, cuius folia ſupra terram extenduntur, & florem paruum fert album camomillç flori ſimilem, florũ uero extremitates phœniceum colorem & ualde floridũ imitantur. De qua Plinius lib. xxi. cap. xi. inquit florum prima ver nuntiantium, uiola alba: tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Nos in Ferrarienſi ſolo, quum mitiores hyemes ſunt, per totum annum uidimus. Hæc eſt, quam vos pharmacopolæ pro Primula Veris accipitis, à noſtris mulieribus petrella dicta, ab alijs herba ſancti Petri. Recentes etiam herbam paralyſis, & alij Margaritum Prímula Veris.

uocant, adeò nomina secundum placitum imponũtur. Sed hi qui illã passarellam dicunt in altera herba decepti sunt: mopere aberrant. Quũ autem breui purpurea uiola posti albam sequatur, nonnulli purpuream primulam ueris esse falso contẽderunt: nam, ut præcitato loco inquit Plinius, post albam ea sequitur quæ appellatur purpurea, proxime flammea, quæ phlox uocatur, & primula ueris alba est. Nos hoc obseruantes eodem ferè tempore & albam et purpuream florescere percepimus, fortè temporis breuitate decepti, qua una alteram sequitur. Quicquid tamen sit, calidam & siccam herbam esse constat: propterea iliacis doloribus, & uteri mire succurrit: à Gallis coucon, à Germanis schlusselplum uocatur, nescio unde hoc nomen sumpserit: sua enim lingua flores clauium significat, fortè ob similitudinem quam flos ille cum bulla claui habet, nomen accepit. S E. Folium Indum sequitur. B R A. Nonnulli æquè nunc secuti ante Dioscoridis tempora, hoc folium, nardi Indici folium esse arbitrantur, sed falso, quoniã folium est de se, quod ab antiquis in summo honore habebatur, malabathrum dictum. Nonnulli etiam lenticulam paludum Indiæ putarunt, sed decepti: quoniam Dioscorides folium esse tradit, quod paludibus innatat, sicut lenticula, id est, res ea, quam uulgò ẽn appellamus: tamen nõ dicit esse lenticulam, sed folium sine radice vt lenticula innatans: dicitur q; foliũ per excellẽtiã, quia nullũ foliũ oddore et perfectione (dempto nardi folio, quod tamen paruum est) ipsum excedit. S E N. Nos Malabathri folia habemus, & Venetijs passim uenduntur. B R A. Dicisne illa oblõga, odorata, gustu acria, feruidaq;, eluti caryophyllon? S E

Folium Indum

lon. SE. Illa inquam. BRA. Caryophylli folia sunt, non malabatri, quæ cum nucæ similitudinem habent. Venetijs aliud folium habetur, eodem nomine appellatum, quod Alexandria Ægypti aduehunt, folijs lauri, arbutiue simile. Arabes Tembul appellant, & Hermolaus ita etiã à Mauritanis appellari cẽset. SENEX. Optarem sum mopere, ut uerum malabathrum mihi pingeres. BRA. Nullus autor est qui illũ uerè pingat. Plinius tamen lib. xij. capite. xxvij. de duplici malabathro verba facit. Vnũ est cuiusdam arboris folium in Syria, folium inquam conuolutum, & aridum colorem habens, ex quo oleum ad vnguenta exprimitur: est aliud folium, de quo Dioscorides & eodem loco Plinius, quod in Indiæ paludibus modo lenticulę innatat, sine radice: hæc duo Malabathri genera Venetijs mihi ostensa fuere, sed an illa essent, ambigebam: quoniam nullus autor est (quem nouerim) qui malabathrum uerè pingat. Dioscorides dicit esse in albo nigricans, & contumax frangi, solidum integrumq; odore, qui nares feriat, & qui summoto quoq; eo persistat. Sapor eius sub lingua nardo similis esse debet, scaberq;, neq; ullo salis gustu. Plinius vero in aliquibus à Dioscoride dissentit: nam absolute nigricans, non autem in albo nigricans, ut Dioscorides dicit, quippe candidum minus probatur. Oribasius autem dicit subalbidum in ipsa nigredine. Quod etiam Dioscorides, nec ullo salis gustu inquit. Plinius è contrario quodam salis gustu scribit. Itaq; in Dioscoride legendum cẽseo, quoniam hæc particula absque ratione posita esset, quia nullus gustum salis habere dubitat, nisi ex eo ambigi posse dicas, quia in paludibus

Cariophilli folia.

Malabathrum.

nascatur. Tamen Oribasius & ipse in gustu salsedine carere dicit: nos autem potius probamus aliquo salis gustu legendum. Additq; Plinius esse croco odoratius, & eius odorem sufferuefacti ĩ uino omnes antecellere. S E. Eius effigiem potius uidere optabam. B R A. Id exprimere non possum, quod nec legi, aut oculis uidi. S E. De herbis ergo expeditum est. B R A. Verũ infinitæ aliæ herbæ ab autoribus scriptæ sunt. S E N E X. Eas tantum exaraui, quibus in officinis utimur. B R A. Tam paucis utimini? S E N. His solum, nisi aliqua mente exciderit. B R A. Res medica breuis est, si hæ tantum in usu sint, et nunquam medici alijs utuntur, à summis uiris Dioscoride Plinio, Galeno, Paulo, Aëtioq; pictæ: imò nonnullæ priuatim magis, aliquibus ægritudinibus succurrunt, quàm prædictæ. Dic autem, aliáne reliquisti, quæ collecturus sis? S E. Plurima. B R A. Quæ? S E. SEmina, fructus radices. R R A. Nonne ista in herbis collegisti? S E. Nõ omnia, plura enim reliquimus. B R A. Quid sequitur in tua charta? S E. Semina statim describuntur. B R A. Habentne cum herbis eundem ordinem? S E. Fortè inordinatiori ordine digeruntur, sed colligentibus nihil refert. B R A. Nihil quidem refert, tamen pulchrum est ordine quodam incedere. S E. At inordinatio ipsa ordo quidã uidetur, quia inordinationẽ penitus seruat. B R A. Quicquid sit, tua semina, aut cum ordine, aut sine ordine digesta enumerare incipias. S E. Vt lubet agam. Tamen opportunius erit cœnare: quoniam maiores cadunt altis de montibus umbræ, & iam rustici à labore cessarũt. Et nũc summa procul uillarum culmina fumant. Vbiq; enim cœnæ pa-

næ parantur, post cœnam, quiescemus, hodiernum labo-
rem remittentes, ut crastino mane tempestiuis huic nego
tio acrius operam dare possimus. HER. Et mihi iam re
nes adeò calent, ut uix iuterulam pati liceat, omniaq; mẽ-
bra, præter dẽtes & palatum, quietem exposcunt. BRA
SA. Quis posset à tantis uiris dissentire? Omnia omittan
tur, & refocillandis uiribus uacemus: quisq; enim nostrũ
hac re summè indiget. Tugurium hoc uirentibus herbis
circumseptum ingrediamur, en rusticus mappam strauit,
apud ipsum cœnabimus. SENEX. In hoc quidem lo-
co cœnabimus, sed nostris dapibus, quæ adhuc in hippo-
pera supersunt. HERBA. Iã tempus est dare membra
quieti, ego supra hunc cumulum foliorum castanearum
hanc noctem transigere decreui. SE. Commodius erit,
gratiusq; corpori lintea supra folia extendere. BRA.
Vt lubet: hoc vnum scio, nobis opus non esse cunabulo ad
dormiendum. SE. Non indigebimus equidem, & hæc
aura quæ spirat, culicẽs abiget. BRA. In montibus non
sunt adeô frequentes, ut in conuallibus, & locis aquosis,
hic tamen non desunt. HER. Solares radij tecti rimas
iam subeunt, nos autem dormimus? BRA. Miror, quũ
iunior sis, & magis defatigatus, primus omnium experre
ctus sis. HER. Acumis usq; assuetus sum tempestiuè sur
gere, imò diu uos dulci sopore pressos inspectabam, et ne
euigilarem, quiescebam. SE. Eia surgentes operi nostro
incumbamus: ubi est mea charta, in qua semina scripta
sunt? BRASA. Linteis heri uesperi tectam vidi, quip
pe sinu deciderat, quum tuum hoc colobium recingebas.
HERBA. En sub capite erat.

DE SEMINIBVS QVAE

apud Ferrarienſes Pharmacopolas in uſu ſunt.

SENEX.

LATVM *hunc campum ingrediamur in quo magnam herbarum copiam viresce re intueor, & ferè omnes ad ſemina peruenisſe.* BRASA. *Nunc ſemina exarare incipias, ut diligentia turditatem compenſemus.* SENEX. *Iuſquiami ſemen primum locum inter ſemina occupat.* BRASAVO. *Tres hyoſcyami ſpecies à Dioſcoride numerantur. Vna, flore purpureo, ſemine nigro. Altera, flore luteo, ſemine flauo.* Hyoſcyami. *Tertia, flore, & ſemine albis. Duæ primæ ſpecies inſaniã faciunt. Tertia, in vſu medico habetur, & Ferrariæ inter ruinas & rudera creſcit: eius tamen maiorem copiam habemus, quæ florem luteum habet. Verùm & florem albũ habens ibi uiret. Harum duarum ſpecierum ſemina condas, quia ubi illa deeſt, cui flos albus inſidet, florem luteum habentem accipimus magis, quàm quæ purpureum. At cur ſemina tantum ſeruatis?* SENEX. *Quia ſola in uſu ſunt.* BRASAVO. *Cur non immutãdus uſus ſi ab autoribus aliæ partes ſeruantur?* SENEX. *Mutemus.* BRASAVO. *Tu igitur, præter ſemina, folia, & radices ſerua, & ex trimeſtris tritici farina, ac foliis paſtillos facito, recentiumq; ſeminum ſuccum, & foliorũ parato, quamuis & ex ſuis ſeminibus calida aqua infuſa ſuccus etiam exprimatur: folia etiam polentæ admixta in*

paſtillos

Pastillos conformantur. SENEX. Hæc omnia Ferrariæ ex habente flores albos parabo, quæ si defecerint, luteos habentem sumam. BRASAVO. Facile utranq; speciem habebis, quamuis copiosius i maritimis nascatur. Notissima est apud nos herba, quam nostrum uulgus Dentem Caballinum uocat. Galli Latinum nomen imitantur. Germani Bylsamkraut, uel Bylsensome, quod semen hyoscyami significare uidetur. At si kraut, id est, herbam, præponant, ita dicent, kraut bilsensome, id est, herba seminis hyosciami. SENEX. Rutæ semen alterum locum habet. BRASAVO. De ruta in herbis tractauimus. SENEX. Mente exciderat. Althææ semina sequuntur, de quibus tamen suprà dictum est, & ut satis erat, collegimus. Semina maiora frigida sequuntur. BRASAVO. Quot & quæ sint numera. SENEX. Quatuor, melonis, cucurbitæ, cucumeris, citruli. BRASA. Quũ hæc maiora nuncupẽtur, respectu minorum dici oportet. SENEX. Imò sunt quatuor semina minora frigida, ad differentiam maiorum. BRA. Numera & hæc. SEN. Portulacæ, scariolæ, lactucæ, endiuiæ. BRA. Cur hæc minora, illa maiora appellantur? SE. Nescio alteram causam, quàm quòd illa sint magis frigida. BRA. Imò portulacæ semen, endiuiæ, ac lactucæ, magis frigida sunt. SENEX. Cur ergo ita uocantur? BRA. Id non fit ex uiribus quæ maiores in minoribus sunt, sed ex mole & seminum magnitudine, & fortè ex magnitudine rerum unde semina sumuntur. Itaque à mole corporis recentes, & non uirtutis hæc semina maiora, & minora nuncuparunt: imò si in recentiorum libris semina frigida absolutè scri-

ptum reperies, maiora intelligere oportet. A primis autē exordiamur, id est, melonum seminibus (ut tuo uerbo utar) Dioscorides & Græci omnes nomen habent σικυος quod nostri Latini uertentes cucumerem dicunt, sub quo nomine non tantum eum fructum, quem nos uulgò cucumerem appellamus, intelligunt, sed omnia melonum genera, cucumeres, citrulos, & angurias comprehendunt. SENEX. Apud Græcos igitur maxima debet esse cōfusio. BRASAVO. Quietè habeas & rem noueris mirè distinctam. Quum fructum illum, quem nos uulgò melonem dicimus, significare uolunt, non σικυος, id est, cucumis absolutè dicunt, sed σικυος πέπων, id est cucumis pepo, uel absolutè πέπων dicunt. Nos etiam absolutè pepon: melopepon uerò pepo est in formam mali, cotonei fortè fortuna (ut Plinius inquit capite quinto decimonono lib.) factus. Absolutè igitur quum cucumis dicitur, Anguriam intelligere oportet: quum pepo, meloneum nostrum. SENEX. Noster cucumis quo nomine uocatur? BRA. Et ipse cucumis dicitur cum hac adiectione citrinus: propterea multi citrulum quasi citrinum, à colore quem habet quum maturuerit, appellant. Is est, de quo Plinius lib. decimonono, capite quinto, qui in uarias formas à Columella componitur, aquam amat, refugit oleum, & si in cāinam flos ponatur, longissimi fiunt. SENEX. Anguriā ergo cucumin dici sentis, & nostrum cucumerem, et melonem peponem. BRASAVO. Ita est. Cucurbitam uero ab aliquibus anguriam comprehendere creditur, quia unum cucurbitæ genus rotundum est: sed Columella id falsum esse demonstrat, qui ex eiusdem cucurbitæ seminibus ro

Cucumis.

Cucumis pepo.

Anguria

Cucumis citrinus.

Cucurbita.

bus rotundas fieri manifeste docet, & oblongas: quippe ex collo semina oblongas, ex uētre rotundas faciūt. Ideo aliud est anguria, aliud cucurbita: sed anguria sub cucumeris genere intelligitur. Vnde à Virgilio in Georgicis dicitur, Crescæret in uentrem cucumis quod anguriæ proprium est. Horū omnium semina in Ferrariensi agro optima inuenies, & multo efficaciora quàm in montibus: at ex his cur tantū semina colligis? S E. Ita usus est. BRA. Succus seruari non debet, nec folia, nec cortex: tamen peponum radicem in officina, præter semina, habere conueniet. Germani nomen habent pfeben, quo melones significant, sed eodem ferè nomine & citrulos, ac cucumeres intelligunt. Galli melones melons: & Hispani, ut nos dicūt. Cucumeres uerò à Gallis, Concombres: & ab Hispanorū parte pepines uocantur: & Galli etiam citrulos, citrules appellant. At cucurbitæ à Gallis coucourges, ab Hispanis Calabacas generali uocabulo, à Lusitanis Aboberas, à Germanis kurbs appellantur. Non desunt tamen in Italia multi, præsertim Neapolitani, qui anguriam melon de aqua nuncupant, sed hæc aliàs: quoniam opus non est omnium nomina recensere. Nunc ad minora semina frigida transeamus. Portulacam aliubi non quæras quā Ferrariæ, & non modo semina, sed ut suprà docuimus, folia etiam seruabis. Notissima herba est. De lactuca idem iudicium sit. De endiuia prius dictum est. Scariolam tantum scariola. e docere oportet. Quum de intubo sermo habebatur, sub eo cichoreum, & endiuiam comprehendi ostendimus, & quòd uocabulum intubus endiuię applicatum est, cichoreum uerò illi herbæ quā uulgo radecchio appellamus, & Portulaca

vtrunque in ſatiuum & agreſte diuidi monuimus. Herba quam recentiores Scariolam dicunt, intubi ſpecies eſt, ſed ſylueſtris. Græci, ſerin, noſtri recentes corrupto uocabulo ſcariolam uocant: nam diminutiuum ſeris, Seriola eſt: ipſi uerò corrumpentes ut pleraque alia, ſcariolam pronũciant, Seriolam dicere uolentes aut debentes. Eodem modo à Gallis appellatur. Lactucam uerò, ut nos, uocant Hiſpani: Galli lectus, Germani lactuc. At endiuia à Germanis & Hiſpanis Latinè profertur, à Gallis endiue. SENEX. Albi & nigri papaueris ſemina occurrunt.

Papauer album.

BRASAVO. Multa de papauere dicenda eſſent, & oſtendendum, quod recentes roſellam uel papauer rubrũ uocant, aliud ab Anemone eſſe. Duo papaueris genera in ſegetibus naſcuntur, id eſt, duæ herbæ, quæ in uaſculis papaueris modo, ſemina cõdunt. Vna eſt Anemone, de qua ſuprà. Altera, erraticum papauer, uel papaueralis. Anemone plures colores habet: erraticum papauer duos tantum, ruffum, & candidum. His autem omiſſis ad tua ſemina accedamus, ſemina, quæ colligitis ex ſatiuo papauere ſunt, at in re medica potiora ſunt ex ſylueſtribus ſemina, quippe & ſatiuum manditur: imò Florentinæ mulieres tempore æſtatis in delitijs habent, quippe poſt prandium & poſt cœnam, uaſculum ſatiui papaueris deglubentes, paulatim ſemina comedunt. Ex ſylueſtribus autem id magis aptum eſt medicamentis, quod tertio loco à Dioſcoride ponitur, oblongum uaſculum habens. Ideo noſtri pharmacopolæ aberrant, qui ea uaſcula quærunt quæ bene rotunda ſint, quum lõga efficacius medeantur. Habent eiuſmodi papauera alba ſemina, & in Ferrarienſi agro copiosè cre-

sè crescunt, magis etiam quàm in montibus efficacia. Nec nobis deest nigrum papauer, Thebanum tamen apprime laudatur, è quo fit opium. Duo ex nigro papauere fiunt: succus quum exprimitur crassus, qui Meconium dicitur, & lachryma, uel lac, quum inciditur caulis, et emanat lac uel lachryma, quæ opium nuncupatur: hæc autem præter semina ad rei medicæ commodum seruanda. Verum & si apud nos nigrum papauer sit, non tamen in tanta copia, & tale, ut ex eo opium fieri possit. Ideo & opium, et eius semina ex Thebano agro poscerem, quamuis nos ex alijs pluribus Italiæ locis habeamus. At albi papaueris semina ex Ferrariensi agro colligerem. A Gallis, pauot dicitur: addunque blanc, noir. Ita à Germanis Mon, prædictas differentius addentibus: ab Hispanis autem Dermideras uocatur. SENEX. Quibus indicijs opium ab autoribus probatur? BRASAVO. Oribasius grauis autor, qui Galenum sequitur, secundo de uirtute simplicium libro in hunc modum scribit: Papaueris succus, id est, opium, optimus est, spissus, & grauis odore, somnum faciens, amarus in gustu, facile soluitur in aqua, nitidus, albus, non asper, neque thromboidis, id est, neque cõglomeratus in resolutione, neq; indurescit in sole positus, incensus, & ad lucernam accensus terrestris flãmam mittit. Adulterant aũt eum glaucium miscentes, aut gummi, aut lactucæ agrestis succus. Si glaucium admixtum habet crociZat in resolutione: si autem lactucæ agrestis succus miscetur, odorem non habet similem, & asper est. Quòd si gummi mixtum est, sine uirtute imbecillis est, & perlucidus. SENEX. Nosco in nostro opio adulterium esse,

Papauer nigrum.

quia plures ex supradictis cõditionibus illi desunt. At ad
Rosarum semen ueniamus. BRASA. Nihil aliud de
hoc semine dicemus, quàm quod præcedenti die tractatum
Amomũ est. SE. Ad amomum igitur transeamus. BRA. Vos
semen quoddam paruum, et nigrum pro amomo venditis,
quũ tamen non sit. SENEX. Quid ergo erit amomũ?
BRASAVO. Nunquam in Italia plantatum amomũ
uidi: habet enim racemos semine plenos, aurum colore imi-
tantes, uulnerat nares odore, & origani habet acrimoni-
am. Est autem ex fruticæ paruo, flores paruos ut uiolæ
albæ habentæ, & folia bryoniæ, id est, uitis sylueſtris sunt.
In Armeniam mittere oportet, in Mediam, vel in Pon-
tum, si verum & probum Amomum habere studeamus.
Vnde constat Amomum speciem uuæ habere, & non esse
nigra illa semina, & inodora, quæ à pharmacopolis pu-
blicè venduntur. Quum vero ex tribus prouincijs Dio-
scorides ferri dixerit, Armenia, Media, & Ponto, Pan-
dectarius in tres species partitur, secundam speciem Me-
dicam appellans. Tu uides quanto errore ducatur, qui
pro loci nomine, aliud nomen posuit. Miror quur non ha-
beatur, quum facilime ex Armenia Alexandriam Ægy-
pti feratur, mox Venetias. Nec difficile est ex Media A-
lexandriam ferri, aut ex Ponto in Pannoniam, & ex Pã-
nonia in Italiam. Deinceps ut habeatur diligenter cura-
bo, quum illustrissimus et excellentissimus Ferrariæ Dux
Alphonsus, sponte se curaturum promiserit, omnia sim-
plicia, quæ Theriacæs compositionem ingrediuntur, ha-
Rosa hĩe rosolymi tana. beri. Inter cætera autem Amomum ingreditur. Non de-
fuere tamen, qui Hierosolymitanam rosam, quam ex Hie-

rusalem huc portant peregrini, à nostris mulieribus Rosam Sanctæ Mariæ vocatam quamuis nullam habeat cum Rosa similitudinem, Amomum esse putarint, ob odorem, ob confertos ramos: & quia multi rami ab una radice, ut columbinos pedes imitari uideatur, propterea à Serapione pes columbinus dicitur. Putat nostrum vulgus, si eius modi rosam domi habuerit, non posse fulmine tangi, aut aduerso infortunio perturbari, putamq; singulis annis in Festo Natiuitatis ea hora, qua CHRISTVS Natus est, aperiri. Verùm Amomum hanc rosam non esse ex hoc dubito, quia non uulnerat nares odore, tamen recentem satis habui, nec habet origani acrimoniam, nec folia sunt Bryoniæ similia: etiam amomum veluti uua est, quod & Plinius etiam capite decimotertio duodecimi libri testatur: quamuis inter Plinium & Dioscoridem quædam uideatur esse differentia, tamen non spectanda. Vnum est vos amomo carere, quia in sapore, odore, & colore altera res est vestrum amomum, & altera etiam Sanctæ Mariæ rosa. Curabimus Illustrissimi Principis nostri opera Ferrariam afferri. SENEX. Sinapis semen occurrit. BRASAVO. Notissimum est semen, & notissima herba, in varijs Italiæ locis nascitur, sed feruentissimum in Apulia, quod, alioqui in Ferrariensi agro seminarunt, ineptiori feruore ortum est: herba in pulturijs condiendis apta, semen ad uarios intinctus accommodatur, quæ sinapia, & sinapismi dicuntur, quorum in Italia maximus usus, & Ferrariense sinapium præ cæteris collaudari cœpit, quum prius Vercellense palmam ferret. Apud Gallos acerrimum fit, vt lachrymas in edendo moueat. Sinapis.

Decipiuntur qui putarunt inter semina minimũ esse istuc propterea à Sospitatore nostro CHRISTO dictum esse, Si quis tantum fidem habuerit ut granum sinapis: ut ostendat modicum fidem mira facere. Sed CHRISTVS noster potius in comparationem granum illud accepit ve luti omnibus notissimum. Constat enim plura semina mu to minora esse granis sinapis. In hoc monte, arẽti illa par te, colligas, ubi maiorẽ acrimoniã semina habebũt, et ma gis tentabit mentem, qua re cætera excellere Pythagoras testatur. A Gallis saneue, à Germanis senff, ab Hispanis mostaz̃a nuncupatur: adeo notum est, ut alia declaratione non indigeat. SENEX. Nasturtij semina sequũtur: BRASAVO. Cardamon, ut Græcis, non Cartamum ut multi recentes decepti sunt, appellatur. Altera enim herba est cartamum, à naribus quas torquere, & ringere facit quum manditur. Apud Latinos nomen accepit nasturtium, qua torquens nares. Notissima herba, nos uulgo agretto, ab acritudine saporis (ut arbitror) vocamus. Quum uero comedentes ferè euigilet, propterea ad inertes dicitur, Ede nasturtium. Satiuum & syluestre reperitur: & satiuum duplex, album, & nigrum: eadem uis omnibus, Dioscoride teste, Syluestre tamen & montanum in calefaciendo efficacius: at Dioscorides non multum cura quo loco colligatur: mihi autem magis placet ex montibus petendum. In usu medico semina tantum sunt, folia minime, quæ etsi ad aliquid etiam ualeant, tamen (ut Gale. lib. de Simplicium Medicamentorum facultatibus inquit) uires habent quum uiridia sunt: exiccata enim illa amittunt, licet non penitus. Hispani Marayes, aliqua His-

Nasturtium

Spania

ſpanię parte: Luſitani agrones. Germani uero Broõcres, naſturtium, ex proprietate quam habet, uocant. SE. Vr ticæ ſemina poſt naſturtium habentur. BRASA. Ab urendo nomen accepit urtica. Reperitur magis ſylueſtris & minus: mas, & fœmina: ſed eędem uires omnibus inſunt. In arentibus locis & montanis efficacior eſt: ſed prę ter ſemina, folia etiam ſeruabis, ad plures medicos uſus cõmoda. Adeò nota herba, ut à culo etiam (uulgato Ferrariæ prouerbio) cognoſcatur. Eius ſpecies diſtinguit Plinius cap. xv. xxi. libri, eas proprijs nominibus vocans, ut cania, herculeana. Ortigas ab Hiſpanis, à Gallis ortie, à Germanis neſſel, & neſſelen uocatur. SENEX. Lini ſemina præ manibus ſunt. BRA. Omnibus notiſſimũ eſt linum: ita etiam a græcis appellatum, quamuis nonnulli linum agreſte nuncupent, non quia contra ſatiuum diſtinguatur: ſed quia in agris, ad ipſius differentiam, quando filari aptum eſt: ſemina in Ferrarienſi agro, medicæ rei aptiſſima ſunt, & in ſumma copia habentur, ideo nõ eſt opus in montibus quærere. A Gallis linũ lin, et ab Hiſpanis, ut nos, lino: à Germanis lein, uel lin ſemen, aut flach appellatur. Non eſt autem opus hic lini, genera edocere, nec quid linum ſit à Plinio asbeſtinum appellatum, lib. decimonono, quod ſi in ignem proijciatur, non uritur, & mappæ ex eo factæ igne non aqua lauantur: arbitror ego ex lapide quodam eſſe, qui amiantus dicitur. Hic (ut Dioſcorides quinto libro inquit) in Cypro naſcitur, ſimilis lumini ſchiſo, id eſt, ꝺ pluma à nobis uocato: ex eo Theatris uela texuntur: hæc autem in ignem conięcta, flammã ur quidem omnino, ſed ſplendeſcunt magis exempta, &

Vrtica

Linum.

nihil igni deperdunt. Nos hunc lapidem habuimus, hab
mu q; nunc & filari posse certum est. Multi ex alumin
schiso (sed incassum) conati sunt lintea in hunc finem
parare. Non defuere tamen, qui ex Salamandræ corti-
cæ similes mappas, quæ comburi non possunt, factas pr
tarunt, sed falsò, quoniam Salamandram comburi ma
gno meo periculo uidi: ferè enim eius sanies in os pro
lijt, quanquam non putamus adeò venenosum animal e
se, ut uulgus, & recentes multi arbitrantur. Quum au
tem lini mentio inciderit, de linosa herba aliquid loqu
conuenit, uel linaria, ita enim appellari solet, sed fre-
quentissimum est nomen linaria, minus frequens linos
notissima est apud nos herba, folia lini foljs simulia, adee
ut à multis syluestre linum putetur: nunc prætermitto q
à recentibus esulæ comparetur, hoc dempto, quòd esul
lac habet. Vnde carmen quoddam sibi finxere:

Esula latescit, sine lacte linaria crescit.

An vero ea sit esula cui linariam comparant, alio loc
disputare decreuimus. S E. Reperiturne apud antiquo
linaria? B R A. Suspicor an illa sit, quam Dioscorides
& Plinius osyrim uocant: nam surculus niger ramulo
tenues lentosq; fert, & ijs folia terna, & quaterna mod
quina, interim & sena cæu lini, nigra initio, dein color
mutato subrubra. Vnde & Plinius ramulos nigros, et f
lia nigra habere dicit, semen quoq; primo nigrum, pos
rubescens. Nonnulla tamen me deterruere, ut potius susp
cer, quàm putem linariam osyrim esse: à quibusdam Ge
manis linaria vvildflachs dicitur, ab alijs krotenflachs.

Fœnu grę cum. S E. Fœnugræcum ergo quæramus. B R A. Nec long

aberi

aberit nostris in partibus fœnugræcum, à Plinio Silicia, à Varrone Silicula, à Theophrasto bucëras appellatum, notissima herba, & notissima semina in usu medico quotidie frequentia, à Gallis senegre, ab Hispanis alfolfes fœnugræcum dicitur. BRA. Caulium semina colligamus. BRA. Heri satis superq; collegisti. SE. Basilicõnis garyophylati semina habeamus. BRA. Et hæc etiam acerbauit Herbarius, quod oxymum appellari monuimus. Frumẽtũ. SE. Frumentum, ordeum, miliumq; seruemus. BRA. Notissima semina quæris, quæ in quotidiano usu habentur: frumentum, & far uocabula communia sunt omnibus ferè spicam habentibus: tamen uocabulum far, uni speciei attribuitur, quàm eodem nomine uocamus, eodem modo frumentum triticũ. Hæc sunt in nostra inclyta urbe Ferraria, adeò exuberantia, ut quandoque ita uili pretio uendantur, ut nihil ferè ualeant, tantum Ferrariensis ager triticea messe abundat. Milium pariter in cæntuplo augetur, ut semel ex vno grano in Bondonij conuallibus sexaginta ramulos procreatos uiderim. Sed in ordeo ambiguitas est, quippe nonnulli antiquorum ordeum alteram rem esse à nostro nunc uocato ordeo, quod in quotidiano usu est, putarunt: quos hallucinatos esse arbitror, quoniam & in folijs, & in figura seminis, & in viribus nostrum, & antiquorum ordeum conueniunt. Id tamen præmonere uolo, me quandoque Venetijs ordeum ex Græcia allatum quæsiuisse, inuenique grana cum nostro eadem, sed maiora, & magis alba, non tamen adeò excellentia, ut diuersum esse videretur. Quam ob rem nostrum ordeum seruarem, quod ab antiquo Ordeum.

nullo modo differt: hoc enim esse maius, & magis albus non tollit, quin ordeum sit. At maiora grana, quæ habeat possim, & candidiora seruarem: nam à Dioscoride, candore, & munditia probatur. In Ferrariensi agro, & candidum, & valde mundum habetur: triticum vero probatur, quod in luteum colorem uergat. Galli, ut nos, triticum formant, Hispani trigo, Germani vveyssen appellant. At ordeum à Germanis gerst, ab Hispanis eluãda, à Gallis orge, dicitur. Milium uero Hispani Millo, Galli mil... Germani hirs uocant. SENEX. Coriandri semina ... Coriãdrũ currunt. BRA. Coriãdrum adeò nota, & triuialis herba est, ut longa dissertatione non indigeat, quod coriandrum etiam nuncupatur: non modo eius semina, sed etiam folia in officinis habere conuenit, & quum frigiditate valeant ideo frigidioribus locis collectum, efficaciores uires habebit: hanc igitur partem Boreæ subiectam petamus, in qua ruslici seminarunt, quanquam & Ferrariæ proueniat: ... rum cultu indiget, quia syluestre coriandrum nunquam inuenitur. SENEX. Semen mirabile est, quod capiti ... & uentriculo magnopere succurrit. BRASA. Miror ego cur recentiores medici eo frequenter utantur, quum (ut inquit Dioscorides) mentem tentet, præsertim si copiosius sumatur, et in frequenti usu sit. Imò sexto libro, inter venenata connumerat, quam ob rem eius usus adeò frequens esse nõ debet. SE. Nos illud præparamus. BRA. Abs te peto, nunquid ea præparatio faciat ipsum non esse coriandrum, aut adhuc coriandrum sit: si adhuc coriandrum, proprietates coriandri habere opus est: si coriandrum non sit, coriandrum (ut putant) suis ægris non exhibebunt.

bebunt. SE. Malitia, quam habet, corrigitur, & adhuc coriandrum est. BRA. Ideo & adhuc illam qualitatem participat, quam à propria natura habet, et si minus intensa dici possit, propter hæc coriandri usus infrequens sit, præsertim quum Dioscorides ut plurimum per exteriora eo utatur, & eius vsum caueri iubeat. Idem Galenus, & Paulus Aëgineta cænsent. Mirum uero cur à nostris medicis pro capite ut plurimum exhibeatur, tamen capiti infensissimum est: quum autem uires habeat quodammodo stipticas, propterea ventriculo prodest. Ferrariense etiam solum coriandrum copiose fert, quamuis nullus sit, vel modicus seminandi usus. Germani Latinum nomẽ imitantur, coriander proferentes, nam apud ipsos non extat. Galli coreandres, Hispani culatro uocant. SENEX. Lupinum sequitur. BRASA. Notissimum semen, ne scio an inter legumina numerem. Tristes Lupinos Virgilius cecinit, id est, amaros, ut Seruius interpretatur. Nostræ mulieres aqua macératum, mitius reddunt, ut mandi possit, nec immeritò, quia uentriculum corroborat. At inepta hora sumum, quia statim à cibo: satiuum, & sylueſtre inuenitur, sed æqualibus uiribus. Solum Ferrariense lupinum aptè producit: in montibus tamen, atque siccioribus locis efficacior, curam non expetit. Hippolytum Turcum optimæ indolis infantem, Magnifici Alberti filium, ab ingenti uermium copia solo lupinorum puluere liberaui, A Gallis lupinis, ab Hispanis, tramuſes, à Germanis feigbon appellatur. Vnde uero Germani suum nomen sumpserint ignoro, quippe idem significat quod fabæ ficuum. SENEX. Cannabis semina offeruntur. BRASA.

Lupinum.

Cãnabis.

Species duas habet, Sylueſtrem, & ſatiuam: ex ambabus ſemina habere ſtudeas, ex ſylueſtri autem ſpeciatim radices. In Bononienſi agro mira cannabis fertilitas, et præſertim in Illuſtriſſimi Ducis noſtri caſtro quod Centum appellatur, à centonibus fortè dictum, qui etiam ex varijs cannabinis partibus fiunt. Venetorum Senatus huius caſtri uiris immunitates plurimas condonauit, ſi Venetias cannabin adueherent, quippe nullum aptius ad conficiendos rudentes inuentur. De cannabi finem feciſſem, quoniam opus non eſt res tam notas diu pingere, niſi in mentem veniſſet, gallinas hoc ſemine paſtas per totum hyemen oua párere: quod & urticę ſemen facere certum eſt. Ab Hiſpanis, qui Luſitaniam inhabitant, lino alcanabe, à Germanis hanf, à Gallis chaneuix appellatur. SENEX. Cicutæ ſemina conſequuntur. BRASAVO. Frequentiſſima habetur Ferrariæ cicuta, & efficaciſſima, ut quæ ſues plerunq; & anſeres interficiat. Non tantum ſemina, ſed & ſuccum è cacuminibus, antequam ſemina obareſcant, ſeruabis. Vinum meracius ſanat, ſi quis cicutam comederit. Ne aliubi quàm Ferrariæ, cicutam quæras, licet Dioſcorides Cretenſem magnopere laudet, poſt Magaricam & Atticam: fiſtulæ ex ipſa fiunt, quæ cicures reddantur, ſi uino meraco macerentur. Noui ego unigenitum uiduæ filium, qui ex eſu cicutæ obijt, eam in acetario, cerefolij loco (ut dixit) comedens. Mixta nino, inſanabile venenũ eſt. Excellentiſſ. Leonicenus pharmacopolarum errorẽ detegit, qui loco rutæ ſylueſtris ſeminis, cicutæ ſemen colligunt & ſeruant: tamen reſipiſcere nolunt, ſed in dies homicidia potius augere. Noſtrum uulgus cegua, & Gal-

Cicuta.

li etiam

li etiam Ceguæ nominant. Hiſpani Cannaueras. At Germani, quoniam interficit, Vvietericht appellant, ac ſi tyrannum dixerint: ita enim id uocabulum apud ipſos interpretatur. SENEX. Erucæ ſemina occurrunt. BRASAVO. Inter alias herbas, quibus in acetarijs utimur, hæc una eſt, quæ Venerem reuocat morantem, ut poëta inquit: nec lactuca apud nos edi conſueuit ſine eruca, ut calidæ ac frigidæ rei temperamẽtum fiat: notiſſima herba eſt, à noſtris etiam mulieribus ruchela, corrupto uocabulo, quaſi eruca nuncupatur: non modo ſemina, ſed & herba ipſa ſeruanda. Quin & ex hac herba, & lacte vel aceto paſtilli fiunt, vt diu ſeruentur, in culinæ non medicinæ vſus. Quæ apud nos reperitur, ſatiua eſt. Aliud genus ſylueſtre in Hiſpania potiſſimum naſcitur (quanquam & in Italia etiam) quo Hiſpani loco ſinapis utuntur, imò idem eſt in Italia uſus, & plures uidimus, qui eius ſemine uice cardamomi ueſcerentur. In Ferrarienſi agro copiosè prouenit, ſed in montibus efficacior. SENEX. Ad me ſpilorum ſemina ueniamus. BRASAVO. Si tempus exigeret, meſpilorum ſpecies ad unam enumerarem, quæ à Theophraſto libro de plantarum Hiſtoria tertio, & à Plinio deſcribuntur: oſtenderemq; Dioſcoridis meſpilum, non eſſe nunc vocatum meſpilum: quia Dioſcorides arborem aculeatam dicit, buxeæ ſpinæ foliis, & quod fructum fert, in quo ſolum tria grana uel ſemina inueniuntur: vnde tricoccus appellatur. Talis fructus in Neapolitano agro copiosè abundat: ipſi azarolum, nos lazarolum uocamus. Cœpit iam

Eruca.

Meſpillũ.

Ferrariæ plantari, & Hieronymus Brasauolus affinis meus Miles strenuissimus suo in horto habet. De hoc autem pomo aliàs: nam mespilla nostratia non habent pauciora grana quinque. Verum ut aliquid certi habeas, secundum genus mespili à Dioscoride positum, quod epimelis appellari dicat, in Italia nascens, est uera mespilus nostra, si descriptiones consideremus: nam est arbor mali similis, foliis tantum minoribus, rotundum pomum ferri esui commodum, latiori umbilico, leniter adstringens, et serò matureſcit. Suspicorq; idem esse quod apud Galenũ ex mente Hippocratis amamelides nuncupatur, genus mespilli in Italia nascentis. Quicquid tamen sit, nõ est opus aliunde quærere mespila, quàm Ferrariæ, ubi et copia habetur, & efficacia sunt semina. Hoc tantum addere decreui, etsi eius fructus adstringat, seminum tamen puluis, lapillos uehementer ex renibus eijcit, urinam cit, & uesicæ lapidem minuit: cuius rei nuperrime experimentum sumpsi in domino Petro de Argenta, qui plures quàm sexaginta è renibus lapides minxit, solo huius pulueris auxilio. In domino autem Andrea Rodo, uiro solertissimo, adeò lapides renum comminuerat, vt in puluerem redacti sine dolore exirent. Germani mespilum mespil, Lusitani nespelas, ut nos etiam, m, in, n, mutantes, Galli nefles appellant. SENEX. Lens sequitur. BRASAVO. Φακος à Græcis dicitur, lentem nos & lenticulam appellamus, semen notissimum ita etiam uulgo dictum lente: in Ferrariensi agro præcipuum, ut quandoque grana pollicis unguem latitudine æquent. Ibi pro usu colliges. Lenti vltimam manum imposuissem, nisi Dioscoridis tex-

Lens.

tus oc-

tus occurrisset quo aluum cohibere cum corticibus scribit. At Hermolaus emollire interpretatus est; nosque publicum adagium uulgò habemus, Si quis lentis pateram comederit, situlam cacare. Errant (ut puto) recentes, qui excorticatas adstringere, cum corticibus emollire uolūt. Nam constat apud Galenum & Paulum lentes communiter adstringere. Quam ob rem apud Dioscoridem ita etiam intelligendum censeo, quippe secundo ordine exiccant, ut Aëtius testatur, qui etiam prædictæ dubitationis solutionem quodammodo adumbrauit: nam experientia id manifeste ostendit, lentem comedētes solui. Verum Aëtius lentem quidem arefacere corpus, & sistere aluum, ius uero irritare. Vnde his aluus irritatur, qui ius non lētem comedunt, accidit vero multos ius secum comedere, ideo non mirum si soluantur. Ipsi autem lenti id tribuunt quod iuri potius condonandum erat. Nec mirum, quoniā & biscocta Brassica adstringit, at uentrem laxat prima coctura sumpta, ut Aristoteles primo Problematum libro edocuit. Galli lentiles, Hispani lentellas, Germani linsen appellant. SENEX. Ammeos sequitur. BRASAVO. Plures decepti, ammi, cuminum esse arbitrantur. Non enim legi debet ammeos, quia genitiuus est, sed ammi Verùm Dioscorides cuminum non esse, manifeste ostendit, sed origani saporem habet. Nostri pharmacopolæ in hoc semine inconstantes sunt, quippe nonnulli semina parua oblonga & tenuia habent. Aly simile fœniculo, sed minus: aly maius quàm cuminum, & nigrum habent. Re autem uera nullus est apud quem uerum ammi uiderim. Illa enim parua semina origani saporem non ha- Ammi.

bent, nec possunt esse calida & sicca in tertio gradu, ut
por ostendit. Quod uero maius est cumino, & nigrum
ex hoc ammi esse non potest, quoniam ammi album est,
minus cumno. In Æthiopia vbertim nascitur, & propt
Alexandriam Ægypti. Græci in panibus suis semen hoc
ponunt, ut de fœniculis apud nos vsus est, quo gustu gra
tior fit: hoc semen facile haberi poterit, quoniam Vene
singulis annis Alexandriam Ægypti nauigant. Id tamec
non est quod passim à pharmacopolis venditur, imò ut r
cens ualde portetur curabimus, ut terræ mandari possit
SENEX. Quæ sunt illa semina quæ in officinis ha
bentur? BRASA. Alterius herbæ semina. SENEX
Cuius herbæ? BRASA. Nunc mihi ignotæ, quamui
plures uiderim, qui cerefolij seminibus vterentur. Alià
autem de hac re commodius tractabimus: si autem uerur
ammi cupis, Alexandriam mittito, hoc nomine ibi appe
latur, imò hoc nomen semini, & herbæ per totam Græci
am condonatur. Galenus amarum gustum habere fatetur
præter id quod acre sit, & in tertio ordine intenso calef
ciat, & exiccet. SENEX. Orobus sequitur. BRA
Orobus. SAVO. Eruum à Romanis dicitur. Recentiores ade
decepti sunt, ut nonnulli ex ipsis Alexandria semina qu
dam feram subruffa, sub cuius cortice semins caro subfl
uescit, uerum orobum esse asserentes: quum tamen Dioscc
rides orobum album dyudicet, & alba grana colligend
iudicat, ad farinam pro usu medico parandam, alij recen
tes, ut Pandectarius, cicer syluestre esse arbitratur, quum
tamen Dioscorides de cicere prius per plura capita ege
rit, & in cicer arietinum et non arietinum dixinxerit, tū

autem

autem de syluestri cicere tractare debuisset. Adde seri eruum, ideo syluestre esse non potest. Auicenna herbum, & herbam Iudaicam duobus capitibus confundit: recentiores idem esse iudicant. Quicquid sit, eruum non est, quod pharmacopolæ uendunt: sub cuius cortice flauescit, quia Dioscorides candidissima grana sumi iubet. Nec te moueat quòd ab alijs autoribus ruffum ponatur, quia intus album esse debet, non rubrum. Quam ob rem id esse eruum suspicor, quod nos uulgò ruuione appellamus: habet enim albissima grana, & capiti graue est, & onerosum uescentibus, constatq; , boues saginare. Quam ob rem si quis orobum ordinaret, nostrum uocatum ruuione acciperem, quoad meliora inuenirem. Decipiuntur qui uiciam sumi contendunt. Decipiuntur, & qui uulgò uocatum rubigliam. Decipiuntur, & qui cicer, quoniam in ciceris capite, ciceris decoctum cum eruo miscet, ad testiũ collectiones, formicas, psoras, lichenes, ulcera capitis erũpentia, cancros, cacoëthas, cum melle, & ordeo, quod non fecisset, si eruum & cicer idem esse putasset. SENEX. Deincepsigitur semen dictum ruuione pro orobo sumã nec erit opus Alexandriam, & in alium locum mittere, quum in nostra urbe facillime haberi possit. BRASA. Ita facere expediet, ne continuo cum alys erres. Galli eruũ uesse, Lusitani Cezirano uocant. SENEX. Cardamomi semina sequuntur: BRASA. Quantum in hoc semine etiam pharmacopolæ decipiantur, statim uidere licebit. SE. Quomodo in hoc semine decipiuntur, quod ualde acre, & odoratum habent? BRASAVO. Si aures præstabis id certe intelliges, quod exponam uerum esse

Eruum.

Cardamomum.

probabis. SENEX. Dic ergo bonis auibus. BRA. Au
res præsta. Tria semina apud pharmacopolas inuenio,
cardamomi tria semina. quæ cardamomi loco ponuntur. Vnum est, melegettæ ita
uulgò dictæ, ab Arabibus cobeth bagne appellatæ, ut ex
Auicenna liquet. Aliud quod cardamomum uocant, semẽ
triangulare, quo nostræ mulieres pro condiendis rapis sa
pa, quas compostas appellant, utuntur. Tertium est, Ni
gella citrina: Recentes in maius, & minus cardamomum
distinguunt, ab Arabibus accipientes: ita enim Serapio sa
colla distinguit, quæ apud ipsum Cardamomum est. At
re uera nullum predictorum trium seminum apud anti
quos Græcos cardamomum est: imò aliud maius addo, Se
rapionem de cardamomo loquentem, quod sacolla appel
lat, Dioscoridis cardamomum non tractare. Vnde recen
tes omnia confundunt. Nos autem, ut tibi distincte rẽ enu
cleemus, in hunc modum exordiamur. Quod à Serapio
ne, & Arabibus cardumeni uel cordumeni dicitur, à Dio
scoride cardamomum appellatur: hoc clarum est, Dioscо
ridi Serapionẽ comparanti. Inquit enim Serapio: Melius
ex eo est quod difficile frangitur, plenum, coniũctum, du
rum, & graue, & extensæ superficiei, cuius sapor est acu
tus parum: quod autem ex eo non est tale, est malum. Dio
scorides eodẽ ferè modo scribit: Eligito quod frangenti
contumax repugnet, quod plenum, præclusumq; sit: quod
enim tale non erit, uetustate exoleuit, & bonitatem ami
sit. Hinc aperte uides Serapionem, & Dioscoridem con
uenire, imò & in uiribus præcise etiam quadrant, ut idẽ
sit apud Serapionem cordumen quod apud Dioscoridẽ
cardamomum. At Serapionis interpres qui Carui agreste
inter

interpretatur, aberrat, & ab hoc errore ducti recentiores omnes hallucinantur. Ad me legettas igitur redeuntes, ipsas non esse cardamomum ex hoc probatur, quia non multum gustum tentant, ut cardamomũ facere debet, nec sunt subamaræ. Idem iudicium sit in alijs prædictis seminibus quæ nullam amaritudinem habent. Ideo pharmacopolæ Dioscoridis Cardamomo, & Serapionis cordumemi carent. SENEX. Tamen Serapio particulam de cardamomo sub hoc uocabulo cardamomum tractat. BRA. Nusquam Serapio de cardamomo tractauit, nisi in sacolla. At sacolla non est cardamomum Dioscoridis. Ideo Serapionis interpretem errasse puto, & non debuisse interpretari Cardamomum, sed aliquid aliud, quod ab eo nomine sacolla significatur. Arbitror q; sacolla semen quoddam esse in Arabia nobis ignotum, & etiam Græcis. Propter ideo capite Serapio Græcos non adducit, ut mos eius est, sed solos Arabes. Vnde sacolla Cardamomum interpretari non debet, quia cordumemi, uel cardumemi, cardamomum est. SENEX. Nunc verum cardamomum doceas. BRASA. Scito in primis ex illis non esse, quæ in officinis habentur, quia amara non sunt, nec frangenti contumacia semina: facile ex Armenio, Bosphoro, India, uel Arabia haberi potest. Illuc mittendum, præsertim in Bosphorum, quia Veneti illuc singulis annis nauigant, & Illustrissimi Ducis nostri nauis Bosphori littora appellit. SENEX. Edoceas saltem, quid sit sacolla Serapionis, quam ille interpres cardamomum uertit, & omnibus recentibus ansam errandi præbuit. BRASA. Quod mihi incertũ est, tibi aperire non possum: res Barbaræ sunt,

quæ ad nos nusquam peruenere. Constat autem maiorem
sacollam melegettam non esse, quia nõ sunt grana magna
in quibus parua granula insint: nec etiam minus cardamo-
mum est, scilicet uulgare hoc nostrum, quia cum maiori
militudinem non habet, & corticẽ tegitur: minor uero sa
colla corticẽ caret. SENEX. Non afferam igitur do
mum cardamomum? BRASAVO. Non equidem, n
si ad prædictas partes miseris. SENEX. Non poter
non mittere, cum propter hoc, tum propter alia multa.
BRASAVO. Esto bono animo, quoniam speramu
nos hæc omnia quandoque distincte ostensuros. SEN
Caruus. Carui semina ad collectionem ueniunt. BRASAVO
Arabica nomina Græcis & Latinis notiora sunt. Caruu
Arabicum nomen est, in quo Pandectarius adeò errauit
ut monitore indigeat: quippe in Serapione ita confundi
nomina, ut caruum cum nigella miscuerit: quod ex nomi
num errore factum est: quod enim Serapio Xamin dicit
id est, nigella, ipse accepit, ac si carui dixerit. Tamẽ aliu
caput Serapio de carui scribit, quod uerum carui est, u
mirandum sit cur Pandectarius nigellam potius quàn
carui acciperet. Nos igitur de carui uel caruo, aut carui
(nihil enim refert quomodocunq; barbarum nomen pr
feratur) tractaturi, id primo admonebimus, caruum no
esse nigellam, ut Pandectarius, & plures recentiores ex
stimarunt, sed caruum apud Serapionem id esse, quod
Dioscoride Caros vocatur. Hoc manifeste deprehende
Serapionem Dioscoridi comparando. Inquit enim Se
rapio: carui semen huius prouocat urinam, habet bonum
odorem, & calefacit, & est bonum stomacho, & facit di
geri abun

geri cibum, & ingreditur in confectionibus medicinarũ, quæ componuntur ad faciendum descendere cibum à stomacho, & uirtus eius similis est uirtuti anisi, & radix eius comeditur cocta, sicut pastinaca. Hactenus Serapio. Nunc Dioscoridi mentem præsta ita de Caro dicenti: Calefacit, urinam cit, stomacho accommodatum, & in cibo gratum est, concoctionem adiuuat: utiliter antidotis & oxyporis miscetur, aniso proportione respondet, radix elixa pastinacæ modo edenda est. Ex his certe deprehenditur, carui Serapionis, & caros Dioscoridis idem esse: quoniam eadem penitus à Serapione (quamuis barbarè) in suo carui dicuntur, quæ à Dioscoride in careo: fortè si fidum interpretem habuisset Serapio in tot errores non incidisset. Semen autem, quod pro carui à Pharmacopolis sumitur, carui aut caros esse non potest, quia, ut inquit Serapio, ex sententia etiam Abem Mesuai, est semen crassius quàm Cyminum: quod autem pharmacopolæ uendunt, multo minus est cymino. Putaui quandoque Daucum esse, id est, quod vulgò apud nos pro dauco sumitur, quod est pastinacæ genus, sed magis odoratum esse caruum: postea semina non correspondere aduerti, quamuis noster uulgaris daucus pastinacæ genus sit, & caros inter pastinacas numerari possit. Vnde Paulus Aegineta primo libro, ubi radices numerat, quæ edendo sunt, tres istos coniunxit, pastinacam, pastinacam syluestrem, & radices cari, ac si & caros inter pastinacas numerandus sit. Quòd si potius Dioscoridi, quàm Serapioni credamus, ut dignum est, qui exiguum semen habere dicit, fortè vnà ex nostratibus dauci speciebus erit: eius herba à

Daucis.

Dioscoride non pingitur. Plinius monet ubique serendũ
careum: Caros uero dictus est, quia in Caria laudatissi-
mus inuenitur. Si quis certus fieri cuperet, in Cariam mit-
tere oporteret, quod graue non erit illustrissimo A L-
PHONSO Principi nostro: quum eius semina habebi-
mus, terræ mandabimus, ut quicquid nasceretur, uidere-
possimus. Ab Hispanis alcarouea nuncupatur, à Gallis
nigella ni gra nostro uulgari nomine. SEN. Nigellæ nigræ semina
post caruum locum habent. BRA. Cur nigræ addidi-
sti? SE. Ad differentiam subcitrinæ. BRASA. O in-
gens recentiorum error. Idem est dicere nigella subcitri-
na, ac si dicatur nigrum subcitrinum. Vna tantum nigel-
Xamin. læ species apud probatos autores reperitur, quæ Xamin
à Serapione dicitur, non Carui, ut Pãdectarius putauit.
Idem uero est Xamin Serapionis, & Melanthion Dioscо-
ridis, uel nigella. Serapio enim inquit plantam esse par-
uam circa duos palmos, & habet folia parua minuta, &
mollia, similia foliis plantæ ranahaon, nisi quia sunt mi-
nora satis, & habet capitella subtilia, similia capitibus pa-
paueris, oblonga, & in medio eius sunt parietes separan-
tes semina, quod quidem semen est nigrum, acutum, boni
odoris, Si Dioscoridem met legeris in capite περὶ μελα-
θιου, id est de Melanthio, eadem ferè ad uerbum scribit,
ut de Xamin Serapio edocuit, nam inquit esse breuem fru-
ticem, pedali, & aliquando maiori altitudine, compa-
ratque folia Melanthij senecioni, & Serapio Ranoha-
on, quod senecion est: ambo tamen folia minora censent.
Postea sequitur, Et habet in summo cacumine exiguum
uasculum papaueris figura oblongum, interiore sui par-
te disca

te discurrentibus veluti cancellis dissæptum: inter quos nigrum semen, acre, odoratumq; clauditur. Vt nullus ex his ambigere possit melanthion Dioscoridis, quod nigrum significat, & Romanorum Nigella, cum Xamin Serapionis idem esse. Id magis ostendunt proprietates, quæ eædem penitus sunt, ut quod in pane ponitur, & fronti illitum capitis dolores discutit: ut autem nigellam cognoscas, in segetibus nascitur, ut plurimum, et ea est quę á nostris mulieribus ac rusticis Githone appellatur, qua in coronis Githone.
vtuntur, æstiuo tempore, Gith alio nomine dicitur: unde uocabulum deductum est, Githone. Quapropter melanthion, Nigella, Gith, Xamin, idem esse constat. Constat etiam semen id, quod pro nigella vendunt pharmacopolæ subflauum, nigellam non esse. Recẽtes autem qui duplicem nigellam ostendunt, sine ratione loquũtur, quoniam apud antiquos una solum nigellæ species reperitur quæ nigra est, imò & uocabulum & nigella nigrum significat, imò & Romani Nigellam papauer nigrum appellant. At hoc nomen in usum non cæssit propter aliud papauer nigrum & verum, ex quo opium, & meconium fiunt. Galli tuum nomen ferè imitantur, melle noyre dicẽtes: Germani uero Ratten: quamuis nonnulli apud ipsos disputent esse potius Behruurtz, quæ est Dauci species: nobis tamen potius Germanorum Ratten, & nostrum Githone esse cænsemus, ut semen præsertim pulcherrime descriptum, præter alia, ostendit. SENEX. Atriplicis Atriplex.
semen occurrit. BRASAVO. Plures decepti sunt, qui atriplicem id olus esse putarunt, quod uulgò spinachia dicitur: quod autem aberrent, hinc manifestum est,

quoniam atriplex antiquum & notum est, noua sunt spinachia: habet etiam atriplex aureum florem, unde ab aliquibus Chrysolachanon dictum est. Nos uulgò trepese appellamus. Hispani recentes prædictos sequuntur, nam ipsi spinaces vocant. Galli arosses: Germani Gruinkraut, uel Grunkraut, ac si dixerint uiridem herbam: ipsi etiã ueluti diuersam herbam à spinachijs, quæ spenet vocant agnoscunt. Notissima herba Ferrariæ, & notissimum semen, quod um refrigerandi habet, ferè in tertio ordine. Pithagoras atriplicem damnabat utpote qui hydropicos faceret, arquatos, ac pallorem, & in hortis nihil apud ipsum nascitur inculpatum. Difficulter coquitur, unde si Pythagoræ credere licæret, nostræ ætatis Medici qui in ęgritudinibus concędunt longe aberrarẽt. At Dioscorides de Arquato morbo oppositum scribit, quàm Pythagoras semiret, quia inquit eius semen cum aqua mulsa bibitum regium morbum sanare, aluumque mollit. Duplex genus apud Dioscoridem inuenies, & nobis in promptu sunt, satiuum, & Syluestre. Syluestris nullus est apud nos vsus, semina domestici tantum habere studeas, & hæc in Ferrariensi agro, vbi exquisitiora sunt. SENEX. Quo nomine antiqui nostra spinachia uocant? BRASAVO. Nisi in genere bletæ, aut atriplicis sint, nihil habeo certi, quod tibi ostendere possim. SENEX. Igitur ad Cepæ semen ueniamus.

Cepa.

BRASAVO. Non est opus hic immorari, quia notissimæ sunt cepæ, cromyon à Græcis dicitur. Syluestres cepæ nusquam sunt, rubræ acriores albis, & oblongæ rotundis iudicantur. Non modo semina, sed & radicem

ipsam

ipsam, quæ propriè cæpa est, ad medicum usum, & culinarium seruabis. Plinium lege de eius speciebus, et alios autores. Hispani cæbellam, Germani zvvibel cæpam uocant. SENEX. Anisi semen occurrit. BRASAVO. Notissimum est Anisum, nec opus est in ipso ambigere, licet ex Syria comporturi Dioscorides tradiderit: nõ enim in Italia propter id nasci inficiatur, sed ex Syria originẽ habuit, aut ibi saltem excellentius prouenit. In Italia frequens habemus. Tu montanum atque nigrum seruabis, nam uiribus efficacioribus pollet. A Gallis anis, à Germanis aines, ab Hispanis yerua buona nũcupatur. SENEX. Cymini semen sequitur. BRASA. Et eiusmodi semina notissima sunt: reperitur uero domesticum Cyminum, & duplex syluestre: domesticum in quotidiano usu habetur, de quo nihil aliud dicam, quàm nostros rusticos in peristerionibus ipsum ponere, ut columbos remorentur, & alienos alliciant, quod & antiquitus factum testatur Plinius. Addo etiam non esse petendum, ex Galatia Asiæ, ut uolũt autores, & Cilicia, quum in Italiæ Apulia optimum habeatur, & alijs pluribus in locis, efficacius in calidis proueuit: omnes ferè nationes Latino nomine utuntur, uel saltem parum detorquent: nam Germani kumell, Galli cõmin, Hispani comines appellant. SENEX. Petroselini semen quæramus. BRASAVO. Adhuc in medicorum animis insidet nostrum uocatum petroselinum, antiquorum petroselinum esse, & quum in re medica petroselino indigemus, nostræ herbæ ita uocatæ, semina, & radices, & necessarias alias partes colligunt. Sunt tamen, & verum petroselinum, & nostrum uocatum

Anisum.

Cyminũ.

Petroseli/num.

petrosilinum apij genera, sed petroselinum in Italia non nascitur (quod sciuerim) in Macedonia tantum, præruptis locis. Semen habet ammi simile, odoratum, acre, & aromati simile: imò si addamus quæ Galenus in Theriacæ dicit, amarum est, quæ nostro petroselino non conueniũt. Tamen difficile non erit per Venetas nauigationes ĩ Macedoniam mittere, ut inde semen habeatur, quod mox nostris regionibus locis præruptis seminetur. Nostri Latini, ut Palladius, non dicit in Macedonia nasci petroselinon, sed locis asperis: vnde nihil impediret apud nos etiã gigni, præsertim si locis asperis seminetur. SENEX. Ergo petroselini semen non habebimus? BRASAVO. Non, nisi credamus id esse, de quo recentes, & quod vu gò petroselinum, id est, saxatile apium appellamus. Tamẽ breui spero hæc semina accepturum Illustri. ALPHONSI Ducis Ferrariæ cura. SENEX. Nostrum igitur uocatum petroselinum quid erit? BRA. Animus inclinat, satiuum apium, siue hortense esse, de quo Dioscorides inquit omnibus accommodatum esse, quibus et coriandri σελινον ημερον, id est, apium satiuum, à Dioscoride simpliciter nuncupatur: Pliniusq; libro uigesimo, in iure medi hoc apium censet, & esse peculiare in condimentis: q manifestum est, nostro petroselino conuenire. Apud omnes ferè nobis notas gentes à petra nomen habet, quipp Galli per sin, Hispani perrexil, Germani peter silgen vo

Olus atrũ

cant. SENEX. Oleris atri semina accedunt. BRA Olus atrum à Romanis dicitur, quod Dioscorides uoca hipposelinon, non quidem ab equis quibus conferat, ut n nulli uoluere, sed à magnitudine sua, quia equus in com

posit

positione earum rerum, quibus nihil peculiare habet, magnitudinem solam significat: ut hippomarathron, quia in suo genere multum excedit: hippolappaton, à Theodoro Gaza in Theophrasto equapium interpretatum. Ad nostrum olus atrum redeũtes, radicem extra nigram: intus albam habet: propter id olus atrum à Romanis uocatur. Maius apij genus, quod in hortis & riguis nascitur adeò crescẽs ut arborescere uideatur, notissimum est. Apud nos ob suam magnitudinem hipposelini nomen acquisiuit, id est (vt Theodorum imitemur) equapij. Nos uulgò Ferrariæ apium Macedonicum nuncupamus. Omnes conditiones habet, quas illi Dioscorides attribuit: ne aliubi quæras olus atrum, quàm Ferrariæ, radixq; aliquibus in cibis grata. Decipiuntur uero, qui Archãgelicam, vel angelicam à nobis uocatum, olus atrum esse fatentur: quoniam radicem albam habet, nec in tam altum magnitudinẽ crescit, ut apium Macedonicum uocatum. SENEX. Apij semina occurrunt. BRASAVO. Quum absolutè apium dicitur, hortense intelligi oportet, quod σελινον κηπαιον à Dioscoride nuncupatur, à nostris uulgaribus petroselinum dicitur. Quam ob rem seminibus apij absolute, non sunt breuioris illius apij quod in hortis nascitur, semina sumenda: dico breuioris quàm Macedonicum, sed maioris, quàm nostrum uulgare petroselinum. At potius semina hortensis apij, id est, nostri uulgaris petroselini seruarem: unde per semina apij absolute, hortensis apij semina intelligenda sunt, quod est nostrum uocatum petroselinum. Semina uero, quæ à pharmacopolis passim colliguntur, eleoselini sunt, id est, palustris apij. Apium.

Decipiuntur enim qui apium paluſtre, eam herbam putant, quam vulgò apium raminum dicimus, quippe apium paluſtre ſatiuo maius eſt, apium uero raminum multo minus eſt: & quamuis Dioſcorides in aquoſis in aquoſis locis naſci, non tamen in aquis dicit. Solum autem Ferrarienſe inter aquoſa loca numerandum, præſertim ubi apium naſcitur, nam umbroſa loca, & aquoſa amat: de noſtris autem apij generibus loquor, quia petroſelinum verum in ſaxoſis, & aſperis naſcitur. Tamen quum & apium ſatiuum, id eſt, noſtrum petroſelinum, & eleoſelinõ, eaſdem uires habeant, vt Dioſcorides fatetur, ideo non multum refert, utrum eorum ſumatur: pro his autem colligendis ne patrium ſolum deſeras: radices etiam, & folia ſeruato. Germani eppich: Hiſpani, ut nos, apio: Galli, ache, apium uocant. SENEX. Leuiſtici ſemina poſt apium ſequuntur. BRASAVO. Liguſtici pe-
Liguſticũ. tius dicere oportet: plures decipiuntur qui apij ſpeciem eſſe crediderunt, quum de ipſo in altera parte egerit Dioſcorides, quàm in apij generibus, pharmacopolæ, & Ferrariæ, & Venetijs. Bononie etiam ac Patauij altero ſemine utuntur, quod Libiſtici ſemen arbitrantur, tamen inconſtantes ſunt, quoniam nonnulli apij ſeminibus pro eo utuntur, alij dauci. Tamen facile eſt in Liguriam mittere, imò in dies illuc mercatores accelerant: ſemen petendum eſt, & terræ mandandum. In Liguriæ montibus naſcitur, umbroſis, aſperis, & altiſſimis. Miran-
tur Genuenſes pharmacopolæ nobis hoc ſemen deeſſe: tamen in montibus efficacius eſt, quàm ſi in plano ſeminetur pro pipere eo uſa eſt antiquitas, imò & nunc ru-
ſtici

slici Ligures pro pipere in condimentis utuntur, & ego conditum ferculum libistico satis gratum comedi Genuæ in ædibus Illustrissimi SINIBALDI Fliſci, quō Illustrissimus HERCVLES Ducis Ferrariæ primogenitus Galliam peteret, nec etiam Magnificis Comitibus Bonifacio Biuilaqua, & Vgucione Rangone Viris integerrimis displicuit. Sed illud animaduertere oportet, Ligures fœniculum miſcentes, libiſticum adulterant. Quin & Dioscoridis tempore seselis seminibus adulterabant, & altero quodam semine, sed subamaro, quo sapore deprehendebatur. Vnum est, uos libiſtici semimbus carere, cuius etiam radices in officina deinceps habere curabis. Galli, vt nos ferè, & Hiſpani: Germani uero liebſtochel appellant. SENEX. Fœniculi semen occurrit. Fœnicul⁹

BRASAVO. Notiſſima herba eſt, cuius semine in placentis, cibarijs diuerſis aceto uiridi, & arido per totū annum ueſcimur. Ferrariæ maxima copia habetur, à græcis μαραθρον dicitur: ſed non ſolum semina, uerum folia & radices ſeruare commodum erit. Sed quum & in arnis erraticum fœniculum, aut ſylueſtre inueniatur, quod rei medicæ proficit, ideo huius semen in Ferrarienſi agro collectum ſeruabis. Adeo nota ſunt hæc, ut nihil aliud dicendum uideatur, quàm Hiſpanos ymoꝛo, Germanos fenichel, Gallos Fenoueil, fœniculum uocare. SENEX. Sparagi ſemina ſequuntur. BRASA. Aſparagi dicendum eſt, adeò nota herba, ut nihil aliud dicendum uidea tur, quàm in Ferrarienſi agro colligenda, ubi infima ferè ſunt producentes aſparagos campi. Radices quoq; ſeruandæ. Illudq; animaduerſione dignū, apud antiquos hoc Aſparag⁹

nomen asparagus siue asparagus, non solum notissimam hanc herbam significare, quam sparsi appellamus, sed cuiuscunque herbæ cacumen quum primum erumpit ut edẽdo sit. Paulus Aëgineta hoc manifeste ostendit, qui caput de Asparagis inscribit, in ipso tamen debleta, lactuca, atriplice, malua, & alijs similibus pertractat. Nos decoctos in iure asparagos aceto, sale, & oleo conspersos, magno gulæ dlectamento comedimus, & in principum delitijs sunt, adeò ut etiam sine conditura comedantur. Hispani, ut nos ferè, sparagos appellant. SENEX. Acetosæ semen quæramus. BRASAVO. Species lapathi est acetosa, ea quæ acidum saporem habet, quam oxalida appellant notissima apud nos herba. Arabes, præsertim Auicenna de lapatho tractans, loco huius uocabuli lapathum, hoc nomine acetosa utitur, quia in ea particula oxy decæptus est, quæ in omni lapathi specie non signficat acumen saporis, sed in aliqua acumen foliorum, ut in nostro uocato rumicæ foliorum acumen in herba, quam uulgò herbam bruscam uocamus, acumen saporis: huius herbæ semina, in Ferrariensi agro colliges: verum nec folia, aut radices, utpote rei medicæ utiles, prætermitto. Reperitur & trifolium acidum, quod alleluia uulgus nostrũ appellat. Sed quum recentes acetosam dicunt, lapathon intelligunt, non trifolium illud, quamuis eundem ferè saporem habeat, ut illi meritò particula ὀξυ tribui, & simul componi possit. A Gallis oseille dicitur, qua libenter intinctus parant: Lusitani azedeiras uocãt. Germani uero, savver ampher, id est, acetosa ampher: quippe savver acetosum significat, ampher autem est proprium nomen

Acetosa.

Germa-

Germanicum, quod nihil aliud, quam ampher significat. SENEX. Genistæ semina legenda. BRASAVO. LVS. De genista in floribus tractare cœpimus, quæ à Græcis σπάρτιον, a nostris sparton, uel genista notissima est, & in alijs locis præterquam Ferrariæ in usu rustico pro ligandis uitibus frequens: quæ suprà dicta sont satis esse putamus. SENEX. Anthera sequitur. BRASAVO. De hac in floribus scriptum est, ubi ostendimus antheram non esse rosæ florem, ut quidam recentes putant, sed compositionem quandam apud Celsum, in qua tamen rosæ insunt. SENEX. Ad Sileris montani semina ueniamus. BRASAVO. Si recentiorum montani sileris descriptiones, & seseleos conferamus, idem penitus esse deprehendetur. A Dioscoride tamen tria genera describuntur figura longe differentia, seseli Masilienſe, Æthiopicum, & Peloponnesiacum. Siler montanum recentiorum, est apud Dioscoridem seseli Masilienſe, si descriptiones conferantur: uolum enim fœniculi folia habere, & reliqua, quæ de seseli Masilienſi à Dioscoride dicuntur. At si semina quæ a pharmacopolis uenduntur consideremus, seseli Aethiopici semina uidentur, quia semen ê amarum: Massilienſe uero amarum non est, sed acre: facile autem erit ex Massilia habere, nam quotidie nonnulli ex Illustrissimæ RENATÆ Ducis nostræ probissimę ac sanctissimę mulieribus familiaribus Gallias petunt. Curabimus ut semina afferant, quibus terræ missis, herbam oculis intueri licebit. SEN. Hoc ne prætereas obsecro. BRASA. Non modo hoc, sed plura etiam alia habere atq; plantare tentabimus. Corrupere uocabulum recentes,

Genista.

Siler montanum.

ut ſiler pro ſeſeli dicam: uerùm quia ſiler aquoſa loca a
mat, in quibus etiam naſcitur, propter huius differentiam
montanum addidere, ut à ſilere equatico, de quo ruſtici
baculos parant, diſtingueretur, Semina & radices habe
re conuenit: à Germanis quibuſdam felt kummel, id eſt,
campeſtre cuminum, appellatur: in guſtu enim aliqua ex
parte cuminum imitatur. SENEX. Milij ſolis ſemina
accedunt. BRASA. Si Serapionem conſiderare tente
mus, ubi de culb pertractat, quod eius interpres milium
ſolis exponit, ſtatim deprehendetur, idem eſſe apud Dio
ſcoridē lithoſpermon, id eſt lapidoſum ſemen, quod apud
Serapionem culb, id eſt, milium ſolis. Inquit enim Serapio
culb habere folia ſimilia foliis oliuæ, niſi quia ſunt maio
ra, & altiora, & latiora: & quæ ſunt ex eis inferiora, de
clinant uerſus terram, & habet uirgas eleuatas ſubtiles
ſicut lingua ſquinanti, & reliqua in quibus cum Dioſco
ride conuenit: quem ſi audire lubeat, in hunc modum ſcri
bit, habere folia oleæ longiora tantum, latioraq;, ad ſum
mam radicem eius iacentia, ramulos uero rectos, gracile
craſſitudine acuti iunci, & reliqua, in quibus ambo conue
niunt. Idem igitur ſunt Dioſcoridis lithoſpermō, culb Se
rapionis, & recentiorum milium ſolis. Nos herbam hab
mus huic ſimillimam, cuius ſemine mulieres noſtræ pro
gendis coronis utuntur, appellant autem coronas, indic
quoſdam, quibus Deo preces numerant, ac ſi penſa quot
die reddant. In duobus tamen differre uidetur lithoſpe
mon, & noſtræ herbæ ſemen lapidoſum, à mulieribus
chryma uocatum. Primo, noſtra lachryma folium arun
dinaceum habere uidetur, uel ſaltem milium nigrum mi
tutu

Miliuꝫ ſo
lis.

tatur. Deinde lithospermon serpere dicitur, quod non facit nostra lachryma, quæ uelut frutex est. Ego recte Dioscoridem considerans, non uidi ipsum folia serpere dicentem, ut à multis creditur, sed eleuata sunt: folia tamen quę inferna sunt, prope radicem per terram expanduntur. Inquit enim ipse: καὶ τὰ πρὸς τὸν πυθμένα ἐπιγής usi μένα quæ uerba à Marcello interpretantur, ad summam radicem eius iacentia: uu sensum faciat, oleæ folia habere ad summam radicem iacentia: id uero in omni folio falsum est, quoniam ea tantum iacent, quæ inferiora sunt prope radicem. Ideo Hermolaus rectius interpretatur, iuxta radicem humi iacentia, id est, folia quæ iuxta radicem sunt, humi iacent. Vnde si hoc modo interpretemur, exquisitior interpretatio uidebitur, & ea quæ iuxta radicem sunt in terra inclinata. Quæ uerba considerans Serapio dicebat (licet barbarè) Et folia inferiore declinãt uersus terram, facientia uelut stratum super terram. Et Plinius lib. uigesimoseptimo, capite undecimo, autores reprehendit qui serpere tradiderunt, quoniam ipse (ut inquit) non uidit hærentem. In summa igitur, nostra lachryma lithospermon, id est, semen lapidosum est, quamuis in folio differre uideatur, ab eo Dioscoridis: quia hoc Dioscoridis oleam, nostrum milium nigrum, aut arundinem imitatur: tamen in genere lapidosi seminis est, & renum lapides expellit, uesicę autem minuit, ut experiẽtia in quotidiano usu demonstrat. Nostra igitur uocata lachryma species lithospermi Dioscoridis erit, & culb, uel milij solis Serapionis ac recentiorum. Nec mouearis quòd magnitudinem erui habere dicitur, quoniam secundum loca

maiora

maiora & minora sunt: minora sunt, quibus uos utimini, & folium habet, quale Dioscorides describit: nostra autẽ lachryma in lithospermo à Plinio ferè pingi uidetur, præsertim quo ad semina. SENEX. Quum uariæ sint lachrymæ à nobis dictæ, & lapidosa semina, quod pro lithospermate accipiendum est? BRASA. Quod magis durum & lapidosius: nos autem eãdem ferè uim habere in multis experti sumus. Eodem nomine à Gallis quo recẽtes appellãt, dicitur, scilicet milium solis: à Germanis quibusdam steinsame, ab alijs mehrhirsse, nuncupatur, quam uis à diuersa proprietate hęc nomina imposita videãtur. Denique præ cæteris milij solis generibus, id prætermittarem, quo uos utimini, utpote cæteris ineptius, & id seruarem quod magis album nigris quibusdam maculis inMirasole. sperſum. SENEX. Mirasolis semina sequuntur. BRASAVO. Hoc uocabulo Mirasole, quod Latinè heliotropium dicitur, omnes herbæ ueniunt, quæ ad solem uertũtur, & ferè nubilo die sunt Rusticorum horologia. Dic cuius semina collecturus es? quoniam cichoreum, scabiosa iam dicta, inter mirasolis species ab autoribus computantur. SENEX. Illam intelligo, quæ itu uulgari nomine & simplici apud nos mirasole, apud Tuscos giraſole, apud recentes sponsa solis, apud Arabes kerua appellatur: unde oleum de kerua fit, quæ folium platani habet. BRASAVO. Iam accepi quam intelligis, à Dioscoride & Græcis Cici, et Croton à Romanis Ricinus appellatur ob similitudinem, quam eius semen cum ricino animali habet. SE. Quid est hoc animal quod ricinum uocas? BRA. Id quod boues & equos apprime uexat, nos uulgò

vulgò cæcam nuncupamus. SENEX. Aliquam certè similitudinem habet, non tamen omnimodam. BRASA. Non est opus ita ad amussim conuenire, modo in aliquibus quadret, hanc herbam, uel arborem (nam arboreſcit, ſi ſcapus arbori reſponderet) nonnulli maiorem catuputiam putant, ſed lõgè decepti, ut in tithymali ſpeciebus edocebimus. Germani VVundelbaum uocant: huius plantæ ſemina Ferrariæ habentur frequentia: putat noſtrum vulgus infauſtum eſſe, hanc herbam domi habere, ut non poſſit eſſe ſine luctu: folia etiam præter ſemina habere ſtudeas, & preſertim in his montibus. SENEX. Berberis ſemina occurrunt. BRASA. Berberis etiam colligitis, et non tantum ſemina. Vocabulum berberis, et amaberberis barbara ſunt: ſi autem Serapionem de his loquentem conſiderabimus, idem eſſe cum oxyacanthon Dioſcoridis deprehendemus. Inquit enim Serapio: Eſt arbor ſimilis arboribus pirorum agreſtiũ, quæ dicitur habaras, niſi quia eſt minor, & habet multas ſpinas, & habet fructum ſimilem grano myrti, niſi quia eſt maior, & rubidus facilis ſeparationis, & habet interius grana, & habet radicem habentẽ multas radiculas infixas terræ. Hactenus Serapio. Nunc Dioſcoridem eadem ferè dicentem in Oxyacantha audias: Agreſti piro ſimilis arbor Oxyacantha eſt, minor tantum, magisq; ſpinoſa, fructum myrti baccis æqualem, confertum, rubentem, fragilem, nucleos intus habentem, multifidam radicem, & altius deſcendentem. Quæ ſi cũ Serapione conferantur, manifeſte deprehendetur, utroſq; hos uiros eandem picturam lineaſſe, niſi quia Serapionis colores ineptiores ſunt, Dioſcoridis autem floridi, hoc

Berberis.

Oxyacantha.

est dicendi phrasis. In proprietatibus etiam quo ad usum medicum quadrant, ut nõ sit opus dubitare eadem ab his autoribus tractari. Fuere autem qui Oxyacantham Dioscoridis eum fruticem esse putarint, quem nos uulgô uuã crispinam appellamus: hi autem longe decipiuntur, quoniam crispina uua sylueſtris piri folia non habet, sed potius in vitem aut in apij folia inclinat, ualde enim incisa sunt. Coniectura vero, qua mouentur, ut berberis sit crispina uua, adeò tenuis est, ut de se ruat, quippe ex nomine tantum sumitur: nam inquiunt crispinam dici quasi acrem spinam, & oxyacantha quasi acuta spina: tu ipse uides qua coniectura moueantur. Adde in granis multũ differre, quia in oxyacanthæ grano plures acini, in uua crispina unum solum ineſt. Vidi ego Oxyacanthã acinos quatuor habentem, sed pro maiori parte duos habet. Vnde granum illud quo passim utimini Serapionis & Auicennæ ac cæterorum Arabum uerum berberis, & Dioscoridis, Galeni ac cæterorum antiquorum ueram oxyacantham esse certus sis. Longe etiam decepti sunt, qui berberim pro aspalato accepere, ut suo loco intelligere licebit. Galli Arabo nomine utuntur: Germani nonnulli Surich, erbsel appellant. SENEX. Quo loco hos berberes colligere oportet? BRASAVO. In his montibus, quamuis in Bononiensibus etiam, Mutinensibus, & per totum Apenninum copiosè uireant. In nostris etiam fõ ueis quandoque reperitur: in omni solo nascitur, sicco, hu menti, aprico, sole patenti. Si in frigidioribus locis inue nies, ibi efficaciores fructus parit. SENEX. Rapa sylueſtris semina occurrunt. BRASAVOLVS.

De rapo

De rapa dicæmus, si prius admonuero, non solum oxyacã
thæ granum, sed et radices seruandas, mirorq; te hunc fru
ctum inter semina numerasse. SENEX. Id factum est
quia ob semina expetitur. BRASAVO. Esto, Rapas Rapa.
aggrediamur, nam & ipsæ in usum medicum ueniunt.
Vos syluestris semina habere curatis, cur etiam nõ satiuę?
nam & satiuæ semina rei medicæ proficiunt, & caro ra-
dicis, & folia, & coliculi quum primum exeunt, imò &
ipsa radix muria conditur, aut sapa, ut nostræ mulieres
pro quadragesimali obsonio parant. Notissimæ sunt ra-
pæ, & satiuæ, et syluestres, in Ferrariensi solo crassissimę,
præcipuæ, & dulcissimæ. Columella in Italia cæteris
Nurcinas præfert. Quod non fecisset si eius tempore Fer
rarienses extitissent. Tempore enim Columellę Ferrarien
se solum valles erat: patres autem nostri culturæ assiduita
te, nunc in fertilissimos campos deduxere, natura usque
ad hæc tempora repugnante: sed ars naturam uincit, mo
do impense uelit. Alij hyeme rapas in pulturijs comedunt:
ego etiam per æstatem, ne aut ligneścant, colonum cuius
dam rusculi mei prope Ferrariam iubeo, ut folia ad radi-
cem usque, omnibus rapis demat, ne ad semen perueniãt:
hoc enim præsidio non ligneścunt, sed tenellæ & coctibi-
les per vniuersam æstatem habentur, nec cibus est estiuo
tulori noxius. A Lusitanis, saranages uocantur: à Germa
nis, vvi'trul, id est, syluestris rapa dicitur. SE. Dauci se- Daucus.
mina præsentantur. BRASA. Multos in Dauco aber
rare uidimus, & omnes nostri pharmacopolæ herbam in
Ferrariensi agro frequentissimã pro dauco accipiũt, quia
ita à rusticis appellatur, quum tamen alia res Daucus sit.

SENEX. Quæ igitur herba est hęc, quam nos daucum appellamus? & ubi uerum daucum habere potero? BRASAVO. Ea herba, quam uos passim in Ferrariensi agro in tritici stipulis crescentem colligitis, & daucum appellatis, à Dioscoride σάφυλινον ἄγριον, id est, pastinaca sylueſtris dicitur, ut apparet si quis eius descriptionem consideret, præsertim ubi dicit flores in medio exiguum quid purpuræ habere, quod tamen in croco colorem uariat, hoc etiam in omni umbella non est, sed secundum loca innascitur: fuere tamen qui pastinacam illam sylueſtrem, & daucum idem esse putarent, et imò uos pro dauco ea vtimini. Eos autem aberrare hoc indicium est, quia Dioscorides de pastinaca erratica seorsum à dauco pertractat, & tertiam Dauci speciem sylueſtri pastinacæ comparat, tanquam duo sint, quemadmodum duo esse constat, primam, & secundam dauci speciem, non esse pastinacam erraticam, ex foliis certum est: quam ob rem quem uos daucum putatis, Daucus non est, sed pastinaca erratica, ut sapor, odor, & reliqua ostendunt. Qui etiam daucum pastinacæ speciem asserunt, decipiuntur, quoniam à Dioscoride, antiquioribusue nusquam describuntur, imò seorsum à pastinaca de Dauco pertractat. Non tamen inficias eo daucum, & pastinacam aliqua similitudine iungi. SENEX. Quomodo uerum daucum habere poterimus? BRASAVO. Si in Cretam mittamus, & sumptis seminibus terræ mandemus, quod Illustrissimus princeps ALPHONSVS, fieri recepit. Non solum autem huius Cretici dauci semina, sed et radices in usum medicum ueniunt: aliarum vero specierũ semina tm. Illudq; admonere u

nere voluerim, quum dauci, & syluestris pastinacæ eædem ferè uires sint, ea pro dauco uti licebit: satiua autem pastinaca, ad vsum medicum minus ualet. Serapio etiam caput dauci à capite bauciæ, id est, pastinacæ, eodem modo quo Dioscorides seperauit. Sed Pandectarius ac recentes adeò confundunt, ut daucum pastinacam faciant, & apud Serapionem idem esse daucum et bauciam, id est, pastinacam, fateantur, quum tamen de dauco, & pastinaca diuersa capita faciat. Non defuere tamen qui semina Meum nuncupata, Cretitum daucum affirment: quibus non dissentirem, si quodāmodo pilosa essent. Nōnulli ex Germania beervvurtz appellant, quibus alij aduersantur, hoc nomen potius nigellæ attribui, ut herba apud ipsos beervvurtz dicta, vera nigella sit. Nos ipsis hoc dissidium relinquamus. SENEX. Ergo ad psyllij semen descendamus. BRA. Psyllium notissima herba est, in maritimis locis Illustrissimi Ducis nostri adeò frequens, ut ingens copia Venetias afferatur: hoc diu latuit. Opera Nicolai Nicolutij inuentum est, qui singulis annis inde Venetias magnam summam asportabat, & hoc per multos annos fecit, antequam eius loci homines rem cognoscerent, & ex semine lucrum quærerent. A Latinis herba pulicaris dicitur, uel quia pulices fugat, & hoc nomen etiam psyllion pulicem significat, uel quia semina pulicibus similia habet: nō tamen adeò in maritimis nasci dico, quin etiam in alijs incultis, & aruis nasci affirmem. Est altera cumilia pulicaris: sed hæc simpliciter pulicaris uocatur. Verum ne in re tam nota tempus conteratur, ab Hispanis Zaragatonam appellari monebimus: eam etiam difficultatem prætermit Psyllium.

Agnus castus. tentes an intus calidum extra frigidum sit. S E. Agni casti semina occurrunt. B R A. Αγνος à Græcis & λυγος dicitur, à nostris uitex, et amerina salix nuncupari uidetur: in maritimis nascitur. Non dubito uerum agnum castum nos habere, quanquam duo obstare uideantur. Primum, eius grana piperis acumine carere. Aliud, quia Ferrariæ in claustro religiosorum sancti Dominici uitex adest, tamen lentos ramos non habet. Scire autem oportet, non dici à Dioscoride acredinem piperis habere, sed saporẽ piperi similem: quod manifestissimum fiet, si quis eius semẽ masticauerit, habet enim nescio quid piperis. At semina ex locis quibus nascitur acriora sunt, & minus acria. Quod uero in ramorum acvirgarum flexibilitate dubitabamus facile diluetur. Quoniam iunioribus, et his qui prope mare sunt lentor inest, sed antiquiores uiticæ ob senium flexibilitatem amisere. Semina, & folia circa maritima quærantur, & circa fluenta ac torrentes in incultis locis. Aberrant qui ex sapore piperis, quem habet, hoc semen, cubebe esse puturunt. Serapio de eo in capite de famã chest pertractat, & arborem Abrahæ appellat: piperella etiam à sapore nuncupatur. Antiquæ matronæ et huius arboris

Pæonia. folijs supra toros stratis utebantur, & seminibus, in pulturijs comedentes. Sed ne in re tam nota diu uersemur reliqua secundum ordinem prosequaris. S E. Pæoniæ semimina consequuntur. B R A. Antiquissima herba est, a Pæone dicta: marem & fœminam habet: à Romanis casta herba, à Græcis glycysis, & pæonia dicitur. Serapio ex sententia Dioscoridis, arborem esse scriptum reliquit nos aũt eius interpretem fuisse putamus, qui ita uerteri

non en

non enim arbitror quod Dioscorides dicit caulem duorũ dodrantum altitudine, arborem à Serapione dictam esse, sed id potius interpretis uitio uenit. Manifeste autem deprehenditur grana esse, multa, rubentia, parua, punicorũ acinis similia, quæ sunt eius semina. Hęc in his montibus altissimis, et præsertim promontorijs: præter semina aũt, radices seruabis, quæ in masculo albæ sunt, quãuis & in aliquibus nigræ videantur, albæ & nigræ seruande, quę ad diuersa peculiariter conferunt: nos nigra abundamus, & ea pro necandis puerorum uermibus in aqua, decoctione, & puluere utimur: imò & radix puerulis adalligata ab atra bile, et epilepsia liberat, ut in Bellissario ingenuo Comitis Camilli Tassoni filio uehementi experimento deprehendi. Quum duo sint Pæoniæ genera, mas & fœmina, alterum Germani minvven vvurtz, alterum beminen uocant: quamuis & alij benedictum rosam appellant, Galli uero pinoine. S E. Staphisagriæ semina occurrunt.

Staphisagria.

BRASA. Nostræ mulieres strafusarium dicunt, uocabulum corrumpentes, in nullo alio usu apud ipsas est, quàm ad necandos pediculos. Vnde à Romanis herba pedicularis nuncupatur: ab uua: nomen straphij habet. Cornelius Celsus uuam tamniam appellare videtur: sed Pli. capite. ij. xxix. libri ipsum reprehendit. Verùm. xxvi. li. cap. xiiij. uuæ tamniæ uires describens, staphisagriæ uires precisè demonstrat, ut postea uisus sit uuam tamniã dẽ cũ staphisagria facere: de hac ãt re aliàs. Serapio alberas uocat. Fuere qui ueram uuam montanã esse putarint, quia apud Serapionem ita scriptum reperitur. Aberrant uero, quia ita ob similitudinem appellatur. In opacis locis

Vua tamnia.

Cataputia

ipsam quæras, quamuis & in Ferrariensi agro nascatur. Galli, stafiragre illam uocant. SE. Cataputiæ maioris semina percurrenda sunt. BRASAVO. Quum multæ sint tithymali species, quæ à Serapione xeaser appellãtur, præcipua & maior species hæc est, quę cataputia uulgò nũcupatur: hoc fortè nomen sortita est, quia rustici eius seminibus in hydrope pro pilulis utuntur. Vocant uero antiquiores pilulas catapotia. Vnde passim cataputia pro catapotia proferunt. Decipiũtur uero qui cataputiam muraſole à nobis uocatum putant: quam ob rem Serapionis interpres aberrauit, Kerua, id est, cataputia interpretãs, nisi & ipse eo uocabulo ad significandum cicum uti uelit. Deridendi sunt, & cum maximo risu, qui uolunt cataputiam dici, quia catat puzan, id est, fœtorem inuenit, nam mire soluit: sed eo uehementius ridendum, quia non solum uerbis, sed scriptis etiam mandarunt. Ea species tithymali est, quæ à Dioscoride characias uocatur: Ferrariæ uiret sed in montibus efficacior. Non tantum semina, sed radicem & ramulos seruabis: pastillos etiam, hac erui farina et lacte facias, imò & ficus serua in quibus lac stillauerit. Notissima herba est, & notissima semina. Rustici Ferrarienses herbam dalle carpanede uocant. Nostræ mulieres pro comperto habent, si quis semina deorsum trahẽs euserit, & ea comederit, per inferna purgari. Si uero sursum, per superna: ut plurimum uero accidit hęc grana medentes per superna, & inferna purgari, causam afferunt, quia grana sursum, alia deorsum ducta sint. Decipiuntur etiam plures Germani, qui apud ipsos cataputia Vundelbaũ dicã contendunt, quũ potius eo uocabulo ci-

sign

significent: sed hi eodem errore ducuntur, quo Serapiõis interpres. Verè aũt nostra cataputia quæ apud Dioscoridem characias est, à Germanis springkorner dicitur, ac si dixerint granum saltare faciens: quippe spring saltare faciens est, korner granũ: fortè quia soluens dolores facit. Huius herbæ seminibus, ab ascite Magnificum Iulium Boiardum Scandiani comitem, optimæ indolis Iuuenem liberaui. SE. Ad linguæ auis semina veniendam. BRA. Nusquam (quod sciuerim) apud Græcos autores auis linguam reperi quã alio nomine recentiores linguam passarinam appellant. At linguã hirci, linguã bouis, linguam cani iuuem. Arabes tamen de ipsa pertractant, ut Serapio in capite de lisen hasasit, id est de lingua auis: dissidentq; in hoc semine recentes, ut nonnulli semen quoddam herbæ mihi ignotæ accipiant, quod semen paruum est: cõmunis tamen pharmacopolarum usus est fraxini semen habere. Multi uero recentes decepti sunt, Auicennam male intelligentes, quippe Auicenna libro. iii. fen. xx. capi. xviij. linguam auis inter medullas numerat: ipsi vero ex hoc putant linguam auis medullam esse, quum ipse ibi per medullas semina intelligat, quæ carnem et pulpam (ut ita dicam) habent. Vnde & inter medullas, grana pineæ, & auellanas numerat. Adde in. ij. lib. manifeste animaduertisse, linguam auis folia habere, & Serapio linguam auis arborem esse fatetur. Sed an Arabum lingua auis fraxini semen sit, ut multi accipiunt, dubito: quippe Serapio nullũ ex Græcis adducit in lingua auis enucleanda, sed solum Arabum testimonio utitur, tamen de fraxino Dioscorides pertractauit. Præterea semen fraxini nõ est extra rubrũ,

Auis lingua.

intus album, per semen medullam & non corticem intelligendo. Tamen si alia considerẽtur, idem precisè sunt, qm est albor simulis arbori dirdar, id est ulmo, nisi quia foliũ eius est oblongum simile folio amygdalæ, ita autem habet fraxinus. Sequitur: & fructus, qui dicitur lingua auis, sunt palmites qui diuiduntur in Cherarnub, simules foliis oliuarum, nisi quia sunt minores satis, et intra quamlibet cherarnub est medulla simulis linguæ auis, exterius rubra & interius alba, declinans paululum ad citrinitatem, & sapor eius est acutus, mordicans cum pauca amaritudine, & non apparet mordicatio eius postquam bene masticatur. Hactenus Serapio. Omnes has conditiones in fraxini semine reperi: nec moueor quod extra non sit rubrũ, quia saltem in citrinum (ut Serapio dicit) inclinat: non moueor etiam quòd Græcos non adduxerit, de fraxino tamen loquentes, quia de fraxini semine nusquã tractarunt: ideo lingua auis Serapionis, nostra fraxini semina esse fateri cogor. SENEX. Suprà dirdar pro ulmo interpretatus es, tamen recentes fraxinum intelligunt. BRA. Hi decipiuntur, qui dirdar pro fraxino intelligunt, ut Pandectarius inter alios fecit: nam dirdar apud Serapionem vlmus est, ut eum legenti patet, & Dioscoridi comparanti. Inquit enim Serapio ex Dioscoridis sententia, folium huius arboris, & summitates eius, & cortex ipsius sunt stiptica quando fit emplastrum cum folio eius trito & mixto cum aceto, confert scabiei ulcerosæ, & conglutinat uulnera, & cortex arboris conglutinat uulnera plus quàm folia quando ligatur super uulnera, sicut ligantur corrigiæ: & cætera quæ sequuntur. Audias modo Dioscoridem

de πτελεας, ideſt, ulmo, eadem dicentem: Adſtringunt ulmi folia, cortex, & rami. Medentur lepris ulmi folia cõ ciſa & ex aceto illita. Vulnera eadem conglutinant, multoq; magis cortex, pro uinculo & faſciola uulneri circũuolutus. In reliquis etiam Dioſcorides & Serapio conueniunt, & in fine eius folia pro obſonijs comedenda animaduertunt: cum quibus etiam Auicenna ſecundo canone eſt, ut errorem hinc Pandectarius ſupinum uideas, dirdar pro fraxino, quum ulmus ſit interpretantis, dicentiſq; fraxinum dirizdar à Græcis dici, quũ ipſi μελιαν fraxinum uocent. Ex ulmo etiam uermiculi fiunt, quum foliave luti ueſicæ intumeſcunt, ideo arbor cimicum ab Arabibus dicitur. In ſumma igitur ſemen fraxini, lingua auis Serapionis putandum eſt, quam apud Græcos eſſe deſcriptam inuenire non licuit. S E. Eam igitur omittam, quia apud Græcos incomperta. B R A. Imò eam colliges: alioquin nec mãna, Rhabarbaro, caſia, ſena, Zucharóue uti oportebit, quæ nuſquam ab antiquioribus deſcripta ſunt. S E. Sementinam legere curemus. B R A. Hanc & ſemen Alexandrinum uocant, quoniam Alexandria Venetias ferri dicunt. Cuius autem herbę ſemen ſit, adhuc apud me incompertum eſt, & ſub iudice lis eſt: ob ſuæ paruitatis excellentiam, ſementinæ nomen acquiſiuit. Recentes apud Arabes ſementinam inueniri fatentur, et eſſe ipſorum kanabel, quod ab ipſis ſementina interpretatur. At re uera ſemen id à nobis ſementina uocatum, kanabel Serapionis eſſe nõ poteſt, aut Auicennæ. Inquit enim Serapio, kanabel uel ſementinã (quia hoc nomen ab interprete illi attribuitur) eſſe arenæ ſimilẽ, & uehementer interficere uermes. Sementina.

Additq; ex Almansoris sententia, unam ex his rebus esse, quæ de cœlo ueniunt: imò ex hac arena ollas consolidari tradunt, & potissimum colligi, quãdo pluit. Serapio glaucedinem illi attribuit, Auicenna ruborem, qualem lapis in felle bouis repertus habet. Vnde Arabum sementina terra est qua autem nos utimur ita uocata, semen esse constat: apud antiquos Græcos nondum reperi hoc semen. Fuere qui absinthij santonici semen esse putarent, tamen seriphij absinthij semina contra lumbricos Venetias afferunt, sed hæc non sunt, quia maiori mole clauduntur. Alij cumini semen esse putarunt: nõ possunt autem satiui esse, ideo syluestre inueniunt, cuius tamen semina maiorem molem habere constat. Minus sunt Dauci, ut nonnulli arbitrantur. Nos re uera incerti sumus cuius herbæ semen sit hoc minimum quod sementina uocatur: constat enim Arabum kanabel non esse, & apud Græcos non inueni, ideo huius rei pertractatio, in aliud tempus differatur, quoniam in locũ in quo nascitur, determinate mitti curabimus. Galli, barbontinam uocant. S E. Anethi semen occurrit. B R A. Adeò notum est apud Ferrariẽses anethum, & in cibarijs frequẽtissimum, ut de eo nihil aliud dicendum uideretur, nisi Marcellus occasionem dedisset, ut de ipso miremur. Dioscorides enim inquit, anethi radices coqui, ut pastinacæ radices: hoc totum expungit, non alia de causa, quàm quòd ipsi uidetur anethi radices, pastinacarum modo coqui non posse: Tu ipse huius rei iudex esto. Paulus Aëgineta ipsum uocat anemon, Galli anet, Lusitani endres, Germani dill. S E. Citri, & Dactylorum semina conseruntur. B R A. De his in præsenti nihil, quoniam pau-

Anethum.

lopòs

lopòst in fructibus tractabuntur. SE. Ergo Cicutę semina colligamus. BRASA. Et cicutam in herbis edocuimus. SE. Iam recordor. Ad Lappam ueniamus. BRA. Lappa. Nos uulgò, quoniam uestibus inhærent, grapellas uocamus. A Dioscoride aparine dicitur, te philantropos, quia hominum uestibus inhæreat, ac si hominem amet: notissimæ sunt apud nos lappæ, in Ferrariē si agro colligantur. Maior, & minor reperitur, & præter id in uarijs herbis lappæ sunt. Sed uera lappa ea rotōda est qua in officinis utimini, aparine à Dioscoride uocata: de qua Pli. lib. xxi. cap. xxvij. inquit, in ipsa nasci occultū florem, qui semen parit, ut animalia, quæ intra se pariunt. A nonnullis Germanis kliten dicitur, ab alijs klebkraut, ac si dixerint tenaciter inhærens herba. Alia tu prosequaris. SE. Iam seminibus ultimam manum imposui. BRA. Tam pauca semina in officinis habetis? SE. Hæc tantum, nisi aliqua in curia omiserim. BRA. Post semina, quæ sequuntur? SE. Fructus, sed prandij hora instat, et iam sol prope meridiem inclinat, ideo laudarem, ut in umbram illius mespili secedentes pranderemus. Mox quum uesperascet nostro labori uehemētius intendemus: interim collectis herbis ordinem dabimus. BRA. Si Herbario placet, nunquam à tua sententia dissentire potero. HER. Quid mihi gratius contingere potuisset, ut interulam hanc sudore madidam exuere concedatur, & adeò bibere ut hanc sitim extinguam? SENEX. En quomodo natura certum umbram parauit, qua post prandiū meridiari licebit. HER. Hic riuulus summè placet, in quo membra lauare disposui. BRA. Ne laues priusquam sudor cessauerit.

DE FRVCTIBVS,

quorum in Ferrarienſibus Pharmacopolarum officinis opus eſt.

SENEX.

SATIS meridiati ſumus, & ſol in occaſum præceps vergit. Non erit ab re fructus omnes neceſſarios hodie colligere, ut ſaltem hac hebdomada in patriam reuerti liceat. BRASA. Enumerare incipias. SE. Baccæ lauri primum locum inter fructus poſſident. BRA. Quum lauri folia colligebas, baccas etiam in loculum poſuiſti, & tam breui tempore oblitus es? SE. Nunc recordor, pineæ ſecundo ordine incœdunt. BRA. Melius eſt circa mare deſcendere, nam loca ſalſa amat. Nudos nucleos nuſquã ſeruarem, ſed pineam ipſam, quoniã ſuæ domi melius ſeruantur, quàm quum exerti aëre circundantur, quippe ita nudi ex debili cauſa rancidi euadunt. SE. Curribus indigeremus. BRA. Nucleos ſaltem duriori cortice indutos habere ſtudeas. SE. Hoc fiet. BRASA. Nunc quatuor pineæ genera diſtinguere omitto, hoc noſtrum prædurum colligere ſuadens: à Gallis pignons, ab Hiſpanis pinhones uocantur. SE. Auellana ſequitur. BRA. Nucem auellanam è corylo naſci conſtat: notiſſimus apud nos fructus atque frequentiſſimus: à Latinis præneſtinæ, à Græcis ponticæ dicebantur aliquæ rotundum nucleum habent, quæ citius matureſcunt, & adeò præcoces ſunt, ut hora-

Pinea

Auellana

vt horarios fructus antecedant: aliæ oblongum, quæ tardius ad maturitatem ueniunt, & diu seruantur, ad eadem usum. In Neapolitano regno sunt, qui ex auellanis prouentum maximum habent, quorum vnus erat Nobilis Belingerius Caldorus, qui adeò ingentem prouentum singulis annis ex auellanis habebat, ut me pudeat referre, ne à vero dissentire uidear: ex auellanis exteriores cortices uirides, & capsam illam ueluti ligneam sub putamine positum, & pellem fructum tegentem seruato: hæ etsi in mõtibus nascantur, tamen ne aliubi quàm Ferrariæ quæras, ubi ingens copia uirescere cœpit. Hispani Latinum imitantur, auellanas dicentes, & Galli auelleues: Germani autem haselnus, id est, nuces leporum uocant, quoniam his animalibus sapiant. Nos Ferrariæ nisolas, alij nusellas dicunt. SENEX. Amygdalæ occurrunt. BRASA. Notissimæ sunt amygdalæ, siue dulces, siue amaræ sint: ex Apulia copia ingens affertur, non minori prouentu quàm auellanæ. Inter dulces meliores sunt, quas Ambrosinas, à loco uulgus nostrum appellat, adeò facilime degeneram, ut apud nos copia educari non possit. Radices amaræ colligito, & gummi arboris præter nucleos: dulcis uero solum nucleos, & cum putamine seruato. Ab Hispanis almandras, à Gallis almendes, à Germanis mandel appellantur. SENEX. Carpobalsamum sequitur. BRASAVO. Balsamum arbusculam esse in Iudæa tantum & Aegypto nascentem constat, quamuis Pausania in Arabia gigni scribat. Autores in eius figura dissentiunt. Dioscorides folia rutæ habere censet. Plinius libro duodecimo capite. xxv. uiti similiorem esse dicit, quàm myrto,

Amygdala.

Carpobalsamum.

quamuis codex mendosus uideatur, ut rutę legi oporteat. Pausanias quandoq; myrto, quandoq; sampsucho comparat: etiam mendosus est Plinius, quum tuberi eius folium assimilari inuenies, tunc rutæ etiam legas. De hoc quicquid sit, odoratissimum prę omnibus arbusculum est, Hierichuntę Iudeæ oppido, quod uulgò Iericò dicitur (olim urbs ingens, nunc octo magalijs referta) potissimum ortum. Ne hic balsamum quæras, sed quum nauis quæ singulis annis Hierusalem petit, Venetijs soluet, aliquem Iudæam mittes, ut ex balsamo tria portet, fructum, id est, semen, carbobalsamum appellatum. S E. Carpobalsamum habeo. B R A. Estne id quod et alij pharmacopolæ pro carpobalsamo uendunt? S E N E X. Id inquam. B R A. Ita carpobalsamum est, ut tu es musca, quippe balsami semen ruffum est. S E N E X. Et nostrum eodem colore insignitur. B R A. Plenum est carpobalsamum. S E N E X. Nostrum autem uacuũ existit. B R A S A. Propter hoc Dioscorides semine hyperico simili adulterari tradit, qđ petra Palestinæ oppido affertur, & inane est. Adde carpobalsamum ponderosum esse, & feruidæ in gustu mordacitatis S E N E X. Hęc a nostro absunt. B R A S A. Imò gustum uini habere uidetur, et redolentiam succi balsami. S E. Nec ista nostro carpobalsamo insunt. B R A. Non est ergo Carpobalsamum. S E N E X. Non, ut videtur. B R A. Verùm solo semine contentus esse non debes, sed liquorem uel succum, quod opobalsamum uocant habere studeas. S E N. Iam habeo, & ualde antiquum. B R A. Estne liquidum? S E. Liquidissimum. B R A. Ob hoc balsami succus non est, quia uetustate crassescit.

Opobalsamum.

S E N.

SENEX. Abs te boni opobalsami notas scire percupio.

Opobalsami boni notæ.

BRA. Id libenter edocebo, & singulatim omnes notas exponam. Primo recens liquor probatur, habens firmum & sincerum odorem, non habeat saporem accidum, citissi mè penetret, habeat leuorem, linguam leniter adstringat & erodat. Verum quia pluribus modis adulteratur opus est indicia præuidere, quibus deprehendi possit. Nã variis unguentis & oleis suo semini mixtis eius odorem præsentant, ut balsami succus esse uideatur. Quibus autem deprehendatur uerus balsami liquor, edocebimus. Primo, si laneæ uesti instilletur uerum opobalsamum, maculam, aut maculæ uestigium non relinquit: adulteratum inhæret, et maculam facit. Syncerus succus si lacti instilletur, coagulat: quod nõ facit adulteratus. Aquæ, aut lacti infusus syncerus, quam primum disijcitur, & lactis modo albescit: adulteratus fluitat sicut oleum, densaturq;, & stellæ modo radiat. Syncerus uetustate crassescit, & bonitatem suam amittit, ideo quod habet, à uero balsamo distat. Hi decipiuntur qui putant uerum balsami liquorem esse, si proiectus in aquam descendit, mox sparsus emergit: hic autem adulteratus est.

Opobalsami boni liquor in quibus deprehendatur.

SENEX. Nondum huius succi colorẽ edocuisti. BRASAVO. Id statim fiet, si in primis animaduertes, sub cane huius loci incolas plenum corticem incidere: plenum autem uoco eam partem, qua turgere uidetur. Id antiquitus ferreo cultro fiebat: uel, ut autores prodidere, unguibus ferreis: instrumenta enim erant unguibus similia. Sed quia uisum est ferro plantam lædere propterea ad uitrum, lapides, osseosue cultros conuersi sunt. Nõ est autem opus corticem transire, aut pusillum

disquamare: succus tota æstate manat, quem lana aut gossampio colligunt, & reponunt in cornu, postea in fictile. Nunc colores ex ordine audias.

Opobalsamiveri colores.

Primo, quando mustum est colorem candidum habet, & oleo crassiori similis est, deinde rubescit, postea durescit, & translucidus fit optimus lachrymę color est modicæ russus: Secundus in bonitate cãdidus, peior uiridis, pessimus niger. Omnes hos colores, secundum principia & fines, quibus exire incipit, habet: et etiam magis ac minus molle existit. Tertium, quod in officina habere debet, Xylobalsamum est. SENEX. Hoc habeo. BRA. Redoletne Balsami odorem? SE. Minime. BRA. Propter id Xylobalsamum non est. Tamen ut exquisitius noscere possis subsequentibus notis deprehẽditur. Primo, balsami lignũ recens sit, habeat sarmentum gracile, rubens, odoratum, quod exiguum liquorem balsami spiret. SE. Deinceps non decipiar. BRA. Nec quartam rem ex balsamo despicias. SENEX. Quid hoc est? BRA. Cortex.

Xilobalsamum quibus notis deprehendatur.

Balsamĩ cortex.

SENEX. Nonne ligno eædem uires insunt? BRA. Non quidem, præsertim si is cortex sumitur qui è regione incisuræ est, ubi manat liquor, & lachryna emergit, quippe excoriari contingit. Vnde ut liquor cæteris partibus efficacior est, ita cortex surculis, & semina corticibus. At quia cortex difficilius habetur, quoniam plantæ excorticatæ intereunt, propter id ab autoribus tria tantum haberi curantur, xylobalsamum, carpobalsamum, & opobalsamũ: id est, balsami lignum, fructus uel semen balsami, succus, liquor, uel lachryma balsami. Hæc de balsamo dicenda erant. Facile haberetur, si qui illuc mittũ

tur, doctrina pollerent, nec essent penitus ignari: hi enim statim credunt, quum à mercatoribus dicitur id esse opobalsamum, quod venditur: ipsi vero ita cognoscunt, ut qui nunquam viderē. Vnde opus esset uiros doctos, atque experientia præditos pro his rebus emendis, qui in indicijs res cognoscerent, & mercatorum etiam iurijurādo nō crederent. At optimi uiri nusquam inuenirentur, nisi magno pretio. Ideo eis ad amussim satisfacere uoluerim: deinde res suo pretio uendere, id est, quicquid insumpserint elicere, & præter id aliquid superlucrari. Ego si egrotarem, huius sententiæ sum, res ueras decuplo pretio emere uoluerim, quàm non ueris donari. Etenim non modo nō proficiunt, sed plerunq; maxime obsunt, ut possint ægro mortem accelerare. SE. Garyophyllus sequitur. BRASA. A nobis pertractanda non erant, quæ oculis nunquam vidimus, sed tantum legimus, & ab alijs (tamen fidedignis) audiuimus. In India particulari quodam loco, arbusculū nasci tradunt, flores ferentem, qui in hoc granum terminantur, nigrum, odoratum, subamarum, in longum tendens, antiquitus pro odore utebantur: nunc & in ganeam transiuit, ut sine Garyophyllis despiciantur dapes: uulgò etiam garyophyllus nuncupatur, à Gallis girofle, ab Hispanis elauo, à Germanis negelin. Paulus Aegineta garyophyllum uocat, quasi habens folia nucis, quæ odorata sunt, & optimi gustus, adeò ut nostri pharmacopolæ, & etiā Veneti his folijs, pro malabathri folijs utantur. Lusitana nauigatio garyophyllorum syluas inuenit adeò ingentes, & ubertim refertas, ut apud nos salicum. Apud Dioscoridem non reperitur. Galenus & Paulus de eo pertra- garyophillus.

ctant: à Serapione garunfel vocatur. Recentes uocabulũ i
corrumpunt, harnafel dicentes. Id esse constat, quod Auii
cenna secundo Canone, safar appellat. Venetijs arbusculũ i
in fictili plantatum vidi: folia ad foliorum nucum simili-
tudinem lata erant, non tamen adeò longa: propterea ga
ryophyllus, id est, nucis folia habens ab aliquibus uocatur.
At non sunt præcise similia: ob id Galenus animaduertit,
non dici garyophyllum, quia sit folium nucis: sed quic-
quid Galenus censeat, folia in nucis similitudinem verge-
re oculis deprehendi. Venetijs emendum hoc granum, nec
lignum eius omittere oporteret, atque gluten, quod eius
arbore emanat, id est, quoddam glutini simile, si haberi
possent: folia etiam seruanda utpote fructu debiliora, &
in debilioribus ægritudinibus magis quàm fructus effica-
cia. Probantur garyophylli quorum color aliquo modo
in ruffum inclinat. Iubent Arabes & sua arbore singulos
mambus sumi. Referunt Lusitani horum nidorem per lõ
gum spatium in mari sentiri. SENEX. Piper sequi-
Piper. tur. BRASAVO. In pipere etiam, quod Serapio ful
fel appellat, id dicam, quod de garyophyllo aperta fron-
te fassus sum de his rebus nobis incognitis, antiquioribus
credendum esse: quæ ab Arabibus dicuntur, omnia à Dio
scoride deprompta sunt. Nos (ut ad sensum ueniamus)
quatuor piperis genera habemus, longum, album, nigrũ,
sylueſtre. Tria prima genera ex una arbore nasci Dioſco
rides testatur, & ita ratio dictat: facit enim piper uelut
siliquam, quæ si colligatur, priusquam parua granula,
quæ in ipsa apparent, crescant, & arescant, lõgum piper
appellatur: quum uero creuerint, si aliqua grana absque
mat

maturitate legantur, album piper dicitur: si enim longũ piper fregeris statim alba granula parua uidebis, quia immaturum est: quum uero maturitatem acquisuerint, nigrescunt, præsertim quum ui solis exiccantur. Id autem fabulosum est, nigrum esse piper, quia igne aduratur, nam ob serpentum copiam colligi non potest, nisi prius igne fugentur, qui piperis grana nigra & rugosa efficit: sed hęc anilia fabulamenta sunt potius, quàm uera. Constat ui sõlis denigrari, & rugosa euadere, quæ prius uiridia erãt. Venetijs piperis arbusculam uidi albæ viti similem, quæ in sepibus nascitur. Lusitani, qui Indię partes lustrarunt, fatentur se multa arbuscula, non autem arbores uidisse, piper ferentia: nunquam tamen uel longum, aut album videre contigit, sed omnia grana uiridia erant. In longo autẽ quod ad nos affertur, grana in similitudinem granorum milij esse constat, & ut Dioscorides inquit, albicantia: sed hanc controuersiam in aliud tempus differamus, quippe nunc Ferrariæ piperis arbusculum in fictili apud magnificum Comitem Ioannem Romeum uiret: nec in horto Magnifici Antonij Mariæ Nigrisoli, multis herbarum generibus referto deest, quicquid ferant hæc arbuscula: hoc aut altero anno videre licebit. Adest quartum genus piperis, sed syluestre, quod piper longum esse arbitror, at ex soli & cœli uarietate degenerauit: huic ruffa grana insunt, non alba. An decipiantur qui hidropiper esse contendunt, nunc demonstrare non pergam. Tu tria piperis genera Venetijs emes, & radicem (si habere poteris) quæ Costo simlis est, hæc enim rei medicæ proficiunt. A Germanis pfeffer cõmuni nomine omne genus

piperis appellatur. De quo finitum esset, nisi in mentem uenisset, Magnificum Catharinum Zenum Patritium Venetum superioribus annis quum essem Venetijs cum Illustrissimo ALPHONSO Ferrariæ Ducæ, Piperis grana saccharo condita, quando recentia erant, eidem principi ostendisse: quorum vnum ego comedens suauissimum condimentum esse deprehendi, & uentriculo commodum. SENEX. Pruna sequũtur. BRASAVO. Pruna. Dioscorides adeò concise prunorum genera tractat, vt unum aut alterum uix describat. Plinius & Theophrastus longius: recentes nonnulli exactissime rem pertractant. Dioscorides solum Damascena prosequitur, quæ etiam nostri pharmacopolæ exiccant & seruant: apud nos degenerant: quandoque in pectoris decoctiones pruna ingrediuntur: tunc Damascena intelligenda non esse arbitror, utpote acria, & adstringentia. Quam ob rem pharmacopolis suaderem uaria prunorum genera eligere, & seruare, tum domestica, quàm sylvestria, & præsertim ea quæ ex Tarraconensi prouincia in Italiam delata sunt: nos ea uulgò Catalonia nuncupamus, à parte Hispaniæ Tarraconẽsis ita appellata, è qua ad nos venere. Nec despicienda quæ myrobalanos uocamus: hæc alio nomine ex pingui succo à nonnullis lardaria, à lardo appellãtur. Infinita propemodum alia genera habentur nigra, alba, uersicoloria, ordeacea, cereola, purpurea. Sed tuæ officinæ satis erit quatuor tantum genera habere, Damascena, Myrobalana, catalonica, & sylvestria, quæ vulgò brugnoli, quasi pruneola dicuntur. Galenus in damascenis prunis, miratur Dioscoridem adstringere, scriptum reliquisse

quisse, quum experimento uideatur ipsa soluere. Nos autem de Galeno miramur, qui non animaduerterit Dioscoridem de damascenis prunis loqui, & siccis, quæ præter id quod sicca sunt, gustum etiam acrem habẽt, & adstringentem: propter hoc iubeo, ut in officina sicca habeas, quę adstringenti gustu careant, ut Catalonica sunt, quæ ex Hispania uenerũt, & ut Aëtius inquit, dulcioris succi gustantur: quamuis ipse hiberica, id est, Hispana, absoluto uocabulo nuncupet, eadem tamen sunt cum his quæ catalonica dicimus, quæ eodem autore, ventrem potentius ducunt. Verum & pruni arboris folia seruanda, & gummi uel lachryma quæ circa truncum scaturit, quam nos uulgò grũgum appellamus. Pruna à Germanis pflaumẽ, à Gallis prunes, ab Hispanis Endrinas vocantur. SENEX. Sumachi sequuntur. BRA. Latinam formam saltem imiteris, sumachia dicens, non sumachi: sed fortè melius est Barbarum nomen barbaro more enuntiare. In Bononiensibus montibus magna sumachiorum copia habetur, & in istis etiam non mediocris. In Ferrariensi etiam solo transportatum nascitur, sed ineptius & inefficacius. Ideo hoc in loco colligere opportunum erit. SENEX. Non colligam priusquam mihi dixeris quo nomine ab antiquis appelletur. BRASA. Racemi, aut ueluti racemi, qui ex hac arbuscula nascuntur, ab antiquis, & nostro etiam tempore pro aptandis pellibus sumebantur, sed & folijs hoc etiam conficiebant. In hoc genere fœmina & mas reperiuntur: mas fructificat, fœmina non, quod in alijs arboribus è contrario reperitur. Vua, id est, eius fructu ad obsonia utebantur, ut sapidiora fierent: nos sale, re

sumachia

pretiosiore, utimur: vtebantur & ad leuigandas ac den-
sandas pelles, ad idem nunc utimur. Apud antiquos no-
men acquisiuit Rhus obsoniorum, ut Dioscorides testatur.
Rhus obsoniorum. Apud nos nihil de obsonijs, sed rhus sutorium uocamus.
Rhus sutorium. Vnde Rhus duo genera habet, μαγειρικὸν, quo ad obsonia
utebantur: & βυρσοδεψικὸν, id est, eo quo ad dẽsandas pel-
les utebantur. Vnde apud uulgus sumachios nomen acqui-
siuit, quia pelles nonnullæ sunt, quæ à gentibus quibus dã
sumachiæ uocantur. At quia hoc Rhu aptantur, propte-
rea Rhus ipsum, nomen hoc sumachium vel sumach acqui-
siuit, quamuis sint qui pelles sumath appellent, & ex con-
sequenti Rhus sumathi nominare oportebit. SENEX.
Myrtillus Myrtilli occurrunt. BRASAVO. De Myrti semi-
ne, id est, Myrto, genere neutro, uel fœminino (ut Cato
mi placet) quum herbam ipsam colligeres, pertractaui-
mus. Hoc tantum addam, antiquos hoc semine pro pipere
usos esse, & in summo honore habuisse. Nunc etiam bac-
charo conditur. Quod nullus ante nos (quem sciuerimus)
fecit, optimum uarijs ægritudinibus condimentum, & æ-
gris magnopere placens. Ab Hispanis mirtinhes, à Galli
Iuniperus mirtilles appellatur. SENEX. Iunipera sequuntur.
BRASAVO. De iuniperi granis eodem loco docui-
mus, quo etiam ostendimus Serapionem iuniperum & so-
binam confudisse. In maritimis potissimum quærendo
sunt: à Gallis genesure, à Germanis VVkherderber, au
kramazber, id est, turdorum baccæ appellantur: his enim
turdi pinguescent, & carnem bene olentem faciunt, ut nul-
lo tempore ganeæ aptiores sint, quàm quum iuniperu
Carica. maturum fructum habet. SENEX. Caricæ postea

acce

accędũt. BRASAVO. Hic locus expeteret, ut de omnibus ficu sermo haberetur, nisi otiosa breuibus trãsigere instituissemus, quæ apud Ferrarienses pharmacopolas in usu sunt, quanquam & hoc Venetis, Patauinis, Bononiensibus, Mediolanensibus, & cæteris totius Italiæ, ac reliqui orbis inseruiet: tamen instituimus apud nostros potius latẽre, quàm ab alijs derideri. Ad rem nostram accędentes, tot ficuum species sunt, locis, colore, figura, & tempore quo maturantur, distinctæ, ut nullus sit modus. Aliàs rem probè aperiemus: ficus aridæ cuiuscunque generis sint, caricæ appellantur, ischades à Græcis: quamuis & Paulus Aegineta uocabulo carica utatur, et etiã nomine ischadum recentes intelligunt. In picænum mittere oportet, quam Italiæ partem Marcham Anchonæ uocant, ubi probatissimæ nascuntur, & ingens copia Ferrariam adducitur, quæ pediculis oblongis cannis infiguntur, et parte extrema. Liuianæ dicuntur à Liuia Pompeia. Ex ficubus, caricas in officina habeas pingues, & agrestes ficus, qui caprifici nuncupantur, & caprificorum summos caules, atque ipsorum lac serua. Optimas caricas ex Picæno Ferrariæ habebis. In parietibus etiam pluribus caprifici innascuntur. A Gallis figues, ab Hispanis figes, à Germanis feigen nuncupantur. SENEX. Passulæ accędunt.

BRASAVO. Vuæ passæ dicuntur quæcunque vuæ exiccatæ, à patiendo, ut Plinius. xiij. libro, capite primo docet. Columella rationem præparãdi ut passæ fiant scriptis tradidit: quamuis Græci alio modo utantur, quia eas sinunt exiccari in uite, postea loculis stringunt: hæc aũt nihil ad rem. Vsu uenit apud nos, ut tãtum passam uuam

Vuę passę

uel passulas appellemus, quæ ex Græcia afferuntur grana parua, quæ tamen & nunc Ferrariæ nascuntur. Magna autem grana, vel ex nomine uuæ, ut Illirica, Zibiba. Vel simpliciter siccam uuam appellamus, & hoc non immeritò, quia uua habens granula parua, acinis caret, ideoque aptius ea utimur, cum in viuarijs, tum in re medica. Cœpit autem haberi & Ferrariæ, sed non adeò efficax, nec tali gustu, quali orientalis insignitur. Nostra autem lingua passa dicitur, quia quum reponitur, nec penitus sicca est, nec recens, sed flaccida, ex qua fit uinum passum, quod & si multiplex genus sit, & à maiori uua fiat, tamen proipso uocatum maluasiam, quasi monebasiam à loco accipiimus. Creticum uinum etiam per eccellentiam nuncupatum. In tua officina albas & nigras passulas habeas: quippe ad diuersa ualent, Dioscoride teste. Nec passum uinum prætermittas, de quo in nostro de uinis libro egimus. Venetijs hanc uuam emes, quæ illuc ex Græcia importatur: unde à Gallis uua Corinthiaca appellatur. Inquiunt enim suo idiomate resins da Corinth. Ab Hispanis passas, à Germanis rosien dicuntur. SENEX. Iuiubæ occurrunt. BRASAVO. Ziziphа à Latinis appellantur, quæ potius baccæ uidentur: quàm poma: licet autores inter poma numerent, Peregrina arbor, de qua nusquam Dioscorides: Galenus tamen, Aëtius, Paulus, Plinius eam cognouere. Duo genera reperiuntur, candidum, & vocatum sericum à colore ruffum enim est: ruffum tantum habemus, candidum nunquam uidi. Ab antiquioribus tuberes, prima syllaba correpta dici uidentur, è Syria in Italiam Augusti temporibus delatum. Aëtius & Pau-

Lingua passa.

Iuiuba

& Paulus, ædesina cæteris præferunt. Sunt autem ædesina maiora, à recentioribus medicis pro tussi exhibentur, in decoctis pro pectore: hoc à Galeno uitio uertitur, utpote quæ potius incrassent, quàm attenuent. Eo igitur Ziziphis utemur, quum crassa materia reddenda erit, sed medici passim pro attenuanda materia Ziziphis utuntur, & hoc ab ignaris receptum est, vt nulla fit pro Thoracæ decoctio quin Ziziphas sumat. Optimus seruandi modus est si acu perforentur, & lineæ insuantur, ut mulierum indices imitari videantur, quibus numeratus preculas singulis diebus Deo pendunt. Ferrariæ hi fructus copiose nascuntur, sed serotini sunt. Eius semen lapides frangere dicitur, & è rembus quàm citò expellit. Pellem maxime inhærentem habent, vt siquis Ziziphas comederit, à palato auellere non possit. Ab Hispanis macans, à Lusitanis Danasega, à Gallis Iuiubes appellantur. SENEX. Oliue sequuntur. BRASAVOLVS. Longiori historia oliuæ percurrendæ essent, quàm nostra hæc pertractatio exigere uideatur, nisi esset notissimus fructus. Interim tu in Mutinensibus ac Regiensibus montibus, ex syluestri olea, id est, oleastro, folia, & foliorum succum parabis. Fit autem hoc modo succus, ut Dioscorides tradit: Tonduntur folia, & uino aut cœlesti aqua asperguntur, postea exprimuntur, & siccatus in sole succus in pastillos conformatur. Quod uero in oliuarum ligno ex incenso exudat liquor, & ipse seruandus, seruandæ & uirides oliuæ, & nigræ, & per se id est, sine condimento exiccatæ, & cum muria, quæ à Græcis Colymbades appellantur, quasi muriæ innatan

Ziziphæ ædesinæ.

Oliuæ.

tes, uel halmades à sale. Seruandæ sunt et sanſę, id eſt, nu-
clei medij, quoniam rei medicæ proficiunt. SENEX.
Id agam, de oleo autem nihil dictũ eſt. BRASA. Nũc
quæ olea seruanda sint edocębimus. Ex immaturis oliuis
oleum seruare oportet, & hoc ex domeſticis, & ſylueſtri-
bus seorſum, ſi haberi poterit, et ex maturis. Primum om-
phacium dicunt. Nec primę expreſſionis oleum deſeras,
ad odorata olea præparanda, quæ herbarum ac florum
odorẽ seruet. Ex olea Æthiopica lachryma emanat, quã
Dioſcorides ſummè commendat. Iudicatum eſt eſſe gum-
mi helemi, de hac re incertus sum. A Gallis oliues, ab Hi-
ſpanis aceitunas oliuæ nuncupantur. In Germania non
Dactylus. ſunt. SENEX. Dactyli ſequuntur. BRASAVO.
Palmulæ appellantur, & cariotæ palmulæ. Babylonæ vi
na fiunt ex palmulis, quæ in toto oriente præcipua exi-
ſtimantur. Cibus etiam sunt palmulæ, & ex ipſis acętum
ac mel fiunt, & farina. Nucleis pro carbonibus utuntur,
& aqua macerati equis pabulum præſtant. Nucleorum
tegumenta ad unguenta præparant. Nos dactylos uoca-
mus, quum una ſit ſola ſpecies dactylus appellata. Apud
antiquos tres ſpecies reperiuntur, de quibus aliàs ex inſti
tuto diſſeremus, fructus è palma eſt. Venetijs ex Ægypto
habetur: ibi emes, quanquam & in Italia palma, regno
Neapolitano naſcatur. Vidimus nos Sauonę palmã poſt
Epiſcopij tęſtudinem. Fabuloſum arbitror palmæ lignũ
contra pondera inniti ac recuruari, experientia etiam de-
bile lignum eſſe demonſtrante. Nucleorum cinerem com-
buſtorum etiam seruabis. Nec cortex prætermittendus,
qui elates dicitur: eſt autem palmularum operimentum,
quamuis

quamuis in hoc dissideant interpretes, quippe Dioscorides corticem putat. Plinius autem libro vigesimotertio capite sexto, elatem uel spathen priuatim genus palmæ censet, cuius fructus inuolucrum sit. Vnde uel deceptus ē Plinius si de elate Dioscoridis loquatur, ut eædem uires, quas illi imponunt, insinuare videntur, aut rem diuersam tractat Plinius. Re vera palmulas cortici inuoluto implicatas vidimus, & extra corticem, & diuersarum specierum esse ex figura videbatur. Quandoque fructum illum quem musam uocamus, Plinij elatem esse opinabar. Sed Venetijs musæ Illustrissimo principi ALPHONSO Duci Ferrariæ in similitudinem prunorum crassorum præsentatæ sunt. Arbitror Venetos, & qui ex illis partibus accedunt, uocabulum corrumpere, & non musas appellandos hos fructus, sed muzas: nam eorum lingua, muza, mitè significat: sunt autem dulcissimi fructus, ut mihi tunc gustare licuit: imò Muza est Mauritanum nomen, quamuis et qui ex Arabia sunt eo utantur. Dactyli à Gallis dantes, ab Hispanis tamaras, à Germanis datel appellantur. SENEX. Ad poma veniendum. BRASAVO. Antiquitas hoc nomine pomum uel mâlum omnes fructus, præsertim tenellum corticem habentes, significabat. Paulatim cessit, ut in rotundis tantum, & specie quadam determinata uteremur. Dic tu quibus pomis in officinis utimini? SENEX. Dulcibus, acribus, & muzis, id est (ut Auicennæ placet) saporem nec dulcem nec acerbum habentibus. BRASAVO. Quibus nominibus à Ferrariensibus appellantur poma, quæ in syrupis de pomis accipitis? SE. Rosa, et piola dulcia sunt, fortuna, mu

Poma.

ſona acerba: media vero pupina nuncupantur. BRASAVO. Quæ roſa dicuntur, apud antiquos fortè erant melimela, à meleo ſapore, à Varrone muſtea uocata. Piola uero, quæ appia ab Appio nuncupabantur. Pupina, afrotomela fortè erant: Fortuna, auſtera dicebantur, & muſona à nobis dicuntur? quamuis crediderim potius orthomaſticas muſonas noſtras ab antiquioribus dici, ob ſimilitudinem quam cum mammis habent prædicta meliuſs conſiderans. In pomis roſis ſententiam mutaui, ea enim eſſe arbitror, quæ ab antiquis Claudiana uocabantur: & piola ſceptiana, quæ ſunt rotunditate inſignia. Verùm hæc diſcrimina ad artem medicam modicæ ualent. Quũ in deſcriptionibus quæ receptæ nuncupantur, poma ſcripta ſunt, ſaporem aduertas, & guſtu ſimilia quæras: nã in receptis dicitur poma dulcia odorata, auſtera odorata (quamuis raro auſtera ſint & odorata ſimul) medij ſaporis: tunc guſtu diſcerne, an hoc ſapore inſigniãtur quę emeris, & ad compoſitionem uteris. Ex malis folia etiam ĩ officina habeto, flores, & coliculos. In pomorum hiſtoria, omnia antiqua nomina recentibus accommodare (ut fieri poterit) tentabimus. Germani abſoluto uocabulo apfel poma uocant, SENEX. Nec Cotonea deſerenda. BRASA. Cotonea in duplici genere ſunt. Magna quædam et pulchra, ab antiquis ſtruthea uocata, interq; albicant aliqua, alia colore aureo micant, & Chryſomela dicuntur. De quibus fortè Virgilius, Aurea mala decem miſi, cras altera mittam. Quum ſtruthea degenerant, in parua ſylueſtria, odorata tamen tranſeunt: hoc Theophraſtus ſecundo de plantarum hiſtoria animaduertit: & nos experientia uidi

Cotonea:

tia uidimus in ruſculo noſtro. Inquit autem Theophraſtus, ex ſtruthe, id eſt, maiore cotoneo, paruum fieri ſtruthea ſerotina, muſtea præcocia. Ruſtici Ferrarienſes in duo genera partiuntur, in rotundum, & oblongum: rotũdum mala cotonea, oblongum pira cotonea nuncupantes. Tu quum Ferrariæ eris, priuatim mala cotonea, & pira ſeruabis, & harum arborum folia. Struthea minus rei medicæ proficiunt, ſed magis in ganea. Vera cotonea quæ parua ſunt, rotunda, odoratiſſima, efficacius ad ægritudines ualere exiſtimantur. Vinũ etiam ex cotoneis parabis, quod recipit ſucci cotoneorum ſexturia ſexdecim, mellis unum. Nec melinum unguentum prætermittes. Denique compoſitiones illas, antiquis tamen ignotas, quas citonites, & gelatines appellamus, ſummo ſtudio parare curabis. Cotonea à nonnullis ita dici exiſtimantur, quoniam lana quadam tegi uidentur, quæ coton dicitur. Reuerendiſſimus unà & doctiſſimus Cælius Calcagninus, præceptor in literis humanis nunquam pœnitendus, cydonia ab urbe Cretæ uocat. Semen quoq; ne deſpexeris, & mucilaginem, quæ inter grana reperitur: hoc enim pro gummi mulieres utuntur, his demptis ad quæ in re medica ualẽt, imò & lucem quandam, ac ſplendorem ſibi parant eædẽ impudicę mulieres. A Germanis cotonea quiten, à Gallis Coing, ab Hiſpanis Membrilles appellantur. SENEX.

Pira ſequuntur. BRASA. Infinitæ ſunt propemodum pirorum ſpecies, & quibus ita aliàs agemus, ut nomina antiqua recentibus accommodare deprehendatis, in his ubi accommodari poſſibile erit. Conſtat enim per uariam inſitionem plura pirorum genera apud nos extare, quã Pirũ

ab antiquis tradantur: longus enim rerum usus, & uaria diuersarum specierum miscella, uarias species inuenit, et adeò creuit ars, ut audeat etiam diuersorum generum insitionem tentare, quo gustus alter fructui condonetur. Nūc ad rem tuam redeuntes, pira crustumina seruato, quæ à nobis giaciola uocantur, & etiam syluestria illa obdura, quæ non nisi hyeme maturescunt. Serua etiam folia, & ex ligno puluerem, nec alias urbes quæras, aut aliud solum, in quo poma, pira, atque cotonea colligas, quàm nostrum Ferrariense, in quo hæc copiosè nascuntur. A Gallis poyres, ab Hispanis peas, à Germanis pirn pira nuncupantur. Nunc etiam multa ex piris condita fiunt antiquioribus ignota, & præsertim ex superbis piris, quæ nos muscardina ab odore muscati, quem habent uocamus. SENEX. Sorba accędunt. BRASAVO. Notissima hæc sunt, à Theophrasto & Plinio diffuse perlustrata, οὖα à Græcis dicta. Aliqua oui figuram, alia rotundam habent: aliqua etiam domestica est, alia syluestris: tu domesticam seorsum, ac satiuam colliges, & ex vtrisq; acerba, & matura seruabis: præterea acerba mole, & in farinam redigas. Receptum est absolutè sorba adstringere, quod in maturis falsum est: nam matura ventrem laxant, acerba adstringunt, uel non perfectè matura. Hispani sorbas, Galli cormes appellant. An vero apud Germanos holcza pfel dicantur, disputare non ausim, præsertim in aliena lingua: tamen si fructum uideamus, quod eo nomine vocant, potius syluestre pomum uidetur, quàm sorbum: at speierling sorbum uocare certum est. SE. Granata mala sequuntur. BRASA. A granis ita dicta: Punica à regione

Sorba.

Mala granata.

gione qua nascuntur. Græci φοίνικα uocant, de quibus in Balaustio egimus. Nam dulcia & acria, & malicorium, & cytinum, & cicum, & grana, & folia seruare oportet: habet enim in re medica uires, in tot partibus efficacissimas. SENEX. Nuces cupressi in limen venũt. BRA. Notissimæ sunt: tu in his montibus pilulas, id est, nuces, et semina (quæ difficulter colliguntur) & folia seruato, quã quam opus non sit, quum in multis locis Ferrariæ perpetua fronde uireant. Ab Hispanis præsertim ex Lusitania noz de cipresso, à Gallis souchet dicuntur. Germani quoque cyparissum cipresz uocant. SENEX. Nux methel & nux uomica sequuntur. BRASAVO. Hos duos fructus, uel duo semina sint, nunquam apud antiquos aut recentes Græcos reperi: ideo Arabibus gratiæ agendæ, qui hæc scriptis mandarunt, & nobis indicarunt. Illos autem uehementer reprehendo, qui inclamare solent Arabibus derogantes, pulchram rem ostendunt, nam uenenum manifestant. Sed ô fatui, & ineptissimi uiri, nonne et Dioscorides napellum, mel insanum, strichnon maniacum descripsit, & infinita alia his magis uenenosa? Sed hæ Arabum nuces pro conciliando somno, pro uomitu irritando, pro capiendis piscibus & auibus, pro interficiendis cambus, summè ualent. Vidi ego Magnificum Alexandrum Farusinum, qui carnes, nucis uomicæ puluere aspersas cani deuorandas tradidit, hic spatio unius horæ, & minori saliens obijt. Corui etiam eiusmodi carnem comedentes, p breue spacium volantes decidunt, pisces etiam adeò sopiũtur ut fluitent supra aquas, manuq; capiantur. Nos etiam miras potiones somnificas ex his nucibus parauimus. Dei

Nux cupressi.

Nux methel & nux vomica.

pitur. Pandectarius, vomicam nucem esse apud Dioscoridem secundam speciem tithymali tradens, quam Carisetii (ut inquit ipse) uocat: debuit autem scribere Carietem. Hanc uero non esse id testimonium esse potest, quia in tithymalo rami semipedales à radice exeunt, sed nux vomica frutex est: nam Serapionis interpres, quum debuit interpretari frutex, fructus interpretatus est: inquit enim Serapio, fruticem nucis methel esse similem frutici nucis uomicæ: de fructu autem non loquitur, quia hi distincti sunt. SENEX. Nondum quid sint aperuisti. BRA. Ingenuè fateor, usq; ad hoc tẽpus à me hos frutices ignorari, breui autem plantas uidere spero, quas nec Arabes pingunt, tantum à Serapione in uomica nuce hæc dicuntur. Colorem eius esse inter glaucedinẽ, & albedinem, et paulò maiorẽ auellana esse (loquitur aũ de auellanis suæ patriæ) & sunt in ea nodi. Ex his notis nucem uomicam exquisitè cognoscimus, nam ea uerè est, quam habemus, & Venetias Alexandria Ægypti affertur. At figuram arbusculæ eam generantis non docet, nec folia. Vnde si hãc arbusculam, absq; seminibus uiderem, an ea esset quæ nuces uomicas parit, ignorarem. De nuce methel nihil aliud dicit, quàm fruticem esse nuci uomicæ similem, & semen esse semini citri simile: quo in loco errorem esse arbitror, ut semen citri legi non debeat. Alter autor nucem methel mandragoræ comparat, et corticem asperum habet, & sapor eius ẽ delectabilis, unctuosus: hæc signa sunt quibus Arabes hæc indicant, quæ omnino nihil ostendunt. Quã ob rem hanc nucem uisu potius & experientia cognosco, quàm uera aliqua descriptione. Certe aũt constat hæc semina

mina à Latinis aut Græcis nunquã fuisse descripta. SE. Mirabulani sequũtur. BRA. Myrobalani dicito, à balano, & myron, id est, glande odorata uel unguentaria. Antiquioribus ad unguẽ perlectis, constat de uocatis ab Arabibus myrobalanis, nunquã loquutos esse, tamen hoc nomine myrobalanus utuntur. Dioscorides in primis vbi de palma tractat, myrobalanorum, & phœnicomyrobalanorũ meminit, qui palmæ fructus sunt. Phœnicobalanus immaturus adstringit magis, minus uero maturus. Pli. quoque lib. xij. cap. xxij. myrobalani et phœnicobalani recordatur, esse fructũ cuiusdã palmæ in Ægypto, quæ ad ipsos uocatur quasi sine siti: hãc Dioscorides poma, id est, poculũ uocauit, nẽpe humore plurimo abũdat. Hęc sunt quę apud antiquos de myrobalanis reperiũtur, quãuis et Pli. eodẽ loco fecẽ unguẽti myrobalanum appellari fateatur. Quod aũt antiquorũ myrobalani nostri nunc uocati esse nõ possint, ex hoc apparet, qm̃ antiquorum myrobalanus osse carebat, ut Pli. testatur, sed nostrum hoc uulgare habet. Altera quoq; res apud antiquos est glans Ægyptiaca, myrobalanum, aut myrepsicembalanum appellatum, ex qua balaninum unguentum fit: fructum esse Dioscorides inquit libro quarto ex arbore myricæ simili nuci auellanæ, quam ponticam dicunt æqualem. Theophrastus quarto de plantarum historia, myrto comparat, Plinius heliotropio, Corticem huius glandis unguentarij præmũt, odoris gratia. Quicquid tamen sit, constat Arabum myrobalanos hos non esse, nec ab antiquioribus usquam describi. Pandectarius miro errore ducitur, qui arbitratur Plinium grana been myrobalanos putasse: quum nusquam de

Myrobalanus.

Been loquutus sit Plinius, nec Græcum aut Latinum nomen sit been. Ipse autem adeò id Plinio attribuit, ac si de eo sub hoc nomine been loquatur. Non erat autem opus myrobalanos eos fructus quos habemus appellare, sed Arabum interpres fuit, qui ubi halilig habent, ipse myrobalanus interpretatus est, ut inde multi decepti sint antiquorum myrobalanos halilig esse putantes. Nos autem hos Arabum myrobalanos in prunorum aut pomorum genere ponendos arbitramur. In uariis ægritudinibus efficaciſſimi sunt, pro his Arabibus debemus, qui nobis hos optimos fructus tradiderunt, & eorum uires edocuerunt. Quinque eius species nouisti citrinos, belitricos, chebulos, emblicos, indos. Venetiis emes, quoniam Alexandria Ægypti Venetias feruntur. SENEX. Ego uno carmine omnes comprehendo. BRASA. Tuum hoc carmen edisseras. SENEX. En,

Myrobalanorum species sunt quinque bonorum:
Citrinus, Chebulus, Belitricus, Emblicus, Indus.

BRASA. Pulcrhum certe est, sed tu memoria serua, mihi satis est absque carmine recordari: in summa apud antiquos non sunt hi myrobalani. Vnum tamen est ī quo admiratus sum Excellentiſſimum Manardum in myrobalanis, quia non habeat, in quo Mesuem reprehenderet, nam ab antiquis non tractantur, ut saltem uellicaret, inquit: Bene sunt examinanda quæ de uiribus myrobalanorum à Mesue dicūtur, quoniam nullum habuit quem sequeretur bonum autorem. Ac si Serapio in rebus Arabicis ineptus sit autor, & cæteri Arabes quos imitatur, & Auicenna & ipsemet Mesue, quos summos medicos fuisse nemo dubitat

dubitat. Adde quòd hec domi habebant. A Gallis mirabolans, ab Hiſpanis mirabelanes dicuntur. SEN. Nux moſchata ſequitur. BRA. A miro odore quẽ habet, nux moſchata uocatur. Apud antiquos, ut Dioſcoridem & Theophraſtum, nihil de ea reperitur. Poſteriores autem caryon myriſticon, id eſt, nux myriſtica appellant, & ita in Latinum cæſſit, ut hoc nomine diceretur. Ex hac fieri macim certum eſt: pretioſiſſimus fructus eſt cũ odore, tum proprietatibus, quibus in re medica ualet. Luſitani, qui Indiæ partes luſtrarunt miriſticarum nucum ſyluas inuenere. Hiq; decepti ſunt, qui, glandem unguentariam eſſe putarunt, de qua in 4. libro Dioſcorides, & nos ſuprà nonnihil, & infrà magis. Venetijs emes, quoniam ex India Alexandriam. Alexandria Venetias feruntur. Nũc ex re medicina tranſiuit in ganeam, ut pauciſſima ſint pulturia, quæ nux myriſtica non ingrediatur. A Germanis moſcht ſimpliciter, & cũ additione nus, moſcht nus profertur. A Gallis nois muſcades, ab Hiſpanis noiem moſcada. SE. Tamar Indi ſequũtur. BRA. Quis etiã nõ admirabit Arabes in tamar Indis? id eſt, in dactylis Indiæ, quorũ nulla eſt apud Græcos mentio, ut etiã Auerrois teſtatur, ſoli Arabes hos fructus nobis tradidere, & eius uires. Errant qui Dioſcoridis & Plinij myrobalanum eſſe ſuſpicantur, & qui prima facie non uidit myrobalanum antiquorum oſſe, id eſt, nucleo & ſemine carere, tamar Indũ uero nucleum habere. Hoc loco uideo excellentiſſ. Manardum ſine ratione Meſuem reprehẽdere. Inquit enim: Tamar Indus ſit phœnicobalanũ Dioſcoridis, Meſue dicit ſoluere, quod Dioſcorides adſtringere fatebatur. At

Nux moſchata.

Tamar Indus.

diuersa sunt, ut liquidò patet, nec opus erat cauillari in Mesuem, ut Manardus facit: nam Mesue in. ij. frigidũ & siccum, Auerrois in. iij. indicat: quoniam aliqui Mesue codices in. iij. legunt, & id ex eo credi potest Mesuem sensisse, quia Serapionem & Auicennam imitatur, qui in. iij. gradu ponunt. Erat igitur potius excusandus Mesue, quã absq; certa oratione damnandus. Tu Venetijs Tamar Indos emes. Rectius Hermolaus in Corrolario sensit ubi de cariota, quippe inquit recentiores id uoluisse, scilicet palmulas illas Tamar Indos esse: ipse uero inficiatur. Ab Hispanis eodem nomine, à Gallis Tamarins uocantur. S E.

Cassia fistula. Cassia fistula sequitur. B R A S A V O. Vel duplici ss, cassia scripseris, ut Græci faciunt, uel uno tantum, nihil refert, modo rem ipsam assequi contingat. Quum apud antiquos cassiam syringa, id est, fistulam inuenies, semper opus est nostrum cinnamomum intelligere, quia uerum antiquorum Cinnamomum non habemus, ut suo loco uidere licebit. Quod autem nunc cinnamomum uocamus uel Canella, est antiquorum Cassia syrinx, tum Græcorũ tum Latinorum, & ab Arabibus selicha uel selch (ut apud Serapionem uidere est) appellatur. Eius interpres Cassiam ligneam exponit. Ideo quum apud recentes cassia lignea dicatur, Canella intelligitur: quum uero apud eosdẽ cassia fistula scriptum est, cassia illa, quæ uulgò habetur, et Cassia nuncupatur, ac educit, ut hinc uideas à recentibus nomina confundi, primo Canellam, Cinnamomum, et cassiam ligneam appellant, licet pro Cassia lignea, insipidæ & inodoræ Canellæ nunc frusta ostendant. Deinde Cassiam quæ educit, Cassiam fistulam uocant. Primus qui

Cassia syrinx.

Cassia lignea.

huno

hunc errorem fecit, fuit Serapionis & aliorum Arabum interpres, qui vbi dicunt hiar samber, cassia fistula interpretatus est: quum debuisset interpretari cheratæ longa. Vbi autem Serapio selicha, uel selche dicit, Cassia lignea interpretatur: quum absolutè Cassia interpretari debuisset, aut cum hac additione syringa, id est, fistula: nam proprie apud antiquos Cassia fistula ea est, quam nos Canellam uocamus, quia uti Canna inanis sit. Hinc recentiorum ingens error detegitur, qui in suis receptulis ad prouocanda menstrua, in quibus scriptum est Cassia, ipsi corticem Cassiæ nostræ usualis sumunt quæ cheratte longa est, uel (si latinè magis loqui uelimus) oblonga siliqua. Quum tamen antiquiores à quibus receptulas sumunt, per Cassiam, nostrum uocatum Cinnamomum, id est, Canellam intelligant: non autem uerum cinnamomũ, quo enim caremus. Ad rem igitur accedentes nostra hæc Cassia apud antiquos ignota erat: nullus enim reperitur ex antiquioribus qui eam uel à longe describat aut nutibus ostendat. Ideo plurimum in hoc pretioso frvctu Arabibus debemus. Optime in Dioscoridis Cassia ab Hermolao, hæc Arabum describitur. Quum adhuc recens est, simul cũ cortice conditur, & soluit, non tamen plenius, quã quod florem cassiæ appellamus, nec grana melius soluũt, ut falsò putat Manardus, imò quandoque nihil penitus soluere uidimus: tamen is qui sumpserat decem drachmas eorum pulueris melle mixtus comederat, id enim data opera experti sumus, quod ter aut quater in diuersis fecimus: unus solui uisus est, sed id potius ex flore admixto factum arbitramur. Cassiæ arborem Murani ui-

dimus, nihil autem pariebat, foglia iuglandis habebat. Ve-
netijs emere poteris. In India & Ægypto nascitur, arbo-
res procerae sunt: prope Damascum ingens copia reperi-
tur, species siliquarum apparet, & Arabum nomen, sili-
quam indicare videtur. Ideo quemadmodum à nobis uo-
catum charattam, siliquam appellamus, placeret ut cassia,
oblonga siliqua Latinè, uulgò autem charatta longa dice-
retur. Hispani cannam fistulam, Galli casse fistulae appe-
Cubebe. lant. SENEX. Cubebe cassiam sequitur. BRA. Plu-
res decepti sunt cubebe, grana uiticis arbitrãtes: causa au-
tem erroris fuit, quia vna cubebe species, saporem piperi
habet uiticis autem semina eodem sapore ĩsigniri Dioscc
rides testatur. Re autem consideratu, uitex arbor est ue-
luti salix, imò à Theophrasto salix amerina appellari v
detur: Cubebe autem frutex est myrti folia habens, latior
tantum, & in summo acuta ueluti lanceae. Pandectarius
à Galeno Caucalim appellari censet. Ideo considerans (u
inquit ipse) Galenum & Dioscoridem, aliter dicere no
potuit, quã cubebe Galeni, Dioscoridis oxymyrsinẽ esse
huius autem ratio est, quia Dioscorides nihil de cubebe
Galen. uero nihil de oxymyrsine tractat. Sed longius hi
uir aberrat, quoniam de caucali, quã uult esse cubebe ap
Galenum, Dioscorides .ij. libro tractat. Nec quicquam
refert, etsi Galenus oxymyrsinem omiserit, quandoquid
à pluribus alijs etiam abstinuerit. Est autẽ caucalis genu
sylueſtris dauci: sed Pandectarium errare fecit Serapio
qui caput cubebarum Galeni, cum capite myrti agresti
Dioscoridis comparauit. At eo decęptus est Pandectar
us, quia apud Galenum caucalim esse uoluit: Serapio aut
apu

apud Galenum carpesium esse fatetur. Galenus enim de Carpesio, & non de myrto syluestri: de myrto autem syluestri Dioscorides, & non de Carpesio tractat. Quod vero Serapio per cubebas apud Galenum, Galeni Carpesium intellexerit, ex eo certum est, quia sub hoc nomine cubebe, eadem scribit, quæ sub hoc vocabulo carpesium, à Galeno scripta sunt, uidelicet hẽre uirtutẽ phu, nõ solũ gustu, sed et uiribus, et qã urinã prouocat, et totius corporis obstructiones aperit. Quam ob rem Serapio myrtum syluestrem Dioscoridis cubebas esse, magno ægrorum discrimine arbitratur, quippe qui rem pro re tribuat. Constat autem cubebe & myrtum syluestrem diuersa esse, quoniam cubebe odoratæ sunt, myrti syluestris granum inodorum: cubebe in medio granum non habent, at myrtus syluestris habet et dulcissimum. Quam ob rem myrtus syluestris non erit cubebe, id est, id quo uos pro cubebe utimini. Vnde ad exquisitum harum rerum cognitionem, scito, nostrum vulgare cubebe non esse cubebe Serapionis, quoniam Serapionis cubebe est myrtus syluestris Dioscoridis. Adde carpesium Galeni non esse myrtum syluestrẽ Dioscoridis, quoniam diuersis uiribus insigniuntur, quã uis Serapio idem faciat Carpesium apud Galenum, & oxymyrsinem apud Dioscoridem, sed re vera deceptus. Verum quid sit Galeni Carpesium, adhuc incompertum habeo, nam ipse non describit, quanquam in libro de Antidotis festucas quasdam esse fateatur. Fortè dices esse nostrum cubebe, quod fieri non potest, si festucæ sint. Serapio igitur cubebe, myrtum syluestrem, & carpesium idem esse arbitratur. Constat autem myrtum syluestrem no-

strum cubebe non esse, tum propter dicta, tum propter granum, quod in myrto agresti triangulatum esse dicit, in cubebe uero nullum, At carpesium Galeni in dubio est an sit nostrum cubebe: non esse autem illud monstrat, quia apud Galenum festucæ sunt phu similes, ut in Rusco infra admonebimus. Denique ut huic rei metam condonemus, cubebe, quo utimur, apud Dioscoridem, aut Galenum inuenire nescimus. Ab omnibus ferè gentibus simili nomine appellatur, at in re ipsa dissentium: quippe Galli cubebes, Hispani cubreas, Germani cubeb uocant. SEN. Sebestem occurrit. BRASAVO. Nusquam apud Dioscoridem Sebestem reperire contingit, nisi in genere prunorum contineri uideatur, est enim prunum simile. Tamen apud posteriores Græcos sub hoc uocabulo myxa & non sub uocabulo Sebestem, reperitur. Græci enim mixam appellant mucilaginem. Vnde & Galenus salinam illam conchilium, quæ emanat dum actu punguntur, myxam uocari tradit: est autem mucor quidam, uel lentus mucor: eodem pacto in Sebestem, quæ myxa uocatur, mucosus lentor inuenitur, ex quo in Syria uiscum parant: Myxas enim, id est, sebestē exprimentes, interna mucor exprimitur, qui in uiscū ducitur. Apud Athenienses aũt μυξα ποσυζα, id est, destillatio est, ut Iulius Pollux libro primo sui Onomastici tradit. Dicitur autem Sebestem, Hermolao in Corollario teste, ubi de uisco loquitur, ob honorem Augusti, unde sebastos uocatos: quod an verum sit, tu ipse iudica, nobis apud aliquem autorem hoc legere non licuit, unde apud antiquos Sebestem incomperta uidentur. Propterea Arabibus gratias agere debemus, qui adeò

Sebestem

qui adeo probos fructus ad extinguendam sitim, et bilem reprimendam nobis indicarunt. Venetijs emes, quoniam è Syria & totu Iudæa Alexandriam, Alexandria Venetias afferuntur. A Gallis etiam sebeste uocantur. SEN. Coloquintida sequitur. BRASAVO. Colocynthis ab antiquis, à Romanis Cucurbita sylueſtris appellatur: quamuis & hoc nomine colocynthis, cucurbitham esculẽtam antiquiores intelligant. Apud nos etiam nascitur, sed inefficacior, quanquam & nostra soluat, hoc autem ægre fit. Melius est Venetijs emere, quum ea efficacior sit, quæ ex orientalibus partibus, utpote calidioribus inuehitur. Notissima est apud omnes colocynthis, & peculiare antiquorum pharmacum. Colocynthis malæ indicia à Mesue scribuntur. Si in solo forti nascatur, in pulueruleuto, & ubi sunt reptilia, uel in locis thermarum, mala est: & addit alia, quibus ab excellentiss. Manardo reprehenditur, ita arguitante: Si hæc uera sunt, nunquam erit tutus colocynthidis usus, nõ enim scire possumus quo solo genitu, nec an una in una planta, uel in una regione unica plãtu. Sed frigidè arguit, etenim in omne aliud, determinato loco nascens argumentum reflectere possumus, ignorari à nobis an eo loco ortum duxerit, præsertim si à nostra patria distet, ideo non esse tutum eius usum. Tamen quantum in me sit, consulerem, ne quispiam colocynthide vteretur, quamuis antiquissimi Græci ea usi sint: est enim res adeò uiolenta ut magis turbet quàm prosit. Mon desunt alia ad eius usum multo mitiora. Hoc mihi usu venit, dictu mirum, colocynthidem tractabam, & manibus solum aperiebam, sorore & matre præsentibus: ego ex Coloquintida.

solo tactu, illæ ex odore adeò soluti sumus, ut nullus nostrum fuerit, cui venter decies magna perturbatione non eduxerit: ex hoc uehementissimum pharmacum esse constat. S E. *Nos id quotidie experimur, quum pinsitur.* B R A. *Mesue præterea colocynthidem descensui aquæ ad oculum ualere tradit: quem Manardus reprehendit. Paulus dicit ualere diuturnis oculorum fluctionibus, ac si Mesue in re tam uera uerum non dixerit. Sed hæc omittamus, ne in rebus adeò puerilibus tempus conteratur. A Gallis etiam coloquintes, & à Germanis Latino nomine*

Pistacea: *appellatur.* S E. *Pistacea accedum.* B R A. *Plinius qui hanc nucem (etenim in nucis genere poni debet) in Italiã portauit. Lucius Vitellius cẽsor fuit. Nos Venetijs in in ædibus Magnificorum Patritiorum Petri ac Francisci de Moresinis, quas Muram habent, uidimus. Illuc me duxit Reuerendissimus Præsul Hieronymus Moresinus, uir ingenti probitate insignis. In Syria propriæ nascuntur, & ex Syria recentes surculos prædicti nobiles afferri curarunt. Alexandiam feruntur, deinde Venetias: quamuis & recto cursu, è Syria Venetias quandoque nauigent. Venetijs, & pistacia emas, & supremum illud viride corium, quo integuntur, habere curabis: non intelligo lignosum nuclei operimentum, sed tenellum putamen supremũ quod lignosum integit: hoc enim in re medica plurimum ualet, ut Paulus testatur. Quin & apud Alexandriam Ægypti nascuntur. Notissima sunt pistacia, quorum apud nos maximus est in re uenerea usus. Antiquitus plures decepti sunt, terebinthi fructum esse arbitrantes, vt Athenæus inquit. In marem & fœminam distinguunt: marem*

id ap-

id appellant quod sub tenello Corio, tanquam osseos testiculos habet: nam illa pars infima, utrinque tuberosa, duos testiculos representat. Venetijs etiam parit & maturat. SENEX. Anacardus sequitur. BRASAVOLVS. Anacardum apud Dioscoridem aut alterũ Græcum nunquam inueni: tamen Græco nomine insignitur, & à corde nomen sumpsit, cuius figuram imitatur. Arabibus etiam pro hoc semine debemus. In montibus Siciliæ nascitur, & copiose in Apulia. Balaclor ab Arabibus nominatur: hunc facillime habebis quum in Apuliam pro oleo mittes. SENEX. Nux Indica offertur. BRASAVO. Et hoc est Arabum munus, qui hanc nucem Græcis incognitam nobis aperuere: nisi ea sit, quã Galenus nucem regiam uocat. Serapio fructum ex quodam genere palmæ arbitratur. Venetijs habetur ex orientalibus partibus allata. Eius oleum butyro etiam bonitate præferri dicunt. Nos ut plurimum in re uenerea utimur, quoniam ab Auicenna semen augere dictum sit. Genuæ magis recentes habentur, quæ in Hispaniam ex Lusitania nauigatione feruntur, & ex Hispania Genuã. Ab Hispanis coco dicitur: hinc fortè nostri pueri quum nucibus ludunt, tribus subpositis & superaddita quarta appellant coco maiorem nucem, quam ad alias proijcendas utuntur. A Gallis nois deinde uocatur. Hæc de ista nuce apud Græcos incognita satis sint. SENEX. Citrum sequitur. BRASAVO. Citrum aliud est, aliud Cedrus, ut in Epistola ad Illustrissimum HIPPOLITVM ESTENSEM docuimus, quam pro hac re legere ne pigeat. Cedrus arbor procera est, paruos

anacard⁹

Nux Indi ca.

Citrum.

Cedrus.

fructus pariens, quod frequenter conditos edimus. Citrum, id est, quod uulgò cædro appellamus, & arantium in eodem ferè genere ponitur, quod et malum Medicum, & ab aliquibus pomum aureum nuncupatur. Notissima sunt hæc, in Liguria copiosissime pariunt, ut Genuę ac Sauone Hesperidum hortos uidere licuerit, in quibus hæ arbores topiario opere formis uarijs uisebantur. Iam & Ferrariæ plantari cœpere: ex his folia, fructum, & semina seorsum habeto, quæ plurimum ægris conferunt, quin & eius succum seruare opportunum erit. Semina puerorum uermes interficere constat. Ab Hispanis citra limones dicuntur, & nos citri genus limonem appellamus, qđ succo potissimum abundat, & ualde acerbo. Arantium uero oranges à Gallis, & Naranzas ab Hispanis uocatur. SENEX. In calcę fructuum sumus. Id uero à te impetrare velim, ut contradictionem à principe remoueas. RASAVO. A quo principe, Illustrissimo ALPHONSO Ducę nostro? SENEX. Non, sed à medicorum principe. BRASA. Quem appellas tu principem medicorum? Ego Hippocratem. SENEX. Ego autem Auicennam. BRA. Ne Auicennam principem medicorum, sed medicum & principem dicas. SE. Ergo medicorum principem. BRASA. Vt arbitror, dialectica cares, quippe à diuisis ad coniuncta consequētia non valet: ut, est bonus, & citharœdus, ergo bonus citharœdus: æquè non valet, est princeps & medicus, ergo medicorum princeps. Sed his sophistarum & puerorum deliramentis omissis tuam illam cōtradictionem edisseras. SENEX. En, in secundo libro canonum citri se-

tri semen calidum esse facetur, in libro autem de uiribus cordis, frigidum usque ad tertium ordinem facit. Fuere qui contradictionem falsò remouerent, ut secundo libro de Citro, in libro de uiribus cordis, de Arantio loqueretur. Constat autem eiusdem ferè naturæ, & gustus arantij semina, cum citri seminibus esse. BRASAVO. Optarim hac in re alterum Oedipum inuenisses, qui me hoc fasce leuaret: quum autem tu à me petieris cui plurima debeo, non possum pro uiribus tibi non satisfacere. Fuere qui ita soluerent, ut secundo libro de cortice circa semen, in libro de uiribus cordis, de carne à cortice contenta loqueretur. Quam sententiam Excellentissimus etiam Manardus sequitur. Mihi autem semper mos fuit quoties contradictiones adeò manifestas in autoribus video, multos libros consulere, & præsertim antiquissimos: non enim credere possum uirum aliquem probum, in re tam nota adeò stupide hallucinari. Quam ob rem omnes impressos Auicennæ codices uarijs in locis legit ita dicentes, & sibijpsis opponentes, imò idem in plurimis manuscriptis etiam legebatur. Denique contigit, me forte fortuna domi Pinamontis Bonacossi compatris charissimi, in antiquum Auicennam incidere, in quo caput illud de uiribus cordis aliter legebatur, quàm in uulgatis codicibus, eademque penitus hic legebantur, quæ in secundo libro scripta erant. Ideo non est opus in rebus tam fatuis & crassis, summos viros errasse, aut sibi ipsis contradicere putare. En quod mihi elapsis annis euenit. Quidam scholasticus mes, nostras interpretationes in Porphyrij quinq; uoces imprimi curauit accidit

autem cum impressoris, tum praui exemplaris uitio, plura uideri errata, quàm verba, ut deinceps cogar puerilia deliramenta corrigere, & id facere, quod nunquam cogitaueramus, nugas nostras impressoribus dare, ut errores illius impressionis pinguissimi deprehendantur, ut pessimis a. conspurcatis linguis ansam maledicendi auferamus, quanquam institutum sit nobis à cunis usque, maledicos despicere, & si qui nos læserint, uindictam Deo committere. Nunc ad alia vertamur. SENEX. Iam sol inclinare cœpit. HERBA. Imò inclinauit, et nox cœlo præcipitat, cœnare opportunum erit, ut mox dormientes membra labore soluamus. BRASAVO. Agite, fiat, ut lubet.

DE RADICIBVS, QVA

rum apud Ferrarienſes Pharma-
copolas uſus eſt.

SENEX.

AM DVDVM illucæſcit. Surgamus, ne ſomno incerti cœptum opus impediatur. BRA. Et cur non ſurrexiximus prius? Nunc ſola interula ueſtiar, ut ſuauem hanc matutinam auram aptius capeſſam. Quum de ſeminibus, fructibus, ac floribus expedium ſit, cui hodie incumbemus? SENEX. Rei incumbemus, quæ non placebit Herbario: nam radices ab imis terræ partibus euellere opus erit. HERBA. Promptus vires habeo ad hũc laborem, & floridam iuuentam. BRASA. Cur ligna & cortices non præceſſere? SENEX. Nihil impediebat eo ordine incedere, uerùm ita ſcribere cœpi. BRA. A prima igitur incipias, quam tua charta ſcripſiſti. SE. Pæoniæ radix primum limen occupat. BRASAVO. Quum pæoniæ ſemina collegiſti, radices etiam in peram condere iuſſimus. SENEX. Recordor nunc. BRA. Quatuor, aut ſex numera. SE. Radices aſparagi, petroſelini, fœniculi, apij, althææ. BRASA. De his omnibus in ſeminibus ſatis, ſuperq; dictum eſt. SEN. Ebuli, chelidoniæ. BRA. De ebulo in floribus, de chelidonia expreſſimus in herbis. SEN. Garyophillatæ. BRA. In herbis etiam garyophyllatum oſtendimus. SENEX. Nenufaris. BRASA. In floribus nymphæam collegi

sti, & te Ferrariã remisimus, ubi huius herbę radicęs prę stant. SE. Rhabarbari et rhapontici radicęs sequuntur. BRASA. Has radicęs statim à primo prandio edocui mus, & quomodo diuerse essent, & quibus partibus petẽ dæ, & quomodo rhapontícum, centaurium, & à nobis nunc uocatum rhapontícum differant. SEN. Quod in his scire opto, est rhabarbari dosis BRASAVO. Me sue à duabus drachmis & semis infusione tribuit. SEN. Manardus eum reprehendit, addens cuidam Pãnoni no bili ob hoc malum obtigisse. BRASAVO. Id nõ fuit ratione rhabarbari: imò & quandoque scrupulus obesse uidetur. Non uererer in homine robusto, anni parte com moda, decem drachmas in infusione tribuere: imò frequẽ ter tres dracmas in substantia præter ullam nostram dedi mus, & deincęs dabimus quum opus erit, magno ægrorũ commodo, qui ex hoc in natiuam sanitatem restituuntur: imò hi maiorem dosim propinare possunt, qui ubi na scitur Rhabarbarum, ortum duxere, aut ei assueti sunt. Vidi ego Mauritanum qui Scamonij semiunciam præter noxam comedit, quoniam ita à primis unguiculis assue tus erat. Huius rei testis est Iacobus columma pharma co pola publicus, qui adhuc vitali aura fruitur, ne uidear sine teste in re tam magna loqui. Adde & aliud, Scati zam quendam Illustrissimi Principis ALPHONSI Ducis Ferrariæ equisonem, eo præsente, & reuerendo præsule Thoma Musto, & Magnifico Augustino eius fra tre, & Magnificis Hieronymo Guarnerio, & Giberto Cortili, ac pluribus alijs, integram aloës lotæ libram, præ ter noxam comedisse. Omnes hi testes superuiuunt. Me-

Rhabar, bari dosis

debar

debar & ego cuidam Rustico, qui sancti Georgij fratribus inseruiebat. Gallica scabie correpto: iussi quatuor drachmas pilularum Alexandri Tralliani præparari; quas in capite de morbo comiliali describit, inquiens nullas esse fortiores istis. Iusseram autem: ut singulis diebus unam, unius scrupuli pondere deglutiret. Hic autem omnes una uice uorauit, quæ equum interficere debuissent, tamen nec semel soluere. Arbitror naturam tum magnam quantitatem aggredi non ausam esse. Alijs tamen diebus ab una sola unius scrupuli mire soluebatur. Religiosi omnes illius sacratissimi loci testes sunt, & simul excellentissimi ac doctissimi iuuenes, Franciscus Brusantinus, Maurelius Sanctus, Ioannes Leo, & Ioannes Frãciscus Rossus cõpater charissimus, qui tunc pro actu practico exercẽdo mecũ uersabantur. Sed quid opus est exẽpla exẽplis exaggerare: quum certe constet mirum non esse, si decem Rhabarbari drachmæ in infusione propinari possint, præsertim in robustissimo uiro, Rhabarbaro etiam assueto. Aliàs tamen Mesuem falsò intelligebam, à drachmis duabus & semis ad decem, Rhabarbari infusionem exhiberi, & non rhabarbarum infusum: sed tunc errabam, quia triginta etiam & quadraginta infusionis rhabarbari drachmæ propinantur, non tamen rhabarbari infusi. In alio autem de Manardo excellentiss. miror, quia Mesue rhabarbarum purgare scriptum reliquit: at ille reprehendit, quoniam antiqui à suo rhabarbaro uim purgatiuam demunt. Verum antiqui de nostro uocato Rhabarbaro nusquam tractarunt, de quo mesue loquitur. Imò & hoc ipsum Manardus fatetur, aliud esse nostrum

ſtrum rhabarbarum, & antiquorum: ſoluere autem rhabarbarum adeò certum eſt, ut nullus qui ſumat ambigere poſſit. Id tamen comprimendo facit, propterea ſtipticas aluos reddit. Sed hæ commodius & per rationes ſuo loco diſſerẽtur. Nunc inſtitutum noſtrum proſequamur.

Zinziber. SE. Zinziberis radices ſequũtur. BRA. In Arabia, et apud Troglodytas plurimum naſcitur Zinziber. Alexandriam Aegypti affertur, & Alexandria Venetias. Putarunt multi radicem eſſe piperis, quos Dioſcorides reprehendit. Eſt autem repentis herbæ radix, in morem graminis, folium arundinaceum habet. Quum emere uolueris, ut melius teredines uidere poſſis, ne Zinziber boloarmeno, aut rubra quadam terra delibutum emas: nam eo foramina tegunt, et ponderi addunt. Arabes, recens Zinziber ſaccharo condiunt, ad ſtomachi frigiditates præcipuum. Alexandriam portant, & Venetias recto curſu. Tamen pharmacopolæ (ut pleraque alia) adulterant: nam veteres radices per multos dies aqua macerant, alij aqua calcis, ut tenellæ euadant, poſtea condiunt, ſed facile deprehendunt, quoniam ex recenti Zinzibere conditum minus acre eſt, & guſtu delectabile: ex ueteri autem mordicat, nec ita guſtum ſatiat. A Luſitanis gengeure, à Gallis gimzembre, à Grmanis ingvver appellatur.

Coſtus SENEX. Coſti radix ſequitur. BRASA. A noſtris pharmacopolis radix quædam pro coſto venditur, mìò & ab omnibus per totam Italiam, quæ ita coſtus eſt, ut muſca elephantus. Nam coſtus radix eſt candida, leuis, plurimo & exi mio odore. Quam uero oſtendunt ipſi, nec candida, nec leuis, nec odorata eſt. In Arabia naſcitur: parum difficile eſt Ale-

est Alexandriam uehi, si illuc mittantur qui nouerint, sed qui mittuntur ignari sunt alienes dictis credentes. Miror non haberi saltem Indicum per Hispanorum nauigationes: est autem nigrum, speciosum, leue ut ferula: sed quod magis mirum est, quum singulis annis Veneti in Syriam nauigent, Syriacum non haberi, hoc est ponderosum, colore buxi, odore sensum tentans, Spero Illustrissimi ALPHONSI Ducis Ferrariæ opera breui uerum costum assequuturum. Sola radix in re medica probatur, cæteræ partes à nullo autore expetuntur. SE. Valerianæ radix offertur. BRA. Si phu Dioscoridis cum uocatu à nobis ualeriana conferamus loquor autem de ea ualeriana, quæ in Italia nascitur, eadem indicia habere certum erit, uno solum dempto, quia nostra Valeriana multo minor est, quàm à Dioscoride suum phu describatur: dicit etiam caulem habere cubitalem, & aliquando maiorem, tenerũ cui leuor sit, & color in purpura albicans, eundemq; geniculatum, & in medio concauum, flores figura ad narci sum accedentes, maiores tamtum, tenerioresq;, colore in albido per medium purpureo. Radix illi est in superiore sui parte minimi digiti crassitudine, habetq; adnascentes illi exiguas radices, aliàs quæ transuersæ feruntur, odorati rotundi iunci, aut nigri ueratri modo, sibi ipsis implicitas, colore subruffo, & nardi odore, cum uirosa grauitate aliqua odoratas. Omnia hæc indicia in nostra Valeriana sunt magnitudine dempta, quoniam scimus apud alias nationes eandem Valerianam non sumi. Quippe Germanorum ualeriana, phu Dioscoridis esse non potest, sed apud ipsos herba est Theriackskraut dicta, quasi Theria Valeriana

caria, quæ nostræ ualerianæ simillima est. Hanc pro Dioscoridis phu sumere oportet, non eam quæ ab ipsis Baldrian appellatur: quippe uerum phu folia oleri atro aut cerui ocello simillima habet, ut nostra ualeriana, et theriacks kraut Germanorum, quanquam & nonnulli apud nos alia herba pro ualeriana utantur, quàm communis nostra sit. Eam in his montibus collige, quamuis à Dioscoride in Ponto nasci dicatur. Verum pro Theriacæs compositione Illustrissimus ALPHONSVS Ferrariæ Dux in pontum mittere spopondit, ut phu Ponti afferatur. Gali eodem modo vt nos uocant ualeriane. Sola radicæ contemtus sis. SENEX. Meu radicæs accædum. BRASAVO. Itali pharmacopolæ radicem quandam albicantem pro Meo ostenduut, quam si masticaueris, quodammodo pastinacæ gustum habet. Ex hoc autem Meum non esse deprehenditur: quippe Meum radicæs graciles habet, odoratas, longas, & gustum feruidum habẽtes. Quum Hispania, & Macedonia nascatur, miror admodum non haberi: ut habeatur, ILLVSTRISSIMI Ducis nostri opera curabimus, qui ad iuuandas bonas artes, adeò animum applicuit, ut nihil pro earum commodo, & amplitudine intentatũ relinquat. Vnum est, Italiam iamdiu uerum Meum non uidisse, breui autem uidebit. SENEX. Quæ radix est ea, quam pra Meo sumebamus? BRASAVO. Pastinacæ odorem habet. Veneti ex Creta aduehunt, ut facile coniectari possim daucum Creticum esse, præsertim quum Venetijs integram plantam uiderim, quę omnes Dauci Cretensis notas habebat. SENEX. Interim pro Meo quare vtar?

Meum.

BRA

BRASAVO. Nulla: nam Illustrissimus princeps in Hispaniam scribi iussit, ut habeatur: rei particeps eris. SENEX. Igitur Bruſci radices colligamus. BRASA. Per Bruſcum quid intelligis? SENEX. Frutex est, grana quædam parua, rubraq; faciens, magnus usus est his qui mingere nequeunt, & calculis infestantur BRASAVO. Quid sit accepi: rursus dicere oportebat. Barbari uocabulum corrupere, & bruſcum pro ruſco dicunt, vel non à ruſco per corruptionem dicatur, sed à sapore quem habet: nos enim acrem saporem uulgo bruſcum appellamus quo ruſci grana insigniuntur, uel potius sapor ille à fruticæ nomen accepit. Agrestis etiam myrtus à Dioscoride nuncupatur. Aberrant qui cubebas à nobis uocatas (de quibus suprà) agrestis myrti fructus esse putauerunt. Qui præterea berberim ruſcum esse arbitrantur, adhuc magis errant: quia inter colligenda semina Serapionis Berberim apud Dioscoridem oxyacanthã esse docuimus: Ruſcus vero, uel myrsine agria aliud est, herba aut frutex notus, quo Venetijs & pluribus alijs Italiæ locis, scopas aduerrendas domus parant: eodem nomine uulgò appellatur Bruſco Leonicenus Plinium taxat, qui de Oxymyrsine loquens, eam a ruſco distinctam fecit libro uigesimotertio: tamen idem sunt, imò & easdem uires Bruſco attribuit, quas oxymyrsine attribuerat. At Plinius eo loco Castorem adducit autorem quendam, qui idem esse apud Latinos Ruſcus, quod apud Græcos Oxymyrsine, putauit. Noster igitur Bruſcus, est antiquorum Ruſcus, & Oxymyrsine, cuius non solum radices, sed & fructum & folia

Bruſcus.

Ruſcus.

seruato et aquam per resolutionem vi ignis excerptam habere studeas. SENEX. Reperiturne apud Arabes Ruscus? BRA. Serapio magno errore, arborem ferentem cubebas esse apud Dioscoridem oxymyrsine arbitratur. Et recentes, ut Pandectarius, & alij cum Serapione, carpesium oxymyrsinem esse putãt, ut suprà edocuimus, quoniam de oxymyrsine nunquam Galenus, & Dioscorides nunquam de cubebis tractauit. Idem igitur hæc duo esse fatentur, sed errorem suprà in cubebis ostendimus. Cubebe enim oxymyrsine esse non potest, si ambarum carbuscularum formam, & fructum consideres. Carpesium uero (si Galeno credamus, ut dignum est, in primo de antidotis libro) est tenues festucæ ramusculi Cinnamomi simles quæ sunt similes secundum genus uocato phu, & eius gustum habet, ut hinc Auicennæ interpretis error deprehendi possit, qui quum interpretari debuisset uires phu habere, rubeæ interpretatus est: quippe hic error Auicennæ attribuendus non est, sed pessimo interpreti: nam id uocabulum, quod ibi Auicenna scribit, phu sua lingua, & non rubeam significat. Ad carpesium autem reuertentes, Quintus antiquus medicus, quem Galenus magnifacit pro Cinnamomo carpesium sumebat: utpote quod ab optima cassia uiribus non dissideat. Inuenit autem Galenus magnã carpesij copiam in Sida Pamphyliæ, ideo eo loco carpesij uilitas est, propterea laudant exinde colligi & seruari: cuius duas species facit à locis denominatus, alteram laërcinum, alteram amarum, hæcque melior putatur, odorem & gustum aromatis habet. Aliter carpesium ab antiquis inexplicatum est: tu cætera prosequaris. SENEX.

NEX. Cyclaminis radix occurrit. BRASAVO De hac in herbis expeditum est. Verum temperare non possum, quin Auicennæ errorem ostendam, nam ubi de arthanita loquitur, quæ cyclaminus est, & ipsi arabes buthormariem uocant. Quum primam speciem cyclamini Dioscoridis perperàm etiam descripsisset, inquiens sibi, & suo tempore ignotam, mox notam specie suo tempore docet, inquiens esse spinam spissam, breuem, quæ radicem habet, qua lana lauatur. Si uero Dioscoridem in capite Struthij consideremus, quod ante caput cyclamini scriptum est, inquit eius radicæ lanas lauari, ut hinc arbitrari oporteat, Auicennam secundam quidem speciem cyclamini non posuisse, sed de struthio tractare: cuius rei causam arbitramur Auicennæ Dioscoridem fuisse, qui à pessimo librario scriptus struthium cum cyclamino confuderit. Serapio autem qui iustum codicem habuit, nullo errore ducitur, in his speciebus assignandis. Tamen de Plinio mirandum magis est, uiro Græca lingua & Latina diserti ssimo, qui (si Leoniceno credamus) cyclaminum cũ Aristolochia confuderit, ut rerum similitudine deceptus videatur, nam vtrunque à rotunditate nominatur. Cyclaminus rapum terræ, Aristolochia uero rotunda etiam dicitur: unde in hac rotunditate deceptus est, quia uigesimoquinto libro inquit Aristolochiæ radice simul cum calce piscatores in Campania uti, ad quam aduolent pisces, qui statim exanimati fluitant. Ad Leonicenus Campaniæ piscatores audiuit, ad hoc negotium peragendũ radicæ cyclamini uti ppea, aut duas radices necãdis piscibus aptas assignare oportet, qđ nusquã apud autores ali

Carpesiũ. Cyclaminus.

quos reperitur, aut cyclaminum ſpeciem Ariſtolochiæ dicendum, quod ei ex hoc repugnat, quoniam Ariſtolochia ita appellatur, quia prægnantibus ſuccurrat, cyclaminus uero non ſolum prægnantibus aduerſatur, ſed fertur, ſi prægnans hanc radicem trãſcenderit, abortum pati. Ego (vt ingenuè fatear) Plinio potius, quàm Leoniceno conſentirem, duas eſſe radices, quibus piſces capiantur, & Ariſtolochiæ, & cyclamini, quod ab aliquo autore nobis incognito accepit Plinius: non enim opus eſt, quæque falſa arbitrari quæ à ſummis uiris dicantur, etiã ſi ab alijs ſcripta non ſint. Scimus etiam & ipſum tertiam quandam cyclamini ſpeciem cognomine chmæciſſon, uno tantum folio, radice ramoſa poſuiſſe, qua piſces necantur. Hanc Hermolaus ichthyoteram proprie uocari cenſuit, quamuis hoc nomen primæ ſpeciei cyclamini à Dioſcoride tribuatur: ſed hæc aliàs. Miror etiam de quodam excellentiſſimo uiro, qui Meſuem reprehendere conetur dicentem, & eleuãtur ſuper radices frondes, & parum infrà, ſine eleuatione ſtipitis. Hic Meſuem reprehendit ille, quia caulem fert quatuor digitorum, ſed nudum, Dioſcoride, & ipſa experientia teſtibus. Sed potius errat ipſe, quia per caulem, ſcapum intelligit, à quo quo folia emanare debent, verum omnes à radice fluunt tenui filo: unde ſcapum uerè non habet, cui folia inhæreant, ſed unũquodque ab radice ſuo proprio caule prouenit, tanquam pediculo, cui folium inhæreat. Addit etiam Meſue calidæ, & ſiccæ complexionis in tertio ordine eſſe. Ab eodẽ reprehenditur, Galenum, & Auicennam huic gradum non aſſignaſſe, ac ſi longè errauerit Meſue, qui in hoc voluit

luit iuuare mortales, in quo Galenus & Auicenna non iuuere. Ad alia autem pertransire oportunum erit, ne his futilibus occupati bonas horas in colligendis herbis omittamus. Germani Erdtzvviel uocant, ac si cæpam terræ exprimere voluerint. SENEX. Aristolochiæ longæ & rotundæ radices sequuntur. BRASAVO. Tria Aristolochiæ genera apud Dioscoridem inueniuntur, rotunda, longa, & clematis, quæ sarmentosa dicitur ob radices in modum sarmenti complicatas. Plinius uero quatuor species adinuenit: longa mas existimatur, rotunda fœmina. Ita appellatam uolunt, quoniam puerperis opitulatur, quamuis Plinius grauidis dicat. Duo genera notissima sunt, quibus in officinis utimur. SENEX. Et hæc duo seruare statui. BRASA. Longam Ferrariæ habebis, rotundam minime, nisi aliquo statuto loco uireat. Id tamen laudo, ut ambas species in his montibus colligas, quoniam rotunda, in uulneribus efficacior existet, magis enim exiccabit. Fructus autem & radices seruabis, quę in rotunda ad rotundum, in longa ad longum uergunt. Si tertiam speciem habere placeat, quæ ramulos tenues habet, folijs modicæ rotundis, minori sedo similibus, plenos, habet hæc rutæ flores, radices longissimas, tenues, crasso & odorato cortice uestitas, ubi locum indicabo, quo mirum in modum crescit. SENEX. Satis mihi est has colligere, quibus in nostra urbe medici vtuntur. Clematidē unguentarij ad sua unguenta spissanda seruent. BRA. Germani quidam rotundam aristolochiam holvvurtz appellant, aljs reclamantibus, quoniam holvvurtz herba sit in Germania, quæ potius rutæ folia habeat,

Aristolochia.

quàm hederæ, qualia aristolochia rotunda habere debet: Alij Biber VVurtz, alij himschkraut uocant: longam uero aristolochiam cum additione die lang, ut holvvurtz die lang proferunt. SENEX. Quid per holvvurtz intelligunt? BRASAVO. Idem ac si radicem concauam dixerint. SENEX. Hoc, meo iudicio, aristolochiæ non quadrat, propterea ad liquiritiam ueniamus. BRA.

Glycyrrhiza. Notissima radix glycyrrhiza, quæ pluribus locis Ferrariæ scatet. In Cappadocia tamen, & Ponto laudatissima: sed in Italia copiose uiret. Radix tantũ in usu medico est, à Græcis glycyrrhiza, à Latinis dulcis radix appellatur. Theophrasti tempore, nondum erat in usu forte hoc nomen glycyrrhiza, propterea Scythicam radicem appellauit nono de plantarum historia, quoniam in Scythia plurimum proueniat. Duo ex ipsa seruanda, radix, & succus ex ipsa radicæ expressus. Colorem buxeum habet, melior tamen est, qui in nigrum uergit. Deterior radix quæ fragilis, quam quæ lenta. De hac tam nota herba, ac radice, nihil amplius. SEN. Si Ferrariæ glycyrryhizam habere potero, sumne eius gratia ad alias partes profecturus? BRASA. Non equidem. Imò si tanta copia, qui satis sit, nostra patria colligatur, quum humidior locus sit, hanc pro optima serua: nullibi enim crassiores radices, aut dulciores inueni, quàm quæ Ferrarienſi solo nascuntur. Tamen equinum fimum, aut bubulum mire odit. Nos autem hoc fimo solum nostrum stercoramus, ideo Ferrariæ diu perdurare non potest. Ab Hispanis alcanix, à Gallis reclisse, à Germanis sues holcz, ac si dixerint dulce lignũ,

Gentiana uocatur. SENEX. Gentianæ radix sequitur. BRA.

Hac radicæ noſtri Chirurgiâ in ſtrictis & cauis ulceribus utuntur ut latiora euadant, nec cæcas cauernas parturiant, premunt radicem ad ulceris quantitatem, & impo nunt. Notiſſima herba in montibus, & montium crepidinibus altis naſcitur. Illuc ergo accedamus, ut iugum prę altum aſcendamus, ubi uides folia ferè plãtagini ſimilia, SENEX. Mihi potius nuci iuglandi aſſimilari uidetur. BRASA. Et illis quoque conferri poſſunt, imò Dioſcorides ita confert. Radicęs legito, & ex radicibus hoc modo ſuccum parato. Radicę tuſa, & diebus quinq; madefacta in aqua, poſtea decocta, quouſque radices ſuperſint, de inde aqua refrigeratur, et linteo percolata iterum coquitur ad craſſamentum mellis: demum in fictile conditur, ad implenda ulcera. Radix lenta eſt, ſine odore aquoſa, quæ in ſeſe preſſa conſtringitur, ideo apta ad ſtricta ulcera amplianda: huius herbæ inuentor fuit Gentius Illyriorum rex, qui in bello primus eius uires demonſtrauit. A Germanis Entiam appellatur. SENEX. Radix Irios occurrit. BRASAVO. Quũ de Iride (ita enim dici debet iris uon irios) ſermo fit, cæteris ſemper illyrica præfertur, & ea quæ mediterranea parte naſcitur, & maxime quæ Septentrionalibus expoſita eſt. Decipiuntur pharmacopolæ plures, qui Ferrariæ gladiolum pro Iride accipiunt, quem corrupto uocabulo, giaciolo, quaſi gladiolum nominant. Vnde Iris Illirica non eſt una ſpecies Iridis ab alijs diſtincta, ſed ob perfectionem regionis in qua naſcitur, integrioribus: propterea hoc nomen Iris Illyrica ſortita eſt, & præſertim quia ibi copioſiſſimè uiret, & paſſim reperitur. Oſtendum uero Ferrariæ flo-

Iris.

Iris Illyrica.

rem quendam pulchrum & odoratum ferè odore præmaturi prum, aut persici, quod nucem uulgò dicimus, uarijs coloribus pictum, quem Irim Illyricam uocant. Sed Irim non esse ex hoc liquet, quoniam Dioscorides Irim dicit gladioli folia habere, maiora duntaxat, latioraq; , atque pinguiora: uerùm, quam ipsi Irim Illyricam appellant, minora folia, strictiora, & minus pinguia gladiolo habet. Nolo ut in his montibus occuperis. Singulis diebus Veneti in Illyrium nauigant, & ego fortassis hoc anno cum Illustrissimo ALPHONSO Illuc appellam. Illinc Iris asportabitur, quæ uerè Illyrica erit ex loco enim, in quo perfectissima, & copiosissima nascitur, nomen sortita est: Iris vero à multis coloribus nuncupatur, qui uel in tota specie, uel in uno flore sunt. Quum uero annis elapsis cum illustrissimo ALPHONSO Duce nostro in Illyrico essem, Irim plures colores habentem quæsiui & inuenem, erant quidem in diuersis individuis varij. In aliquibus candidi, in alijs pallidi, in alijs lutei, in diuersis purpurei, ut plurimũ uero cœrulei uisebantur: erat autem unus & idem flos uarijs coloribus insignitus, ut inde arbitratus sim, irim dici non ob diuersitatem colorum in specie, sed in individuo, tamen species non ex floribus, sed ex radice distinguuntur: alia enim colorem ruffum, alia candicantem habet: Lybica est hæc, prima Illyrica. At colorum diuersitas non est in summitate floris, sed in infima parte ut in his videtur quæ nunc Ferrariæ uirent. Sunt enim alij flores qui species distinctas per colores habent, ut eamet ratione Irides nuncupari oporteret. In Illirico duæ species nascuntur: Rhaphanitis dicta ob similitudinem quã

Rhaphanitis

cum

cumrhapanice habet, & melior est, & Rhizotomos quæ subruffa uisitur, & minus bona: facillimum é ex Illyrico huc afferri, & sine ulla ferè expensa. SE. Egomet illuc accedam: Mesue etiam Irim appellari dicit, non ex varietate colorum in uarijs indiuiduis, sed in vno tantum purpureo, in quo magis & minus in eodem folio uisitur. BRASAVO. In Iride finem fecissem, nisi cuiusdam excellentissimi uiri locus occurrisset, in in quo Mesuem reprehendit, qui inquit melius tempus collectionis Iridis esse Ver. Ille reprehendit, quoniam Dioscorides docet legendas radices quum intupit foliorum defluuium herbis hoc non est in Iride, sed est generale præceptum Dioscoridis in præfatione sui libri de radicibus omnibus. Tamen Mesue defendi potest, ut de floribus loquatur, quos iubet colligi antequam defluant. Adde in radicibus euellendis Dioscoridis regulam intelligendam esse, quoties illarum herbarum, quarum radices sunt, folia autumno defluunt. Verùm iridis folia continue virent, & nunquam decidunt. SEN. Vtriusq; Consolidæ radix sequitur. BRA. Duo symphyti genera apud autores inueniuntur petræum, et quod Romam solidaginem dicunt. Idē enim est symphyton dicere, & consolidam, ac si dicatur simul nasci faciens. Secunda species Alo etiam dicitur, Ferrariç notissima, quo loco abundat etiam plurima. Nostrum uulgus luganego appellat, quia ex Lucania fortassis asportatum, uel ob similitudinem, quam radices habent cum lucanicæ fructis. Nos enim lucanicam appellamus farcimen quoddam ex suilla carne minutim pinsa, sale ac pipere in tenuius suis intestinum infarcto. Romam solidagi-

Rhizotomos.

Consolida.

nem à consolidandis carnibus appellant. Primam vero symphyti speciem nondum agnoui, nam hi decipiuntur, qui eam herbam esse putarunt, quam pharmacopolæ pro eupatorio accipiunt, sed longe aberrant, quoniam falsum eupatorium, origam ramulos non habet, nec capitula thymi, nec gustu dulcæ est, quemadmodum symphytum petreum, nec istud eupatorium in saxis nascitur, ut petręum dici mereatur, sed in foueis potius & inter uineta. Symphytum hoc petræum recentiores consolidam minorem appellant. Quid uero sit, ignorant, & ego adhuc non recordor me uidisse, quanquam radicem quandam pro eo ostendant, & minus symphytum dicam. Habent autem et præter has duas radices, alias quasdam, quibus pro consolidandis utuntur hi agyrtæ. Vnam regalem, consolidam uocant, quæ à Germanis ritte sporem dicitur. Alteram mediam consolidam: sed illas ipsis omittamus, quoniam uiri sunt absque ratione experimenta tentantes. Symphytum aliud apud nos uulgò lugunico dictum maiorem cõsolidam uocant, quanquam & in alijs Italiæ locis Ala, quasi Alo appelletur. In Ferrariensi agro copiosissime emergit. Ibi colligere nihil impediet, imò statuæ quædã uetulæ harum radicum fesciculos gratia uendendi in forum portant, & mirus est apud nostras mulierculas in contusionibus præsertim intrinsecis, harum radicum ĩ melle cõctarum usus, & extrinsecus emplastri modo apponunt. Tu autem radicem illam proijce, quum domi eris, quam pro minori cõsolidavendis, quæ ita cõsolida est, ut tu es elephas: nam est radix lignosa, superuacua, quæ nullum odorem habet, nec dulcis est, aut saliuam cit: quæ

Eupatoriũ

Symphytũ petræũ.

quæ conditiones in minori consolida, id est, symphyto petræo inuenire opus est. Nomen commune habent Germani, quo consolidam uocant, scilicet Vvalvvrtz, nomen à cruribus deductum, quamuis hi qui in inferiori Germania habitant, & apud Saxones à loco, in quo nascitur, & ab eius qualitatibus schment vvurtz appellent, quod idē est ac si dixerint nigra radix, unctuosa, & in aggeribus nascens. Ab alijs beynvuel, ab alijs autem schvvartzuuurtz nuncupatur: Galli uero consondi uocarunt. Vnum hic animaduersione dignum est, & si Dioscorides luteum florem maiori symphyto faciat, tamen, & album uidimus & intensiori colore quàm luteum, habere quandoque animaduertimus, nec perpetuo caulem habet angulosum, uel leuem, sed modo hoc, modo illud habere cernes. SENEX. Reperiturne apud Auicennam? BRASA. Equidem reperitur, & id esse arbitror, quod ipse secundo libro succutum uocat, comparatis succuti proprietatibus ad illas symphyti: tamen adeò confusus est, ut quid dicat, aperte deprehendi non possit præsertim quum eius interpres ubi symphytum interpretari debeat, semperuiua interpretatus sit. SENEX. Serpentariæ radices occurrunt. BRA. Cuius serpentariæ? SENEX. Maioris: quum enim absolute serpentaria dicitur, maior intelligitur, cuius radices cosueuimus singulis annis pro officina colligere. BRA. Hoc anno minoris etiam radices seruato, quæ ad plura ualent, & Mesue maioris ac minoris uires simul confundit, quippe earum uires describit nulla præfatione facta, quod minoris, aut maioris sint, & adeò simul ambas miscet, ut qui non nouerit maioris uires, mi-

Serpentaria.

nori & minoris, maiori applicare necesse sit. Apud auto res plures huius herbæ species inueniuntur, quàm Dioscorides sub hoc nomine Dracunculus, tractet, in maiorem atque minorem distinguens. Post duo dracunculi capita, aliam herbam pingit Aron uocatum, quamuis & nomen Aron maiori dracuntio conueniat: tamen quicquid sit, quum Aro eædem uires sint quæ Dracunculo: satis erit duas dracunculi species seruare, quas Ferrariæ & notissimas habemus. Dracunculus ab Arabibus Luph, à nostris mulieribus, qui maior est, absoluto uocabulo, serpentaria nuncupatur: minor, herba bissara, quomã anguibus, quos uulgò bissas uocamus, placet: aut in locis nascatur ubi angues uersantur, uel quia dracunculos bissas dicimus. Maior in foueis frequentissima est, & minor etiam, tamen peculiariter sepes, & senticeta, ac loca umbrosa amat. Ex ambabus speciebus priuatim herbam, & radices serua, quas perforare opus est, inde fune ligatas in umbra suspendere ut exiccentur. Semina etiam habere studeas, & ex maiori succum ex herba & radice, ex minori uero ex seminibus exprimito, quæ in modum uuæ collectæ sunt, ut inquit Dioscorides. Ferrariæ copiosæ & efficaciores hæ herbæ profluũt. Fuere tamen qui à nobis uocatam serpentariam, Aron proprio nomine appellarent, quoniam & Dioscorides à Syris lupha nominari censeat, ob id Arabes, qui Syris propinqui sunt, uocabulum parum contrahentes Luph dicunt. Alij etiam Bistortam esse uolunt quam serpentariam dicimus, sed longe decipiuntur: quoniam radicem Bistortam non habet serpentaria, sed ut Dioscorides pingit, in maiori Dracunculo, ita reperitur

Dracunculus.

Aron.

in no-

in nostra serpentaria, candida, rotunda, corticæ tenui. Videtur tamen in Aro Plinius à Dioscoride uarius quippe ipse libro. xxiiij. capite. xvi. ari radicem nigram pingit: at Dioscorides candidam, dracuntio similem. SENEX. Soluitne serpentariæ radix? BRA. Soluit. SE. Mesue à celeberrimo uiro reprehenditur, nam Mesue soluere censet. Ille reprehendit, quoniam ab antiquis inter purgantia non numeratur, quæ ipsi cathartica uocãt BRA. Galenus, & Paulus soluere omnino innuunt, et Plinius, eius folia sale & aceto soluere innuit. Et Dioscorides inquit, minori semina tosta exceptaq; fico ficca, aut si edatur, aluum emolliet. Arabes autem uel Arabum interpretes, quum soluere dicum uocabula confundunt. Imò et Aëtius ita inquit primo libro, Dracunculi radix omnia uiscera expurgat. Demq; experientia ipsa hanc radicem soluere ostendit (non dico autem cathartice) & ideo in re tam uera non est culpandus Mesue. Minus culpa dignus esset, si nõnihil noui edoceret, ab antiquis indictum. Germani uaria nomina habent, sed bistortæ applicata potius, quæ tamen ex dracontio fiunt, ut drachenvvurtz alij notternvvurtz: Aron tamen magis peculiari nomine, & pfaffen pint nominant. SE. Enulæ radices sequuntur. BRA. Inulæ potius dicito, helemũ à Græcis & Dioscoride appellatur, qm̃ ex Helenæ lachrymis in Helena insula gemita sit, ut Homerus testatur, cuius radicẽ si quis comederit, oĩum dolorum obliuiscitur. SE. Hanc radicem sexcenties comedi, at hoc percipere nunquam datum est. BRA. Poëtica illa sunt, à nostris mulieribus expetitur, et in quotidiano ferè usu hyemis habetur, pro confitiẽdis pa- Inula.

stillis, quos aiolos quasi inulos ab inula uocant radix est, & herba apud Ferrarienses notissima, et frequentissima: in his montibus quæras, locus opacis & siticulosis ubi efficacior existit. Radices in assulas diuidere, & siccare debes, imò & ipsa herba seruanda. Passo conditur, aut defruto, ut Dioscorides inquit, qui etiam bene odoratam esse cænset, quũ eius odor omnibus non placeat, quippe multi sunt qui pastillos edere non possunt ex helenio factos, ut hinc conijcere liceat, quum antiqui rem odoratam, & εὐωδη, id est, bene odorata dicunt, non esse intelligendos in exquisito odore, ut multi sentiunt, quia inulæ odore, quid bonum odorem esse cænsebant ostendũt. In odoribus enim usu uenit, ut aliquibus nonnulla bene oleant, quæ fœtent alijs. A Gallis Lione, à Germanis alant uocatur. S E.

Rubia tinctorum. Rubeæ tinctorum radices sequuntur. BRASAVO. Notissima est Rubia, adeò ut etiam infantes Ferrariæ in promptu eam habeant, qua singulis annis nostræ mulieres in festo paschæ resurrectionis oua tingant. Duas habet species, sylvestrem & satiuam: satiua utilis est, sylvestris nullius momenti. Abundat Ferrariæ sylvestris, satiua ob rusticorum ignauiam rara: nam magno quæstu per totam æmiliam seminatur. Rauennę ingens copia habetur: erythrodanum à Dioscoride, & ab antiquioribus appellata est, à nobis Rubia satiua: quanquam in Dioscoridis textu passiua legatur, sed cum Marcello satiuam corrigendum puto. Decepti sunt, qui herbam, quam uulgò pedochide louo appellamus, sylvestrem rubiam esse existimarunt, nam sylvestris rubia, ea potius est, quæ nulgò stellaria dicitur. Hos autem decepit, quia & ipsa

Rubia satiua.

inhæret,

inhæret, imò & Dioscorides aparine assimilat, quia inhæret, & rubia etiam inhæret. Tota Italia hanc optime cognoscit, & pro tingendis lanis ea utitur, & aptandis pellibus. Tria seruare oportet, semina, radices, & folia, quæ priuatim aliquibus ægritudinibus conferunt, imò si foliorum simul, & radicum succus seruetur, ab re nõ erit. In sepibus nascitur et umbrosis locis: quẽadmodum apud nos à colore radicis rubia, ita apud Græcos erythrodanũ à rubore appellatur, nam erythron ruborem dicunt. Curabo deinceps ut Ferariæ rusculo meo seminetur: tamen laudo ut altioribus locis atq; umbrosis pro re medica colligas. A Grmanis roet nuncupatur: Galli nostrum nomẽ imitantur. SENEX. Peucædani radices sequuntur.

Peucedanum

BRASAVO. Si peucædanum, quem Ferrarienses, & Veneti pharmacopolæ ostendunt, consideremus, idem cũ antiquorum peucædano esse deprehendetur, nam radix ẽ crassa, liquore plena, qui niger est: et quamuis nostra graui odore careat, nec multum nigra sit, id ob senium accidisse arbitror, eo enim graueolentiam amisit, & succum. Verùm facile est Genuam mittere Liguriæ Metropolim: inde singulis ferè diebus naues in Sardiniam soluunt, ut curetur recens peucædanum haberi. In opacis montibus nascitur. Tria ex peucædano habere oportet, liquorem, succum, & radices. Liquor fit, sectis cultro radicibus tenellis, quod ex his fluit liquor appellatur, postea expressis radicibus succus colligitur, qui liquore ineptior est. Ex caulibus etiam succus fit adhuc ineptior, & citò efflatis viribus ignauus redditur. Adde etiam inter peucædani radices, uel etiam caules, inhærentem lachrymam, in morẽ

thuris inueniri: hanc quoque habere conueniet. Sed omnia ex Sardinia petenda, aut Samothracia, nam peculiaria sunt hæc, & propinquiora, & ad quæ sit facilis aditus: quamuis Theophrastus, & Plinius laudatissiũm peucedanum in Arcadia nasci uoluerint. SENEX. Acori radix occurrit. BRA. Quum frequenter pharmacopolarum radices perscrutatus sum, illud censere fuit opus, radicem eam, quam Galangam appellatis, acorum esset: qđ sæpe ab excellentissi. Leoniceno dictum memini, habet enim folia iridis, angustiora tantum, nec radices absimiles implicatas tamen, neq; in rectum altumue actas, gustu acres, odore non ingratas. Si eam radicem consideres, quæ à nobis galanga dicitur, omnes has conditiones habere deprehendes. SENEX. Ea autem radix, quam pro acoro vendimus, quid erit? BRA. Dicisne illam, quæ rubra est, ut coctus camarus quum recens estvideatur, cuius summa copia Ferrariæ habetur, in agro Sammartina dicto? SE. Illam inquam. BRASA. Quid esset, diu considerauí, & quandoq; animus inclinabat, iridis speciem esse, postea quo nomine appellaretur inquirens, in Xiridem inclinabam, quã aliqui irim syluestrem dicunt, habet enim iridis folia, uerum latiora, et in cacumine cuspidata. Caule intra folia cubitali admodom crasso, triquetras ualuulas ferente, in quibus flores purpurei emicant medio rubẽtes. Semen in folliculis, fabarum modo conditur, rotundũ, rubrum, acre. Radix prædensa geniculis, rubicunda, longa: nostram uocatam acori radicem alias arbitrabar, nũc ancẽps sum: alij iudicent, quippe acorus noster florem luteum habet, sed Xiris purpureum. Tamẽ quicquid sit, gla-

Acorus

Galanga.

Xiris.

dioli

dioli ſpeciem noſtrum acorum arbitror. Quam uero galangam uos putatis, uerus Dioſcoridis acorus eſt. SE. Oſtende igitur mihi Serapionis galangam. BRASA. Quid ſit, incertum eſt, nec à Dioſcoride, aut altero antiquo Græco pertractatur. Soli Arabes ſuam galangam pingunt, pro acoro Venetias mittes ubi uocatum galangam loco eius emere ſtudeas, quæ uerus acorus eſt, qui calore & ſiccitate uiget: noſter autem uocatus acorus frigiditate & ſiccitate inſignitur, et inſipidum quendam ſapporem habet. SE. Pro galanga quid emam? BRA. Nihil, quia galangam ad hoc vſq; tempus ignoro: & illi aberrant, qui radicem calamum aromaticum apud uos dictum, uerum acorum iudicant. Nam hic communis odoratus calamus, ruffus eſt, & frequens geniculis, & qui cõfractus in aſſulas multas diſſiliat, fiſtulis plenis araneo, ſubalbidus, in cõmanducando glutinoſus, adſtringens linguam guſtu ſubacri. Hæc omnia in noſtro Aromatico calamo ad unguem inueniuntur, & præſertim de Araneolo illo, qui in uocata nobis galanga eſſe nõ poteſt. Hi præterea decipiuntur, qui galangam à nobis dictam, calamũ aromaticum arbitrantur, ex eo quòd præcipua bonitas calami, eſt eſſe ruffum geniculis frequentibus, ac ſi calamus aromaticus, quem habemus, ruffus non ſit, & geniculis careat. SENEX. Quid ergo putas calamum aromaticum quem habemus? BRASAVO. Verum calamum odoratum arbitror ex India per rubrũ mare, id eſt, ſinum Arabicum, poſtea terreſtri itinere per Camelorum garauanas (ut eorum more loquar) Alexandriam Ægypti magnum emporium, denique Venetias conue-

Calamus odoratus.

hunt: acorus uero in Colchide nascitur. Ideo' Veneti quã doque ex nauigatione in Propontidem, Hellespõtum, Euxinum mare, galangam aduehũt, quod acorum esse, iter testimonium esse potest. Tamen facilius ex Galatia habetur, in qua etiam exuberat. SENEX. Venetijs ergo calamum aromaticum, & galangam, id est, uerum acorum, quæram, ueram autem galangam minime. BRA. Ita fiet. Ego enim ueram galangam ab Arabibus tantum descriptam inueni. Scribit enim Serapio, esse venam in grossitudine cassiæ ligneæ, & cortex eius est rubeus, & interius eius est puluerulentum. Pandectarius apud Dioscoridem inuenisse putauit, quum tamen absit. Germani acorum schwerten, galangam uero galgem appellant. At Galli galangam, galingal potius nuncupare uoluerunt.

Polypodium. SE. Polipodium sequitur. BRASA. Ex similitudine, quam cum cirris polypi piscis habet, polypodium, quasi paruus polypus appellatur: hanc herbam Latini ex similitudine foliorum cum filicæ, filiculam nuncuparunt: non ut in Theophrasto Theodorus, qui filiculam interpretatus est. Recentes quoties ordinant, dicere solent: Recipe polypodij quercini, ex hoc ne putes in alijs arboribus nõ nasci, sed in quercu efficacius: quippe arboribus inhæret, & in muscosis locis nascitur. Circa montanas quercus polypodium quæras. SENEX. Quid de his sentis, quibus Manardus Mesuem reprehendit? BRASAVO. Est id auerroim Mesue comparare, quoniam Mesue polypodium in tertio ordine calidum facit: Auerrois autem in caliditate ferè temperatum esse dicit, quod eius gustus ostendit. In gustu mihi videtur caliditatem præ se ferre,

& satis

& satis intensam: de his uero gradibus bilancę cæreo, quæ ponderare nunc possim. A Gallis polypode nuncupatur, ab Hispanis ut nos polypodo. SENEX. Thapsiæ radix sequitur. BRASA. Radix, quam uos pro thapsia uẽditis, thapsia esse ab effectu demonstratur, nam in puluerem redacta soluit, & præsertim corticis puluis (ut Dioscorides îquit.) Vnum tamen obstare uidetur, quia à Dioscoride, & omnibus alijs intus candida, extra nigra dicitur: quibus notis thapsia nostra cæret, nam extra nigra nõ est, tamen in nigrum vergit, uel subnigrum, intus uero alba est, ut putandum sit, quum autoribus herba aut radix nigra dicitur, non esse intelligendam perfectum nigredinem, modo in nigrum inclinet: uerùm Dioscorides solet parum nigrum subnigrum appellare, ideo arbitror, quæ pro thapsia utuntur pharmacopolæ Ferrariæ, ueram thapsiam non esse, quia ruffa est, nec gustum eius habet. Nos ueram thapsiam in Apennini alpibus uidimus, ubi uulgò dicitur Craffegnana, quæ pars ab Illustriss. ALPHONSO Ducæ Ferrariæ, & nostro inclyto patrono possidetur est enim similis ferulæ in specie, fŏlia fœniculo similia habet, umbellas in singulis germinibus in summo habens anetho similes, in quibus luteus flos est, semen modicæ latũ habebat, ferulæ semini simile, ueruntamen minus. Radix grandis, intus candida, foris nigra, crassiore cortice uestitu, & acris. Tamen & eam uidimus in officina Vincentij Celati compatris charissimi, Laurentij Augusti pharmacopolæ solertissimi opera. Thapsia dicitur, quoniam in Thapso insula una ex Sporadibus potissimum prouenit. Illum per Hispanorum nauigationem ad Sporadis in Thapsia.

sulas habere poteris. Interim in his montibus collige, & tria ex ipsa serua, liquorem, qui per abscisionem corticis emanat, succum ex exprrssa radicæ, quæ in picato fictili crasso in sole siccato, & ipsam radicem. Errant qui ex foliis succum seruant, quoniam, ut inquit Dioscorides, nullius momenti est. SENEX. Cyperus sequitur. BRASAVO. Quo loco herbæ nascantur, plurimum refert, imò & quo bruta, lapides, æra, & homines: quippe qui montibus nascuntur, rudes sunt, absque moribus, non facile patientes à qualibet leui causa: è contrario qui in amplis vrbibus ortum ducunt, morigerati, uafri, & facile patientes sunt: ita qui humido cœlo, albi & molles, nigri qui sicco, & prę duri. In cypero idem euenire sentimus, qui si in orientalioribus partibus nascatur, odoratior euadit, & efficacior. In hæc prorupi, quoniam Ferrariæ cyperi ingens copia habetur, in conuallibus præsertim, tamen intenso odore caret: ob hoc uero Cyperum esse non dubitamus, quia omnes cyperi notas habet, quas illi attribuunt autores, quippe illi porri folia insunt, longiora tantum, gracilioraque caulis cubitalis, & aliquando maior, angulosus, in cuius summo cacumine minuta folia se proferunt, inter quæ semen est. Radices oblongas oliuis similes habet, & rotundas aliquando, nigrasq;, & cũ amaritudine aliqua odoratus: nascitur cultus, & aquosis locis. Si eam radicem, quam nostri pharmacopolæ pro cypero sumunt, considerabis, omnes prædictas conditiones illi ad unguem quadrare percipies, & quamuis amaritudo illa non persentiatur, est ob nimiam locorum humiditatem, tamen in subamarum quodammodo inclinat. Cornelius

Cyperus.

lius Celsus libro tertio capite vigesimoprimo, iuncū quadratum, Plinius uero libro.xxi. capite decimoctauo iuncum triangularem appellat: sed in processu simpliciter angularem iuncum nuncupauit. Re uera in nostro solo, ut plurimum, triangularis est, quadrangularis raro, quamuis nonnunquam quadrangularem uiderim, & Thomas Lucensis pharmacopola egregius in officina habuerit. Dioscorides propterea cautius, nec triangularem, nec quadrangularem, sed angulosum appellauit. Cōsueuimus autem res angulosas in quocunque numero sint anguli, quadrangulares uocare. Triangularium iuncorum, & odoratorum ingens copia in Ferrariensi agro habetur, locis aquosis, tam cultis, quàm non cultis. Verum tria hæc nomina apud autores plerunque inueniuntur, cyperus, cypirus, & cyperis. Cyperus est iuncus, de quo nunc sermo factus est. Cyperus pro gladiolo ī Theophrasto ītērpretatur Theodorus, quamuis cyperus, & non cypirus legatur quod librariorum gratia factum arbitror, qui i, in e, transmutarunt. Cyperis autem genitiuo cyperidis, & fœminini generis, prædicti angulosi iunci radix est. In Ferrariē si agro colligere nihil impediet, tamen in Cilicia & Syria efficacior prouenit. At ab Alexandria Aegypti, Cilicia & Syria non multum distant, ideo curandum, ut ex illis locis afferatur, imò recto cursu Veneti singulis annis in Syriam nauigant. Radices solum ab autoribus probantur, quamuis nec caulem prętermitterem. Inter in Ferrariensi Cyperide uteris. SENEX. In postrema parte capitis de Cypero apud Dioscoridem habetur, in India alteram radicem nasci angulosi iunci, uel Cyperi,

quæ Zinziberis similitudinem habet, nam commanducata amarescit, & luteum croci colorem reddit. Libenter hanc radicem noscerem. BRASA. Suspicatus sum, et adhuc à suspitione non dimoueor, radicem illam, quam uos Curcumam appellatis, hanc esse, de qua Dioscorides in cypero, nam similis Zinziberi est: imò ipsam inter Zinziberis radices Veneti pharmacopolæ inuenium, quæ si mandatur, amaritudinem quandam, licet paruam, præ se fert, & croci colorem reddit. Vnum tantum deest, quòd hæc radix statim applicata non depilat, sed in multis depilatorijs recentes ea utuntur. Tamen uideto inter recentes oppugnantiam: nam Serapio curcumam chelidonium esse putauit, mò ita esse certus sum, scilicet quód hoc uocabulum curcuma, apud Serapionem idem sit, quod apud Dioscoridem chelidonium: uel potius fuit interpres Serapionis, qui ubi Serapio sua lingua Kaurach dicit, interpres curcuma, exponit. At Kaurach descriptione considerata, id est, curcuma secundū interpretem, idem est cū Chelidonio Dioscoridis, ut tibi uidere licebit. Errat autem Pãdectarius qui curcumam chelidonium esse putauit, & duplici errore peccat. Primo, quia non magis chelidonium minus, quàm maius, apud Serapionem curcuma est: præterea eam radicem, quam uos pro curcuma uenditis, curcumam esse arbitratur, quæ in Zinzibere inuentur, constat non esse chelidonium minus unde non assero Serapionem errare, qui chelidonium curcumam appellat. Sed fateor, eam radicem, quam Venetijs & Ferrariæ curcumã dicum, Serapionis curcumam non esse: nam ipsa potius est indicus cyperus, si quid sit. Errat et Pandectarius qui

Curcuma

aperta

aperta fronte dicit Plinium his uerbis uti: Minor chelidonia est Memith. At multiplici errore deprehenditur. Primo, quia memith succus est, non herba: præterea Plinius loco à Pandectario citato, uigesimoquinto libro, capite octauo, in medio ferè, nihil huius memith meminit, imò nec usquam alio in loco. Verum tamen est, Serapionem Chelidonium minus secundum aliquos memithem appellare, ita eius interprete exponente. Nam caput de memithe distinctum facit à chelidonio minori, & apud ipsum idem ferè uidetur apud istos memithi, quod apud Dioscoridem is succus, quem othonnam uocat: quamuis Serapionis memithe apud Dioscoridem Glaucium sit, & nõ othõna: de quo suo loco disseretur. Vnum est, Serapionem & ipsum de Indo cypero loqui, eodem modo quo Dioscorides, alioqui alteram curcumã non inuenio apud Serapionem. Decepti vero sunt in Chelidonij radice, quoniam et ipsa crocea existit: unde nisi cyperus Indus ea radix sit, quam curcumam nuncupatis, nusquam apud Serapionem aut Dioscoridem quid sit, inueni: quia Serapionis curcuma chelidonium minus est. Ob id etiam chelidonium minus curcumam esse multi putarunt, quia depilat, sed decepti. Certus enim sis, quam nos curcumam dicamus chelidonium non esse, ut eius figura & proprietates ostendunt: quamuis hoc vocabulum curcuma, apud Sarapionis interpretem chelidonium significet. Galli cyperum Sonchetvocant, Hispani raiz de iunca. Lusitani auelada. SEN. Esulæ radix succedit. BRASAVO. In hac herba tot ambiguitates sunt, ut Arabes inter se dissidentes uideantur, & bis de eadem re absque ratione loqui, Hæc ab ex-

Memith.

Othonna

Esula.

cellentissimo Leoniceno in epistola ad Menochium diffusè pertractata sunt: nos concisè expediemus, ne ea repetere uideamur, quæ à tanto uiro dicutur. SENEX. Audiui esulæ radicem turbit esse: imò apud Dioscoridem in capite pityusæ legi, quia Dioscoridis pityusa, apud Arabes, presertim Serapionem, esula est, quæ radicem habet, quam appellãt Turbet, albam, crassam, & madidam succo. BRASA. Plura sunt quæ hoc loco ambiguitatem faciunt: Esula in primis apud Arabes, & Latinos diuersa & deinde Turbit. Si esulæ Serapionis, & pityusæ Dioscoridis picturæ considerentur, idem penitus esse deprehendetur. Sed quam Mesue alsebram vocat, & à recentibus esula interpretatur, non est Serapionis, aut Dioscoridis esula, quoniam ambo radicem candidam habere fatentur, sed Mesue suam alsebram rubram radicem habere, vt cassia scribit. Auicenna in capite Sebram, idem cum Mesue sentit, ad rubedinem tendere. Leoniceno autem videtur, Auicennam bis de eadem re loqui: semel in capite de sebram, & deinde in Meçeheregi. Sed re uera duo diuersa sunt: quoniam Mesue duplex sebram, magnum & paruum describit. Ita Auicenna de paruo, in cap. de Sebrã, de magno in Meçeheregi: arbitrorq; sebram paruum apũd Mesuem, & sebram absolutè apud Auicennam, idem esse cum tithymalo paralios apud Dioscoridem, qui radices in summo rubentes habet, quales sebram insunt. Maior autem Mesue sebram, idem est cum Auicennæ meçeheregi, & utrunque idem est cum tithymalo platyphyllos Dioscoridis, qui tusus in aqua pisces necat. Et ego quandoque suspicatus sum hunc tithymalum id semen párere, quod

nucem

nucem uomicam nuncupamus. At Auicenna non dicit pi sces necare, sed potus inebriare. Quod vero suspicatur Leonicenus illud Mezeheregi Dioscoridis pityusam es se, ego non suspicor, quamuis multos modos soluere opor tuisset quos alijs relinquere statuimus ne in re hac tam incerta tempus conteratur. Certus tamen sum Serapio nem bis de pityusa Dioscoridis tractasse. Primus locus est post septem tithymali Dioscoridis species: nam ipse alteram addit, quam pithiam appellat, nomen corruptum est, legi debet pityusam: quippe eodem loco scribitur, quo à Dioscoride, scilicet post tithimali species, & eadê effigie atque eisdem proprietatibus. Secundus locus est, quum de esula tractat, quam febram uocant, tunc pi tyusæ Dioscoridis meminit: quippe eadem cum ipso di cit, fortè ob lac statim post lacticima pertractauit: dein de voluit iterum per se loqui. Verum non arbitror hanc esse causa, quia sub alio nomine de ea tractat. Quam ob rem Serapionem deceptum esse certus sum, nisi & ipse maiorem febram & minorem prosequatur. SENEX. Hæc nihil ad rem, de Serapione aut alijs Arabibus in hac re parum curo: id tantum noscere cupio quid sit hęc radix, quam nuc esulam uocamus, id est, an apud antiquos reperiatur, quicquid Arabes de ipsi loquantur.

BRASAVO. Radicem illam quam uos Pharmacopolæ esulæ loco utimini, ostendit mihi (sed tunc mentem nõ adhibebam) Genuæ quidam pharmacopola, hic eruit, & radices ostendit, quæ eandem omnino similitudinem habebant cum nostra uocata esula: quippe in superficie subrubræ erant, & folia stricta, oblongaq; habebat, circa

maritima ortum ducebat. Quam ob rem uestram esulam apud Mesuem, minorem sebram esse arbitror: apud Auicennam absolutè sebram: apud Dioscoridem, illam tithymali speciem, quæ paralios quasi maritima nuncupatur, eo quòd in locis maritimis ut plurimum nascatur. Apud Serapionem nostra esula est tertia tithymali species, quã ipse corrupto uocabulo peralios pro paralios, sua autem lingua minghat uocat: quam uero ipse sebram nuncupauit, & eius interpres esula interpretatur, nõ est uestra esula, nec etiam tithymalus paralios, sed est Dioscoridis pityusa, quam tamen post species tithymali iterum tractat. Res ita confusa est apud hos Arabes, ut difficile sit omnia ad unguem perscrutari. Nempe Arabicam linguam calle re opus esset, si quis uellet omnia hæc probe distinguere. Scio autem plures species herbarum lac ferentium me uidisse, quàm à Dioscoride pertractentur. Quum uerò de radice pityusæ dubitabas, quæ à Dioscoride turbet dicitur, nunquid uerum turbit sit, Respondeo Excellentissimũ Leonicænum eam particulam in Dioscoride ἣν καλοῦσι τύρβιθ, id est, quàm appellant turpet, non esse à Dioscoride positum arbitrari, quia nomen barbarum est, sed potius tanquam glossema fuisse additum ab aliquo ita putã te: nam plures Græci id credidere, & inter alios Actuarius, qui quum Arabum medicinas numerat, inquit turbit à Barbaris uocitatum esse radicem plantæ, quæ à Græcis pityusa uocatur: fortè Actuarius per Barbaros, alios quã Serapionem intelligit: nam constat Serapionis turbit, nõ esse pityusam Dioscoridis ut mox ostendemus. Marcellus ẽt cũ Leonicæno illam particulam adiunctam esse suspicatur: Her

tur: Hermolaus nihil meminit, nec id caput commẽtatur. Ego autem in omnibus Græcis exemplaribus (quæ ad manus meas peruenere) eam particulam inueni. Sed fortè ab uno exemplari ducta & transcripta, in quo ita legebatur. Idq; uanum est dictu, à Dioscoride scriptum nõ esse, quia nomen Barbarum, ac si Dioscorides Barbaro nomini fileat. Constat tamen posteriores Græcos pityusæ radicem, Barbarorum turbit esse putasse. Quod si in Serapione intellexerint, aberrant: si in aliquo altero, quem non uiderim fortè uerum est, tamen hic non est rei nodus sed quid sit ea radix, quàm uulgò turbit appellamus, discernere oportet: postea nunquid turbit ab Arabibus descriptum, aliquo in loco à Dioscoride pertractetur. SENEX. Hoc est quod peto, nam de hac re Excellentissimum Leonicenum differentem legi, sed ambiguè, & timidè proponentem. Tu mihi in hoc places, qui simpliciter, quid sentis aperis. BRASAVO. Nunc duæ radices Ferrariam comportantur, altera subrubra, uel subnigra, aut cineritia, altera alba, quæ ex monte Gargano Apuliæ feruntur, & maritimis potissimum locis. Radix illa subrubra quandoque, aliàs cineritia, qua utimur, gummosa, est Mesue turbit: ideo potissimum in officinis turbit Mesue habetis, quod intus album, extra subrubrum, aut subnigrum, aut cineritium existit. Vidi ego plantam, quę folia ferulæ non habebat, ut illi Mesue attribuit, sed myrti, maiora tamen. Ideo Mesue codicem corruptum esse arbitror, & myrti, non ferulæ legi debere. Est autem apud Dioscoridem myrsinite, id est, secunda species tithymali, qui fœmina est, quoniam & ipse folia myrti, maiora tu-

Turbit.

Myrsinite

men habet: quamuis in nostro antiquo Mesue in margine loco ferulæ scriptum sit aliàs fœniculi. Quicquid tamen sit, pro constanti habeo Mesue turbit secundam speciem tithymali apud Dioscoridem & Serapionem esse. Serapio autem de turbit alio modo pertractat: quippe inquit caricamõ) legi debet caliumaris, quia ita à Romanis appellatur) est planta, quæ nascitur in littoribus maris, in locis salicet quos mare cooperit quãdo crescit, quãdo uero est quietum, non tangit ea. Non enim nascitur intra aquam maris, nec est multum longe ab ea, & nisi quando mare turbatur, & crescit non tangit ea, & habet folia similia plantæ quæ dicitur arasatis (codex corruptus est: legi debet isatidis, vt Dioscorides inquit) nisi quia sunt grossiora, & dicunt quidam quòd flos eius mutat colorem ter in die, quia mane est albus, & in meridie declinat ad colorem purpureum, in vesperis vero fit rubeus: radix vero eius est odorifera, alba quæ quando masticatur, calefacit linguam, & reliqua. Tu modo Dioscoridem in capite tripolij legas eadem cum Serapione dicentem. Nempe inquit: Tripolium nascitur in maritimis ubi allidit unda, iterumq; retro commeat, neque in mari, neque in sicco planè: folia isatis habet arentia, longioraq;. Caulem palmo altum, in mucronéq; diuidentem se, huius in flore colorem tradunt mutari ter die, candidum mane, purpureum meridie, sanguineum sole occidente aspici, radicæ alba, odorata, calidi gustus. Ex his vides, quod Serapio turbit appellat Dioscoridem tripolium nuncupasse. Videtur tamen Mesue in uiribus cũ Serapione, & tripolio Diescoridis conuenire: quod tamen

men vniuersim non est, sed in aliquibus propterea contingere potest ut radix illa Mesue, easdē uires habeat, quas Serapio suo turbit attribuit: imò si secundam speciem tithymali Dioscoridis legamus, quæ est Mesue turbit, statim plures uires habere deprehendetur, quæ in idem ferè uergunt, ideo non mirum si Mesue turbit plures uires habeat, quæ Serapionis turbit in sum. Hoc tamen Serapionis turbit, quod est Dioscoridis tripolium, nec in vsu est, nec a nostris pharmacopolis cognoscitur. Ea uero radix alba, crassa, quæ ex monte Gargano ad nos affertur, est turbit Dioscoridis, id est pityusę radix, est enim alba, crassa, & succo madida, et ex herba habente folia minuta ex acuta similia piceæ sumitur. Multi uero putarunt esse turbit Serapionis propter candorem, decepti tamen, quia turbit Serapionis odoratum est, sed hæc radix est inodorata, præter id quod hærbæ folia Dioscoridis pityusam esse ostendunt. SENEX. In summa collige quicquid de turbit præcitatum constat. BRASAVO. Lubentissime agam: Mesue turbit, est secunda species tithymali apud Dioscoridem & Serapionem: Auicennæ & Serapionis turbit, Dioscoridis tripolium est. Dioscoridis turbit (nisi textus mendosus, aut superfluus sit in capite pityusæ) pityusa est, de qua bis Serapio, & in vltima specie tithymali post septem Dioscoridis, & in capite de febram: vnde vides quantum res oculatè noscatur, & quomodo quæq; herba hoc modo facile cognosci possit. Nam uocabulum Turbit ad hæc tria æquiuocum est, ad Mesue scilicet Dioscoridis, Serapionis, & Auicennæ simul turbit. Denique quod Pandectarius duo capita fecę

rit, unum tripolij, aliud turbit, etiam secundum Serapionem: & Simon Genuensis, an tripolium trifolium esset dubitauerit, & de errore Plinij in tripolio et polio, & quo modo Plinij causa Theodorus errauerit, qui in Theophrasto ubi dicit polium, tripolium verterit, plura dicta sunt ab excellentissimo præceptore Nicolao Leoniceno, ideo opus non est absque aliqua utilitate hęc iterum repetere, quæ tu in illius uiri epistolis facile intueri poteris. Quā ob rem ad alia potius transire opportunum erit, si in primis te animaduertero à Germanis plurimis esulam vvolfsmilch appellari, quod uocabulum lac lupi significat: fortè quia ineptum lac, aut exedit, ut animalium lupus uoracissimum est. SENEX. Pyrethron sequitur. BRASAVO. Herba apud nos in hortis frequentissima est, quam rustici dragō appellant: Dracontea Latinè dici potest. Hanc grauissimi uiri pyrethrum esse arbitrati sunt, sed ita decepti ut rari sint grauiores errores: quippe & folio, & sapore, & usu differunt. A Romanis Pyrethrū herba saliuaris appellatur, quoniam saliuam excitet: & quum multa sint naturæ calidę & attrahentis, magis etiā quàm pyrethron, nihil tamen æquè bonum reperitur ad saliuam excitandam, ut pyrethron. Quam peculiarē proprietatem Latini considerantes, saliuarem herbam nuncuparunt: ob caliditatis feruorem à Græcis pyrethron dicitur. Hæc herba in Apennini alpibus frequens habetur: folia pastinacæ syluestris, uel fœniculi habet, ut autores referunt, sed mihi etiam apio comparari posse uidentur, feruet quidem quod ex his montibus affertur, & magis si aridum quàm uiride: tamen quod ex Grecia magis

Pyrethrō.

Herba saliuaris.

magis feruet, & crassiores sunt Græcæ radices nostris. A Gallis pie dalisandre, à Gærmanis pertron nuncupatur.

SE. Zedoaria occurrit. BRA. Et nomen, & res ipsa barbara esse ostendunt: nusquam enim apud Græcos Zedoariam inueni, nec quid esset illa radix, quam Zedoariã dicimus, quæ Alexãdria Aegypti Venetias portatur: scimus autem recentes, & Arabes in ipsa confusissimos esse: nam Serapio de Zurumbet tractans, Zedoariam itelligit Auicenna autem primo de Zedoaria eodem modo quo Serapio de Zurumbet scribit postea aliud caput de Zurumbet facit, tanquam de re à Zedoaria distincta: & Simon Genuensis se uidisse fatetur, & Zurumbet radicem habet similem cypero, sed radix Zedoariæ est similis aristolochiæ rotundæ. Tertio Auicenna caput de Zeduar, à præ dictis duobus distinctum facit. Simon uero ꝑ Zeduar, Zeduariam exponit: tamen Auicenna ueluti distincta scribit, & Dioscoridem in Zeduar adducit. Nos locum inuenire nequiuimus, imò Auicenna rem offuscat: propterea Auicennam, Dioscoridem nunquam uidisse arbitramur, præsertim in hoc loco, sed potius Paulũ Aeginetam, quẽ adeò imitatur, ut nonnunquã integrum caput & integra remedia sumat. Nonnulli uero etiam sunt, qui Auicennæ Zarnabum & Zeduariam idem esse putarint, à quibus dissentimus: nam Zarnabũ (si recte coniector) id est, quod apud Paulum. vij. lib. & Aëtiũ Arnabo nuncupatur, qđ in odoramentorum censu est, cuius rei gratia unguentis subinde inseritur. Ab unguẽtarijs tertij calefacientium & arescentium ordinis, cassiæ, carpesioq; simile: quã ob rem in eius penuria Posidonius cinnamomum in ipsius locũ

Zedoaria.

Zurũbet.

Arnabo.

ſubſtituendum eſſe cenſuit. Auicenna et ipſe ſuum Zanarbum, quaſi arnabum, inter odorata numerat, & pro cinnamomo poni fatetur: quamuis Paulus cinnamomum pro ipſo poni fateatur. Ad rem noſtram redeuntes, Serapio ét aliud caput facit de Zurumbet, ſed unum eſt, quod in his rebus errare facit, Arabicorum nominum inſcitia, & preſertim orthographiæ, quoniam una dictio aſpiratè ſcribitur, alteram nõ: quum autem ea lingua careamus, recte iudicare nõ poſſumus. Vnde Arabes meritò ægre ferre poſſent. Latinos eorum idioma omiſiſſe quum tamen ſummi in ipſo ſcripſerint uiri, qui ſi ita cõmodè, & fideliter interpretati eſſent, ut Græci autores, multa præcipua nobis oſtenderent, & in pluribus eos laudaremus, in quibus cõtemnimus. Putare enim oportet Zurumbet, de quo iſti diuerſis locis tractant, uario modo ſcribi, quum res alia ſit. Nam Zurumbet primo loco ſcriptum à Serapiõe, ſcilicet capite. 172. ab eo diuerſum eſt, quod cap. 270 ſcriptũ reperitur. Primum enim radix eſt uocata Zedoaria, ut eius interpres exponit, & etiam Auicennæ interpres. Aliud uero res altera eſt, & nos ſuſpicamur eſſe arnabo Græcorum: nam Serapio eo cap. 271. de Zurumbet tractans Galenum adducit, in tranſlatione Arabica ſecundũ Tarich: uerùm nihil eſt apud Galenum, quod huic Zurũbet correſpondeat. Puto illũ Tarich decęptũ eſſe, et uoluiſſe adducere Paulũ, non Galenũ: nã Paulus in arnabo eadem pręciſe dicit, quæ à Serapione adducũtur ſcđm Galenũ in trãſlatione Tarich: imò et ipſe Serapio dicit Paulum eadem cũ Galeno ſcripſiſſe, adeo ut nec una litera differant: propterea arbitror illũ Tarich pro Paulo Galenum adduxiſſe, uel

se, uel in Galeno suo addidisse hoc, quod à Paulo, non à Galeno scriptum reperitur. Quod aũt idem sit prẽcise cũ arnabo Pauli, Zurumbet ducẽtesimi septuagesimi primi capitis Serapionis, manifestum est autorem autori comparando. Inquit enim Serapio: Zurumbet est ex speciebus odoriferis, et propter hoc admiscetur confectionibus aromaticis, & est calidum et siccum prope tertium gradum, & est in virtute sua simile cassiæ ligneæ & cubebis. Si modo Paulum in arnabo legeris, eadem ferè dicentem inuenies. Arnabo in odoramẽtorum cẽsu est, cuius rei gratia unguentis subinde inseritur ab unguentarijs: tertij calefacientium & arescentium ordinis, cassiæ, carpesioq; simile. Hinc uides Zurumbet istud Serapionis idem esse cũ arnabo Pauli, & Serapionis Zurumbet idem cum Zarnabũ Auicẽnnæ, si auicẽnnam legas, et cõpares ipsum Serapioni, in autoritate Isaach Eben Abraham, & in autoritate Meseah, & Mesarugie: quod etiam à Serapione dicit: et dixit Consodonius, si non habes cinnamomũ, pone pro eo Zurumbet. A Paulo per oppositũ refertur, arbitror Serapionis interpretem in causa fuisse erroris. Ita enim Paulus inquit: Quam ob rem in eius penuria Posidonius (nõ Consodonius, ut in Serapione legitur) Cinnamomum in ipsius locum constituendum esse cẽsuit. Non autem dicit quod arnabo pro Cinnamomo ponatur, sed è contrario. Vnumq; animaduersione dignum est: Paulus arnabo carpesio comparat, & cassiæ: Serapio cassiæ ligneæ, & cubebis: Hinc elicere oportet, Cassiam ligneam Serapionis esse Græcorum Cassiam, & Serapionis cubebas, esse antiquorum carpesium. Tamen proprium caput facit Se

rapio de cubebis, quæ idē facit cum myrto syluestri Dioscoridis: vnde errores arbitror ex interpretibus accidere qui Latina nomina Arabicis accommodare nesciuerint. Nam si per cubebas hic intelligat myrtum syluestrem, errat, quia carpesium est, Si uero carpesium intellexit, cur deinde syluestrem myrtum cubebas nuncupauit? Nō possum non addiscere Arabicam linguam, ut tot dissidia in nostra arte conciliem. Quod uero Ȝedoaria & Ȝurumbet diuersa sint, illud testimonium esse potest: quia Mesue in descriptione electuarij de gemmis, Ȝeduariam primo sub vno pondere, postea Ȝurumbet sub altero ponit, ut inde ad libellam deprehendatur, Ȝedoariam quæ Ȝurumbet dicitur, & Ȝurumbet diuersa esse. Nonnulli recentes, radicem eam, quæ à nostris pharmacopolis Ben albū appellatur, antiquorum Ȝedoariam esse existimarunt, qui summe errant. Nam Ȝedoaria, ut Arabes referunt, radicem rotūdam habet, Ben album lōguam. Quid autem sit radix hæc apud antiquos, quam uos Ȝedoariam nuncupatis, nondum mihi constat, sed breui inuenturos speramus, & iam cōiecturas habemus. Galli Ȝedoariam cretonart,

Eryngiū. Germani zvvitten appellant. SENEX. Eryngij radix sequitur. BRASA. Nullus ferè est apud nos huius radicis in re medica usus: pharmacopolæ eas Ȝucharo cōdiūt, & ad virile membrum erigēdū, & hyeme, ut uentriculis calescat, utuntur. Notissima herba est, quæ in maritimis Illustrissimi Ducis nostri locis ubertim nascitur: quā uis Dioscorides in asperis & cāpestribus prodire censeat nec Dioscorides alterius speciei meminit, quàm radicem extra nigrā, intus candidā habentis. Extat tamen et eryn

gium

gium radicem extra albam habens, quam omnes Italiæ pharmacopolæ Zucharo uel melle condiunt. Vulgò rinzo dicitur, quasi eryngium: & conditum ex ipsis, rinzata quasi eryngiata, id est, ex eryngio factum nuncupatur. Dioscorides vnam tantum speciem nouisse uidetur. Plin. lib. xxij. cap. vij. & viij. & albam radicem extra habentem nouit, quam centum capita uocat: quod uocabulũ Hispanum est, ut inquit Dioscorides, sed ipse absolutè suo eryngio applicat, Plinius uero tantum albo: imò & satiuam facit Plinius, & quæ sponte nascatur in asperis et saxosis, & in littoribus maris, in quo loco nos semper eam vidimus: vnde centum capita eryngium est, præsertim album, id tamen in nigro Dioscorides scribit. SENEX. Loquunturne de eryngio Arabes? BRASAVO. Loquuntur quidem, sed confuse. Nam Serapio capi. 89. de sectacul tractat, quod recentes aliqui eryngium esse putãt quamuis ab alijs polygonatum, id est, fraxinella à nobis dicta existimetur, sed hæc aliàs. Postea capi. xcvi. de astarico (vt eius nominibus utar) quod dicit esse centum capita, & iringi, id est, eryngium, tractat, quo in loco duo simul confundit Serapio: vnum ẽ asteraticum, alterum eryngium appellatq; asteraticum centum capita, quod nusquã ab antiquis factum apparet. Corruptum uero nomen est apud Serapionem, quod ipse legit astaricon, Ateriscon legi oportet, nam ita à Dioscoride etiam nuncupatur: & quod dicit Serapio ab aliquibus biomon dicit, bubonium legere conuenit, ita Dioscoride appellante. Ibi Serapiõe considerato certe deprehenditur astaricum suum, uel cẽtum capita, esse asteraticum Dioscoridis: postea de Irin-

go eodem capite tractat, quod centum capita album uocat. Ex te ipso considera, qm̃ simul eryngium & astericum miscet, fortè uitio interpretis hæc sequuntur, qui vocabulum hoc centũ capita, asterico, & eryngio attribuerit. Quicquid tamen sit, Dioscoridem adducit Serapio in centum capita radicem albam habentẽ, de qua tñ nusquã à Dioscoride scriptum reperitur, et illi proprietates attribuit, quas suo centum capita nigro apponit. Dissidentes uidentur Germani in eryngio. Sunt qui herbam, quam vvallen distel appellant, eryngium arbitrantur, ac si dixerint carduum aggerarium: alij aduersantur, quoniam inodora sit eius radix, eryngij uero odorata propterea alteram herbam esse existimarunt ab ipsis Ebervvurtz dictam: alij schvverten appellant. Quicquid sit, hoc dissidium ipsis relinquatur. Sat est apud nos circa maritima Illustriss. Ducis nostri utranq; speciem frequentem inueniri, quas simplici nomine rinꝛi, quasi eryngium uocamus. Sed unum est, pro quo ualde doleo, à nobis Arabicam linguam ignorari, imo coget nos quandoq; addiscere, et breui, modo præceptorẽ enanciscì possim. Nam Serapio de eryngio tractans, sub nomine astaricon proponit: tñ aliud nomen pro eryngio in capite nardi scribit, nam Dioscoridẽ adducit, qui nardũ montanã eryngio cõparat, ipse uero nõ eryngio, sed Karsahane, uel scãm alium textum darsahane: unde opus est per hoc uocabulum karsahane, eryngium intelligat, alioqui Dioscoridem nõ imitaretur. Sed quod magis est, Auicenna comparat montanam nardum folijs croci hortulani, arbitror interpretum male fidorum vitio hæc omnia contingere, qui uocabulũ pro uocabulo

confu-

confuderint, & capita capitibus immiscuerint, ut apud Serapionem de asteratico, et eryngio dictum est: fortè est unum nomen Arabicum cæntum capita significans, quod asteraticum, & eryngium complectitur. Hæc aliàs discutienda relinquamus, ut deniq; de eryngio expeditum sit. Hermodactilus. SE. Hermodactyli ad lineam uenere. BRA. Plures in pentaphyllo errarunt, hermodactylon esse arbitrantes, id est, Mercurij digitum, quoniam hoc nomine Dioscorides etiam pentaphyllon appellat. Verùm pentaphylli radix, ita à nostris hermodactylis differt, ut nox à die. SEN. Quid ergo sunt hermodactyli nostri apud antiquos? BRASA. Arabes, præsertim Serapio, sub hoc nomine hermodactylus, duo cõplectitur, Dioscoridis Colchicon, & ephemeron: ut ex eo apparet, hæc describente, quam uis nomen corruperit: & ubi achimeron legitur ephemerum scribendum sit: nec mirum, quoniã & apud antiquos eodem nomine significatur: quippe apud ipsos per hoc vocabulum ephemeron, inuenio, tam Colchicum interficientem, quàm ephemeron non interficiẽtem significari. Hoc constat, si quis Paulum Aeginetam de Ephemero loquentem legat, ubi dicit: Ephemerum, non quod letale est & noxium, sed quod iris syluestris appellatur: ut ostendat per ephemeron etiam id quod letale est, intelligi. Adde in alexipharmacis Nicandrum de ephemero loqui, quem Colcho infestum cænset, ut ferè hanc differentiam innuat ephemeron aliud Colchicum, id est, ex Colcho esse, aliud alterius generis. Hoc præterea Paulus Aeginetа libro. 5. capite quadragesimo octauo, clarius ostẽdit, in quo libro de uenenis agit, dicens: Si quis ephemerõ, quod Ephemerum.

Colchicum aliqui, aut sylueſtrem bulbum appellant (Romam nanq; bulbum ſylueſtrem nominant.) His uerbis manifeſte deprehenditur, per ephemerum etiam Colchicum intelligi. Imò & Dioſcorides idem teſtatur, qui in capite Colchici, ephemerum etiam nuncupat, acſi innuat duplex ephemeron inueniri, Colchicum, de quo prius tractat, et quod peculiariter ephemerum nuncupatur. Vnde & ſi ephemeron Colchicum ſignificet, tamen præcipuo nomine id ephemeron eſt, quod veneno caret, quãquam hoc nomen ephemeron a venenoſo deductum ſit. Verum per excellentiam loci in quo naſcitur, & ob facinora Medeæ ex Colcho, nomen ephemeron ad non venenoſum relictum eſt, & uenenoſo ea excellentia tributa eſt, ut Colchicum dicatur. Dictum uero eſt ephemerum, quoniam una die interficiat. Eiuſdem rei Galenus teſtis eſt, qui de ephemero loquens inquit, ſe non de Colchico, quod uenenum eſt, ſed de eo, quod Iris agreſtis dicitur. Vnde ephemerõ idẽ ſignificat, quod apud Arabes ſurugem, & apud recentes Hermodactylus. At ſub ephemero Colchicum comprehenditur, quod venenum eſt, ita peculiariter appellatum, ut Plinius libro vigeſimo octauo capite decimo, ipſum vocat, & in id quod peculiari nomine ephemeron dicitur, de quo idem Plinius libro uigeſimo quinto capi. undecimo. Ex his uides, non eſſe damnandos Arabes, qui cũ Græcis idem ſentiunt, licet ſub uarijs nominibus, nec etiam rẽ eſſe incertam, ut nonnulli arbitrãtur. Serui eo antiquitus utebantur, quod Colchicum dicitur, tãquam refugium in deſperatione. SENEX. Id quo utimur, quid eſt? BRA. Colchicum eſt, ſi Dioſcoridis notas conſiderabimus,

mus. SE. Est ergo venenum. BRA. Venenum penitus propterea soluit vsque ad sanguinem, quandoque natura non sentente. SE. Quare eo utimur? BRA. Ego nunquam utor, ne quempiam uolens interficiam, quum præsentaneum uenenum esse noscam: opus esset nos ephemerō accipere, eo autem caremus, ideo usu uenit, ut ephemeri loco Colchicum sumeretur. Certus sum in quersetis me vidisse, & sexcenties ephemeron excauasse, quum essem Comacli apud Illustrissimum & excellentissimum Patronū meum HERCVLEM ESTENSEM, & Satyrionis radices quærerem, herbæ occurebant, quæ lily folia, teneriora tamen, & flores candidos, amarosq; habebant. Vno autem moueor, ut præter ephemeron & colchicum, aliud esse Hermodactylū putem, quoniam Paulus Ægineta libro septimo de hermodactylo scribit, quod dicit peculiariter & priuatim articulorum doloribus nalere, tamen de colchico et ephemero diuersa capita fecerat: ideo arbitror, & ita est, alium Hermodactylum esse præternumeratos, quod articulorum morbos sanat, quoniam nec in ephemero aut colchico Dioscorides, Plinius, Galenus, Paulus, Aëtius quicquam de articulorum morbis loquuntur, nisi uelimus Paulum per hermodactylum colchicum intelligeere, quum de colchico tanquam de re simplici loquutus non est sed ut res uenenosa est, libro quinto, & tūc cum Arabibus conueniet, præsertim Mesue qui rotundū perfectiorem esse censuit, quod ad ea ad quæ valet intelligendum est, utputa ad articulos. Si uero altera res sit Pauli Hermodactylus, mirum est quur non pinxerit, quum à nullo altero (quem uiderim) pictus sit. Et quamuis

Serapio Galenum abducat, apud ipsum nunquam inueni arbitror à Paulo accepisse, ut multa alia, in quibus tamen Galenum adducit. At si res altera à colchico sit, Arabes huius hermodactyli uires cum ephemero cõfuderunt: nos quandoq; Colchicum gustare tentauimus, castaneæ saporem habet, sed paulò post strictura quandam circa asperam arteriam persensi, ac si manu stringeretur, mox uaccinum lac bibentes, nihil incommodi sensimus: fortè apud nos ita uenenosum non est, ut in Colcho, nam ex Gargano Apuliæ monte ad nos confertur: non sine noxa soluit: folia elleboro similia habet. A Gallis hermodantes, à Germanis Zeitlos nuncupatur: quanquam & alij alijs nominibus utuntur. SENEX. Dictamni radices offeruntur.

Dictãn?.

BRASAVO. Herbam quandam in Apennino prope Bononiam, aut in Veronensibus montibus pharmacopolæ eruunt, quam dictamnum uocant, quæ nec ipsa est, nec etiam pseudodictamnus, quia ambo pulegij folia habent, quadam lana parum obducta, sed in pseudodictamno rami breuiores sunt. Nascitur uero dictamnus solum in Creta, imò in asperis tantum, & montuosis Cretæ locis: alibi degenerat & pseudodictãnus efficitur, imò et ĩ locis Cretæ non asperis habetur, sed in pseudodictamnũ & ibi degenerant. Cognoscitur & gustu, quia gustu acris est. Vidi Muram Venetiarũ plantam in ẽdibus pharmacopolæ Campanæ, quem fata impia nobis sustulere immeritò, ut qui iuuandis mortalibus, plurima, nulli parcẽs impensæ procurabat, & noua semper moliebatur. Miror q̃; de Hermolao, qui dicit Patauij dictamnum uidisse, uera tamen non credidisse, quia in Creta solum nascatur.

Tamen

Tamen hæc, quam uidi, erat uera dictamnus, è Creta Venetias allata, quæ nondum degenerasse potuerat, ob breue spatium. Quam uero nostri pharmacopolæ uendunt, nec dictamnus est, nec pseudodictamnus, quia eorum inditijs caret, nec tertia dictamni species huic nostro accommodari potest. Quid uero sit hæc nostra herba, ignoramus, tamen pulchra est & pulcherrimum florem, et odoratum fert. Verùm ut Dioscorides de origano, pulegio, et dictamno successiuè pertractat, quæ sunt ferè eiusdem uirtutis herbæ, ita Serapio uno capite de fandenagi eas comprehendit, de dictamno tanquam de specie pulegij p tractans: quod perperam exponens Pandectarius, fecit, ut multi Serapionem eo capite confusum existimarent, quum tamen non sit. Dictamnum habere mihi ita facile uidetur, ut lactucam, quum singulis annis Venetorum naues, & illustrissimi Ducis nostri ad Cretæ littora appellent. Folia, & radices habere conueniet, nec flores, nec semina facit: imò procurabimus, ut nota planta habeatur. Sed de Virgilio fortè mirandum, qui duodecimo Æneidos flores habere in hunc modum cecinit:

Tum Venus indigno nata concussa dolore
Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo, non illa feris incognita capris
Gramina, quum tergo uolucres hæsere sagittæ.

Putandum est summum poëtam non veram dictamnum incellexisse, sed tertiam illam speciem, quæ à Theophrasto nono de plantarum historia, solo nomine dictamnus nuncupatur, quam Dioscorides florem agresti origano similem

milem habere dicit, nigrum, & folia suauissimum odorẽ spirare: quod nigrum scribit, in purpureum inclinantem accipias: quippe nullus flos niger penitus inuenitur. Eandem tertiam speciem à Statio intelligi arbitror, quum flores habere & ipse fateatur. SENEX. Ergo uera dictã no caremus. BRASA. Caremus. SE. Ideo Satyrionis radices quæramus. BRASA. Non est opus in docendo satirione multum immorari: quippe notissimę sunt utræque satyrionis species, & in Bononiensibus, ac Mutinensibus montibus ubertim, & crassa radice nascũtur. Bulbus, ferè uidetur, qui & in Ferrariensi solo apricis locis nascatur: estq; unus tantum bulbus. Hi. n. decipiuntur, qui orchim, uel orchim serapiadẽ, id est testiculũ, uel testiculũ serapiadem pro satyriõe accipiunt: nam Orchis duos bulbos habet, maiorem, & minorem, qui testiculi vidẽtur, unde nomen sortiti sum: tamen uel orchis radicem, aut satyrionis acceperis, ad Venerem irritandam conueniunt. At Satyrionis radix efficacior, utpote cui etiam nomen à Satyriasi, uel à Satyris animantibus procacibus inditum sit. Mira naturæ diuersitas in coloribus florum harum herbarum: nunquam uidi naturam magis colludentem, quàm in istis, magis uarij sunt, quàm irides: quandoque uarietates spectans Comacli in sabulosis, tot erant, ut uix expedire possem contemplans quin prandium amitterem, & ferè in meridiem perducerer. Theophrastus cuiusdã herbæ meminit ex India, cuius contactu homines ad septuagesimum coitum durare fatetur, quæ ex horum genere fortè est. Meminit et Hermolaus ĩ Corrolario radicis cuiusdam herbæ, quæ nunc Bucheidem nominatur ad illum usum.

Satyrion.

Orchis.

Bucheidẽ.

usum. Quid uero Bucheidē sit, non exponit, nos sedulò perquirentes inuenimus esse genus habens orchis similitudinem in radicæ, cum humana palma: propterea ab herbarijs palma CHRISTI nuncupatur, à qua palma modo quinque, modo quatuor, modo sex radicæ prodeunt, ut digitos ferè imitari uideatur. De hoc autem orchi palmam imitante nusquam Græci, aut Plinius, folia habet satyrionis similia, præsertim primæ speciei: tamen non adeò crassa sunt, & punctis quibusdam ueluti stigmatibus decoratur. De ipsa, Auicenna secundo canone pertractat, capitæ ducētesimooctauo, sub hoc nomine Digiti citrini. Nos plerunq; excauauimus in sabulosis, circa maritima. Sed mirum est de Serapione, qui id attribuat Italis mulieribus, quod Dioscorides Thessalicis, & demum omnes Serapionem imitari uideantur, quum tamen Italę mulieres huius radicis uires ignorent, quāuis frequentissimam habeant. In prima enim orchis specie, inquit, in Thessalia ad incitandam Venerem mulieres ex lacte caprino radicæ illa uti: hoc autem Italis mulieribus Serapio, & eius assectæ attribuunt. A Gallis sateriō, à Germanis uario modo Orchim cum satyrione confundentibus: quippe hæc nomina habent, quibus orchis species significant, stendelvvurtz ragvvurtz kreutz blumen: tamen satyrion magis cō uenit stendelvvurtz, quā aliquod alterum. SE. Vitis albæ radicæs prodeunt. BRA. Vtinam et in hoc loco prodirent, ne quærere cogeremur: hic enim efficaciores sunt quàm Ferrariæ, quanquam Ferrariæ nō desit. Græci ampeloleucem & bryoniam, Latini albam uitem appellant: non quia uitis sit, sed quod similitudinem cum uite habet. Vitis alba

A Latinis etiam psilothrum nuncupatur, quia ex ipsius acinis pelles confici possint, et depilari: uel etiam quia depilatoria unguenta ingreditur, imò ipsa per se sola, & sapone (ægrè autem) depilat. In nostris sepibus & semicætis ita crescit, ut nonnunquam alicuius foueæ spinas universas tegat, & arbores scandet, & sepes tanquam strangula uestis exornet. Duæ sunt huius uitis species, alba, quam nunc colligis, & nigra, quæ & ipsa priuatim ad multa ualet. Nigra in Ferrariensi agro frequens non est, quum alba nullo non in loco sit. Et nostrum uulgus bryoniam appellat: quamuis frequētius hoc nomine Zucha salnatica utatur, ob similitudinem, quam cum cucurbita habet, rependi. Alij uiticellam, ob similitudinem quam cum uite habet, uel ob nomen dixerunt: ex ipsa asparagos, folia, radicem, et fructum seruato. Nec uitem nigram omittetem, quæ propriè bryonia est, & uua tamina. Differunt hæ uites, quoniam alba radicem albam, fructum racemosum rubentem, & folia similia uitibus habet: nigra uero hederæ folijs proprie similacis, fructu racemoso in principio uiridi, postea nigro, radice foris nigra, intus buxei coloris insignitur. In officina tua, & hanc nigram habere nihil impediet, tamen ne albam deseras. SEN. Nunc albam seruabo: de nigra aliàs loquemur. Id autem scire uoluerim, quid de hac uite Arabes sentiant. BRA. Quum Galenus uitem nigram albæ uires habere, inefficaciores tamen, fateatur, ea carere nihil erit incommodi. De Arabibus modo quid sentiam enucleabimus, Serapio has duas uites optime distinxit, & edocuit, nisi à Barbaro interprete expositus esset. Auicenna quoq; de fesira, id est

Vitis nigra.

id est, uitæ alba prius, postea de fesire sim, id est, uitæ nigra pertractat, & egregie, nisi essent plures corruptiones in codice: nam principio calidam in tertio dicit, postea temperatè calefacere cænset, quod aptè calefacere legendum arbitror. Mesue etiam (si fidum interpretem habuisset) rem optime pertractasset. SENEX. Propter quid Manardus eum reprehendit? BRA. Quoniam ita sibi instituit, ne quis in Mesue decipiatur, qui uno capite de alba et nigra uitæ pertractat, ideo nõ mirum si modo albã modo nigrã edoceat, præsertim quum eisdẽ uiribus insignantur, quæ tamen in nigra hebetiores sunt. SE. Elleborori albi, & nigri radices sequuntur. BRA. Veratrum albũ hoc, & illud nigrum dicitur, quoniam radices illis coloribus insignitæ sunt: qui radicæ tantum differre arbitrantur, aberrant, quoniam & folijs etiam differunt, ut picturæ ostendunt, & ipsemet herbæ. Ferrariæ in pluribus hortis utrunq; ueratrum habetur, non tamen ita efficax sicut alibi, tamen uehementissime etiam soluit Ferrariense, ut experientia rerum magistra edocuit. Herbæ sunt apud multos poëtas decantatæ, & quæ in prouerbium apud antiquos iuerint, quoniam fatuis, & insanis medentur. Nostri pharmacopolæ utrunq; genus, ex Mutinensibus montibus, Bononensibus, et nonnunquã Veronensibus petũt. Olim ueratrum album in usu erat frequentissimum apud Hippocratem, & Galenũ: quia molestè educit, relictũ est & nigro solum utimur. Nunc iterũ album in usum uenit, correctũ enim mire educit. Ego drachmam albi sumens. nũquã minus molestã euacuationẽ habui: et quibusdã insanis correctũ exhibui, et mirè profecit. Ex albo radices,

Elleborus

Veratrum album.

Veratruz nigrum. ex nigro radices, & semina seruato. Nigrum peculiariter in Anticyra, album in Cyrenaica, et Sicilia apud Aetnam montem nascitur, arida loca amat: tamen nec quod apud nos nascitur Italum spernerem. SENEX. Mesue dicit album ueratrum corporibus nostri temporis esse molestum, imò eis esse uti uenenum: Manardus eum reprehēdit, quoniam Pauli tempore elleborismo per album utebantur, & hoc etiam tempore: bonū non puto uenenosum. BRASAVO. Nos autem aliter sentimus, & bonum, & malum esse uenenosum, quoniam Dioscorides uenenū esse testatur, quia strangulare dicit. Fortè de malo intelligere monebit. Nos aūt & de bono loqui probamus: quippe primum locum Cyrenaico elargitur. Addit postea, qđ in Galatia & Cappadocia est. candidius, puluerulentum & maiore strangulandi ui est. Ac si dicat, omne album ueratrum strangulat, sed Galatum, & Cappadocum præcipue: nec Plinius hoc inficiatur. Imò sexto libro Dioscorides, capite uigesimotertio, de eo tanquam de ueneno tractat. Nec putes album dici quia candorē habeat, sed quia quodammodo in album inclinat, & illud iuncęum habet (de quo Dioscorides) album. Albo elleboro uti cœpimus qui mitior redditus arte, atra bile laborantes, & scabie Gallica affectos mirè sanat, ut quotidiana experientia demonstrat. sed optime corrigendus est. SENEX. Quibus medys? BRASA. Ferrariæ te docębo. Germanis nies vvurtz dicitur, id est, radix sternutationis.

Agaricus. SE. Interim Agaricum quæramus. BRA. Cur Agaricum inter radices numerasti? SENEX. Quoniam & Dioscorides numerat. BRA. Non dicit radicem esse, sed ita

sed itu ferri. Nam & Galenus radicem autumat, quæ in ilice sit: Plinius vero melius sentit, longum esse, candidũ. odoratum, nocte relucentem, ideo noctu colligitur. Dioscorides incertus uidetur, quippe qui modo secundum alios radicem, secundũ alios fungum in arboribus fateat, sed uerè fungum esse docet Plinius in glandiferis arboribus præsertim innascentem. Illignam syluam habet Illust. Dux noster ALPHONSVS prope Comaclum: sæpius illac spatians circa ilicum radices ueluti fungos inueni, pro agarico accepi, sed uti non audebam, quoniam nigrescebant & subruffi erant: tandem uno albo inuento, eo usus sum, & pituitosam materiam educere uidi. Quã ob rem & in Italia nascitur, & apud nos, et in Gallia frequenter per syluas equitantes, circa quercuũ radices uidimus. Verum ex Sarmatia per Illyrium Venetias affertur, etiam ex Galatia & Cilicia Alexandriam, & Alexandria Venetias. Nostri pharmacopolæ unũ bonitatis indicium, esse friabile censent: Dioscorides negat, utpote qui Galatum, & ex Cilicia infirmum dicat, quia friabile. In mare, & fœmina assignandis Mesue, & Dioscorides cõueniunt. Quippe Dioscorides masculum in seipsum conuolutũ, rotundũq;, & undiq; concretum fatetur: fœmina rectas habet intus, pectinum modo, uenas, & diuisiones, masculumq; non laudatum, fœminam bonitate antecedere. Eodem modo Mesue fœminam masculo prefert. SE. Vnde sortitũ est hoc nomen agaricus? BRASAVO. Quid hoc ad rem? emes tu Venetijs hunc fungum, tamen, ne huius nominis rationem subterfugere uideas, Ptolemęus Agarum urbem, & amnem in Sarmatia scribit. In Sar

matiavero optimus agaricus nascitur, eo præsertim loco, qui Agarus appellatur: ideo Agaricus à loco nomen sumpsit, Prius Zizibere præparare solebant, nunc etiam absq; noxa eius puluis cum saccharo sumitur. Medicina familiæ ab antiquis dicebatur, uel quia omnibus membris ualeat, uel ita salubris est, ut cuicunque ex familia, non seruatta ætate, sine delectu dari possit. Ventriculum offendere, constat, & caput optime iuuare. A Gallis agaric, ab Hispanis nostro nomine Agarico, à Germanis danschvvam nuncupatur. SENEX. Asodilli radices sequuntur.

Asphodelus. BRASA. Asphodeli proferre oportet. SE. Nomina non curo, modo rem ipsam nouerim. BRA. Imò, ne quibusq; rusticis & male feriatis uiris similes simus, nomina curare debemus: præsertim quum in promptu sint nostro hoc tempore idiomata, & candidiores literæ floruerint, & perseuerent. A Latinis hastula regia dicitur. Antiquitus hac radice uescebantur. Romani etiam Albucum nominant. Radices illi assignat Dioscorides plures, oblongas, teretes, glandibus similes: mihi uidetur radicem unã habere, à qua plures prodeunt, quarum quælibet pæoniæ radicem imitari uidetur. Sunt enim longæ, & rotundæ: sed si tractentur, molles. Iam cœpit passim haberi in hortis Ferrariæ, adeò ut nullus sit, qui asphodelum ignoret. Ex Bononiensibus montibus, et Veronensibus Ferrariam portatur. Quandoq; digitales radiculas, uel bulbos, qui ex crassiore radice prodeunt, sexagenariũ numerum excedere uidimus. Plinius fatetur, quãdoque Autumno colligi asphodelũ, à cuius radice octuaginta adnati bulbuli in acæruum uisi sunt. Ex hoc in his montibus semina, et radices

dices habeto. Nec id te lateat, quamuis albucus appellatur. Plinius tamen eius caulem Albucum, ipsum uero totum Hastulam regiam dici mauult. Fuere tamen qui duo genera facerem, per albucum candidum intelligentes scapum paulò ampliorem habens, purum, & leuem: asphodelus uero, aut hastula regia acinosum caulem habet: nec defuere qui in marem & fœminam partirentur. Vnum animaduersione dignũ est, in Gallia me vidisse pro asphodelo alteram herbam vendi, quæ bulbos quidem habet, sed breuis est herba, quum asphodelus inter bulbosas herbas maximus sit, propterea id nomen hastula regia sortitus est. Imò & hunc errorem quidam pharmacopola noster fecit, sed admonitus, verum asphodelum habere curauit: eius enim bulbosæ herbæ radices copiose in Ferrariẽsi agro habentur, loco qui Sammartina nuncupatur. Gallia frondiles, Hispani gamones, aut gamonites uocant. Albucus? Hastula regia.

SENEX. Tormentillæ radices sequuntur. BRASAVO. Nisi hæc herba penthaphyllon sit nusquam apud antiquos uel iota vnum inuenire potui, ut plurimum in Italia septem folia habet, tamen & quandoque quinque, ut duo parua foliola, pro foljs computanda non sint. Nostri pharmacopolæ in Bononiensibus montibus eam inueniunt, sed iam cœpit in hortis Ferrariæ passim plantari: herba cubitalis est, florem purpureum habens, paruum, cæspitem quodammodo facit, à quo cauliculi emanant, supra quos folia in septem partes diuisa, aut quinque, ui sunt ur. Nõnulli apud Dioscoridem saxifragum esse cẽsuerũt, decepti tamen, quoniam nec eius uires habet, nec illi pictura conuenit. Pandectarius bistortam uocat, Tormentilla.

quum bistorta alterà radix sit, nisi ita in suo natali solo uocetur. Rubeam præterea ex colore quem radix habet, nuncupat, cui Genuensis assentire uidetur, et re uera (præsertim in summa parte) radix eo colore insignitur. Venetì pharmacopolæ nonnulli ex hac herba trochiscos theriacos pro uiperarum carne faciunt: quod & Hermolaus in pentaphyllo fatetur, rationem addens, quoniam uiperæ modo (ut ipsi putant) nunquam uisuntur, qui quantum aberrent, tu ipse iudex esto. In his montibus radices solũ colliges: nisi pentaphyllon sit, herba noua erit, id est, antiquis incognita. Nonnulli apud Germanos tormentill, alij Rotvvurtz, Blutvvurtz alij nuncupant. SE. Ad saxifragæ radices ueniamus. BRA. In hac etiam herba uariæ ambages sunt, quoniam multæ sunt herbæ, quas nostrũ uulgus saxifragas nuncupat: fuere qui uocatã pimpinellã pro saxifraga sumerent, alij herbam alteram pimpinellæ similẽ, alij similẽ tritico, alij nostro nocato garyophyllo, alij tormentillam accipiunt, alij herbam tormentillæ similem dicunt, alij quam uocamus Euphragiam sumunt, alij Cretanomarino similẽ, alij cretanum ipsum, alij a nobis uocatam sancti Petri herbam. Verum nullam harum saxifragam esse ex hoc apparet, quia Dioscorides epithymo similem esse dicit: sed harum nulla cum epithymo similitudinem habet, nec surculosa est aliqua prædictarum, ut saxifraga pingitur. Quam uero uos pharmacopolæ in officinis habetis, quæ est radix subrubra, cuius herbæ folia pimmpinellæ assimilantur, non modo hæc non esse illam ostendunt, sed nec sapor, qui omnino adstringens est, si mandatur. Nos saxifragam Dioscoridis nunquam uidimus,

Saxifraga

mus, quòd meminerimus: empetron vero frequẽter in Liguriæ montibus, mare uersas. Dioscorides duo capitu facit: Vnum, de saxifraga, quam tamen empetron appellari dicit. Aliud, de empetro, quod etiam phacois uocat: sed alias uires empetro, alias saxifragæ tribuit. Vnde Marcellus caput de saxifrago superfluum esse suspicatur, tum quia Dioscorides non incœpisset suum caput à Latino nomine, tum quia empetron ipsam uocat, tum quia a Paulo, qui breuibus omnia pertractat, quæ à Dioscoride scribũtur, de saxifraga sermo non fit, sed tantum de empetro. Quicquid sit, quum diuersam figuram, & diuersas vires saxifragæ & empetro tribuat, diuersas herbas esse arbitror, nec caput superfluum esse. Nõ moueor autem quòd Latino nomine incipiat, quia ita appellari audiuit. Et si Paulus tamen omiserit, non mirrm, quia pauciora scribit quàm Dioscorides fecerit: imò & nonnulla, de quibus nũquam Dioscorides tractat, ut de arnabo suprà dictum ẽ. At quum saxifraga ab effectu appelletur, quia saxa frangit, intra, intra quæ nascitur, & eodem modo empetron, propterea herbam in montibus quærerem, quæ dum oritur, saxa scinderet, & per cassuras exiret, & epithymi figuram haberet. Hermolaus in suo Dioscoride herbę figuram deesse tradit: Marcellus in antiquissimo suo reperiri inquit, ἐπιθύμῳ ἐμφερῆ, id est, epithymo similis: quum tamen epithymus herbæ figuram non habeat. Quicquid sit, si huius communis saxifragæ radices, & herbam colligere placeat, facito: sin minus, eam relinquere poteris, ut pote antiquis & recentibus ignota. Nam Simon Genuensis inter recentes quosdam refert unam herbam accipien-

tes, alios alteram pro saxifraga. Idem etiam Pandectarius, & nostri recentes in hortis varias herbas ostendunt, ac seminant, quas omnes saxifragas nuncupant, & pro frangendo lapide impendunt. Aliàs determinate omnes recentiorum species assignare statuimus, & quid sint, ostendere. Nũc satis habeas, illam radicem, quam in Bononiensibus montibus, & Veronensibus colligitis, non esse Dioscoridis saxifragam, aut empetron didicisse, imò & recentes in ea dubitant. SENEX. Quum hic nostræ saxifragæ radices præsto sint, colligere non desinam, ne quandoq; ab aliquo imperito medico expeteretur, ego autem carerem. BRASA. A Germanis stein brech appellatur, quod nomen saxifragis impositum est: nam & alia quçdam peculiaria nomina habent speciebus saxifragæ recentiorum, ut gryenkraut, quia Ischiadicis potissimum medeatur, & meerhyrfz & schlutren, quorum differentiam ipsis relinquere statuimus. SE. Ideo ad spodium ex cannis secundum Auicennam descẽdamus. BRA. Non ab re secundum Auicennæ sententiam addidisti, nã ipse tali spodio utitur, quum uerum spodium fortè nõ habuerit: nos uerum spodium habemus, ideo ex cannis, & fictitium despicere oportet. Non defuere tamen recentes qui non solum Auicennam reprehendunt, uerùm ex nulla alterare spodium fieri posse censent, quàm in fornacibus mineralibus. Hi autem maxime decipiuntur, quoniam Dioscorides quinto libro, & Galenus ubi de spodio, & Plinius multa, quæ pro spodio poni possunt, & quibus modis cinis fiat, qui antispodium vocatur, edocent: fit enim ex oleastro, vt quinto libro, & ubi de oleastro tra

Spodium

Antispodium.

stro tractat Dioscorides monet. Sumitur autem oleastri, aut oleæ coliculus, fit ex malis cotoneis exossatis, ex gallis ex linteorum lacinijs, ex candidis moris immaturis, ex lentisco, ex terebintho, ex floribus labruscæ, ex folijs tenerioribus rubi, ex coma buxi, ex pseudocypero, id est, falso quadrato iuncum cum suis floribus, ex germine fici in sole siccati, ex glutino taurino, quod nos collam garauellã uocamus, ex lana aspera succida pice aut melle madida. Deficiente spodio, omnibus his uti possumus loco eius: & ideo antispodia, ac si dictum sit, pro spodio, nuncupãtur. Et ideo Auicenna reprehendi non debet, si cannarum radices adustas, & ante ipsum Serapio, spodium dixerint. Nempe certum est de minerali spodio, id est, fornacibus inuento non loqui, sed de antispodio, id est, de eo, quo, loco spodij uti possumus. Constat autem & ipsum radicum cannarum cinerem pro antispodio poni posse. Q& autem auicenna, et Serapio Dioscoridis antispodium nouerint, caput de tutia apud ipsos leges, nam eo de uero antiquorum spodio loqui, à Caminis accepto percipies: quam ob rem malus interpres in causa fuit, qui commodè uocabula non reddidit. Et ideo hi autores non erant ita temerè explodendi, ut quidam recentes explodunt, sed potius corrigendi, ut in eo lemmate quo spodio scriptum est, de antispodio legatur. Fuit error interpretis, spodium, pro antispodio interpretantis, ubi postea de tutia in inscriptione posuit. De pompholyge, & spodio, legendum erat. Est autem spodium apud Dioscoridem, Plinium, Galenum, Paulum, Serapionem, & Auicennam, & cæteros omnes fidos autores tale: quoties æs

purificare contendunt, in fornaces imponentes fumus eleuatur, subtilior, & leuior, qui fornacis culmini inhæret. hic pompholyx dicitur, à nostris recentibus, & Arabibus Tutia nuncupatur. Vnde pompholyx est eri, & cadmiæ fauilla, uel bulla (ut nomen ipsum indicat:) spodium uero est pars fumi ponderosa, & nigrior, quæ fauillas simul mixtas habet, & quandoq; carbones; hoc est uerum spodium, quo i officinis uti deberemus: tamen quum opus sit spodio uti, pompholygem semper, id est, tutiam accipito. Nam hoc edocet Galenus, qui nunquam spodio usus est, quia pompholygem habeat: ideo & nos spodium dimittamus, quia pompholygem habemus. Si pompholyge carere remus, spodio uti oporteret: quod si haberi non posset, ex ære spodium, aut ex argento, uel auro (nam & spodiũ argenti & auri fit, quod Plinius lauritum appellat, & oculis aptius est) ex plumbo accipi iubet Plinius si ex nullo metallo haberi posset, ex rebus præcitatis fieri oporteret, & hoc antispodium esset. Nec illud Auicennæ ex cannarum radicibus despicerem, aut ex animalium ossibus, ut quidam ex elephantum dentibus, alij ex collo parant. Quum ergo spodio indigemus, pompholyge utamur. Si pompholyx, id est, tutia desit, spodium sumatur. Deficiente spodio, in primis aureo, argenteo, æreo, denique plumbeo antispodio utamur: quod uel ex rebus à Dioscoride dictis, uel ex cannarum radicibus fiat. Verùm pompholyge carere non possumus, quum in Italia, & in propinquissima Germaniæ parte plures metallorum fodinæ nõ desint, ubi & uili pretio emitur. Multi uero spodium, & pompholygem confundunt, quum manifestissimis indicijs

Tutia. Pompholyx.

dicijs deprehendantur. At ex radicibus ad metalla transi uisse uidemur. SENEX. Non equidem transiuimus, quia de spodio cannarum, quod radix est, loquebamur. Tu uero ad ampliorem doctrinam de spodio ex metalli tractasti, præsertim quia immeritò Auicenna in antispodio suo ex cannarum radicibus, uel, ad ustarũ confrictione, aut data opera igne tuxabatur: uerùm hæc alias, ut ad rem nostram reuertamur. BRASAVO. Nonnulli Germani tutiam uel spodium Nix uocant, alij Nil, quod & Latinum nomen est. Ideo cauillari solent æquiuoco argumento dicentes: si nil ualet oculis, non sanabuntur: sed Nil ualet oculis, igitur sanabuntur. Vides æquiuocationem esse in uerbo, Nil: causa autem apparentiæ in paralogismo identitas nominis est. SENEX. Hæc dialecticis omittantur, et ad Bistortæ radicem ueniamus. BRASAVO. Imò sophistarum munus est, hæc tractare. Ad tuam Bistortam accedentes, plures herbarij hanc herbam quam uos ob radicem bistortam dicitis, apud Dioscoridẽ Catanancæ esse censure, præsertim secundam speciem: qđ & Hermolaus testatur. At eam non esse facile deprehendi potest, quoniam Dioscoridis Catanancæ radicem paruam ceu oliuam habet, & folia oleæ figura & colore: uestra autem bistortam non habet radicem ut oliua, sed multo maiorem, & nigram, & geniculatam: nec folia bistortæ, oleæ folia figura & colore imitantur, sed potius figuram lapathi acuti habent, adeò ut quandoque speciem lapathi esse suspicatus sim: tamen in nulla quatuor specierum reperitur: equidem folia acuti lapathi habet, quæ ex uno latera quodammodo cærulea sunt, ex altero herba-

Nix.
Nil.
Bistorta.
Catanãcę

cea. Radicem habet extra nigram, intus rubram, uel in quendam ruborem tendentem. Radicem adstringentem esse constat, propterea ab his recentibus in menstruorum abundantia accipitur. In his montibus eam colligę. Herbarij nostri ex Bonomensibus montibus petunt, & radicem solam seruant. SENEX. Habetne aliud nomen, quàm Bistorta, uel Bitorta? BRASAVO. A radice bistorta dicitur. Aliqui minorem lappam appellant, alij Bardanam minorem: sed nomina sunt potius ad placitū, quam aliqua ratione imposita. Illos tamen deceptos esse constat, qui bistortæ radicem, been rubrum esse putarunt: quippe rubrum been, & foljs, & uiribus, et radicę aliud est à uocata bistorta. Nihil denique de his loqui oportet, qui Bistortam tormentillam faciunt: adeò fatuè & absque sensu loquuntur, quum bistorta rumicis folia habeat tormentilla in septem partes distincta. SENEX. Nihil habes apud antiquos certi de Bistorta? BRASA. Quandoque Britannicam Discoridis, Bistortam esse suspicatus sum, quia folium habet Rumici sylueſtri simile: postea alia non respondebant, quippe Britannica folium habet nigrius, pilosiusue rumice, & radicem breuem & tenuem. At Bistorta rumicis quidem folium habet, sed nec nigrum, nec pilosum, imò ualde leuigatum, & radicem magnam, ratoneq; herbæ crassam, continet. Illi præterea decipiuntur, qui bistortam Astragalum esse arbitrantur: quoniam etsi Astragalus radicem rotundam habeat, raphani modo prælongam, nigris alijs agnascentibus præduris & implicatis ut cornua, gustu spissame: tamen Bistortæ radix alia forma uisitur, nec habet ramos, et

Britanica

Astragal?

folia

folia ceris Bistorta, ut Astragalus. Propterea hanc bistortam antiquis incognitam censeo, quam et Galli bistorte uocant: à Germanis uero pro serpentaria sumitur magno errore, ut qui frigidum pro calido ponant. Imò et bistortam herbam nonnulli in Germania drachenvvurtz, & nottervvurtz (nomina à serpentibus ducta) appellant: quanquam non desim, & qui Bistortam schlippen uocent. SENEX. Carlinæ radices sequuntur. BRASAVO. In Bononiensibus Montibus chamæleontis duplicem inueni, album, & nigrum. Idem in Mutinensibus plerunque me uidisse accidit: sed præter hos duos, quidam papus aderat, tanquam cardui echinus, latus, purpureus in summo, aculeatus undique, qui sine foliis è radice supra caulem exibat: hunc illi herbarij Carlinam uocabant, & locorum accolæ. Tunc Carlinam Chamæleonem album non esse suspicatus sum: nempe antea continuo carlinam & Chamæleonem idem esse putaueram, et nomen corruptum esse, & Carlina, quasi Chamæleon diceretur: unde herba noua Carlina erit, de qua nusquam antiqui, nescio an folia duabus uel tribus Carlinis, quas uideram, abrepta essent. Id tamen scio, uos pro Carlina Chamæleontis albi radices sumere. Vbiq; nascuntur chamæleon albus & niger, & omnibus notissimæ sunt herbæ. Vnde carlina à Chamæleonte altera erit: singuliq; herbarij, quia in medio tanquam sagittæ uulnus habere videtur, Angelum de cœlo missum id fecisse sagitta tangens, ut Carolo magno eam ostenderet, qua eius exercitum à pestilenti morbo liberaret: hæc puerilia sunt, tamen quosque rem tibi oculata fide, ostendam, pro Carli

Carlina.

Chamæleon

na, huius chamæleontis radices & in his montibus potius quàm alibi colliges. Chamæleon dicitur ex similitudine, quã cum chamæleonte aĩali in serpendo, & in mutatione colorum, penes uarios terræ affectus habet. A Germanis uiedistel, & mariendistel chamæleones appellantur. Sed quæ ita à Germanis dicuntur, potius cardui species sunt, quàm chamæleones, ideo pro chamæleone cardduum sumunt. SENEX. Sigilli sanctæ Mariæ radices sequuntur. BRA. Nunquam legi Gloriosam Virginem sigillũ habuisse, aut literas misisse, minus imaginari possum, sigillum radices habere. SENEX. Est herba quæ ita nũcupatur. BRASA. Non habet aliud nomen? quomodo appellabatur antequam Virgo Maria in lucem prodiret? SENEX. Id ignoro, tamen alijs etiam nominibus appellatur, ut à geniculo radicis, genicularis, & fraxinella.

Sigillũ sanctæ mariæ

Genicularis.

BRASA. Optimum est plura nomina nouisse: iam intelligere cœpi, quid per sigillum sanctæ Mariæ uelis. Ea herba est, qua mulieres sibi faciem extergunt, & fucant, etiam sigillum Salomonis dicitur. SE. Ea inquam, sed et radix ad rem ueneream, saccharo conditur. BRA. Hæc apud Dioscoridem & antiquos Polygonatum est, quæ cãdidam radicem habet, pluribus geniculis plenam, cuius saporem Galenus, & Paulus explicare nesciuerunt. Recentes nonnulli crassissimo errore detinentur, putantes apud Serapionẽ secacul polygonatum esse, quum secacul, non eryngium (ut interpres dicit) sed altera radix sit: recte ab aliquibus genicularis dicitur, nomen Græcum polygonatum scilicet exprimentes: à polygonio mare et fœmina differt, qđ nos uulgò corrigiolã uocamus. A gallis:

Polígonatum.

se au

se aude nostre Dame: à Germanis ex colore, vveisuortz, id est, radix alba nuncupatur. Ventriculum roborat mel le condita, sed saccharo gustu perfectior, & suauior creditur. SENEX. Cynogloſſæ radicæs prodeum. BRASA. Quam pharmacopolarum turba caninam linguam putauit, è solo eleuatam, canina lingua non est, quia per terram sternitur canina lingua, & plantaginem in foljs imitatur sed ob scabritiẽ, caninæ linguæ assimilatur. Ferrariæ habetur, in sabulosis locis abundat: ibi eam colligerem, utpote efficaciorem, herbamq; & radicæs seruarem. Ab Hiſpanis lengua de perro, à Germanis hnudiſzung nuncupatur: quamuis Germani herbam à terra eleuatam surculosamq; pro cynogloſſa sumant: alteram tamen ab ea, quam nostri herbarij sumunt: nostrũ uulgus eam nullo nomine insigniuit, imò iacet despectu, & sine ratione calcatu. Amœniſſimum locum habet illuſtriſſimus princeps noster, & alterum tempe, Pado circundatum, quem Beluedere appellat: ibi cynogloſſa pulchrior, quàm alibi uiderim, mire uiret. SENEX. Duronoci sequuntur. BRASA. Doronicum à Græco nomen est: tamẽ apud Græcos nũquam doronicum repperi (nisi tu barbarè duronigo, uel durungo proferre malueris, ne à Græco desumas) minus à Latinis pertractatur. Arabes soli nobis hæc dora, id est, dona tribuere, quibus ĩ uarijs simplicibus debemus. Serapio de hispertractat: sunt enim radicæs paruę, dulcæs, in formam (ut inquium) calami aromatici, quę plures medicinarum compoſitiones ingrediuntur, ut electuarium de aromatibus. Aliàs quot sint apud antiquos explicare conabimur: nondum compertum nobis est, ad

Canina lingua.

Doronicũ

Been. hoc usque tempus doronicum. SENEX. Been albi, & rubri radices occurrunt. BRASA. Recentes inter ben, simplici e scriptum, et been duplici e, differentiam faciunt: primum est fructus quidam, secundum, radix. Re uera hæc nomina barbara sunt, ben, been, uel behem, suo modo tractent illi, & scribant: nam ut in rebus recentes, ita in orthographia confusi sunt. Quicquid in sit apud

Ben. Arabes Ben uel Been, granum est angulosum, magnum ut auellana: à Dioscoride quarto libro, balanum myrepsicem, à Latinis glandem unguentariam appellatum. Pli-

Glans unguentaria nius uno nomine Myrobalanus uocat. Apud nobiles mulieres Ferrarienses notissima est hæc glans, qua oleum inodorum, id est, omni odore carens exprimunt, tamen ad omnes suscipiendos aptum. Autores in folio dissident: nã Plinius heliotropij folium habere censet. Theophrastus quarto de plantarum historia, myrti, Dioscorides, myricę Theophrastus etiam fructum appari, Dioscorides auellanę comparat: nec mirum, quia res eadem mihi sub una forma, illi sub altera præsentatur, præsertim si non multũ differant formæ. Hoc been, id est, myrobalanum in tua officina habeas, non solum ad odores, sed ad rem medicam. Venetijs emito: ex Æthiopia, Ægypto, Arabia, & Iudęa Alexandriam fertur, postea Venetias: sed istud been potius inter semina numerandum erat. Quicquid autem sit non pauci recentes decipiuntur, qui pro been, baccas cici, id est, herbæ, uulgò dictæ myrasole, accipiunt, & ex eis oleum parant, quod pro oleo de been vendunt. Quum tamen à Dioscoride primo libro oleum cicinum, & ab Arabibus oleum de cherua dictum sit, quod ab oleo balanino

id est,

id est (ut more ipsorum loquar) oleo de ben separat. Imò si nunquam de his Dioscorides tractasset, constat aliud esse Myrobalanum, aliud cicum. At ad rem nostram redeuntes, uos duas radices in officinis seruatis, quarum altera ben album, altera ben rubrum appellatis. Ben album in Bononiensibus & Veronensibus montibus frequens ē, folium habet magnitudine foliorum oleæ, sed in acutum cendit: radix ferè per terram serpit, è qua multi ramuli hincinde crescunt, ut in glycyrrhiza fit, florem ueluti stellam albam habet. Been uero rubrum circa maritima nascitur: ad nos ex monte Gargano, id est, sancti Angeli defertur, ut coniectari possum apud Arabes non Ben, sed Behen proferendum est, de quibus Serapio capite. 223. Quid uero sint, non possumus uel ex Serapione, aut Auicenna colligere, qui eorum colorē tantum edocent. Ideo an sint istæ radices quę ad nos afferuntur, incerti sumus. Græci (quod sciuerim) hæc nunquam scripsere. At quia hominum animis ita receptum est, ideo & tu Behem album hic collige, rubrum ex alijs locis habebis. SENEX. Corallina sequitur. BRA. Inter radices corallinam numera. SENEX. Radix non est, sed quia terræ inhæret propterea in radicum loco ipsam disposui, dubitabam an inter herbas numerarem, uerùm nihil cum herba cōmune habere uidebatur, nec cum radice: de his autem nihil ad nos, modo ipsius copiam in officinam portem. BRA. Hic non habetur, sed circa mare, in lapidibus & ostrearum testis: græcè βρυον θαλασσιον, Latinè muscus marinus dicitur: de eo Dioscorides lib. quarto pertractat. Pā dectarius & Genuensis lichenem herbam cum muscō ma-

Ben albū.

Bē rubrū.

Coralina.

Muscus marinus.

rino confundere uidẽtur, sed grauius Pandectarius, quã Genuensis, quippe qui omnia absq; ordine simul misceat, quæ bryon nũcupãtur, & præsertim in hoc marino bryo et lichene: sed de his viris nihil ad nos, qui muscum falsò, & usnem comparent, & Dioscoridem pessime adducunt tu apud ipsos caput de Aïnech legito. Vnde breuibus, quam Corallinã uocamus, & in frequenti usu pro puerorum vermibus est, à Dioscoride, Galeno et alijs muscus marinus nuncupatur: sed hanc uim ignorarunt antiquiores, quòd uermes interficiat, quam posteriores ita esse cõprobarunt, & nunc tota Græcia eo pro uermibus utitur. Imò sunt qui per plateas et uicos attritum corallinam uẽdant, ita ferè clamantes, Χολιτοβοτανον, Χολιτοβοτανον, ac si dixerint, uermes interficiens, uermes interficiens: quamuis suo uulgari idiomate uerba in i potius finiant, dicentes Χολιτοβοτανι. Mulieres pro uermibus puerorum uili pretio emunt: herba est omnino, & herba à Dioscoride dicitur. Vno tantum perturbor, Plinium eadem ferè de musco marino scripsisse quæ Dioscorides, uno dempto, quia Plinius lactucæ folium habere dicit, sed crispius. Constat autem nostram vocatam Corallinam lactucæ folio carere, imò similis est musco, imò muscus: unde Hermolaus qui Dioscoridem per Plinium interpretatur, lactucæ folium habere dicit, quoniam & Plinius capite octauo libri uigesimiseptimi, ita scriptum reliquerat. Marcellus uero Capillata herba interpretatur: nam codex Dioscoridis Græcus τριχῶδες legit, quasi in modum tricharum, & capillorum. Hermolaus autem interpretatur, ac si scripserit

τριδα

τριδακῶδες, id est, in morem lactucæ, non autem τριχώδες, vterq; uerum dicere potest. Plinius folia quædam serpentia latiora considerans, quæ formam lactucæ habent, & ferè muscum toncomitantur. Dioscorides capillamenta illa, quæ proprie muscus sunt, ut de una re Plinius, de altera Dioscorides loquatur, sed eodem loco nascantur. Nobiscum Marcellus est, aut nos potius cum Marcello. Nec moueor, quòd eisdem uiribus Plinij bryon, & Dioscoridis insigniantur: quoniam non ab re est, duas herbas eodem præcise loco natas, easdem uires habere: hæ autem circa mare, inter lapides atq; saxa nascũtur. SENEX. Estne aliquis ex antiquioribus, qui ad puerorum uermes corallinam ualere scribat? BRA. Nullus (quem sciuerim) sed non est opus, omnia ab antiquis scribi, & nos ab eisdem omnia petere: nuper inuentum est hoc, & ita esse nemo non scit: imò corallina soluit, ut experientia oculata fide demonstrat, quam tamen inter constringentes res antiquiores enumerant. SEN. Nonnulli tamen reperiuntur, qui solum antiquos sectari uolunt, nullis alijs credentes. BRASA. Hi eorum ingenia abiecta, uilia, & absq; iudicio existimant, quæ noua quædam inuenire nõ possint. Id nescientes, facillimum esse inuentis addere, et ducæ experientia multa inuenire: nã et antiqui homines fuere, & in multis plurimi errarunt, nos multa in dies uia regia inuenimus, & experientia, quæ fortè ab alijs inuenta fuere, sed à nullo scripta, quem nouerim. nihil enim est, quod non efficiat humanus animus, modo uelit. SENEX. Vnde sumptum est hoc nomen corallina? BRASA. Quia ut corallus in aqua nascitur, et ubi coralli nascuntur, etiã

inuenitur: propterea non pauci decepti sunt, corallorum folia esse putantes: & hi peius sentiunt, qui corallinam et corallium idem fecere: quanquam & corallium puerorũ uermes necet, & eorum comitialem morbum, quem Brutum uocamus, tollat. SENEX. *Zenestre radices occurrunt, tamen non sunt in magno usu.* BRASA. *Non Zenestram, sed Genistam proferre debes. A Dioscoride* πρτιον, *& Galeno* πρτον *appellatur: flores, radicem atque herbam seruato. Mesue inquit genistam siliquas facere in modum lengibi: interpres pro lengibi, orobum vertit, quum fasellum significet. Ideo interpres dedit ansam Manardo reprehendendi Mesuem, non ipse Mesue, qui siliquas genistæ fasello comparat, quamuis nõ sit ingens differentia ab orobi siliquis.* SENEX. *Imperatoriæ radix, & endiuiæ sequuntur, sed endiuiam in Ferrariensi agro habere studebimus.* BRASAVO. *Cur in tua officina Imperatoriam habere studes? ingrediturne compositiones aliquas?* SENEX. *Non equidem, sed ethologis, & pseudomedicis nonnullis eam uendo.* BRA. *Quam herbam Imperatoriam putas? quippe Leonicæno uisum est, Ligurum Imperatoriam, uerum ligusticum esse tamen multæ herbæ uarijs in locis Imperatorię dicuntur.* SENEX. *De illa nunc loquor, quam ita Ferrariæ aplamus, tria folia habentę, quorum medium in tres partes distinctum est: quæ a lateribus sunt, in duas: ut medium folium coronam ferè imituri uideatur.* BRA. *Herbam noui, sed nusquam apud antiquos (quod sciuerim) eam reperi: contra quartanas ualere certum est, & ad eruendos partus, ac faciles reddendos expertũ. Cerebrum expurgat, &*

Coralium

Genista.

Imperatoria.

gat, & ab superflua humiditate liberat. SE. Quam qualitatem habere putas? BRASA. Experimento, & uia regia Galen, calidam & siccam esse deprehenditur. In montibus Bononiensibus copiose prouenit. Reliqua prosequaris. SE. In calce radicum sumus. Cortices sequuntur, quos prosequi incipiemus, si dulci quiete, et gratis obsonys uentriculum & membra donauerimus. BRASA. ut lubet agatur.

DE CORTICIBVS QVORUM in Ferrariensibus Pharmacopolarum officinis usus est.

BRASAVOLVS.

HIA Expediamus, Cortices numera, quos Herbarius in hunc sacculum colligens seruabit. HER. Operi accinctus sum. SE. Granatorum cortices alijs corticibus ianuam recludunt. HER. Diebus elapsis sacculum horum corticum collegi. BRA. Verum est, ubi de floribus sermo incidit, Malicorium ab antiquis dici ostendimus. SEN. Citri cortex sequitur. BRA. Et hunc corticem in fructibus tractauimus, quē nunc saccharo condientes uentriculo roborando paramus & ars in summo est, ut nihil addi possit. SENEX. Ergo ad Sambuci cortices accedamus. BRA. Et de sambuco in herbis expeditum reliquimus. SE. Cinnamomi cortex consequitur. BRA. Cinnamomum nostri pharmacopolę non habent, sed loco eius cassia Syringę utuntur. A Dio- cinnamomi cortex

ſcoride Moſylicum, ex Moſylo Aethiopiæ promõtorio, in quo eſt harum rerum emporium, collaudatur. id etiam probat Dioſcorides, quod nigrum colorem habeat, & qđ quum uino diluitur, in cineritium colorem tranſit, quod habet virgulta tenuia cum leuore, quod habet nodos per totum continuos, & quod odoratiſſimum eſt. Quod autem animaduerſione dignum eſt quum inquit colorem nigrum habere, & quod quum vino diluitur, in cineritium colorem tranſit, nam hoc modo interpretatus eſt Marcellus, Hermolaus aliter exponit, ſcilicet aritudine cineris ſuluum. Serapio autem Dioſcoridem hoc loco refert, ac ſi dicat cineritium colorem habere cum rubore. Re uera à Serapione diſſentire non poſſum, quum hæc ſint Dioſcoridis uerba, τὴν χροᾶ μελαν τεφριον τῶ κιρροινωδει, id eſt, colore nigrum: uerùm quia nigrum exquiſitè non eſt, addit, tanquàm cineritium in uino, ac ſi dicat cineritium in rubro, ut Serapio refert, & Galenus optimum Cinnamomum cineritium eſſe in theriaca ad Piſonem facetur. Ibi enim Cinnamomi notas edocens, inquit τεφροδες τὴν χροᾶ, id eſt, cineritium colore. In libro etiam de Antidotis, ubi probatiſſimum cinnamomum deſcribit, talem colorem habere inquit, tanquàm ſi lacti phæum et parum cyaneei miſcæatur. Si autem hæc tria ſimul iuncta ſint, album, phæum, id eſt, fuſcum, & cyaneus, fit ille color cineritius cum uino, id eſt, cineritius cum rubore, ut ego in pluribus rebus, & coloribus ipſis dum hæc ſcriberemus, experti ſumus: erat autem talis rubor, ut potius in ſubcineritium inclinaret. Quam ob rem Serapioni potius inhæreo, quàm Marcello ſibi ſuam interpretationem fingenti, & Hermolao.

lao. Ad rem noſtram redeũtes, cinnamomo cæremus, præ ſertim perfecto, quod Moſylicum dicitur, & à Galeno in libro de Antidotis, odorem qui dici non poteſt, habere iu dicatur, & guſtũ calefacientem, ſed non ita ualide ut mor dicæt, & triſtitiam faciat. Colorem habet, qualem ſuprà diximus. Additq; in lib. de Theriaca ad Piſonem, id pro batiſſimum eſſe, quod uirgulta gracilia habet, & frequẽ tes nodos, odorem longe optimum, ſuauiſſimumq;, & gu ſtu acre nobis apparet mordax admodum: poſtea addit, διαμασσομένον τιγανίζειν δοκεῖ, id eſt, Manſum, rutæ ſi militrdinem præ ſe ferre uidetur. Qui Galeni locus oſtẽ dit Manardum celeberrimum immeritò Marcellum tu- xare, qui in probatis codicibus ſe inueniſſe, rutæ odorem ſpirare, fatetur: nam & hoc Galenus proculdubio cenſet: Nec refert q grauis ſit rutæ odor, & à Galeno cinnamo- mum odoratiſſimum prius dicatur: quia ſimul conſentit aliquid odoratiſſimum eſſe, et quodammodo in rutæ odo rem ſpirare, quod in Dioſcoridem intelligendum eſſe, Se rapionis teſtimonium probat, inquiens, & melius eo etiã eſt, quod cum odore optimo ſuo trahit odorem rutæ, & cordumem. Ad rem igitur, qui uolunt uocatum canellam eſſe cinnamomum, decipiuntur, cum ob alia multa, tum ob hoc præcipue, quia canella non habet frequentes nodos, et canella eſt tanquam cutis, ut Plinius & Theophraſtus te ſtãtur, cinnamomum tanquã cortex: quãuis Dioſcorides in hoc illis aduerſetur, etiam canella corallorum colorem habet, non autem cinnamomum, ſed prædictum. Tamen quum ſex ſpecies cinnamomi inueniantur, ut Galenus lo- cis citatis, Dioſcorides, Theophraſtus, et Plinius cenſent:

cinnamõ muz mo- ſylicum.

Canella.

imò inter optimum & pessimum genus sit maxima distã tia & differentia, non dubito nos aliquam speciem habe re, & uidimus album cinnamomum, & nigrum, id est, qđ in hos colores inclinabat, & quod est simile cassiæ ruben ti, sed mosylico caremus, quod inerrabilem odorẽ habet: & si accidat nos optimo cinnamomo uti debere, duplum cassiæ accipere possumus, id est, duplum probatissimæ ca nellæ: nec argumentũ Quinti, quod Galenus in libro de Antidotis refert, alicuius momenti est, si deberemus bibe re cyathum uini cretici, & desit, nos debere duos cyathos lore bibere: & si desit panis ex similagine, duplũ furfura cei edere debeamus. Argm̃ hoc ad rẽ nihil facit, nam qđ de cinnamomo, & cassia dicitur, idem est ac si ad ferendũ pondus uiro forti indigeremus: at ipso forti uiro caremus duos debiliores accipiamus. Canella autem quæ pro cin namomo sumi debet, ea est, quæ Gizir uel Gizi nuncupa tur. Difficile autem est & optimum cinnamomum et opti mam canellam nosse, nisi sæpius experti sumus, ut Gale nus testatur, nam pseudocinnamomũ, et pseudocanella ha bentur: tamen si quis expertus est (ut Galenus in libro de Antidotis tradit) facillimum est ad cognoscendũ optimũ cinnamomũ: quanto magis bonũ est, tanto diutius durat: & hi summè deliram, qui cinnamomũ semo nõ affica cõ tendunt: imò, vt præcitato loco inquit Galenus, nõ seruat ad trigesimum annũ syncer as suas uires. SE. Si nostra canella cinnamomũ nõ sit, quid igit esse iudicas? BRA. Constat apud antiquos, quod canellã appellamus, cassiã esse, et cassiam syringa. Cassiam uero nunc à nobis ita ap pellatam, quæ ab arabibus fistula uocatur, alia res est, de

qua

qua(ut in fructibus prædiximus)antiqui nũquam tractarunt. Vt autem ad rei summam accedamus, tria sunt apud Ferrarienses & Venetos pharmacopolas, quæ cortices sunt. Vnum, cassiam ligneam ad differentiam cassiæ quæ soluit, appellant: aliud, canellam: tertium, scauezonum dicunt. Scauezoni sunt canellæ frusta & ineptiores partes, & in horum genere quandoq; cinnamomi frusta inueni, odorata ualde, colorẽ mixtum ex albo, lacteo, fusco: & cyaneo, & nodos frequentes habẽtia: quam appellatis cassiam ligneam, est pseudocassia Dioscoridis, quę & si cum cassia similitudinem habeat, gustu tamen deprehenditur, nec odorata est aliquo modo. Quã uero canellam dicitis, est uera cassia Dioscoridis, nõ cinnamomum: tamen quia inter cassias, id est, nostras canellas, aliqua frusta inueniũtur, quæ cãnas longas, angustas, crassas, et fistulis plenas habent, gustu erodentes, & adstringentes cum aliquo feruore, odoratas, & odorem uini referentes. Hæc est prima species à Dioscoride descripta, quæ à barbaris dicitur Lada. Et in fasciculis nostræ cassiæ aliqua nigrescens inuenitur, quam Dioscorides ζιγιβερ appellari dicit: quamuis Galenus in libro de Antidotis duas syllabas habere fateatur, quarum prima γ & ι, secunda est ex ζ, et ι, ut ζιγι dicatur. Propterea Hermolaus à Manardo reprehẽditur, qui dixerit à Galeno γιζερ appellari, quum Galenus etiam literas numerans, γιγι scriptum reliquerit. Non uidit autem Galenum alijs in locis uario modo proferentem, nam in Theriaca ad Pisonem probatissimam cassiam laudans, ab incolis inquit ζιγγιβερ appellari: propterea in his Barbaris nominibus nemo reprehendendus est. Id autem addã,

inter fasciculos cassiæ nos frequenter cinnamomum uidisse, & non ut Hermolaus dicit, quod cassia ad nos veniat, sed xylocinnamomo inueniri. Multa genera & cassiæ, & cinnamomi ab autoribus ponuntur. Tu met Dioscoridem, Theophrastum, Plinium, & Galenum præsertim in libro de Antidotis legere poteris, ubi horum species exactè tractantur: mihi nunc satis fuit, nostram canellam speciem cassiæ esse, demonstrasse, & quam dicunt cassiã ligneam, esse pseudocassiam, & cinnamomum quandoq; inter frustra cassiæ Scauezonos appellata, inueniri. SE. Tecum sentiam, quousq; meliora discere potero. BRASAVO. Nunquam meliora disces, nisi hoc uerum esse confirmes, quempiã p Venetorum nauigationes Alexandriam mittens, qui in Felicem Arabiam equitet. Is poterit verum cinnamomum, aut veram cassiam afferre: quanquam hic idem Alexandria, dextrorsum iter petens in Æthiopiam ad Mosylicum promontorium accedere possit. Hæc de cinnamomo, & cassia lignea, cassia syringa, & canella dicta, quam eodem nomine Galli & Hispani uocant canella, Germani uero Zimmet: non desunt tamen qui rindem addant, id est, corticem. SENEX. Mandragoræ cortices sequuntur. BRASA. In mandragora plura sunt, quę cortices nuncupari possunt, & in fructu, & in radice, & in foliorum costis. Quem corticem accipitis uos? an radicis corticem, quem Dioscorides filo suspendi, & seruari dicit? SENEX. Illum inquam. BRA. Et solum cortex apud uos in usu est? SENEX. In somniferis quandoq; fructibus utimur. BRA. Tamẽ ex mandragora plura à Dioscoride seruare iubemur, quę

Mandragora.

singu

singulatim explicare tentabimus. In primis aũt duo mandragoræ genera ab autoribus poni scito, præsertim Dioscoride: secundum genus Morion dicitur. Hermolaus id pomum esse putat, quod uulgo desdegnoso nuncupamus, in fictili supra fenestras nascens. Argumentum habet, si quis ex hoc pomo comederit, insanus fit, ex hoc inquam quod Morion dicitur. Nostra autem hæc poma Ferrariæ supra fenestras frequentia Melanzana (à Neapolitanis præsertim, à quibus in summo honore habetur, & in magno usu est, & etiam Venetis) appellantur, quasi mala insana, hæc autem potius coniectura est nullius momenti, quàm argumentum. Nam Illustrissimas Isabellam & Iuliam Taraconenses per totam æstatem eiusmodi poma Melanzana comedentes uidimus, & singulis annis, in pulturijs decocta, & quandoque frixa, ex oleo, sale, pipere, & quãdoque aceto: tamen nunquam insanæ uisa sunt sed in dies sapientiores euasere. Nec ego ab illis abstinui, imò & ipsæ Illustrissimæ sorores ad me cocta miserunt, quum Ferrariæ habitarem. Expulso enim patre Federicorege Neapolitano, exules per Gallias cum patre, matre, & duobus fratribus iuere. Alterum fratrem apud Hispanarum regem habebant, qui captiuus custodiebatur, patre uita functo. Mater Illustrissima & sanctissima in Italiam uenit, & Ferrariam petijt Millesimo quingentesimoseptimo, ubi usque ad Millesimum quingentesimũ trigesimum tertium annum, infelicissimam uitam, sed sanctissimam, duxit, quippe omnia incommoda, omnia sinistra, omnes infelicitates, & calamitates illi accidere, quas humanus animus ferre potest: quo anno infelicissimam il

Morion.

lam uitam, cum uera & sempiterna commutauit Illustrissima Isabella Bautia (hoc enim nomine uocabatur). Post matris obitum duæ pudicissimæ sorores, Millesimo quingentesimo trigesimo quarto Ferraria discedentes, maximo omnium dolore & ploratu, Valentiam petiere Hispaniæ Taraconensis urbem, ubi frater olim captiuus, nunc Prorex effectus moratur. Interim dum mater uituli aura fruebatur, duo fratres obierant: unus in Gallia, alter Ferrariæ Cæsar Illustrissimus. Sed his omissis, ad Mandragoram ueniamus: quippe secundam Mandragoræ speciem à Dioscoride positam Melanzanum esse inficiamur, uel (ut nos dicimus) desdegnosum pomum. Primam uero speciem lata folia habentem, in his montibus colligere poteris. Eam etiam in Bononiensibus montibus frequentem uidimus, sex ex monte Gargano ad nos potissimum affertur. Ex ipsa sequentes partes serua, ex mare præsertim, non ex fœmina, quia in marem & fœminam partitur Dioscorides, & fœmina multo minora folia habet, & pomum in duplo minus, quàm mas. Primo igitur ex corticæ uirentis radicis succum serua, radices tunde, postea prelo exprime, & insolatus sit quum densatus concreuerit, in uitreatum uas, aut picatum serua. A Dioscoride poma colorem uitelli oui habere dicuntur, à Theophrasto: & Plinio nigra. Re uera nec certe nigra dici possunt, nec lutea, tamen in luteum potius colorem inclinare uidentur: præterea radicis corticem funiculo suspensum. SENEX. Hoc est quod seruamus. BRA. Imò radices in uino ad tertias coque, & pro grauissimis doloribus, & membris secandis serua: nec folia despi

lia despicito, quæ sale seruantur: etiam uinum ex cortice radicum siue coctura fit. Si uini dulcis cadum acceperis, & corticis pondo tria conieceris, pro his qui secari & vri debent, poma & ipsa conserua, & liquorem ex radice in ea sa manantem. S E. Omnia seruabo: sed quid est, quod Dioscorides caule carere tradit? B R A. Theophrastus & Plinius, hic libro uigesimoquinto, capite undecimo, ille sexto de plantarum historia, caulem habere censent. Dioscorides aduersatur, caulem habere. Sed res ipsa iudex sit, breuem habet caulem, ideo non mirum si absq; caule à Dioscoride pingatur: illi uero caulem habere uoluerunt, quia breuissimum saltem habet. Sed hæc aliàs. Nunc id tantum addam, impostores circumforaneos inueniri, qui radices humana effigie insignitas ferant, quas mandragoras esse cestantur. Sunt autem fictitiæ, & manufactæ radices ex cannarum radicibus humana effigie sculptis, postea plantatis: nascuntur radiculæ paruæ, quæ repræsentant capillos, herbam, pectinis pilos, & ex terra eum colorem acquirunt, ut radix esse uideatur: fabulantur uero adeò alte clamare homunculos, ut obturatis auribus erui oporteat, quod faciunt hac radice, canis caudæ adalligata & plura alia fabulamenta, ut rumos extorqueant à miseris ignaris, fingunt. Si uero Columellam in horto adducas, Mandragoram semihominem uocantem, uel deceptus est hic autor, uulgi opinionem sequutus, uel (quod magis probo) ita scripsit, quia eius radix in duas fibras ueluti in duo crura diuiditur. Hispani, ut nos, Germani alraun mandragoram uocant. S E. Cortices medij castanearum sequuntur. B R A S A. Per medium cortu- Castaneæ

cem, intelligisne illum qui inter echinum & subtile hymẽ castaneæ carnem tegens cernitur, qui immediate echinum sequitur? SENEX. Non: sed hymen intimum, id est, pelliculam illam intimam, quæ castaneæ carni inhæret. BRASAVO. Nihil ferè aliud ex castaneea Dioscorides laudat, quàm pelliculam illam: eam enim magis adstringere censet, quàm alia superiora coria, quum tamen & ipsa constrictiua sint. His autem & castaneæ carnem exhibent, qui ephemeron, id est, hermodactylum colchicum biberint, quod uenenum est. SE. Cortex ille uarias compositiones ingreditur, eam præsertim, quæ in frequẽti usu est, unguentum de comitissa nuncupatum. BRA. A Græcis Balanus, & Iouis glans nuncupatur. In Sardinia optimæ nascuntur, sed & apud nos in Regiensi, & Mutinensi agro sapidissimæ, uerum minores. A Germanis castaneæ, Kesten appellantur. SENEX. Raphani cortices sequuntur. BRASA. Ne in æquiuoco uersemur, tres radices nosco, quæ Raphani nomine insigniuntur. Vna, quæ uulgò raphanus proprie dicitur, acerrimũ saporem habens, adeò ut caput tentet, & lachrymas inciet. Altera, radix est, quam in quotidiano usu habemus, seminaturq; & colitur: hanc raphanello appellamus, qui inter olera à cultoribus numeratur, & ab alijs Italiæ gentibus, præsertim Romanis, armoracio nuncupatur. Est & tertia radix, quæ sine cultu nascitur, quam sylueſtrem raphanellum dicimus. Tu cuius radicis corticem quæris? SENEX. Illius acutioris, absoluto uocabulo nostra lingua raphano appellati. Nescio tamen cur potius corticẽs, quàm totum radicem habere studeamus. BRASA.

Iouis glãs

Raphan⁹

raphanellus sylueſtris.

Quoniam

Quoniam meditullium sub corticæ existens, minori caliditati afficitur, quàm cortex: præterea facile putresceret, cortex uero facilius exiccatur. Nos raphanellum nostrũ, apud Dioscoridem raphanum, et a Latinis radiculam appellari iudicamus: quamuis et sub raphani genere noster uocatus raphanus contineri possit, qui tamen à multis creditur esse lepidion: hi vero non obseruant lepidion à Dioscoride herbulã dici, noster autem raphanus magna herba est. Adde Plinium, nostri raphani folia, lauri foliis similia facere, & mollia esse cẽsere, quę postea gladioli retusi formam accipiunt: uerum raphanus noster ampla folia habet, lapathi acuti foliis similia, & multo latiora. Noster igitur raphanus in raphani genere poni uidetur, nõ autem in lepido, quia idem videtur Dioscoridis lepidion & seitaragi Serapionis, præsertim si seitaragi herbam intelligamus. In his montibus tui raphani radices collige: aliàs hæc omnia ad sensum ostendemus. Hispani rabanos Germani rettich, raphanum uocant, SENEX. Capparorum cortices sequuntur. BRA. Te etiam in his radices quærere arbitror. SE. Radices inquam. BRA. De his sermo fiet, si in primis tibi ostendam Pandectariũ in raphano summopere errare, utpote qui à Galeno scandicem uocari cẽseat, quum scãdix alia herba penitus sit, inter olera ineptissima, quæ quidem apud Plautum damnatur: nam quendam exprobrat, utpote scandicis uenditorem: & matri Euripidis exprobratum est, quòd neq; legitimum olus, id est, scandicem uendiderit. Ad cappares redeuntes, notissimi sunt, & nunc frequentes, & optimi Ferrariæ nascuntur, in asperis & gracilibus solis, & in

Scandix.

Capparis

ruderibus: imò nisi impediantur, adeò uagè incedunt, ut proximum solum impleant & arescere faciant. Semen ipsum folia, & radicum cortices seruare oportebit. Plinius Arabicum pestilentem esse tradit, in quam sententiam uenit etiam Galenus. Aphricus, Apulus, & Marmaricus quondam infesti fuere, nunc probati euaserunt. Imò nos ex Apulia præcipuè habemus, quamuis in multis locis nunc Ferrariæ uireant. Antiquitus etiam caulis, & fructus sale seruabantur, sed nunc et aceto. Mirum est de eo, quòd omnes medici pro comperto suscipiunt, ad uentriculum roborandum ualere, & ægris appetentiam facere credentes. Tamen Dioscorides certissimis uerbis, ita scriptũ reliquit, Aluum turbare, siticulosum esse, et stomacho noxium, tamen minus noxium esse stomacho coctum, quàm crudum: omnes tamen pro uentriculo tribuunt, ut magis uigeat, sed non miror: quia & Coriandrum pro roborando capite exhibent, cui tamen, ut Dioscorides fatetur, obstat, nisi capitis uitium sit ratione uentriculi. De capparibus fortè id credũt: quoniam à Paulo Aegineta libro primo, capite septuagesimoquarto appetentiam facere dicitur, & in principio cœnæ edi ex oleo et aceto, uel ex oxymelite, quemadmodum & nos utimur. Verùm et si ita cõditus appetentiam affert, non tamen ob hoc uentriculo cõuenit: quia id est pro eo tempore ratione condimenti. Alioqui Dioscoridi opponeretur Paulus, quem tamen imitari summè studet. Tu Ferrariæ radicum cortices habere poteris, in uiridario præsertim Ioannes Brasauoli patrui qui cura Hieronymi Brasauoli affinis strenuissimi, ibi virent: sed quum efficaciores uires in montibus habere putem,

Capparis arabicus.

rem, propterea hic collige, & serua. Hispani cappares, alcaparas nuncupant. SENEX. Thuris cortices occurrunt, BRASAVO. Thus cortice caret, sed cortex qui à Dioscoride thus dicitur, est arboris thus gignentis cortex. Habetisne vos alium thuris corticem distinctum? SENEX. Non habemus, sed quum opus est eo, uti, inter grana thuris inuenimus. BRASA. Tamen si thus optimum esset, in eo corticem habere non posses. SENEX. At omnia grana probatissima non sunt, nec omnia alba, aut rotunda sunt: nigra etiam inueniuntur plena corticis. BRA. Tamen quemcp pharmacopolam (pro uiribus) probatissimum habere conari oporteret. SE. Nos in unguentis hoc nigro utimur. BRASA. O execrabilis error: id facitis ac si unguenta ad humanam uitam nihil faciant, quum ex ignauiori unguento (nunc unguenti nomine abutor, ut recentiores faciunt, ad emplastra amplientes) nunquam ad cicatricem uulnera perueniant, & causa putredinis sint. Vnde opus est exquisita simplicia medicamenta, unguenta etiam ingredi. Ex thure quatuor in officina tua seruato, thus ipsum, quod est arboris lachryma, ad quinque ferè capita altæ, folio piri, secundum aliquos, secundum alios lauri, secundum alios salicis, secundum alios Terebinthi. Theophrastus tamen, ac Plinius illis consentiunt, qui lauri folia habere inquiunt, nos incerti sumus propter incertos autores. Miror tamen rem hanc adeò incertam esse, sed certiores futuros breui speramus. A Græcis Libanus dicitur, in Arabia nascitur, tanquam lachryma ex cortice suæ arboris emanat, ut apud nos in prunis & malis armeniacis

Thus.

Libanus.

gummi

gummi fit, grungo appellatum. Mas in thure, rotunda lachryma, & quæ alba sit, dicitur, quod cæteris præfertur: alij colores, ut ruffus, & niger, ineptiores sunt. Rotunda grana arte faciunt auari mercatores, ea ĩ primis quadrãtes, postea per uas fictile ducentes, quo ad in rotundum tendant. Idem pessimi homines thus resina pini, & gummi arte quadam simul miscentes adulterant. Adulterium igne deprehenditur: nempe thus accenditur, et confestim ardet: gummi vero non accenditur, id est, flammam non emittit: resina in fumum euanescit. Ideo adulteratum, fumum potius quàm flammam emittit. Ex India etiam affertur, sed peius quàm Arabum. Curabo ut saltem arboris folia, ramusculusue afferatur, quum illustrissimi principis nostri nauis Alexandriæ littora appellet: facile enim est ex Arabia, uel Indiæ Alexandriam ferri. Venetijs hæc emes. Verùm opus est arboris corticem habeas non thuris, ut quidam ignari putarunt, quia thus corticem aret: est autem cortex ad uarias ęgritudines, ad quas priuatim ualet, necessarius. Ne thuris manna uel pollinem omittas. Est autem manna, mica parua (ut inquit Plini.) ex concussu elisa, sicut in tritico id subtile quod ferè uolat, pollinem appellamus: ita hic, quod ualde subtile est, per confractum uel per motum, pollinem dicunt, uel manna. Tamen quum easdem uires habeat cum thure, imò & ineptiores, an pollinem haberes, non curarem. Nonnulli uero in thuris manna decepti sunt, eam esse mannam quæ soluit, & quæ è cœlo descendit, arbitrantes. Non est autem opus thuris fuliginem omittere, quia ad multa priuatim in re medica ualet, arte autem paratur, ut

thuris mãna.

thuris pollen.

Thuris fuligo.

tur, ut apud Dioscoridem & Plinium, quum domi eris, uidere nihil impediet. Nos uulgò thus incẽso, ab accendendo dicimus. Galli ancens, Hispani Encentio, Germani vveirach appellant. SENEX. Macis sequitur, qui iter cortices numerari debet. BRA. Aut Dioscorides de macre nusquam loquutus est, aut quid sit macis ignorare uidetur. Primo enim libro de Macere pertractat, inquiens itu appellari à Romanis corticem qui à Barbaris affertur, crassus, colore subruffo, qui uehementissime in gustu adstringit, quia à Barbaris afferri dicit. Marcellus caput de Macere Dioscoridi adiunctum esse putauit: & quia rem concisè tractat, et extra aromata ponit. Nobis autem proprium Dioscoridis caput esse videtur, quoniam à nullo Dioscoridis codice abest, & Paulus Aegineta, qui Dioscoridem concisè refert, de macere tractat. Dioscorides autem corticem esse censet: cuius vero arboris, nec ipse, aut Galenus, aut Paulus ostendunt. Plinius. viij. capite libri duodecimi, corticem esse inquit magnæ radicis, nomine suæ arboris appellatæ, quæ ex India uehitur: & quamuis ipse Machir appellet, & Dioscorides, Galenus, & Paulus Macer, re tamen considerata, quo ad colorem, saporem, & uires, idem esse constabit. Apud Plinium quid sit incompertum est, ut ipse refert: Græci corticem quidẽ esse testantur, sed cuius sit, prætermisere. Serapio quũ de Macere tractat, Dioscoridem, et Galenum in Macere adducit, ideo quod Macis uocamus, & Serapio Gisbese, idẽ sumcum Dioscoridis macere. Est autem macer uel macis, uel macir, uel machir, superior nucis myristicæ cortex, ut ẽt Serapio ex sententia Isaac dicit, & Auicenna ipse testa- Macis. Macer.

tur: quod si non sentirent, ab illis sponte dissentiremus, quia re uera macis est superior nucis myristicæ cortex: quippe corticem habet, ueluti tenellum iuglandis putamen, quo nux mytistica tegitur. Supra hunc corticem cortex alter uisitur, qui totum nucem non tegit, sed ueluti cæcellus per nucem discurrit, quamuis in aliquibus, sed raris, tegat, qui est subruffus, & hoc macis appellatur. Vnde sine dubio macis est supremus cortex nucis myristicæ: nec istud peritioribus relinquimus ut Marcellus facit, sed ita certum esse affirmamus, quia sexcenties oculis uidimus, & nuces myristicas domi cum cortice habemus. Nõ nulla tamen sunt, quę me mouent ut existimen aliud per macerem intellexisse Dioscoridem, quàm sit hic noster macis: primo, quia de myristica nuce nusquam loquutus est: fortè dices ignorasse, quod nucis myristicæ cortex esset, de eo autem tanquam de re ignota scripserit, quam etiam & Galenus, & Plinius, & Paulus, & omnium recentissimus Aëtius ignorarunt. Imò Plinius ipse quid sit, ignorare fatetur, uel de altera re loquitur, quia inquit, corticem esse radicis arboris eiusdẽ nominis. Adde Dioscoridem dicere esse corticem crassum. Constat autem macim subtilem corticem esse. Præterea Dioscorides uehementer in gustu adstringere inquit, quod Galenus gustu multum acerbo fatetur, hoc in nostro macę nõ percipitur. Præterea Galenus siccum in tertio, & in caliditate et frigiditate suum macerem æqualem facit. Constat autem nostrum macium in gustu caliditatem quandam præ se ferre. Vnde cum Auicenna sentio, qui calidũ & siccum in secũdo macim facit: quamuis Auerrois quinto Colliget, in

primo

primo siccum ponat, sed arbitror, in Auerroi errorem esse, & in tertio legi debet: nam eo loco Galenum imitari uidetur, imò & ipse quid sit non exponit. Quam ob rem ex his incertus sum, an cortex quem Dioscorides, & Galenus macer appellant, noster macis sit: si enim esset, Graeci quid esset sine dubio ignorassent, & praeterea Auicennae potius assentirer in secundo calidum & siccum ponenti, quàm Galeno. Nam amicus Socrates, amicus Plato, sed magis amica veritas: non enim simplicitatem illam persentio, quam siccitas in tertio gradu exigit, & quam Dioscorides excellentem in gustu tradit. Etiam manifeste persentitur caliditas, & operationes id ostendunt, quae caliditas primum gradum excedit: hoc deprehenditur, si quis res calidas uno gradu, in aegritudine frigida applicuerit, & macim, manifeste concipiet macis intensius calefacere, quàm simplex aliud uno gradu calidum: experietur praeterea, non tantum exiccare, ut ea quae tertio gradu sicca sunt. Quam ob rem, aut altera res est Graecorum macer, uel si idem sit cum nostro macè, quod esset, ignorarunt. Et quamuis Auicenna & Serapio macim nucis moschatae corticem dicant, timidè quodammodo, & ex aliorum sententia loquuntur, quàm ita aperta fronte sentire uideantur. Vnde nos macim nostrum, extremum nucis myristicae corticem esse docemus, & qui dubitat, rei ignarus est, & calidum ac siccum in secundo ordine iudicamus. Macim in his montibus non habebis, sed Venetijs emere oportet. ex India Alexandriam fertur, postea Venetias. Lusitanorum nauigatio in insulis nuper repertis nucum myristicarum syluas inuenit, ex quibus

ingentissimam macis copiam, præter nuces asportarunt, è longinquo autem odorem spirare sentiebam. Hispani nostro nomine utuntur. Tu reliqua prosequaris. S E. De corticibus, quibus utimur, satis dictum est. Prædicti solum in usu habentur. Opportunum erit quiescere, & in hac uirenti herba prandere, postea meridiabimur, dum radij solis inclinantes intensissimum calorem fregerint: vespertina hora opus cœptum prosequemur. B R A. Non ab re sentis, quippe in illa umbra apud illius riuuli murmur, meridiei æstum fugiemus. Interim Herbarie mappam sterne. S E. Iam commeatus deficit, qui tamen pro hoc prandio satis erit. Interim Deus aliquis prouidebit.

DE LIGNIS QVORVM apud Pharmacopolas usus est.

SENEX.

NESCIO an hoc potius sit uesperascere, quàm meridiari, quippe sol inclinare iam cœpit. B R A. Vesperascere dici oporteret, si hoc uerbũ Vesperi, dormire significaret. Quæ igitur in tua scheda sunt prosequaris. S E. Ligna sequuntur, inter quæ primum locum Aloës lignũ occupat. B R A. Quidam ignari, aloën huius arboris liquorẽ esse putarunt, quum aloës herbæ potius liquor sit, quàm arboris, ut suo loco ostendemus. De hoc ligno nusquam à Galeno (quis sciuerim) scribitur. A Dioscoride, & Paulo Agal-

Aloes lignum.

Agallochon.

lo, Agallochon lignum appellatur. Serapio Galenum adducit de hoc ligno loquentem, locũ non indicans, nos nunquam inuenire licuit. Nunc optima ſuffumigia & odoratiſſima ex illo fiunt, ſimul cum gummi à noſtris belZuinũ appellato. Fiunt & coronæ, id eſt, indices ad numerãdas Deo mulierum preculas, quos indices torno parant, perforant, et lineæ inſerunt ſexaginta, centum, uel cẽtũ quinquaginta. Ramenta uendunt etiam caro pretio pro ſuffumigiis parandis, ſed alia ſecum miſcentes, & in puluerẽ reddentes paſtillos in longum et acutum conformant, quibus igne approximato ſine flamma in cinerem uertitur, ſolùm per cubicula odoratum fumum ſpargens: hoc autem facit, quoad in cinerem uerſum ſit: odoratiſſima qualia nunquam perſenſerim, Illuſtriſſimus Dux ALPHONSVS parat. Duo à Pandectario mirè fatua ſcribuntur: unum, neminem unquam uidiſſe huius arboris ortum, & quod per flumina paradiſi terreſtris, quum aliqui rami franguntur, defertur. De terreſtri paradiſo idem ſenti Serapio ex ſententia Chend fetebeni. Quod quantum à uero diſſentiat, Luſitanorum nauigatio oſtendit, nam plures harum arborum ſyluas ingreſſi ſunt Luſitani, & ingẽtes truncos in Hiſpaniam portarunt. Gentes illarum partium etiam hoc lignum in honore habent: ideo non mirũ ſi ad nos copia non ueniat. In inſula quæ Sumatra nunc dicitur, ubertim creſcit, quam plures optimi autores Taprobanam exiſtimant. Verùm ultra Aequinoctialem Sumatra à Luſitanis inuenta eſt. Ptolemæus autem ſub Aequinoctiali Taprobanam ponit: quicquid ſit, unum genus eſt huius ligni cæteris odoratius, quod illi ſuo nomine Ca

Tapobrana.

lampat uocant: cuius si festucam per quartam horæ partem manu clauseris, mirum odorem persenties. Ad nos nũ affertur hoc genus, sed ad regnum Cathai, ad regnum Cini, ad regnum Macini, ad Sarnau, & Granay portantur, regna ab antiquis Cosmographis non descripta. Ibi ditissimi Reges sunt, & qui plurimum odore gaudeant, congeries horum lignorum in Dei honorem urentes. Fortè hæc insula Sumatra ea est, quam Serapio ex sententia Aboamsu Simus uocat, in qua probatissimum Agallochũ nascitur, quàm alio in loco. Certus autem sum quod ad nos defertur, ex probatissimo genere non esse, quoniam & si per horam manu clauseris, eximius ille odor non persentitur. Vnde hæc est ratio exquisitissimum Agallochum ex insula Sumatra uel Taprobana probandi ut referunt qui per Lusitanorum nauigationes illuc accesserunt, manu claudere ut redoleat. Nos autem aliter probamus, supra ignem ponentes. Optimum, lachrymam facit, & bonum odorem spirat, diuq; perdurat antequam comburatur. Aliud uanum à Pandectario scribitur, sepeliri sub terra, ut odoratius fiat, quod à Serapione accepit ita ex sententia Chedfe tabeni dicente, sed per annum condi tradit. Cuius oppositum Lusitani oculata fide demonstrant: hi recentes Chamæleæ radicibus adulterari fatentur, quod fieri non posse certus eris, si crassiora ligna emeris. Imò facillimè deprehenduntur ramenta an ex Agallocho sint, prædicto modo: nec Lusitani dicunt ebulliri, postea uendi ut de reubarbaro etiam multa fabulantur.

Græci posteriores, ut Aëtius, lignum aloës appellarunt. Nam hic uir speciatim de xylo aloës tractat. Veteti unũ

tantum

tantum genus cognoscunt, quod Alexandria Aegypti habēt, illuc ex Arabia allatum: quod enim ex India affertur, ad Venetos non transit, præsertim ex Sumatra insula: quā uis ex India per mare rubrum, & per desertum Arabiā mercatores Alexandriam tendere soleant. Lusitani tres species cognoscunt, quas etiam tractant: fortè eæ sunt de quibus Serapio. Tu Venetijs id emes quod haberi potest, quoniam in Italia non oritur. Ab Hispanis ligno aleos uocatur. SENEX. Xylobalsamum secundo loco scriptū est. At quia de eo in fructibus tractauimus, ideo quinto loco sequuntur sandalos proponam. BRA. Tria ligna in officinis habetis, quæ sandali nomen habent. Albū quoddam, id est cōmunem ligni colorem habens: albū uero ad alia comparatum dicitur. Rubrum et luteum hoc recentes citrinum dicunt, cęteris odoratius, imo solum inter alia odoratum. SE. Ita certe habemus. BRA. Decepti sunt plures, sandalos rubros aspalathum putantes, quippe sandalus arbor est, Aspalathus arbuscula: sandalus nō est amarus, sed amarescit aspalathus, sandalus ruber non est odoratus, sed est odoratus aspalathus. Quam ob rem qui rubros sandalos aspalathum putarunt, longe decepti sunt, cum propter dicta, tum ꝑꝑ alia multa. In his sandolis Arabibus debemus, hi enim sandalos nobis ostenderūt: Dioscoridem enim, Galenum, Plinium, Theophrastum & his nunquam scripsisse constat. Venetijs hæc tria genera sandalorum emes, albos, rubros, & lutros. Cæteris præstāt lutei, mox rubri, demiq; albi. In India potissimum nascūtur. Lusitani nautæ, harum arborum syluas inuenere. Maxima copia in agro Calechut, quod est totius Indiæ

sandalus

aspalathus

emporium, prouenit. In terra etiam Cubæ uiget, et uarijs alijs locis, de quibus nusquam antiqui pertractarunt, sed nuper diebus nostris à Lusitanis inuenta sunt. Ad rem igitur, antiquiores de sandalis nusquam recordationem fecere, sed Arabum inuentum est. Constat autem frigidæ & siccæ naturæ hanc arborem esse. Decipiuntur, qui ver Zinum rubrum sandalum esse arbitrantur: nam diuersæ sunt arborum species, quarum copiam Lusitanorum trire remes & celoces in Hispaniam portarunt. Apud Tarna
Verzinũ. sarim Indiæ vrbem uer Zinum nascitur: de hoc apud antiquos non habeo quid certa dicam, sed de sandalis quidam libellus falsò Galeno inscriptus circunfertur: qui de secretis Galeni inscribitur, ubi in eo de icteritia sermo fit, sandalorum meminit: tamen non dicit sandalum: sed mahazari. Recentiores sandalos citrinos interpretati sunt: his autem nulla exhibenda fides, nam ab Arabe collectus ille liber, Galeno inscriptus est. Hispani sandales, Germani sãdel sandalos vocant. SENEX. Tamarix accedit. BRA
Tamarix. SAVO. Fer ariæ pro his quibus lien tumet, dolia & pateræ fieri cœperunt ex myricæ, ut his uasis uinum seruetur, quod hi qui male affecti sum liene, bibere possint: de ipsò in herbis satis dictum est, ubi ostendimus, ab antiquis myricem appellari. SENEX. Guaiacum ergo se-
Guaiacũ. quitur. BRASAVO. De hoc ligno plures frustra conati sunt apud antiquos aliquid inuenire. Constat enim Dioscoridem, Theophrastum, Plinium, Galenum, Paulũ Aëtium hoc lignum ignorasse, sed non mirum, quoniam Ptolemæus, Póponius, & cæteri Cosmographi eas partes ignorarunt, in quibus nascitur. Nemo enim præter Lu

sitanos,

sitanos, in nouis nauigationibus illuc accessit. Equidem in insulis nuper repertis potissimũ oritur, in ea quæ Cor terati appellatur, & Hispaniola, quæ ab Æquinoctiali parum distat, et in alijs plurimis, ubi nascitur, similẽ morbum habent, ut is est, qui Gallica scabies uocatur, pro recuperanda sanitate fructu uescuntur: & quibus fructus desunt, ligni decocto utuntur: quod Hispani uidẽtes, lignũ in Hispaniam porturũt, quod deinde per totam Italiam diuulgatum est: fructus ciò putrescunt, ideo ferri nõ possunt. De hoc aliàs diffusè scriptum reliquimus, in cõsilio (ut dicunt) quod pro reuerendissimo & doctissimo Laurentio Cardinali Campegio fecimus, omnium Cardinalium splendidissimo lumine, Magnifico Rodulfo Campegio ductore strenuissimo, & uiro nunquam satis laudato procurante. Vt aũt noscas (si accideret) quid empturus sis nunc breuibus expediemus. Tria huius ligni genera nouimus. Vnum, quod ubique nunc per totam Italiam uagatur, meditullium ferè nigricans habens, & circuncirca albicans, quod odore, pondere, & pinguedine probatur, & quum in micas redigitur, præ pinguedine in globum sibi iunguntur. Est aliud ligni genus, quod similiter pharmacopolæ ligum sanctum appellant, quoniam & primũ lignum sanctum, uel palum sanctum dicebatur, quod meditullium paruum, lucidum & magis album est quàm prius: tamen in colorem luteum tendit. Multiq; decepti sunt hoc esse ramos guaiaci putantes quum tamen arbor sit secundum se à guaiaco distincta, ut præcituto consilio docuimus. Quandoque annis superioribus magna copia in Italia fuit. Nunc quinque aut sex anni sum, quod ipsum

Lignum sanctum.

Italia non uidit: tamen nobiles multi Genuam miſere, ubi prius copioſiſſimè habebatur, ut emerent. Tertium genus contigit me uidere Venetijs, in pharmacopolæ campanæ officina, quod in ruborem tendebat, deinceps nunquam uidere potui. Tu Genuæ, non Venetijs, primum genus emas, & ſecundum, ſi inuenire dabitur. De tertio nullum experimentum habeo, tamen ſi aliquo Italiæ loco haberi contingat, ne a tua officina abeſſe ſinas. Quandoq; hebeni ſpeciem eſſe ſuſpicabamur, ſed poſtea autores conſiderantes, à ſuſpitiõe liberati ſumus. Tu ergo alia ligna proſequaris. SENEX. Iam extrema manus lignis impoſita eſt, niſi ea numeremus, quibus etiam pyxides fiũt. BRA. Nec iſtud ab re eſſet, ſcire quo loculo unumquodque exquiſitius ſeruaretur. SEN. At quia non modo umbræ maximæ cadunt, ſed ferè ob ſolis occaſum, ſub Orizontẽ inclinantis, euaneſcunt, ut una ſola terræ umbra præualeat, expedientius erit ab incœpto opere quieſcere. BRA. Imò nihil æquè commodum, quàm eos cibo & potu ſaturos fieri, qui iugi labore occupantur. id tugurium petamus, quod ex monte pendere uidetur. SENEX. Eamus HER. Quis adeo audax hoc præcipitium inhabitat, à quo deſpiciendo tremunt membra, & crura uacillant? RVSTICVS. Ego: ſed tutius eſt hoc præcipiti ſaxo inhabitare, quàm prope mõtis pedem, quo ingentia ſaxa plerunq; deuoluuntur, domus & turres obruentia. SE. Mi frater, cœna indigemus, & quiete: ſi nos hoſpites benigne receperis, ut dignũ eſt, liberè pſoluemus. RVST. Nihil æquè gratum mihi eſt, quàm bonis placere. Domus hæc veſtra eſt: non deerunt molles caſtaneæ, non mitia poma, non

ma, non caseus, & assam capreoli partem habebitis. Vino caremus, nisi ex syluestribus prunis: nec paris adeò albus est, ut vos deceret. SE. Opiparam cœnam nacti sumus. Lymphas manibus demus. Tu hic discumbe. BRA. Potius è regione ostij sedebo, ut spiranti aura fruar. SE. Vinum hoc ex syluestribus prunis non displicet. BRASA. Nec mihi, nisi stipticitatem quandam persentirem. SENEX. Posteaquam cœnati sumus, ne statim à cibo dormiamus, spatiari parumper conuenit. HERBA. Satis hodie spatiatus sum. Impleant uapores, quantum lubet, caput, hac etiam nocte resoluentur. BRASAVO. Dormiat ipse: nos interim perambulemus. SEN. Dic mi Antoni Musa, Hieronymum Brasauolum auum tuum uirum integerrimum noui, qui tres natos genierarat, Franciscum patrem tuum, Ludouicum, & Procuriũ: extantne patruorum aliquæ proles? BRA. Ludouicus cœlebs obyt, quum adhuc infans essem. Procurius & ipse cœlebs, quum. M.D.XXII. In Hispaniam ad Adrianum pontificem nuper electum ab illustriss. Ducæ nostro mitteretur in Macra flumine, prope Lunæ desertam urbem suffocatus. Solus Frãciscus sobolẽ peperit, nec raram: cuius ego solus superstes sum. SE. Doctissimus fuit et excellentissimus medicus pater tuus, & inter alios, comes facundissimus. Noui etiam Ptolemæum fratrem tuum, qui in summum uirum euasurus erat, si fata permisissent. BRA. Puer adhuc eram quum. M.D.V. vita functus est: sed ex altera matre ortum duxit. SE. Scio. Tu ex Margareta Brixiensi, muliere digna decantari, quæ uidua à tenellis annis usque in uirilem ætatem maximo studio & labore

uos duxit. BRA. Ex ea autem præter me, Hieronymus, & Ioannes, Baptista prodiere. SE. Ioannem Baptistam ignoro. BRASA. Non mirum, quia trium annorum puer in cœlum euolauerit. SENEX. Hieronymus iam uir excellentissi. euaserat, et nunc inter optimos Ferrariē ses medicos computaretur. BRASA. Multis laboribus me leuasset, nisi uitam cum morte. M.D.XXVIII. commutasset. Sed nullus contra impia fata potest. Eo anno p totum Italiam pestilens morbus euagatus est. SENEX. Tu quot annorum es? BRASA. Nunc trigesimū quartum annum impleui. Nam ī lucem prodij Millesimo quingentesimo anno à CHRISTI ortu, decimasexta Ianuarij luce, hora sexta noctis cum dimidia, ante diui Antonij festum diem. SENEX. Quum infans esses, te frequenter inter ulnas portabam: nam mihi summa familiaritas erat cum excellentissimo patre tuo. Dic autem, Duxi stine adhuc uxorem? BRASA. Sextus iam agitur annus, quum statim è Gallia reuersus sum, Cassandrā præstantissimi Hieronymi de Robertis filiam duxi, quæ multos natos mihi peperit: Renatus vnus, Hercules alter appellatur, et puella Margareta. Hi nunc extant, alij in cœlum euolarunt: nuncq; ut iterum pariat, expectamus. SENEX. Hora dormiendi instat: nam stellæ frequentes sunt, & undiq; cœlum occuparunt. BRASA.

In frondeum torum & hac nocte dormire opus eris, sed nihil mihi iucundius, ut antiquorum philosophorum toros contempler.

DE LIQVIDIS SVCCIS

& liquoribus, quorum in pharmacopolarum officinis usus est.

HERBARIVS.

HORA IAM est de somno surgere, ut cœptum laborem perficiamus: heus surgite. SE. Quoniam heri tempestiuius accubuisti, ab re nõ fuit, & hoc mane tempestiuius surgere. Te præpara ad liquidos succos & liquores parandos: succo bletæ in primis, & uiolarum indigemus. BRA. De bleta in herbis: de violis, in floribus dissertum est. SE. Disseruisti quidem, sed etiam succo absinthij indigemus, fœniculi solatri, semperuiuæ, ebuli, irios, chelidoniæ, rutæ, eupatorij, corticum mediorum sambuci, hos Galli escorce du mil lieur du sureauvocant, quos in herbis expressimus. BRASAVO. Parasti certe, ideo non est opus iterum repetere. SE. Balsamus, succus granatorum, succus cotoneorum sequuntur. Cotoneum uero, coing à Gallis, membrilles ab Hispanis, quitten à Germanis nuncupatur. BRA. De his etiam in fructibus, & de granatis in floribus sermonem habuimus, quando balaustia colligere iubebas: arbitrorq; te per balsamum liquorem ipsum, id est, opobalsamum intelligere. SE. Ita quidem est: sed rosarum succus ac oleum sequuntur. SEN. De oleo in fructibus, de rosarum succo in floribus dictum est: tamen oleum ex im

maturis oliuis,& maturis habere oportet:ex maturis autem primæ expressionis oleum, & ex integris oliuis, & aliarum expressionũ, A Gallis huille,ab Hispanis aζeite, à Germanis oel oleum appellatur. S E. Vinum etiam in officinis habere oportet. B R A. Imò in cellis uinarijs potius. De uino seorsum uno libello Illustris. A L P H O N S O Duci Ferrariæ dicato,ubertim scripsimus: ubi sapidiora apud antiquos uina, & quot species haberent, & & quibus ætatibus bibenda,& quomodo, & quando de generant,& de optimis nostri temporis uinis, deq; medicatis disseruimus:hunc libellum Ferrariæ habebis,ex quo quæ uina in officina habere oporteat, discæs: nunc enim tempus non est uina colligere,præsertim quum in tua officina Creticum habeas,& purum Creticum,non adulteratum,quod maluasiam à loco,in quo nascitur,appellãt: alij Monõbasiam dicunt. A Gallis um,ab Hispanis, ut nos à Germanis,vvein nuncupatur. S E. Nec acæto carere debemus. B R A. De acæto etiam seorsum scripsimus in libello illustri Iulio Tassono Duci strenuissimo,inscripto, ubi de uarijs acæti generibus & eius qualitatibus disseruimus, & quibus modis fiat,et quomodo breui acerrimum euadat. A Gallis uin aigre,ab Hispanis uin agre, à Germanis essig dicitur. Tu in officina ex rosis rosatum acætum præpara,& ex Cretico uino puro ad epithemata,et plura alia habeto. S E. Agreste sequitur. B R A S A. Vinum Omphacium uocatur: succus est uuæ immaturæ, quæ & ipsa uua Omphacia nuncupatur. Ex uua Thasia & Aminæa Dioscorides quinto libro fieri docet. Tu ex hac nostra præpara, & præsertim in agro Ferrariensi:

Vinum.

Acetum.

Vinũ omphacium.

nam vi

nam vinum hoc frigidæ naturæ est. Quo autem modo fi at, in principio ferè quīti libri Dioscorides docet. A Gal lis uerius, ab Hispanis agraço, à Germanis agrest uoca tur. SENEX. Eo modo præparabo, quum Ferrariæ eri mus. Mel sequitur. BRA. Mellis genera ex locis distin Mel. ctu fecere autores. Potissimum & pretiosissimum Atti cum: postea Siculum, præsertim quod Hybla urbe Siciliæ Hybleum appellatur, ex thymi abundātia. In Creta apud Carinam mōtem huius generis nascitur, quod muscæ nō attingunt: ideo pro medicamentis eligunt. Non desunt ta men, qui Siculum cæteris præferant, ut Varro, quia melli ficium ex thymi floribus potissimum fiat. In Sicilia uero maxima thymi copia habetur: nos autem hyblæo melle nō indigemus, quoniam Ferrariæ satis laudatum sit. Mel ue ro Sardoum, & Pontacum abijcienda, ut pote nocua. Pro batur mel, quod dulcissimum, odoratum, & gustu com pungente, subrutilum, nec succo liquidū, sed ponderosum tactu prætenuia fila mittens, atq; ualidum, & quum tra hatur, neq; abrūpentibus se, neq; resilientibus guttis, sed di gitum uersus quasi reciprocantibus, hoc est purisimū mel, & eligendum. Nos duo genera Ferrariæ habemus, subrutilum, & album. Sunt qui album probent: ego subruti lum, utpote magis concoctum, quàm album. Pro melle ne alium locum quæras, quàm patriam nostram, ubi apes & florum copia (quanquam non adeò exquisitorū) & aqua rum exuberantia habetur. Hispani & Galli eodem modo appellāt mel. Germani uero honigk. SENEX. In meo hoc Indicæ Scillæ succus consequitur. BRASA. Notissi Scylla. mæ sunt Scyllæ, quæ & à Varrone Squillæ nuncupātur.

quem omnes recentes medici sequuti sunt. Alba & nigra, id est, rubra in nigrum uergens, reperitur: prima masculus, secunda fœmina dicitur: non solum succus seruandus, sed & ipsa Scilla, quæ tanquam cæpa est, & corticæs filo infixi, & interstincti fœniculo, & oleum scillitium. Vinum & acetum fieri debent. Vos scillitico aceto utimini: uino minime. S E. Quandoq; etiam oleum paraui, et scillam in pastillos redegi. B R A. Imò ad trochiscos scillitícos, qui Theriacem ingrediuntur, scilla indigemus, quæ pasta circũdata in clibano decoquetur. Hæc de scilla. Tu alia prosequaris. S E. Non sunt alij liquidi succi, quibus in officinis utimur, & hora adhuc operi conuenit: ideo condensatos succos, & concretos liquores ante prandium colligere poterimus. B R A S A. Vt lubet.

DE SVCCIS PRAEDENSIS, & concretis liquoribus, quorum in officinis usus est.

SENEX.

INTER prædensos succos, Liquiritiæ expressum choream ducit. B R A. De ipso in radicibus egimus. S E N. Ita constat. Manna sequitur. B R A.

Manna.

Mannam rorem condensatum nemo dubitare audeat: hoc autem adeò constat, ut nonnunquam in Ferrariensi agro descenderit, sed rarò fit, tamen in Statis quibusdam locis frequentius accidit: quemadmodum superio

superioribus annis Ferrariæ, in horto excellentissimi medici Sigismundi Nigrisoli cecidisse deprehẽsum est. Ipse uir doctissimus copia collecta expertus est, atq; probauit. Est autem statutus locus in Oenotria, in quem singulis æstatibus descendit, & ab omnibus passim colligitur. Neapolitani reges occlusere locum, ne quis sine uectigali colligeret. Dum locus occlusus fuit, non descendit, eo recluso & uectigali remoto, iterum descendere cœpit. Sed et iterum clauso loco, & tertio recluso, & clauso cessauit: ut necessarium fuerit, reges quibusq; permittere, ut colligere possint. Hoc mihi retulit Illustrissima & sanctissima Isabella Neapolis Regina. Illustrissimi Federici Regis Neapolitani dignissima uxor, quæ M. D. XXXIII. Ferrariæ obyit, dum illam in grauescenti ætate, & febre acutissima laborantem curaremus: quam inter CHRISTI martyres collocatum putamus. Sunt autem tria mannę genera, in Calabro solo collecta. Vnum, supra folia, quod perfectissimum est, & ita uulgò apud Calabros appellatum manna de folio: quippe rustici folia aptant, et ueluti tegete extendunt: plantantq; latiorum foliorum arbores, ut aptius colligatur, & parum supra aliam rem cadat. Alterum genus primo deterius est, quod in lignum colligitur & supra arborum caudices: hoc mannam ligni uel trunci vocant. Tertium genus in terram cadit, cæteris deterius, quod manna terræ dicitur. Eadem igitur res supra diuersa cadens, uaria nomina & uarium genus (si hæc differentia generis dici possit) sortitur. An uero hæc eadem manna sit, qua Hebræi quadraginta annis in deserto nutriti sint, suspicamur: quia coriandrorum grana habuisse

Mannæ tria genera.

fertur. Quum autem supra naturam id sit, quod singulis diebus plueret manna, & in sufficienti copia ut nutrirentur tot hominum millia, & si quispiam magis quàm pro uno die, aut duobus diebus festis colligeret, putrescebat, propterea alteram rem fuisse Hebræorum mannam suspicamur, quanquam dici posset, deum rebus naturæ semper miracula facere, uel quãto magis naturæ propria fieri possunt. Ideo illa Hebræorum fuerit uera mãna in granula concreta, ut Calabra uidetur, sed miraculum in quãtitate fuerit, & in eo quod singulis diebus pluebat, & obmandatum putrescebat, quum in maiori copia, quàm esset mensura data, seruaretur. Ex partibus etiam orientalibus ad nos defertur, & præsertim ex monte Libano. Venetijs magna copia habetur. Tamen ego semper Calabram mannam cæteris præfero, etsi nonnullos aduersari sciuerim. An vero Dioscorides de manna loquutus sit, multi dubitarunt. Hermolaus sub elæomeli comprehendit: nam etsi primo dubitet, an elæomeli æromeli sit, infert tamen se in hoc esse perpensissimum, ut idem sint, qđ nos sentire non possumus, quia elæomeli ex arboribus sponte manat, veluti oleum, ideo & elæomel dicitur. Manna uero è cœlo, id est, aëre descendit, non ab arboribus. Nos tamen elæomel nunquam uidimus. At non esse mannam scimus, nec iudicare possumus quis nam melius loquatur, Dioscorides, an Plinius, qui secus de elæomele sentit. Tamen quum Plinius, de re ferè incerta loqui uideatur, Dioscorides de sibi certissima: ideo potius Dioscoridi, quàm Plinio credere suaderem: adderemq; de manna nusquam à Dioscoride tractatum

ctatum, id est, de manna, que ros est: nam mannam Thuris primo libro describit. Oribasius etiam, Galenus & Paulus de sola Manna Thuris loquuntur: ideo nusquã Manna apud hos autores reperitur. Propterea Auerrois recte censet, Mannam unum ex his esse, quæ à Galeno scripta non sunt: quamuis vnus sit Galeni locus, ut infra edocebimus, in quo Mannam designare uideatur. De Serapione autem miror, qui Hibix sententiam de manna ita dicentem scribit: Adstringit uentrem, & est siccæ naturæ Manna. Vnde arbitror de Manna thuris Hibix esse loquutum, Serapionem uero mannam Thuris simul cum Manna roris confudisse. Nam ex eiusdem sententia addit, mannam compositiones medicinarum magnas ingredi. Constat autem ad reprimendam intensam medicamentorum uim, & mannam Thuris, & Gummi (ut ipsemet fatetur) in magnas compositiones misceri. Ideo certus sum Hibix de Manna Thuris loqui. At quia aliquis putare posset eo capite Serapionem de Manna Thuris loqui, de Manna roris tractasse ostendo. Quippe inquit secundum arbores, super quas cadit, diuersas uires habere. Vnde si cadat supra Tamariscum, adtussim valet. Quæ de Manna Roris loqui demonstrant. Quippe Manna Thuris quum puluis sit ex concussu Thuris factus, supra arbores aliquas non cadit. Aliud est, de quo miror Arabes duo capita fatere. Alterum, de Manna: alterum de Teremabim, describentes teremabim Rorem esse de Cœlo cadentem qui supra lapides, & supra terram coagulatur, & granuloso melli similis efficitur: unde teremabim

est nostra manna granulosa, quæ ex Oenotria affertur. Verùm ex orientalibus partibus, & meridionalibus alterum genus mannæ portatur, sicut mel liquidum, præter aliud albicans granulosum, hæc est manna Arabum: quare tereniabim & manna rores sunt, sed tereniabim est in granula condensatus, manna apud ipsos tanquam liquor melle densior. Nicolaos Nicolucius à Mauro quodam huius liquidæ mannæ pyxidem emit, quæ miror effectus faciebat. Quod autem Hibix de manna thuris suprà loquutus sit, quum eam adstringere dixit, ex hoc etiam ostenditur, quia Serapionem in capite de tereniabin adducit, ubi tereniabim uentrem emollire fatetur, & bilim educere. Non defuere tamen, qui Arabum tereniabim, Dioscoridis saccharum esse existimarint: hoc uero absurdum est, quoniam Serapio, ubi de saccharo pertractat, id præcise scribit, quod à Dioscoride de suo saccharo prius dictum erat. Adde, supra cannas saccharum colligi, sed tereniabim supra omnes arbores. Quare Serapionis tereniabim, id est, manna nostra, alia res est ab antiquorum saccharo, & idem cum melle, de quo Auicẽna, quod supra lapides & arbores sine apum auxilio condensatur. Mesue uisus est tria illa genera, quæ separatim in arbore, folijs, & terra colliguntur, agnouisse. At Galeni sententiam affert, nusquam apud Galenum de manna (nisi uno loco) & quomodo cum alijs rebus miscetur, inuenire licuit. Arbitror hos Arabes alios libros habuisse, quàm ad nostras manus peruenerint, Galeno falsò inscriptos, í quibus multa reperirentur, quæ adducunt, ab ipsis tamen nunquam scripta inueniũtur. Non possum id credere, Arabes adeò

temera

temerarios esse, ut rem adducant, quàm uel in fonte non uiderint, aut ab aliquo adductam non comperissent. Constat autem, eos in pluribus Græcos adducere, de quibus nusquam loquuti sunt. Quare apud Dioscoridem manna non reperitur, quoniam saccharum non est: quippe saccharum in arundinibus concrescit modo salis, manna uero supra omnes arbores descendit. Est autem Galeni locus, quo mannam adumbrare uidetur, quum de melle, tertio de alimentorum facultatibus tractat, sed de ipsa tanquã re incognita sermonẽ fecit, et rarò suis partibus facta. Inquit: Fit enim in plantarum foliis: neq; succus earũ, neque fructus, neque pars ullo pacto dici potest, sed eiusdem cum rore generis est: non ita tamen assiduo, nec copiose prouenit. Memini aliquando in æstate, super arborum, herbarumq; folia, mellis quàmplurimum repertum fuisse, ut gaudio exultantes rustici canturent, Iuppiter melle pluit. Sed his non contentus Galenus causam addidit, inquiens: Præcesserat autem nox, ut per æstatem, satis frigida (nam tum anni æstiuum tempus erat) pridieq; calida & sicca fuerat aëris constitutio. Quam ob rem peritis naturæ interpretibus halitus è terra, atque aquis prodeuntes, solis calore exactè attenuati ac cocti, à frigore sequutę noctis in unum coacti ac condensati fuisse uidebãtur. Sed apud nos rarò id accidit: in monte autem libano, quotannis persæpe, adeò ut expansis super terram uelleribus, mel à concussis arboribus decidens excipientes, ollas ac fictilia plena referãt: uocantq; id roscidum mel, aut aëreum. Hactenus Galenus. Constat aũt mãnam illã, quã ex Calabria habemus, talem esse: nec mirum si à Galeno

ita prætereatur, ut nihil de eius uiribus scribat, quoniam apud ipsos non extabat, sicut apud nos rarò etiam fit. Ex eadem materia fit mel, nam apes rorem supra folia & flores colligentes, mel parant. Verùm & si singulis annis Ferrariæ mel fiat, tamen manna non cadat, ratio est, illius dispositionis aëris defectus: propterea non ab re ab Arabibus constellationes quibus fiat, id est aëris dispositiones, quæ per astrorum motus fiunt, edocentur. Idem sentit Plinius libro undecimo, capite duodecimo, ex aëre, et maxime syderum exortu fieri, præsertimq; in ipso Sirio splẽdente. Itaque prima aurora folia arborum melle roscida inueniuntur, ac si qui matutino sub diuo fuere, unctas liquore uestes, capillumq; concretum sentiant. Siue ille est cœli sudor, siue quædam syderum saliua, siue purgantis se aëris succus, utinamq; esset & purus ac liquidus, et suę naturæ qualis defluit primo. Vt ex his constet Plinium etiam hoc loco mannam tangere. Nam mel id sponte factum in arboribus manna est. Saccharum uero non esse mannam, non solum prædicta ostendunt, sed & ipse Plinius lib o duodecimo, capite octauo ubi inquit, ampliſſimum saccharum, nucis auellanæ magnitudine esse: est uero mel in arundinibus collectum, manna autem est potius liquida, & quæ concreuerit nucis auellanæ amplitudinẽ non habet, nec manna dentibus fragilis est, sed est ualde tenella. Voluit enim duritiem ostendere Plinius per id quod dentibus fragilis sit: nam manna digitis etiam frangi potest, non antiquorum saccharum. Constat igitur nos Arabibus debere, qui mannam exquisitè edocuerunt, & eius uires in duas species dissecantes, in mannam & tere-

niabin

niabim. Manna liquida est ut mel, densatur autem: tere-
mabim est manna coagulata. Verùm hoc nomine manna
in omnibus abutuntur, quod apud Hebræos, quid est hoc,
significat: quanquã ipsi man, non manna proferãt. Hęcq;
de manna satis & super. SENEX. Igitur saccharum
consequetur. BRASAVO. Non minorem difficul
tatem moues, quàm quæ de manna pertractata est: quip-
pe nostrum saccharum aliam rem esse ab antiquorum sac
charo constat. Antiquorum enim saccharum, ut Dioscori
des & Plinius testantur, genus mellis est supra cannas cõ
creti. Nostrum vero saccharum ex expressione cannarũ
fit: hoc non modo re ipsa patet consideratis autoribus, sed
Hermolaus clare sentit, antiquorum saccharum, & hoc
nostrum diuersa esse, & ante Hermolaum Genuensis: ex
eo etiam accipitur, quòd omnia antiquorum condimenta
melle fiebant. Imò & nunc addo, Serapionem nostrum
saccharum ignorasse. nam quum de Saccharo loquitur,
Dioscoridem & Galenum adducit, qui de Saccharo,
quod mel cannæ est, loquuntur: tamen de Taber ẑet
mox loqui uidetur, ac si vnà confundat. Vnde à Serapio
ne de nostro Saccharo nihil habetur. Auicænna autem
penultimo capite secundi libri ipsum distincte pertra
ctat. Quæ uero ab Auicænna dicantur, in Epistola ad
Franciscum Tottum Lucensem apud Leonicenum le-
re poteris: quia non arbitror nostrum Saccharum sub an
tiquorum autorum mellibus comprehendi: tamen di-
ci posset extra cannas ui solis exire, & postea in mo-
dum salis conglobari: hocq; nos saccharũ Candum appel
lamus: quamuis Venetijs saccharum Candum arte fiat.

Manna apud Hebræos qd significet.

Saccharũ.

Saccharũ candum.

Quod uero ex canna resudet, Dioscoridis uerba insinuare uidentur, quibus inquit, inueniri in arundinibus concretione sua sali simile, ut hec concretio per guttam, quæ ex canna exeat, fiat tuncq; eiusdem materiæ erit cum nostro saccharo, sed non eodem modo factum. Cannæ sacchari plenæ sunt, non vacuæ & inanes, ut nostræ cannæ sunt: papyri formam habent. Quum esse puer, cānas sacchari libenter exugebam, quas in foro emebam, quodam Hispano mercatore portante: pro unica canna obolus unus expendebatur. Spero nostram patriam, præsertim Illustris. Ducis nostri montem cannas quandoq; productum, ex quibus saccharum nostrum per ebullitionem liquatur. Antiqui suum saccharum salem Indum uocarunt, & mel arundineum. De excellentissimo Leonice hic miror, qui salem Indum aliud esse à saccharo Taberæt probare uoluit, & Herculanum ac Gentilem reprehendit Auicennæ interpretes, qui in capite de Asperitate linguæ, sal Indum, id est, saccharum Candum exponunt. Verba autem Auicennæ in quarto canone, in capite de Asperitate linguæ febricitantium, talia sunt: Sal, qui asportatur ex India, est in colore salis, & dulcedine mellis. Leonicenus Auicennam reprehendit, quia inquit: Hoc remedium à Paulo accepit, ideo opus est more Pauli salem intelligere. At Paulus pro sale albo eum intellexit, qui pro condimento cibis admiscetur. Addit, saccharum candum non esse album, sed potius colore subluteum. Reuera Leonicæno multū debeo, quo semper præceptore sum usus, sed plura ueritati, quam semper incorruptum seruare studemus. Itaq; Paulum Aeginetā consideSal Indus

considerantes secundo libro, capite quinquagesimo quarto. ubi de scabritie linguæ pertractat, expressè idem sentit cum Auicenna, salem Indum, id est, saccharum illud sumi debere, non salem nostrum communem album. Cuius uerba sua lingua subscribere uisum est. Inquit ille, καὶ ἅλας ὁ ἰνδικὸς χροιᾷ μὲν καὶ συστάσει ὅμοιος τῷ κοινῷ ἁλὶ γεύσει δὲ μελιτώδης. Quem si ad verbum referamus, hæc dicit. Et sal Indicus colore quidem, & concretione similis commum sali, sapore autem melleo. Vt ex his manifestè deprehẽdatur, salem Indum Dioscoridis saccharum esse, quod candum appellari potest, quamuis arte factum non sit ut nostrum, Multa uero, præsertim Venetijs & Genuæ, ut superlucrentur, naturam imitantes, arte parant: ideo Herculanus & Gentilis per Indum salem, saccharũ cãdum interpretari uoluerunt, nec subluteum est, sed quãto exquisitius, tanto magis albicat, præsertim natura constans. Tu Venetijs saccharum nostrum emes, & ex eo plures species. Illud in primis eme quod rubrum uocatur, ex prima coctura factum, uel secunda imperfectum, uel qđ in secunda coctura degenerauit: quo in enematibus vtimur, quamuis perfectius vti deberemus. Etiam emas quod secunda coctura perfectum, & de Madera, uel saccharũ crassum nuncupatur, & etiam fimum uocatum habeas, qđ ex tertia, quarta, uel quinta coctura fit. Nec a saccharo cando abstineas: quod si naturale habere poteris supra cãnes sponte concretum, conueniens erit: sin minus Venetijs arte paratum emes. Suaderem uero ut Genuæ saccharum ex Madera emeres, quoniam uiliori pretio ibi venditur. Nam facillime ex Hispania & Sicilia in Liguriam defertur.

fertur. Cætera sacchari genera, ut candum finum, uiliori pretio Venetijs uendũtur. De saccharo autem cando, an si ti conueniat, suo loco disputare decreuimus: quia plura à Leoniceno contra recentiores dicta sunt, quæ mihi veritati quadrare non uidentur. SENEX. Galenus saccharum non cognouit? BRASA. Non sed tantum Dioscoridis saccharum. SENEX. Fiebatne Galeni tempore cannarum expressio? BRASA. Si fiebat, ostendit se ignorasse, quia de ipso nunquam loquutus est, uel de expressione uel de ipsis cannis. Id tantum tractat quòd dicit Dioscorides, in cannis concrescere. SENEX. Arbitrandum igitur Galeni tempore iruentum non esse. BRASA. Hoc arbitrari non possum: imò certus sum ante Galeni tempora cannas exprimi, et saccharum fieri: sed fortè Galenus ipse ignorauit, quia non omnia possumus omnes, nec ualde frequens erat: quippe extant Marci Varronis Narbonensis carmina, expressionem harum cannarum in hunc modum dicentia:

Indica non magna nimis arbore crescit arundo,
Illius & lentus premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeam succo contendere mella.

Constat autem Varronem ante Galeni tempora extitisse, quia uixit ante CHRISTI aduentum, quum Cæsar imperium occupauit. Galenus autem post CHRISTI incarnationem uixie, tempore Marci Antonij Imperatoris, & tempore Adriani in cuius gratiam theriacam præparauit, ut ipsemet in primo libro de antidotis scribit, ubi de Cinnamomo uerba facit. SENEX. Hoc non est paruum testimonium, ante Galenum illarum cannarum sal-

tem re

tem radicæs exprimi ſolere. BRASA. Sed & Statius Papinius, qui tempore Neruæ imperatoris fuit, id eſt, ante Galeni tempora, licet parum, tamen in ſyluis harum cannarum meminit, dicens:

Et quas præcoquit Ebuſita cannas.

Vbi Hermolaus Hypaſita legendũ corrigit, à fluuio Hypaſi, à quo etiam populi Indiæ nocantur. SENEX. Nec iſtud paruum teſtimonium eſt. BRA. Alia etiã addãt Nam Strabo in India non ſolum ex cannis, ſed ex radicibus exprimi docet, et Solinus de India pertractans ex radicibus quarundam cannarum inquit ſuccum exprimi ad dulcedinẽ mellis. Vnde certũ eſt ex radicibus poſſe fieri noſtrum ſaccharum, & abundantius quàm ex ipſa herba, ſed ad generationem reſeruant: nullus uero dubitat, Strabonem ante Galeni tẽpora fuiſſe, quia ante CHRISTI aduentum ſcripſit ſub imperio Octauiani, & in ipſo aduentu: Galenus uero poſt Octauiani tempora, & aduentum CHRISTI in lucem prodyit. Quã ob rem ſi hũc liquorem antiquiores Galeno nouerunt, miror cur illum præterierit. Fortè hoc cãnarum expreſſum de natura ſaccharo credidit ſupra cannas concreſcentis: quum uero de illo abunde tractaſſet, ſatis de dulci illo expreſſo dictum putauit. Aut Romanis totius orbis dominis, aliquid apertum eſſe potuit, quod Græcis etſi propinquioribus, ignotum erat. Opus autem eſt per longum tempus antequam à præcitatis uiris ſaccharum cognoſceretur, cannas exprimi: quoniam antequam ex India Romæ hoc ſciretur, fuit opus interponi tempus. Tamen de Plinio omnium rerum ſagaci inquiſitore, & Dioſcoride ſedulo ſcripto-

re miror, qui hæc siluerit ante se ab alijs scripta, quum tamen Plinius Romæ esset, sed nõ omnia possumus omnes. Ab Hispanis azuquar, à Gallis succre, à Germanis Zuchar nuncupatur. Tu reliqua prosequaris. S E. Optarem ut omnia in cumulum redigeres quæ de his prædixisti, mannam etiam addens. B R A S A. Imò & à melle inciam: Mel Apum, est nostrum mel: Mel roris, est manna, quam habemus, quæ & mel syluestre dicitur a Suida: & Plinius libro decimosexto, capite octauo, supra robora etiam fieri tradit. Mel cannæ, est saccharum antiquorum nostro cando simile, quod in Ægypto, & India innascitur, & conglobatur supra cannas. Nos per expressionem cannarum, uocatum à nobis saccharum paramus, & per coctura in uarias species distribuimus. Mel cannæ ab Auicenna dicitur saccharum alhusar, el sal Indus dicitur ut suprà docuimus. S E. Acatia sequitur. B R A. Nostram uocatam Acatiam, illam Dioscoridis non esse, manifeste patet: quamuis & nos ex spinosa quadam nostra arbore faciamus: habet Dioscoridis acatia siliquam seminibus plenam, siliquæ exprimuntur, & qui exit succus acatia nuncupatur. Nos ex arbuscula, quæ prunus syluestris dicitur, uulgò brognolo, quasi pruneolum paramus, fructum ante maturitatem colligimus, & exprimimus, quod simul cum carne miscentes in placentarum orbes conformamus, et exiccantes pro Acatia utimur. Sunt inter se dissidentes autores: quippe Oribasius & Aëtius idem cum spina Ægyptia, Acatiam esse uolunt, alij negant. Dioscorides in Ægypto solum nasci memorat: tamen & in alijs locis prouenit: Imò & Syriam quoque spinam dici constat. Al-

Mel apũ.
Mel roris
Mel cãnæ
Acatia.
spina Aegyptia.
Spina Syria.

stat. Alba, nigra & uiridis arbor reperitur in Ægypto, quę huiusmodi siliquas parit: nunquam uidi antiquorum Acatiam, sed ex syluestribus prunis tantum factam, quæ tamen constringendi efficaciam habeat: nec despiciendus est hic noster succus: tamen quum Acatia indigerē, id potius sumerem, quod à Dioscoride pro Acatia sumi posse docemur, & eius virtutem habere. Id autem est Rhus obsoniorum, id est, sumachium, quod frequens est apud nos: ideo quum Acatia indigeo, solys Rhu obsoniorum vtor, & nostra uulgari Acatia, in his, in quibus opus sit infrigidare, constringere, & repercutere. Tamen laudarem, ut nostram Acatiam ex prunis maturis, & immaturis seruares: minus adstringit ex maturis, quando opus sit uti: nec alibi pruna syluestria quærerem, quàm Ferrariæ, nā in foueis ferè sponte nascuntur. A Germanis Schlehen nūcupatur Acatia. S E. Ipoquistidos sequitur: tamen in primis scire percupio nunquid Arabicum gummi, ex spina Acatiæ prodeat, vt inquit Serapio, qui tamen in alijs Dioscoridi consentit. B R A S A. De hac re suo loco dissere mus, tu interim hypocisthis, nō hypoquistido dicito, pro recto genitiuo utens. S E. Vt à cunis didiceram, profero & plurium consuetudinem sequor. B R A. Vtinam ut pauciores, saperes, quia in his recentiorum errata cognosceres, à Leoniceno pro parte detecta: Cisthos apud Dioscoridem frutex est, qui in saxis prouenit (hoc ut in pluribus intelligas) plures ramos habet, multa folia (quod ratione fruticis intelligere oportet) non multum altus, folia sunt in orbem circinata, hirsutum est folium acerbo gustu. In marem & fœminam distinguit: Mas florē punici

Rhus obsoniorū.

Hippocisthis.

Cisthos.

habet, fœmina albescit: sub hoc frutice nascitur hypocistis. Est autem hypocystis ueluti fungus ad pedem cistho nascens, forma citini. Ideo aliqui citinum uocarunt: est autem ac si multi citini suprapositi sint. Ita enim in Lucensibus atque Senensibus montibus copiose habetur, in reliquo Apennino non ita frequens: frutex ille uulgò lingua canina appellatur, apud Senensium et Lucensium rusticos. Arabum interpretes hunc fruticem Barbam hircinam interpretati sunt. Exprimitur hypocistis, & succus etiam hypocistis appellatur: eandem uirtutem cum Acatia habet, tamen magis adstringit. Auicenna hoc ignorasse demonstrat, quoniam tria capita distincta facit. Primum de Barba Hircina, quàm cisthon esse apparet, his ad quæ valet, consideratis, & etiam ex Serapione, qui eadē in Barba hircina dicit, quę à Dioscoride in cistho. Aliud caput Auicenna de hypocistide facit, appellatq; ipse, uel malus interpres suo uocabulo henfistides, & per hoc succum intelligit: postea aliud caput facit de Tarathit ab alys distinctum, ac si Tarathit alia res sit, quum tamen uerè Hypocistidem esse in confesso habeatur, ut ex Serapione apparet, i eo capite quo de Barba hircina pertractat. Sed quod grauius est, Cisthon cum cisso confundit, adeò ut Cisthon hederam esse putet, & ex Hedera Ladanum fieri. Deceptus autem est in nomine, quia Cissos hedera significat. Ipse autem Cisthon accepit ac si Cissos dictum sit: sit equidem Ladanum ex altero Cisti genere in Cypro: quum enim mane cisthos cœli rorem susceperit, oues & capræ illorum flores comedentes, & Hirci succum roris uillis barbarum & femore insidentem abstergunt, qui

Ladanus.

natura

natura tenax, & lentus facile sequitur ad contactum uiscum, detractus hic succus purgatur, & in offas conuolutus reponitur. Alter modus faciendi est, attractis funiculis ubi sunt syluæ pingue quod his adhæresci, depectitur & in panes diuiditur, qui Ladanum appellantur, quia et hic frutex, Ladon, uel Ledon nuncupatur. Hyppocisthidem in Lucensibus montibus & Senensibus potissimum habebis, Ladanum uero non fit in propinquiori parte, quàm in Cypro. Venetijs pro Ladano, quendam succum uendunt, qui an sit Ladanum ignoramus, tamen uidimus ut plurimum non habere colorem subuiridem, qualem illi Dioscorides tribuit, nec statim tactu mollescere. Ideo aut alteram rem, aut adulteratum esse putamus, quamuis & uerum Ladanum Venetijs etiam uiderimus. Disputatum est non solum de Auicenna, qui in Cisso & Cistho similitudine nominum deceptus errauerit, sed de Plinio. Nicolaus Leonicenus in Epistola ad Angelum Politianum disputat, in nomine Cisson & Cisthon deceptum esse probans, ut Cisthon, i. est, plantam ita appellatam, acceperit, ac si Cisson, id est, hedera dictum sit: pro Plinio in altera Epistola Angelus Politianus certat. Tu iter hos summos uiros iudicium feras. S E. Cui potius inniteris? B R A. Reuera non possum non assentire ueritati, quam Leonicenus integre detexit. Interim ne diu in hoc negotio uersemur, ad alia pedem conferas. S E N. Elaterium sequitur. B R A S A. Res est, quam potius latere optarim, quàm sciri, nisi à summis & antiquissimis medicis inter remedia poneretur. In cucumerum genere, Anguinus cucumis numeratur, alij syluestrem cucumerem, alij erra-

Elaterium

Cucumis anguinus

ticum uocant: hic exprimitur, cuius expressum siccatur, et in pastillos autumno conformatur, qui pastilli elaterium appellantur. Modus exprimendi à Dioscoride decimo quarto libro docetur. Theophrastus autor est eius uimvsque ad ducentos annos perdurare, & melius esse quo uetustius, Vnde Plinius dixerit nullum esse medicamentum quod diutius perduret, lucernas vsq; ad quinquagesimũ annum extinguit: probatur si priusquã restinguat sursum scintillet, & deorsum cogat. A trimatu suæ expressionis uires habere incipit, secundum Plinium, ita ut eo uti possimus: Dioscorides à Binatu, uultq; ad decennium esse optimum. Maxima dosis vnus obolus, minima semiobolus apud Dioscoridem: Pueris dantur duo Chalci, id est, quatuor grana, nocet enim maior mensura. Vbique nascatur, & etiam in nostro Ferrariensi solo mirificè soluit. Vulgò asininum cucumerem uocamus, ut Arabes faciunt. In his montibus colligerem, & Elaterium pararem. En quomodo pulchri sint in his ruderibus, & in illis sabulosis cucumeres, verùm & succum foliorum et radicum habere studeas, imò & folia seorsum ac radices seruarem, & radicis corticem, qui ad multa ualet, si Dioscoridem legas, & omnes aliç partes. Caue dum cucumeres accipis, ne in oculos permingant. SENEX. Hoc meo magno incommodo iamdiu didici, quum essem puer huius generis cucumerem, rei ignarus, euellere tentaui. Ille succus, quẽ emittit, oculos meos attigit, per tres aut quatuor horas, præ oculorũ dolore, in maximo discrimine fui: tamen contulit postea, quoniam à caligine quadã liber euasi. BRA. Ita ca su plura medicamenta inuẽta sunt. Videt ferè uindictã

sumere

ſumere, quum euellitur. Eſt autem probatiſſimum elaterium (ut Dioſcorides inquit) quod cálido colore humeſcit, & leuitatem habet ac leuorem. Viride peſſimum eſt, adulteratur amylo. SE. Plerunq; cucumerem expreſſi, nũquam albus ſuccus exiuit, uel per exiccationem factus ẽ. BRA. Hoc ſæpe conſiderans, ex radicibus fieri oportere dubitaui, quas ſi expreſſeris, albus continuò emanabit liquor, uel in album tendens. SEN. Cera occurrit. Cera
BRA. De Cera ĩ melle dici oportebat: ut autem noſtro commodo ſatis eſt, animaduertas, ex apibus duo illa haberi: mel primo, poſtea cera, quæ fauis occluditur, per expreſſionem educitur. Plinius exprimendi ordinem indicat. Duo ex cera ſeruare oportet: ceram ipſam, quam colore fuluo ſumito, ſubpinguem, odoratum modicè referẽtem halitum mellis, & puram. Aliud, quod in officina habere debes, eſt propolis: propolim uulgus noſtrum appellat Cira uerẽne, quo nomine tanquam Latino multi recẽtiores utuntur, Cera uirgo dicẽtes: ea eſt, quæ ad foramen aluearium fit, ut inquit Varro. Ferrarienſem ceram, & propolim habeas, ſi fieri poterit. Ipſa enim experientia comprobauit, ſi non antiquorum autoritas: ſi Ferrariq; quantum ſatis erit, habere non poteris, eam Venetijs eme, quæ ex Creta affertur: nec aliubi quàm Venetijs albam quæres, ubi ingentiſſima copia noctibus roſcidis fit. Artem Dioſcorides oſtendit quomodo alba euadat. Quin et Ferrariæ etiam ſine aqua marina albiſſima fit. At opus non eſt tantum expendere ſumptus & laboris pro tam pauco lucro. Rubram ceram mixta anchuſa, aut pſeudo minio Ferrariæ parabis: uiridem uiridi æris mixto, ni-

Propolis.

gram attramento, uel usta charta mixtis. Resina iuncta optima fit, ut ueluti gluten res iungat, & cancellarijs inse ruit. Vna tantum officina Venetijs albam concinnabat Hermolai patris tempore: nunc nullus est pharmacopola etiam minimus qui non dealbet. De cera satis, quum etiã nostri Nobiles principes imitati, nolim nisi alba cera uti: sed re uera eadem est expensa, quia non alba cera citius quàm altera consumitur, ut id quod pondere æquatur, et pretio superatur, durationeprævaleat. Hispani, ut nos cera, Gallici cire, Germani vvachs nuncupant. SENEX.

Opium

Opium sequitur. BRASA. Nigrum papauer Ferrariæ habemus, quo opium fit, sed adeò & paruos fructus habens, ut copia haberi non posset. Ideo Venetijs emere suadeo: si folia & calices terantur, exprimanturq;, & succus in pastillos redigatur, Meconium dicitur, quod est ignauius opio. Nam opium ex nigro papauere hoc modo colligitur: Quum mane rores exaruerint, ex obliquo summa cute cultello incidere oportet, ut lachryma exeat, quę in uas deriuanda est, et cortex ita incidendus, ut non penetret intus cultellus, & ita altera die faciendum. Diagoras uult id fieri quum turgescit, lollas quum defloreſcit: primum nunc sequũtur opium parantes, succus, unguevel gossipio excipitur, & in uas colligitur, exiccaturq;, & hoc opium est quod emanat, & lac. Nam meconium fit per expressionem, ideo & succus appellatur, sicut opium etiam lachryma dicitur: ex papauere nigro proprie fit. Tamen opium, quo utimur, ex albo est papauere. Ex Apulia ad nos affertur: ita papauer album incidunt, nam in Apulia crassos cortices habent, & lachrymam ser-

Meconiũ

uant,

nam, quam pro opio nostris pharmacopolis, & Venetiis uendunt. Thebanum opium laudatum reperitur. Seminarem ego nigrum papauer in Ferrariensi agro, ubi tamen & sponte nasci reperitur. Sed eo seminarem, ut maior copia haberetur, quo opium multis præferendum pararem. Adde appulos ut plurimum ad nos mecoonium afferre, non opium, id est, succum, non lachrymam: propterea apud nos seminandum & parandum, quum solum ad hoc gignendum propensissimum habeamus. SENEX. Aloe sequitur. BRASAVOLVS. Aloe & herba est, & eiusdem herbæ succus, quam passim in fictilibus habemus etiam hyeme uirentem: tamen apud nos degenerat, nam & amaritudinem amittit: tamen in reliquis omnes notas habet, quas illi Dioscorides tribuit: nos Ferrariæ succum exiccauimus, nihil illi deest ex his quæ ab antiquioribus dicuntur, demptu amaritudine, saltem quam illi imponunt Galenus & Dioscorides, insigni. Soluit etiam nostra aloe, sed ægre. Ideo Aloen esse non dubito, quæ degenerauerit: quippe hi decipiuntur qui Aloen esse inficiantur: nam idem est, ac si quis neget idem esse idem, quia alio loco natum, & una sola qualitate deficiens. Ideo non erat negandum Aloen nostram esse aloen: sed inefficacem esse, dicendum, & degenerasse. Succus in terra collectus, quandoque terra plenus est, propter id lauatur. Septimo libro de arte curatiua Galenus diuersitatem lotæ, & non lotæ aloes tribuit. His notis bona Aloe deprehenditur, pinguis, nitida, sine arenis, colore ruffo, friabilis, iecinoris modo concretu. Inde recentes quum optimam Aloe.

aloën insinuare uolunt, aloëm hepaticam proferunt, facile se diluens & liquescens, amaritudine uehementi. Ideo nostra aloë inepta est: quæ nigra & frangi nõ potest, pessima. Quomodo adulteretur, & adulterium cognoscatur à Dioscoride docemur. Eam Venetijs emes, quæ ex India asportatur. S E. Quid sentis tu de quodam celeberrimo uiro Mesuem reprehendente, quia ora uenarum aperire admonuit? BRASAVO. Nunc istud discutere opus non est, nam de hac re aliàs copiose scripturus sum. Tamen ita simplicissimis uerbis nunc animum meum aperiam. Cum Mesue & Serapione aperire ora uenarum censeo, ex quadam insita uirtute, cuius causam ignoramus, fortè ex eadem qualitate qua extrema amaritudine prodijt. Experientia ducor ut id sentiam: nam qui hæmorroidas pati consueuere, aloë magnopere offenduntur, ut in hoc statim incurrant ea uorata. Nobilis & magnificus Nicolaus Tassonus, inter alios, hoc magno suo incommodo expertus est: quoties aloën sumebat, semper uenarum ora aperiebantur: quibuscunque alijs pharmacis sumptis, nihil molestabatur, tamen pharmaca erant quæ eandem materiam cum aloë educerent. Nec opus est infinitos alios adducere, qui hoc ppessi sum: ut ratio ex parte pharmaci potius, quàm materiæ motæ exhibenda sit. Non tamen inficior hoc etiam à materia fieri. At malam aloën magis aperire iudico, & quamuis Galenus sexto Aphorismorum, aphorismo quadragesimoseptimo acredinem humorum hæmorroidas aperire censeat, non inficiamur: imò addimus multa alia id facere præter aloën. Vnde et cæpæ et allium aperium, si nonnunquam uescamur: tamẽ

aloë hoc priuatim habet. Non possum enim huic sententiæ temere repugnare, sine certa ratione, quàm omnes imbibere, & experientia dictat. Et quamuis alibi uulnera consolidare et adstringere dicatur, quod recentes per exteriora applicatum intelligunt non per interiora, non mirum, quoniam Galenus in libro de Theriaca ad Pisonẽ, antequam Andromachi carmina scribat, de plurimis tractat, quæ uno modo sumpta effectum faciunt, alio modo oppositum. Et præsertim de aloe exemplum scribit, dicẽs per exteriora aloen supercrescentes ulcerum carnes adstringere, & humores, qui sub ipsis nascuntur, subinde exiccare: si uero per os sumatur, uniuersum corpus purgare, quod aperire est. Vt manifeste deprehendatur, venarum ora aperire, quod est quidam purgationis modus: propterea non abre à Mesue & Serapione uenarum ora aperire scriptum est, quod per os sumptum intelligitur: nam per extrinsecæ applicata claudit, & præsertim sedis & pudendi ulcera, ut Aetius docet. Verùm hãc rem philosophicis ratiõibus suo loco muniemus: nunc satis est per transennam adumbrasse, potius quàm ratione aperuisse.

SENEX. In eo etiam Mesuem reprehendit, dicentem, frigidis temporibus euitandam esse aloen. At ipse inquit potius in calidis euitandã, quia calida & sicca est. Quid in hoc sentis?

BRASA Nihil aliud, quàm Mesuem certissima edocere, si ipsemet Mesue mastix in se ipso experiatur, id persentiet, quod mihi in profunda hyeme accidit aloen sumenti, per integram hebdomadam sedere nõ potui. Nec quicquam ualet ratio, quod calida & sicca sit aloe, quia uentres hyeme et Vere natura calidissimi sunt.

Ideo magis hyeme quàm æstate (quia calor maior) nocebit. Vnde si eius ratio per manifestas qualitates facta quicquam ualet, & nostra hæc, quoniam id aloë tribuimus ob qualitatem insitam, cuius causam ignoramus. Nempe fieri potest, & continuò ita esse deprehendimus, proprietatem aliquam, & aliquem effectum nobis certum esse, causam uero incertam, & incognitam. Sed hæc aliàs diffusius agentur: nunc satis est uiam ostendisse. S E. Ad scamonium ueniamus. B R A. Optarim & hoc nunquã ad hominum manus peruenisse, quoniam plus mali, quã boni afferat: nam & si alicui rei prosit, pluribus officit. Succus est radicis herbæ, quæ scammonia nũcupatur, quã uis & hoc nomen scammonium herbam, & succum, uel lachrymam significet: à Romanis Colophoniũ dicitur, quia in Colophonia optimum nascatur: tamen Veneti Alexandria Aegypti Venetias ducum, è Mysia autem Alexandriam portant: sed potissimum quod Venetias affertur, pessimum est, quia ex Syria & Iudæa facillime Alexandriam portatur: hoc uero Iudaicum & Syriacum deterrimum & ponderosum est. Ideo nõ mirum si sumentes ualde perturbet. Accidit enim me raro bonum uidisse ex Mysia Asiæ adductum, quod has notas habet, translucidum est, solutum, sine pondere, taurini glutinis colore, prætenuibus fistulis, fungosum: hæ autem notæ raro in Veneto reperiuntur, sed præcipue ponderosum est, ut inde ex Iudæa & Syria allatum cognouerim. Modum uitiandi et cognoscendi Dioscorides & Plinius ostendunt. In Apulia & hanc plantam nasci tradunt, & nos Apulum habuimus (si uerè Apulum erat) omnibus notis insignitum, et

Scammonium.

effica

efficaciſſimum. In morbo Gallico ſemidragmam quandoque exhibui, & mire profuit. Ioanni Baptiſtę Toxico hydropem patienti ſcrupulum exhibui, nihil eduxit: deinde & duos ſcrupulos, qui et nihil eduxere: tertio integram dragmam, Vincentio Celato compatri chariſſimo, & Laurentio Auguſto amico nunquam pœnitendo pharmacopolis admirantibus: tamen nihil in tam magna copia eduxit. Deinceps tentare nolui, & nihil aliud exhibere ſtatui, quàm leuia pharmaca. Teſtes ſunt excellentiſſimi iuuenes Franciſcus Bruſantinus prædictis patientis affinis, & illuſtriſſimi Ducis Ferrariæ curialis medicus, Maurelius ſanctus, Illuſtriſſimi Hippolyti Mediolanenſis Archiepiſcopi Phyſicus, & Ioannes Franciſcus Roſſus Chirurgicus Doctiſſimus, & Ioannes Leo Vrcellenſis, qui tunc mecum in praxi uerſabantur. Alia cauſa aſſignari non poterat, quàm uel ſcammoniam ineptum, uel uentriculum aqua, uel multe pituita plenum fuiſſe, quæ pharmacum compeſcebant: non enim dici oportet, naturam non eſſe auſam aggredi, quia ſaltem ſcrupulum aggreſſa eſſet. Vidi etiam in officina Iacobi à Columna pharmacopolæ, quendam qui duas ſcammonij Drachmas præter noxam comedit, quater, aut quinquies ſolum eiiciens. Is autem ſcammonio aſſuetus erat, in partibus Orientalibus natus, ut teſtis etiam eſt Antonius Diſcalcius ſimplicium medicamentorum ſtudioſiſſimus. Frequentiſſime ſcrupulum ſine noxa exhibui ex Zinzibere, ſale, aut pipere, ut Paulus Aegineta iubet, ne uentriculum offendat: nam ſinè his maxime offendit. Ex ſcammonio, ſi libebit, Diagridium

parare poteris, aut communi modo in cotoneo malo, & pasta, aut antiquissimo in dulcium amygdalarum oleo pasta qua circundatur. Canes dysenteria interficiuntur, si quotidie frustulum detur, quoad occumbant. Quando & uicini rustici canem interfeci hoc pane, qui gallinas meas absq; delectu uiciniæ comedebat: hoc effectum est tribus diebus, quotidie frustulum exhiberi iubebam. Nullus autem prænoscere potuit quonam modo obijsset, nisi ego dixissem: putabant enim dysenteria occubuisse. Vt autem rusticos deterrerer ne prædiolum meum continuis furtis depilarent, modum interficiendi canem ostendi, comminatus idem ipsis me facturum, nisi à furto abstinerent. His-

Lycium. Hispani, ut nos scamonea, & Galli appellant. S E. Lycium sequitur. B R A. Pro lycio quid pharmacopolæ uendant ignoro, tamen lycium non esse certus sum, quoniam non crematur, nec rubentem spumam (dum extinguitur) facit extrinsecus quidem niger est, sed exterinsecus non ruffus, imò etiam niger. Ex Bononiensibus montibus potissimum Lycium sumunt nostri pharmacopolæ. Id uario modo faciunt: sunt qui ex Ligustro, & qui ex herba quæ caprifolium nuncupatur, faciunt: habet enim herba illa, uel frutex, grana, ex quorum expressione lycium fit: hæc tamen uera lycia non sunt. Plinius & ipse capite. xiij. xxiij. libri, uerum lycium ex pyxiacantha solum fieri censet. Lycium dicitur, quia in Lycia potissimum abundat. Quum Venetæ naues Hierusalem petent, ex Cappadocia, & Lycia habere nihil impediet, quamuis & in alijs locis nascatur. Hoc modo fit arbuscula lycium nominata, acceptis, & radicibus ac ramis sumptis, & pluribus diebus in aqua

mace

macératis, coquuntur semel, iterumq; ligno exempto, donec mellis crassitudo fiat: tunc spumam seruare oportet, et florem innatantem, & reliquum etiam cremorem, quoniam particulatim ad diuersa ualent. imò & semen exprime, & succum in sole pone, postea serua. Nihil etiam impediet in his montibus Lycium inuenire. Vides illã arborem aculeatam, quæ ramos habet trium cubitorum, et maiores ac minores, densa folia habentem buxo similia, & fructum piperis nigrum? SE. Video. BRA. Gustemus an amarulentus sit. SENEX. Est omnino amarulentus. BRASA. Leuis etiam est, & densus & arbor pallidum corticem habet. Exciua radicem Herbarie. HERBA. Adeò multiplex est, & obliqua radix, ut uix absque magna scrobe euelli possit. SE. Buxus mihi uidetur. BRASA. Et buxus certe est, sed spinosa, ut nomen ipsum ostendit, nam pyxiacantha appellatur: ex hac uerum & proprium lycium fit: collige, et pro tua officina serua, & lycia ex alijs rebus facta dimitte. Equitaui per innumeras pyxiacanthas, dum Liguriæ montes cum Illustrissimo patrono HERCVLE ESTENSE peragrarem. SENEX. Nonne & ex Lonchite lycium fit. BRASA. Fit quidem in India, ut Dioscorides tradit. Lonchitis
SE. Quæ arbuscula est lonchitis? BRA. Multi eam esse putarunt, quam nos uulgò sanguanum appellamus: est enim genus sentis, uirgas subrectas habens, tricubitales, aut eo etiã ampliores, protinus ab radice multas, crassioresq; rubo: cortex abscedens cruentus: propterea à nostris sanguanus dicitur, quo religiosi baculos parant, in quorum summo rasuræ in modum umbella arte collectæ

sunt, hoc ad aspergenda templa, & homines benedicta aqua utuntur. Tamen ego syluestrem rhamnum esse arbitror, ex quo lycium fieri Plinius uigesimoquarto libro, capite decimoquarto censet. Tu autem ex pyxiacantha lycium tantum habere studeas. tamen Galenus Indicum alijs præfert: nos uero in India non sumus, & ægrè habetur, ideo illo contentus sis: quin etiam si ex rhamno syluestri parare libuerit, præpara. SENEX. Vidi etiam qui ex syluestribus prunis pararent. BRASA. Parent, omni no uum stipticam habent, ut ex ipsis etiam acatiam faciāt: tamen melius est rem certam habere, quum facile possit, quàm per tot res modo huc modo illuc uagari: quamuis lycij nomine apud quosdam autores, omne id uenat (ex quocunq; sit fruticæ) quod uim constrictiuam habet, & more lycij fit. SE. Sanguis draconis sequitur. BRA. Quur inter liquores hunc sanguinem ponis, qui potius gummi est? SENEX. Est etiam & lachryma, sed hoc nihil impediet, modo rem ipsam cognoscam. BRA. Esto uerus draconis sanguis, ex serpente est, de quo Plinius capite duodecimo libri octaui, qui ex elephantis aure totū sanguinem exhaurit, ut moriatur, postea cadens serpentē interficit: sanguis ille exiēs, Draconis sangui appellatur, qui terra mixtus colligitur, & in pastillos ac rotundos orbes conformatur. SENEX. Non possum arbitrari nostrum draconis sanguinem ex eo genere esse. BRASAVO. Imò non esse certus sis. Quin & Serapio Genuensi, Pandectario, & reliquis recentibus ansam errandi dedit, quum tamen ipse non erraret. Quippe sanguinem draconis Serapio describens, quem hemalocōen uocat, eo

Ramnus siluestris.

Sanguis draconis.

dem

dem modo describit, quo Dioscorides quartam sideritis speciem, & easdem proprietates illi attribuit, quas sideriti Dioscorides elargitus erat, adeò ut nullus sit tam cæcus qui non uideat: & Galenum adducat Serapio, ea recensens, quæ ab illo de sideritæ dicuntur, ut constet sanguinẽ Draconis Serapionis, non esse nostrum, quo utimur, sed esse quartam speciem sideritis Dioscaridis, cuius succus uulnera sanat, & adstringit, quam multi millefolium putant, & re uera una species est millefolij, qua rustici nostri ad boues & equos uulneratos sanandos utuntur.

Recentes autem de sanguine Draconis loquentes, de hoc Serapionis, & sideride Dioscoridis tractant, ac si huius succus sit sanguis Draconis itu nuncupatus, quem in officinis habetis magno errore. Vnum est, uestrum draconis sanguinem sideritis succum non esse, qui etiam non est uiridis, sed esse triplicem apud uos draconis sanguinem constat: unus est in rotulas circunuolutus, qui ex pseudobolo armeno & terra fit, res fictitia & adulterata, quæ iam à Ferrariensibus pharmacopolis abijci cœpit, nisi pro ornanda officina appensum habeant. Alius sanguis, est cuiusdam arboris lachryma. Tertius, est eiusdem arboris gummi. In gummi cortices arboris manifeste uidentur, in lachryma absunt: si gustu sentiantur, stipticitatem quandam præferunt. Hinc igitur uides draconis sanguinem, quo utimur, non esse Draconis ab Elephante interfecti, nec esse sanguinem draconis Serapionis, quam uis ab omnibus recentibus, ac si sanguis draconis Serapionis in usu sit: quum tamen sanguis Draconis Serapionis sit quarta species sideritis apud Dioscoridem & Gale-

num. Ego igitur in officina succo quarte speciei sideritis potius habere uoluerim, quàm gummi hoc, quod uos habetis, & herbam habere facilius est, quàm gummi, quoniam apud nos uiret. SENEX. Quid est ille sanguis draconis, qui uerè sanguis est? BRASAVO. Nonne tibi dictum est, ex sanguine draconis esse ab elephante collisi, ut Plinius libro trigesimotertio, capite septimo, scribit, qui ab antiquioribus cinnabaris uocatur, ut Dioscorides etiam libro quinto testatur? Qui autem pro cinnabari Minium sumunt, id est, nostrum uocatum Minium (ut plures medici faciunt) pro re medica, ueneno utuntur: nam cinnabaris qui est sanguis Draconis, rei medicæ plurimum prodest, & nullus color magis fingit sanguinẽ illo, ut Plinius testatur. Nunquam hunc cinnabarim uidimus, uel Draconis sanguinem, sed bene adulteratum, ut suprà ex falso Boloarmeno, uel sorbis tritis, & caprino sanguine. Tamen si Dioscoridem consideraris, oculata fide deprehendes sangninem draconis non esse cinnabarim, sed duo esse distincta: pro Plinio nihil impediebat et sanguinem Draconis suo tempore cinnabarim appellari. SENEX. Id abs te scire peto, quo nomine apud antiquos gũmi hoc appelletur, quod sanguis Draconis dicitur. BRASA. Nondum legi apud aliquem autorem, cuius generis gummi sit, uel ex qua arbore lachryma emanet: scimus autem è Libya ferri, & ex Aegypto Venetas, quid uero sit, ignoramus. Vnum est, recentes summè errare, qui hoc gũmi, ac si sit sanguis Draconis Serapiõis accipiunt, & Dioscoridis ac Galeni sideritis, quum tamen non esse constet, Ab omnibus eodem ferè nomine dicitur. Galli, sang de dragon:

Cinnabaris.

dragon: ab Hiſpanis ſangre de drago, à Germanis drachen blut, ac ſi ſanguis Draconis dicerem, appellatur.

Camphora

SENEX. Camphora ultimum locum in his occupat.

BRASAVO. Nuſquam Dioſcorides, Plinius, Galenus, aut Paulus de camphora loquuti ſunt, aut eam uel à longe (quod ſciuerim) oſtenderunt: ſoli Arabes ipſius meminerunt, gummi arboris eſſe certum eſt. Serapio ex Pâchor Faſella, & alijs reggionibus adduci tradit: quæ ſint iſtæ regiones ignoramus: nomina Mauritana ſunt hæc, nõ latina, aut græca. Res ipſa id eſt, camphora, omnibus nota eſt, eius arbor ignota, nec à Mauris recte deſcripta: quippe nihil de foliis arboris camphoram ferentis Serapio aut auicenna loquuntur. Dicunt autem illis annis maxime proflueri, quum multa tonitrua, & multa fulgura fiunt: nec proprie gummi eſt, quod exeat, ſed intima parte arboris inuenitur, ac ſi medullæ locum occupet. Luſitani, qui meridionale pelagus nauigarunt, in inſula Burnei camphoram inueniri tradunt, & qui in regione ſunt, gũmi arboris eſſe cenſent. In regno etiam Fanſur, ut Marcus Paulus Venetus refert, optima camphora prodijt. Fortè ea pars eſt, quæ à Serrpione ex ſententia Iſaac Faſella nuncupatur: de hac re incertus ſum. Diſputant recentes, an calida uel frigida ſit, multi effectus ſupra caliditatem arguunt, & guſtus, odor. Alij frigiditatem: hæc aliàs diſputanda ſunt, quia hic locus non eſt pro ambabus partibus rationes inſtruere. SE. Nullus eſt apud antiquos qui camphore meminerit. BRASA. Nullus, niſi Aetius, qui multo poſterior eſt: hic camphoræ meminit ſub nomine caphura, in eo unguento, quod ſalcu appellat, pro

axillis, & auribus fœminarum compositò: quamuis in cadicibus qui passim habentur, absit, ut primo libro uidere licet. SENEX. Habetne eundem colorem album perpetuo? BRASA. Non, prius enim maculis rubris insignitur, postea colore solis, aut ui ignis dealbescit. Galli cáfre, Hispani camphora, Germani camphur appellant. Tu cætera uenerande Senex prosequaris. SENEX. De prædensis liquoribus expeditum est. Gummi genera sequuntur. BRA. Cur inter gummi camphoram non numerasti? SE. Quia an gummi esset ignorabam, quum in arborum meditullio inueniatur. BRA. Hoc nihil refert, modo rem ipsam habeas. Venetijs emes, quoniam ab his montibus, imò & à tota Italia abest: sed priusquam ad gummi genera ueniamus, prandere opportunus erit. SE. Non abre dictum est, quia interim solis æstum euitabimus. HERBA. Hodie ad hanc usque horam uiribus uigeo, nam paucissimis in hoc monte occupatus fui, sed omnia ferè aliunde quæsita sunt. SENEX. Deinceps (ut arbitror) modicè occupaberis, quoniam pauca admodum colligemus, sed collecta emere opus erit. Ad littus illius riuuli descendamus, ubi quiescemus, & per compendium in aliquam uillam peruenire poterimus. BRA. Vt lubet fiet. SE. Interèundum, ut uia breuior uideatur, quibus moribus Illustrissimi Ducis nostri ALPHONSI filij insigniantur edoceas. BRA. Nihil unquam mihi gratius contingit, quàm quum trium horum maximorum luminum, & splendentium astrorum sermo incideret, quos intus & in cute noui. HERCVLES primogenitus adeò cumulatissimis uirtutibus pollet, ut nullus in

Italia

Italia non modo princeps, sed nec religiosus eum æquet, in publicis rebus gerendis dexterrimus. In armis fortissimus, in litteris adeò egregius, ut ex insperato probatissima carmina effundat: non potui diu cogitans aliquid cultum in HERCVLE inuenire. HIPPOLYTVS secundo genitus eum apprime imitatur, qui non archiepiscopali insula, sed triplici corona dignus est. Hic uniuersam cyclopediam, & omnes bonas artes adeò nactus est, ut nihil ad uirtutum cumulum desit. At quomodo potuit FRANCISCVS Tertio genitus tantorum fratrũ exemplo non contendere ut æquet? quos nullus qui homo sit superare potest. SE. O felicem patrem. BRASA. Certus sum in uniuerso orbe esse non patrem, qui filios adeò probos, adeò obsequentes, adeò non morosos nactus sit. Nullus unquam ciuis horum causa conquestus est, quũ cæteri principes illis ætatibus, stupris & aliorum diuitijs capiendis incumbant. Dijs equidem comparandi sunt hi tres uirtutum soles, & tria inclyta sidera: nihil aliud curæ habent, quàm omnibus inseruire, & neminem lædere, sed iam ad statutum locum peruenimus. In hac uirẽti herba ad specus umbram sedeamus.

DE GVMMI, QVORVM vsus est apud Pharmacopolas.

SENEX.

INSTITVTVM opus progredi expedit. Thus primum locum inter gũmi habet: sed quum de ipso inter corticæs egerimus, ad secundum, quod Myrrha est, ueniamus. BRA. Myrrha, qua utimur, à nonnullis Bdellium esse creditur. SEN. Quomodo bdellium, quum longe distincta sint myrrha & bdellium? BRA. Scito gummi, quo utimur, myrrha nuncupatum, myrrham non esse. SEN. O mire res, myrrha non est myrrha? BRA. Esto bono animo, in myrrha ostendam, quod in alijs pluribus feci, eam non esse, saltem optimam, quæ ab antiquis pingeretur: nam Dioscorides myrrham ex omni parte concolorem esse ostendit, & odoratam, & quæ confracta candidas unguium modo, leuesq; uenas intus habeat, amaro gustu, acri. Hæc in nostra myrrha non sunt. Nos Venetijs ueram myrrham uidimus, talem, qualem à Dioscoride pictam audiuisti, sed raram. Id tamen scito, odorem quidem suauem, non suauissimum habuisse, sed potius erat cum quadam grauitate. Adde in nostra myrrha quandoque ueræ myrrhæ frustula inueniri, subuiridia, & quæ unguium modo candorem habent, ex Troglodytica regione, quæ est Aphricæ pars, probatissima myrrha Alexandriam fertur. Myrrha quam nos habemus, ea est quę secundo, loco à Dioscoride

Myrrha.

scribitur

ſcribitur, & caucalis uocatur, quæ cum tertia ſpecie partim mixta eſt, quæ ergaſime dicitur, minus matura eſt, & colore atro: hæ duæ ſpecies mixtæ ſunt, quæ bdellÿ odorem habent: Alexandriam feruntur, poſtea Venetias. Quum emes optimam, habere cures, aut ſaltem quæ plurimas partes candidas ut ungues, habere ſtudeas. Eſt autem Arabicæ arboris lachryma, corticem plaga laxant, exit ſpuma, quam colligunt, et circa corticem addenſatur tanquam gummi reliquum. Sed non myrrha ſolùm contẽtus ſis, imò & Stacten, id eſt, recentis myrrhæ expreſſam pinguitudinem habere ſtudeas. SEN. Quid ſtacte eſt? BRASA. Plures ſtyracem liquidam à nobis uocatum ſtacte arbitrati ſunt: nempe myrrhæ odorem ferè habet, & cætera quæ à Dioſcoride numerari uidentur: an uero ſit, infrà edocebimus. Si quando ueram myrrham aſſequi contingat, quæ colorem ſubuiridem habeat, & mordax ſit, ac perlucida, odorata, aſpero ſitu obducta, recẽs, leuis, ex omni parte concolor, & quæ confracta candidas unguiũ modo, leueſq; uenas habeat, hanc leui expreſſione exprimes: quod exibit, ſtacte erit: quamuis ex recenti magis fieri conueniet, tamen & ſtacten habebis, & eo pro ſtacte uti poteris. Hi uero ſummè aberrant qui ſtacte ſpeciem myrrhæ contra alias diſtinctam arbitrantur. SE. Huius ſententiæ ſemper fui. BRA. Nunc ſententiam mutu admonitus: quoniam ex omni ſpecie myrrhę ſtacten fieri nihil impedit, præſertim & pinguiſſima, ut ea eſt quæ pediaſimos à Dioſcoride nuncupatur. Re uera ſtacte ea res ẽ, quam nos liquidam ſtyracem uocamus. SENEX. Gaudeo nouiſſe liquidam ſtyracem ſtacte stacte.

esse. BRA. Compertius scies, quum de styracæ sermo inciderit. SE. Incidat nunc. BRA. Fiat. Odoratus hic liquor, qui styrax liquida nuncupatur, nomen hoc habet, quia ab Arabibus impositum est, quos recentes posteas sequuti sum. Nunc autem speculemur, quam rem Arabes styracem liquidam appellent, tunc statim deprehensum erit, quid sit liquida styrax. Serapio in capite styracis, quum eam edocuisset, quam calamitam uocamus, liquidam styracem pertractat, & Dioscoridem in hac re adducit, ita (secundum ipsum) dicentem: Styrax liquida est pinguedo myrrhæ recentis, & extrahitur à myrrha, quia terunt eam cum aqua pauca, & premunt cum torno & est boni odoris, & ingreditur in confectionibus, & sola etiam sine aliqua admixtione est bona, & melior ex ea est, quæ non habet admixtionem alicuius olei, & purum ex ea est multæ uirtutis, & calefacit, & est calefactio similis calefactioni myrrhæ, & oleorum calidorum siccorum. Si modo legas, quæ à Dioscoride de stacte dicatur, manifeste deprehendes styracem liquidam Serapionis, esse Dioscoridis stacte: quoniam idem oculata fide Dioscorides de sua stacte dicit, quæ à Serapione de styracæ dicuntur. Inquit enim Dioscorides: Est pinguitudo recentis myrrhæ: tunditur hæc cum modica aqua, deinde machinas aqua foras exprimitur: odoratissima hæc, & pretiosa impendio est, & per se unguentum facit sine oleo, stacten uocatum. Commendatissima uero quę impromiscua & libera oleo sit, & quæ minima portione plurimum calefaciat, similemq; uim tum myrrhæ, tum unguentorum ex calefactoryis obtinent. Si hæc speculari tentes, Serapio

styrax liquida.

Serapionis liquidam styracem, stacten Dioscoridis esse deprehendes, nisi sponte hallucinari uolueris. Quod si in aliquibus diuersi uideantur, id potius est interpretis Serapionis causa, qui etiam quum styrax liquida interpretatus est, stacte interpretari debuisset. Ita enim Græcè, & Latinè dicitur. Storax uero liquida (ut interpres apud Serapionem utitur) nec Latinam, nec Græcum nomen est. Myrrham Galli Mierre, Hispani & Germani ut nos ferè, illi myra, hi myrrhe dicunt.

Euphorbium.

SENEX. Euphorbium sequitur. BRASA. An id sit euphorbium quod habemus, non sum anceps: tamen antiquum quandoque emitis, quod eo ardore careat, quem illi autores tribuunt. Quippe inquiunt colligentes ualde timere, adeò ut supra contum utriculo ædi ligato succum arboris ferulaceæ à longe colligant. Gustaui ego non semel antiquum euphorbium, mirum illum ardorem non persensi, nec hi pensensere quibus gustandum tribui. Non nunquam in recens magno meo periculo incidi: nam per integram diem intensessimum in ore ardorem habui, qui nec frigidissimis aquis extingui posset. Venetijs habetur, sed Genuæ magis: in Aphrica nascitur monte Tmolo, in Mauritaniæ parte, è regione Hispaniæ: facile est Hispanum illuc nauigare, nisi Mauritanæ Naues Piraturum interturbarent, & includerent iter. Tamen Imperator CAROLVS multa nunc in Aphrica possidet, & Deo duce possidebit, Mediterraneum Mare ea parte qua Tyrrhenum dicitur, ab infidelium incursionibus liberans. Genuæ igitur, & transluciduin ac perspicuum emas. Nomen habuit ab Euphorbio

Antonij Musæ fratre eius inuentore, qui Iubæ regi Mauritaniæ inseruiebat. Duo celebratissimi fratres in nostra inclyta & salutari arte fuere, Euphorbius, & Antonius Musa, cuius nomen patri meo Francisco Brasauolo imitari placuit, quum ab unda baptismatis attollerer: sed utinã doctrina, non solo nomine, antiquum illum Antoniũ Musam Augusti medicum imitarer. Ita enim ab Hispanis nominatur euphorbio, à Gallis euphorbe. SENEX.

Sagapenũ Serapium sequitur. BRASA. Sagapenum dicas. SE. De nomimbus cura nõ sit, deinceps sagapenum dicemus. BRASA. Est succus frutices ferulacei, ut Dioscorides inquit, in Media nascitur, Alexandriam Aegypti portatur, quæ uniuersale emporium est illarum partium, inde Venetias: foris translucidum esse debet, colore ruffo; & quum frangitur candido intus, odore medio inter laserpitij succum, & galbanum, gustu acre. Quæ omnia indicia in nostro uocato sagapeno sunt. Plinius capi. decimooctauo. xx. libri in Italia nasci asseuerat, ubi inquit. Sagapenum quod apud nos gignitur, in totum transmarino alienatur: etiam libro decimonono, capite septimo, in hortis seri dicit, ad rem medicam solum. At nec arborem, nec folia Plinius docet, ac si de re nota loqueretur. In Apulia nunc prouenit. Tamen quum Medum habeamus, Venetias per Alexãdriæ nauigationem allatum, hoc potius emerem: est enim uerum sagapenum illud, et efficatius, quod, ut inquit Mesue, alij odorem habet: qui eo loco à quodã excellenti uiro immeritò reprehẽditur, dicente quasi per calumniam, unde ipse odorauerit. At si doctissimus hic uir, ut nos fecimus, gustasset, alij odorem persensisset, quẽ

à mane

à mane ad uesperam etiam prandens in ore habui: ideo non est quisquam temere culpandus, præsertim in re gustus, priusquam gustu tentatum sit. SENEX. Opoponacum sequitur. ERASAVO. Et nunc opoponax dicere oportet: succus est herbæ, quæ panaces heraclion dicitur: est autem prima in ordine panacum Dioscoridis. Dicitur autem opoponax, id est, succus panacis. In Bæotia & Arcadia, præsertim Psophis habetur, & in Syria: ex Syria Alexandriam, & postea Venetias affertur. Olitorum industria magna copia parari potest. Hoc vnum est ex his quæ Illustrissimus Dux noster ex Syria, uel Arcadia habere curabit. Tamen in Italia & in monte Apennino nascitur, & in Gargano Apuliæ. Folia habet ficulnea quinquepartita, & per ambitum lancinata, quæ in terra iacent & insigniter uiridia sunt. Caulem serulaceum habet, & altissimum, lanuginem candidam habentem, & folia circum se minuscula, umbraculum substinentem ut Anethum, flore luteo, semine odorato, feruenti q; in ore, pluribus ab uno principio radicibus candidis, graueolentibus, multi salsiq; corticis. In Apulia nascitur ubertim, & in Apennino monte uarijs locis. Nos supra Mutinenses Alpes uidimus, & in horto fratrum sancti Hieronymi Ferrariæ. Non emerem Venetijs, nisi ob id quod ex calidioribus & siccioribus partibus uenit. Curarem tamen, ut ex Apulia radicæ incisa lachryma excipere tur. Substratis enim eius folijs in terra excauata colligitur. Quum autem opoponacem probare instituueris, amarissimum saporem habere debet, interius candidum & subruffum, extra luteum, leuem, pinguem, friabilem, te-

Opponax

nerum. Nostrum, quod habemus, aliquâ amaritudine insignitur, non tamen amarissimum est, & graui odore sentitur. Propterea cum nostro aliquid mixtũ arbitror, quod intensam amaritudinem tollit, uel opus est quãtitatem; notatu dignam mandare, si intensa amaritudo sentiri debeat: & in reliquis notis penitus conuenit. SENEX. In hac re quid Arabes sentiunt? BRASA. Serapio cum Dioscoride eodem modo scribit, Mesue autem tria panacis genera confundit, Heraclium, Asclepium, & Chironium, id docere uolens ex quo opoponax fiat. Cur autem opoponacem inter gummi genera posuisti, quum potius condensatorum succorum ordinem ingredi debuisset? SENEX. Ne cure sit, modo ex his simplicibus, quibus in officinis utimur, nullum omittatur. BRASAVO. A Gallis oppoponac uocatur. SENEX. Ammoniacum sequitur. BRASAVO. Et hic succus est ex fruticę eiusdem nominis sumpto: quamuis nomen hoc ammoniacum, & genus salis, & succi significet, ambo in Lybia apud Cyrenem inueniũtur: sed ammoniacum appellatur, quia in arenosa Libya apud Iouis Ammonis templum prodijt. Sal ex terra sumitur: gutta (ita enim Romani succum illius arboris uocant) ammoniaca ex arbore manat. Miror ego de Paulo Aegineta, qui inter odoramenta numerauit: unde colligere potes quæ apud ipsos pro odoribus existimarentur. Nam & Dioscorides ammoniacum thymiama uocat: tamen eius odor grauis est: nec uerũ ammoniacum nobis deest, quamuis antiquum fortè sit. Venetijs emes, quamuis Genuæ melius esset, quoniam ex Aphrica mercatores Genuam facillime transeunt, tamen et Ale

Ammoniacum.

xan-

xandriam portant ac Venetias. Ita probatur, quod est maxime coloratum, non lignosum, sine arenis, & ad thuris masculi similitudinem in grumos concreuit, purum, prædensum, liberum sordibus, & odore Castorei, gustus amarulenti. Nescio cur Galenus odorem coriandri habere fateatur, & cur Paulus ad odorem ammoniacum accendat: fortè diuersum est id Pauli & Galeni, ab eo Dioscoridis, qui grauem odorem ut castoreum habet: & quod de re diuersa loquantur, hoc signum est, quia ĩ simplicium medicamentorum facultatibus ea dicunt, quæ à Dioscoride in ammoniaco tractantur. Ammoniacum supra descriptum thrausma nuncupatur: est aliud terrosum, & lapidosum, quod phyrama dicitur. Nos frequenter hoc habemus: nec primum deest quandoque ab Hispanis, ut nos uulgò facimus. A Gallis Armoniu uocatur. SENEX. Sarcocolla occurrit. Sarcocolla.
BRASA. A glutinandis carnibus nomen inuenit: gũmi est arboris in Perside thuris pollini simile, colore subruffo gustanti amarum. Si nostram sarcocollam gustaueris, nonnulla granula amara sunt, alia minime, ut quæ à Dioscoride dicuntur uera esse deprehendam, adulterari scilicet gummi permixto: nam pura grana amaritudine afficiuntur, impura nequaquam. Nec illos probo, qui sarcocollam esse inficiantur, quia pollini similis non sit, imò pro maiori parte, adeo tenuia grana sunt, ut pollinẽ imitari uideantur, quamuis aliqua etiam crassiora sint, quæ tamen non impediunt esse pollini similia. Quòd autem à Mesue corpora impinguare dicitur, & à quodam meo præceptore reprehenditur, quia si soluit impinguare non

potest, non est dignum reprehensione: quoniam multa solu-
uere possunt, quæ impedimenta remouẽdo, impinguatio-
nii causa fiunt, qualitatem quadam uentriculo condonan-
tes, præter id quod euacuent, qua facilius digerere pos-
sint, & in nutriti substantiam cibum uertere. Quam ob
rem idem euacuare, & nutrire potest, id est, causa esse
cur nutriatur corpus. A Gallis etiam sarcocolle nuncupa-
Styrax. tur. SENEX. Styrax vtriusq; generis sequitur. BRA.
Intelligisne liquidum: & quam succum uocamus? SEN.
Nihil aliud. BRA. Liquidum esse Dioscoridis stactẽ,
id est, primum myrrhæ expressum, suprà edocuimus, tu-
men paruam amaritudinem habet, ut ego adulterari pu-
tarem: hinc myrrhæ fragrantia nosci posset, si purum sta-
cten haberemus. Arabes decipiuntur, qui ex eadem arbo
re styracem liquidam, & calamitim habere iudicant: imò
addunt huius arboris fructum in magnitudine auellanæ
esse, et exprimi: quod exprimitur, styrax liquida est. Cor
tices styrax sicca sunt: hæc autem arbor gummi habet, qđ
est ambra: hæc Serapio ex sententia Isaac, hoc errare fe-
cit Pandectarium, ut tres styracis species esse arbitrare-
tur, liquidum, siccum, & calamitim. Re uera id uocabulũ
styrax solum eum significat quæ à probis autoribus cala-
mitis nuncupatur, de qua Serapio post prædicta ex sentẽ
tia Dioscoridis tractat. De fructus expressiõe, nihil apud
autores fide dignos scriptum reperi: unde uel de alia re
tractabat Isaac, quàm de styracæ, uel ut cõtingebat loqua-
cus est. Verùm quia sub eo uocabulo scripserat Serapio,
ad caput mi ha, id est, styracis duxerat, styrax autem Isa-
ac alia res est. Nunc igitur de Dioscoridis Plinij, Galeni,
& alio

& aliorum bonorum autorum styracæ loquemur. Hi omnino distinctum styracem habent, non perliquidum, & siccum, sed per proprias quasdam qualitates, at hic à calamo, calamitis: ille chrymatias, alter aspros, id est, albicans nuncuparet. Hæc autem nomina in diuersis antiquorum compositionibus inueniuntur, nec species euariant. Ad rem uero accedentes styrax lachryma est arboris cotoneo malo similis: ex Cilicia Alexandriam: & Venetias defertur: quanquam & in alijs pluribus locis nascatur, nam ex Cypro & Creta habetur, sed ex Creta illaudabilis, quem frequentius habemus. Non est opus dubitare, an uero styracem habeamus, quia uerissimus est, & si ineptior sit, habet simul scrobem sui ligni. Globi quandoque in modum gummi inter styracis massas inueniuntur: si optimum styracem quæris, eum accipe qui ruffus sit, resinosus, pinguis, & grumos habet albicantes, & quę diu sui coloris bonitatem seruet, & quum subigitur lentorem mellis habeat. Talem Venetijs eme, & præsertum in quo lachrymæ gummi similes appareant. Nec styracinũ unguentum prætereundum esset, si haberi posset: in Syria fit. Singulis annis Venetorum nauis, quæ Hierusalẽ littora appellit, in Syriam peruenit. Fuliginem eomodo para, quo Dioscorides thuris fuliginem fieri docuit: Hispani storaque nuncupant. SENEX. Vtraque pix sequitur. BRASAVO. Per utranque picem quid intelligis? SENEX. Hispanam uocatum, & naualem: dubitas etiam in picibus? BRA. Maxime dubitabam, quoniam pix ficca, & liquida inueniuntur. Pix naualis notissima est, ex pinu & picea fit, pinguissimis harũ arborum

Pix.

assulis acceptis resina plenis in struem congeruntur, & igne apposito in factitium canalem fluit resina accensa, quæ extincta pix uocatur, & nigredinem ab igne acquisiuit: à nobis dix naualis, ab antiquis liquida nuncupatur ad differentiam alterius per alterã coctiuram factæ, quæ pix sicca dicitur: ambarum usus est in officinis. SEN. Et ambas habeo, ex Germanicis partibus ad nos conuehuntur, præsertim ex Tridento. BRA. Imò & ex plurimis Italicis. SE. Pix igitur ex resina fit. BRA. Equidem ex resina in teda occulta, qua exusta, pix exudat. Nec putes ex his duobus tantum picem fieri: quoniam in Syria terebinthi tela exusta fit, quia ibi pinus abest, aut rara inuenitur: si etiam ex picea fiat, maior pars ex pinu est. Laudatur pix nitida, leuis, pura: etiam ex Cedro in Grecia habetur. Præter duo picis genera, liquida & sicca, quam palimpissam dicunt, quæ & ipsa in aridum & uiscosum diuiditur, oleum picinum habere studeas, quod fit parte aquosa picis separata: id enatat, ut in lacte serũ. Dum pix coquitur, puris velleribus excipitur supra eius halitum expansis, & quum permaduerint in uas expressis: & hoc semper fit dum pix coquitur. Nec picis fuliginem in tua officina omittas, quam eo modo facias ut primo libro Dioscorides tradit. Nec sopissam despexeris, quæ est derasa à nauibus resina cum cera: quam ob rem pix ex resina fit, id est, pinguì teda combusta resina plena. SE. De picæ Hispana prosequaris. BRA. Hæc & pix Græca uocatur, qua picata uina fiunt: accepto enĩ pugillo, uel duobus aut tribus, huius picis, in uas uino plenum proïciunt, nec marcescat, & vinum potentius euadat. Hinc

Pix Hispana.

dat. Hinc Græci uina ferè omnia quæ ad nos feruntur (Cretico dempto, maluasiam nuncupato) picis odorem habent, & ea præsertim quæ Romania uulgò dicuntur. Est autem res fictitia: nam ex omni resina fit, sed præsertim ex pinu resina, quoties per decoctionem ad id ducitur, ut in puluerem redigi possit. Hinc est quod pix Hispana uarios colores habet: quandoq; fuluum & aureum, si ex lericis resina fiat: quandoque albicans, si ex pini uel piceæ resina. At nomen picis sortita est, quum sit resina cocta, propter cocturam quã non habet resina, sed sponte à natura profilyt: unde picæs per ignem fiunt. Resinæ sponte ex suis arboribus prodeunt. Hispana nuncupatur, quoniam ex Galliæ & Hispaniæ montibus ad nos magna copia comportatur, quamuis & in Italia sit plurima: eadem ratione & Græca dicitur, quia ex Græcia affertur: & Colophonia, quoniam Colophone inuehebatur. In his resinis diuersos autores comperio. Nam plinius ex pinu & picea siccas esse: Dioscorides autem ex omnibus arboribus resinam emittentibus, humidas & siccas haberi tradit. Quicquid sit, nos ea tantum prosequemur quæ in officinis habentur, aliàs determinate de his rebus tractaturi. Tu in officina Hispanam picem ex resina pini habere studeas: quamuis & ex alijs resinis seruare nihil impediet. SENEX. Rem miram edocuisti, hactenus Hispanam picem gũmi alicuius arboris esse arbitrabar. BRASAVO. Deinceps intelliges Hispanam picem per decoctionem resinæ, ut in puluerem redigi possit, fieri, & longe à gummi differre. SE. Quibus notis resina à gummi differt? BRA. Resina oleagina quodam-

Resina oleagina.

modo est gummi aqueum, quod experientia maxime demonstrat, quoniam resina igne accenditur: gummi crepitat. Difficile præterea est resinas, & aquam miscere, facillimum gummi & aquam: difficillimum gummi & oleum facillimum resinam & oleum. Quæ experientia, resinæ naturam oleaginam, gummi vero aqueam esse ostendit. Ideo nostri temporis inepti quidam medici rerum naturas nescientes in uarijs compositionibus gummi et oleum miscent, resinas & aquam, quæ non se compatiuntur, magno pharmacopolarum clamore. SE. O quoties hoc mihi accidisse memoria habeo: de resina autem prosequaris. BRASA. Dictum iam est te pini resinam seruare, cuius Plinius de pinu minimum colligi sentit, quum tamen experientia oppositũ ostendat: forte quia Plinius à Theophrasto sumit, apud Theophrastum uero pinus larix est, ita ipse acceperit. Omnium uero optima terebinthina est.

Resina terebinthina.

SEN. Tu ergo inter resinas terebinthinam numeras?

BRA. Equidem, & ab autoribus inter resinas numeratur. At ne putes illam esse terebinthinam, quæ pro terebinthina passim venditur, flaui coloris, quia ex laricæ resina est, ideo laricina potius nũcupari deberet. Vnde Veneti, & plures Italæ gentes, non terebinthina, sed larga, quasi larica ex laricæ uocant: nam habet mellis Attici colorem. Terebinthina autem alba esse debet, perlucida, in modum coloris uitri cœrulea, odorata, sed potissimũ odore terebinthi. Ex Cypro Venetias affertur: nunc uera terebinthina, alias laricina pro terebinthina utebantur: nunc error detectus est, & ueram terebinthinam portant: sed ut commodius uehatur, eam coquunt, & in massas rotun-

das re

das ueluti placentes congerunt. SENEX. Vt conijcere possum ex his quæ dixisti, pix terebinthi nuncupari potest, quoniam per coctura fit ut aliæ picæs. BRA. Poterit & nihil impediet, nisi diuersam esse terebinthinæ coctura ab alijs picibus dicamus: quoniam terebinthina in aqua, aliæ siccę & per assationem potius densantur. Chiam summè laudat Galenus in libro de antidotis primo. Andromachus Libycam præfert. Satis est nos Cyprinam habere. Venetijs etiam non coctam uidimus, quæ duritiem quandam præ se ferebat. SENEX. Gaudeo meis temporibus inuentam esse terebinthinam, id est, ad nos allatam, quæ prius nõ afferebatur. BRA. Ex aphrica etiam, & Cycladibus insulis Venetias comportatur: verùm ex multis alijs locis, & multis arboribus resina fit. SE. Masticem quid esse arbitraris? BRASA. Inter resinas à Dioscoride numeratur, & ita sentiunt Theophrastus & Plinius: quippe resina lentici est. SEN. Legi medicos quosdam recentes, qui suo quodam libello Auicennam reprehendunt, qui ignorauerit lentiscum esse arborem ferentem masticem. BRASA. Et si Auicenna de Romano Masticæ loqui uideatur, quem in rerum natura non esse recentes quidam scioli profitentur, nos ex opposito Romanũ masticẽ, id est, Italum esse scimus. Vnde Plinius præter Chiũ, Italum etiam scribit, & Cicero rusticę plebi necessariũ esse pro uarijs tẽporibus cognoscẽdis tradit. Circunferuntur de hac arbore Ciceronis uersiculi:

Iam uero semper uiridis, semperq; grauata
Lentiscus triplici solita est grandescere fœtu:
Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi.

Vt apud Romanos in honore fuisse lentiscum deprehendatur. Recentes ergo immeritò Auicennā reprehendunt, qui de Romano mastice loquatur. Imò & si non dicat arborem ferente masticem lentiscum esse, id tamen innuit, quum inquit ex ea fieri dentifricia. In hoc autē erat apud antiquos laudatissima lentiscus, & in hoc opere dentiscalpio à Dioscoride collaudatur. Imò Auicēna idem cū Dioscoride dicit in lentisco, qđ arbor in usu acutiæ, & hypocisthidis respondet: quamuis ille uocabulo barbaro utatur herisisthides. Vnde de his recentibus apprime mirandū, qui ita temere sine culpa Arabes reprehendant, & Mauritanos accusent, qui è sua lingua in Latinam peruerse interpretati sunt. Fortè si tot haberent Mauritani literarū sectatores, quot Græci, mendis carere in pluribus perciperemus. SENEX. Habetne duritiem illam mastix, quum ab arbore sumitur? BRASAVO. Non, sed resinæ duritiem solum, postea magis ac magis exiccatur. SENEX. Resinarum ordinem secundum perfectionē & imperfectionem libenter addiscerem. BRASA. Id liberter agam, de his præsertim, de quibus antiqui meminere. Inter alios Galenus libro de simplicium medicamētorum facultatibus octauo, per adstrictionem resinas scribens hunc ordinem obseruat:

Prima Lentiscina, id est, mastix.
2 Terebinthina,
3 Strobilina,
4 Pinea,
5 Picea,
6 Abietina,

In digeren

In digerendo resinarum ordo:

Prima Terebinthina,

2 Lentiscina.

3 Aliæ quæ parum differunt, in maiori aut minori digerendi actione.

In abstergendo resinarum ordo:

Prima terebinthina.

2 Aliæ, quæ non differunt in abstergendo, sensibili aliqua differentia.

3 Lentiscina, quæ minus alijs abstergit.

In attrahendo resinarum ordo:

Prima Terebinthina.

2 Aliæ, quæ in attrahendo eadem ui insigniuntur.

3 Lentiscina, quæ cæteris minus attrahit.

In emolliendo resinarum ordo:

Prima Terebinthina,

2 Lentiscina,

3 Cypariſſina.

4 Aliæ, quæ æquo modo molliunt.

Possemus & secundum acrimoniam eas comparare, sed Dioscorides nos uocat, qui omnes resinas alio ordine disponit, absolutum perfectionem resinarum considerans, quæ in hunc ordinem disponi possunt:

Prima Terebinthina,

2 Lentiscina,

3 Picea,

4 Abiegna

5 Strobilina,

6 Pinea.

Venetijs pro officina tua ueram terebinthinam, & masticem emere poteris: & præter hæc ex omni resina fuliginem para, ut Dioscorides primo libro scriptum reliquit, & ad medicos usus serua. SENEX. Suntne aliæ resinæ? nam tu in exarandis Galeni ordinibus cypariſſinæ meministi. BRA. Imò & acerna uel Zigia reperitur. Est autem tertium genus aceris Zigia, et multæ aliæ ex uarijs arboribus, sed quæ in usu potissimum sunt, ex prædictis fluunt. SENEX. Vnum solum aduerto, quum resinam absolute dicimus, illam pini intelligimus, quam Rasa nulla determinatione addita uocamus. BRA. Ita usus fecit: nam & si apud antiquos resinam inueniamus, terebinthinam ob excellentiam intelligere oportet, nisi alioqui appellare consueuissent ut in nostro usu est. Nunc reliqua prosequaris. SE. Oro, ne aliarum gentium nomina prę tereas. BRA. Id libenter agam: pix à Gallis pois, ab Hispanis pez, à Germanis bech nuncupatur: Masticem vero Galli mastic, Hispani ex Lusitania almeZaga uocant, & Galli etiam ut nos ferè & Hispani ac Germani terebinthinam uocant: nam primi terebinthine, alij termentina, tertij terbentim proferunt. SENEX. Gummi Arabicum sequitur. BRASA. Gummi genera tot esse, quot sunt arbores, è quibus manant, autores testantur, sed hoc genus, quod Arabicum nominamus, & ab aliquibus Babylonicum, ab alijs sarracenicum dicitur, à nullo antiquo autore particulari nomine donatur: quum uero hoc nomen potius sit ab Arabibus inuentũ, quã Græcis, gummi Arabicum, ideo ab Arabibus petẽdum est, & ex ipsis quid sit inueniendũ. Serapio gummi Arabicũ ex arbore acutiæ

Resina si gia

Gummi Arabicũ.

acatiæ manare dicit, & Dioscorides lib. primo ex arbore acatiæ gummi colligi scribit, aptum ad spissandum, refrigerandumq;, quod ex spina fieri monet. Vnde Plinius capite. xi. xiij. libri, optimum gummi docens, ex spina Ægyptia esse inquit. Acatia uero est Ægyptia spina, ut à Dioscoride docemur: est autem uermiculatũ, colore glauco, purum, sine cortice (scilicet arboris, non ipsius, ut multi quidem decepti sunt gummi corticem habere arbitrantes) dentibus adhærens, sed Græci nullum habent peculiare nomen, quo ipsum indicent, nisi Arabico utamur: tamen ex spina gummi, uel acatiæ gummi dicunt. SE. Nostrum gummi glaucum esse non uidetur. BRA. Imò quandoq; glauci coloris uidi, quandoq; albi, quandoq; aurei. In causa est arborum diuersitas, à quibus educitur: nam una arbore non sumitur gummi nostrum, sed pluribus: propter id diuersos colores, et diuersas proprietates habet. Spina autem illa, quæ acatiam facit, etiam in Arabia nascitur, hinc nomen sortitum est, gummi Arabicum: Babylonicum uero quia circa Babyloniam Aegypti concrescit. At Sarracenicum dicitur, quia uulgus nostrum infideles, & præsertim Mauritanos, sarracenos appellare solet, propterea quod ex Aphricæ parte, & Mauritania uenit, Sarracenicum uocant, ut hoc gummi, quod Sarracenicum dicitur, quia ex Aphrica etiam conuehatur, Latinè gummi acatiæ, aut gummi Ægyptiæ spinæ dici deberet. Verùm aliarum arborum gummi mixta sunt, ideo uarij colores in ipso cernuntur. SEN. Quarum arborum. BRA. Amygdalarum ambarum, cerasorum prunorũ, uitium, olearum, ulmi. SE. Habentne diuersas uires hu-

ius gummi genera?. BRASAVO. Habent, & unum alio deterius est. SENEX. Nisi ægretuleris, optarim ut quendam ordinem perfectionis & imperfectionis edoceres. BRASAVO. Id libenter agam, à perfectiori exordiens, & mox alia secundum uires scribentur:

Primo, gummi Arabicum ex Aegyptia spina.

2 Ex amygdalis amaris.

3 Ex Ceraso.

4 Ex pruno.

5 Ex fructibus.

6 Ex ulmo.

Quum alia sint gummi genera, penes ordinem prędictũ perfectionis & imperfectionis, eorum firmam experientiam, & statum nondum habeo. Ideo ad aliud tempus pertractare differam, præsertim quia ad nonnulla priuatim ualent, ut est gummi ex uitibus quod priuatim infantium vlceribus aptissimum est, & olearum priuatim dentiũ doloribus succurrit. Nucęs quoq; suum gũmi habent, quod eodem modo sicut alia ex trunco emanat. Apud Arabes electuarium fit, quod de cineribus uocant, apud Auicennam præsertim, in quod gũmi nucis intrant. SENEX. Nonne & Dragagantum ĩter gummi species numerat?

Dragagantum.

BRASA. Naturam gummi habere Dioscorides prodidit: proprie autem gummi non est, quãuis recẽtes gummi Dragaganti appellent. Est autem Tragacantha (ut recte loquar) radix lata, & surculosa, supra terram eminens, è qua rami humiles, firmi, latè diffusi, folio numeroso, tenui, pusillo, intercurrentibus spinis fronde sua contectis, & cãdidis, ualidis, subrectis, de qua tertio libro Dioscorides

Dragacantha.

scorides agit. Ex hac radicæ incisa succus emanat, qui in lachrymam coalescit: hic etiam succus Tragacantha nuncupatur. Recentes uocabulum corrupere, & dragantum uel dragaganthum dicunt. Conglutinat, ut gummi. Anti qui in Creta solum nasci arbitrati sunt, & re uera in Creta abundat, et è Creta Venetias affertur, imò nomen Tragio Cretam significare certum est, quia spina sit Cretica. Tamen alijs locis nascitur, in Arabia, in Achaia, i Media Asiæ, in Pelopõnesso. Quicquid sit, naturam gummi habet: secundum Dioscoridem per radicis incisionem fit. At Theophrastus sponte emanare censet. Ad gummi igitur redeuntes, Paulus Aegineta quum de Commi, id est, gummi pertractat, ea tantum animaduertit, quæ à Galeno breuissime expositæ sunt. SENEX. Notas scire optarem, quibus probatissimam tragacantham noscere possim. BRASA. Ex Dioscoride lubentissime aperiam, sit trã slucida, leuis, gracilis, pura, subdulcis. SENEX. Iam noui. Ad reliqua gummium genera accedas. BRA. Enumera tu quibus in officinis utimini. SE. Gummi habemus, quod elemi nuncupamus. BRASA. Cuius arboris ẽ? SENEX. Abs te peto. BRA. Quid sentiam lubens edocebo: an uero nodum explicabo, iudex eris. Dioscorides libro primo de gummi oleæ Aethiopicæ pertractat: hoc gummi, Arabicum gummi esse putat Hermolaus, nos è contra gummi spinæ Aegyptiæ acutiam ferentis esse gummi Arabicum arbitramur, imò ita esse debere certũ sumus: quamuis & aliarum arborum gummi mixta sint: nam à Plinio id gummi cæteris perfectius dicitur: nos autem perfectius gummi non habemus Arabico dicto.

Gũmi elemi

Quam ob rem, & ex his, & ex colore, non possum cum Hermolao asserere gummi oleæ Aethiopicæ esse gummi Arabicum, sed quandoque inclinauimus, ut gummi oleæ Æthiopicæ esset gummi elemi dicti (ut inquit Hermolaus) quasi Enhæmi. In id autem nunc potius inclinor, corruptum esse uocabulum oleæ in eleæ, postea in elemi. Reperitur autem hoc gummi & in Italia: sed uos pharmacopolæ re quadam utimini mihi ualde odorata pro gummi elemi, quam resinam potius quàm gummi existimo. Quid uero sit nondum comperi: satis tibi nunc sit, ex olea Aethiopica, & etiam Italica gummi oleæ haberi, uel ut uos dicitis, gummi elemi, quod Plinius dentibus ualere ostendit. Quin & ex oleastro habetur, quod his notis deprehenditur: simile est scammonio, sed ruffiuscu lum, & exiguis stillicidijs concretum, gustu mordaci, nec gummi aspectum habens: Id enim damnatur quod gummi aspectum præ se fert. Quam uero uos pro elemi, id est, oleæ lachryma accipitis, cum scammonio similitudinem non habet, nec ruffa est, nec concreta exiuis stillicidijs, nec gustu mordaci: imò potius quandoque dubitaui, quod gummi hæderæ nuncupatis, gummi elemi esse, si mordacem illum gustum habuisset. SENEX. Nescis igitur quid ea res sit, quam gummi elemi appellamus? BRASAVO. Ad hoc usque tempus quid sit quo vtimini, ignoro, sed breui spero rem hanc assequuturum: satis nunc sit gummi elemi uerum, esse gummi oleæ: non dico Aethiopicæ, sed cuiuscunque loci, modo olea lachrymam habeat. HER. Oblitus es aliarum gentium in prædictis gummi nomina edocere: his tumẽ maxime oblecto.

BRA

BRASAVO. Ne Herbarium noſtrum ſuo deſiderio fruſtrari uidear, à gallis gummi Arabicum, gomme Arabic, & Hiſpanos gomma arabica nuncupare ſcias, Dragagantum uero, Galli gome dragant, Hiſpani gomma dragante, Germani driant uocant. SENEX. Gũmi hederæ proſequaris. BRASA. Ex hedera libro tertio fieri lachrymam Dioſcorides cenſet: uos pharmacopolæ gũmi quoddam circunfertis hoc nomine appellatum gummi hederæ quod non eſſe gummi hedere id' teſtimonium eſt, Dioſcoridem lachrymam hederæ pſilothron eſſe dicentem: ſed gummi illud ueſtrum, non ſolum pſilothron non eſt, imò nec mordicantem guſtum habet, aut qui calorem oſtendat. Vnde & Galenus libro ſeptimo, de ſimplicium medicamentorum facultatibus, de ciſſo, id eſt, hedera tractans, inquit, lachrymam eius pilis nudare, & eſſe uſque adeò poteſtatis calidæ, ut obſcurè adurat. Quam ob rem non eſt gummi hederæ, uel lachryma hederæ, quam uos pro ea circunfertis. SENEX. Quid ergo eſt. BRA. Guumi alterius arboris, quam ignoramus: nam & experientia hedera conſiderata, uerum gummi, id eſt, lachryma hederæ cognoſci poteſt. Ego quandoque hanc lachrymam ſupra hederæ truncum concretam uidi, ab ea quam habetis longe diuerſam. A Gallis gomme de lierre nuncupatur. SENEX. Putasne ſandaracham inter gummi numerandam? nam gummi uidetur, ſi proprietates eius contemplor, & guſtum, & corticem arboris quandoque coniunctum. BRASA. Apud probos autores duo nomine ſandarachæ intelliguntur. Vnum eſt quod cherantemum dicitur, uel Rhitaces, de quo in apomeli Dioſcori-

Gummi hederæ.

Sandaracha.

des quarto libro, & Hermolaus in Corollario, cap. 543. in lilio: sed hæc uestra sandaracha, quã à uerno rore uernicem dicunt, nihil ad rem medicam. Est alia sandaracha de qua Dioscorides quinto libro, quæ cum auro & argẽto inuenitur, & argenti fodinis, flammeo colore ad satietatem ruffescit, fragilis, puraq;, & habens quodammodo cinnabaris colorem, & reddens uirus sulphuris. Hæc est uera sandaracha, quam in officinis haberi oportet: de qua Galenus, Paulus, & Dioscorides medicas uires tradunt, cuius uicæ auripigmento uti possumus, quoniam easdem uires habet. Inter auripigmenti massas sandaracha inuenitur, & nunc ego domi habeo veram sandaracham auripigmento nexam: eadem enim fodina colliguntur. Fit etiam adulterina sandaracha ex cerussa decocta, ut Vitruuius septimo Architecturæ libro docet. Illud autem casu inuẽtum est, facto incendio, ubi erat cerussa: hæc sandaracha pictoribus magis apta est, naturalis uero medicis. SE. Sandaracham libenter cognoscerem, qua omnes ferè medici utuntur, & paucissimi, imò nulli cognoscere uidentur. BRASAVO. Tibi in tua officina sandarachã ostendam. SENEX. In mea officina? Fortè illam portubis. BRASAVO. Imò in tuis pyxidibus inueniam. Considera auripigmentum tuum, uidebis aliqua parte rubescere, ut ferè in minij colorem uergat. SENEX. Id frequentissime uideo, imò auripigmentum ita rubrum superioribus mensibus à luteo discreui. BRASA. Illud rubrum sandaracha est: eadem enim fodina, & sandaracha, & auripigmentum effodiuntur, imò simul mixta sunt: sed quod maius est, audias, auripigmentum &

sandara

sandaracha idem re sunt, differunt tamen per maiorem & minorem decoctionem naturæ: nam & idem ab arte fieri percepi, & tu ipse experiri poteris: sume auripigmẽtum, & uitreato uase impone, supposito igne ut liquescat & accendatur: accenditur ferè ut sulphur, si per aliquod spatium combusseris, inde frigescat. Videbis oculata fide per hanc decoctionem auripigmentum sandaracham euasisse. Si etiam auripigmento pinxeris, & sandaracha, eundem ferè colorem faciunt, nisi quod in sandaracha intensior est, quàm luteus. In auripigmento magis floridus: nã sandaracha color in eum qui uulgò ranzo appellatur, inclinat, in quem etiam is dependet, qui ab auripigmento ustо fit, ut auripigmentum ustum in sandaracha naturam transiuisse deprehendi possit. Nec mouearis, quòd sandaracha rubra dicatur, quoniam rubra quidem est uisu, sed quum teritur, & aqua miscetur, hoc est aptatur ad picturæ opus, hunc colorem luteum intensum facit, non rubrum: unde minio similis est uisu sandaracha, non autem opere, quum ea picturæ fiunt: ut manifeste cognoscas sandaracham ueram esse auripigmentum à natura magis coctum: quod si arte coxeris, eundem colorem insigniri uidebis. Tu ipse experiaris, quemadmodum & ego pro noscendis exquisitissime sæpius expertus sum, imò & qđ Risagalum uos nuncupatis ex auripigmenti genere est. Qui uero inquiunt Venetijs auripigmẽtum liquefieri, & arte in leuigatas assulas parari, quas risagalum postea nuncupant, decipiuntur: nam in fodinis auripigmenti Arsinagal reperitur, et eiusdẽ generis est, sed uilius, ideo & uiliori pretio uenditur. In quo reperit Risagallo. Arsinagal.

etiam sandaracha: color enim sandarachæ magis ignitus est, & aliqua parte cinnabarim refert, redoletq; sulphuris odorem. Recentes Chymistæ arsenici nomine tria intelligunt, auripigmentum, risagalum, & quod particulari nomine arsenicum uulgò dicimus. Chymistarum nomina hæc sunt: arsenicum croceum, quod est auripigmentum: arsenicum rubrum, quod est sandaracha: arsenicum album, quod ita simplici nomine à nobis uulgò dicitur. Sed in uno decipiuntur, quia arsenicum album non esse minerale arbitrantur, sed inquiunt Venetijs esse quiui ignis ita parent, & arte ex auripigmento faciunt: quod falsissimum esse, & inexpertes agyrtæ noscunt: nam ex minera defoditur nostrum arsenicum. Sed Chymistæ suã hanc distinctionem ab Auicenna accepere ita innuente. Serapio autem sub capite Narneth, quod est. 381. id est, auripigmenti, sandaracham etiam intelligit, et arsenicum album: quod uero sub auripigmento sandaracham accipiat, ex eo deprehenditur, quoniam ex sententia Dioscoridis inquit in eisdem fodinis auripigmentum citrinum inueniri, in quibus inuenitur auripigmentum rubrum: hoc autem à Dioscoride dicitur sandaracha, & in calce uerborum Dioscoridis à Serapione adductorum, caput de sandaracha Dioscoridis ponitur, & suas proprietates assignat sub nomine auripigmenti rubri, ut certum sit apud Serapionem sandaracham esse auripigmentum rubrum unde frequentissime in auripigmento sandaracha inuenitur, & in dicto risagalo, quod & ipsum in auripigmenti genere censendum est. Risagalum uero & nonnulli arsenicum uocant: sandaracha à Serapione auripigmentum

rubrum appellatur. SENEX. Gaudeo semper plurima discere. Sandaracham habeo, habere autem ignorabam. Verùm quum venenum sit præsentissimum, quomodo à Dioscoride in vsu medico ualere iudicatur? BRASAVO. Non mirum, quoniam multa venenata alijs mixta mitiora fiunt, & apta medellæ. Nam Dioscorides sexto libro sandaracham inter venena numerauit, & quibus remedijs eius noxa aboleatur. Miror de Rodulpho Agricola, qui in suo Bermano, sandaracham non olere uirus sulphuris scripserit. Si ipse tractasset, & manibus fricuisset, sulphuris odorem euitare non potuisset. Imò sit (ut nos fecimus) accendisset, oculis fumum sulphuris uidisset & nidorum naribus persensisset. Adde eundem autorem admirari Dioscoridem, qui cinnabaris colorẽ habere dixerit: tamen à Dioscoride nunquam hoc dicitur, sed quod aliquem colorem cinnabaris habet, id est, aliquo modo inclinat: in rubrum enim vergit. At mixta aqua, & optime trita luteum colorem facit parum intensiorem colore simplicis auripigmenti, sed eiusdem apparentiæ cum colore auripigmenti usti. Quum ergo in antiquorum descriptionibus sandarachã scriptam inueneris, partem rubram auripigmenti accipito, aut rubram partem risagali dicti. Si uero desit pars rubra, eam partem arsenici aut auripigmẽti sumas, quæ in rubrum magis inclinat. SENEX. Id autem, quo pro sandaracha utimur, & gummi uidetur. quid est? BRASAVO. Est gummi iumperi: nam Arabes sandaracham appellant gummi iuniperi, ex quo puluis fit, quem uernicem uulgò nuncupamus, ad delinendas chartas ne bibulæ sint: & pictores eo utuntur in qua

Gummi Iuniperi

dam compositione uernicem appellata, ex oleo nucum aut lini, Aloë (ut lucem coloribus tribuant) & hoc gummi. Miror cur in usum medicum uenerit hoc gummi: quoniam Plinius libro decimotertio, capite undecimo, gummi Iuniperi ad nihil utile censuerit. SENEX. Quare ducti recentes hoc gummi sandaracham putarunt? BRA. Decepti sunt in nomine, quia apud Serapionem sandarax scriptum inuenere, ipsi Sandaracham putarunt, tamen Arabes quos Serapio adducit easdem uires huic gummi attribuere uidentur, quales Dioscorides, & autores uere sandarachæ attribuunt. SENEX. Cur uernix dicitur. BRA. Aliud coniectari non possum, quàm cũ Hermolao dici quasi uernus ros: gummi enim Vere potissimum fit, & æstate perficitur, præsertim ex rorida substãtia. Galli ut nos, uernix. Hispani uerniz Germani uernis appellant. SE. Aliud gummi sequitur, quod charabe nuncupant. BRA. Nescio an alia simplicia re inconstantiores sint autores tam antiqui, quàm recentes, quàm in hoc uocato Charabe. Omnes electrum uel succinum esse putant, tam qui nuper, quàm qui antiquitus scripsere. Tu Plinii lege capite secundo, libri tricesimiseptimi, ubi græcorum poëtarum fatuitates aperit, qui putarunt lachrymas esse sororum Phaëtontis in populos conuersas circa Eridanum, ut hinc etiam collectum sit Charabe, aut electrum gummi esse populi nigræ, quod Serapio & Auicẽna sentire uisi sunt. Ipsi enim caput faciunt de haur romu id est populo, & omnia scribunt quæ à Dioscoride in populo nigra traduntur. Duo autem capita ab Auicenna sunt, in quibus idem præcise scribit. Vnum, quod est.

Gummi charabe.

in quo de auro Romano disserit. Aliud, quod c. 510. ubi de nuce Romana percurrit. Sunt autem duo capita, ubi de eadem re & eodem modo scriptum est. Capite autem 374. de charabe loquitur, quod nucis Romanæ gummi esse dicit: appellat autem charabe lingua Persica, quasi paleam rapiens. Non est autem hic locus contrarietate pertractandi in horum capitum qualitatibus, quia nostrum institutum est rem tantum aperire. Quod autem Auicennæ de gummi nigræ populi loquatur, tum ex proprietatibus apparet, tum ex nomine ipso. Inquit enim, haur Romanum appellari achirosa: Græci autem ut Dioscorides et Galenus, populum nigram ἀίγειρος appellant: ut manifeste appareat, Auicennæ interpretem corrupisse uocabulum, & pro ἀίγειρος achirosa scripsisse: uel forte librarij fuere, qui ita per uices describentes corruperint. Ad rem igitur, uideo antiquos autores in hac re adeò diuersos, vt quid dicendum sit ambigam. Plinius capite secundo, & certo ultimi libri de hac re incertè tractat. Dioscorides electrum gummi esse nigræ populi in Eridanum defluens sentit. Primo libro in nigræ populi capite, postea secundo libro lyncurium, id est, ex urina lincis factum lapidem electrum esse iudicauit: hæc tamen incerte proponit, vt de re ipsa incertus esse uideatur. Galenus & Paulus de gummi albæ populi pertractant, tamen electrum uel succinum esse non dicunt. Res adeò inconstans est, ut ferè me explicare non sciam: hoc tamen certè deprehendo Genuensem, Pandectarium, & cæteros recentes aberrare, putantes rem illam, quam nos ambro appellamus, esse Arabum charabe: error autem est, quia

charebe arabum est gummi populi nigræ, & etiam albæ quam Græci simpliciter λεύκην appellant, nos populum albā Latinè: nostra materna lingua Græcos imitamur, quia albaro quasi album appellamus, ut Græci λεύκην. Ex his duobus populi generibus gummi fieri certum est, quod ab Arabibus charabe uocatur, à Græcis albæ populi resina uel gummi, à Latinis eodem modo dici debet. Causa autem erroris fuit, quia Dioscorides hoc gummi electrum appellari monet, & Chrysophoron. Sed Dioscoridis uerba pensitanda sunt, qui ita esse simpliciter non dicit, sed ab aliquibus ita appellari, ñ non est uerum electrum, id est nostrum uocatum Ambrum, quamuis ab aliquibus tali nomine ob similitudinem appelletur: unde in hoc me resoluo, charabe Arabum, & gummi populi albæ Græcorũ idem sunt, et non sunt nostrũ electrũ, uel ambrũ, ut recentes putant. S E. Duo abs te scire percupio, quid sit res ea, qua pro charabe utimur. Præterea quid apud antiquos sit res ea quam ambro uocamus, quo indices fiunt, quibus mulieres numerant preces, quas Deo singulis diebus fundunt. B R A S A V O. Id quod in officinis pro charabe habetis, idem est penitus cum ambro, quo indices fiunt. Tu experimentum sumere poteris, ut ego frequenter expertus sum: accenditur charabe, & ambrum, & eodem odore redolent, eandem guttam faciunt, eandem flammam: sume frustum eius rei, quam uocas charabe, & unũ indicem ambri, & accensæ candellæ admoueas, accendũtur eodem modo, & eisdem omnibus notis præscriptis, imò & uisu, colore, splendore conueniunt, & ex eodem loco ad nos referuntur: ex mare Dantisci ad nos fertur

& am-

ambrum, & charabe. Est autem Dantiscum mare in Germanico Oceano: ea autem pars quæ nunc Dantiscus dicitur, ab antiquis Cosmographis Prussia nuncupatur, unde ex Prussia habetur. Quid uero sit, nesciunt se explicare qui illinc veniũt. A Germanis ex Prussia in Pannoniam, mox (ut inquit Plinius) Prouinciam: (est autem prouincia ea pars Galliæ, quæ nunc Prouença uocatur,) inde Genuam affertur, & nonnulli mercatores Venetias contẽdunt. Quæ à Plinio dicuntur capite tertio libri trigesimiseptimi, certissima sunt. Nasci in insulis Septentrionalis Oceani defluente medulla pinei generis arboribus, ut gummi in cerasis, resina pineis: erumpit humoris abundantia, densatur rigore, uel tepore autumnali: quum intumescens æstus rapuit ex insulis, certe in littora expellitur, ita uolubile, ut pendere uideatur, atque consistere in uado: quod arboris succum esse etiam prisci nostri credidere, ob id succinum appellantes. Pineæ autem arboris esse, indicium est pineus in attritu odor, & quod accensum tedæ modo, ac nidore flagret. Qui in Prussia prope mare Dantiscum habitant, colligunt circa maris littora ambrum, charabe, uel succinum, sed ipsi unde ueniant nesciunt: quod uero destillet, hoc argumento notat Plinius, quia sunt quædam intus translucentia, ut formicæ, aut culices, lacertæq; , quas adhæsisse musteo non est dubium, & inclusas indurescenti: hoc nos frequentissime uidimus ambrum, apes, muscas, formicas, festucas inclusas habentem: imò & domi habemus, in quo adeò mire formica, & integrè inest, ut nec minimum crus desit. Nostræ mulieres sibi parant indices ad salutationes Angelicas nume-

randas, et ad ornanda colla: sed tempore Plinij erat agrestium fœminarum Transpadanarum ornamentum, monilium uicæ succina gestãtium, maxime decoris gratia. Etiã & nostro hoc tempore sole populares, & agresliores succino pro ornamento utuntur. Succinum igitur & charabe idem sunt, & gummi est pineæ. Nos in pinetis Rauennatibus gummi uidimus simile succino, & accendimus eodem odore quo succinum, sed non ita durum: fortè quia alio cœlo, quàm Septentrionali ortum. Constat autem & ex India conuehi. Vnus tantum est succini color, sed differt per magis & minus: aliud enim est candidum, aliud colore ceræ nouæ. SENEX. Hic est color charabe quod habemus passim in officinis. BRASA. Aliud est fuluum, aliud tanquam mel coctum. SENEX. Et etiam nostrum charabe hunc colorem habet. BRASA. Nunc mulieres nostræ nonnullæ flagrantẽ probant, aliæ turbidum. Tempore Plinij erat maxima autoritas trãslucentibus, præterquã si nimio ardore flagrarent: imaginẽq; igneam inesse, non ignẽ placebat. A Germanis gelbernid stean nuncupatur, ac si dicant, crocei coloris lapis: quamuis Plinius referat suo tempore à Germanis glessum dici, & propterea insulam Glessariam in mari Oceano dictam. Martialis & ipse nouit in succino formicas occultari, inquiens:

Cum Phaëthontea formica uagatur in umbra,
Implicuit tenuem succina gutta feram.

Sed ipse postea ueluti poëta ex sororibus Phaëthontis plorantibus succinum prodire arbitratur. Decipiuntur qui è terra ueluti bitumen concrescere dicunt. Præter dictos colores

lores

lores nos nigrum Ambrum habemus, sed arte factum est: nam tingitur omni colore, præsertim Plinij tempore, seuo hœdino & radicæ anchusæ tingebatur: quippe etiam conchylio inficiebantur: quum sit ambrum tinctum, an verum ambrum sit, id est, succinum, uel electrum, igne deprehendes, quoniam uerum ambrum flammescit, odorem pineæ spirans. Si uero ex re dicta smaltum sit, non flammescit, nec odorem pineæ habet, quamuis succinum alio colore infectum ægrius flammescat, quàm purum, tamen non possunt non habere etiam succina tincta proprietatem eam, festucas, paleas, et sicca folia ad se trahendi, quũ attritu digitorum, aut uestis calescunt: hoc etiam unum indicium est cognoscendi uerum ambrum tinctum à non uero: & hæc proprietates fecit ut Arabes charabe nuncuparent, quod lingua Persica significat paleas ad se trahere. Vnde & Dioscorides in lyncurio, ipsum pterygophoron, quia in se trahit floccos & stramenta, uocat. Tamen multa alia sunt præter ambrum, quæ ita trahunt: quam ob rem succinum, uestrum charabe, & electrum idem sunt, & gummi pineæ induratum esse credendum, imò certe asserendum est, quamuis hoc uocabulum electrum ad multa alia significanda ab antiquioribus accipiatur: nam uocabulum electrum, succinum significat, & lapidem ex urina lyncis factum, & naturale quoddam habens quintam partem argenti in auro, & arte factum ex tribus partibus auri & una argenti: hoc autem tertium electrum aurum & argentum mixtum habens, à Chimistis Phëton nuncupatur. Quid uero sit ambarum, dictum apud nullum antiquorum inuenire potui: Electrum.

Ambarũ, siue Ambraca.

quanquam arbitratus sim antiquos aliquos sub succino hoc, ambarum nostrum intellexisse, eo argumento quia nonnulli odoratissimum ipsum fecere, & ex terra ueluti bitumen prodire, tamen incertus sum. Tria genera ambari apud recentes inueniuntur. Vnum, ruffum & pingue, quod cæteris præfertur, quod Selachiticum à loco Indiæ ubi nascitur, appellatur. Aliud, subalbidum, quod Sechra dicitur ex Arabia Felici asportatum. Tertium, nigrum, quod cæteris ineptius est. Primum uidimus Genuæ, ubi manicæ odoratiores fiunt, quàm in loco altero Italiæ. Secundum & tertium, frequentissima sunt Venetijs. Auicẽna & ipse in capite de Ambra tria genera numerat: intelligit autem per Ambram, Ambarum: laudat & ipse primum genus, quod (suis uocabulis) ipse dicit esse grisei coloris: nigrum uilipendit, quod fuisse in uentre piscis asserit. Idem Serapio de Ambra, id est, re illa odorata quam Ambarum nuncupamus. Nullus est antiquus (quem legerim) qui de hoc ambaro loquatur. Apud Aëtum reperiri Ambar, scribit Hermolaus, hoc intelligens (ut putat.) Nos autem non ambar, sed ambram inuenimus, libro decimosexto, capite. cxxxiij. An vero de ambaro loquatur, uel de succino, aut altera re, incerti sumus. Suspicamur tamen loqui de ambaro, tum quia illud nomen habet proprium, succinum & electrum, de quibus secundo libro agit sub illis nominibus: quamuis simul & semel lyncurium scribat, ut uisus sit succinum verum ignorare, tum quia ponit ambram in compositionem suffumigij muscati, in quã potius ambarum, quàm ambrum, id est, succinum, interserendum erat. Quanquam et succinum non careat odore,

præsertim

præsertim quum aduritur, & ad suffumigie aptum est, quia ignem recipit. Hermolaus tamen nomen inuenit nostro ambaro, quippe iubet succinum orientale appellari primus omnium. Fabulantur qui sperma ceti esse contendunt, & qui fructum cuiusdam arboris sub mari existentis, & qui iecur piscis, aut piscis stercus esse putant. Constat enim scaturire uarijs locis sicut bitumen, & sulphur, in India & Arabia. S E. Reperiturne apud Serapionẽ nostrum ambrum, quo indicæ fiunt? B R A. Fortè est in capite. xlvi. apud Serapionem, ubi de styracæ pertractat, inquit (de quadam re loquens) uocari styracem heremiturum, qui est ambar, & lubne heremiturum: nisi hoc sit nostrum ambrum, uel simul confundat in charabe (ut videtur) nunquã apud Arabes inuenire potui. Tu alia prosequaris, quoniam in charabe, id est, succino immodicus uideor, licet non innecessarius. S E N E X. Gummi pini consequitur. B R A. Prçter resinam in pini truncis, gummi albicans concrescit, quod à nobis pini gummi, à Gallis Gõme de pin nuncupatur: sed ob resinam in raro usu est. S E. Ergo ad assam fœtidam ueniamus. B R A. Quod nos laser, Arabes corrupto uocabulo assa dicunt, σιλφιον à Græcis nuncupatur. Vnum tantum genus apud Dioscoridem, & probos autores inuenio: uos autem pharmacopolæ, & recentes duplex genus assæ facitis, fœtidum, & odoratum. Opus est apud antiquos experiri an hæc duo genera inueniantur. S E. Ego frequenter assam odoriferam, & assam dulcem inuenj, sed nunquam uidere contigit. B R A. Recentes in assa dulci decepti sum: nihil enim apud probos autores etiam Arabes reperitur, quod

Gummi pini.

Assa fœtida. Laser.

dulcis assa nuncupetur. Ideo illi recentes aberrãt, qui glycyrrhizæ succum arbitrantur, & perperàm Rhasim interpretantur in capite de diminutione coitus: ubi inquit Altit, ipsi interpretantur assa dulcis, quũ potius gummi assæ interpretari debuissent: sed hæc aliàs. Tu (ut inquis) fœtidam assam uidisti, odoratum autem nunquam uidere contigit. SE. Equidem. BRA. Et ego odoratam assam apud antiquos inuenio, sed ipsam ostendere non possum: fœtidam uero apud eosdem inuenire difficile est. SEN. Abs te quid hæc sint, libenter addiscam. BRA. Aliàs putabam, quod à Dioscoride silphium, à Latinis laserpitium appellatur, duo cõplecti, uestram dictam assam fœtidã, & belzuinũ, itaq; à pueritia ferè imbiberã. Auicenna in causa fuerat, qui assam in fœtidam, & odoratã distinguit: ipse Altit sua lingua dicit. Interpres barbarus, non Latinus laserpitium scribere uoluit, et assam dixit, hoc nomen corrumpens, sicut cætera alia corrumpere assuetus erat: tamen Dioscoridem, Plinium, Galenum, Paulũq; cõsiderans, laserpitium non esse nostram assam fœtidã, multis testimonijs probari potest: si Plinium lib. xxvi. cap. xxiij. legeris, manifeste deprehendes silphium aut laserpitium in medicina et coquina ualere: nostra autem assa fœtida in coquina nihil ualet, imo omnes dapes corrũperet: et quamuis plura genera distinguat, id est, per uarias prouincias, in quibus perfectius & imperfectius nascitur. Idẽ facit libro. xix. capite tertio, ubi laserpitium inter ea, quæ comeduntur, enumerat, & in utroque loco magnam existimationem ostendit, in qua laserpitium fuit, & ingens ipsius pretium. At uestra assa fœtida in nulla existimatione un-

ne unquam fuit, & nunc non est, utpote cuius una libra decem Ferrariensibus solidis ematur, qui sunt uiginti Veneti. Dioscorides quoque inquit radicem eius commendari sapore ad intinctus & iusculenta, & garum. Idem sentit ad cibaria esse utile laserpitium Theophrastus lib. vi. de plantarum historia: ut hæc omnia ostendere uideatur uestram assam fœtidam, non posse laserpitium, aut silphiũ antiquorum esse. Adde laserpitium colorem modicè russum habere, translucentem, & redolere myrrham, habere q; intensum odorem, sed nostra assa fœtida omnia in oppositum habet: quare assa fœtida laserpitium esse non potest. Belzuin vero ita à nobis uocatum, antiquorum laserpitium esse uidetur: nam commendaretur inter cibaria, et credendum est arboris radicem ex qua colligitur, odoratas dapes reddere posse: unde animus inclinat laserpitiũ lachrymam illam esse, à nobis belzuinum appellatum: hi enim qui triremes & Lusitanorum celoces ascenderunt, arborem ex qua belzuinum colligunt describentes, laserpitium Dioscoridis aut silphium exquisitè describũt, præter id quod ipsimet ab ipsa ueritate coacti belzuinum laserpitium appellant. Serapio etiam inter Arabes laserpitium sub nomine Aniudem, id est, assæ tradens, ea tantũ dicit quæ à Dioscoride & Galeno de ipsõ scripta relinquuntur. SENEX. Ergo de nostra assã fœtida antiqui nusquam loquuti sunt? BRA. Dum tecum loquor, in ipsam incidere uideor, & quid sit apud antiquos, presentatur: unde quum laserpitium ex Syria, Armenia, Media, Aphrica, & India conuehatur, quod ex Aphrica, Armenia, & India affertur suauissimũ odorẽ habet, præsertim

Cyrenaicum: unde & opos Cyrenaicus, id est, succus Cyrenaicus appellatur. Medicum uero, & Syriacum, id est, quod ex Media & Syria affertur (ut Dioscorides inquit) uirosum odorem habet, & putrilaginem resipit, hoc est nostra assa fœtida: quoniam ex Syria Alexandriam, & Alexandria Venetias fertur. Obscurum vero colorem habet, quoniam adulteratur etiã addito sagapeno antequã arescat, & simul etiam terra: unde si recte odoraueris, sagapeni odorem persenties. Sapit enim (ut optimo dicebat Mesue, & falsò à quodam uiro reprehenditur) allij quadamtenus odorem, & à Dioscoride etiam dicitur sagapenum medium odorem habere inter laserpitium & galbanum. Ideo opus erat laserpitium Syriacum sagapeno adulteratum, sagapeni odorem habere, & suũ uirosum: propterea non mirum si adeo fœteat. Assa igitur ab Auicenna non abre in fœtidam & odoratam distinguitur: unde & laserpitium duo complectetur secundum varias urbes, & ut diuersis locis nascitur: quod nos belzuinum uocamus ex Aphrica & Armenia fertur, ut Dioscorides inquit. Adde tu & ex India: uestram autem assa fœtidam ex Media & Syria comportam: tamen utraque laserpitium dicitur. Nam laserpitium lachryma est ex incisa radice, & caule Silphij: primum ad usum mensarum est, secundum minime: quamuis credendum sit oues radice, & herba secundi generis uti posse. Succus qui est è caule (ut Plinius inquit) caulias dicitur: qui autem à radice, rizias. Inspissatur furfure & farina: propterea in belzuino frequenter quasi grana furfuris uidentur. Cyrenaicum sumuè laudatur: ideo absolute opos Cyrenaicus dicitur, uel sim

uel simpliciter, opos, aut simpliciter Cyrenaicus. In tua officina folia, radices, caulem, & lachrymam habere studeas: primum uocant mospeton, secundum magydarim, tertium silphium. Lachryma uero, laserpitium, & silphij succus uel lachryma appellatur. SENEX. Hæne certe tenes? BRASA. Inclinor nunc, aliàs hanc rem ad oculum tractaturus: nec admiratione afficiaris, rem fœtidam inter intinctus & cibaria ad saporem gratiorem accommodari: quoniam quandoquidem & nos allium, cepas, porrum inter cibaria delectamenti gratia miscemus, quæ tamen re uera fœtent, nec omnia antiquorum quæ odorata dicuntur, grato odore redolent, aut omnia sapida ab ipsis laudata. Quandoque Virgilianum Moretum parari iussi: impossibile erat etiam maxime rusticum comedere. Nonnunquam etiam aliqua Plinij unguenta parani, quæ graui odore offendebant potius, quàm delectarent. Ideo non mirum si laserpitium Syrium inter cibaria pro delectamento poneretur, præsertim radix, quę alium odorem habere debet, quàm illa lachryma fortè stercore adulterata: imò & à stercore nomen illi dedere Germani, dẽ fels drich dicentes, id est, stercus diabli, quo nomine nos uulgò solemus appellare petraleum. SENEX. Galbanum sequitur. BRASA. Ab albedine nomen sumpsit Galbanum: quod autem nos habemus, mixtum est, ut putarim adulteratum esse. Tanto uero purius est, quanto magis albicans. Similitudinem thuris habere debet, aut ammoniaci. In Dioscoridis codicibus thuris solùm legitur: à Plinio additur, & ammoniaci. In Dioscoridis codice, ammoniaci deesse arbitror, nõ ob hoc quia Plinius illam par- Galbanũ.

ticulam addiderit, sed quia Serapio Dioscoridis uerba in galbano adducens, ammoniaci addit, & res ipsa ita esse ostendit: raro enim thuris similitudinem habere uidi, frequentius ammoniaci: quanquam & ammoniacum thuris similitudinem habeat, quia ita concretum sit. Hæc igitur optimi galbani indicia sunt non eius quo vtimur, quod uel adulteratum, uel fex boni est, similitudinem thuris habeat, uel ammoniaci. grumosum sit, purum, pingue, minime lignosum, & in quo nonnihil seminis ferulæ admixtum sit, odore graui, non multum liquidum, nec multum aridum. Quod autem nos habemus lignosum est. Ex Syria Alexandriam, postea Venetias portatur. Venetijs quã doq; pulcherrimum uidimus. Miror autem quum habeat grauem odorem, cur ab antiquis inter unguenta numerentur, ut Plinius primo capite libri decimitertij, testatur: uerum id fortè fecere, ut grauia acutioribus miscentes, tertium quoddam perfectum odoratumq; inuenirent. Nam, ut eo etiam loco manifestum est, compositionem odoratã ex fœnugræco parabant, quod grauem odorem habere nemo dubitat. Aut igitur (ut prædiximus) grauia acutis permiscentes, medios quosdam odores fingebant: aut quę nobis graueolentia, antiquioribus bene odorata uidebantur. SENEX. Bdellium sequitur. BRA. Bdellium apud Græcos unum est, per regiones quibus innascitur, secundum perfectius & imperfectius distinctum. Apud Arabes duplex molechil, id est, bdelliũ reperitur, de quibus tanquã de diuersis rebus Serapio capite. cxvij. & cc. ccxciiij. pertractauit: quamuis Auicenna eodẽ capite vtrũque confundat. Quum tamen bdellium primum Serapionis ge-

Bdellium

uis genus fructus sit, qui maturatur in Mecha, in Hispania minime, non est idem cum bdellio Dioscoridis, sed secundum Serapionis bdelliũ cum Dioscoridis bdellio idẽ sum: primum enim Serapiõis bdellium, est genus palmę. Auicenna bdellium antiquorum in Arabicum & Iudaicum distinguit. Dioscorides tria genera facit per regiões, & colores diuersa: Primum genus Sarracenicum est, id est, ex Libya allatum: ea enim parte homines Sarracenos uocantur. At quia hoc uocabulum Sarracenicum, Hermolao Dioscoridis tempore extasse non uidetur, propterea Sẽbracenicum legit: quoniam Aphricum, qui uersus Æthiopiam habitant, nondum Sarracenos dicebantur. Marcello placuit, ut Scythicum & Arabicum legeretur. Tamen nomen hoc Sarracenicum antiquissimum est, & antiquior Dioscoride Sarracha urbs est: imò duæ sunt hoc nomine insignitæ urbes, ut apud Cosmographos patet: una in Media, altera in Felici Arabia. Adest & Sarracha post Nabathæos: unde Sarracenos. Quod uero fingit Hermolaus Aphros nondum dici Sarracenos, uoluntarium potius est quã certa ratione dictum. Tamen ego in Dioscoride Bactrianum legendum putaui, quod à Plinio capite nono, duodecimi libri dicitur. Serapio Arabicum in Dioscoride legit, hoc est perfectius: propterea non ab re legendum fortè est Sarracenicum, à Sarracha urbe Felicis Arabiæ, non à Libya, ut fingit Hermolaus. Probatur uero his indicijs uerum bdellium, quod amarum sit, translucidum, glutini taurino simile, in profundo pingue, & quum tractatur lentescens, sine ligno, sine sordibus, quum incenditur odoratum odore marini unguis. Hic locus

interpretes perturbauit, quia Hermolaus odore marini unguis in Dioscoride interpretatur: Marcellus autem humano ungui colore simile exponit. Græcus codex, quem habeo, & plures alij, quos legere volui dicunt, εὐῶ δὲς ἐν τῇ θυμιάσει, ὅμοιος ὄνυχι, id est, bono odore quum accendi tur, simile ungui. Du. me mouent, ut potius Hermolao cõsentiam, quàm Marcello. Vnum est, quia unguis colorem habere non debet Bdellium, nec Dioscorides de unguis colore quicquam dicit: alioqui idem cum myrrha uideretur. Nec Plinius hoc animaduertit de colore unguis, qđ erat summopere obseruandum. Aliud est, quia Serapio in pluribus Dioscoridis interpres eius verba referens, inquit: Accensum blactæ Bisantiæ odorem habere, sunt autem marini ungues. Nos hoc genere bdellij caremus, quia nostrum amarum non est: unde frequenter inclinaui animum, ut gummi, pro quo myrrha utimur, hoc bdellij genus sit, ex Aphrica Alexandriam & Venetias comportatum, quia amara est, & alias notas habet. Noui postea illud esse quod ex Arabia petræa, & quandoque India affertur: quod uero nos pro bdellio utimur, adulteratum est. Ita deprehenditur, quia non est amarum: & si accendatur, gummi odorem redolet. Contigit tamen mihi semel uerum bdellium & ueram myrrham uidere Venetijs in officina Campanæ, id est, hæc duo exquisita. Quod si arguas, nostram myrrham bdellium esse nõ posse, quia odorata non sit, dicemus Indicum, & ex Arabia petræa petitum grauem odorẽ habere, qualem habet nostra myrrha. Sed hæc aliàs. Hispani bdellium uocant. SENEX. Lacha sequitur. BRA. Duplici c, potius scribendum cen-

Laca.

seo,

seo, quamuis hoc ad rem cognoscendam nihil faciat, si caput Serapionis de lacca perlegeris, idem esse cum Canchamo Dioscoridis & antiquorum iudicabis. Inquit enim esse gummi arboris, quæ nascitur in terris Arabum, & est in ea simile myrrhæ & styracis: habet uirtutem extenuandi, seu macrefaciendi pingues. Eadem de canchamo ferè à Dioscoride dicuntur. Inquit enim: Canchamum est gummi Arabicæ arboris, myrrhæ quadãtenus proximum, & uiroso in gustu, odore sentitur (hoc à Serapione prætermittitur.) Eam ad odorem incendunt, & uaporant uestes additis myrrha & styracæ, eiusdem fumo etiam uaporant. Serapio autem non scripsit uaporare uestes, sed in ea esse simile myrrhæ et styraci. Nescio an fuerit Serapionis interpres aut librarius, uel ipsemet Serapio qui imperfecte Dioscoridem adducat. Additq; Dioscorides, naturam eius narrans corpus obesum leuandi onere, et ad maciem reducendi. In reliquis ita etiam conueniunt, ut nullus sanæ mentis dubitare debeat canchamum Dioscoridis apud Serapionem laccam esse. Postea Serapio Galenum adducit de canchamo secundum interpretationem Athabarith. At ego nusquam Galenum reperi de canchamo ita loquẽtem. Quum autem verba quæ adducuntur, Pauli Aeginetæ præcise sint, eb id arbitror, quod aliàs cogitaram, et animaduerteram uerum esse ubi Serapio adducit Athabarith, Pauli Aeginetæ uerba esse, non autem Galeni. Sed ille Athabarith interpretatus est Paulum ac si Galenus sit, & ita à Serapione receptum est. Tu ipse Paulum de canchamo, & Serapionem de lacca scribentes si legeris, eadem præcisa uerba ab ipsis dici animaduertes.

Canchamum.

Verùm gummi illud, quod uos habetis, non esse laccam Serapionis, aut Dioscoridis canchamum, ex hoc deprehẽditur, quia odore caret, & si ad suffitus utamur non redolet imò styrace & myrrha additis, si uestes suffumigentur, in odorem nihil addit, nec aliquam habet cum myrrha affinitatem. Si autem canchamum esset, uetus, inodorum, & fecẽ potius canchami, quàm canchamum dici oporteret. Scito autem tria hoc nomine lacca nuncupari. Vnum est, uerum Dioscoridis canchamum. Alterum, grana quedam arte facta, quæ Venetijs uirgino parantur, aut cocco, & alijs nonnullis: hac pictores utuntur. Est & tertia lacca, ex qua ruber color fit, qui uulgò Carmesinus appellatur. Ex his Serapionis error detegitur, qui simul cum laccâ, quæ gummi est, & canchamum apud Dioscoridem, laccam, quæ chermesim uulgò dicitur, confundit, ex qua floridus ruber fit qui charmesinus nũcupatur. Quippe Dioscoridem & Galenum adducit de prima lacca loquentes: postea eodem capite, Rhasim, Athabarith, Isaacq; adducit, qui de altera lacca, quam è cœlo uenire inquiunt, & qua tingitur, loquuntur. SENEX. Alij Arabes decæptine sum! BRASAVO. Auicenna grauiori lapsu cadit: nam de lacca caput facit, quam gummi esse fatetur, & præcise Paulum Aeginetam ad uerbum ferè adducit. Postea aliud caput facit de Cheichen, ubi oculata fide deprehenditur conchamum describere, & eius proprietates assignare, quãuis per alia uerba incedat, quàm ab autoribus canchamum describatur, re autem uera idẽ sunt.

Gũmi Cedri. SENEX. Gummi Cedri sequitur. BRASA. Excedro ingentissima arbore plurima habentur, Cedri (ut inquit Pli-

quit Plinius) est pix, uel resina, uel lachryma cædri. Quæ arca stipitem indurauerit, gummi est: dum tenella est, resina dicitur. Pix uocatur, quum è tæda eius accensa fluxerit. Multæ gentes, Cedria ui ignis è tæda sumpta pro pice utuntur: quando pix paratus, primus succus qui fluit in canalem, & est uelut aqua, Cedrium dicitur. Alter liquor, qui mox fit, pix appellatur. Venetijs & gummi cedri, & cædriam emere poteris, et fructus cædri conditos, qui cædrides uocantur. Cedria etiam dicitur oleum cædrinum, quo antiquitus ad perpetuandas res inunctas utebãtur. Vnde carmina, & sapientum consulta digna cædro. Oleum hoc in lucernis positum lucem magis splendentem & fulgidam cæteris præbet, sed eius fumo capitis dolorẽ mouet: fructus eius in myrti magnitudinem crescit. SENEX. Viscum sequitur. BRASA. Apud recentes hæc nomina reperio, uiscum quercinum, uiscum aquæ aptum, uiscum soli aptum, uiscum Romanum, et uiscum absolutæ. Viscum Romanum compositionem catapotiorum de colocynthide ingreditur: recentes quid sit, interpretari conantur, dicentes esse gluten Romanum, id est, masticem. Qui magnopere aberrant, quia nusquam apud aliquem probatum autorem uiscum Romanum inuenitur: & quod masticem significet, & in compositione Mesue iterum errant: nam in alijs codicibus & antiquissimo Mesue legitur, absinthium Romanum, non uiscum Romanũ, Nescio ego (nisi gratia librariorum fuerit) unde tam supinus error emanauerit: sed ad uiscorum genera accedamus. Viscum aquæ aptum, arte paratum est, aucupes eo utuntur, melle aliqui paratum, alij oleo nucum, alij oliuarũ,

Cedrium. Pix.

Cedria.

Viscum.

Viscum Romanũ

ita nuncupatur, quoniam & si pluerit, non impeditur, quin aues irretiantur, et quoniam sub aqua eo utuntur, ut nonnulli ad capiendos pisces usi sint. fit hoc uiscum ex sebestem in Syria, deinde aut recto cursu Venetias, aut prius Alexandriam, postea Venetias fertur, sed raro bonum inuenitur. Quæ autem nos Sebesten uocamus, illi myxa dicunt, & ita ab antiquis sebesten myxa dicebatur. Tamen & ad vsum aquæ uiscum commune parant, uel pro aquatilibus auibus. Nã uisco damasceno dicto utuntur aucupes ad omnes aues, aquatilibus demptis: sed facto ex Sebesten etiam ad aquatiles aues utuntur. Viscum uero soli aptum à nobis ita uocatum, ab alijs Damascenum, ex acinis uiridibus fruticis cuiusdam fit, qui supra arbores nascitur, à Græcis ἱξὸς dicitur: semper autem supra arbores nascitur, vt à poëta in hunc modum decantatum sit:

Quale solet syluis brumali frigore uiscum
Fronde uirere noua, quod non sua seminat arbos.

Semper etenim uiscum buxi folio, supra alienas arbores uiret. Ingens copia in Italia est, in Gallia, & Germania: vnde non possum non mirari pro uisco Damascum petere, quum hic prope sit. Acini uirides nascuntur: hos aliqui ore sumentes, quia dulces cortice nudant, mox excoquunt, & pinsunt, adeò ut id corpus reddatur, quod uiscum dicimus: hoc etiam aucupes ad aues omnes capiendas utuntur, aquatilibus demptis, & ideo uulgò uiscum soli aptum dicitur, & ab aliquibus Damascenum. Plinius libro decimosexto capite ultimo, uiscum supra quinque arbores tantum nasci censet, quercum, robur, ilicem, prunum syl

num syluestrem, terebinthum. Dioscorides duos addit, malum, & pirum: nos vero addimus mespilum, cotoneum, et salicem: quod summo studio obseruaui, quum M. D. XXVIII. in Galliam cum illustrissimo principe, ac patrono meo HERCVLE ESTENSE proficiscerer, ut illustrissimam RENATAM coniugio sibi iũgeret. Supra omnes ferè arbores uiscum obseruaui, imò et supra uitem, ut inde coniectatus sim supra omnem arborem nasci posse. Qui autem uiscum, stercus esse turdellę subactũ arbitrantur, quia apud autores reperitur turdellam sibi uiscum cacare, et sibi pedicas ac mortem parare, longe decipiuntur: quippe uiscum nunquam nascitur seminatum, aut plantatum, sed hoc modo frequens fit. Turdellæ uel turtures, uel turdi (est autem in genere turdi turdella) visci acinos comedunt, mox cacant: uiscum supra eas arbores nascitur, supra quas cacarit: unde nasci non potest, ni si digestionem quãdam in huius auis uentriculo nactum sit. Quum supra omnes arbores excernere possint, etiam supra omnes uiscum crescere nihil impediet. At supra quercum frequenter inuentur, imò hoc supra quercum inuentum apud Gallos in honore erat. Quam ob rem ob excellentiam etiam absolute. Quernum uiscum nuncupatum est: secundum arbores, supra quas nascitur differentiam habet, è robore amarum est: dryos hyphear uocant, quod è quercu est. Aliqui per duodecim dies grana aqua macerant, postea pinsunt. Decipiuntur qui putant homines grana uisci comedere, & eius stercus uiscum effici. Nascitur & supra radices arborum, ut Dioscorides tradit, & nos uidimus frequenter, sed detectæ sunt,

Viscum quernum

ut uicæ trunci fungantur. Fit tamen & uiscum ex radicibus quibusdam macératis ut exhibiſco, nos uulgò maluæ ueſchium nuncupamus: propterea à Poëta dictum eſt, aues fallere hibiſco. Reperitur & apud Pliniom, uiſcum radicem quandam eſſe uenenoſam, à Græcis ἰξιαν nuncupatu, ut in uocabulo deceptus uideatur Plinius, nam Græci uiſcum ἰξὸν appellant: ἰξία uero affine huic uocí ἰξὸν eſt. Ideo uel in nomine deceptus eſt ob ſimilitudinem, uel ſibi placuit, id etiam interpretari uiſcum: quia nomen Græcum ſimilitudinem habet cum uiſco. Leoniceus in Epiſtola ad Monochium, Plinij errorem in hoc nomine oſtendit ἰξιας: aut non errauit Plinius, quoniam pro eo nomine ἰξιας uiſcum interpretari uoluit, quia omnino nomen eſt à uiſco, quod ἰξὸς dicunt deductum: quo loco ét oſtendit ixian diuerſam rem eſſe à Chamæleontis nigri radicæ. Vnde Plinius excuſari poteſt: imò & Auicænna, qui de uiſco quarto canone agens tanquam de veneno, ea dicit, quæ de ixia à Dioſcoride ſcripta ſunt, & hoc in re ipſe & remedijs. Sed recentes turpi errore detinentur, putantes uiſcum quo aues fallimus, uenenum eſſe, & id eſſe quod à Plinio & Auicænna inter uenena tractatur: ſed hæc omittatur, utpote à Leoniceno præcitata Epiſtola diffusè ſcripta. A Gallis uiſcum, gluy de cheſne: à Germanis uogellem, id eſt, auium gluten dicitur, & ita abſolute uiſcum uocant: habent autem aliud nomen eichel miſpen, quo uiſcum quernum ſignificant.

Colla piſcis & glutien.

SENEX. Colla piſcis ſequitur, & gluten. BRASA. Hæc duo non ab re ſimul copulaſti: quod enim Græci colla, nos glutinum appellamus: fit ex corio piſcis colla; alij

lia: alij ex uentre fieri dicunt, & ichthyocolla uocatur, qua si piscis glutinum, apud nos uulgò colla de pesce nuncupatur. Accidit enim plerunque in nostro uulgato idiomate, Græcum nomen notius esse Latino ut in urina & lotio deprehendi potest: si uero ex coriis, & taurorum auribus fiat, Gluten taurinum dicitur: nos uulgò collam garauellam uocamus. Fiunt & glutinorum plura genera, Glutē taurinum. vt ex pellibus anguillarum, ex pellibus hœdorum, ex caseo, ex piscibus pluribus, per decoctionem talem quousq; ferè liquescant & glutina sunt: tamen excellentissimum est ex taurorum & boum pellibus ac auribus: quod Aristoteles libro de animalibus tertio animaduertit, ubi inquit, in omnibus coriis esse muccosum quendam lẽtorem, sed in aliquibus minor est, in aliquibus maior, adeò ut in bubus sit maior lentor, propter id colla fit. Sunt & alia genera apud nos, ex farina & aqua, ex farina, aqua, aceto & oleo, ex farina, caseo & aqua, ex Tragacantho, & alijs pluribus, quæ omittere decreui, ne in immensum crescat opus. Tu in tua officina duo genera habere studeas, quæ ad rem medicam proficiunt gluten piscium ichthyocolla à Græcis dictum, & gluten absolutè, quod gluten taurinum ab autoribus, à nobis colla garauella nuncupatur, qua nihil tenacius. Tu hoc genus Taurinum parare poteris Ferrariæ, et facile. At ichthyocollã Venetijs emes, ubi magna copia est. S E. Audiui ex pisciũ intestinis collã pisces fieri. Id ne putas: B R A. A quibusdã recẽtibus asseuerat. Ego aũt ex corio dorsi, & uẽtre fieri uidi, quã quã et ex intestinis ẽt parari nihil ip. diat. S E. Quo nõie piscis ille appellatur? B R A. Ichthyocollam noũari supra

docuimus, cuius corium, uenter, & omnes ferè partes glutinosa sunt. Verum ex alijs pluribus piscibus fieri potest, imò ex omnibus, sed non ita tenax: quin & ex uitulorũ, taurorum, & maxime suum pedibus à nostris quandoq; colla quædam satis tenax fit: sed hæc aliàs dicentur. A Germanis gluten, leim, ab Hispanis grudes, à Gallis colle nuncupatur. Ichthyocollam uero Galli colle de poisson, Germani fischaleim, id est, piscis collam uocant. Alia pro sequaris. SENEX. De his gummi satis iam dictum ẽ, mihi summè placeret, priusquam cœnæ hora incumbat, ossa percurrere, quibus in mea officina indigeo. BRA. Et osse in officina habetis? SENEX. Equidem, & quæ uarias compositiones ingrediantur. BRASA. Eia tua hæc ossa exerant. SENEX. Ossa mea ĩ me sint, & diutius tecta carne perseuerent. Alia solùm prosequar.

DE OSSIBVS, QVORVM in officina usus est.

SENEX.

Os dactylorum.

OS DACTYLORVM primum locum sibi uendicauit. BRA. Quid est os dactylorum? Ego nunquam in palmulis os inueniri didici. SE. Anima dactylorũ. BRA. Adhuc grauius erras: semen potius dicito. Nescio unde uenerit quod uulgus nostrum oĩa semina aĩas uocat, fortè quia in medio fructus sunt, sicut aĩam in medio corporis esse arbitrantur

trantur, aut quia semine progenerantur arbores. Quãuis autem in alijs semen dici possit, in palmis nucleum dicere consueuerunt autores, de quo in fructibus plenè edocuimus. SEN. Deinceps non os, sed dactylorũ nucleum uocabo. BRA. Probè egeris, sed meliora ossa interim prosequaris. A Gallis os de dantes, ab Hispanis yuesses de tumaras, à Germanis datelken eadem significatione nũcupatur. SE. Os de cornu cerui sequitur. BRA. Et hoc æquè os est sicut primũ, nam cornua ab ostibus distincta sunt: quamuis ceruinum ita solidum sit, ut ferè ostis naturam habere uideatur: sed ne in hoc osse solicitus sis, nam quũ Illustriss. Princeps HERCVLES ESTENSIS uenatorum optimus ceruos figet, mihi cornua impartiri curabo, quæ tua erunt. Illa autem habere ne cupias, quæ nonnullis annis mutant: quoniam nusquam et nunquã ab aliquo inuenta sunt, ut in prouerbium cesserit pro his rebus, quæ nunquam inuenire liceat. A Gallis os de corne de cerf, ab Hispanis yuesses de cuerno de cieruo appellat. SENEX. Illustrissimo principi, & tibi semper debeo. Os de corde cerui sequitur, quod si ab illustrissimo principe enanciscì potero, tibi et illi immortales gratias semper habebo. BRA. Nec istud os est, sed ossea quædã cartilago: priusquã uero de hac edisserã, opus est cornu cerui ustum in officina habeas: & Dioscorides. ij. lib. docet secta sit in assulas, et in ollam operculatam positum luto circũlitam, donec albescat uri debet, postea ut Cadmia leuandum. Multi hoc agentes pro spondio uendunt. Ad os de corde cerui redeuntes, Venetijs bubulum aut uaccinum os quoddã uenditur, quod uere os est, etiã ingenti pretio,

Os de cornu cerui.

Os, de cornu cerui.

pro osse de corde cerui. Ego duo corda cerui aperui: unũ, statim eo mortuo, neruus quidam aut cartilago neruea apparuit, non multum dura in crucis modum, quæ nerui duritiem præ se ferebat: iterum aliud cor aperui per sex dierum spatium interfecti, neruea illa cartilago durior valde erat, & tensa, tali ferè figura, quali Venetijs os de corde cerui venditur, id est, os illud bubulum uel uaccinum, quod pro illo vẽdunt. Illius nerui uis apud antiquos non reperitur. minusq; in confortando & roborãdo corde valere arbitror. A Gallis os de cueur de cerf nuncupatur.

Blattæ bizantiæ. SEN. Blattæ bizantię sequuntur. BRA. Nomen hoc blattæ bizantiæ, nec Arabum, nec Græcum, aut Latinum est: nescio vñ Serapionis interpres illud inuenerit. Quippe blatta eum uermiculum significat, quæ à nobis turma dicitur pannos & res alias corrodens, & blatta pro purpura accipitur: unde blatteus color, medius inter albũ & purpureum. Fortè bizantiæ dictæ sunt, quia apud bizantium, id est, Constantinopolim colligantur, tamen quæ ibi nascuntur probatæ non sunt, sed tantum quæ in India circa paludes ubi nardus oritur, & ostreæ illæ nardo pascũtur. Quæ etiam à rubro mari aduehuntur, præcipuam auctoritatem habent: quin & Babylonia afferuntur. Apud Dioscoridem unguis odoratus est, de quo. ij. libro agit, capite. x. sunt conchyliorum crustæ, & conchæ, colore subcandido: quæ ad nos afferuntur, albescentes quidem aliquas habent, sed & nigras. Ratio est, quia Babylone Alexandriam, & Venetias portantur. Nigricant Babylonici ungues, ut Dioscorides cænset. Quos nostri pharmacopolæ Venetijs emunt ungues, ex fossa Clodia inuẽta conchylia arbi

lia arbitror, quæ non solum non redolent accensa, sed plurimum fœtent. Græci simplici nomine ὄνυξ, id est, unguis vocant: Latini ostracum, uel unguem odoratum. Laudarẽ vt non emeres, nisi odore probares, quia aliqui ungues Venetias afferuntur probati. Alia ossa prosequaris, nam hoc ita os est, sicuti caro os. SENEX. Nihil refert, ex duritie ossa appellari. Iamq; ossium finis est. BRA. Tã paucis ossibus utimini? SENEX. Non pluribus. BRA SA. Expediet in propinquum illud castrum proficisci, vt tutè & quietè pernoctemus. SENEX. Citò proficiscamur, ut cras summo mane surgentes, ad fodinas properemus ad metalla sumenda, ubi cuiuslibet generis portionem nobis necessariam sumemus.

DE METALLIS, QVORUM IN OFFICINIS PRO RE MEDICA VSUS EST.

HERBARIVS.

MEO labore frustrari videor, quoties herbas, radices, aut semina prætereo. Nunc gestit animus, qm̃ ut metalla effodiam, illius montis cacumen ascensurus sum. BRA. Arbitraris forsan ita euelli Metalla sicut herbæ? HER. Ignoro audiui tamẽ hoĩes diu excauare, quoad ipsa inuenerint. BRA. Inueniunt quidẽ excauãtes, sed terræ mixtu, mox igne probãtur, & à sordibus diuellũtur. Senex noster adhuc dormit.

SE. Imò nuper experrectus quid cum Herbario loquebaris, audiebam. Citius quàm fieri possit, illius montis ca cumen superemus, ne solaribus radijs perculsi uramur. HER. O quot instrumenta, quot machinas, quot caminos, quot homines, qui labori incumbunt. BRA. Omnia pro metallis parata sunt. Hinc aurum euellitur. SE. Et hic purum & defecatum redditur. BRA. Tibi purum aurũ hic emas: qm̃ principum ignauia, & innata quadã hominum auaritia, nunc obrizum illud, id est, defecatissimum nõ habetur, sed oẽs monetas adulterant, ut nulla nũc sit præter fraudem. Veneti etiam, quorũ moneta probatissima erat, scutos (ita enim appellatur impuri auri moneta) cudere cœperunt, & omnes Italiæ princ̃ps sequuti sunt. Tibi ergo obrizum, id est, defecatissimum hic emas, ne ardentium aquarum ui & ignitarum ab alijs metallis segregare cogaris: quamuis rarissimus sit apud antiquos eius ín re medica usus. Solus Plinius íter antiquos ad puerorum uulnera ualere cænset, ut minus nocæat: quippe multa sunt ad uulnera magis efficacia, sed aurum minus mordicat, fistulas sanat, & lichenas. Serapio et Auicænna ad melancholicas ægritudines exhibent, in puluerem redactum: quos recentes ferè omnes imitantur. Arbitror ego ut melancholicis gaudium inferatur, pelui aurearum monetarum donandos esse, itaq; melancholico humore potius priuabuntur, quàm auri puluere deglutito. Nempe de quibusdam medicis summopere miror, qui ut uires animales ægris augeant, & cor (ut dicunt) confortent, & exhilarent, aureas monetas inter capones decoqui iubent, ex quibus nihil aliud absumitur, quàm multarum manuum

Aurum obrizum.

sudor

sudor, quæ ipsas tractarunt, inhærens. Arbitrarer potius aurum permixtionem naturam habere, ut cætera metalla, quia nihil aliud est aurum, quàm argentum uiuum purũ condensatum, purissimã sulphuris partem actu recipiẽs. Quam ob rem aurum in honore habetur: quia gaudemus possidentes, adeò stolidi effecti, ut rubram terram existimemus, & albam: nam argentum & aurum nihil aliud sunt, quàm terra rubra & alba. Argentum enim est uiuũ argentum purum condensatum sulphur potentia mixtũ habens: quod ex hoc deprehenditur, quia si tractetur, sulphuris odorem spirat: non est autem actu, alioqui auri colorem habuisset. Et hoc etiam purum hic emes: quoniam maxima Italiæ principum discordia argenteas monetas adulterari fecit, & ære ad quandam normam miscentur, quod etiam Veneti in suis perfectissimis monetis fecere. Hæc autem aliàs deploranda sunt. Futurum autem speramus, ut monetæ in puram metallorũ perfectionem reuertantur, ut sub diuersis Imperatoribus factum esse Annales testantur. Aurum à Gallis or, ab Hispanis oro, à Germanis Gold nuncupatur. Germani uero argentum silber, Galli argent, Hispani platu uocarunt. SENEX. Calcæcumenon sequitur. BRA. Quid illud est, quod calcæcumenon dicis? SE. Æs ustum. BRASA. Vocabuli corruptio fecit, ut intelligere non possem: quippe dicendũ erat chalcos cæcumenos, id est, æs ustum, de quo Galenus prope finem noni libri de Simplicium medicamentorum facultatibus tractat, & Dioscorides quinto lib. Æs notissima res est, et quomodo aduratur norunt omnes. Ex eo adustum serua, & quam uos æris batituram nuncupa-

Argentum.

Calcecumenon.

tis, Græcè λεπὶς χαλκὸς, Latinè squama æris dicit. Squama ex malleorum percussionibus decutitur, quæ duplex est, lota, & non lota: lauãdi modum Dioscorides quinto libro ostendit. Pari modo & ferri squamam, & chalybis squamam, & æris, ferri, atq; chalybis scoriam, in officina habere oportet: est autem scoria Latine recrementum, uulgò cacaturam appellatis. Decipiuntur qui scoriam dictã putant quasi corium, ut squamulæ sint, quæ ex percussione eleuantur: quoniam illæ propriè squamæ dicuntur, & Græcè λεπὶς. Nec plumbi scoriam despicito, imò et ustũ, & non ustum plumbum seruato, & ustum ablutum partim, partim non ablutum sit. Quomodo hæc fiant, à Dioscoride luce clarius edocemur. Inter squamas, partẽ squamæ æris subtiliorem, quæ in superficie est, & crassiorem serua. Crassior pars propriè squama dicitur, subtilior stomoma nuncupatur: præter hæc æris florem habere curabis: Græcè χαλκὸς ἄνθος dicitur. Decipiuntur qui æruginem æris, florem putant, qui error plurimum est pharmacopolarum, sed nihil hoc referret, nisi & probatissimi vulgò medici cum eisdem sentirent maximo ægrorum incommodo: est autem flos æris, ut Dioscorides inquit, & Plinius lib. trigesimiquarti, capi. undecimo, id quod sponte fuso ære, & in alias fornaces comportato cum flatu crebriore, excutitur ueluti squama, sed videtur tanquam granula: differt uero à squama, quia ipsa fit dum æs percutitur, sed sponte prosilit flos: optimus est flos friabilis, & qui ruffescit in attritu, & exiguis granulis ueluti granamilij constat. Ex ære præterea æruginem habere studeas, quæ à recentibus uiride æris appellatur. Apud Dioscoridem &

Scoria

Aeris æruginis

dem & Plinium præcitatis locis, quomodo fiant uarijs ét modis edocemur, & de naturali, & de ærugine rasili, & scolecia, & usta & non usta. Tu hos autores considera, ni pigueritinon enim opus est quæ ab illis exquisitè dicũtur, enarrare. Præter æris æruginem, quæ à Græcis dicitur, ἰὸν χαλκοῦ, à nostris uulgaribus uiride æris, etiam ferri ærugi nem habere studeas, et chalybis: quãuis nihil aliud chalybs sit, quàm depuratum & defecatum ferrum: arte fit, si natura perfectum non sit. Eos etiam derideas, qui ærugine plumbi haberi uolunt, ut quidam amicus noster in foro absq; ratione contendens. Nam plumbum (ut philosophi docent) ærugine pemtus caret. Reliqua prosequaris. S E. Ex his quę meo ordine in hac schedula digesta sunt, plura inter loquendum enumerasti, quæ ab Herbario prætermissa non sunt. H E R. Nihil ego prætermisi sed ipse aliarũ gentiũ nomina edocere desyt. BRA. Mente exciderat, tot simul confuderamus: tamen ne laborem subterfugere uidear, Plumbũ ustũ à Germanis bleigebraad, à Gallis plong bruslé nuncupatur: Germani uero Kupfer schlag, batituram æris vocant. Flos æris à Gallis uert de gris, ab Hispanis cardenillo dicitur. S E. Argẽtum viuum sequitur. B R A. Hydrargyron à Grecis, quasi aqueum argentum dicitur, à Romanis ex motu uiuum argentum, nunc in maximo usu est pro gallica scabie sananda. De eo prius dicendum erat, quoniam fomes et materia omnium metallorum sit. In Hermolai Barbari sententiam inclino, quod argentum uiuum minerale, & naturale sit, Hydrargyrum arte factum. Tamen apud autores tum Græcos, quàm Latinos nomina confundi inuenio.

Argentũ uiuum.

An calidum, uel frigidum sit, adhuc certum autores, & lis sub iudice est. Nos rẽ probè suo loco aperiemus. quod etiam uenenum sit contendunt recentes ex Dioscoridis & Plinij sententia, non animaduertentes dici uenenum esse suo pondere, non aliqua letali qualitate. Nos infirmibus ui uermiũ semimortuis exhibuimus, & illico sanati sunt.

Argentiui quattuor genera

Quatuor argenti uiui genera apud autores, & re ipsa, quam sequor, inuenio. Vnum scaturiens sicut ex fontibus aquæ, quod à Plinio capite sexto libri. xxxiij. perpetua uomica dicitur & hoc est in frequentissimo usu. Aliud, quod inter metalla reperitur. Tertiũ, quod ex minio fit. Dioscorides modum quo fiat quinto libro ostendit, et Plinius libro citato, capite octauo. Quartum, quod ex marmore fit, ut Vitruuius libro septimo sue architecturæ demonstrat. Ex minio facto, aliáue re non uterer, sed naturali tãtum, quod est perpetua uomica. Mira in scabie gallica uidentur totus morbus ad os repercutitur, & qui deplorati ferè sunt, sanantur modò is qui medetur parare sciat, ut patientis constitutioni, ætati morbi, & uiri intensioni, anni temporibus quadret. Sed improbi quidam tonsores nunc prodeũt qui similes illi sunt, qui omnes uno calceo calceare instituerat: ita hi uno medicamento omnes sanare contendunt, magno ęgrorum discrimine: nempe plures interficiunt, quàm sanent, quum nullus ferè non sanetur. Sed ad rem nostram redeuntes, purgat ab omnibus metallis aurum, & omnia pręter aurum, illi innatant, aurum descendit ut pote grauius, & statim liquescit. Nihil mirabilius eo opere: quum aurifices pateras, lances, aut maluuia inaurant, argentum uiuum auro miscent, corpus

Argentiui uis maxima.

ueluti

ueluti pasta redditur, ut facile supra pateram aut maluum extendatur, mox igne apposito, argentum uiuum euanescit: aurum adeò inhærere inuenitur, ut nulla ratione seiungi possit, nisi compositione altera, quam fortem aquam uulgò appellant, uel aqua da partire. Ea enim nummulary & aurifices ad segregandum aurum ab argento, & alijs metallis utuntur. Ex Germania facile argentum uiuum ex perpetua vomica habere poteris, uel etiam inter metalla inuentum: quæ autem arte fiunt, omittas. In hoc autem uerum mihi sponte aperias. Qui pluri uino argẽto utuntur, medici, an aurifices? SENEX. Hoc archimystæ superant in immensum. BRASAVO. Dy boni adhuc suum Mercurium congelare quærunt. SENEX. Et nunquam deerunt, adeò ingens auaritia, & dira habẽdi cupido hominum mentes perturbat. BRASA. Galli argent vif, Hispani azogue, germani queckſilber. id est uiuum argentum, uocant. SENEX. Cerussa sequitur. Cerussa. BRASA. Et hanc inter venena numeram, fictitia res est cærussa, à Dioscoride libro quinto, & Plinio libro trigesimoquarto, capite decimooctauo, & Vitruuio septimo suæ architecturæ, modus conficiendi edocetur. Præ omnibus autem Serapio ad unguem conficiendi modum ostẽdit, capite. cccl xxviij. Nos uulgò biancam ab albedine uocamus. Decipiuntur qui cærussam eruginem plumbi faciunt: quoniam plumbum ærugine caret, tamen ex plumbo & aceto fit: propterea à Germanis pleivveis, id est, albugo plumbi, à Gallis Latinè cæruse nũcupatur. Ex cocta et cruda unguentum paratur. Olim Rhodia probabatur, & Corinthiaca: tunc opus non est Germaniam transire. Imò

sunt qui Venetijs parent, ita parandi modus apte ab autoribus ostenditur. Mulieres Italæ plures, pro fuco cærussa utentes, halitus fœtorem incurrunt, & demum putredines, & ante tempus facies uniuersa rugis aratur. SEN.

Lithargyrum. Lithargyrum sequitur. BRASA. Apud recentes autores duplex lithargyrum inuenitur, auri scilicet, & argenti. Auri lithargyrum dicitur ex colore quē habet: à Latinis spuma argenti uocatur, ut Plinium legenti capite sexto libri trigesimitertij apparet, qui eadem sub spuma argenti, qua hic à Dioscoride sub lithargyro scribit. Tres lythargyri species apud autores inueniо: unam, ex molyblitæ arena, id est, plumbari: alteram, ex argēto: tertiam, ex plumbo. Modum faciendi Plinius præcitato loco, & Dioscorides quinto libro docent. Nos flauam speciem frequentem habemus, quæ à Dioscoride chrysitis ex colore nuncupatur, & omnibus præstat: habemus & albam ex Sicilia allatam, quæ ob colorem argyritis dicitur, non quia ex argento sit: nam ea quę ex argento est, calauritis appellatur, unde frequētissimas habemus has duas species, albam, & auream, sed potissimum aurea abundamus, in qua multi decipiuntur ex auro fieri putantes: nam aurea dicitur, ob colorem quem habet auro fuso, & in globum ducto, similem propterea à Dioscoride chrysitis dicitur, nos uulgò lithargyrum auri, nomen ferè Græcum imitantes. Differunt lithargyrum & Argyrolithon, quamuis nomina idem significare uideantur, quia unum lapidem argenteum, alterum argenteum lapidem important: tamen primum spuma argenti est, alterum lapis, qui & à Chymistis aphroselenon nuncupatur.

Proba-

probatissimum est aureum lithargyrum, & cætera uiribus antecellit. Non mihi tempero, quin laudem illos Arabes qui lithargyrum faciunt plumbum in argenturijs fodinis ustum. Dicant quodcunque alij autores, quod uidimus, ita est, laminis plumbeis tegunt argentum in fornacibus, postea ignem frequentant, nonnihil ueluti spuma fit liquefactis plumbi laminis, quod ferreo quodam baculo in unum colligunt. Id lithargyrum est, quo utimur, & Chrysitim dictum: unde non ab re spuma plumbi à quibusdã Arabibus dicitur: Galli litterge, Hispani albayalde, Germani glett uocant. SEN. Marchasitæ sequitur BRA. Pyritẽ lapidẽ Plinius libro trigesimosexto, capite uigesimonono, eã appellat, & quinto libro Dioscorides. Duplex reperitur, una colore aureo, altera argẽteo quæ argenteo colore est, à nobis frequentissime habetur: alteram quandoque etiam habemus, Lapis est, ex quo æs extruditur: probatur qui facile percussus scintillat, & æri maxime simlis. Modus cremandi apud Dioscoridem & Plinium idem est: ad discutiendum & exiccandum maxime ualet, ut nonnunquam pannos aliquos ex ui morbi Gallici in inguinibus factos per totum corpus discutiat imperitis medicis applicantibus, ut exiccem, quum potius materia Gallici morbi extrahenda sit, ut exeat. Pyrites dicitur, non quia alij lapides non sint ita uocati, & Igniarij, sed ob excellentiam celeritatis scintillandi: imò & corallium pyritis dictus est, Plinio eodem loco teste. Quandoque frusta alijs densiora & ponderosiora inuenmuntur, hoc maxime ignem emittit. Magnificus comes Galeazius Tassonus in Appennini alpibus mõtem habet,

Marchasita.

Pyrites.

in quo huius lapidis ingens copia reperitur. Certus sum ibi mineras aliquas subesse, si quis profunde defodiat. Ad rem nostram, pyrites quandoque argentum habet, quandoque æs, quandoq; utrunq;, quandoq; nihil habet, & adeò sterile est vt nullum metallum ex se admittat, scitoq; eum pyritem ex quo fit æs aureum appellari, album uero argẽtum, quia ex ipso argentum fit. SENEX. Argentum ergo ex Marchasita excuditur? BRASAVO. Excuditur omnino. SENEX. Nullus antiquorum hoc monuit. BRASAVO. Nullus, quem nouerim, de qua re multum miror, ut id credere coactus sim, aut antiquos ignorasse, aut de hac re scribere noluisse, utpote quæ sensu constare uideatur: hoc autem in Germanicis fodinis manifeste deprehenditur, & Pannonicis, quod etiam in suo Bermano Agricola scriptum reliquit, imò addit pyritem ĩueniri aurei penitus coloris, è quo aurũ detruditur. Nos huius frustum habemus. Inuenitur & similis Galenę pyritis, et cinerius, quæ tria genera multum solida non sunt. In Silesia uarijs partibus inueniuntur. Miror autem de Alberto, qui è marchasita nullum metallum detrudi posse fateatur. Ipse fortè in sterili pyrite expertus est, propterea in omni ita esse arbitratus est: nam apud Arabes ex marchasita, apud Græcos ex pyrite, quæ idem sunt, æs detruditur. Vnum est, in quo Serapionis codicem corrigere oportet. Dioscoridem adducit, hæc uerba proferentem, eligendam esse marchasitam, quæ quando ponitur in ignem saliunt ex eo scintillæ facile. Dioscorides autem id non dicit, sed ἐυχερῶς δὲ σπινθῆρας ἀφιέντα, id est, qui facile percussus scintillat: non autem puto deceptum esse Serapionem

pionem, sed interpretem errasse, ibiq; legendum: & quã do percutitur, saliunt ex eo scintillæ facile. Mesue hunc lapidem Stellatum uocat, quoniam ut Stellæ radiat, præ- Lapis stel latus
sertim si ante solem ponatur, aut aliam lucem, & lapidis Stellati duas species enumerat. Altera est marchasita argenti: altera, lapis lazuli: adeò clare loquitur, ut de excellentissimo quodam viro mirer, qui chaos esse dicat, præsertim quia in eadem minera quandoque lapi lazuli & marchasita inueniuntur, & ex radiantia hoc nomen stellatum sortiti sunt: quoniam & lapis lazuli aureas maculas habet, apprime splendentes, ut uiderim Ferrariensem sculptorem celeberrimum Franciscũ Anechinum, qui in lapide lazuli cicindellam finxerat miro artificio, ut cauda accensa in fine videretur: nam in maculam auream terminabatur, mirum artificis ingenium. At quia hoc nomen aster Græcè Stellam significat, & Samiæ terræ speciem comprehendit, propterea Mesuem astigi placuit, Mesuẽ de astro loqui, qui est Samia terra, ac si nihil aliud, quàm Samia terra aster appelletur quum tamen Plinius capite decimoquarto libri trigesimi septimi, de gemma Stellata pertractet, quæ ponticarum gemmarum unum genus est, & quæ nunc sanguineis, nunc atris guttis aspergitur, & inter sacras habetur: quum uero Mesue lapidem stellatum dicit, uel ut in Hebræo Mesue legimus, lapidem splendẽtem, fortè suo idiomate illos duos intelligit, maculas habentes, quæ splẽdorem faciant: propterea non erat adeò temere culpandus Mesue, quia constat lapidem lazuli, & Marchasitam diuersa esse, quoniam in eo splendore idem sunt. Minus credendum est recentibus, ut Pande-

ctario, qui marchasitam, marmor esse contendit Quum in Mesue legitur esse de genere marmorum, legendum est, de genere lapidum, & non de genere metallorum, propter marchasitam quæ inter lapides numerari debet, quum metallum esse videatur. Ideo non contentus, quod ipsam splendentem lapidem, aut Stellatum uocauerit, ad pleniorem efficaciam addit esse de genere marmorum, id est, lapidum. SENEX. Lapis lazuli inueniturne apud antiquos? BRASAVO. In re tam certa tamq; explorata dubitas? Quis nescit adeò pulcherrimum lapidem antiquioribus notissimum fuisse? A Dioscoride quinto libro & Galeno nono de Simplicium pharmacorum uiribus cyaneus appellatur, à Latinis autem cœruleus. Sed quidam Leonardus qui de lapidibus agit, ita hunc lapidem nouit, sicut omnes alios, nescio an aliquis ineptius de aliqua materia scripserit: hic bonus uir cyaneum & cœruleum duos lapides esse arbitratur, tamen eisdem verbis in utrisque enarrandis utitur. Plinius capite vltimo libri trigesimitertij, cœruleum arenam esse scribit, tamen & lapis est, Dioscoride teste. Theophrastus animaduertit quũ teritur, in quatuor colores immutari, quod & Plinius refert, candidiorem, nigriorem, crassiorem, tenuiorem. Denique Arabum lapis lazuli, est cyaneus Græcorum, & Latinorum cœruleus. Recentes in marem & fœminam distinguunt: antiqui in perfectius, & in imperfectius. Serapio perfectissimum colorem cyaneum habentẽ probat, & guttas aureas admixtas, quiq; alterum lapidẽ mixtum non habet, nec facile frangitur. Vos pharmacopolæ hunc lapidem imperfectissimum habetis, quippe cui

Lapis lazuli.

eius

eius color desit. Dioscorides enim probat satura tum colore sui nominis: additq; in Cypro ex æraryjs metallis fodi & esse perfectius quod ex arena littorali. Tu an in his fodinis habere poteris, experiaris, ex ipso color ille exquisitissimus sit cyaneus, quem uulgò azurrum ultramarinum nuncupamus, id est (ut arbitror) magis intensum, quàm color marinæ aquæ, tamen & ille color ex terra etiam ita appellata fit, sed qui ex hoc lapide, cæteris magis floridus est. Miror & hic de excellen. quodam viro, qui Mesuem legens dicentem hunc lapidem melancholiã educere, eò reprehendat, quia hoc à Græcis non dicitur, ac si necessarium sit nihil noui inuenire, nisi à Græcis prius dictum sit. Verùm quum lapis lazuli easdem uires habeat cum armeno, in armeno autem fortiores sint: propterea Serapio de lapide lazuli tractans, lazuli uires, id est, cærulei Galeni, & armeni unà commiscuit, ut utrisque easdem uires inesse ostenderet, quum & colores in idem inclinare videantur. SENEX. Quum de hoc lapide sermo inciderit, non erit ab re ipsum quærere. BRASAVO. Ne conteras tempus, quia in Armenia solum inuenitur. Mihi frequentissime uirides lapides pro Armeno pharmacopolæ ostenderunt, qui armeni non erant, quem tamẽ potius habere optarim, quàm Cyaneum. Nullus est Ferrariæ, aut Venetijs, qui uerum habeat: leuis esse debet cæruleus, quàm planissimus, friabilis, sine arena. Plinius uiridem in cyaneũ inclinantem esse monet. Nonnulla lapidis lazuli frusta armenũ esse arbitrarer, si friabilia inuenirẽtur. Inter floridos colores numeratur, quos dominus fingenti præstat. Plinij tempore terra inuenta

erat in Hiſpania, & nunc quoque habetur, quæ eundem colorem repreſentat, & vili pretio uenditur. Optarim ut haberetur: tamen eius loco chryſocolla (ut Dioſcorides inquit) uti poſſumus. Marchaſitam et Galli marchaſites nũcupant, lapidem uero laʒuli pierre daſur. At Germani pyritem vt Marchaſitam kiſʒ uocant, ſed ſuis nominibus poſtea diſtinguunt argenteam & auream. SENEX. Argentum ſublimatum ſequitur. BRASA. Nuſquam apud antiquos ſublimatum repperi (quod nũc ſciuerim.) Albucaſis inter recentes, quem tu optime noſti, ex calchãto, argento uiuo & aceto fieri docet: nunc ut uehemẽtius fiat, ſalem armoniacum addunt. Venetijs paratur, ibi emere poteris: quanquam & tu ipſe pro tua officina Ferrariæ parare nihil impediet: ſed à fumo cauendum eſt, quo multi incauti interempti ſunt, alij mutilati, alij attonito morbo quem apoplexiam uocant, correpti. Vtinam hoc uenenum in lucem nũquam produſſet: plura facit incommoda, quã commoda: nihil eſt æquè inter ſimplicia uenenoſum, quod ſemihora, & minori ſpatio exedendo interficit: nam omnia intrinſeca, & præſertim præcordia uelut ignis urit. Linguæ apicæ quandoque ſublimatum tangens, ut eius guſtum ſenſerem, intumit protinus lingua, ut extremè refrigerantibus uti opus fuerit. Caſu inuentum eſt: eo mulieres Italæ nonnullæ ſe fucant, colorem album reddentes, ſed maximo diſpẽdio, utpote quibus breui dentes marceſcant, halitus male oleat, oculi caligent, rugoſæ efficiantur, morbo attonito corripiantur, & in repentinam mortem feſtinent. Olim ad morbi Gallici medelam in magno erat uſu, nunc deſyt, & uiuum argentum eius loco

Argentũ ſublimatum.

recæptum

receptum est. Eius decoctum in modica etiam quantitate, scabiem præter noxam tertia die sanat. Alphõsinus Trottus. Eques Magnificus eius rei testimonium exhibere potest, qui ut uir est ingenij sagax, ita multa experiri in dies tentat. Smegma etiam odoratum, id est, saponem parare soleo, quo præter suspitionem aliquam, qui eo delinuntur à scabie tertia die ad summum liberantur. Hoc experti sunt non semel, Magnifici Nobiles Alphõsus Ziliolus, et Andreas Archius Comes facundissimus. Ab Hispanis solimã nuncupatur, sicut & à nostris mulieribus sulima, à Gallis argent sulime. SENEX. Minium sequitur. Minium.
BRA. Res pluribus ignota etiã celeberrimis uiris, qui de ipso scribunt, quum nihil uiderint, aut experientia didicerint. Plures minium et cinnabarim confundunt, quũ à Dioscoride plurimum differre ostendatur. Minium duplex est, natiuum florido colore insignitum, et factitium, in uiui argenti uenis gleba ἄνθραξ nuncupata: effoditur subrufo colore, quæ circa se rubrum puluerem habet, hic puluis uerum minium est, & forte apud antiquos in magno honore, quo Iouem miniabant diebus festis, & triũphantes. Solus Vitruuius. vij. lib. suę Architecturæ huius meminisse uidetur, quum Dioscorides et Plinius minium fieri tradant, ex lapide argentariæ arenæ mixto: quãuis Plinius natiuum quodammodo adumbrare uideatur, rubinos (quos carbunculos uocat) eodem loco fieri dicens: sed hæc aliud tempus expetunt. Tu hæc pro ueris, ratisq; habeto, minium natiuum & factitium inueniri, natiuum in usu non uidetur: forte quia paucum, & in magno pretio: factitium id est quod in officinis habetis. SEN. Na

tiuum arbitrabar, quod uendimus. BRA. Factitium est, ex accensa arena coccinea argẽtariæ arenæ mixta: in primis autem pluribus loturis lauant, & alijs rubris adulterant. Probatissimum minium, quod igne fit, guttas argenti uiui mixtas habet, antequam colorem per uim ignis acquirat: hæc ex uisu dicta sunt nobis, & non auditu, uidimusq; Venetijs adulterari rubrica quadam simul mixta. Optimum minium ita deprehenditur, si supra candẽs ferrum positum igneſcat quidem, sed non uratur (nisi pro minima parte) nec colorem amittat. Ferrariæ ex uarijs generibus periculum fecimus. Nonnulla minij genera non urebantur, & suum colorem seruabant: alia nigra efficiebantur, quibus erat admixta rubrica. SENEX. Audiui cinnabarim apud antiquos idem esse cum minio. BRA. Surda aure audire debebas, quoniã diuersa sunt, ut Dioscorides cænset. SE. Quod nos uulgò cinaprium appellamus, nonne est antiquorum cinnabaris? BRA. Nequaquam. Cinaprium etenim nostrum ex sulphure & argento uiuo arte fit Venetijs: antiquorũ vero cinnabaris apud Plinium capite septimo, libri .xxxiij. est sanguis draconis ab elephante elisi, cuius Dioscorides in metallis meminit: non asserit autem, sed ita ferri dicit: Pliniusq; eundem sanguinem ab illa gente appellari cinnabarim tradit. Nec admiratione afficior quamuis cinnabarim idem cum minio esse cænsueris, quoniam & Plinij tempore medici decipiebantur, minium, cinnabarim esse arbitrantes, quia eo nomine tunc appellabatur: At cinnabaris in multo medico usu erat, quum minium uenenum sit. SENEX. Ex his nondum accepi cinnabarim. BRASA, Quid sentiam uno

Cinnabaris.

uerbo

uerbo expediam, & si ab autoribus cinnabaris inter me talla numeretur, tamen de ipso tanquam de re ignota loquuntur: ideo non possum aliud agere quin suspicer cinnabarim esse sanguinem draconis à nobis nunc appellatū id est guttam illam, uel lachrymā, quā in officinis habetis & sanguis draconis dicitur, non id qđ in rotulas conficiunt, quod me in hāc suspitionem duxit, est eius color, qui in nostro hoc sanguine draconis profundus est, ut de colore cinnabaris Dioscorides scribit, & eo pictores utuntur ad fingendum sanguinem, nec in uili pretio est. Non diu est quòd Venetias portatur: nec dico esse Draconis elisi sanguinem, sed lachrymam arboris. Plinius incertè illum tractat, nos hoc nouimus, & experimentis comprobauimus. Adde id non esse quod ab Arabibus describitur, succum scilicet quartæ speciei sideritis, quæ à nostris rusticis mille folium dicitur. Apud medicos, & pictores, & hæc & factitia cinnabaris in magno usu sunt, & præsertim sanguis draconis uocatus, qui lachryma est, nec multa copia Venetias affertur. SENEX. Gaudeo priusquam moriar plurima discere. BRASAVO. Minium ab Hispanis & Gallis nostro nomine, à Germanis menig uocātur: cinnabarim uero Galli uermylon, Germani cinober appellant. SENEX. De his quibus in officinis utimur ad mineras spectantibus satis dictum est. Lapides sequuntur in meo ordine, quorum usus est in uarijs compositionibus apud medicos. Venetijs mihi emā cinnabarim, minium hic utrunq; colligam & factitium, & natiuum, quamuis exiguum uideatur. BRASAVO. Non erit ob re lapides recēnsere, priusquam prandij hora incūbat,

quorum partem in mineris, partem in his montibus inuenies. SENEX. Et tempestiua hora adhuc est, nec Herbarius lassitudine premitur. HERBA. Per duas horas adhuc uobis inseruiam, postea prandendum erit: quippe os uentriculi iam fame titillari cœpit.

DE LAPIDIBVS, QVORUM APUD FERRARIENSES PHARMACOPOLAS USUS EST.

SENEX.

NVNC lapides enumerare incipiam. HER. Quid moraris? SE. Nondũ locum inueni, ubi ordine digesti sunt. HER. Pone conspicilla. SE. Heri nescio quo loco amisi. HER. Et visum simul amisisti? En sinistra pagina lapides sunt. SE. Non possum absq; uitreis oculis legere: tu hunc libellum Herbariæ sume, & meo munere fungaris. HER. Et tu bipallium, sacculum, atq; peram humeris apponito. SE. Id asello condonetur. HER. En tuos emissitios oculos in herba reperi, atq; seruaui. SEN. Nihil mihi gratius, nunc lapides optime intueor. HER. Quomodo prius ambulabas, si lapides uidere non licebat? Miror cur frequenter non cæspitaueris. SE. Iocaris? Ego scriptos lapides intelligo. HER. Pinguntur potius quàm scribantur lapides. SE. Cauillari desinas: primus lapis, qui occurrit,

currit, perlę sum. HER. De lapidibus tractaturus à re, quæ lapis nõ est, incœpisti. BRA. Fortè non ab re, quũ ab Arabibus inter lapides numerentur. SE. Non multũ refert, quo genere disponantur, modo quid sint addiscamus. BRASA. Græci in re medica rarò margaritis vtuntur, ita enim appellant, non perlæ, & à Latinis uniones dicuntur, non ut aliqui opinantur, quia una in una cõcha tantum sit, sed ut inquit Pli. lib. ix. capite. xxxv. quia nulli duo reperiũtur indiscreti, quippe Albertus Magnus plures una concha inuenisse fatetur. Et qui Indicam nauigationem fecere Lusitani, centum triginta uniones una cõcha capi testantur. Nos Venetijs una concha septem inclusos uidimus, conchæ carne modicum exiccatu. Margaritæ suam maturitatem habent, & senio crescunt: antequam maturæ sint, si à conchis eximantur, breui corrumpuntur. Maturę facile defluunt: quinque notis probãtur, candore, magnitudine, orbe, leuore, pondere, ut nihil æquè sit indignius homine, si margarita nuncupetur: nempe una quæ q̃ illarum proprietatum, ab homine quicquam demit, & in ipso imperfectionem significat nostro uulgato idiomate: tamen mulieres nostræ alijs blandiri solent hoc nomine Margarita, aliquem aut aliquam perlam vocantes. Ex Indico mari ad nos afferuntur probatissimæ, & etiam ex Britannico, quod nunc vulgò Anglicum & Flandricum uocatur. Diuersitas colorum & turbulentiæ in ipsis ros est, ut Plinius refert, quem capiunt, quando in Venerem accenduntur suo anni tempore: hoc genus conchæ ex quo Margaritæ sumuntur, ab incolis berberion & berberi appellatur: inter epulas gratissima est illarum caro. Ara-

Perlæ

Vniones

Berberia

bes cor à Margaritis confortari, & roborari prodideres quippe Arabes medicinæ ex unionibus inuẽtores sunt, quamuis & Plinius nonnihil meminerit. Venetys pro tua officina integras margaritas emes: nam in puluerem redactæ, & uires amittunt, & facile adulterari possunt.

SENEX. Quum in receptis (ut inquiunt) perforatæ et non perforatæ margaritæ scribũtur, quid intelligendum est? BRA. Aliquæ margaritæ sunt, quæ natura perforatæ inueniuntur, aliæ arte: quando perforatæ despiciuntur, eæ sunt quæ natura foramen habent: nam aliquo malo affectu acquisiuere. Tamen non perforatæ simpliciter probatiores sunt, quãuis quæ arte perforatę sunt, despicere non oporteat. Hanc distinctionem nullus Græcus aut Arabum posuit (quem legerim) sed recentes in causa fuere, qui in ordinandis apud pharmacopolas rebus ad suos ægros spectantibus, ut apud uulgus in admirationem ducantur, in hunc modum altiori uoce intonant, recipe margaritarum non perforatarum, quum satis fuisset probo pharmacopolæ margaritarũ simpliciter protulisse. Omnibus ferè gentibus hoc nomen perla commune uidetur, ab eo enim parum dissentiunt: nam Galli parles, Hispani perlas, Germani perlen nuncupant. SE. Corallia sequũ-

Coralliũ. tur. BRA. Gratissimum est Corallium, & meritò inter gemmas numerari debere: gestantium animos lætificat. An lapis corallium, de quo Plinius lib. xxxvi. capi. xix. loquitur, altera res sit à nostro Corallio, ambigimus. Antiqui autores duorum generum tantũ meminere, rubri & nigri. Nigrũ appellari antipatæs, Dioscorides tradit. Plinius in rubro mari nigrius nasci, capite. ij. lib. xxxij.

censet:

censet: non tamen purè nigrũ, sed nigrius nasci dicit: quicquid ab autoribus scriptũ sit. Nos Genuæ totius Liguriæ emporio tria corallorum genera uidimus, quæ ramos amplos habebant, nigrum, rubrum, & album, imò adde subrubrum, & modicè uiride, quod & Genuenses pro nigro habebant. Nos subrubrum, uulgò incarnatum uocamus, tamen idem cum rubro est, sed imperfectè rubrũ: est enim medium inter album, et perfectè rubrum. Ideo Auicenna alijs exquisitius, in album, nigrum, & rubrum distinguit. Alba imperfecta esse & immatura arbitror, ideo magis adstringunt: subrubra, id est, incarnata, magis matura albis, & rubris minus: rubra colore florido in maturitatis symmetria sunt, uiridia magis matura, quàm opus sit, nigra adhuc magis. Ad hoc moueor, quoniam in una planta oẽs has differentias uidimus, imò in uno met ramo. Et Ferrarię Reuerẽdissimæ sacri Cœnobij diui Antonij initiatæ, Lucretia Malaspina egregia & probatissima mulier, & Bonifacia Biuilaqua probitatis speculum, Crucem ex corallo habent suo lapidi innixam, & natura ita factam, cui ars modica addidit, & duas latronum cruces, à látere ita à natura factas, quæ suo lapidi tanquam radici inhærent, in quibus nonnullæ corallorum differentiæ uideri possunt. Quum autem de Corallio apud autores simpliciter sermo fit, rubrum intelligere oportet, quo pueroru colla & manus ornamus, effascinationes, & atram bilem, quam brutum uocamus, & epilepsiam, atq; apoplexiam euitare arbitrantes: nunc in magno pretio sunt, ut ferè haberi non possint: sed probandus esset in pueris usus, nisi & mulieres pro ornamento utrerentur:

uidetur enim comes esse albedinis, & eam floridã magis reddere. Dioscorides suum nigrũ corralium à rubro specie distinguit. Nos quæ uidimus perhibemus, in una met planta album & nigrum esse, imo unus met ramus, parte una ruber floridus, altera niger uidebatur. Rubrũ probatur, quàm maxime rubẽs colore florido, frãgibile, odorẽ terræ muſci, & algæ habens ramoſiſſimum. Damnandũ lapideum, ſcabioſum, ſcabrũ, & inane. Vos pharmacopolæ cõtinuò peſſimum genus habetis, quod ſcabioſum eſt, petroſum, & totum inane: albũ probatur: quod maxime album, & nigrum ſimiliter, ac lucidum, quũ nigrũ ad eadem ualeat ad quæ rubrũ, ſed ægrius: ideo pro nigro rubrum habere ſatis erit. Albũ uero ſeorſum emito, ſed Genuam mittes, non Venetias. aut in Siciliam: nam Syracuſis apud Pachinum promontorium copioſiſſimè naſcitur, & apud Drepanum eiusdem Siciliæ urbem, quã nũc Trapani uocant, quin & in Gallico ſinu circa Orchadas, & in Lyguſtico mari, & ante Corniculum, & Neapolim oritur: omitto nunc rubrum mare, & Perſicum ſinum. Quando ſub aqua eſt uiride apparet, & tenellum eſt: quum euellitur, ex circunſtante aëre dureſcit & color ruber fit, ſi adeò maturuerit. SENEX. Eſtne arbor? BRASAVO. Folia non habet, propterea ſubſtantiam quandam terream eſſe arbitror, quæ potiſſimũ circa montuoſa loca ſit, ob caliditatem & ſiccitatem loci & maris adeò exiccatum, ut in lapidem uerſa ſit, quę prius ob eius lentorem extendi poterat, & in uarios ramos diduci ut arbor uideatur. Vnde et Græci dendritin quaſi arboreũ uocãt: & Dioſcorides lithodendron, id eſt, arboreum

boreum lapidem nũcupauit. Ab Hiſpanis coralos, à Gallis coral à Germanis coraln dicitur. SENEX. Lapis armenus occurrit. BRA. In pyrite lapide, armenũ edocuimus quem uiridem in cyaneum uergentem eſſe oſtendimus, quo pictores pro cyaneo, id eſt, lapide lazuli quandoque uſi ſint: armeniacus etiam uocatur. Optarim ut armenum potius haberemus, quàm cyaneum: tamen nec cyaneus, uel cœruleus omittendus, quoniã & ipſe atræbili murè aduerſatur. SE. Lapis hæmatites ſequitur. BRA. Notiſſimus eſt hic lapis, adeò ut ſimplici nomine per excellentiam, lapis, dicatur: hæma Græcè ſanguinem ſignificat: hic lapis uel ita appellatur, quia ſanguinis colorẽ imitatur, aut quia fluentem ſiſtit. In metallis inuenitur, quem ſi uras miny colorem habet. Plinius capite uigeſimo libri trigeſimiſexti, quinque genera diſtinguit. Sed tibi ſatis eſt, hoc genus uulgare habere, quod friabile ſit, rubrũ uel nigrum, durum atque planum, ſine ſordibus, nec lineas, quibus uarietur, habeat ineptior enim eſt qui lineas habet. SENEX. Aut Venetijs emam, aut ruſticos quoſdam expectabo qui ſingulis annis in forum portant et uẽdunt. A Gallis ematiſtes, à Germanis pluet ſtein, id eſt, lapis ſanguinis nuncupatur. SENEX. Lapis Iudaicus ſequitur. BRASA. A Iudæa in qua naſcitur nomen ſortitus eſt hic lapis, nam ex Paleſtina Syriæ Alexandriam, & poſt Venetias affertur. Marmoreis fruſtulis adulteratur, adulterium deprehenditur: qui arcæ facti in omnibus æquales ſunt, & lineas ſemper æquales habent. ſed naturales in uno látere quandoq; euariant: nec putandum eſt lineas illas naturales, lineas eſſe, ſed ueluti puncta ſunt p

Lapis armenus.

Lapis hæmatites.

Lapis Iudaicus.

quandã ordinem distincta, quæ simul ordinata linea quadã seiungi uidentur. Antiqui medici eo ad uesicæ lapidẽ utebantur: ideo illi nomen imposuere, tecolithos, id est, calculos assumens lapis, quod nono de simpliciũ medicamentorum facultatibus Galeno displicere uidetur. Quicquid tamen sit, ego in lapide renum frequenter usus sum & optime profecit. Venetijs emere poteris, sed ab adulteratis caueto. Hoc sõlo reuerendissimum Thomam Mustum canonicum Ferrariensem, à sæua renum ægritudine liberaui. SEN. Lapis lyncis sequitur. BRA. Ab antiquis lyncurium uocatur: ex urina lyncis esse fabulantur. Lincuriũ. Vnde sit apud autores nõ cõstat: tamẽ multi de eo loquũtur, arbitrantes, quum lynx oculatissimũ animal, & obliuiosissimũ mingit, ex terra & urina lapidem generari, qui lyncurium uel lapis lyncis dicitur. Ego hoc obseruaui in lyncibus duobus, quos magnificus & generosus Comes Nicolaus Tassonus nutriri faciebat: in terram mingebant, frequentissime obseruaui, terramq; permictam, & siccam seruaui, mirè fœtebat, sed nihil unquam concreuit: fabulamenta sunt quæ de hoc lapide circunferuntur. Constat tamen lincurium esse ipsam lyncis urinam, quam in officina habere poteris: lapidem uero cum Plinio capite tertio libri trigesimiseptimi, non inueniri censeo, ubi Theophrasti & Dioscoridis uerbis non credit. Ostendunt uero nostri pharmacopolæ, et Veneti lapidẽ quendam spongiosum, subnigrum, aliqua parte cineritiũ, quem pro lyncurio uendunt: adeò omnia in præceps iere. Consulo ut hic lapis à tua officina absit. Vrinam uero lyncis, si habere poteris, seruato. SEN. Vnde hanc urinam

emamꝰ

emam? BRASA. Lyncem potius emas, ac nutrias, sed magna iactura hoc facies, propterea omittēda potius hęc urina paucissimis rebus utilis, quàm tam magno dispendio comparanda. SENEX. Ita agere decreui. Crystallus sequitur. BRASA. Notissima est crystallus: gelu est uehementius concretum, ideo nūquam nisi in frigidissimis, & niuosis locis inuenitur. hæc uera crystallus est: sunt enim multæ aliæ imperfectiores species, ut ea quæ uos utimini, In Italiæ alpibus inuenta: uenenum esse crystallum pistam, in famam uenit, quum tamen non sit, sed potius ueneno aduersetur: nullus est qui posset non minutissime pistam bibere, ita uero non sentitur: si autem in maiores micas redderetur, fortè uentriculi parietibus inhærerent. Istud uero non fit, quia natura omnia ad intestina dirigit per hunc modum infesta. Quam ob rem nescio unde emanarit hoc, quod uulgò ita fixe receptum in hominum animis, ut nullus non credat pernitiosissimum uenenum esse crystallum, quum sit uenenum antidotum, de quo Plinius libro trigesimoseptimo capite tertio, diffuse pertractat. Nomen commune habēt Galli, Hispani, & Germani, Cristal, ut nec una littera differant. SENEX. Magnes sequitur. BRASA. Lapis hic ob effectum quem facit in trahendo ferrum, notissimus est, imò ut inquit Dioscorides, eo perfectior est, quo magis trahit, ab inuentore eo nomine insignitus: probatq; Dioscorides magnetem, qui in cœruleum colorem magis inclinet: tamen quem nos habemus, optime ferrum trahit, cœruleus uero non est, sed potius ferrugineus. Sed ea parte qua in cœruleum inclinat, uehementius trahit, ut Dioscoridem uerè loqui ma-

Crystallus

Magnes

nifestum sit. Fabulantur ex Magnete integrum montem esse, quum in mineris inueniatur. In Hispania atq; Germania potissimum in uenis ferri colligitur, sub principatu Illustrissimi Saxoniæ Ducis Suacembergi & Eibenstoci: quamuis Plinius libro trigesimosexto, capite decimosexto, uaria loca assignet ubi inueniatur, & quinque ipsius species enumerat: tu si lubeat domi omnes species legas: sed satis est, hanc speciem habere, quæ ex Germania affertur, & Hispania, quamuis ex Ægypto Venetias etiam cõportent. Albertus Magnus in amatorijs deliramenta de hoc lapide fabulatur. Inuentus est, ob naues maria sulcantes circa horum lapidum muneras (ut ferunt) vnde tractis clauis omnes periere: uel, ut inquit Plinius, ex clauis crepidarum, & cuspide baculi ferrata hærentibus, quum armenta pasceret quispiam. Qui nauigationem Indicam in Calechut fecere, naues clauiculis ligneis compaginatas, ob magnetem se uidisse testantur, ne ferreis clauis à magnete tractis submergantur. Alijs pluribus nominibus insignitur, lapis Heraclius, lapis Herculeus, sideritis. Diogenianus autor est, uerum magnetem adeò argento similem ut decipiat. Hũc aũt lapidem, quem magnetem appellamus heracleotem nuncupandũ, quicquid Diogenianus dixerit: nos alioqui apud autores, et re ipsa comperimus. Venetijs emes, aut Genuæ, uel in Germaniam mittas. Sunt qui pro veneficis & incantatiõibus album magnetem quærant. Si aduratur, rubrum colorem enanciscitur, ut pro hæmatite uti possimus. A Germanis man neth, ab Hispanis aymante magnes appellatur. SENEX. Lapis aquilę sequitur. BRASAVO. O quot superstitiones & infinitæ

Lapis aquilæ.

nitæ uanitates, et prope puerorum deliramenta in hoc lapide fiunt: hoc uolunt furta detegi, hoc non possunt etiam optima cibaria edi, hoc futura prædicere tentant, hoc deprehenduntur uxorum furta, sed hæc ab instituto nostro aliena. Plinius libro trigesimo sexto capite uigesimo primo, quatuor Aetitis genera describit, quippe idem sunt lapis ætites, & lapis aquilæ. In aquilarum nidis duos inueniri arbitrantur, nec aquilam oua párere, nisi hos lapides in nidum comportauerit. Apud nos duo genera sunt: album unum, marmoris colorem & effigiem habens: nigrum: subnigrum, uel cineritium alterum. Etiam prægnãtes lapides uocant, quasi intus alterum lapidem album habeant, qui sonet si quatiatur. Colorem non distinguit Dioscorides, sed cuicunque sit modo prægnans læuo brachio suspensus fœtum continere: coxe, párere facit. Plinius, et recentes id fieri arbitrantur, quoties in aquilarum nidis inuenti sunt, quod nunquam accidere iudicamus, nec Dioscorides hoc sentit. In Apulia frequens inuenitur in monte Gargano, & in Apennino monte uarijs locis. Qui albus est, in fluminibus inuenitur. Si per hos montes quæras, ubi scaturiunt riuuli, & magnorum fluminum initia sunt, fortassis inuenies: ex Apulia ferri iubeas, aut Venetijs emas: quia ex armenia Alexandriam, pòst Venetias fertur. Si officina tua hoc lapide careat, non multum curæ sit. A Gallis pierre de laigle, à Germanis adlerstein nuncupatur. SENEX. Antimonium sequitur. BRASA. Ex lapidibus ad mineralia iterum transire uideris, sed hoc nihil impedit, quoniam & lapides mineralium naturam sapere uidentur. Plinius libro. xxxiij. capite sexto,

Aetites.

Antimonium.

antimonium à recentibus dictum quatuor nominibus appellat, stimmi, stibium, alabastrum, larbason: sed hoc nomen stibium potissimum seruat, & stimmi: mox nomen à Dioscoride positum addit, Platyophthalmon, quia oculũ dilatat, & in oculorum medicinis plurimum valet, ut Galenus nono de Simplicium medicamẽtorum facultatibus testatur. Gynæceum præterea appellatur, quia eo mulieres fucantur eliquata aqua nunc in aliqua Italiæ parte. Dioscoridis autem & Plinij tempore aptabant sibi oculorum supercilia antimonio, præsertim mulieres Hispanæ, quibus nullæ in luxum magis pronæ. In metallis argenti inuenitur: est spumæ candidæ lapis, nitet, & non translucet: si comburatur, odorem sulphuris habet. In hoc à plũbo differt, quia teritur & non funditur, plumbum funditur & non teritur. In marẽ & fœminam distinguũt, mas horridior, scabrior & minus ponderosus, ac minus radians, & arenosior fœmina. Ex Germania ad nos affertur, licet adulterinum quoddam Venetijs fiat. SENEX. Ergo quod nos antimonium uocamus, stibium est apud antiquos autores, & stimmi, de quo chymistæ magna sibi promittunt ex lapide argẽtum exprimere. BRASAVO. Illud est Galli Latino nomine utuntur: Germani spiesglas appellant. Alia prosequaris. SENEX. De lapidibus nihil amplius habeo, quorum in mea officina usus sit. De lapide lazuli exequi supereſſet, nisi in marchasita illum tractauisses. HER. Non possum deinceps effodere, nisi prandeamus. SE. Prandebimus, si ad hanc offam coquendam te accinxeris. HER. Ignem ex hoc silicæ excutiam, & in fungum illum siccum excipiam. SE. Age citissime.

sime. BRASA. Interim dum prandium paratur, alia nõnulla prosequi conueniet, ne tempus spectantes offam, conteratur, quum melioribus intenti esse possimus. SE. Pretiosa fragmẽta sequuntur, quę quum paucissima sint, interim breui expediri incipiemus. BRA. In montibus inuenmuntur, non tamen istis: sed quur inter lapides non enumerasti? SE. Quoniam ita consuetum est nobis fragmenta appellare, & à lapidibus distinguere. BRASA. Esto. Tua hæc pretiosa fragmenta recenseas, id est, si Latinè loqui uelimus, tuas gemmas, aut gemmarum partes.

DE CEMMARVM FRAG

mentis, quorum in Pharmacopolarum officinis usus est.

SENEX.

PRIMVM fragmentum Zapphirus est. BRA. Sapphirus dicunt autores. Ita sapphiri sunt, quos pro sapphiris uenditis, ut tu ipse sapphirus es. Qui gẽmas aptant, atque tractant, gemmarij Latinè dicti. Inter Iaspidum genera sapphiros numerant. Cœruleum colorem habent, id est, simulem cœlesti in perfecta serenitate, quem nostra uulgari lingua aZurro chiaro perfecto nuncupare possumus: nomen autem hoc aZurro corruptum est à LaZulo: sapphiri tamen pellucidi non sunt, nec possunt scalpturam admittere, ob centra crystallina aduenientia. Si sole percutiãtur, fulgo- sapphirus

rem ferè ardentem emittunt. Ex India optimi conuehuntur, ex alijs partibus non probati. Suaderem ut omnes sapphiros paruos nigros, quos in officina habes proijceres: quoniam sapphiri non sunt, & Venetijs præsagmina eorum qui aptantur à gẽmarijs emas. Imò id causa est, cur fragmenta appelletis, quia frustula sunt in aptandis fractu, quæ pro ornandis digitis, aut mulierum collis inepta sunt. Deinde cõpositiones tuas pro expense portione uenderes. SENEX. Emptores pretio deterrerentur, & à mea officina abigerentur. BRASA. Ergo eligis decipere potius, & in tam magno hominum dispendio, uitu scilicet fallere, quàm unum uel alterum emptorem amittere? Suadeas emptori sapphiros, hyacinthos, smaragdos, et alios pretiosos lapides fictitia uitra esse, quæ uenenũ naturam sapiunt, postea quæ lubent agat ille. Aut uerorũ sapphirorum fragmenta habeas, & emptoribus pretium indicato, quod ingens non erit, si fragmeta illa emeris, quę aptantes abradunt. SENEX. Deinceps ita agam, ne quis à me defraudetur. BRA. Ab Hispanis Zaphira, à Gallis saphis nuncupatur. SENEX. Smaragdi sequũtur. BRA. Et hi quoque quos habetis in aliqua officina uitra sunt, in alia uiridis marmoris frusta. Venetijs apud gemmarios uera fragmenta, & minutissimas micas ad ornatum ineptas emas. De smaragdo Plinius libro trigesimoseptimo, cap. quinto, diffusissime scribit. Pulchriorem uiriditatem habet, quàm haberi possit, omnes etiam herbas uiriditate uincit. Soli gẽmæ (ut Plinius inquit) cõtuitu oculos implent, nec satiant. Duodecim genera enumerat, qui ex Scythia afferũtur, cæteris præstant. Genuæ

Smaragdus

uas am

uas amplum habetur ex ſmaragdo pulcherrimum qui-dem, & precio carens, ſi ex ſmaragdo ſit. Contigit me ſe-mel uidere, cum Illuſtriſſimo HERCVLE ESTEN-SE: nunquam uiriditatem pulchriorem, aut floridam ma-gis uidere licuit, ſed an ſmaragdus ſit ignoro, non ex eo quia magnum uas ſit, nam multo ampliorum ſmaragdo-rum Pli. præcitato loco meminit. Fabulantur ipſi paro-pſidem eſſe, in qua dominus noſter IESVS CHRI-STVS cũ iuda intingebat manum: quod an uerum ſit, alijs iudicandum relinquo. Satis eſt Plinium præ-dicto loco magnos ſmaragdos, & aptos ad uas parandum enumerare. In aliquibus officinis laſpidem uiridem pro ſmaragdo uidimus, idq; minori ægrorum iactura, qm̃ ui-ridis laſpis in re medica plurimum ualet, præſertim qui ex India affertur, et æquas ferè uires ſmaragdo habet, ut Galenus. ix. de Simplicium medicamentorum facultati-bus, & Dioſcorides. v. lib. referunt. A Gallis emeraudes, ab Hiſpanis ſmeralda, à Germanis ſmerald nuncupatur. SE. Hyacinthus ſequitur. BRA. Mira í diuerſis phar-macopolarũ officinis uidere cõtigit: ſunt enim qui pro ru-bino, id eſt, carbunculo, lapidem quendam ſumant, et qui eodem met lapide pro hyacintho utantur. Veros hyacin-thos habent aliqui ueſtrum, alij uitra illius coloris trã ſpa-rentia, ex quibus feneſtræ in templis fiunt. Facillimum eſt hyacinthos habere, & Venetijs fruſtula à gemmarijs uili pretio emere. Gemma eſt hyacinthus, in qua fulgor uiola-ceus dilutus eſt, Plinio teſte. Tria genera inuenmuntur, ut etiam Serapio. 308. capite fatetur, & Albertus libro de lapidibus, et re vera ita eſt. Aliqui ſunt citrini inquiunt, Hyacinth⁹

id est, colore citri, alij coloris antimonij, id est, in cœruleũ & cœli colorem inclinant: unde apud poëtas cœlum hyacinthino colore aspersum reperitur, et nonnulli ex hyacintho factum arbitrantur: alij rubri sunt, id est, fulgore rubro splendentes, cæteris ad rem medicam aptiores. Tu potius omittas, quàm uitra sumere, ut multi faciunt. Apud nos ruborem habentes frequentiores sunt. A Gallis iacintes, ab Hispanis iacinta uocantur. S E. Rubini sequũtur. B R A. Eundem lapidem (ut diximus) aut idem uitrum pro rubino, id est, carbunculo & hyacintho plures accipiunt, imò omnes pharmacopolæ tam Ferrarienses, quã Veneti. Huius etiam carbunculi Venetijs micas à gemmarijs non magno pretio emes. Plinium lege cap. vij. lib. lxxiij. si de carbunculo plura uidere animo sit. Anthrax altero nomine dicitur, nosq; non sine ratione rubinum à rubore appellamus: nihil patitur ab igne. Autores duodecim species enumerant. Multi sunt qui rubino à nobis de rocha vocato utuntur, qui minus ægrè agunt, quum in carbũculorũ genere sit rubinus de rocha à nobis dictus. Hispani, Galli, & Germani una tantum litera differunt in hoc nomine: nam primi rubi, alij rubis: Germani rubin, ut nos ferè, appellant. S E. Granatæ sequuntur. B R A. In hac re pharmacopolas pudere deberet, qui pro granatis uitra seruent, & uendant, quum copiosè, & uili pretio granatæ habeantur, & de eo magis mirandum, cur pro carbunculis granatus non sumant, quæ in eodem genere continẽtur. Tres species habent granatæ, aut tribus distinguuntur. Vna species est, quæ ruborem in modum floris mali granati habet, propterea granata nuncupatur, & inde

Rubinus.

Anthrax.

Granata

nomen

nomen à nostris uulgaribus accepit. Antiquum nomen nō est, quia antiqui carbunculum uocant. Altera species est, quæ ruborem habet, sed in hyacinthi colorem inclinatum. Tertia species rubra est, in uiolæ colorem tendens: hanc cæteris perfectiorem arbitrantur, & rubinum de rocha uocant: apud nos in uilissimo pretio sunt. Ideo ueris granatis carere non debes: & si rubini desint, pro ipsis granatis uteris. Grenas à Gallis, ab Hispanis granada nuncupatur. SENEX. Sardinus sequitur. BRA. Quem colorem habet? SENEX. Album, nigro, rubro, aut nubilo commixtum. BRA. Ergo sardonix proferre oportebat, à loco ī quo potissimum nascitur appellatus: de quo Plinius libro. xxxvij. capite. vi. agit. Antiquitus in summo honore erat, ueluti unguis ē, sub quo rubor, aut nigredo uideatur, ut duo lapides appareant: propterea Albertus Onychem & Sardum simul esse putauit, quod ante ipsum diu Plinius animaduerterat, inquiens habere candorem in Sarda. In hoc etiam lapide idem quod in alijs usu uenit, uitro quodam utimur rubro colore supposito. Idē in hoc agerem quod in alijs, uel hos lapides à mea officina abigerem, tum quia rarus ē eorum usus, tum quia proprietates, quas illis uniuersim tribuunt autores, uanas esse arbitror, in aliquibus saltem: de qua re suo loco dissere mus. Tu interim alias gemmas enumera. SENEX. Nullas alias habemus, quibus utamur. HERB. Offa cocta est, & omnia in promptu sunt, instat prandendi hora. BRA. Et nos pretiosa fragmenta (ut dicum) exegimus. SENEX. De manibus lymphas. HER. Ex hoc riuulo sinistrorsum scaturiente laua. BRA. Imò ex hoc fonte

Sardonix

potius, qui rusticorum opera per lignum descendit, quo uicæ gutturnij fungemur. SE. Vrit adhuc offa. HER. Inspira uehemẽter, ut frigescat, et minutim incide. BRA. Prandium hoc omnes regum dapes exuperat, quoniam ingenti fame comedimus. HERBA. Diui Bernardi intinctum (ut aiunt) ore gero. SENEX. Quid est Diui Bernardi intinctus? HER. Fames. BRA. Intinctus profectò non egent ad irritandam famem, qui famescũt. SENEX. Iam hora est ad alia animum uertere, ut omnibus peractis in patriam regredi liceat. BRA. Quid impedit schedam sumere, & quæ sequuntur prosequi? HER. Sine parũ, ut cibus uentriculo aptetur. SE. Satis accomodatus est. Varia terræ genera consequuntur, quibus in officina utimur. BRA. A prima terra initiũ sume.

TERRARVM GENERA

secundum recentes, quorum apud pharmacopolas usus est.

SENEX.

Sulphur

SVLPHVR primas partes î nostro inordinato ordine seruat. BRA. De hoc ut Dioscorides et Galenus, agendum erat, ubi de mineralibus sermo factus est: à Græcis θεῖον dicitur. In duas species Dioscorides separat: in uiuũ, & in eum, qui expertus sit ignem. Plinius capi. xv. libri. xxxv. in quatuor species dissecat, sed quæ sub duas

sub duabus Dioscoridis contineantur, Viuum, apyrõ dicitur, id est, ignis non expertum, ut Cornelius Celsus capi. xviij. v. lib. docet, & Plinius præcitato loco, quem (si lubet) legas, per distincta nomina has species appellantem & per loca in quibus nascantur, assignat. Notissima res est. Illud tñ addam, in medicinę usu potissimum esse uiuũ id est, quod ex uena sua sine aliqua coctura sumitur: tñ uos pharmacopolę hoc non sumitis, sed id quod ignem expertum sit. De Hermolao miror, qui dixerit, tam firmam confusionem partium habere, ut eius oleum arte nulla separari possit in rebus cæteris, quum tñ constet apud nos fieri. Cura igitur ut uiuum sulphur habeas: in omni minera inueniri potest. Philosophi compositionem metallorũ ingredi ueluti formam quandam putant, argentum uiuũ ueluti materia in auri & æris compositionem actu ingreditur in argenti & stanni, ac plumbi potentia. De eius caliditate disputandum esset, quo gradu intelligatur. Galenus calidum quidem dicit, sed gradum prætermisit. Auicenna, & Arabes, quos recentes imitantur, in. iiij. gradu calidum, & siccum faciunt, re uera aberrantes, quum uenena sint, quę quarto gradu calida existimantur. Nos tamẽ sulphur quotidie propinandum exhibemus. Dioscorides in ouo suspiriosis tribuit, quantitate cochlearis, quæ duos homines interficeret, si in quarto gradu calidum esset, in ouo etiam sorbili fellis suffusiones habemi exhibet: et Plinius per os sulphur deglutiendum tradit: nosq; in ouo sorbili quotidie scabiosis damus, & sanantur, quam ob rem in tertio gradu calidum tantum iudicamus. Nec refert quod ardeat, quoniam alia tertio, imo secundo gradu ca-

lida facillime ignem admittunt. Viuum probatur, splendens, lucidum, nec calculosum. Quod uero non est uiuū, uiride, & pinguissimum esse debet. Hæc de re tam nota sufficiunt. Venetijs emere poteris, aut eos expectato, qui in Teloneum portam Ferrariam, ut uēdant. A Gallis soufre, à Germanis schvvebel, à Lusitanis enxufre nuncupatur. SENEX. Asphaltum sequitur, BRASA. De Asphalto, id est, bitumine tractaturus nescio an alijs consentaneus ero, uera tamen referam. Græci asphalton dicunt, Latini bitumen generali vocabulo, omnem materiā crassam, lentam, quæ sponte, uel ex montibus, & lapidibus, uel ex terra scaturit, uel in lacum', uel terram ipsam descendat. In densum, & molle diuiditur: in uarijs mundipartibus nascitur. Et ut inquit Plini. capi. xv. li. xxxv. alibi limus ē, alibi terra. Nos uero ita separemus, asphaltus aliquo loco liquidus est, aliquo vt limus, aliquo ut terra, aliquo ut cera. Vt terra nascitur in Cœle Syria, id est, caua Syria, circa Syndonem oppidum maritimum, ut Plinius inquit. Limus à lacu Iudææ emergit: & ideo Galenus primo eius meminit, quod ī Apolloma Epiri vrbe fit, sub quo etiam Iudaicum intelligit. Postea id quod est in caua Syria tractat: hoc autē in mari mortuo nasci inquit: Mare autem mortuum nuncupatur lacus ille. Mare ob salsedinem, mortuum ob minimum motum. Qui nuper terram sanctam descripsere. Iudææ lacum & Cœle Syriæ idem faciunt. Strabo libro decimosexto suæ Geographię, Sirbonis lacum uocat, ambitu mille stadiorum, lōgitudine ducentorum stadiorum. Hoc loco nostri Theologi Sodomam & cæteras urbes ob nefandum illud Sodomiæ uitiū

Asphalt⁹.

sub

submersas esse tradunt, & eum lacum in earum urbium locis situm esse. Nonnulli deinde fabulantur bitumen illud è lacu uirorum semen esse, propterea adeò glutinosum ē, ut non possit absque mulieris menstruo seiungi, cuius oppositum experientia ostendit: sed hoc prius animaduertit Solinus capite tertio, sui libri de Mirabilibus Mundi. Idem Strabo decimosexto libro, ubi tredecim urbes eo loco sitas olim ostendit, quarum Metropolis Sodoma nuncuparetur: additq; omnes in eum lacum esse consumptas præter Sodomam, et spatium sexaginta stadiorum. Ipse uero ut Philosophus, causam nō in Deum qui de probris illorum ulcisci uoluerit, sed inquit ex terræ motibus, & ignis afflatu, & aquis calidis, & bituminosis ac sulphureis lacum erupisse. Eratosthenes uero sentit, quum ea regio stagnis abundet, excrescentia urbes illas exundasse. Volunt autem bitumen esse terræ glebam liquefactam, postea ui aquæ induratum. Posidonius, qui in hoc fabulosus autor est, illius regionis homines Magos esse cēnset, qui incantationes faciunt, lotium & fœtida inspergentes, ex quibus bitumen fit: quod autem uanè sentiat, ex hoc liquet, quia perpetuò non duraret, nisi spontè scaturiret, uel ex montibus descenderet. In Iudæa Asphaltites lacus uocatur, in quem Iordanis influit: est autem liquidum bitumen in Sicilia, & in agro Mutinensi, in Italia, & in Regno Neapolitano quodam loco qui dicitur Il tocho. Tui pharmacopolæ pro asphalto, id est, bitumine Iudaico, quod cæteras præcessit Dioscoride teste, quandoque picē ficcā utuntur. Alij uocatum ab ipsis petroleum densatum, aut ui ignis, aut spontè

habent: quum tamen & hoc in genere bituminis censendum sit, tamen non est asphaltum Iudaicũ. SEN. Quid est ergo Iudaicum asphaltum? BRA. Tibi uno uerbo quid sentiam enarrare decreui. Quod uos Mumiam nuncupatis, asphaltum Iudaicum esse certus sum. SE. Quo modo hoc probas, quia exiccatu Mauritani nostra mumia sunt. BRA. Dicas potius Syriaci. quàm Mauritani: sed hoc nihil ad rem, mumia non est Maurus exiccatus, uel Syriacus, sed compositio quædam, ex myrrha, aloë, croco, balsamo, & alijs huius generis pluribus uel paucioribus cum humana pinguedine. Ita sentiunt Arabes, & ita uerè est, nam Syriaci (Hebræorum adhuc morem seruantes) suos mortuos uelant, & re aliqua conseruante implent, ut pretiosiora, & uiliora emere possint. Ditissimi, aloë, myrrha, croco, & balsamo implentur. Minus diuites balsamum relinquunt: quãuis nostro cõmuni sermone eam compositionem balsamũ appellemus. & ita agere, ibalsamare uulgò dicimus. Pauperes autẽ asphalto implentur, quod non solũ mores earum partũ scribentes aduertunt, sed & qui illuc singulis annis nauigãt Veneti. Imò & Strabo. xvi. lib. ubi de bitumine & Sodoma tractat, inquit, bitumine illo ad mortuorum condituras Aegyptij utũtur: quũ autem ad nos affertur mumia, integri homines bitumine pleni afferuntur, & præsertim Iudaico, et Babylonico. SEN. Ergo nostra mumia est bitumen Iudaicũ, uel asphaltũ? BRA. Mumia nomẽ Arabũ est, quod omnem mortuorũ condituram cũ sua pinguedine significat. Diuites Syriæ, & mediocres propria habẽt sepulchra: quare pauperes solum habentur, qui ex more

Mumia

regio

regionis bitumine pleni sunt. Decipiuntur qui aloë plenos existimarunt: nam si gustetur, nulla amaritudo sentitur, quam seruat aloë, & etiam myrrha, quæ compositiones illas ingreditur. Addepiscis odorem habere, quem odorem bitumen Iudaicum seruat, ut Auicenna inquit, & ueritas ita est. Si enim mumiam nostram masticaueris, picis odorem senties, quod in asphalto persenturi Auicenna tradit. Quum igitur asphalto uti contingat, mumiam sume, id est, liquorem in corporibus mortuorum inuentum: nam asphalto, id est, bitumine plem sunt apud Syros defuncti. SEN. Quando mumia uti uoluero, hoc ne utar? BRA. Si ex mortuis aloë, myrrha, croco & balsamo plenis habere posses, probatissimũ esset: quũ uero hi haberi nequeãt, hoc bitumine pro mumia uteris. Tellas autem illas & ossium frusta & carnem exiccatã abjcito, et eũ liquorẽ tantũ habeto, qui in aliquã cauitatẽ collectus sit. SEN. Estne hoc, quod Arabes mumiam uocant? BRA. Est. SE. Reperitur ne apud Græcos mumia? BRA. Reperitur. Nam etsi Serapio mumiam dixerit myrrham & aloën esse, & qđ admiscetur illi ex corporibus mortuorum, etiam compositio ipsa mumia uocatur: imò non una sola compositio mumia est, sed plures: intelligo autem compositionem antequam corpus ingressa sit, quod ex hoc colligitur, quia Serapio ubi đ mumia scribit capite. ccxciij. Dioscoridem adducit, ac si ipse de mumia, id est, compositione loquatur: locus uero citatus primo libro est ubi de pissasphalto, id est, picibitumine tractat. Est autem Pissasphaltum duplex, arte factum, ut si quis picem & bitumen simul iungat: aliud naturale. Qđ

Pissasphaltum.

uero Serapio Dioscoridem in pissasphalto adducit, eius uerba ostendunt. Inquit enim ex Dioscoridis sententia, Est in terris quæ dicuntur Acoloniæ: ubi codex errore interpretis corruptus est. Legi enim debet, Est in terra quæ dicitur Apollonia. subsequitur: descendit ex mõtibus qui dicuntur fulmina. Ingens error interpretis ostẽditur, nam illi montes, à quibus in Epiro descendit, Ceraunij appellantur: κεραυνὸς uero Græcè fulmen dicitur: ideo interpres qui nomen montium ignorabat, fulmina dixit' quum legendum esset, Ceraunij montes: unde Dioscorides fluminum impetu ex Ceraunys montibus descendere testatur. Mox sequitur in Serapione: & eijcit eam aqua fluminis in ripis. Ita Dioscorides: fluminum impetu delatum in littora eructatur. Deinde in Serapione sequitur, Et est coagulata, & fit sicut cera. Dioscorides loco ceræ dicit βωλοειδῶς, id est, glebarum modo: sed & bitumina aliqua ceræ formam habent: in Pannonia bitumen est, quo funalia parant, & mirum in modum ardet: Sequitur, & habet odorem picis mixtæ cũ asphalto: qđ Dioscorides inquit odore picis bitumini mixtæ. Denique Serapio addit quæ à Dioscoride non dicuntur, fortè in suo erant: Cum aliquo fœtore, & uirtus eius est sicut uirtus picis & asphalti mixtorum. Vt hinc colligere possis mumiam non solum esse compositionem illam, cum aliqua mortuorum parte, sed compositionem per se solam, quæ naturalis est in Apollonia Epiri. Artificio autem fit, picæ & asphalto mixtis, aut alijs etiam: nam aliqui in mortuorum condituris solo asphalto non utuntur, sed picem addunt, alij myrrham, aloën, crocum. Alij usque ad opobalsamum ueniũt.

Tu igi

Tu igitur pro asphalto mumiam sume, quæ ex Aegypto affertur nunc, & quam tu habes, & cæteri pharmacopolæ Venetijs: sed eam sume, quæ in aliqua cauitate collecta sit. Idem igitur erit mumia Serapionis (eam intelligo, quæ mortuorum cadauera nondum ingressa, et hoc in una specie & generaliori mumiæ) & pissasphaltum Dioscoridis: quod etiam ex Auicenna colligi potest, dicente mumiam esse in uirtute picis, & asphalti commixtorum, & naturis utrorumq;. Ideo non sum adeò temere reprehendẽdi Arabes, sed ab ijs quandoq; discendum, quando opus sit. Nullus enim ex Grecis asphalti odorẽ tradidit: quippe Dioscorides εὐστόνος τῆ ὀσμῆ dicit, Marcellus interpretatur firmo odore, Hermolaus odoris contemi: sed Auicenna odorem picis habere quum masticatur, inquit: quod uerum esse, quisque qui experiatur, statim primo gustu noscet. SENEX. Quid est id de quo Dioscorides inquit, ubi de pissasphalto tractat, gigni in Sicilia agro Agrigentinorum liquidum bitumen fontibus supernatans, quo incolæ ad lucernarum lumina uice olei utũtur. Siculum oleum falsò appellantes, siquidem liquidi bituminis genus? BRASAVO. Quid sit hoc petis? Si aliquid persoluis edocebo. SENEX. Quicquid lubet soluturus sum. BRASA. Et ego gratis elargiri uolo: quod uos petroleum uocatis, fœtens adeò ut promeruerit stercus diaboli nuncupari, & ab Hispanis a Zeite de mineral uocatur, partim ex Sicilia agro illo Agrigentino, partim ex Liguria, partim ex loco in Neapolitano agro ubi uulgò dicitur Il tocho, & potissimum ex hoc loco ad nos affertur: hoc est quod Dioscorides in fine pissasphalti Petroleũ.

edocuit. Quod ex Sicilia portatur, non adeò nigrum est, & minus fœtet. SENEX. Hoc frequenter obseruaui, aliquod petroleum minus alio fœtere. BRA. Hoc ex Sicilia affertur. SE. Petroleum dicitur quoniam ex petra ortum ducit, sed istud fontibus innatat, de quo Dioscorides: quomodo igitur Petroleum, id est, ex petra oleum erit? BRASAVO. Ne dubites, quoniam ex petris et montibus ĩ fontes eliquatur, & ꝑ aquę impetum trahitur. In aliquibus locis ex saxo ipso eruitur. SE. Quæ res ea est, qua nos pro asphalto utimur? BRA. Petroleum ẽ, id est, bitumen liquidum, igne, aut senio induratum: sed errorem alterum priore maiorem detegam, petroleum induratum, asphaltum, id est, bitumen est, non tamen Iudaicum. Aliqui autem pharmacopolæ eo pro picę dura utuntur, id est, rem naturalem accipiunt pro re artę facta. SENEX. Hoc equidem est, de quo frequentissime admiratus sum asphaltum nostrum, quo scilicet utimur, pro uero Iudaico, petrolei odorem habere. Admiratio nunc cessat, quia eius odorem habet, cuius est. Dic autem, nonne multis locis petroleum nascitur? BRA. Omne ueluti oleum è petris fluens petroleum, quasi petræ oleum dicitur: unde id oleum, quod apud nos Oleum mõtis zilij, aut oleum saxi, quod in Mutinensi agro scaturit, petroleum dici potest & debet. A Dioscoride naphtha & bitumen, uel asphaltum liquidum nuncupatur: ad se ignes mirè trahit. Autores fabulantur pauca aqua non extingui, propterea bitumen liquidum & naphtha erit oleum montis Zilij dictum, & petroleum, de quo Plinius libro secundo, capite. cviij. nec mirum quod in fontes Siculum petroleum colligatur,

Oleũ mõtis zilij

ligatur, quoniam prima origo è saxis est, quemadmodũ omne bitumen è saxis oritur: nam à subterraneis partibus aut ex montibus defluit. SENEX. Quid est quod ab Auicænna scribitur nigrum petroleum esse picis Babylonicæ colamentum? BRASA. Codex puer sus est, quippe legi debet, nigrum petroleum esse colamentum non picis, sed bituminis Babylonici. Interpres fuit, qui loco bituminis picem uertit: nam bitumen circa Babylonem induratur: apud Auicænnam quod eliquatur petroleum erit. SENEX. Ab his dissentire non possum. BRASA. Hæc uarijs locis emenda, Siciliæ, aut Venetijs bitumen liquidum, quod petroleum uocatur. Lyguſticum Genuæ. Asphaltum ex Iudæa portari fecæris, aut ex cadauerum cauis sume, si purum habere non contingat: de quo tamen miror, quum singulis annis Veneti in Iudeam nauigent. Idemq; sit tibi mumia, cuius nõ est usus nisi apud Arabes, eius præsertim quæ cadauerũ pinguedinẽ simul habet: uel si opus sit mumia à Dioscoride secundum Serapionem descripta uti, quæ est pissasphaltum ipsius, ex picæ & bitumine præpara. Germani aliqui petroleum denfels dreck, id est, diaboli merdam uocant. Alij hoc nomen assæ fœtidæ attribuunt, alij asphalto. SENEX. Alumen sequitur. BRASAVO. Quod alumen? nam multa alumi nis genera exiſtũt. SENEX. Omne genus quo utimur intelligo. BRA. Ea numera, quibus utimini. SEN. Alumen rochæ, alumen zucharinum, alumen plumæ, alumen scaiolæ. BRA. Mihi uisus es quatuor genera enumeras se. SENEX. Ita est. BRA. Forsan in his montibus aliquod genus inuenies. SENEX. Experiar, modo tu edo

Alumen.

cere tentes. BRASA. Nihil aliud est alumen, ut Plinius libro trigesimosexto, capite decimoquinto censet, quã salsugo terræ, est enim ueluti terræ exudantis natura, hyeme corriuatum, æstiuis solibus maturatur, ex aqua & lino fit. Pluribus locis nascitur, ut prælaudato Plinij libro habetur, à Dioscoride quinto libro. Nos ex Germanis fodinis accipimus: quippe ubi fodinæ sunt, ibi alumen, aut prope reperitur. Verum apud antiquos aluminum genera in uenire oportet, quæ uos diuersis nominibus appellatis. Marcellus putauit Dioscoridem tria tantum aluminis genera nouisse, quoniam inquit ab alijs Græcis plura alia genera edoceri quàm à Dioscoride scripta sunt: Galenus enim tria genera edocuit. Sed nõ animaduertit uir ille, multa genera esse Dioscoridem fateri, sed tãtum tria in usum medicum uenire. Hec autem alias. Tu species tuas singulatim enumera, ut eas particulatim edocere possim. SEN. Alumen catinæ. BRA. Fictitiũ est hoc alumen, & non sponte nascens, quo uitrum purgatur, & purius efficitur, ex catino in quo fit, quod est genus uasis, catinæ alumen dicitur: uel cathinum dicitur quasi catharon, quia purum reddat uitrum. SEN. Quomodo fiat enarra. BRA. Herba est quã Arabes cali uocant, in littoribus maris sponte nascẽs, & ab aliquibus gẽtibus seminatur, ut in Gallia fit: ad nos enim ex Nursia, & Gallia alumen catinum defertur: herbam cali exiccatum accipiunt, & comburunt, postea ex illo cinere lixiuium fit: quod si aut ui ignis aut solis induruerit, quum subtiliores partes exhalarint, id Sal Alcali appellatur: cinis uero ille induratus, alumen catinum dicitur: fortè catinum dictum quasi

'Alumen catinæ.

Sal Alcali

ctum quasi ex cali factum, quandoque & sal & cinis mixta sunt. SEN. Quæ herba est apud Græcos ea, quam Cali Arabes uocant? BRA. Apud Serapionem capite. 257. usnem species dicitur: nam & usnem & cali similes sunt. Quippe Cali formam usnæ habet, sed folia in cali longiora sunt, aizoi minoris, id est, à nobis uocati digitelli, similia. Leonicenus in libro de morbo Gallico cali apud antiquos telephion esse putauit. Triplex autem telephion apud Dioscoridem inuenitur. Vnum, secundo libro, sub nomine andrachnis syluestris. Aliud, in fine secundi libri, sub nomine telephij. Tertium, quarto libro, sub nomine aizoli leptophyllon: quanquam hoc tertium cum primo idem sit. Si uero hæc tria telephij genera considerentur, nullam similitudinem cum usne uel cali habere deprehendes: nam in omni telephio Dioscorides portulacæ folia habere tradit. Cõstat autem cali uel usne longe diuersa habere, q̃ portulacæ folia. Nos quandoq; suspicati sumus genus anthyllis esse, quod Ibiget uocatur: nã folia ferè similia ibigæ, id est, à nobis uocatæ iuæ habet, sed adhuc incerti sumus. SEN. Serapio usneæ muscum esse cæsere uidetur: imò Dioscoridem ubi de musco tractat adducit. BRA. Nescio uocabula recte distingue re, quæ & si barbara sint, tamen nota aliqua inuicem separantur, quia usneæ est bryon, id est, muscus, sed usnẽ est herba cali: quicquid ergo sit, alumen catinum factitũ est, ex herba cali, que usnem species est, quam nos frequẽtissime Comacli uidimus circa salsarum aquarum riuos. Mirorq; nostros uitrearios alumẽ catinum aliunde quærere, quum prope fieri possit, et eadem ratione sal alcali, Cali.

quo & frequenter Chymistæ utuntur, salē & impensam perdentes. Optimum smegma, quod sapo nuncupatur, fieri potest, ad pannos nitidos reddendos optimum. Imò ut Serapio inquit, herba est, qua panni lauantur: est enim multum abstergens, utpote qua mulieres ad fucandas facies utantur. SE. Alumen Zucharinum sequitur. BRA. Vos hoc alumen facitis, & ipsi nomina imposuistis, sed factitium est, ex alumine liquido, aqua rosacea, & albumine oui. Massas quasdam turbinatas in modum globorum sacchari fingitis, ex cuius forma Zucharinum alumen nuncupatur: tamen nec saccharo inest illa forma, quam habet à natura sed ab arte datur: habet etiam miram albedinē, ut exquisitum saccharum, quod uulgò finum uocamus, uideatur. Mulieres, ad dealbandas & abstergendas facies eo utuntur. SENEX. Alumen plumæ sequitur. BRA. Prædicta duo aluminis genera, ab antiquis non tractantur, nec à longe ostenduntur: hoc autem quod nuper enumerasti à Plinio & Dioscoride alumen scissile uocatur, à Græcis schiston, & trichitin, quoniam in capillamenta diuiditur. Hoc genus ab omnibus, præsertim Dioscoride, cæteris præfertur: ex lapide etiam fit, propterea dicitur chalcitis: unde (ut Plinius inquit) est sudor quidam eius lapidis in spumā coagulati, quanto minus cōmixtos lapides habet, tanto exquisitius putatur. Pruritū maxime causat, si inter humeros alicuius imponatur. Nonnullæ mulieres eo sibi fricant genas ut rubescant, qui rubor ad tertiū usq; diem perdurat, adeò intensus ut ignem in genis habere uideantur, imò ipsi pulchrum nomen inuenere mulieres ex natura rei, fortè magis aptum quàm Latinum & Græcum

Alumen zucharinū

Alumen plumæ.

Alumen scissile.

Græcum, florem lapidis appellantes: nam proprie quidã canus flos ex lapide exiens uidetur. Adde nos perfectionem rei, florem appellare. Nec nomen quo utimini vos, ineptum est, alumen plumæ, quia si frangatur, capillamẽta illa ueluti pluma esse videntur: propterea ab antiquis alumen schiston dicitur, sciſsile, trichitis, chalcitis: sed duo potiſsimum nomina in usu sunt, schiston, & sciſsile. Sunt qui alumen sciſsile pro lapide amiantho sumant, quum non sit, tamen & hoc alumen inflammatur quidem, & nõ uritur, sed paulatim consumitur, quod non facit amiãthus lapis. In maioribus fruſtulis lapidis amianthi uenæ quædam sunt in modum ligni, ut multi lignum esse putarint: imò adeò res incaluit, ut plures pro ligno Crucis, supra quam Saluator noster infixus fuit, accipiant, ducti hoc experimento, quia non uritur, ac si necæſsarium sit, lignum ex quo Crux facta est, non uri. Nobis fruſtulum à quibusdam Religioſis magna ueneratione datum est, pro ligno Crucis, sed eos admonentes lapidem esse ostendimus, non lignum, cuius natura sit inflammari quidem, sed non uri. Eos quoque Chriſtiana Charitate exorauimus, ne deinceps quenquam fallerent, suadentes lignum Crucis non esse, quum sit lapis. Illi uero ut probi rem agnoscentes paruere. A Gallis Alun de plume nuncupatur. Arabes alumen iamenum appellare uidentur. Pandectarius scripterreum uocat, in nomine deceptus, nam stypteria dicendum erat, quia ita Græci appellant στυπτηρία ex stipticitate sua. Errat præterea, quia id uocabulum est vocabulum generis, ipse autem pro vna specie tantum utitur. SENEX. Alumen rochæ sequitur. BRASAVO. Hoc

Alumen rochæ.

& libarinum nuncupatur, ex Lipara, qua conueitur, sed recenti nomine potius quàm antiquo: nam & si ex Lipara Dioscorides & Plinius haberi censeam, tamen laparinum dici non aduertunt. Apud ipsos alumen liquidum est. SENEX. Igitur alumen rochæ, liquidum alumen appellare oportet? BRA. Equidem: nam quum defoditur, liquidum est, postea durescit: huius rei experimentum sumere poteris, si igni admoueas, statim liquescit. Si frustum aluminis rochæ tuæ lucernæ admoueris, statim ebullire & dissolui uidebis: quare alumẽ rochæ à loco, in quo nascitur, ita uocatum, ab antiquis alumen liquidum dicitur, quamuis & integrũ reperiatur, A Gallis alun de roche nuncupatur. Germani nomen commune omnibus aluminibus habẽt, Alaun. SEN. Alumẽ scaiolæ sequitur. BRA. Hæc tria, alumen schistum, de pluma, & scaiolæ, à Pandectario idem esse existimantur, quod res ipsa falsum ostendit: nam quod scaiolæ alumen dicimus, lucens sicuti uitrum, in capillamenta non dissoluitur, sed ex gypsi minera defoditur, imò in gypsi massis, quæ Ferrariam portantur alumen hoc pellucet, est enim gypsi exquisitissima pars: unde & ab antiquis flos gypsi appellari uidetur. Forte genus illud gypsi est, quod à Galeno. ix. de Simplicium medicamentorum facultatibus libro, Plinthitis nocatur, hoc est latercularium, ex similitudine quam habet, quæ nisi satisfecerint, perfectiorem partem crudi gypsi esse iudicato. SEN. In gypso inueniri certum est, & ego frequenter ex gypso, alumen scaiolæ collegi: tamen unum aliud genus apud Dioscoridem & Plinium inuenio, quod ipsi alumen rotundum uocant,

Alumen scaiole

Alumen quid.

quid

quid autem sit ignoro. BRA. Pandectarius alumen Zucharinum esse arbitratur magno errore, quia Zucharinũ artificiale est. At ipsi nominibus utantur, ut lubet, & hoc rotundum Zucharinum uocent, hoc nihil ad nos, modò id noscamus alumen rotundum non esse apud nos frequens, formã rotundam habent, qualem multi calculi qui in mõtibus reperiuntur. Nonnunquam alumen rotundum inter figulorum lapides uidimus, quibus ustis, & plumbo mixtis uitrum paterarum & lancium parant. Hoc etiam genus rotundum, astragaliotem à Galeno uocatum, id est, talare comprehendit. Hæc de Aluminum generibus dicta superfint. SENEX. Arsenicum sequitur. BRASA. Græci auripigmentum arsenicum uocant, ut in metallis dictum est: sed uos arsenicum appellatis, albũ, quod per uim ignis factum, & in laminas Venetijs arte concretum, ab aliquibus falsò existimatur, qui arsenicum etiam in laminas redactum, sed breui coctura & arte, risagalo à nobis dictum, ab Arabibus arsinagal puturunt magno errore, quum hæc ex minera effodiantur, & sponte nascantur, sed de his plura dicta sunt à nobis. SENEX. Vitriolum sequitur. BRASAVO. Duplex uitriolum apud pharmacopolas inuenitur, Romanum & absolutè uitriolum appellatum: ita nuncupatum arbitror, quia uitro assimilatur. Apud recentes magnę sunt nominum ambages, & plura confundum: uitriolũ à nobis dictum corrupto uocabulo colchotar uocant, quum potius dicendum esset chalcanthum: hoc usu uenit in omnibus ferè rebus, ut nomina corrumpant, postea errores multi sequantur, ex nominum inscitia. Constat apud Dioscoridem, Pli

Arsenicũ.

Vitriolũ.

nium lib. xxxiiij. capi. xij. & Galenum. ix. de Simpliciũ medicamentorum facultatibus libro, chalcanthum appellari, & corrupto uocabulo à recentibus colcothar, non tamen ab Arabibus: ex eo oleum fit adeò urens, ut pro igne potentiali utamur: est enim causticæ naturæ, & cum pauco dolore incidit membra, si ex olea cultro inuncto tangãtur. Dum oleum paratur, fumum cauere oportet, quoniã non solum hominem interficit, sed et uicinas arbores exiccare cogit. Cuius experimentum nouit Franciscus de Mõte, fractorum ossium, & dislocatorum reparator egregius, cui omnes arbores uiridarij prę uitrioli fumo periere, dum eius oleum pararet. Nunc ad autores redeuntes. Pãdectarius, id quod à Serapione Zeg dicitur, uitriolum esse putauit, & Serapionis interpres Zeg, id est, uitriolum exposuit, quos recentes omnes ferè sequuntur. Tamẽ re uera ita non esse constabit: nam quod nos uitriolum, ab antiquis autoribus chalcanthum, & à Latinis atramentũ sutorium appellatur, quia ad pelles denigrandas et aptãdas uitriolo utuntur, quibus postea sutores operantur: quod autem à Serapione Zeg dicitur, non est chalcanthũ, sed antiquorum misy, hoc lucæ clarius deprehendes, si antiquos Serapioni conferamus: nam Serapio Galenum adducit in hunc modum de Zeg loquentem. Vidimus in mineris uenas tres extensas, unam supra aliam per longum spatium, & una inferior erat Zeg rubrum, & secunda, quæ erat super eam colchotar, et tertia superior erat Zeg uiride: & hoc est quod Zeg rubrum conuertitur, et fit colchotar, & colchotar fit Zeg uiride: si modò Galenum nono de Simplicium medicamentorum facultatibus legamus, ma

Zeg.

mus, manifeste deprehendes misy, de quo tractat, id esse quod à Serapione ℈ nuncupatur. Inquit enim (quum ingressus esset minerarum loca) quasdam conspexi in lõgissimum porrectas ueluti ℈onas alias super alias, numero tres: infima erat ipsius soreos, supra quam erat altera chalcateos, suprema misyos. Mox Galenus historiam quãdam interponit, & omnia scribit, quæ à Serapione referuntur, de crassitie, subtilitate, & eius uiribus: ut hinc colligas ℈ rubrum Serapionis, antiquorum Sorij, Colchotar Serapionis, antiquorum Chalcitin, & ℈ uiride Serapionis, antiquorum misy esse. Vide autem intelligere oportet, ut uulgò dicimus uiride clarum: Latinè flauũ, aut aureum dicendum: quia Serapionis interpres Latinã linguam ignorabat. Ideo uiride pro flauo aut aureo interpretatus est. SENEX. Habemusne hoc misy, quod sexcenties audiui, nunquam noscere datum est? BRASAVO. Imò maxime habetis: quod enim uos uitriolum Romanum appellatis, antiquorum misy est, nam auri speciem habet, & durum est, & quum friatur, aureas scintillas mittit, & stellarum modo splendet: en Romanum uestrum uitriolum omnes has notas habet. SENEX. Frequenter expertus sum. BRASAVO. Cõstat igitur recentes aberrare, ut Herculanus in capite de Sebel, & Nicolaus, colchotar uitriolum esse contendentes. Nam ut ex Serapione ostensum est, colchotar est Galeni chalcitis, Dioscoridis, & Plinij, quæ in album colorem at uitriolum Romanum in aureum uergit. Vnde uides sũmè aberrare recentes, ipsarum rerum ignaros, et per aliorum scripta perperàm intellecta loquentes. Quam obrẽ

antiquorum misy, est uitriolum Romanum, uel flauũ. Ad rem igitur primam redeuntes, quod ζεg Serapionis misy antiquorum sit, eum lege, qui Dioscoridem adducit dicentem: Zeg aliud Babylonicum, aliud Cyprense: ubi certa fide cognoscitur eum adducere in capite misy, ita in Cyprium & Aegyptium distinguentem. Pro Serapionis recto intellectu, scito Dioscoridis codicem, quem habebat Serapio, hæc uerba adiuncta habere, quibus in Babylonicum & Cyprium distinguit: tamen in fine capitis, Dioscorides Babylonici meminit, sed sub nomine Ægypti. Mos autem est Serapionis, quum Dioscorides aliquod Ægyptium nominat, in suam linguam Babylonicum uertere. In reliquis optime quadrant, ut in eo quod colorem aureũ habet, quod lucet ueluti stella, quod eandem uim cum colchotar habet: sed addit Serapio in aliquibus codicibus legi calcadis, cuius loco scribendum est chalcitis. Idem uero sunt colchotar & chalcitis apud Serapionem: sed apud uarias interpretationes diuersum erat nomen, res eadem. Nec mirum si ubi Dioscorides Ægyptium, Serapio Babylonicum dicat: quia Babylonia est primaria Ægypti urbs, omnia alia uiribus excedit Ægyptium, tamen ĩ medicinis oculorum à Cyprio superatur. Ex his etiam constat multos recentes aberrare, qui chalcãthum colchotar uocant, et ferè omnes pharmacopolę pro colchotar chalcanthum intelligũt, quum potius chalcitim intelligere debuissent. Nam colchotar, à chalcithi, & nõ chalcantho perperàm deflectitur. SENEX. Dic obsecro, nonne & chalcanthum, chalcitis appellatur? BRASAVO. Non, imò duo diuersa sunt, & ita recentes de

cipiuntur, inter quos Pandecturius, qui chalcitim, et chalcanthum confundit, et alia plura præter rationem. Tamẽ ut Galenus admonuit, chalcanthum post longum tempus chalcithis efficitur. SENEX. Nos quotidie hoc deprehendimus, partem exteriorem chalcanthi, id est, uitrioli ex Germania allati dealbescere, & albedinem ad aliquã usque crassitudinem transire. BRASA. Id est, chalcitis ex chalcantho facta. SENEX. Quid intelligit Serapio per ea uerba, quod defertur ex Babylonia non est bonum ad faciendum absoricum? BRA. Corruptus est codex, legi debet, ut Dioscorides scriptum reliquit: Ægyptium quidem crematur, sed psoricum ex eo non conficitur: est enim psoricum medicamentum quoddam à Dioscoride libro quinto contra scabrities, & cutis asperitates descriptum: scabiem quoque mirificè sanat. Fit autem ex duabus chalcitis partibus, & una cadmiæ ex aceto temperatis, quæ in fictile posita soli ardentissimo per quadraginta dies fimo obruta permittuntur. Tu (si lubet) alios conficiendi modos ex Dioscoride quinto libro, & Plinio libro .xxxiij. capi. duodecimo discas. Vocabulum corruptum in Serapione manifestum est, ut psoricon, non absoricon legi oporteat. SENEX. Serapio loquiturne de nostro uocato uitriolo? aut aliquis alter Arabs? BRA. Et Serapio & Auicenna de nostro uitriolo loquuntur, quæ sigillatim à Dioscoride, et Galeno proposita sunt, & uno capite hæc complectuntur. Ne aũt quicquam inexplicatũ transigamus, Zeg apud Arabes idẽ significat quod apud recentes atramentum: nam apud antiquos ab atro colore dicitur: apud recentes uero præter nigrum, adest album,

Psoricũ.

Zeg.

rubrum, & flauum atramẽtum. Ideo Auicẽnæ interpres pro ℞eg, absolutè atramentum. Serapionis autẽ interpres pro ℞eg uitriolum interpretatus est: propterea necessarium erit his duobus uocabulis uitriolum & atramentũ, quæ uno nomine Arabico ℞eg dicuntur, hæc omnia significari, Missy, sory, chalcitim, chalcanthum, melanteriam, ut hæc duo nomina apud recentes in significato conuertantur uitriolum & atramentum, postea in species dissecantur: ideo idem sunt caput Serapionis de uitriolo in quo hæc omnia complectitur, licet in fine non uideatur chalcanthum sub ℞eg ponere, & caput atramenti Auicennæ, in quo ex defectu interpretis multi errores scatent, ut pater alteram interpretetionem legenti: ea uero atramenta nuncupantur, quæ in aqua dissolui possunt: nam quæ lapidibus iuncta sunt aqua dissolui nequeunt. Sed ut normam habeas, qua Latina nomina Arabibus conferre possis, in hunc ordinem tibi disponam:

Vitriolum, ℞eg, atramentum. Cõmunia nomina sunt.

Sory, ℞eg rubeum.

Chalcitis, colchotar. Errant recẽtes, qui colchotar appellant uitriolum ustum, quum potius Chalcitin appellare debuissent.

Missy, ℞eg uiride, uitriolũ Romanũ: sed etiam ex Germania magis durum, & colore magis flauo affert.

Melanteria, bities, atramentum metallicum.

Chalcanthum, atramentum sutorium, uitriolum.

Nomina ita sibi respondent, ut hoc modo errare non possis. Si uitriolum uras, album efficitur, ut chalcitis esse uideatur: tamen si aqua dissoluas, in uitriolum reuertatur: imò si ex

imò si ex ætate chalchanthum, id est, uitriolum in chalcitim transeat, dissoluta chalcitis uitriolum efficitur: quod non animaduertit Galenus, quum ex chalcantho per tempus chalcitim fieri monuit: tamen animaduersione dignũ erat, quia ex hoc facile excipitur chalcitis ex chalcantho facta, chalcitidis perfectionem non habere, alioqui per solam aquæ ablutionem non reuerteretur in chalcanthum: unde arbitror potius chalcanthum ob senium glaucedinẽ suam amittere, et album uideri, quàm proprias uires perdere, & chalcanthi proprietates deserere: remittuntur potius, quia omnia tempore corrumpuntur: quam ob rem eo pro chalcitide non uterer, salua semper Galeni reuerẽtia, nisi aliquo loco essem, ubi deficeret chalcitis: nam in easdẽ uires ferè inclinant. Venetijs uitriolũ emas, et id qđ Romanum appellatur, non quia Roma ad nos conuehatur, sed ex Cypro, est autem antiquorum Misy: quod autem ex Germania affertur, minime curarem. SENEX. Sicut atramentum sutorium chalcanthum dicitur, nonne adest & scriptorium? BRASAVO. Adest quidem, & ab antiquis in usu erat, ex fuligine tedarum factum: temperatur q; in libram gummi, quadrante addito fuligi nis: fit & de fuligine resinarum, & pictoria, huius pondo, gummi pondo semis taurini glutinis denarius semis, atramenti sutorij tantundem. Hæc Dioscorides in ultimo quinti libri capite. Apud nos uaria sunt atramentorum scriptoriorum genera, id est, à diuersis pharmacopolis diuersa fiunt atramenta. Vnum est ualde commune, ex gallis, uitriolo, gummi, & uino. Quam compositionem nescio quis duobus carminibus perpulchre complexus est,

Atramentum scriptorium.

quæ si noscere uolueris, hæc sum:
Vitrioli quarta, media sit uncia gummi.
Integra sit gallæ, superaddas octo phalerni.

Atramentum chalcographorum.

SENEX. Non displicent hæc carmina. BRASAVO. Fit et atramentum chalcographorum ex picis fuligine, & oleo, cuius Dioscorides meminit appellatq; pictorium atramentum, quamuis adhuc non sit octuagesimus annus, quod modus imprimendi literarum characteres inuentus est. SE. Quomodo ostendere poteris atramentum scriptorum aliud esse à melãteria, uel atramẽto sutorio apud antiquos? BRASAVO. Id facile demonstrari potest: quoniã Galenus nono de Simplicium medicamentorum facultatibus, & Dioscorides, de atramento sutorio seorsum, et de melanteria, ab atramento scriptorio. Adde atramentum scriptorium compositionem quãdam esse, non terram mineralem nigram, qua atramentum ad scribendum fiat. Hi Spani uitriolum coparosa: Galli couperose: Germani kupfer vvasser, id est, aqua cupri uocant, & re uera condensatur: quod absoluto uocabulo uitriolum nos dicimus, & ab autoribus chalcanthum, SENEX. Terra sigillata sequitur. BRASAVO. In Lemno insula rubrica nascitur seorsum, & sigillata terra, quę duo diuersa esse Leonicænus aduersus Plinium ostendit, qui capite sexto libri trigesimiquinti, terram sigillatam, & rubricam lemniam idem esse cænsuit, ubi & ipsam inter natiuos colores annumerat, sed excusandus erat Plinius, quoniã Galenus & ipse eam rubricam prius appellat. Quicquid tamen sit (quoniam hæc ad nostrum institutũ nihil faciũt) constat non fieri eodem modo apud Galenum, ut Dioscorides

Terra sigillata.

rides incolas loci facere arbitratus est: inquit enim per mi
scellam hircini sanguinis fieri, & signo capræ insigni
ri: sed Galenus qui illuc nauigauit data opera uisendi
gratia, scribit, nec sanguine fieri, nec signo capræ, sed
Dianæ insigniri: imò incolas loci derisisse Galenum, qui
de sanguine interrogabat. Sunt autem tria terræ genera
in Lemno insula. Vna sacra quæ in colle nascitur, qui to-
tus colore fuluus est, in quo nec arbor, nec saxum est, adeò
ut collis adustus uideatur: hinc poëtæ Vulcanum è cœlo ĩ
eum locum cecidisse fabulantur: hæc terra est, & Terra
nuncupari debet, non rubrica: hanc lauant, et crassam par
tem abijciunt, & aquam supernatantem: mediam uero in
pastillos diuidunt, & sigillo Dianæ imprimunt: unde
Terra Sphragis propter sigillum nuncupatur. Nunc ad
nos affertur, sigillo Turchico munita, ex Turchicis lite-
ris confecto. Turcharum imperator arcæ facta eo loco,
principes hac terra donant. Primus qui nostris tempori-
bus in Italiam ferri curauit, fuit pharmacopola Campa-
næ Venetus, qui suis expensis in Lemnum misit. Adest et
rubrica in Lemno, qua fabri utuntur. Adest & terra quæ
extergit: hac utuntur qui lintea & uestes lauant uicæ sa-
ponis, ut hi retulerunt, qui per aliquot menses in Lemno
habitarunt: terram habebant, experti sumus optime lin-
tea abstergere: superioribus autem annis, imò & multi
nunc, rubrica quadam ficticia pro terra sigillata utun-
tur, quæ huius naturæ nihil habet. Veram emas Venetijs,
sed ne decipiaris recte perpendas, quoniam et hanc (quæ
illius gratia) adulterare cœperunt, simul & terram ipsam
sigillatam, & bolum armenum miscentes. Hi uero deci-

piuntur, qui in Lemno ueluti tumulum esse putant è quo semper emanet, uel tanquam bitumen crescat, sed terra est quæ lauatur, in lutumq; ducitur, exiccatur deinde: superior pars aquea, & inferior terrea abijciuntur: media pars quæ lutosa est, in pastillos unius drachmæ plus, minusue distribuitur, & Turchico sigillo munitur. SENEX.

Bolus armenus. Bolus armenus sequitur. BRA. Hactenus in publicis officinis rotundos quosdam globos in medio pressos pro armeno luto uendebant, et adhuc multi uendunt, factitios et illos: nunc terram armenicam uel armenicum lutum habemus. Bolus ex forma dicebatur, ut Galenus nono de simplicium medicamentorum facultatibus suo tempore fieri monet, ubi de terræ Samiæ lotione sermonem cœperat. Decepti uero sunt et nostro æuo, qui terram armenam uel bolum armenum, lapidem armenum esse putarunt: nam lapis armenus uerè lapis est inter colores floridos numeratus: uiridis autem est in cœruleum inclinãs, de quo suprà egimus: & Plinius libro trigesimoquinto, capite sexto, in fine, & Dioscorides quinto libro pertractat: quin & Galenus præcitato loco dicit à quodam fuisse donatum terra armena, & ille qui donauit, uocauit eam, lapidem. Vnde non mirum sit, quamuis nostro hoc tempore, nõnulli lapidem, alij terram appellent, quoniam & Galeni tempestate à nonnullis lapis uocabatur. Terra adstringẽs est, & pro qua aliàs pharmacopolę terra quædam utebãtur, quam ex Germania portabant. SENEX. Nunc veram armenam terram, lutum, uel bolum mauis appellare, habemus, quæ ex Armenia affertur. Nam masticatu ueluti butyrum liquescere uidetur, & si apicæ

linguæ

lingue tetigeris, adstrictionem manifeste senties. BRA. A quo didicisti hãc terram liquescere debere ueluti butyrum si masticetur? SENEX. Hoc à puerilia imbibi, nõ à certo autore, sed à præceptore meo pharmacopola uiro egregio, cui mendacia credidissem. BRA. Ni pigeat, notas illas edoceas, quibus præceptor ille tuus bolum armenum cognoscebat. SE. Hæ sunt, rubrum esse debet in citrinum inclinans, fragile, unctuosum, & quod si masticetur, in modum butyri liquescere uideatur. BRASA. Quod de colore sentiebat, ex Serapione & Auicenna colligere potuit: quod fragile, ex Galeno: de assimilatione autem butyro, si masticetur, & de unctuositate quæ animaduertenda erant, nihil ab aliquo autore scriptum reperitur. SE. Igitur in ea terra quam nunc habemus an armena sit dubitas? BRA. Imò in hoc inclinor, ut ea terra, quam nunc bolum armenum uocatis, nuper comportatu (non illa quæ ex Germanicis mineris olim portabatur) terra lemnia sit. SENEX. Quomodo terra lemnia? stupeo nunc. BRA. Ne stupescas, quoniam tibi certe ostendam, terram, quam uos armenam uocatis, armenam non esse, imò nec prope Armeniam sumptam. SE. Rem miram ostendes. BRA. Nisi audire grauaberis, optime demonstrabo. SE. Imò nihil uehementius opto. En totus in aures habeo. BRA. Eam terram non esse armenam, quam uos armenam dicitis, hoc argumentũ est, quia Galenus nono de simplicium medicamẽtorum facultatibus dicit terram armenam pallidam esse, hæc autem pallida non est, & ne fugias dicens Galeni codicem ibi esse mendosum, ita etiam suo idiomate habetur τὴν ὠχρὰν

ὠχρα, id est, colore pallido: quod si fugias quia id uocabulum ὠχρα croceum significet, unde & ochra quæ in mineris inuenitur, flaua est, & quũ uritur, rubra, saltem hoc habeo, luteum interpretari debere: sed manifestum est, hunc nostrum bolum armenum colorem luteum non habere. Vnde Hermolaus Barbarus quinto sui Corrolarij, ubi de terra in communi tractat, hæc uerba Galeni interprætatur τὴν χρόαν ὠχρα. luteo colore aut pallido: uolens duo significata huius uocabuli ὠχρα ponere, quæ in unum uergunt. Optimi autem & probatissimi interpretes ὠχρα pro pallido semper interpretari uidentur: Arabes tamen colorem croceum interpretati sunt. Nam Serapio Galeni uerba adducens, croceo colore ad rubedinem uergente interpretari uidetur, & Auicenna rubro colore inquit ad cineritium uergente: tamen uocabulum ὠχρα non interpretamur ad unguem, sed opus est pro ipso uel pallidum aut luteum exponere. Constat autem nec pallidam, nec luteam esse quam uocatis nunc ueram terram armenam. Præterea addidit eo loco Galenus facile teri armenum bolum sicut calx, uel lapis coctus, propterea quum in puluerem pistillo redigitur, ueluti calx est. At in nostro nunc inuento bolo, hoc reperiri non potest: nam etsi in puluerem teri possit, non tamen apte sicuti calx, ob unctuositatem illam quã habet: comparatq; ipsam in leuore Samioastro, qui albus est uel pallidus, imò calcem in colore bolus armenus imitatur. Vidi ego, & nunc domi habeo terram quandam ex Armenia allatum à religioso diui Francisci qui eam dono dedit illustrissimæ Lucretiæ Bogoię illustrissimi patro-

troni mei Herculis Carnutum ducis genitrici. Est autem pallida, & uelut sicca calx, quæ si teratur, in puluerem, ut calx redigi potest: hanc armenum bolum à Galeno descriptum suspicor. Denique uiliori pretio bolus hic armenus uenditur, quàm terra sigillata. At in duplo magis Armenia Venetijs distat, quàm Venetiæ Lemno unde uiliori pretio terra sigillata uendi deberet, quàm bolus armenus: nec opus est fugere, in maiori copia bolum armenum haberi, quàm terra Lemnia, quoniam mons est in Lemno, ut Galenus docet, non locus particularis, & paruus qui deficere possit. Illudq; superaddere non grauabor, eadem nauigatione mercatores terram sigillatam, & bolum armenũ Venetias ferre: quod indicium esse potest ab eodem loco, uel propinquis haberi: nec opus est tergiuersari, hanc ex nauigatione Alexandriæ ferri. At prius ex Armenia Alexandriam delata sit, quia breuior est, et commodior uia per mare Euxinum. Adde qui hũc bolum armenum portant, non transire Aegæum mare, in quo est Lemnus insula, ut in nona Europæ tabula Ptolemæus describit. At si in Armeniam irem, opus esset fauces illas maris transire, quæ uulgò Strictus Garipoli nuncupatur, ubi Calliopolis urbs sita est, Latine Hellespontus dicitur: postea Bosphorum Thraciæ, & Propontidẽ per transire: denique totum Euxinum mare, quousque in Armeniam Cappadociæ conterminam peruentum sit, ubi terra Armena colligitur: sed nõ est satis naui huc appellare, quum & terrestri itinere egeam, si in statutum boli locum peruenire uoluerint. Tamen qui bolum armenum quærunt, & Venetias portum, breui reuertuntur, nec

mare Aegeum transeunt. SEN. Quid ergo est hæc terra, quam bolum armenum certè arbitrabar? BRA. Terram sigillatam: mastica, nuper ex Lemno allatam? SE. Masticò. BRA. Mastica & bolum armenum nuper inuentum. SE. Masticaui. BRA. Quo differunt hæc? SEN. Nullo altero, quàm quod in sigillata terra quædam granula tanquam sabulum persentio, quæ in bolo nõ sunt: imò bolus penitus liquescit, et nihil pallato occurrit, aut in ore moratur. Terra sigillata & ipsa liquescit, uerũ granula quædam ueluti terræ micæ relinquũtur, quæ solui non possunt. BRASAVO. Hoc ideo est, quia idẽ sunt bolus nunc uocatus armenus, & terra sigillata, etiam si gustes eadem adstrictione insigniuntur. SENEX. Optime noui. BRA. Addam & aliud. Terra illa quæ sigillum Turchicum habet, adulterata est, & ueluti albũ sabulum illi addidere, ut cõmodius sigillum recipiat: ideo minus rubra efficitur, & in pallorem uergit. Quod autẽ hic color, quem habet bolus istè armenus, sit terræ Lemniæ color, facillime probari potest, ex hoc in primis testimonio, quoniam poëtæ fingunt è cœlo Vulcanum excidisse, & suo cruore terram eo loco consperssisse: ideo sanguinis colorem habere dicitur, qui in dicto bolo armeno uidetur. Plinius etiam de rubricis tractans, id est, rubris terris, inquit lemniæ rubricæ palmam dari, quia sit minio proxima, libro trigesimoquinto, capi. septimo. Terra autem sigillata rubricæ colorem habet, quem præcise in hoc bolo uidemus: nam nulla terra est magis proxima uero minio hoc bolo armeno: non intelligo hic per minium, nostrum fictitium, quo nunc utimur, sed antiquum,

quo

quo sanguinem pictores fingebant: imò quendam hoc armeno bolo dicto pingere iussimus, omnino color ruber floridus uisebatur, ut quisque poterit per seipsum experimento comprobare. Adde hac minium sublinere, & adulterare, quod facile hoc bolo armeno fieri potest. Veteres etiam ea utebantur ad splendorem, sed mirũ splendorem hic bolus armenus picturis facit. Non possum abstinere quin & tu experimẽto probes. SEN. Imò summopere cupio, sed de rubrica lemnia, nõ de terra sigillata fieri scripsere. BRA. Idem terra sigillata fecissent, sed ob minorem copiam rubrica utebẽtur: imo adde Cornelium Celsum eam appellare minij glebam: nam. 15. capite quarti libri, inquit minij glebam ad cancrum intestinorum ualere, Dioscorides & Galenus ad dysenteriam proficere censent: & Hermolaus Barbarus eo loco. 5. libro, Celsum exponit, minij glebam, id est, lemniam terrã nulla autem est magis propinqua minij glebæ isto bolo armeno, quamuis aliquid proprie de minij gleba posset Celsum exponere: unde arbitror bolum armenum à uobis dictum esse terrã lemniam, quia ex Lemno affertur, nõ ex Armenia: & Galenus, ubi de Samiæ terræ lotione scribit, terram lemniam esse tenacem, & paululum uiscosam docuit, qualem esse bolum hunc armenum constat. Demq; sume tu hanc terram armenam, & in aqua macera, ut docet Galenus. ix. de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi de differentijs nominatarũ passim terræ scribit, uidebis ablata aqua quum exiccatur, in molliciem cæræ deuenire: tu mox eam tuo sigillo imprime, & deprehendes pro terra sigillata uendi posse, præser-

Minii gleba.

tim si illi sabulum miscueris album. Vnum solum obstat, Galenum dixisse colorem fuluum habere, quãuis & hic boli armeni dicti, fuluus nuncupari possit, quo modo fuluum leonem uocamus, qui simlem colorem habet. Hoc saltem habeas, si non sit sigillata terra esse, rubricam lemniam, quoniam ex Lemno affertur: & id argumentum esse potest rubram esse, quia Dioscorides sanguine hœdino uel caprino conformari credidit, quod sibi persuaserat etiam Galenus, antequam uidisset: ideo ruborem talem habere debet, qualem faceret sanguis terræ mixtus, præsertim etiam ipsa ruborem habente, alioqui hi summi uiri non putassent sanguine hœdino parari: hic autẽ noster bolus armenus eiusmodi colorem habet, imò Galenus eo loco addit colorem habere combusto simlem, qualem habet hic noster bolus nuper inuentus. Ex his certus sum, bolum armenum nunc uocatũ, non illum qui ex Germania habetur, esse terram lemniam, uel rubricam lemniam, & illam fortè ex qua terra sigillata dicta fit, per dissolutionem & abiectionem supremæ & infimæ partis. SEN. Hæc me in admirationem, & cupidinem trahunt, uisendi illa loca, nisi senio confectus essem, & nisi à barbaris & infidelibus nationibus possiderentur illæ partes: nam facillimum est senio confectum nauali itinere peregrinari. Si nunc uigenti ætate essem, & iter tutum præstaretur, illuc omnino & ad alia plura loca proficiscerer. BRA. Si principes liberalitate præditi essent, multi reperiretur, qui orbem perlustrarent, ut Galenus fecit, noua semper experiendo, & discendo, uel si diuites literis operam nauarent: sed usu uenit, ut nul-

lus simplicium medicamentorum facultates, & res ipsas cõsideret, nisi medicus sit. Medici uero nostro æuo ut plurimum pauperes sunt, quia diuites non dignantur medicam artem addiscere, adeò inepti sunt ad propria bona noscenda: putant enim idem esse medicam artem scire, & ea uti. Medici uero paupertate ducti lucris incumbunt, et accumulandis opibus intenti sunt, quid hoc, uel illud sit, discere spernentes. SENEX. Imò ignorant an pharmacopolæ eiusmodi simplicia habeant, quibus in dies utuntur. BRASA. Oportebat equidem Aristotelem summum philosophum imitari, & eius præceptis parere, qui prius ditari utile esse censet, quàm philosophari: sed quũ diuites effecti sunt, tunc philosophandum erat, nam alibi edocuerat. Philosophi acquisitis necessarijs, cœperunt philosophari, non sophistico modo, et apparenti, ut multi nũc faciunt, sed rerum causas inquirentes, & abdita naturæ arcana detegentes. At ex nostris plurimi, quanto magis diuites efficiuntur, tanto minus philosophiæ præceptis incumbunt, & indagandarum rerum scientiæ: hæc autem aliàs deploranda sunt, nunc ad institutum nostrum reuertamur. Ego id intra me decreui natos meos bonis literis primum instituere, deinde per diuersas mundi partes relegare, ut per uaria regna & prouincias euagati sapientiores reuertantur. SENEX. Boracis sequitur. BRASA. Lapidem boracem Albertus in capite buffonis inuẽtum arbitratur, quem omnes ferè recentes sequuntur: hic tamen non est quem uos in officinis habetis. Ego ex buffonis capite eum lapidem uel potius os eduxi, in nigrũ colorẽ inclinat, sed nũc de isto sermo fieri nõ debet, sed de illo- Borax.

quo artifices utuntur: imò aurum conglutinare nõ possent si deesset borax. SENEX. Reperiturne apud antiquos? BRASA. Equidem à Dioscoride, Plinio, Galeno, chrysocolla nuncupatur, quasi auri colla, et gluten dicatur: propterea ab Auicenna capistrum auri nuncupatur. SEN. Ergo & Arabes de illo pertractant. BRASA. Omnino, et tincar uocant suo idiomate: Serapioq; inter species salis numerat, de quo mirandum est, qui nihil meminerit Galeni aut Dioscoridis, quos tamen in omnibus refert, earum rerum quæ ab ipsis tractantur. Vno autem remoror ut arbitrer Serapionem non intellexisse quid esset borax apud antiquos, quia scribit Mesuem dicere, radicem boracis artificialis urinam infantis esse. Si autem antiquorũ boracem nouisset, nõ fuisset sibi mirum hoc, nec ueluti magnum quid adduxisset, quia omnes artificialem hunc lapidem ex urina constare monent. Nascitur autem naturalis in fodinis auri, argenti, æris, & plumbi. Ad nos defertur chrysocolla uarios colores habens, alba, flaua, uiridis subnigra. Conqueruntur aurifices, quia à pharmacopolis ementes, nõ assequuntur plerumq; suum finem, quia falsa est chrysocolla, uel alter lapis pro ipsa. Plinius colorem chrysocollæ esse herbe segetis lætæ uirẽtis scribit. Nero arenam chrysocolla sterni fecit, quum & ipse, et sui eodem colore induerentur. Vt deprehendatur, antiquos eas fauuitates in colorum distinctionibus seruasse, quas nostrum uulgus impressas, & leureas uocat. Dioscorides dicit τῇ χρόᾳ καταπόρως πράσιζουσα, Marcellus interpretatur, colore usq; ad satietatem uirente. Hermolaus Barbarus Dioscoridem per Plinij uerba interpretatur, inquiens,

Chryso/colla.

inquiens, quæ colorem herbæ segetis lætæ uirentis reddat. Interpretari possemus, colore omni parte uirente. Quam pharmacopolæ nunc habent, uirenti colore infecta est, sed non omni parte, nec lætæ segetis, nec vsque ad satietatem uirente: ideo imperfecta est. Venetijs nonnunquam uirentem uidimus blando colore. Nostri aurifices eam probant quæ maxime colore auro assimilatur: nam etsi exquisitæ uiridis esse debeat, in nostra tam alba, flaua, & subnigra reperitur. Flaua ad aurum ferruminandum apta potissimum est. Quanquam & chrysocollam faciant puerorum urina, in æreo mortario, & æreo pistillo. Conficiẽdi modum Dioscorides libro quinto, Plinius libro. xxxiij. cap. v. & Galenus. ix. de Simplicium medicamentorum facultatibus libro designant. Hæc etiam artifices, ad aurum glutinandum & ferruminandum utuntur, quippe diuersa metalla uarijs rebus iungunt artifices, chrysocolla aurum (ut Plinius docet) argilla ferro, cadmia æris massis, alumen laminis, resina plumbo et marmore, plumbum nigrum iungitur albo, & ipsum album sibi oleo, stánum æramentis, stanno argentum. Sed hæc ad nostrum propositum nihil, quia nos alios plures modos hæc ferruminandi scimus, quàm hi qui à Plinio traduntur arte inuentis semper addente. Ex Germania chrysocolla affertur, inepta tamen: nostri etiam eam habent quæ ex puerorum vrina fit, odora. SENEX. Odoraui, urinam p sentio. BRA. A Gallis bourax nuncupatur. SE. Talchum sequitur. BRA. Sunt qui Arabicæ talk nuncupari uolunt, alij stellam terræ, ex lucę quam habet, & splendentes radios nuncupant, quãuis & nonnulli stellam ter Talchum.

ræ, herbam uocent, quæ uulgò lunaria dicitur, folliculum rotundum habentem, in quo semina conduntur, qui folliculus nocturno tempore aperitur, et adeò radios lunæ recipit, ut lucens stella uideatur. Loci incolæ ubi uident, diabolum esse putantes aufugiunt: hac ueneficia parant, hac dæmones irritant, hac Chymistæ suum Mercurium fixũ, stabilemq; reddunt. Tamen hoc nomen stella terræ, in maiori usu est, ut talchum significet, quàm aliquod alterum: nec immeritò, quoniam ab antiquis aster, id est, stella uocatur. SENEX. Reperitur ergo apud antiquos? BRASA. Suspicor astrum Samium à Plinio dictum lib. trigesimoquinto, capite decimosexto, & Dioscoride quinto libro, & Galeno nono de Simplicium pharmacorum facultatibus libro, hanc rem esse, quã uos talchum, in publicis officinis nuncupatis. Quippe duas terras samias ponunt autores, ambas albas. Prima à Dioscoride collyrion dicitur, à Plinio syropicon. Altera aster samius, quam Dioscorides crustæ similem dicit, & densam, ut coticula, & quam Galenus non indigere lotione testatur: hanc puto talchum esse, uim adstrictoriam habet, & nomine stellæ ab antiquis dicitur. Lapidem samium esse aliàs arbitratus sum, nunc in astrum samium inclinor. Ad nos ex Germania affertur, supra montes, præsertim post pluuias inuenitur: à longe splendescere uidetur, ut stella. Ideo stella terræ à nobis, & aster ab antiquis appellatur. In Samo perfectissimum nascitur talchum, propterea samius aster dictum est. Adstringit adeò, ut mihi gustare uolenti, os corrugauerit. Sunt qui talchum cæruleum, qui uiridem, atq; croceum quærant, præsertim Chymistæ, ut id quærentes

quod inueniri non potest, tempus uitæ suæ in falsis nugis conteram. Vsus in medicina crematio & lotura etiã nũc est, ut Dioscorides de samia terra dicit, sed præsertim crematio quia pauca lotura indiget, propterea Galenus non lauari, id est, quàmbreui lotura tradit. Hoc Venetijs emere poteris, uel ex Germania petere. Nascitur & prope nos in Apenninis alpibus inter Regium et Mutinam è regione Herberiæ arcis Illustrissimi Ducis nostri munitissimæ: locus autem in quo inuenitur uulgò nũcupatur Il Ges so, à Magnifico Iulio Scãdiano possessus, potissimum vbi gypsum est, reperitur. Gypsum uero alumen scaiolæ est, quando nondum coctum sit: quũ uero decoquitur hoc alumen, in gypsum uertitur. Galli gypsum plastre uocant, Hispani yesso, Germani gips. Ad alia te uertas. SEN. Nullæ supersunt terræ, quibus utamur. BRASAVO. Multo plures à Dioscoride, Plinio, Galeno describũtur, quàm eæ sint, quas supra enumerasti. At quum de his solum quarum usus est nobis, tractare instituimus, prædicta supersint: quoniam & hora in aliquod diuersorium proficiscendi imminet. SENEX. Imminet profectò, id castrum uersus proficiscamur: nam Ferrariam eundum est, quum omnia ferè collegerimus, quæ ad nostram officinam reparandam his locis haberi potuere. Inter eundum uero, ut cœna sapidior sit, de Salibus loquamur. BRASAVO. Imò hoc sermone, uia breuior reddetur.

Gypsum

DE SALIBVS, QVO= rum in officinis usus est.

SENEX.

Sal

AL communis alijs salibus initiũ facit. BRA. In diuersis mũdi partibus uarij sunt salis usus: in Italia marino utimur, qui partim arte factis aeris, ut aqua solis feruore exiccari possit, partim sponte innascitur Fertilissimæ sunt illustrissimi Ducis nostri salinæ, quæ in cõuallibus Comaclienſibus patẽt, ut ferè tota Hetruria, Insubria, & Flaminia eo uescatur. Spissum esse oportet, candidũ & planũ. In Germaniæ aliquibus ptibus, Pãnoniæ q; fossili sale, atq; metallico uescuntur. Mõtes usq; ad duo milliaria in profundum excauant, sursum ingentes salis massas funibus trahentes. Saxeus dicitur hic sal, & marmoreus, ferreis pistillis teritur, & optime salit: probatur in hoc genere, qui candidus, pellucidus, et densus. At qui candidissimus in hoc genere, ualde lucidus & densus in

Sal gẽme

uenitur, salem gemmæ uocari, quoniam uelutti gemma nitet. In germania ubi salem effodiunt, & Pannonia quandoq; inter globos salis ingentes, aliqua salis gemmæ portio sex, octo, & quindecim librarum plus minus inuenitur: hic uero est perfectissimus sal fossilis, & ueluti flos eius, qui rarus & paucus in tam magnis & frequentibus massis ĩuenitur, propterea gemma dicitur. Ex Germania Venetias comportatur. Nihil tamen impedit, ut Ferrariam de=

riam deferatur, curare. De marino sale nihil in præsenti dicemus, quia notior est, quàm ut de illo tractemus. SE. Armeniacus sal defoditurne & ipse? BRASA. Dicendum est ammoniacus quasi arenarius. SENEX. APā dectario armeniacum dici legeram, quoniam ex Armenia portetur. BRASA. Nūc altero labore indiges, dediscere scilicet, et eius nominis obliuisci: ammoniacus appellatur, quia sub arena inuenitur in Aphrica apud Ammonis oraculum, ubi loca sitiētissima sunt, & in Cyrenaica regione. ibi arena defossa frusta salis oblonga, extra nigra uel eruginosa, intus alba, & ad similitudinem aluminis scissilis, non multū lucet, & adeò salsus est ut ingrato sapore gustetur, tamen medicinæ utilis pro balanis fingendis in difficilioribus morbis, quibus opus est ad opposita deriuare. Venetijs emes, quamuis ex Germania simile genus salis portetur, qui sapore ingrato adeò salit, ut eo pro ammoniaco utamur: adeò salsus est hic sal, ut mihi fastidium pepererit inter loquendum, nisi de sapidiore sale tractemus. Commune nomen sálibus Germani habent, salez Hispani sal, Galli sel. SENEX. Si hic sal ob salsedinem fastidio fuerit, dulcem salem inuenamus. BRA. Quomodo sal, dulcis est? SENEX. Nihil impediet, idem æquè salsum & dulce esse. BRA. Equidem. SE. Sal, de quo loquor, Indus sal dicitur. BRA. De hoc in sacchar o expeditum est, in India nascitur in cānarum extremitates: nam calore solis exudat, & extra cannas duratur, & nostro sacchar o cando similis uidetur, uocatur etiam Mel supra cannas inuentum, ad nos non defertur, et eius uice sacchar o dicto cando utimur, arte parato: quam

sal ammoniac⁹.

sal Indus

uis nostri pharmacopolę nescio quid, extra nigro, pro hoc sale utantur: quid uero sit, incompertũ habeo. SENEX.

Salnitrũ. Sal nitrum sequitur. BRASAVO. Nitrum & litrum à Græcis dicatur: uos nitro caretis, & antiqui uestrum nõ habebant. Nitrum nunc terra, & scrobibus circa parietes inuentis paratur. Antiquum nitrum sponte in aqua fit, & illac transeuntes aquæ nitrosæ efficiuntur. Antiquorum nitrum colore rosæ, aut candido erat: nostrum uero aut candidum est, si perfectum sit, aut subnigrum, si perfectionem non sumpserit, & nondum exquisitæ ebullierit. Antiquum nitrum à Germanis salcz peter nuncupatur. Antiqui pro sanandis hominibus, & in uita seruandis utebantur: nos pro necandis, pro eruendis urbibus, depopulãdis gentibus nostrum nitrum paramus. Ex tenuitate, & esse spongioso ac fistuloso antiqui suum nitrum probabãt: nos quod parum crepitet. In machinis bellicis Bombardas uocatis, bombum facit nitrum: nec uehemens esset ictus, nisi nitrum adderetur. Iamq; puluis inuentus est, qui glandẽ sine bombo proiicit, non tamen uehementer, ut uel pullum interficere posset. Illustrissimus ALPHONSVS Ferrariæ Dux inclytus, in omnibus rebus diligentissimus hunc puluerem inuenit, qui sine bombo glandem emitteret: præter nitrum quod fluminibus innatabat, etiam nitri spumam habebant, à Græcis aphronitrum, ab Arabibus baurach appellatur: quamuis baurach & nitrum confundant Arabum sectatores, & ipsi Arabes, ut Mesue facit: tamen re uera apud Arabes baurach est nitri spuma. In salibus etiam opus erat te halosachnem, id est, salis spumam habere, & florem salis, quem halosanthos uocant: est au-

est autem fauilla salis. De his omnibus Plinius capitibus septimo, octauo, nono, & decimo libri decimitertij agit: & Dioscorides quinto libro, Galenusq; undecimo de simplicium Medicamentorum facultatibus, prope finem. SENEX. Sal naphthicus sequitur. BRASAVO. Quis meminit huius salis? SENEX. Mesue: tamen scire optarim, an apud antiquiores inueniretur. BRASAVO. Inuenitur quidem, sed uos eum non habetis. Plinius libro suprà citato salem in Babylonia fieri ex aqua bitumine ablato docet: & Galenus undecimo de Simplicium medicamentorum facultatibus, in mari mortuo salem fieri monet, quem Sodominum uocent: ibi enim Sodoma est, ubi asphaltum colligitur. Vos hoc sale caretis: nec opus est expendere ut habeatur, quoniam facillimum est sine hoc sale uiuere, & ab omni ægritudine liberari. Naphthicus appellari debet, non naptacus: peius proferunt, qui nauticus legunt. SENEX. Sal Alcali sequitur. BRASA. De hoc in aluminibus loquuti sumus: arte fit ex herba cali combusta, quæ dictæ usnæ assimilatur. Tamen ex pluribus alijs herbis et carbonibus ac lignis, uaria salis genera fieri possunt pro diuersarum gentium moribus. SEN. Id scio, uerùm prædictis tantum in officinis utimur. BRASA. Naphthicum habere non potuis: Ammoniacum præterea uerum ammoniacum non est, sed aliqui fictitium parant. Aliqui ex Germania comportatũ habent. Salem nitrum habere non cures, quoniam in illo non sibi constant Arabes: nam Auicenna eius proprium colorem nigrum esse censet secundo libro, sed quarto libro inquit esse in colore salis, et in dulcedine mellis. Quo

sal naphthicus.

sal sodominus.

sal alcali.

autem pro illo uos utimini, ex Germania defertur. Alios sales prosequaris. SENEX. Nullus ē alter sal, quo utamur. Iam ad hospitium peruenimus: Herbarie cœnam para. Interim de nonnullis loquemur, quæ ad nullam seriem dedecore noui. BRA. Age quàm breuius fieri poterit, quoniam fame siaq; ingentibus corripior.

NONNVLLA QVAE

ad caput nesciunt Pharmacopolæ deducere.

SENEX.

Tutia.

EX HIS unum est Tutia, & Spodium, non quidem illud Auicennæ ex cannis. BRA. Hæc ad metalla, aut terræ species adducenda erant, de ipsisq; in radicibus egimus. Nam tutia à Dioscoride, Plinio, & Galeno pompholyx dicitur, spodiū uero pars crassior existit. Vnde in fodinis ęrarijs quum cadmia, uel climia in camino perficiuntur, fumus subtilior camino inhærens pompholyx & Tutia est: crassior uero & quādo q; carbonibus mixtus, spodium. Vnde Galenus quum põpholygem habebat, nunquam spodio utebatur: quum uero spodium, nunquam antispodio: quod ex cannis Auicenna facit, antispodium est. Tu quum pompholygem, id est, tutiam facilime habere possis, antispodium & spodium abijcias. SENEX. Si quispiam medicus spodium ordinaret quid agendum? BRA. Pompholyge pro spodio uturis

uturis, ut Galenus faciebat: nam pompholyx, id est, tutiæ est perfectissima pars spodij. Ideo à Germanis utrunque Nix appellatur: quamuis & nonnulli sint qui nil, Latino uocabulo utantur. SENEX. Rasura eboris sequitur. Rasura eboris. BRA. Ex elephãtum ossibus ebur fit, imò ossa ipsa ebur sunt: & quamuis Græci ebur, ebur elephantum appellẽt, omnia tamen eius ossa ebur dici possum: ex dentibus autem, uel dicas cornibus, pulchrius fit. Scobe eboris paronychia tolli Dioscorides cænset, & Plinius libro uigesimo octauo: tamen Paulus Aegineta ex unguibus etiam fieri monuit: sed & vnicornis, uel monocerotis cornu habebis, non autem falsi: nam multi lapidem uice cornu monocerotis habent, imò omnes ferè. Subniger est color, aut subcinericius. Duo integra cornua Venetijs in ærario diui Marci reconduntur, omnium quorum uiderim pulcherrima et maxima. Si hoc cornu alibi habere poteris cura: quippe ueneno aduersatur, & puerorum uermes interficit. SENEX. Nec cornua cærui omittenda. BRASAVO. Vt habeas curabo, quum illustrissimus princeps & patronus meus HERCVLES ESTENSIS aliquem cæruum insequutus defiget. A Gallis cærui cornua, corne de cærf, à Germanis hirtshorn, dicuntur: Monocerotis autem cornu à nobis alicornio, ab Hispanis cuorno de licornio, à Germanis eodem modo sua lingua einhorn, id est, cornu unicornis dicitur. Germani uero ebur elpham, dicunt, cuius rasuram Galli kacheſe diuoire uocant. SEN. Copulæ glandiũ sequuntur. Gopule glandiuz. BRA. In Ferrariensi agro copiosè proueniunt, in Mutinensi copiosius: ego è montanis glãdibus potius seruarẽ. Scutellæ illæ quibus integun

tur & ferè pileola adstringunt, propterea Germani nomen inuenere eichel hueteil, id est, glandis pileolũ, in his rebus natura prouidit in quibus non est opus, nisi occultu
Tegname aliqua necessitate factum sit. SENEX. Tegname sequitur. BRA. Hoc inter ligna numerare oportebat. SE. Ad me nihil refert, modo apud antiquos agnoscam. BRA. Nihil equidem refert, tamen congenera congeneribus prope esse oportet. Scito Tegname uocari quasi thymiama à suffumigio, eo nempe domus suffumigantur, ut redoleant. Id enim nomen thymiama multis odoratis rebus commune est, suffumigio aptis, modo ex floribus non sint. Nos duplex genus corticis habemus, quæ pro Thymiamate pharmacopolæ uendunt. Vnum crassum, nigrũ, combustæ rei faciem habens, cui nigra frustula connexa sunt, ac si conglobatæ arboris succus sit. Alterum, subtile & rubrum: si hoc suffumigaueris, redolet magis quàm primum: imò pluribus primus ille cortex male olet, quem passim uenditis. SENEX. Quid est apud antiquos? BRASAVO. Dioscorides primo libro de nascaphtho pertractat, quod uestrum tegname, aut thymiama esse inclinor: ex India defertur nascaphthon, natura corticosum est, & additur ad suffimenta, sed ingrato odore. Recentes nastatimon legunt, quum nascaphthon legere oporteat. SENEX. Loquunturne de ipso Arabes? BRA. Loquuntur quidem: nam Serapio capite centesimo octuagesimosexto sub nomine lasabatem de nascaphtho pertractat. Genuensis decipitur, qui nabach Serapionis esse arbitratur, & errandi ansam Pandectario præstitit, qui ex aliorũ dictis, & non ex ipso fonte colligit, quippe nabach

fructus

fructus arboris est, ut de illo Auicenna quoque scribit: sed lasahatem, Dioscoridis nascaphithon uerè est. Interpres aut librarius aliquis deceptus est, qui i Serapione nabach posuit, quum lasahatem scribere debuisset: hæc autem nihil ad rem, modo noscas uestrum cognome uel thymiama, id est, corticem illum apud nos in suspitionem uenisse ut Dioscoridis nascaphithon, & Serapionis lasahatem dici oporteat. Comparato enim lasahatem Serapionis, nascaphitho Dioscoridis, idem esse pictura demonstrat: imò à Serapione exquisitu Dioscoridis uerba adducuntur.

Sed unus est in Genuense & Pandectario adeò supinus error, ut dissimulari non possit: vbi Dioscorides corticosum dicit, ipsi sine cortice legunt, quum tamen cortex sit; de eo Galenus & Paulus eodem ferè modo pertractant, ut Serapio Pauli uerba adducens, eadem scripsisse Paulum fateatur, quæ Galenus antea edocuerat. SENEX. Certum est nostri thymiamatis odorem multis displicere, aliorum fortè miscella gratus efficitur. BRASAVO. In compositionibus etiam ingratissimum odorem spirat, ut diebus proximis in uarijs miscellis, quas Illustrissimus, & excellentissimus Ferrariæ Dux ALPHONSVS suis manibus me præsente parabat, ut uir erat ne uarum rerum sitiẽtissimus, expertus sum, quem nuper mors impia, crudeles parcæ nobis abstulere. O incerte et inconstantes mundi res, o curas hominum, quantum est in rebus inane. Clemens pontifex septimus, intestino odio ALPHONSVM Illustrissimum principem prosequebatur, septimo Calendas Octobris obijt Pontifex, anno à CHRISTI ortu milleno quingẽteno trigesimoquarto. Quinto Calẽ

das Octobris, uigesima prima hora Illustrissimo Duci relatum est Clemẽtem obijsse, hora prima noctis Illustrissimus Dux ægrotare cœpit: pridie Calendas Nouembris, hora sexta noctis, sextadecima horæ parte dempta, Immortali Deo animã reddidit, rebus suis Christianissimo more dispositis, O iniqua fata, o Sirenes usque in exitũ dulces humanas res, que quum blãdiri incipiunt, mox necant. Non potuit hic generosissimus princeps res suas pacatas unquam uidere. Nam ab initio principatus usq; in uitæ calcem omnia aduersa, quæ principi cõtingere possunt, habuit. & egregie superauit. Potentissimi hostes eũ non modo pungere, sed uorare & deglutire tenturum. Ipse dimicans, & sapientia omnes expulit, uicit & triumphauit. Toties ei factæ sunt insidiæ, ut pigeat ac pudeat à quibus, & quoties, referre: His omnibus demq; superatis quum tempus quietis instaret,, morte præuẽtus, dum excogitabat ipse reliquum uitæ in noscendis rerum causis, in uarijs experiundis transigere. O quoties mecum loquens, dum ægrotabat, in hæc uerba prorupit: Mi antoni, si à præsenti ægritudine euadã, ingens uiridariũ tibi decreui, & nuncios quorsum iusseris mittam, ut herbæ, quæ apud nos non sunt, afferantur: adeò simplicium medicamentorum notione delectabatur, ut integre Andromachi Theriaca fieri posset, spoponderat nuncios ad omnes mundi partes mittere, in quibus simplicia medicamenta efficaciora inueniuntur: quod infectum non relinquet Illustrissi. & excellentissi. patronus HERCVLES ESTENSIS, eiusdẽ Illustrissimi ALPHONSI primogenitus, qui post dulcissimi & sapientissimi genitoris

obitum,

obitum, magno omnium gaudio & plausu in festo omniũ Sanctorum Dux creatus est, quem uideo integerrima pace & quiete diu uicturum. Nempe omnia plausere nouo Duci, nec cœlũ potuit ingentibus pluuijs prius patris mortem deplorans, non ostendere lætitiam. A summo Olympo risit Apollo, & nubes fugauit, ut diẽ lætum nouo principi daret, et quietem perpetuum ostenderet, cum quo Deus est, qui in bonorum animis insidet. SENEX. Audiui de hoc principe talia, qualia à iuuenum animis abesse soleant, ut diuinus potius, quàm humanus dici mereatur. BRASAVO. Multa quidem de illo digna circunferũtur, sed non talia ut eius benignitas expeteret, ut eius frugalitas & clementia expostulant. Pius est, mitis, iustus, Dei præceptorum summus custos, & quod nunc rarum ĩ Principe est, liberalis. Cuius testis sum ego, quem amplo prædio in Carpensi agro donauit: ut deinceps mihi nec succida, nec panis (ut Ciceronis paræmia utar) deesse possit. Non est autem hic locus HERCVLIS Illustrissimi Ferrarię Ducis encomium canere, sed aliàs plenius (ut dignum est tanto principe) aggredior interim alia prosequaris. SE. Tarturum sequitur. BRA. Ne aliunde quæras, quàm Ferrariæ, ad quam præpotentia uina confluunt, quamuis mediocria nascantur: separatim ex nigro & albo uino, ex præpotenti & debili tartara serua. Tartarè drachna in iure bibitu, ter aut quater, præter noxã sõluit. Hispani Latinum nomen sequũtur. Germani vvein stein appellant, id est, lapis uini. SE. Antale & Dentale sequũtur. BRASA. Tot ab antiquis autoribus testarum genera ĩ usu medico recepta sunt, ut difficile sit spe- Tartarũ. Antale & dentale.

cies interstinguere, & difficillimũ omnia demonstrare: nunc tamen conabimur has duas species (si possibile erit) apud antiquos inuenire. Nonnulli quod uos Dentale appellatis, dentes esse illius optimi piscis, quem uulgò Dẽtale uocamus, putarunt, sed falsò: nam dentale piscis Auratæ assimilatur, sed magnitudine eam excellit. Constat autem dentale uestrum, citrinum unguentum ingrediẽs, piscis dentes non esse, sed inter conchas numerandum, de quibus ab antiquis sermo fit. Dentale & antale in purpurarũ genere à Plinio lib. nono, capite. xxxvi. & Dioscoride libro secundo, numerari uidentur, & à Plinio eodem loco dentale buccinum dicitur, à Galeno buccinum marinum, quia similitudinem habet cum buccino, quo sonus editur. Antale à Plinio purpura uocatur: tamen & in genere buccini quoque est. Galenus in emplastro albo ariabar Zanio, inter alia buccinorum cinerem addit. Ceryces à Græcis buccina uocantur: nam idem est ceryx quod præco apud Græcos: propterea buccinum dicimus quod ipsi cerycem nuncupant. Recentes dentale appellant, quia cum dentibus similitudenem habere uidetur. Viuunt hæc, sed an sensum habeant immeritò multi dubitant, quum sensu uigere oculata fide constet: post marinos æstus supra maris littora inueniuntur. Sũt qui hæc cocta, & qui cruda edunt, sicut alia conchylia: Antale diuensis inuolucris circũgyratur, tamen buccinum est. Accidit quando que flante uento, per Antalis anfractus sibilum emitti, ut tuba uideatur. Hæc Venetijs emes, aut circa mare quæras, quum in Malaciam, post ingentes æstus uenit. Optarem ut buccina carnem habentia emeres: quo

res: quoniam (ut Paulus inquit) oleo decocta aurium doloribus proficiunt. Quam ob rem dentale buccinum est: Antule apud antiquos, purpura. Ideo Galenus. xi. lib. de Simplicium medicamentorum facultatibus, eodem capite de buccino & purpura tractat: & Dioscorides primo de purpura, mox de buccino, tanquam de congeneri expediuit. Tamen murex plura amplectitur, quàm buccinum faciat. Qui uero tellinas, ex nominis uicinitate, dentale esse arbitrati sunt, aberrarunt: quoniam Tellinæ albæ sunt in genere concharum, lenes, & perpolitæ, nullo modo striatæ: & sunt tellinæ quas nostrum uulgus peueraze, & peueracinas nũcupat. Ad alia te conferas. HERBA. Cœnu parata est, & iam frigescunt pultaria. SENEX. Vmbilici marini supersunt, qui nos paululum remorantur. BRA. Pulchrum nomen est, à re ipsa sumptum: quoniam hominis umbilico similes spectantur: ab antiquis in genere cochlearum marinarum numerari solent. Vnum uero in genere admonendum, omnes has testas exiccare: propterea Galenus in buccino de omnibus una pertractat, & in genere. SENEX. Lauemus manus, & è regione huius ostij sedeamas, ubi suauis aura spirat. HERBA. Et ego in hunc angulum secedam, ne sudans, lateralí morbo capiar. BRASA. Considerare oportet, nunquid alia sint in his montibus quærenda, aut alibi eundũ ut habeantur. SENEX. Nihil amplius est quod hic desiderem: Cras Ferrariam reuertemur, ea conditione, ut comes sis, & alia nonnulla meæ officinæ commoda, necessariaq; tractemus. BRASAVOLVS. Non possum, ubi non obtemperare, quamuis mihi aliò eundum erat.

Tellinæ.

Vmbilicus marinus.

Nunc autem tempus quietem exigit potius, quàm uerba, & dulcis sopor influit per membra. HERB. *Dormiamus igitur, ut summo mane surgentes, magnam itineris partem perficiamus.* SENEX. *Iam somno capiebar, ni si tuis verbis interturbasses Herbarie.*

DE PINGVEDINIBVS,

quarum in officinis pharmacopolarum usus est.

HERBARIVS.

VRGITE *iam, diluculum iſtat. En Venus iterum eradiare cœpit.* BRA. *Lucifer mane appellatur.* SENEX. *Inter eundum alia simplicia excogitare, & percribrare oportet, quibus in dies utimur.*

Pinguedines gallinæ, anatis, & anſeris.

BRA. *Quæ sum hæc?* SE. *Primo pinguedines occurrunt.* BRA. *Quorum animalium?* SE. *Gallinæ, Anatis, Anſeris.* BRA. *Ferrariæ eiuſcæmodi pinguedines p quam commodè habentur: tamen glociẽtes gallinas euitare oportet, & antiquas: anſerum uero, atq; anatum ſyluestrium pinguedinem ſeorſum à domeſticis ſerua: nam ſyluestrium pinguedo calidior & ſubtilior exiſtit: debent q; citra ſalem inueterari, ut Dioſcorides. ij. lib. & Gale. xi. de Simplicium medicamentorum facultatibus oſtendunt. Tu ſi ſeruare cupies, hos autores cõſideres, qui plures modos ſeruãdi ſecundum diuerſas etiam pinguedines docent. Ad nonnulla etiam recens ualet, ad quæ non inue*

terata

cerata, & è contrario. Nec te prætereat, marium pinguedinem calidiorem & ficciorem fœminarum pinguedine esse. Ideo seorsum marium & fœminarum pinguedines serua. Differunt pinguedo & adeps, qm̃ adeps in ualde obesis animalibus pinguedo est, pinguedo uero subtilior: propterea obesa animalia etiam uulgò adipem habere dicimus. Animalia uero quæ macrẽtia non sunt, & integra sanitate fruuntur, pinguedinem habere, et pinguia esse fatemur, non tamen adipẽ habere. Ideo pinguedo intra carnem, adeps in fine carnis existit. SEN. Seuum quid est? BRA. Seuũ, uel sepũ, in ruminantibus adeps est in fine carnis. In sue sepum, sed ineptum etiam ad candellas, & axungia seruãtur: in rembus sumenda est Dioscorides. ij. lib. animaduertit. Seuũ & adeps gelantur, non gelat pinguedo. Tñ inter loquendum qñq; pinguedine, pro adipe, et adipe pro pinguedine utar, ut ferè recentes faciunt. At tu in officina pinguedinem ab adipe separatam habeas, qm̃ pinguedo calidior, & minus humida est. Vbi autem magis humectare opus sit, adipem sume: ubi minus, pinguedinem. Nunc in usum uenit uitulinam pinguedinem seruare, ad circũlinienda catapotia, ne amaritudo sentiatur. Pinguedo ab Hispanis bordura nuncupatur: Galli uero gallinã poule. Germani henn. Hispani ut nos uocãt: sed anas à Gallis canart, ab Hispanis anade, à Germanis ent dicitur. Appellãt uero Hispani anserem ansaron, Galli Oye, Germani bans: quod nomen apud Germanos antiquissimum est: nam Plinius cap. xxij. lib. xi. banzam uocari apud Germanos anserẽ scriptum reliquit, ac si Plinius Germanum nomẽ declinaret à gans, quod quum ipsi pro

ferunt, adeò asperè referunt, ut s, r, sonare uideatur. SE. Taxi, ursi, cæruiq; pinguedines sequuntur. BRA. Non parum etiã refert an pinguedo ex iuniore, uel seniore animante sit. In his montibus tassorum, ursorumq; pinguedines à rusticis emes, priusquã discedamus. Vereor autem ne decipiaris, & aliam pinguedinẽ pro ursi pinguedine uendant, rustici hi montani, omnium rusticorum perditissimi, qui continuis factionibus sese mutuis necibus: interficiunt: sed en occasio offertur, qualem uolebamus. Ab hoc rustico ursus interfectus est pinguedinem emere quid prohibet? vt ex urso sumptã certi simus: deĩde Ferrariæ Dioscoridis more aptabimus, seruabimusq;. Nec taxum illum uiuum prętermittamus, quem mulier fumculo ligatum habet, eum Ferrariæ unà comedemus, & pinguedinem seruabis. Dioscorides, Galenus et Paulus huius animalis pinguedinem prætereunt. Constat autem plurimum emollire. Cerui pinguedinem ut habeas curabo, quum illustrissimus patronus HERCVLES ESTENSIS nunc nouus Ferrariæ Dux creatus, cui fata sequundent, cæruos uenatione defiget. Taxus animal est ferè in murium alpinorum genere, à quo Ferrariæ nobilissima Taxonorum familia nomen sortita est, in quo sunt duo ingẽtia uirtutis lumina Galeaz̃eus patruus, & Nicolaus nepos, quorum minora non sunt Hercules, Camillus, & Alphonsus, de quibus aliàs. Galli ursum ours, Hispani ut nos, Germani beer uocant. Cerũ uero Germani hirsch, Galli Cerf, Hispani cieruo nuncupare solent.

Pinguedo ursi, & cerui.

Pinguedo equi.

SEN. Equi pinguedo sequitur. BRA. Curabo, ut hanc pinguedinem à Magno & Petro Manfredo Mauro cognominato habeas, qui ea

frequen

frequenter ad equorum ægritudines utitur. Tñ ipse pinguedinem comarũ equi appellat, quia ex collo potissimũ eliquat è quo comæ prodeũt. Germani equum pfert, Galli cheual, Hispani ut nos cauallo nuncupant. SEN. Hirci pinguedo sequitur. BRA. Et hanc Ferrariæ habebis: est enim hircus caprarum maritus, quem uulgò becho nũcupamus & per similitudinem eos homines bechos appellare consueuimus, qui sponte eorum uxores ab alijs uitiari sinunt. Quippe omnia animalia ægrè ferunt, si compares suæ alijs iungantur, & pro hoc actu dimicant, præter hircum. Quam ob rem inter Ferrarienses institutiões sancitum est, si quis patiatur sciens & uolens uxorem eius ab alio uitiari, supra currũ ligatus, caput hircinis cornibus redimitum habens, per totam urbem ducatur, ut hoc probro uilescat. A Gallis hircus boucq, ab Hispanis cabron, à Germanis bock dicitur. SENEX. Castrati pinguedo præter dictas habenda. BRA. Hanc etiam ne aliunde quæras quàm Ferrariæ. Agnus est dum puerescit: quũ creuerit, aries efficitur, ouium maritus: si castretur, ueruex dicitur: uos autem castratum nominatis. Dioscorides modum seruandi lib. ij. docet, quamuis & aly sint modi post Dioscoridem inuenti. Galli castratum mouton, Hispani carnero, Germani semmel appellant. SENEX. Hominis pinguedo sequitur. BRASA. De humana pinguedine exordiar, si in primis animaduertero castratorũ pinguedinem à Galeno fœminæ assimilari, ut eandem ferè qualitatem habeant pinguedo fœminæ, & castrati in suo genere: adeò ingẽtes uires nobis tribuunt testiculi, qui in causa sunt vt tauri nunquã aratro assuescãt, nisi castrati.

Pinguedo hirci.

Pinguedo castrati.

Piuguedo hominis.

pro humana autem pinguedine seruanda, quum suspensi alicuius sectio fiet, vt assequaris curabo. Quippe illi displicent, qui his detrahunt, qui ex homine medicinas parant, vt Alexander Benedictus, quomã apud antiquos medicos cum Græcos, tum Arabes ex homine plures ad artem medicam spectantes compositiones fieri colligitur. Adde hominem homini magis assimulari, quàm aliquod alud animal: sed hæc alias disputanda sunt, & diffusis ac certis argumentis comprobanda. Nunc nunc etiã IOANNES SINAPIVS Germanus, uir omni bonarũ litterarum genere referitissimus, & noster in naturali philosophia discipulus, libellum ostendit ueluti Enchiridion Botanologicon inscriptum, quẽ veluti per trãsennam non quidẽ legi, sed vna nocte voraui, In quo libelli autor eos taxare videtur, qui ex hominũ partibus quicquã in re medica faciunt, Sed ipsius pace dixerim, quum humanæ partes per notas qualitate, alicui ægritudini succurrunt, in his præsertim quæ exterius applicãtur, humanis partibus potius utor, quàm alterius animalis, & ita cuicũq; agẽdũ suadeo. Nomẽ autoris libelli Euricius cordus est, Simesusius, quẽ coràm ex facie noui quũ Ferrarie litteris incũberet, in cõtubernio excellentissimi Vincẽtij Caprillis. Euricius uerè cordatus vir, longa experientia præditus: cuius libellum antequam ad hanc vsque nostri laboris partem peruenissem, legisse optarem: quippe maximo mihi adiumento fuisset, præsertim in Germanis nominibus agnoscendis. Ad rem nostram redeuntes, Germani hominem mensch, Hispani hombre, Galli homme nuncupant. SEN. Serpentis pinguedo sequitur. BRA.

Pinguedo serpentis.

In hac

In hac pinguedine errores innumeros faciunt, & pharmacopole, & qui sine distinctione ordinãt medici. Nam vocabulũ serpẽs, omnia serpẽtia significat indiscrete, quæ innumera sunt, vt etiam Quintus Serenus, & plures alij antiqui, puerorũ vermes, & terrestres serpentes appellarint. SEN. Rari sunt qui hac pinguedine vtantur. imò nunquã probos medicos ea vti vidi, sed agyrtas solum & ethologos. BRA. De pinguedine viperæ apud autores sermo fit. de aliorũ serpentum adipe nihil ferè legi apud quẽquã probatũ, nisi apud Albertũ Magnũ, quẽ tamen nõ ausim, nec volo inter probos rei medicæ autores numere. Quũ igitur serpẽtis pingueda simpliciter quæritur, viperinũ adipẽ intelligẽdũ cẽnseo, qui per decoctionẽ colligitur. Bononiæ pharmacopolas vidi, qui ex quocũq; serpentis genere (puerorum vermibus, & terrestribus lumbricis dẽptis) indiscriminatim acciperẽt. Serpentẽ Galli couleuure, Hispani culebra, Germani schlang uocant.

Pingneda leonina.

SENEX. Sunt & qui leoninam pinguedinem in suis compositionibus, quas receptas dicunt, accipiant: sed an leonina sit, quam Venetijs emimus, ignoramus. Ideo in mea officina hanc habere parũipendo. BRASAVO. Nec immerito, quum rem ipsam an talis sit, ignores, A Germanis leuu, à Gallis & Hispanis ut nos lion, uel leon nuncupatur: primi lion, Hispani leon uocant. SENE. Nullis alijs pinguedinibus utimur, sed medullæ sequũtur BRASA. A Dioscoride autem & Galleno plures aliæ enumerantur rei medicæ necessariæ. SENEX. De illis nihil ad nos, quũ ea planitie, quæ in decliui uidet potiti erimus, medullas quibus utimur, enumerare incipiam.

DE MEDVLLIS, QVA

rum in officinis usus est.

BRASAVOLVS.

Medulla è cruribus sumenda.

EXPEDIT *medullas, quibus uteris, enumerare.* SEN. *Id faciam, si in primis animaduerteris medullas potissimum è cruribus accipi.* BRASA. *Tamen Galenus undecimo de simplicium medicamentorum facultatibus, etiam spinalem medullam ex brutis colligi censet, & seorsum à medulla crurium seruari. Nempe medulla proprie crurum dicitur: ē autem spinalis medulla durior, & siccior alijs: has seorsum collige, ut Galenus præcitato loco, & Dioscorides secundo libro docent, diuerso tamen ingenio.* SENEX. *Prima medulla crurum ossis, cerui est: secunda, uituli: tertia, bouis.* BRA. *Et merito per hunc ordinem numerasti: quoniã Galenus & Dioscorides medullæ ceruinæ primum locum tribuunt, secundum uitulinæ, tertium taurinæ & hircinæ: sub taurina bouilam comprehendimus. Germani medullam marck, Hispani tuetano uocant. Vitulus autem à Gallis ueau, ab Hispanis beçeron, à Germanis kalb dicitur: sed Galli bouem beuf, Hispani buey, Germani rind appellant.* SE. *Agni medulla sequitur.* BRA. *Ferrariæ probatissimam habebis, ubi curabo ut ceruinam assequaris. Agnus ab Hispanis cordero, à germanis lamb uocatur.* SE. *Post medullas, pulmones sequuntur, de quibus statim agemus, si prius hoc flumen tranauerimus.*

Medulla spinalis.

Medulla agni.

DE PVLMONIBVS ET testiculis.

SENEX.

NO TANtum pulmone utimur no pharmacopolæ. BRASAVO. Ego & uno corde. SENEX. Imò nullo corde. BRA. Fortè nulla mente intelligis. SENEX. Rem non accepisti. Intelligebam, nullius animalis cor nostras officinas ingredi. BRA. Tui autem serui animalia sunt: igitur nec tuorum seruorum corda in officinis habe. SE. Vtinam mendacium esset, & salibus tantum iocaremur, sed re uera meorum famulorum corda extra officinam sunt, quia amasijs & puerilibus deliramentis uacant. Ad rem uero proficiscentes, pulmonem uulpis solum medici recipiunt, & nostras compositiones ingreditur. BRA. Hunc pulmonẽ siccatum, potũq; suspirijosis mederi Dioscorides cẽnset. Compositionem habetis ex hoc pulmone probam, & quæ suspirijosis magnopere prosit. Dioscorides & Galenus de pluribus pulmonibus unà scribũt, quos omnes ad attritus calciamentorum ualere iudicant. A Gallis polmon de renart, à Germanis fuchs lumgẽ, id est, uulpis pulmo nuncupatur. SENEX. Vnius etiam animalis Testibus utimur. BRASA. Cuius? SENEX. Castoris. BRASA. Et castorium dicitor ipse testiculus, ad tot in re medica ualet, quod (vt Galenus undecimo ẽ Simplicium medicamentorum facultatibus refert) Archigenes

Primo vulpis.

Testiculi castoris.

integrum librum de ipso perscripserit: hoc animal Dioscorides amphibiũ appellat, quoniam & in aqua & terra uiuat, sed potissemum in aqua moratur, ob pisciculos & cancros, quos sedulè expiscatur, & quibus uescitur. Nos uulgò hoc animal bibaro nuncupamus. Galli Latinum nomen sequuntur castor, Germani à pelle, quam supra dorsum in cauda habet, ut oropygium in auibus, biber geil nuncuparunt. Receptum est, & adeo animis hominum impressum, ut nunquam dimoueri possit, hoc animal sibi testes amputare, quum uenatores eum sequuntur, quum nouerit causam quur insequantur, aut quia nobis inuidet, ne illam partem habeamus propter quam illum insequitur. Fingunt autem recẽtes, quum eò deuentum est vt fugere nequeant, sibi eam partem amputare, quæ mali causa est: vt hoc ansam dederit pluribus amantibus, picturas ex hoc animali sibi fingere. Idem Plinius capite trigesimo octaui libri, quamuis tertio capite libri trigesimi septimi dicat medicorum vulgus id existimare. At Sextius medicus diligentissimus falsum esse obseruauit, imò adeò paruos & substrictos habere, & spinæ adhærentes, vt adimi non possint, nisi vita animalis simul adimatur. Dioscorides idem sentit non posse adimi, quoniam substricti & adhærentes sunt, quales sues habent, & nos hoc obseruauimus ter aut quater in uiuis fibris & mortuis: non sunt quales ab aliquibus Venetijs uenduntur: lutræ similitudinem habet, cauda sõlum differt, & habitu corporis: tamen & lutrarum testes ad eadem ferè valent, ad quæ castoreum. In ponto nascuntur, & in fluminibus aliquot Hispaniæ frequentes sunt, &

Amphibium.

apud

apud nos ubi Padus mari iungitur. Quum annis proximis essem cum Illustrissimo Principe ALPHONSO ducæ Ferrariæ, circa loca eius maritima, ubi dicitur caput Gauri, uulgò Codegoro, in aquis castorem conspicatus pilosum piscem putabam, sed nautæ uenatores eum sequebantur. Vnus erat in prora contum ferratum habens, alij paulatim, nauem ducebant uersus eam partem, in qua fibrum submergi uiderant, quum fiber motu exterritus caput exereret, hic qui contum habebat, illum confixit, quē illustrissimo Duci præsentarunt: Ego autem illum membratim dissecui, denique testes & paruos, & ferè dorso inhærentes inuenimus. Reperiuntur et eo loco lutræ, quā uis in Neapolitano agro frequentiores sint. Intra pellicu lam castorei liquor est, qui cæsus esse debet, odore graui, & redolem uirus, gustu mordaci, & acri, friabilis. Ex uno principio, hi testes sunt. Vos autem pharmacopolæ nescio quid Venetijs pro castoreo ematis, quum facile apud nos haberi possit fiber: nec in Pontum, aut Hispanum mittendum: eius morsum euitant insequentes, quoniam nunquam deserat, nisi perfracto membro. Ad alia pedem conferas. SENEX. Olea sequuntur, de quibus statim agemus, quum alpes istas superaueri mus. BRA. Imò ut uia breuior uideat, inter eundum enumera.

DE OLEIS QVAE EX minera ſumuntur, et quæ per expreſſionem fiunt, & quæ igne parantur.

SENEX.

OLEA quæ mineris innaſcuntur, & ſubterraneis meatibus, in hoc ordine carceres habent. BRA. Eorum nomina edoce. SENEX. Petroleum, oleum de mõte Zibio, oleum de ſaxo. BRA. De his ubertim in aſphalto & naphta prædiximus, addidimuſq; petroleum ex regno Neapolitano adduci, è particulari loco, qui uulgò nuncupatur il Tocho. SE. Ad olea igitur, quæ per expreſſionem fiunt, deſcendam, inter quæ in frequentiſſimo uſu ſunt, quæ ex amygdalis amaris, & ex dulcibus fiunt. BRA. De his in fructibus dictum eſt. Non pigebit tamen addere, quoad guſtum pfectius fieri, ſi pellicula circundans dematur. Nec temperare poſſum, quin pinguiuſculum quorũdam pharmacopolarum errorem detegam, qui ab ethologis oleum amygdalarum dulcium emunt, in ueſticis portamibus, quum tamen oleum ſeminum lini ſit. SENEX. Id mihi diebus antè actis accidit: propterea ſtatui deinceps nunquam emere, ſed in officina expreſſis amygdalis parare. BRA. Para & alia, ut oleum ſeminum lini, oleum ex uitellis ouorum, quod falsò nonnulli pharmacopolæ cicatrices delere contendũt, ut oua à fatuis detraham. Nũc tamẽ mulie-

Oleum amygdalarum amarum.

mulierũ usus est, ex hoc oleo facies decorare, aut simpliciter, aut alumine, saleq; gemmæ additis. S E. Itaq; ex seminibus cucurbitæ oleum parabo, ex glandibus, atq; nucibus. B R A. Oleum ex nucibus in usu medico non uidetur. H E R. Saltem ad accensas lampades seruandas habendum. S E N. Tamen & multis ægritudinibus succurrit: quomodo fieri oporteat, Dioscorides secundo libro ostendit. H E R. Quur aliarum nationum uocabula prætermittis? B R A Vt tibi maiorem geram exarabo, Galli oleũ huille, Hispani aceytes, Germani oel, uel ol, e supra o, ponentes, et sono quodã inter o & e medio proferentes appellant: nuces ab Hispanis nueces, à Gallis noys, à Germanis nuss uocãtur: linum Germani & Galli lin, uel Germanicè lein: Hispani ut nos lino dicunt: ouũ œuf Galli, Hispani hueuos, Germani ayer nuncupant: oleum cucurbitæ ab Hispanis aceites de pepitas de calabacas, à Gallis huille de courges nominatur: glandes, Hispani bellotas, Galli glans, Germani eichel uocant. S E. Persicorum oleum, & chrysomalorum sequitur. B R A. Ex horum seminibus oleum fit, non ex fructibus: tamen persicorum oleo rarò utimur, quoniam eius loco amygdalarum amararum oleum sumitur: quamuis ex persicis oleum exiccet magis, quàm ex amygdalis amaris. Per chrysomela autem quid intelligis? S E N. Fructus illos quos muriacas appellamus. B R A. A Germanis amarellem uocatur. Dioscorides in cotoneorum genere chrysomela numerat: colorem aureum, & suauissimum odorem habent, & per costas distincta sunt. Alij melimela esse, à melleo sapore, quæ à Varrone mustea appellátur, propter

Oleum ex nucibus.

Oleum persicorum & chrysomalorum.

propter celeritatem miteſcendi: & re uera nullum pomũ celerius miteſcit noſtro dicto armeniato. In perſicorum genere, aut prunorum potius numeranda ſunt quæ armeniaca nuncupamus: quoniam, ut inquit Plinius, ex Armenia delata ſunt. Nos uocabulum corrupimus, et muniacæ quaſi Armeniacæ uocauimus, quæ Palladius inter perſica numerat: oleum ſeminum horum fructuum hemorrhoidum doloribus ſuccurrit, & à uobis pharmacopolis in hoc uſu tantum fit. Hominum ingenium „quod nunquam deſinit noua rimari, per uarias inſectiones, medias quaſdam arborum ſpecies uel indiuidua inuenit, quæ nunquã excogitauit antiquitas: nos uulgò albercocco uocamus, fructus inter perſicum & armeniacum medios, cuius ſapor nonnihil etiam perſici repreſentat. Appellant Germani ꝑ ſicum pfirffenn. SENEX. Glandis oleum ſequitur.

Oleũ glãdis.

BRASAVO. Apud autores glans unguentaria reperitur, quam nos uulgò been Arabico nomine uocamus: balanus ab antiquis, & bolanus myrepſica. De balanino oleo, Dioſcorides primo libro tractat, quod nos uulgò oleũ de been nuncupamus. SENEX. Nunc de hoc oleo non loquor, ſed de oleo ex roborũ glandibus facto. BRA. Eſto, Ferrariæ exprimes: nunc autem glandes in his montibus colligę, ex robore tantum, non ex ilicę, aut altera arbore, quamnis ſuas uires & hę glandes habeant. SEN. Laurinum oleum ſequitur. BRA. De hoc in herbis ſcriptum reliquimus, ubi omnia, quæ ex hac arbore colligi oportęat monuimus. In his montibus bacas colligę, quas ad oleum conficiendũ Ferrariæ exprimes. Sunt enim hic efficaciores quàm Ferrariæ: tamen frequentiſſimæ lauri

Oleũ balaninum.

Oleũ laurinum.

Ferrariæ

Ferrariæ uirent, & aliquot locis adeò Ferrariense solum amat, ut ferè sponte crescat. Vestalium uirginum pudicissimarum, probatissimarumq; cætum nostra patria habemus, inter quas nonnullas sanctas numerare possem, Corporis CHRISTI sorores nuncupantur: claustrum habent, in quo adeò crescunt, pullulant, & multiplicantur lauri, ut uix recidentes agere possint quin ubiq; scaturiant, imò ipsis ũuitis pullulant. SENEX. Estne claustrũ illud, in quo Illustrissimi Ducis filia moratur? BRA. Illud est, in quo ELLEONORA ESTENSIS uirgo pudicissima, huius mundi illecebris sponte derelictis, uitam sanctissimã uiuit, & in continua Dei obsequia ducit, quæ ueluti morũ specimen ac speculum, alijs optime probatissimeq; uiuendi exemplar incomparabile tribuit. Ipsamet etiam patre prius inuito, qui filia unica spoliari nolebat, sese diuinæ speculationi, et CHRISTI obsequijs tradidit, & domina ac imperatrix aliorũ imperio semet sponte subiecit. Sed pro hoc oleo Dioscoridem primo libro consule, SENEX. Certe (ut de ipsa audiui) semp in melius proficit. Oleũ de spica sequitur. BRA. Apud uos duplex oleum de spica reperitur: odoratum unum, alterum simpliciter de spica nuncupntũ: sed apud antiquos odoratum solùm de spica reperitur, quod nardinum uocacant: apud nos confectum suauiter non olet, quomã ex herba uulgò dicta lauandula, & non ex nardo fiat. Sunt nonnulli qui lauandulam nardũ Gallicam credidere, imò Genuæ multi ex lauandula nardinum oleum magno errore parant, quàm apud ipsos uera nardus sit, Alij quum lauandula ab indigenis aliuca nuncupetur, saliũcã apud

Oleus de spica.

Oleũ nardinum ex lauandula.

antiquos esse existimarunt. Alij libanotidis coronariæ speciem censent. Oleum, quod apud nos fit, uiride est: si autem ex Gallia deferatur, aut ab aliquibus Genuensium officinis, flauescit, & magis redolet. Diuersis modis conficitur, per expressionem seminum, ui solis, aut ignis: sub terra ad statutum tempus in uitriato uase conditur, ut Nicolaus in eius antidotario præcipit. SEN. Oleũ myrtinum sequitur. BRA. De hoc à Dioscoride primo libro, & myrteum uocat. SEN. Sesaminum oleum sequitur. BRA. Sesamum in Græcia & Aegypto frequentissimum est, imò nullum alterum oleum in cibis & usu habent Aegyptij. Græci & oliuarum oleo, & sesamino utuntur, sed ad dulcorandum panem sesamum addunt. Plinius libro decimooctauo, capite septimo, illud tractat, & eius effigiem pingit. Dioscorides uires tantũ tractat, arundinem habet ut milium, sed ampliorem, & radicem numerosiorem, quàm milium: caulis est ferulaceus propterea solum uehementer emacrat: foliaceum florem habet, & grana eius in siliquis distincta sunt, ut lupini. Candida grana magis probantur, & dulciora sunt: ex his granis expressis Dioscoridis more primo libro, oleum fit, in medico usu & coquinario. Antiquitus in Italia serebatur, ut Collumella scribit, & Plinius, sed nunc non solum non seritur, imó nec noscitur. Non desunt autem qui puturint grana quædam quæ in Ferrarienſi agro nuper seminari cœpere, ad oleum parandum, sesamum esse: & reuera optimum oleum ex illis granis efficitur, quo Magnificus Albertus Bendedeus utitur: tamen nec caulem, nec florem sesamo similem habet, sed syluestri raphano

Oleũ myrtinum.

Oleum sesaminum.

phano potius. Promiserat Illustrissimus ALPHONSVS Ferrariæ Dux, ex Græcia sesamum haberi, curare. At morte præuentus non potuit. Verùm Illustrissimus HERCVLES Dux nuper electus patris promissa re integrauit, sposponditq; in Bondonij campis latum agrũ daturum, ut seratur: nam summè terram emacrat: sed Bõdonij campi luxuriant magis quàm oporteat, & lętissimè ac fertilissimè cultoribus respondent, ut facile exhauriri non possint, hæc de sesamo satis: nunc ad alia te uertas. SENEX. Olea, quæ per expressionem fiunt, expedita sunt: ea sequuntur, quæ igne paramus, & à Iuniperino scheda nostra initium sumit.. BRASAVO. Ex iuniperi ligno hoc oleum dupliciter fit, aduersus pestilentem morbum apprime ualens. In duplici uase conficitur, quorum alterum perforatum in altero sit, & igne circundetur, ut retentes docent: fit etiam ex iuniperi baccis, sed per expressionem, ut alia quæ ex seminibus parari Dioscorides monuit. A Gallis iuniperus genesure, ab Hispanis genebro: à Germanis vvachelderbeer, id est, baccæ Iuniperi: uel krommetbeer, id est, baccæ turdorum nuncupatur. SENEX. Tarturi, atque sulphuris olea sequuntur. BRASAVO. Et hæc ui ignis fiunt: in tua officina Ferrariæ assequeris. Sulphur Galli soufre, Hispani enxufre, Germani schuestel uocãt. SENEX. Vitrioli oleum accedit. BRASAVO. In Chalcantho oleum fieri admonuimus, quod non solum homines, sed & arbores interficit: ideo in secessu parandum, ubi nullus habitet. Albucasis & alij recentes modum conficiendi ostendunt. Sat est nobis uelut per

Oleum iuniperinũ.

Oleũ tartari & sulphuris.

Oleũ uitrioli.

transennam res ipsas ostendere, & quum occultę sunt, de tegere. Conficiẽdi uero modum à recentibus discas, ne ab ipsis eorum labores sumere uideamur. SENEX. Te

Oleum terebinthi / num.

rebinthi oleum occurrit. BRA. Nos alio Terebintho oleo utimur, quàm antiqui fecerint: quippe ex terebinthina, imò potius ex laricina, ui ignis oleum educimus multis ægritudinibus aptũ. Antiqui uero (ut Dioscorides primo libro ostendit) ex Terebinthi seminibus parabant, eo modo quo myrti semina ad oleum exprimuntur. Nos terebinthi seminibus caremus. Ideo illud quod ui ignis fit, ex uera terebinthina, non ex laricina habere curabis. SE. De oleis expeditum est. BRASAVO. Cur oleum ex maturis oliuis & immaturis prætermisisti? tamen per expressionem fit. SEN. Quoniam Ferrariæ copiosè habeo. BRASA. Adde in fructibus pertractatum esse: miror autem cur tam pauca olea seruetis. SE. Plura in usu non sunt. BRA. Ad cicatrices delendas, uel potius remittendas & emolliendas, terebinthinum oleum summè proficit, his demptis quas uarioli reliquere. SE. Ego autem singulis annis ad uariolum stigmata eius olei copiam uendo. BRA. Decipiuntur qui pro uariolis emunt, ut experiri licuit in Magnificis compatribus Renata Subisia Galla uirgine pudicissima, & Comite Bonifacio Biuilaqua nobili egregio: hi enim simul cum Magnifico Federico Quaino Lucretiam natam ad undam baptismatis eleuarũt, Anno à CHRISTI ortu M.D.XXXIIII decimoquarto Calendas Octobris: quæ in lucem prodierat quinto idus Septembris, sed hæc omittamus, quæ ad rem nostram nihil faciunt. Interim alia prosequaris. SE.

Nihil aliud in mea scheda reperitur ad officinam nostrã necessarium. BRASAVO. Vbi olea reliquisti, quæ ex floribus & herbis fiunt. SENEX. Hæc data opera omisi, quoniam Ferrarię in mea officina optime paro. BRASAVO. Eram & illa numeranda, ne quicquã hic scriptum desideretur. SENEX. Nihil antiquius mihi esset, quã hęc tecũ dulci colloquio discutere, ut nostris simplicibus medicamentis nihil desit inconsultum. BRASAVO. Iam vrbis mœnia uideri incipium, & summa turris Rigibelli cacumina apparent. Pilea quatiamus, ut ab hoc ingenti puluere liberemur. SE. Domi commodius fiet, quippe decet peregrinum hominem multo puluere aspersum esse, eum præsertim qui ex horridis montibus descenderit. BRA. Cras ad te diluculo accedam, ut olea omnia ex herbis & floribus, quorum in officinis usus est, recenseas, ne quicquã nostro sermoni, de his quę in quotidiano usu tractatis, deesse uideatur. SENEX. Vt compositiones recta trutina expenderes, optarim. BRA. Hoc acturus sum, & iamdiu cœpit: tibiq; pro nostra antiqua & recenti amicitia satisfacere decreui, compositu omnia ad antiquorum compositiones comparare, & ubi recentes sunt aliquę compositiones, eas per componendi normas examinare. Nunc autem uale, & olea omnia, quæ in officinis habetis, simul colligę. SENEX. Id libentissime, faciam, nec graueris ad me tempestiuè accedere, quoniam egò, expeditis nonnullis ero tecum in prandio. BRASAVOLVS. Interim igitur vale.

DE OLEIS QVAE EX floribus & herbis fiunt.

SENEX.

ALVVS sis mi Antoni Musa: superior nox annus uisa est, quippe uehementer opto præcitatu olea enumerare, et recta trutina specularі. Olea in primis scripta sunt, quę ex herbis, aut floribus infusis, post ea expressis fiunt, quorum primum Rosatum est. BRA. Non est opus ea enodare, quæ ab alijs autoribus ad libellam tradita sunt. Dioscorides primo libro modos conficiẽdi oleum rosatum uel vnguentum (ut ipse uocat) ostendit, à quo Mesue omnia ferè sumpsit. Tu hos autores insequeris, & completum Mesue, & nõ completum præparabis: nec ex Omphacio parare despicias. Ad hæc autem agenda, olea sumes graui odore minus affecta: nam illi profectò deliram, qui ex amurca olea conficium. Tu ex perfectissimo oleo faces, quod floris, aut herbæ odorem uehementius seruabit. Idem oleum rosaceum, ex oleo sesamino fieri posset, & ita Ægyptij faciunt: uerùm sesamino oleo caremus, propterea ex oliuarum oleo paramus. Illos tamen non laudo qui ex amygdalino facere tentant. SE. Oleum uiolatum sequitur. BRA. Eadem ratione fit, nisi quia in oleo amygdalarum dulcium parari conuenit, & tunc eo potissimum í pectoris ægritudinibus utimur: sed ex oleo oliuarum inflammationibus etiam succurrit. At

Oleum rosatum

Oleũ uiolatum.

unum

unum ambiguum est, in quo nonnunquam pharmacopolas disceptantes audiui, quid ad conficiendum oleum sumendum sit, flores an herba. Nos simpliciter in oleo florē poni oportere certi sumus. Nec te prætereat & si in his oleis per infusionem factis flores & herbæ exprimantur, proiiciantur q̄; nihil impediri etiam si in oleo continuè relinquantur. SENEX. Oleum de absinthio, & chamæmalinum sequuntur. BRASA. De absinthio ex herba. chamæmalinum ex floribus perficitur. Illos autem inepte operari arbitror, qui ex parte lutea separatim, et ex albis foliolis olea diuersa parant: quū potius ex herba & floribus seorsum paranda sint. SE. Anethinū, liliorū alborū, & rutaceū sequuntur. BRA. Anethinū, & rutaceū ex herba fiunt, quæ perfecta sit, et præsertim cacumina sumēda: rutaceum apud Mesuē fit, myrtini more. Tu Mesuem et recentes legas, qui uarijs modis cōficiūt, de quibus seorsum agemus: sunt enim qui succū addāt, et qui minime, et qui igne bulliunt, & qui feruoris solis relinquant, & qui utrūq; agant, ut per aliquot dies solis radijs calefiant, postea igne perficiant. Nos simul uno uolumine modos oēs parandi olea edocere cœpimus, plures alios à Chymistis inuentos addētes. At oleū liliorū alborū multis modis fit: nā cōpositum reperitur, quod recipit mastichen, calamū aromaticum, carpobalsamum ad quantitatē unius unciæ, pro quolibet, garyophylla, cinnamomum ad quantitatem semiunciæ, croci ad quātitatem trium drachmarum, folia liliorum alborum, id est, florum folia, ad quantitatem nouem unciarum. Deinde in uitreo uase condantur, & duas libras perfecti olei oliuarum superinfunde, & è regione

Oleū absinthium & chamæmalium.

Oleū anethinum & rutaceum.

Oleum liliorum albo alborum.

radiorũ ſolis per quadraginta dies ſerua: denique exprime, & pro exquiſito vendes. Non deſunt qui hoc vocent oleum liliorum ex ſpeciebus: quum potius compoſitio ſit, quàm inter ſimplicia medicamenta numerandum. Simplex autem eo modo fit, quo & alia ſupradicta, vt recentiores oſtendunt, quippe qui plura antiquorum oleis, experientia ducti addidere. SEN. Oleum de menta, & de maiorana ſequuntur. BRA. Ex menta, & mentaſtro ſeorſum fieri poteſt, & noſtræ etiam mulieres ad roborandum ventriculum ex Florentina menta conficiunt, quam nonnulli ſiſymbrium arbitrati ſunt. De amaracino oleo eadem ratio eſt, quamuis Dioſcorides duo unguenta parari iubeat: vnum amaracinum, alterum ſampſucinum, appellans. Amaracus perfectiſſimam & probatiſſimam ſpeciem habet, quam ex Galeni ſententia in antidotis marum appellari cenſeo: eam autem eſſe iudico, quam nos gentilem, id eſt, nobilem maioranam vocamus, ſuauius ſpirantem alia. Ex hac igitur, & altera minus odorata olea ſeorſum parare ſtudebis. SEN. Oleum nenufarinum ſequitur. BRA. Ex ambabus nymphææ ſpeciebus, alba inquam & lutea, ſeorſum olea conficere oportet: ex omphacio potius, quàm maturo oliuarum oleo, quoniam frigiditas in eo expetitur. SEN. Oleum de cheiri ſuccedit. BRA. Arabes, imò potius recentes vocabula peruertere: nam quod Graeci leucoion, ipſi cheiri appellãt, eſt autẽ ad oẽs violas cõmune nomẽ: tamen vſus feat, vt ex luteis tantũ & albis eodẽ modo paretur, quo de aliis docemur, & recentes oſtendunt. SEN. Oleũ de ſambuco occurrit. BRA. In his nominibus recentiores

Oleum de mẽta & de maiorana

Oleum a maracinũ

Oleum ne nufarinũ.

Oleum ã cheiri

Oleum sã bucinum.

longe

longe aberrarunt sambacinum, & sambucinum: primum oleum ex iasminis significare videtur, quoniam sambac aut Zambac apud Serapionẽ Ieseminum sit: aliud ex sambuco, sed de hac re in floribus exquisitius tractauimus. Nunc sambucino, id est, ex sambuco facto, sunt qui ex floribus parent, alij ex acinis, quos non despicio, sed ex floribus potius factum eligerem. Eos autem non probo, qui ex interiori medulla cõficiunt. SEN. Oleum de cochijs accedit. BRA. Pulcherrima herba est, & theca, qua semina cõduntur. pulcherrima. Echinus videtur, præcipuis etiam viribus insignitur: tamen apud antiquos nunquam reperitur herba cochia: nam à vesicariæ generibus lõge abest, si quis omnes recte perpendat. Quod autem à recentioribus momordica appelletur, ad antiquam cognitionem nihil facit. Oleum varijs modis paratur, & per infusionem, vt predicta, & sub terra per multos annos defossum, & per coctu ram. fitq; ex echino, folijs seorsum & seminibus. SEN. Quibus proficit hoc oleũ? BRA. Quod sub terra conditur, venarũ hemorrhoidalium doloribus succurrit. In genere id oleũ omnes dolores sedat. Oleum cochiis.

SEN. Oleũ de papauere sequitur. BRA. Et si multæ sint papauerum species, vna sola potissimum vtimur, albo inquam papauere. Ex hoc oleum conficitur, quamuis & ex nigro dormitioni aptũ parari possit. Quippe eo temporibus inunctis, naribusue sublimitis, pro meconio uti poterimus: ex seminibus fit, quũ & ex floribus fieri conueniat. Oleum de papauere.

SEN. Oleum irinum sequitur. RRA. Ex iride fit hoc oleum, sed uario modo: nam aliqui ex radicibus, alii ex floribus parant. At in commum ferè usu est, ex Oleum irinum.

radicibus floribus additis in dupla: portione, & aqua decoctionis radicum: deinde oleum sesamnum, aut maturarum oliuarum infundunt. Denique in uitreato uase bulliunt, ituq; uarijs uicibus permutando faciunt, ut in oleo rosaceo Dioscorides, & post ipsum Mesue ostenderunt.

Oleum ā hypericō.

SENEX. Oleum de hypericon sequitur. BRA. Rutam sylueſtrem ab antiquis, etiam ascyron in herbis appellari monuimus. Recentes ex foraminibus, quæ in foliis videntur, si è regione solis, aut lucis alterius conspiciatur, perforatum uocant. Id oleum uarijs modis conficitur: sunt qui in uitreatum uas flores simpliciter ponant, & per se ui solis oleum educi sinant: alij sub terra condunt, alij infundendo parant. Sed hi duobus modis utuntur: uno, ex solijs floribus, altero, pluribus mixtis rebus in hunc ferè modum sumentes cacumina ascyri, id est, à nobis uocati hypericonis ad quantitatem trium unciarum, & in uinū odoratum infunduntur, trium dierum & noctium curriculo: mox duplici uase optime obturato bulliat, demq; exprimantur, & abijciantur cacumina, in eodemq; uino, eandem quantitatem cacuminum ascyri infundito totidē diebus ac noctibus: postea adde terebinthinæ uncias tres, olei ueteres uncias sex, cruci scrupulū unum. Misceantur hęc, & in duplici uase (ut inquiunt) coquantur, quoad uinum euanescat, postea in uitreato uase, uitreóue seruato. Verū non est opus hæc longius enarrare, quum à Mesue & recentibus lucę clarius ostendantur. SENEX. Equidem harum compositionum plenı codices sunt. BRASA. Imò & ad composita medicamenta potius spectant, de quibus post simplicia agere promisi, nec promissis frustraberis:

beris: nihil enim gratius habeo, quàm bonis uiris inseruire: imò & olea quæ simplicia sunt, id est, ex oleo & flore uel herba inter compositu medicamenta numerabuntur. SENEX. Olea nunc sequuntur, quæ per decoctionem & ui ignis fiunt. BRASAVO. Omnia per decoctionem & ui ignis fieri possunt. SE. Verum est. At in subscribendis, usus ignis potissimum requiritur. BRA. Subscribas cito. SEN. Oleum de spica nardi. BRA. Quod ex Gallia affertur, emere suadeo: ex India raro comportatur: apud nos ineptum est, & non ex nardo, sed potius ex dicta lauandula fit, quod nonnulli balsaminum uocant, & pro opobalsamo utuntur. SENEX. Oleum de citonijs occurrit. BRASAVO. Ex ipso pomo, & floribus etiam fieri potest. SE. Oleum de mastice accedit. BRA. Hoc cum uino fit, & sine uino, & ex oleo sesamino, & ex rosaceo. SEN. Oleum de scorpionibus sequitur. BRA. Et hoc duplici modo fit: ex scorpionibus & oleo, in quo suffocati sunt, & per triginta dies in sole seruati. Alter modus aristolochiam, gentianam, cyperũ, corticem radicis capparorum, et oleum amygdalarũ amararum recipit: quod potius compositio est, quàm simplex oleum urinam mirifico proritans, si pecten ungatur. Galli scorpionis, Hispani scorpiones hoc animal appellant. SENEX. Oleum uulpinum accedit. BRASA. Ex uiua et integra uulpe ab aliquibus paratur, quam in oleo animam reddere cogunt. Id non probo, utpote fœtora, & urinam recipiens. Alij interaneis ablatis ex oleo faciunt, quos probo. Galli uulpem regnart, Germani fuchsvocant. SEN. Oleum de piperibus accedit. BRA. Com

oleum de spica nardi.

Oleũ balsaminum.

Oleum de citoniis

Oleum de mastice.

Oleum de scorpionibus.

Oleum vulpinum.

Oleum de piperibus.

positio empla est, non simplex medicamentum. SEN. Oleum myrtinum sequitur. BRA. Myrtinum suprà Dioscorides ex expressione baccarum fieri admonuit, sed alter modus est per decoctionem aut infusionem. SEN. Oleum de capparibus accedit. BRA. Et hoc inter composita enumera, quoniam ex corticibus radicum capparum, iride. agno casto, tamarisco, uino, & oleo fit. Nuper ex capparum floribus paratur, quoniam Ferrariæ plantari cœpere cappares, & prodeunt: lienis duritiem mirificè soluit. SEN. Oleum de castoreo occurrit. BRA. Per decoctionem fit. SENEX. De euphorbio accedit. BRA. Dum fit, summopere cauere oportet, ne euphorbij puluis os ingrediatur, & in ebulliendo fumus euitandus. Fit ex hoc genere compositum & simplex, eadem ratione & de castoreo. SEN. De lumbricis terrestribus oleum sequitur. BRAS. Et hoc præter lumbricos alia recipit: quamuis & simplicissime etiam paretur: quam ob rem Mesuem & recentes in his parandis speculeris. SEN. Oleum lacertarum postea occurrit. BRA. Ex lacertis simpliciter, eo modo quo ex scorpionibus parari nouisti: quod duplex est. Vnum, ex communibus lacertis, quæ per domos nostras & parietes uersantur. Alterum, ex uiridibus lacertis, quæ Latinè stelliones, uulgò leguri dicuntur, & hoc ex uiuis lacertis ab aliquibus fit, ab alijs ex mortuis & exenteratis, ne stercora oleo innatent. Lacertus Calli lezard, Hispani lagardixa, Germani eidex uocant. SEN. Costinum oleum sequitur. BRA. Inter composita numerandum est, quoniam recipit costum, cassiam, sampsuci cacumina, uinum, & oleum sesaminum

Oleũ myrtynum.

oleum de capparib⁹

oleum de castoreo.

oleum de euphorbio.

oleum de lumbricis terrestribus.

Oleum lacertarum.

oleum costinum.

minum: nunc uero in tua officina hoc oleum parare desinas, quia costo caremus: nam radix ea, quam pro costo uẽdunt pharmacopolæ, à costi notis distare, Dioscorides & cæteri antiquiores suis descriptionibus ostendunt: tumẽ facile est ex Arabia Venetias ferre costum, facilius ex India, facillimũ ex Syria: plurimũ odorẽ habere oportet & eximiũ, quali caret costũ uestrum: nec candidũ est, gustuue mordicat, ut uerum costum facere oportet. His autem omissis ad alia te conferas. SEN. De oleis expeditum est, quæ in officinis habemus, nisi aliquod incuria omiserimus. BRA. Plura tamen alia ab autoribus scribuntur. SEN. Hæc solum inusum uenere: quamuis & à Mesue alia quædam scribantur: quicquid sit, idem fere modus est omnia componendi: & recentiores chymistæ nouos quosdam modos inuenere, quos partim ore, partim in suis editis uoluminibus didici. Verùm quum hac nocte omnia quæ nobis accedere, perpederem, & collecta simplicia mentis acie contemplarer, nonnulla in mentem uenere, omissa quidem, sed necessaria, ut scilla. BRA. De hac insuccis diximus. SEN. Testudines. BRA. Quadrupedia sunt nobis notissima, uel ex nemoribus, aut mari capiantur. Marinæ testudines pedes habent ad ambulandum ineptos, quippe alæ uidentur, quibus pro remis utũtur: quas nos marinas dicimus albo cortice tectas, & nigris quibusdam signis uermiculatas, ex mari non sunt sed maritimis nemoribus, & sabulosis. Nostra autem nemora. & fouearum aquæ nigras faciunt. Marinæ rarissime à nobis uidentur, id est, quæ ex mari nõ maritimis nemoribus, quia has frequentissimas habemus. Annis supe-

testudinũ summaria consideratio.

rioribus Magnifica Eleonora Fliſca unã uerè maritimã habebat, et ingentem, quę pedes in modum alarum ad natandum habebat, ad greſſum ineptum. Gallanæ à nobis, ab alijs tartugellæ, à nonnullis biſcæ ſcutellariæ uocant. SENEX. Etiam leporinis pilis utimur. BRA. Quid opus ẽ rem tam notam deſcribere, quam Galli lieure, Hiſpani liebre, Germani haſz uocant, & haſz harſz, id eſt, leporis pilum? de his finiuiſſem, niſi in mentem ueniſſet, ſummos philoſophos ſcriptum reliquiſſe lẽpores promiſcui generis eſſe, quod etiã cuniculis & paſſeribus adſcribunt. Nos autem manifeſtiſſime in his marem et fœminã deprehendimus, quippe inſtitutum eſt nobis, omnia quæ poſſumus, experiri, nulli ſumptui, nec labori parcentes, in his præſertim quę ſupra humanam rationem ab antiquioribus ſcribuntur. SE. Caligine etiam utimur. BRA. In unguentis potiſſimum, fuligimis (ita enim latinè uocat, non caligo) uſus eſt. Fumi pars eſt, quæ parieti inhæret: quippe fuliginem fumum craſſiorẽ cõdenſatum uocamus, Germani rueſt. SENEX. Ballæ marinæ, & ſpongiæ etiam in mentem uenere. BRA. Idem ferè eſt harum rerum uſus. Marinæ ballæ, uel pilæ magis nuncupãdæ, are facientem naturam habent: quid ſint, nuſquã apud antiquos reperi. In ſpongiarũ genere eas repono, quáuis Zoophyta nõ ſint, id eſt, inter plantas et animalia media, qualia ſpongiæ ſunt, ex maris ſpuma ad littora colliſa, & cuiuſdã herbæ minutiſſimis feſtucis fit. Nonnulli ex fractis ſpõgijs & ſpuma, alij arte faciũt ex glutino & taurinis pilis, ignaros pharmacopolas decipiẽtes. Ita fit maris impetus in maris æſtus: in minimas feſtucas herbã reddit, & ad lit

In leporib⁹ mas & femina reperti.

Fuligo qd

Ballæ marinæ.

ad littora detrudit, quæ mixta spumæ conglobantur, & ob motum supra littus ex fluctu collidente in gyrum tendunt, & pilæ formá. Ad spongias accedamus. Apud antiquos tria tantum spongiarum genera inuenies, quæ per marem & fœminam, per densum & molle distinguuntur, & suis nominibus appellantur, tragos, manæ imauos, Achilleum. Tragos spongia est spissa, dura & aspera in marium genere: manæ imauos: minus spissa & mollior est: achilleum, tenuis est spongia, densa, ad penicillos apta. Mas fistulas habet minores, fœmina latiores, quoniam per illas fistulas nutrimentum sumunt. Nos varias spongiarum distinctiones habemus, quas antiqui aut non nouere, aut data opera reliquere, utpote quæ in suis contineantur. Nos enim coloribus, figura, & magnitudine distinguimus. Dioscorides albam fieri arte docet libro quinto, imò candidam, si mollissime inuersæ, id est, parte cõcaua sursum spectante, lanuginosa maris spuma aspergantur, & insolẽtur, etiam si nox calida sit radijs lunæ supponatur, eadẽ maris spuma, quã ἅλὸς ἀχνην uocant, aut marina aqua cõsperse. Plinius de spongijs omnia ferè sumit. quæ ab Aristotele quinto de animaliũ historia scripta relinquuntur: figura distinguimus, & magnitudine, quoniam aliquæ oblongæ, aliquæ minus, aliquæ latæ, aliæ rotundæ aliquæ crassæ, aliæ subtiles, aliquę tuberosæ, alię planę. Subtilioribus, molioribusq; spõgijs ad fomenta utimur, sicuti antiqui Rhodiacis ad eadem, quia molliores, & pro dilatandis uulneribus, his utimur ex terebinthina, ad alia uero crassioribus, et asperioribus: maioribus ad cisternas utimur, ut aqua purior

Spongiarum apud antiquos tria genera

descendat. Nonnulli pharmacopolæ pro spongia re quadam utuntur intus lanosa, quam aliqui maris spumam arbitrantur: quoniam apud Dioscoridē, ἁλὸς ἄχνη, id est, maris spuma, spumosa maris lanugo dicatur. At re uera non est maris spuma, quàm pro illa sumitis. Quandoq; arbitratus sum urticam marinam esse, quoniā si aperiatur, internæ partes manum urunt ueluti urtica herba: quod in antiquiori ægrius, in recenti uehementius fit, ut in urtica herba etiam contingit: facillimum est spumam maris habere circa scopulos collisam. At re ad libellā perpensa, quid esset id à uobis spumam maris appellatum spngiæ figurā habens præduræ, aut pumicosum, inueni. Nam Dioscoridis, Galeni & antiquorum alcyonium esse certe constat.

Spuma maris.

SENEX. Quod igitur à nobis spuma maris dicitur, apud antiquiores alcyonium est? BRASAVO. Equidem. SENEX. Gaudeo plurimum apud me alcyonium latere, quod diu uidere optari. BRASA. Sed alii qui uestrum, primam speciem habent spongiæ similem, alij quintam speciem, quæ pumicosa est. At seorsum haberi debent, quoniam, ut Dioscorides refert, uarijs rebus accommodantur. Plinius quatuor genera solum enumerat, & in aliquibus à Dioscoride dissidet. Illi erratu (non tamen summè, quia hæc omnia exiccandi uim habent) qui alcyoniū antiquorum, id est, ab ipsis uocatum spumam maris, pro uera spōgia sumunt. SENEX. Nescio unde ortum sit, quod nos alcyonium spumam maris appellemus, BRA. Ego aūt scio: uos pharmacopolæ barbaros potius imitamini, quā probos autores. At Serapio capi. 388. de Alcyonio tractat sub hoc nomine spuma maris, quod uidere

Alcyoniū

dere licæt, illum Dioſcoridi & Galeno conferentes. Nam eædem ſpecies & eædem uires à Serapione in ſpuma maris aſſignantur, quæ à Dioſcoride & Galeno in alcyonio. Propterea eius interpres in illius capitis lẽmate potius de alcyonio, quàm de ſpuma maris ſcribere debebat, quippe Serapionis nomen eſt Zebethalbahar: fuit ergo in cauſa, Serapionis interpres, vt verum alcyonium, ſpumam maris appellaretis. Tamen Dioſcorides ab indigenis etiam Bembici Inſulæ Propontidis, alcyonium ἅλος ἀχνην, ideſt, maris ſpumam nuncupari dicit: & re uera ex ſpumæ colliſu fit. SEN. Audiueram alcyonium cuiuſdam auis nidum eſſe. BRA. Ita nuncupatur, quoniã alcyones aues, maris tranquillitatem, & ſummam malaciam oſtendentes, earum nidos illis ferruminant: propterea & tu prius decipiebaris, & alij qui putant alcyonium nunquam uidiſſe, quod ſingulis diebus tractant. SEN. Idem igitur ſunt, ſalis ſpuma aut maris ſpuma, & alcyonium. BRA. Nõ idem, ſed diuerſa, imò ab autoribus diuerſis capitibus tractantur: tamen ab eodem principio naſci, & in uiribus quodammodo conuenire certũ eſt. Quam uero maris ſpumam nunc appellatis, & pro illa publicè uenditis, alcyonium eſt, & non maris ſpuma. Ad ſpongiam redeuntes, Plinius ſui temporis medicos uellicat libro triceſimoprimo, cap. ulti. qui ad duo nomina ſpongias reddidere: ad Aphricanas, quarum firmius ſit robur, & Rhodiacas ad fouendum molliores. Nos uehementius conqueri oportet quoniam noſtro æuo medici et pharmacopolæ ad unum, nomen reddidere, communiſſimum inquam: nam quum ſpongijs indigent, nihil

aliud instituunt, quàm spongia una aut duæ recipiantur. Nonnullos tamen demo, qui molle & asperum addunt. Ex græcia, Illyria, & orientalioribus partibus Venetias afferuntur: tamen & in nostro mari spongiæ nascuntur, sed minores. Nos spõgias prope Comaclium paruas quidem, sed ualde molles collegimus saxis inhærentes. Non desunt, qui lanuginem quandã supra ostreorum conchas innatam pro spongijs seruent, & ea quum opus sit, utantur: quum potius musci marini genus sit, quàm spongiæ, imò è contrario intra spongias ostreæ, pisciculi, & lapides inueniuntur, ostreis & pisciculis nutriuntur. In tua officina omnes spongiarũ species habeas. A nobis plures spongiarum differentiæ uisæ sunt, quàm ab antiquis enumerentur. Studebimus interim species omnes oculata fide secernere, & quibus locis inueniantur: lapidem quoque, qui intra spongias natiuus reperitur, habere oportet, nempe ueſicę calculos minuit. Ob id Plinius libro trigesimosexto, capite decimonono, cysteolithos uocari cẽsset, quia ueſicæ medetur. Serapio tamen de hoc lapide agens capite decimosexto, eos reprehendit, qui ad lapidẽ ueſicæ ualere prodiderunt: imò, inquit, renum lapidi tantum occurrit. Tamen in calce eiusdem capitis palàm sibi aduersatur, inquiens, & lapis in spongia inuentus, contra lapidem ueſicæ cum uino sumptus ualet. Demq; illud addam, antiquos medicos affirmare, nusquam diutius spiritum durare, quã in spongijs: propterea qui pestilenti morbo affectos curant, spongia aceto aspersa circa nares & os ponunt, ne infectum aërem trahãt: & ad alia plura antiqui spongia utebantur, ut ex ipsa spiritum traherent,

non

nō ex libero aëre, ob aliquam infectionem. Quod genus remedij apoſſpongiſmon uocabāt, præſertim Archigenes, & reuera in peſtilenti morbo, & epidemico, nihil excellentius. Reliqua proſequaris. SENEX. Hactenus omnia ſimplicia ad vnum uſque enumerauimus, quibus in officinis utimur: niſi unum aut alterum incuria mente excideriť, aut diligentiam noſtram effugerit. Ne tibi graue ſit, mihi opportunum uideretur Compoſita incipere. BRASAVO. Nunc moleſtus non ſis: quippe id lubē tiſſime agam, quod ſpopondi, et quod iamdiu cœpi. Paucis quibuſdam negotijs expeditis, perficiam: quum enim operi manum dabimus, nunquam amouebūtur, priuſquā in calcem peruentum erit. SENEX. Hactenus optimus Deus te incolumem ſeruet: officinam meam uiſitabo, & collecta medicamenta ſimplicia ſuis loculis diſponā. BRASAVO. Bonis auibus recedas. HERBA. Ergo perdicibus & faſianis recedet. BRASAVO. Cur ita? HERBA. Quoniam bonæ aues ſunt. RRASAVO. Eo intellectu, tur dis & coturnicibus etiam recedendū erat. HERBA. Et illis. BRASAVO. Igitur Deo comite recedatis.

FINIS.

ARISTOTELIS PROBLE

mata quæ ad Stirpium genus, & ole racea pertinent.

CVR aquam salsam apium recipit, porrum recusat? An quòd alterius radix imbecilla, alterius ualida est. Impatibilius autem, quod ualidius.

Cur in prouerbio est, Mentam belli tempore, neq; edito, neq; serito? An quia menta refrigerare corpora potest, ut corruptione cõstat seminis genitalis, id autem ipsum aduersum omnino est ad fortitudinem, atq; animositatem, quamuis genere sit idem.

Cur aliqua fructu uacent, cum florem habeant: ut cucumer, cucubirta, malus punica? An his fructus nõ deest: sed ipsa pro fructibus habentur, quibus flos insidet. Fructus enim id est. quod florem gerit. Cucumeri autem florem inhærere perspicuum est.

Cur eorum, quæ terra gignit, alia cocta, alia cruda, sunt cibo idonea? An quibus succus esculentus non protinus est, ijs decoctis dulcior redditur à calore. Quibus autem sapor uel protinus gratus consistit, hæc etiam cruda esitantur.

Cur alia elixa, alia assa melius edi possint? An quòd humidiora non eatenus humectari, sicciora non amplius exiccari oportet. elixa autem humidiora, molliora q; omnia redduntur, quæ uero minus humida sunt, hæc igne cõ

fecta

fecta ficciora prorsus euadunt.

Cur alia esculenta, alia inesculenta experiamur? An causæ succus est. Quod enim & ignis expers succum continet immitem, & igne confectum nihilo minus redditur, hoc cibo ineptum penitus est. quod autem succo esculento quidem, sed uehementiusculo constat, hoc pro condimento recipimus, quod enim exiguo corpore uim magnã obnet, id naturã condire potest ampliorum esculentorum.

Quam ob causam stirpium aliæ ad semen usq; uiuere tantummodo possint, deinde cum semen tulerunt, exarescant, ut genus herbæ, & quæ olera nominamus: aliæ nõ, sed sæpius fructificare solitæ sint. Ipsarum etiam uiuentium ad semen usq; ferendum, cum magna pars annua sit, genus apij quod ab equo hipposelinum appellatum est, quasi equapium dixeris, anno postero fructum affert: cũq; attulit, exarescit. cur ita? An omnia eatenus uigent ętate, quatenus semine quoq; ualeant. nam & homines ad annum trigesimum usq; proficiunt, aut copia, aut crassitudine. Vbi autem semen ferre nõ amplius possunt, modo stirpium obarescunt, atq; senescunt, quã quam alia ocyus, alia serius occidunt. idq; portione. sed quam ob causam alijs longum uitæ spatium, alijs breue datum est, porrò alterius interest disputationis declarare. sed cum omnibus finis, ac terminus sit perfectio seminis, quibus uita breui tempore continetur, hæc semel aut certè non sæpe. quæ autem esse longæua natura uoluit, hæc sæpe fructificare necesse est. Quam ob rem quæ imbecillima sunt, ferre nõ plus ualent, quàm semel: tum exarescant necesse est. ac eorum ipsorum alia anno primo simul & semel reddere, &

uitam explere naturæ ratio sancit: alia postero, ut equapium. Quæ uero prævalida surgunt, hæc annis plusculis post fructificare incipiunt, diuq; uitam agere possunt, fructificareq; sæpius, ut arbores.

Cur si quis apium radicæ tenus circunfodiat, partiq; imæ panicum undiq; ingerat, deinde terram accumulet, ituq; irriget, radices mira magnitudine adolescent: An quòd natura panici fungosa, et calida pabulum attrahit, conceptumq; non sursum transmitti patitur: sed inter radicem contentum calore sibi indito concoquit, ut radicis amplissimum sequi incrementum necesse sit.

Cur si quis cucumeres, aut cucurbitas protinus paruulus condiderit in terram, maiores multo efficiet? An quòd spiritus, & sol exiccando incrementum impediunt, molemq; tum minorem, tum crispiorem reddunt: quemadmodum & arbores, quæ loca uento, soliq; exposita tenent, quæq; in cauis manent, & riguis. alteræ enim magnæ, fungosæq; fiunt: alteræ paruæ, & spissæ. Ast uero inter terram occulta, quoniam contrà afficiantur, contra euadant, necesse est. Quin etiam quæ uasis includimus, ut cucumeres in ferulis cauis, aut tegulis, & mala punica, aut quæuis mala in ollis, ampla reddun tur, & fungosa. contrà, quæ detecta sunt, parua, solidaq; augescunt, nullo ambiente operculo, quod alimoniam faciat largiorem. Id enim obiectum facit, ne pabulum aut euanescat, aut arescat.

Cur plantarum acrium semina acriora sunt, quàm radices, & folia? An quòd semine omnia oriuntur, inq; cæteras omnes partes ex eo ueluti fonte quodam, ut quidam aiunt,

aium, & ſapores, & odores deriuari neceſſe eſt. nam etiam odores omnium unà cum ſeminibus eſſe ſuaues incipium. Quòd ſi acritudo cæteris ex ſemine proficiſci ſolita eſt, ſemen ipſum maximè eſſe tale ratio exigit.

Cur tenues radiculæ acriores ſunt? An quòd ampliores illæ ſpatio temporis longiori plenius concoctæ mutescũt.

Cur capparis locis prouenire cultis haud facile poteſt? multi nanque tenturum & radice translatu, & ſemine ſparſo, cum apud nonnullos commodior capparis ſit, quàm roſa: ſed tamen efficere nihil potuerunt. quid ergo cauſæ ſit, ut cultis neſciat hoſpitari: inculta, & auia perſequatur, & maxime ſepulchris adhæreat? Igitur de hoc, cæterisq; generis eiusdem accepiſſe illud oportet, quòd non omnia eadem ex materia conſiſtere ſolent, aut augeri: ſed ſunt, quæ ex aliorum corruptione, & principio conſiſtant, & poſt augeantur. ut pedunculi, & pili corrupto alimento, aut qua labe alia corporis prodeunt. Ergo ut in corpore nonnulla excremento prouenium alimenti, quod certè crudelitas eſt & ubi naturæ uires ſuperare non queunt, abſcedunt quidem in ueſicam, & aluum, quæ in promptu maxime ſunt, aliqua uero animal producunt, itaq; in ſenectute, & morbis hæc augentur: ſic in terra alia concocto alimento & conſiſtunt, & augentur, alia excrementis, aduerſaq; concretione oriũtur. Culturæ autẽ officij eſt, ut cõcoquat, reddatq; efficax alimentũ, quo genus mite, urbanũq; fructuũ conſiſtit. Quæ igitur mitigatione, informationeq; huiuſcemodi creantur, hæc urbani uocabulo ſignificamus, eo quòd ſolertia hominis educatu quaſi eruditaq; meliora euadant. Quæ

autem cura adhibita miteſcere nequeũt, aut etiã aduerſo habitu loci ſui generis prodeũt, hæc ſylueſtria ſunt, & ruſtica, cultusq; uiuere nolũt. cultus enim dũ ea melioribus inſtituere moribus cõtendit, deprauat, atq; peruertit, quippe cũ a ſua natura deſciſcere nequeãt quæ orta ſunt ex corruptione, quo in genere cæpparis quoq; profectò eſt.

Παρὰ τὸν ῥαδίκουλαν. Cur ſi quis radicularum folia tempore hiberno, cum maxime vigent, abſciderit, & terram pedibus complanarit, conculcaritq; ut imbrem nullum admittere poſſit: radiculæ ipſæ per æſtatem amplitudine mira increſcent? An propterea quia ne corrumpantur, cauſa conculcandi ſoliditas eſt, quæ humorem putrefacere prohibet. alimẽtum uero, quod aliter ad germen ſurſum trãſmitteretur, radix ſibi ipſa totum diſpenſat, itaq; vel amplior fiat, neceſſe eſt, uel ſuo de latere radices alias mittat gemmans modo cæparum, has enim multiplices effici nouimus, ſi quis annuas non euellat, ſed tẽpori hiberno relinquat. At cum uim iſtam procreandi, ut lateri cæparum natura dedit, ſic radicularum negarit, neceſſe profecto eſt, ipſas illas craſſeſcere nimiam ob copiam alimenti.

Cur ſi quis cucurbitas, aut cucumeres apud puteum ſitos in ipſum dimiſerit puteum tempeſtiuos, beneq; operuerit, uirides per annum totum ſeruabit? An quod uapor aquæ refrigerans efficit, ne aſſiccentur, ſeruatq; uirides, & uegetiores. & obturatio illa, & ſpiritus, ſatis alere poſſunt, quæ iam in plenum creuerunt. permanendi uero facultas propterea datur, quòd relictis radicibus ſuppetit alimentum. nam ſi quis cum fructificarum, detractis ſarmentis, præciſaq; planta ter-

ram

ram aggerarit, conculcaritq; circum radices, cucumeres faciet præcoquos, utpotè, cum radix ualeat conseruari. Haud enim cucumer annuã sortitur naturã: sed uiuere ulterius potest. Ferent autẽ isti fructũ maturius, quàm qui semine prodierunt. qm radix bona pars scilicet operis præconditi iam naturæ habetur. quod illis seminatis prius cõficiendũ est. Terræ autẽ aggregatio, & cõstipatio tẽporẽ inducit, quo radix, & seruari, et germẽ mittere celerius queat. Vnde etiam fit, ut si quis per hiemẽ cucumeris semẽ in quallis situm aqua irriget tepida, & modo soli exponat, modo collocet apud ignẽ, præcoquos admodum cucumeres faciat, si tempore cõgruo ad ipsum cum quallis in terram demittet.

ἐν ταλασίοις, in quallis seu qualathulis.

Cur non meridie, sed mane noctuue irrigare cõsueuerunt? Vtrum ne solis feruor humorẽ absumat. An quòd, si aqua calida sit, necabit quæ irrigantur.

Cur omne odoratũ genus tam seminũ, quàm stirpium mouere urinam potest? An quia calidum est, concoctuq; facile. Cuius sanè generis sunt, quæ urinam ciere ualent. Calor nanq; interior cito extenuat, nec aliqua corpulentia odor continetur. Nam & ea quæ minime odorata sunt, ut allia, caloris sui ratione uim mouendi urinã habent, uel potius colliquandi. seminũ autẽ genus omne odoratũ, calidũ esse procul dubio nouimus. Odoris enim natura calore aliquo ommino creatur. At uero, quæ male olẽt, haud quaquã apta cõcoctioni sunt. Esse aũt nõ calida solũ, sed etiã cõcoctu facilia debẽt, quæ sint prouocatura urinã. ut scilicet unà descendẽdo humores extenuent.

Cur ocyus olus excauleſcat, quod semine uetustiori,

ut trimo, aut bimo prodierit quàm quod nouo? An q; sicut in animantium genere semen cælerius affert quod uiget, ita etiã seminũ, quæ uetusta admodum sunt, uim suã omnẽ exhalarũt. quæ recẽtissima, imbecilliora propterea sunt, quòd excremẽtũ adhuc procreatum minime conuenies continent: quæ media tempore, hæc humore inutili omni exacto, ualidissima esse probãtur. cælerius igitur semen profundunt. Id autẽ ipsum non nisi excaulescere est quippe cum semen ex caule prouenat.

Quã ob causam ruta insita in ficũ, pulcherrima plurimaq; prouenat? inseritur uero inter cortẽ, limoq; obducto fouetur. An q; rutæ radix fomentũ, teporemq; desiderat. itaq; cinere quoq; circũdata iuuatur. ficus autẽ calida est, quod eius succus omnium acerrimus docet, & fumus, quẽ multũ emittit. habet igitur calorẽ, atq; humorẽ talẽ, qualẽ etiã cinis. Quam ob rem si ille iuuare possit, ficus porrò copiam, ac uigorem eo magis præstabit, quo humor cineris quidem non perpetuè affluit. fici uero irrequieto confluuio manat, utpote cum a boris succus consumi ex toto non possit.

Cur stirpium nonnullæ caulem semper ædant inanem? An illis, quarũ natura imbecillior est, has rarũ, inanemq; emittere caulem necesse est.

Cur in terra Attica fructus cæteri dulcissimi fiunt, thymum uero acerimum est, cum id etiã ipsum fructus quidã existat? An quòd ager ille tenuis, siccusq; est quã ob rem non multũ humoris continent, quæ in eo nascuntur. Ergo quæ dulcia sua constant natura, hæc ob humoris contenti mediocritatẽ, ubi sol partẽ consumpsit maxi

mam

mam, facile reliqua concoquuntur. Etenim multum concoqui negotium magnum est: mediocre expeditius confici potest. Vnde fit, ut fructus, qui lege suæ naturæ dulces creantur, dulciores euadant: qui sicci è natura minimeq; dulces proueniunt, suam ob inopiam tantum humoris retinent, quantum suo conueniat generi, quod dulce nequaquam est. Sol autem quantum dulcissimum sit, & leuissimum, eximit. Itaq; acerrimi relinquuntur, qui humore supervacuo carent, quem fructus cæteri obtinent.

Cur pulegiũ, & liriũ, & cæpe, suspensa florent solstitij tẽpore? An inest crudũ in his alimentũ, quod ut hieme concoqui ex frigore nequit: sic solstitio ex calore concoquens auget. utrũ, quia influxu carent assiduo, breui marcescunt. Etenim quæ nullũ alendi initiũ, nullũ influxum assiduũ habent, intereunt, exiccáturq;. Qua de causa accidit apud Scythas, ut frumentum diu in terra maneat, propter copiam niuis, & ubi emerserit celeriter crescat.

Cur cæpe unũ tam acriter mordere oculos potest? Vnde nomẽ quoq; à Græcis crõmyon impositũ putant, perinde quasi pupillã cõprimi cogeret. origanum uero nihil huiusmodi facit nec aliud quippiam ex cæteris quã quàm acre. Neq; enim nasturtiũ, quod mordacius est, oblatũ oculis efficat æquæ ut lachrymæ profluant. at cepe & cũ oculis admouetur & comedit, lachrymas mouet. An q; acriũ genus discrimine euariat numeroso, quo sua cuiq; uis consistit. rataq; habetur. Nasturtiũ ergo, quia calidius est, resiccare quod colliquauerit, amplius potest. Nam extrudere lachrymam cum ẽditur, potest. admodum tñ ad oculos, nihil propterea mouet, quia nullũ mittit uaporẽ. est enim

id & siccius, & calidius. Origanis cæteraq; id genus calida sunt leniter, et sicca. quod lachrymas autem moueat, mordax id esse debet, & humidum & lentum. Quas ob res oleum quoq; lachrymam excutit, quàuis leniter mordeat. subiens enim, irreptansq; suam ob lenitiam, atq; tenuitatem dolorem mouet, ac proinde humorem tabificat, ac cæpe item eiusmodi sanè habet, ut quod & humore, & uapore sit calido, tenui, & lento. Itaq; oculis admodum, eo quòd uapor eiusmodi est, humorq; tenuis commeat lachrymas mouet. cumq; editur, itidem trãsmissa respiratione facere potest. Allium calidum quidem est, & acre, & humoris aliquid contineas: sed lẽtum non est, itaq; lachrymam mouere non potest.

Quam ob causam myrta collisa in manu dulciora sentimus, quã integra? An quẽadmodum racemorum acini vindemiati dulciores sunt, quàm non uindemiati. Etenim musto, quod natura suaue est, excerpti acini quasi condiuntur. quippe qui uel extrinsecus mustum residem. at qui in racemo cohærent, utiq; inconditiores constant. ergo myrta quoq; natura dulcia, intusq; suã dulcẽdinẽ acinorũ in modũ uuę cõtinentia, ubi manu cõpressa, cõflictaq; sunt, diffusa intestina dulcedine, parte quoq; exteriore inopplentur. itaq; dulciora non immerito sentiuntur.

Cur myrta enucleatiora sunt, quæ minora, & palmulæ nucleo penè uacant, quæ minutæ adoleuerunt, & uuarum acini, qui passim constiterũt exigui, uinacea uel nulla continent, uel pauciora minoraq;? An quia minus perfecta sunt, quæ minora. idcirco semen continent indiscretũ, cui perinde ut fini, nucleus deputatus est. quã ob rẽ et minora

nora sunt, utpote surculi quidem agnati exteriores, partusq; imperfecti: & minus dulcia, quàm quę iustum continent nucleum. Sunt enim minus concocta. Concoctio autem non nisi perfectio est.

Quam ob causam fructuum alij partem radici proximam habent amariorem, ut cucumeres: alij postremam superiorem, ut glandes? An quòd alijs pars ista radici proxima crudo uescitur alimẽto, quoniam esse confluuium per radicem frequentat: alijs quia sicci è natura sunt, postrema pars succo dulci concoctoq; inde absumpto, iam plenius siccatur, amarescitq; modo salis. Redditur enim unũquodq; amarum, cum amplius exiccatur, ut oliuæ, ut glandes inueteratæ efficiuntur amaræ.

Cur aliqua germinare non terra contenta, sed abscisa aut euulsa, uel recondita possint, ut caules liliorum, ut allia, ut cepę? An quòd omnes alimentum intra se continent, nec certo, definitoq; loco omnes oriuntur. Crescere autem unũquodq; potest nõ eo, quòd in se continet alimentũ, sed quòd decoctum iam & digestũ illud pabulum est. continent igitur uel antehac alimentũ: sed augeri tum dũtaxat incipiunt, cum tẽpus ad id adest, cuius opera res illa effici potest. uelut etiam oua crocodillorum tẽpus tute operiri sibi cõmodum nouimus. incrementum tamen continuari nõ licet, quoniam aliud non suppetat alimentum.

Cur allia & cepæ quo sicciora serantur, eo meliora possint euadere. cætera autem deteriora? An quòd omnia istiusmodi maxime plena humoris conficiuntur. ituq; terræ cõmissa sicciora tẽperamento cõmodo germinare incipient. Adde quòd minus putrent, cum sicciora seruntur.

Cur allia & cepæ solæ ex plantis reconditæ germina re possint? An quòd humore alimentoq; sunt refertæ. Copia igitur alimenti est quæ germen efficere queat. Idq; cõstat argumento tum squillarum, tum etiam bulborum, qui idem facere possunt. Crescere autem quodque solet cum tempus venerit.

Quam ob causam quæ aqua frigida irrigamus, dulciora, quam quæ tepida, euadant? An quòd sic interclusum calidum salsius est, ut calidius, quod salsius. dulce autem ita contrarium, ut frigidum est, & alimento oleribus humor est unde saporum genera oriuntur.

Cur allia, cum excaulescunt, plenius, quàm recens edita olent? An quòd recentia humoris multum adhuc extranei continent, quo fit, ut uim suam integram habere nequeant. Cũ autem decocta iam sunt, secreto humore illo inutili, tum suum odorem sincerè adipiscuntur, qui scilicet acer est. Quinetiam cæteri nuper æditi fructus dilutiores sunt: & cepas recentiores ob eam causam minus acres sentimus.

Cur fructus myrtorum non conditarum magis, quàm folia defluant, conditarum autem, reseruatarumq; alguvt fit, folia defluãt fructus adhæreã t? An ita euenit nõ conditis, quoniam natura sancitum est, ut fructus peracta decoctione flaccescant, ac decidant. quæ quidem decoctio repositis agi non potest: sed ea tenus tantum efficitur, ut algæ uapor prohibeat, ne humor fructus immutetur. folia contrà, cum siccent, decidunt. Algæ autem, ut salsa exiccãdi uim habent. Ergo non idem foljs accidit arbori adherẽtibus, & conditis, modo quo dictum est.

Quam

Quam ob causam cucumeres cognomento pepones, optimi palustribus planis, id est, humidis fieri soleant, ut apud Orchomenum, & in Aegypto? A quarū etenim uberem terram esse Ægyptum putamus. Cur ergo cucumeres qui humidi sunt, & ob id hortenses, ac rigui minime laudati locis palustribus, quæ madida sunt egregie fiant? Vtrùm quòd ob terræ duritiam altius coguntur descendere. Solum nanque limosum, ac planum maxime indurescit. Qui autem altius innituntur, meliores euadunt. An quòd terram siccam esse oportet, quoniam cucumeres natura humidi sunt. ita enim sequetur, ut per retractum in medium ueniant. Palustris uero si plana, altaq; sit, alimentum nec exiguum præbet propter soli altitudinem, locumq; ipsum, neque nimium, quoniam solum reficcari necesse est.

Quam ob causam ruta & nonnulla pigmenta odora sudorum faciant fœditatem? An quorum in odore grauitas est, atque acritudo, ea cum excrementitijs mista humoribus deprauare odores possunt.

Quæ de causa rutam, fascinationis remedium esse aiunt? An propterea, quia tum effascinari se credunt, cum aut uoraciter edunt, aut incommoditatum aliquarum tenentur suspitione, aut cibum habent suspectum, quem capiunt. itaque cum de mensa eadem quid priuate sibi assumunt, participem intuentem quempiam faciunt, affanturq; cum impertiant, ne me fascines. ergo cibum cum perturbatione sument, nec quid bibent, aut edent sine turbatione, & flatu, qui unà hauriatur, & ingeratur. Quam ob rem flatu ipso, uel cum extrudendus effertur,

ἔνια τῶν μύρον nō nulla pigmēta siue unguenta. βασκανίας fascinationis.

cibus quoque unà elatus eijcitur: uel cum intercluſus per humorẽ tenetur, tormina mouentur, & cruciatus. Igitur ruta præſitata, ui ſua & poteſtate calfactoria, uas quod recipit cibos, elaxat: & reliquum corpus itidem afficit. ex quo fit, ut flatus ille intercluſus tranſmitti, atque ſecedere poſſit.

Quænam cauſa ſit, ut origanus muſto iniecta uinum dulce efficiat? duas in amphoram iniciſſe heminas ſatis eſt. An quod tollit quantum in muſto eſt, aquabundum & fæculentum ſua ſiccitate in ſe ipſa recipiens, quibus ſcilicet ſaporem confici auſterum cenſemus. argumento, quòd uina ſi quid aquæ habeant ſibi illatum, minus mollia redduntur, atque & ſi diutius ſtare in fæce ſinantur, itidem fiet. & cum uinum dulce molimur, uuas multum temporis ſoli exponimus, ut ſol quantum ſit dilutum, auferat, & reliquum decoquat. hoc autem idem facere uel origanus poteſt, quippe quæ ſit & ſicca, & calida.

Cur nigræ myrti fronde ſunt frequentiore, quàm albæ? An quòd nigræ generis ſunt ſylueſtrioris. cuius indicium, quòd locis ruſticis iſte prouenium, minimeq; ex cultu mutantur. humida autem omnia fronde crebriore conduntur. Quòd enim minus ſuos fructus decoquere poſſum, idcirco ad frondem alimentum ſe uertit.

FINIS.

Codice cart. 1542 mese iunij

~~Segnetur~~ ~~mise maij die~~
~~primus qui mat. p. nocturna~~
~~1546~~

Antiphona
Alle. 12 di luglio 1548 no[n] piglio parte sola
no[n] da[n]no fra[n]co